کٹہرا

(ناوٗل)

مِتّر سَین مِت

ناوْل:
اگّ دے بِیج، کافلا، تفتِیش، کٹہِرا، سُدھار گھر، کَوروْ سبھا

کہانھی سنّگرہِ: پُنروْاس، لام، ٹھوس سبُوت

لیکھک سبنّدھی رچِیاں گئِییاں پُستکاں
- 1تفتِیش دا وْ◌ِشلیشنھ: سنّپادک-ڈا □ سُکھدیوْ سِنّگھ کھاہرا
- 2ناوْلکار مِتّر سَین مِیت: سنّپادک-ڈا □ سُکھدیوْ سِنّگھ کھاہرا
- 3تفتِیش دا وْ◌ِشلیشنھ: سنّپادک-ڈا □ سُکھدیوْ سِنّگھ کھاہرا
- 4کَوروْ سبھا: الوچناتمک وْ◌ِشلیشنھ: امرجِیت سِنّگھ گریوْال
- 5کَوروْ سبھا دِیاں پرتاں: سنّپادک-ڈا □ ہربھجن سِنّگھ بھاٹِیا

6- Dr: Meet Sain Mitter of Fiction -T -R -Vinod
- 7سنّوْاد در سنّوْاد: سنّپادک-ڈا□ اَیس □ ترسیم
- 8مِتّر سَین مِیت سوْالاں دے رُبرُو: ڈا □ ہربھجن سِنّگھ بھاٹِیا
- 9ناوْلکار مِتّر سَین مِیت (وْ◌ِچاردھارائ ادھار اتے کلاتمک جُگتاں): ڈا □ سِمرجِیت کَور
- 10مِتّر سَین مِیت ناوْل رچنا: ڈا □ سِمرجِیت کَور
- 11نوْ◌ِس وْ◌ِدھا دا ناوْلکار-مِتّر سَین مِیت: ڈا □ کملجِیت سِنّگھ
- 12مِتّر سَین مِیت دِیاں کہانھِیاں دے مُول سروکار: سنّپادک-ڈا □ بھِیم اِنّدر سِنّگھ

پرمُکھّ اِنام اتے سنمان
- 1ساہِت اکاڈمی پُرسکار،2008
- 2کینْدری سرکار دے پُلِس وْ◌ِبھاگ دا پنّڈِت گوبِنّد وْلب پنّت پُرسکار

(Novel)Katehra

by

Mitter Sain Meet
Address:
، Street No □ 5،H □ No □ 297
Civil Lines،Upkar Nagar
Ludhiana-141001
M □ No □ 098556-31777
Email: mittersainmeet @ hotmail □ com

پنّجابی وْ ِچّ پہلی وْار:1993
پنّجابی وْ ِچّ چھیوْ ِں وْار:2018

سانُوں بُرائ دے کھِلاف
جہاد کرنا چاہِیدا ہےَ
...
جے جہاد نہِں کر سکدے
تاں اِس دے کھِلاف بولنھا چاہِیدا ہےَ
...
جے بول وْی نہِں سکدے
گھٹّو-گھٹّ
بُرائ نوُں نفرت ذرُور
کرنی چاہِیدی ہےَ ...
(پاکِستانی ڈرامے صصص جھِل ضضض صصص چوں)

کانُونّن اتے اِنساف: ... وْڈّے-وْڈّے اتے مہنّگے کانُونّن- ... ادالتاں دی کاروْائ پیچِیدا کر دِتّی گئ ہےَ اتے کھرچ وْدھا کے اسہِ کر دِتّا گِیا ہےَ-
...کنّپنی دی اُس ساری بھارتی جنتا دے لئ، جو اِنساف کراَونھ لئ سرکار نوُں ٹَیکس نہِں دے سکدی، ادالتاں دے دروْاذے بنّد ہن- اُہناں لئ نا کانُونّن ہےَ اتے نا اِنساف، اتے جِنہاں کول دھن ہےَ، اُہ وْی انّدر وْڑ کے کی وْیکھدے ہن؟ ... ججّ اِس ترہاں دے ہن جو انّگریذ جات دے نام اُتّے اِکّ کلنّک ہن-
(1853وْ ِچّ انّگریذاں دی صصص اِنّڈِیا رِفارم سُسائِٹی ضضض پتّرِکا دا سروْے)

کٹہرا
مِتّرسَین مِبت
1
سرکاری وْکِل نوُں اُڈِیک رہے تھانھیدار نوُں لگّ رِہا سی جِوْیں تِسرا دِن وْی بھنّگ دے بھاڑے جائیگا۔
دوشِیاں نوُں گرِفتار کِیتِیاں پچاسی دِن ہو گئے سن۔ جے پنّج دِناں دے انّدر-انّدر چلان پیش نا ہوئِیا تاں اُہناں دی ذمانت ہو جانھی سی۔ دوشِیاں دی ذمانت دا متلب سی پھانْسی دے پھنّدے دا اُہناں گلوں لہِ کے تفتِیشی دے گل پےَ جانھا۔
تفتِیش نبّے دِناں دے انّدر-انّدر مُکنّمل کِئُں نہِں ہوئ (اِس پرشن نوُں لےَ کے ناذر سِنّگھ تھانھیدار دی جوْاب-تلبی ہونھی سی۔ کئ مہِنے افسراں نے اُس نوُں کھجّل-خُیار کرنا سی۔ کھہڑا چھُڈاَونھ لئ ناذر سِنّگھ نوُں ہذاراں رُپئے چڑھاوْا چڑھاَونھا پَینھا سی۔ چھوٹی-موٹی سذا وْٹّ ،تے سی۔ وْڈّی سذا دی سنّبھاوْنا توں وْی اِنکار نہِں سی کِیتا جا سکدا۔
وْ◌ِرودھی دھِر دے اِکّ وْ◌ِدھائِک نے اسَینُّبلی وْ◌ِچّ پرشن پُچھّ رکھِیا سی۔ اِہناں بیکسُوراں نوُں چھڈّیا کِئُں نہِں جا رِہا (اسل دوشِیاں نوُں کِئُں پھڑِیا نہِں جا رِہا) اُہ اُتّر چاہُنّدا سی۔
تھانھے دے چھوٹے مُلاذم توں لےَ کے مُکھّ منّتری تک سبھ اِس پرشن توں ٹلنھا چاہُنّدے سن۔ کانُونّنّداناں نے ٹلنھ دا اِکو راہ سُجھائِیا سی۔ کیس نوُں جلدی توں جلدی ادالت دے سپُرد کر دِتّا جاوْے۔ ادالت دے وْ◌ِچار-ادھِن (سب جُڈائِیس) مسلا کِدھرے ہور نہِں وْ◌ِچارِیا جا سکدا۔ وْ◌ِدھان سبھا وْ◌ِچّ وْی نہِں۔
اِہ اہِم ذِنّمیوْاری کِس نوُں سَونْپی جاوْے۔ اِس پرشن ،تے پُلِس کپتان نے خُد وْ◌ِچار کِیتا سی۔ تھانھے وْ◌ِچّ تائِنات سبھ تفتِیشِیاں دے ناوْاں نوُں اُس نے وْاری-وْاری وْ◌ِچارِیا سی۔
ڈِپٹی نے پاکھر دا ناں سُجھائِیا سی۔

اُہ لِکھا-پڑھی دا ماہِر سی۔ اُس دی بہُتی سروْ ِس سی آئ ئے سٹاف دی سی۔ اِکو دوشی ،تے تِنّن-تِنّن اَیکٹاں ادھِن کیس پھِٹّ کرن وْ ِچّ اُس نوُں مُہارت ہاسل سی۔ سِر ،تے چوری کِتے بھانڈِیاں وْالی بوری، ہتھّ وْ ِچّ برچھا اتے کھِسے وْ ِچّ افِیم۔ کمی-پیشی رہِ جائے تاں موڈھے ،تے لٹکائے جھولے وْ ِچّ ناجائِذ شراب دِیاں بوتلاں۔ لِکھا-پڑھی اِنّنی ساف-سُتھری کِہ وْڈّے توں وْڈّے وْکِل نوُں وْی راہ نہِں دِنّدا۔ اُس دے سارے کیساں وْ ِچّ سذا ہُنّدی سی۔

اِہ ناں کپتان دے نکّ ہیٹھ نہِں سی آئِیا۔ افِیم شراب دے کیساں دی لِکھا-پڑھی وْی کوئ لِکھا-پڑھی ہُنّدی ہےَ۔ اجِہے کیساں دے بِیان اِکو جِہے ہُنّدے ہن۔ چھوٹی-موٹی تبدِیلی کر کے ڈنّگ ٹپّ جانْدا ہےَ۔ تفتِیشی دی ہُشِیاری دا پتا اُدوں لگّدےَ جدوں غبن، کتل جاں بلاتکار وْرگے کِسے کیس نال وْاہ پِیا ہووْے۔ پاکھر نے ساری نَوکری وْ ِچّ اِکّ وْی اجِہا کیس نہِں کِیتا۔ بِناں مُونّہ-سِر وْالا اِہ کتل کیس اُس دے وْسّ دا نہِں سی۔

کپتان نوُں اجِہے تفتِیشی دی لوڑ سی، جِس دی بُدھّی تِیکھنھ اتے کلپنا شکتی تیذ ہووْے۔ گُنّجھلدار کیساں وْ ِچّ تفتِیشی کول وْاپرِیاں گھٹناوْاں دِیاں کُجھّ تنّداں ہُنّدِیاں ہن۔ کانُونّن دے سانْچے وْ ِچّ پھِٹّ کرن لئ کہانھی دا باکی تانھا-پیٹا اُس نے خُد بُنھنا ہُنّدا ہےَ۔ اِس کیس دی تفتِیشی نوُں کہانھی وْی گھڑنی پَینھی سی اتے سبُوت وْی۔

کپتان نوُں لگّدا سی کِہ اِس اڑے گڈّے نوُں جے کوئ کڈھّ سکدا سی تاں اُہ ناذر سِنّگھ سی۔

بلتاکار دے اِکّ کیس ،چ اُلجھی گُتھّی نوُں جِس اکل اتے دلیری نال ناذر نے سُلجھائِیا سی، اُس نال اُہ کپتان دِیاں نذراں وْ ِچّ اُچّا اُٹھّ گِیا سی۔

اناتھ آشرم دی اِکّ وْارڈن دے بھرا نے پنّدراں سالاں دی اِکّ لڑکی نال دِن-دِہاڑے بلاتکار کِیتا سی۔ پر لڑکی دی وْ ِگڑی ہالت دیکھ کے اُہ گھبرا گِیا اتے گھروں فرار ہو گِیا۔

اجِہیاں گھٹناوْاں آشرم لئ نوْ ِیاں نہِں سن۔ لڑکِیاں رو-دھو کے چُپّ ہو جائِیا کردِیاں سن۔ وْارڈن نے اِسے اُس نال تُفان دے گُذر جانھ تک درڑ وْٹّنھی بیہتر سمجھی

پر کُجھّ ہی گھنّٹیاں وْ ِچّ بلّی بوری وْ ِچو باہر آ گئ۔
کھتھر پربنّدھکاں تک پُجّ گئ۔ اُہ کاروْائ لئ کاہلے پَینھ لگّے۔ اِس دے کئ کارن سن۔ پہلا اِہ کہ لڑکی دی اُمر چھوٹی سی۔ دُوجا اِہ کہ بلاتکار کرن وْالا اِکّ سادھارن آدمی سی، کوئ پربنّدھک نہں۔ اِس ترہاں تاں جنھے۔ کھنھے نوُں مُونّہ مارن دی آدت پےَ جائیگی۔ تِنجا کارن وْارڈن خُد سی۔ اُہ بہُت سوہنھی سی پر پربنّدھکاں نوُں اُس دے سُہپّنھ دا کوئ لابھ نہں سی پُجّ رہا۔ ہُنھ بٹیرا پَیر تھلّے سی۔
آپنھی نَوکری کھُسّنھ اتے بھرا نوُں سذا ہونھ دے ڈروں وْارڈن نے ہالات کابُو ،چ رکھّØنھ دی کوشِش کِتی۔ وْکِل دی سلاہ لئ۔ اِکّ پاسے اُہ پربنّدھکاں نوُں ٹرکاَونْدی رہی اتے دُوجے پاسے بلاتکار دے سبُوت مِٹاَونْدی رہی۔
ہفتے وْ ِچّ جد سارے سبُوت مِٹ گئے تاں اِکّ رات اُہ وْی پتّرا وْاچ گئ۔ پربنّدھکاں دے تن-بدن نوُں اگّ لگّ گئ۔ غُسّے ہو کے اُہناں کیس پُلِس نوُں دے دِتّا۔
پُلِس اِس مُردا کیس دا کی کرے؟
پہلاں تاں کیس ہی اِکّ ہفتا بااد درج کرائِیا گِیا سی۔ اِہ دیری دوشِیاں نوُں بری کروْاَونھ لئ کافی سی۔ پھیر بلاتکار سمیں لڑکی نے جِہڑے کپّڑے پہنے سن، اُہ ساڑے جا چُکّے سن۔ پُلِس لئ اُہناں کپّڑِیاں نوُں کبذے وْ ِچّ لَینھا بہُت ذرُوری سی۔ اُہناں ،تے دوشی دا وْ ِرج سی۔ دوہاں دے گُپت انّگاں دے وْال ہُنّدے سن۔ لڑکی دے سرِیر ،تے لگّیاں جھرِیٹاں ٹھِک ہو گئِییاں سن۔ تاذے ذخماں بِناں وْی کیس ،چ دم نہں رہِنھا۔ کوئ چشمدِید گوْاہ وْی نہں سی۔ اِکلّی لڑکی دے بِیاناں دے آدھار ،تے تاں سذا نہں سی ہو جانھی۔
کپتان اُہنِس دِنِس اُس اِلاکے دا ڈِپٹی ہُنّدا سی۔ مسلے دی نذاکت نوُں دیکھدے ہوئے تفتِیش اُس نوُں سَونْپی گئ۔ ڈِپٹی دی تفتِیش ہووْے تے دوشی نوُں سذا نا ہووْے) اِہ کِوْیں ہو سکدا سی (پر سبُوتاں بِناں سذا وْی سنّبھوْ نہں سی۔ ڈِپٹی کرے تاں کی کرے)
ناذر سِنّگھ اُس سمیں ڈِپٹی دا رِیڈر ہُنّدا سی۔ اُس دی سلاہ لئ گئ۔

ناذر نے گھنّٹے وْچّ سبُوتاں دے ڈھیر لا دِتّے۔
بِیان لِکھنھ دے بہانے اُہ لڑکی نوُں آپنھے کُیارٹر لےَ گِیا۔ گھنّٹے بااد جدوں اُہ وْاپس آئے تاں لڑکی دی ہالت اُسے ترہاں دی سی، جِس ترہاں پہِلے بلاتکار سمیں سی۔
کیس سپھلتا دی پَوڑی چڑھ گِیا۔
سوچ-سمجھ کے ہی ناذر سِنّگھ دے موڈھِیاں ،تے اِہ بھار پائِیا گِیا سی۔
اُس سمیں ناذر سِنّگھ نے اِس ذِنّمیوْاری نوُں کھڑے-متھّے سوْکار کِیتا سی۔ افسراں نے اُس ،تے وْشوْاس کِیتا سی۔ اِہ اُس لئ فخر وْالی گلّ سی۔ پر جِنُں-جِنُں تفتِش اگّے وْدھ رہی سی، اُس دا جوش مٹھّا پَیِنْدا جا رِہا سی۔ پڑتال ،تے آئے ڈِپٹی نے آپنھی جانھے تاں ناذر سِنّگھ ،تے مِہر کِیتی سی۔ ناذر سِنّگھ نوُں کوئ تنّگ نا کرے، اِس لئ باکی دِیاں ذیرے-تفتِش مِسلاں اُس توں لےَ کے دُوسرے تھانھیداراں ہوْالے کر دِتّیاں سن۔ اُس دا ہلکے وْچّ جانھا وْی بنّد۔ چُپّ کر کے میذ ،تے بَیٹھے اتے اِس کیس دی لِکھا-پڑھی مُکنّمل کرے۔
ڈِپٹی دی اِہ مِہربانی ناذر نوُں مہنّگی پےَ رہی سی۔
اُہ آپ ہیراپھیری نا کرے تاں وْی چلان دے ادالت سپُرد ہونھ تک ہذار۔ پنّدراں سَو خرچ ہونھا سی۔ اِنّنا خرچ چنّگے-بھلے کیس وْچّ ہو جانْداں ہےَ۔ اِس مرے-مُکّے کیس وْچّ تاں سبھ کُجھّ نوْیں سِرِنُں ہونھ وْالا سی۔ سکیلی نکشا چاہِیدا سی۔ فوٹوگرافر نوُں پَیسے دینھے سن۔ ہتھّ-لِکھت دے ماہِر توں رِپورٹ ٹھِیک کروْاَونھی سی۔ بِیاناں، ذِمنِیاں دی ردّو-بدل کرنی سی۔ سرکاری وْکِیل نوُں سلُوٹ مارنا سی۔ نائِب کورٹ نوُں چاہ-پانھی پُچھّنھا سی۔ پَیروْائ کرن وْالا نال ہُنّدا تاں سارے کنّم پھٹاپھٹ ہو جانْدے۔ ہُنھ ناذر سِنّگھ نوُں مُشکل بنھی ہوئ سی۔ نا کولوں خرچ کِیتا جا سکدےَ، نا خرچ کِیتے بِناں مِسل مُکنّمل ہُنّدی ہےَ۔ نتِجے وْچّوں کیس لٹک رِہےَ۔ ناذر سِنّگھ توں ہور تفتِشاں نا کھوہِیاں ہُنّدِیاں تاں اُہ کِدھرو ہتھّ-پلّا مار لَینْدا۔ بھدَوڑ کتل کیس دے مُدّای نوُں بُلاَونْدا جاں سہِکاری سبھا دے مُلذم نوُں۔ کِسے نوُں کی پتےَ کِس نوُں کِنّنی فِس دینھی ہےَ۔ اِکو دھِر توں دُگنھے پَیسے دِوْا کے اُہ کھہڑا چھُڈا لَینْدا۔

اِسے ترہاں اِکّ وْار تِنّن سَو چھبّی دا کیس اڑ گِیا سی۔ بھراوْاں دا آپسی جھگڑا سی۔ رِشتیداراں نے وْچّ پےَ کے راذِنناما کروْا دِتّا۔ راذِنناما کروْاَونھ دی ساری فِس مُکھّ افسر آپ ڈکار گِیا۔ اُپروں سرپنّچ نوُں آکھ دِتّا، ععع کِسے ہرامذادے نوُں دُیانی نا دِؤ، کوئ تنّگ کرے تاں میرے کول آ جائِؤ۔ غغغ بھاؤ چُپّ کر کے گھر بَیٹھ گئے۔ سرکاری وْکِل نے مِسل لئ۔ نا کوئ دھِر سرکاری وْکِل نوُں پَیسے دیوْے، نا اُہ چلان پیش کرے۔ ہر مِیٹنّگ وْچّ ناذر دے چھِتّر پِیا کرن، کیس لیٹ کِئُں ہو رِہےَ (آخِر اِکّ دِن جُویا کھیڈدے لالے اُس دے ہتھّ لگّ گئے۔ جُوئے دے دوش وْچّ دوشی آپنھے جُرم دا اِکبال کر جانھ تا وْی پنّجاہ رُپئے توں وْدھّ جُرمانا نہِں ہُنّدا۔ اجِہے چلاناں وْلّ سرکاری وْکِل بہُتا دھِیان نہِں دِنّدے۔ سرسری جِہی نذر ماری تے چلان پاس۔
ناذر نے لالے دبکائے۔ سرکاری وْکِل دا روہب پائِیا۔
ععع جے مُٹھّی گرم نا کِیتی تاں کَید کرا دیؤ۔ ججّ نال سُوت ہےَ۔ اکھّاں ٹھنّڈھِیاں ہو گئِییاں تاں مُیافی دِوْا دیؤ۔ غغغ
ڈرے لالِیاں نے جھٹّ سَو-سَو دے پنّج نوٹ پھڑا دِتّے۔ دو ناذر نے آپ رکھّے، تِنّن سرکاری وْکِل دے ہوْالے کِیتے۔ اِکّ نوٹ اِس کیس دے کھاتے اتے دو چھبّی دے کھاتے۔ جھٹ سبھ کنّم نکّی ہو گئے۔
اِہ پَیسے دی کمی ہی سی کِہ چلان پچاسِیاں دِناں توں لٹک رِہا سی۔ کتل روذ-روذ تاں ہُنّدے نہِں۔ کدے ہو جاوْے تاں ہر اِکّ نوُں فِس مِلنھ دی آس بجھّدی ہےَ۔ اِہو آس سرکاری وْکِل نوُں سی۔ اُس نے پُورے تِنّن گھنّٹے مغذ کھپائ کرنی سی۔ مِسل دا اکھّر-اکھّر پڑھنا سی۔ بِیاناں دا مِلانھ کرنا سی۔ پوسٹ-مارٹم دی رِپورٹ دیکھنھی سی۔ نکشے دی پڑتال کرنی سی۔ سبھ دستاوْیذاں دا آپس وْچّ تالمیل بِٹھاَونھا سی۔ سرکار وْلّوں تاں اُہناں نوُں بدام مِلدے نہِں۔ کوئ دھِر ہِلا کرُو تاں اُہ مغذ کھپائ کرُو۔
نا ناذر نے اُس دے ہتھّ ،تے کُجھّ دھرِیا سی، نا سرکاری وْکِل نے چلان دراذوں باہر کڈھّیا سی۔ تِنّن دِن توں اُہ جِتھے سی، اُتھے ہی پِیا سی۔
پہِلے دِن ناذر سِنّگھ جدوں چلان لےَ کے آئِیا سی تاں سُرِنّدر کُمار بڑی ہلِیمی نال مِلِیا سی۔ ناذر سِنّگھ کتل کیس لےَ کے آئِیا ہےَ، اِہ سُنھ کے اُس

دا چِہرا گُلاب وْانْگ کھِڑ اُٹھِیا سی۔ ماڑے توں ماڑے کیس وْچّ وْی پنّج-چار سَو وْٹّ ،تے سی۔
کافی دیر سُرِنّدر کُمار مِسل دے وْرکے پلٹدا رِہا۔ ناذر سِنّگھ سبھ سمجھ رِہا سی۔ اُس نوُں فِس دی اُڈِیک سی۔ ناذر نوُں چاہِیدا سی مِسل دے نال ہی فِس وْی سرکاری وْکِل دے ہوْالے کر دِنّدا۔ ناذر کول کُجھ ہُنّدا تاں ہی دِنّدا۔ اُہ چُپّ-چاپ بَیٹھا رِہا۔ کوئ ذرُوری نہِں ہر کیس وْچّ پَیسے دِتّے جانھ۔ آخر چلان چَیکّ کرنا اُس دی ڈِئُوٹی سی۔
تھانھیدار نوُں بیشرم ہوئِیا دیکھ کے سرکاری وْکِل نے وْی مُونّہ ،تے مِٹّی مل لئ۔ بِناں بھُومِکا بنّنہے اُس نے سِدھّا ہی پُچھّ لِیا۔
ععع کِئُں مُدئ نال لِیانْدےَ (ععع
ععع مُدئ لالا جی ہن، یُوْا سنّگھ ہےَ، اُہناں دا تُہانُوں پتا ہےَ۔ اگّے ہی پُلِس دے پچھّے پئے ہوئے نے۔ شِکائِت کرن دا بہانا بھالدے نے۔ غغغ
ععع پھیر مُلذماں دا کوئ ہوؤُ (ععع
ععع اُہناں دا وْی تُہانُوں پتا ہی ہےَ۔ سنّمتی وْالے ہر روذ پُلِس دا جلُوس کڈھّدے ہن۔ مسلا پارلِمَینْٹ تک گِیا ہوئِئَے۔ غغغ
ععع پھیر تُوں تا کِدھرے نہِں گِیا۔ غغغ کھِجھے سرکاری وْکِل نے کٹاخش کِیتا سی جاں مذاک، ناذر دی سمجھ نہِں سی آئِیا۔
ععع اسِں کدوں بھجّے ہاں۔۔ غغغ ناذر نے اِہ آکھِیا جرُور پر ذیب وْچّ ہتھّ نا پائِیا۔
ععع کوئ نہِں مَیں مِسل پڑھ لوْاں۔ تُوں کلّہ نوُں گِیاراں کُ وْجے آ کے لےَ جائِیں۔ غغغ
اگّوں سرکاری وْکِل کِہڑا کُولا سی۔ بہانے نال اُس نے ناذر نوُں ٹال دِتّا۔ نکد نہِں تاں وْگار سہی۔ وْگار وْی نہِں کریگا تاں دھکّے کھائیگا۔
سُرِنّدر نوُں پھسے تفتِیشی توں کنّم لَینھا آئُنْدےَ۔ ہور نہِں تاں وْگڑی گھڑی ہی پھڑا دِتّی، ٹھِک کراؤ۔ کدے گیس وْالا سِلنّڈر چُکوْا دِتّا، اِس نوُں بھراؤ۔ سِنمے دے ٹِکٹ لِیاؤ۔ بچّیاں نے سَیر کرن جانھےَ، کار چاہِیدی ہےَ۔ جِنّنا چِر وْگار پُوری نہِں ہُنّدی، تھانھیدار سرکاری وْکِل دے متھّے نہِں لگّ۔

پر شُکر سی پہلے دِن ناذر سِنّگھ نوُں اجِہی کوئ وْگار نہیں سی پئ۔
وْگار نا پاَونھ دا جِہڑا کارن ناذر نوُں سمجھ آئِیا سی، شائِد اُہ اِہ سی کِہ اُہ دھِراں نال سِدھّا سنّپرک کائِم کرنا چاہُنّدا سی۔
ہالے تک اُس نے دھِراں نال سنّپرک کائِم نا کِیتا ہووْے، اِہ وْی سنّبھوْ نہیں سی۔ مُنشی، وْکِیل، اہِلکار، پنّچ، سرپنّچ اتے پردھان سبھ اُس دے یار-بیلی سن۔ ہُنھ تک اُہ دھِراں نوُں سرکاری وْکِیل دے اگّے-پِچھّے گھُما-گھُما کے ہنّبھ چُکّے ہونھگے۔ کُجھّ نے لنّبی-چَوڑی بھُومِکا بنّنہ کے لالا جی نوُں سمجھائِیا ہوئیگا۔
ععع سرکاری وْکِیل نے مِسل بنّنہنھی ہےَ۔ چنّگا ہےَ، اُس نوُں مِل لئِیئے۔ نا مِلے تاں کیس ڈھِلّا چھڈّدُو۔ غغغ
کُجھّ ہور مُلذماں کول گئے ہونھگے۔ مُلذماں دے موٹے دِماغ ،چ گلّ پاَونھ لئ اُہناں نوُں وْار-وْار سمجھائِیا ہووْیگا۔
ععع تھانھیدار نے بتھیری مدد کرتی۔ فائِدا تاں ہوؤُ جے سرکاری وْکِیل اِسے ترہاں کیس پاس کر دئے۔ جیب بھرانْگے تاں ہاتھی اگّوں دی لنّگھنھ دیوُ۔ نہیں تاں پُوچھ پھڑ کے گھڑِس لُو۔ غغغ
گھبرائِیاں دووْیں دھِراں سُرِنّدر کول آئِیاں ہونھگِیاں۔
ٹھنّڈھا پانھی پِیا کے سُرِنّدر نے لالا جی دا سِنا ٹھارِیا ہووْیگا۔
ععع فِکر نا کرو سیٹھ جی۔ اجِہی مِسل بنّنُوں، بئ پُتّ میرے، ہائ کورٹ تک بری نی ہونھے۔ غغغ
مُلذماں دے وْارِساں نوُں اُس نے گھر بُلائِیا ہوئیگا۔ اُہناں دی پِٹھّ تھاپڑ کے آکھِیا ہوئیگا۔
ععع فِکر نا کرو۔ کیس ،چ بری ہونھ لئ وْہ مورِیاں نے۔ جے مَیں نا بھرِیاں تاں ججّ بھاوْیں مُدئ دا سالا لگّدا ہووْے تاں وْی مُنّڈِیاں نوُں سذا نی کر سکدا۔ غغغ
گلّاں ،چ آئے سائِلاں نے جیباں اُلٹن دا وْاادا کِیتا ہوئیگا۔
پر سُرِنّدر دِیاں گلّاں توں لگّدا سی جِوْیں ناذر وْانْگ اُس دے پلّے وْی کُجھّ نہیں سی پِیا۔

کُجھ پلّے پیا ہُنّدا تاں مِسل دا اکھّر-اکھّر پڑھدا۔ مُلذماں نوُں بے-کسُور اتے بیکسُور نوُں مُلذم بنھاَونھ دے راہ لبھّدا۔ مُدئ، مُلذماں نال کِتے وْاادے نِبھاَونھ لئ مِسل وْ ِچّ ردّو-بدل کروْاَونْدا۔
ناذر دے اِکّ کیس وْ ِچّ اُس نے اِنّجھ ہی کِتا سی۔
لنّبڑاں دے شرابی مُنّڈے نے نشے دے لور صصص وْ ِچ آپنھے گُیانْڈھیاں ،تے ہوْائ فائِر کر دِتّا سی۔ پُلِس نے پرچا درج کردے سمیں گولی چلّی دا کارن مُنّڈے دی انھگہلی اتے لا-پروْاہی لِکھیا سی۔ اِس ترہاں تِنّن سَو چھبّی دا مامُولی جِہا کیس بنھیا سی، اُہ وْی کابلے ذمانت۔ لنّبڑاں نے مُکھّ افسر نال گِٹھمِٹ کر کے مُنّڈا سِدھّا ادالت وْ ِچّ پیش کر دِتّا۔ ادالت نے جھٹّ ذمانت لےَ لئ۔ وْ ِرودھی دھِر دیکھدی ہی رہِ گئ۔
آپنھے وْکِل نال مشوْرا کرن لئ مُدئ دھِر سُرِنّدر کُمار دے دھکّے چڑھ گئ۔ اَس نے پہلاں نوٹاں دی تھہی آپ لئ تے پھیر تفتِیشی نوُں دِوْائ۔
گوْاہاں دے بِیاناں وْ ِچّ مامُولی جِہی ردّو-بدل کرن نال ہی مُکدّما تِنّن سَو ستّ وْ ِچّ تبدِیل ہو گِیا۔ پہلاں بنّدُوک دا مُونہ اسمان وْلّ سی، پھیر مُدّاَی وْلّ کر دِتّا۔ کابلے-ذمانت جُرم، نا-کابلے ذمانت بنھ گِیا۔ مہِنا جیلہ دی ہوْا کھا کے مُنّڈے دی ذمانت ہوئ، اُہ وْی ہائ کورٹ وْ ِچوں۔
سرکاری وْکِل جو مرذی کرے۔ ناذر سِنّگھ نوُں کوئ سروکار نہِں۔ اُہ لالا جی نوُں بُلائے جاں دوشِیاں دے وْارِساں نوُں۔ گوْاہاں دے بِیان بدلے جاں دفاوْاں وْ ِچّ گھاٹا-وْادھا کرے۔ بسّ، چلان پاس کر دیوْے۔
پر اگلے دِن وْی پنالا اُتھے دا اُتھے سی۔

ناذر نوُں چلانھ گِیاراں وْجے مِلنھا سی۔ اُہ دس وْجے ہی آ دھمکِیا۔
دھوبی دے کُتّے وْانْگ اُہ نا گھر دا رِہا سی، نا گھاٹ دا۔ تھانھے جانْدا تاں مُکھّ افسر سُوئ کُتّی وْانْگ پَینْدا۔
ععع اِتھے کی آنْڈے دِنّنےَ (اُس بھڑُوئے دے سِر ،تے جا کے بَیٹھ۔ غغغ
جھڑک کے مُکھّ افسر ناذر نوُں کچہِری دھکّ دِنّدا۔
کچہِری آئے نوُں سرکاری وْکِل راہ نہِں سی دِنّدا۔

نبّیاں وْچوں پچاسی دِن لنّگھ چُکّے سن پر ناذر نے ہالے گوہڑے وْچوں پُونھی وْی نہِں سی کتّی۔ پہلاں اِہ سرکاری وْکِل نُکس کڈھّیگا۔ پھیر چلان اِس توں وْڈّے سرکاری وْکِل کول جائیگا۔ اُہ آپنھی اکل دِکھائیگا۔ پھیر ذِلہا اٹارنی نوک-جھوک کریگا۔ اِہو سپِڈ رہی تاں چلان ہور نبّے دِن گیڑے کھانْدا رہیگا۔

دس وْجے سرکاری وْکِل کچہری پیش ہوئِیا-ہوئِیا سی۔

گِیاراں وْجے پتا لگّا اُہ بار-رُوم وْچّ بَیٹھا تاش کھیڈ رِہےَ۔ ناذر نے کئ سُنیہے بھیجے پر اُسدے کنّن ،تے جُوں نا سرکی۔

اُتھوں اُٹھّ کے اُہ سِدھّا کھانھا کھانھ تُر گِیا۔

کھانھا کھا کے آئِیا تاں مُڑ کچہری وْڑ گِیا۔

ناذر سِنّگھ لُکّنھ-مِٹی دا کارن سمجھدا سی۔ اُہ ناذر دا کنّم نہِں سی کرنا چاہُنّدا۔ جانھ-بُجھ کے ٹال رِہا سی۔

تِنّن کُ وْجے اُہ سَینھی وْکِل دے کھوکھے ،چ جا بَیٹھا۔ ناذر نوُں کُجھّ راہت مہسُوس ہوئ۔ سَینھی لالا جی دے نذدِیکی مِتّراں وْچوں اِکّ سی۔ شائِد کوئ ہیٹھ-اُتانْہ کرن گِیا ہووْے۔

جھٹّ کُ بااد ناذر دی خُشی غمی وْچّ بدل گئ۔ کھوکھے وْچّ کھارے سوڈے جانھ لگّے۔ کھوکھے دا دروْاذا بنّد ہو گِیا۔ انّدروں کہِکہے سُنھائ دینھ لگّے۔

جدوں چار وْجے تک کُجھّ پلّے نا پِیا تاں مجبُور ہوئے ناذر سِنّگھ نوُں سَینھی وْکِل دے بُوہے ،تے دستک دِتّی۔

سُرِنّدر نوُں جِوْیں اُسے دی اُڈِیک سی۔ بڑے ادب نال ناذر نوُں انّدر بُلائِیا گِیا۔ پہلاں کُرسی پیش کِیتی گئ، پھیر جام اُس وْلّ وْدھائِیا گِیا۔

ناذر پِینھ دے مُوڈ وْچّ نہِں سی۔ پِینھ بَیٹھ گِیا تاں کنّم وْچے رہِ جائیگا۔ اُس نے گلاس پرہاں کھسکا دِتّا۔

اِس توں پہلاں کِہ ناذر چلان بارے پُچھّدا، سَینھی نے سُرِنّدر نوُں ہُجھّ ماری۔ وْسکی وْالی بوتل خالی ہو گئ سی۔ اِہ سمجھائِیا۔

ععع تُوں شام نوُں کوٹھی آ جائیں۔ آرام نال بَیٹھ کے چلان کڈھّانْگے۔ ہُنھ تُوں اِنُّں کر □ □ ... دو وْ ِسکی دِیاں بوتلاں، دو چِکن اتے اِکّ کِلّو مچھّی پھڑ لِیا۔ غغغ

اِہ چِنداں لِآئُنھ وْ ِچّ ناذر نوُں کوئ اِتراذ نہِں سی۔ اُس نے ہُکم اگانْہ تور دینھا سی۔ شراب ٹھیکیداراں کولوں مُفت اتے مچھّی اجِت توں۔ فِکر سی تاں اِس گلّ دا کِہ شرابی ہوئِیا سُرِنّدر چلانھ کِوْیں چَیکّ کرُو۔

ناذر نوُں اِکّ وْارِ پہِلاں اُس نال بَیٹھنھ دا مَوکا مِلِیا سی۔ ادھِئے نال ہی اُہ گُٹّ ہو گِیا سی۔ گُٹّ ہوئے سُرِنّدر نوُں کوئ سُدھّ نہِں سی کِہ اُہ کِتھے بَیٹھا سی اتے کِس نال بَیٹھا سی۔ پہِلاں اُہ ہوٹل وْالے نال لڑِیا، پھیر ہوٹلوں نِکل کے اِنُّں بکّارے بُلاَونھ لگّا، جِوْیں کوئ انپڑھ گوْار ہووْے۔ راہ جانْدِیاں کُڑِیاں نوُں اوْاذے کسّنھ لگّا۔ رِکشے ،چ چڑھن لگّے نے رِکشے وْالے دے تھپّڑ جڑھ دِتّا۔ ناذر نال نا ہُنّدا تاں کوئ نا کوئ اُس دی بھُگت سوْار دِنّدا۔

ناذر کول آپنھے پَیر ،تے کُہاڑا مارن توں سِوْا کوئ چارا نہِں سی۔ ہُکم دی پالنا ہوئ مُونّہ-ہنیرے اُہ سُرِنّدر دی کوٹھی گِیا۔ چلان اِکّ پاسے رِہا، اُہ خُد وْی گھر نہِں سی پُجّا۔ سڑدا بلدا اُہ وْاپس مُڑ آئِیا۔

اج تِسرے دِن وْی کہانھی اُتھے ہی کھڑوتی سی۔

سرکاری وْکِیل نوُں اُڈِیکدا ناذر آپنھے مُکھّ افسر نوُں کوسنھ لگّا۔

لال سِنّگھ نوُں اِس تھانھے دا مُکھّ افسر بنھِیاں تِنّن مہِنے ہو گئے سن۔ اُس ماں دے پُتّر نے اِکّ وْار وْی کچہِری ،چ چکّر نہِں سی مارِیا۔

سرکاری وْکِیلاں اتے ججّاں دے مُونّہ سُجّے ہوئے سن۔ دس-وْ ِہ دِناں بااد جے اُہ افسراں نوُں سلُوٹ مار جاوْے، پھیر کِہڑا اُس دا تُرلا لہِ جاوْے۔ چھوٹے مُلاذماں نوُں سَوکھ ہو جاوْے۔ ہُنھ ڈِگّی کھوتے توں غُسّا گھُمِیار ،تے وْالی کہانھی بنھی پئ سی۔ افسراں توں لال سِنّگھ دا کُجھّ وْ ِگاڑ نہِں سی ہُنّدا۔ نذلا ناذر سِنّگھ وْرگِیاں ،تے جھڑدا سی۔

اِس پکھّوں پہِلا مُکھّ افسر سِیانھا سی۔ ہاڑھی نوُں کنھک سُٹوْا دینھی۔ لوہڑی دِیوْالی نوُں چار-چار بوتلاں وْ ِسکی دِیاں بھیج دینھِیاں۔ کدے پِنّڈ

جانھا ہووْے تاں گڈّی بھیج دِتّی۔ بسّ افسر باغو۔باغ۔ جِتھے مرذی انّگُوٹھا لگوْا لؤ۔
لال سِنّگھ نوُں آکھو تاں پُٹھّا پئیگا۔ دھَونھ ،چ مُکھّ افسری دا کِلّا اڑِیا ہوئِئَے۔ آکھیگا۔
ععع تُسِں خُد پہلاں اُنہاں نوُں سِر چڑھاَونْدے ہو، پھیر پِٹّدے ہو۔ جے چلان چَیکّ نہِں کردا تاں روذنامچے ،چ رپٹ پا دے۔ کاپی ڈی ئے نوُں بھیج دے۔ لِکھ دے، پَیسے منّگدےَ۔ آپے پڑتال ہُنّدی رہُو سالے دی۔
غغغ
دُوجِیاں نوُں نسِہتاں دینھِیاں سَوکھِیاں سن۔ آپ امل کرنا پئے، پھیر آٹے۔دانھے دا بھاا پتا لگّے۔ ناذر نے ہالے نَوکری کرنی ہےَ، گھر نہِں جانھا۔
ناذر نوُں آپنھے اُستاد دی ترسیوگ ہالت بھُلّی نہِں سی۔ اِسے ترہاں چُکّے۔چُکائے اُستاد نے اِکّ وْار اِکّ سرکاری وْکِل دی شِکائِت کر دِتّی۔ ذِلہا اٹارنی نے آپنھے سرکاری وْکِل دی جھاڑ۔جھنّب کِتی جاں نہِں، اِہ کِسے نوُں نہِں پتا، پر اُس نے پُلِس کپتان دے کنّن ذرُور بھرے سن۔ اُستاد دے لَینھ۔دینھ دے سارے کِسّے ساہِب نوُں جا سُنھائے سن۔ اُستاد نوُں جان چھُڈاَونھی اَوکھی ہو گئ سی۔ ساہِب دے الگّ گوڈِس ہتھّ لائے اتے سرکاری وْکِل دے الگّ۔
سرکاری وْکِلاں ،چ اُس دی پڑت ماری گئ۔ اُہ اُس نوُں دفتر نا وْڑن دِیا کرن۔ چلان نا پاس کرِیا کرن۔ اِتراذ ،تے اِتراذ ٹھوک دِیا کرن۔ اگّوں ساہِب نا سُنھے۔ آکھِیا کرے دیکھ افسراں نال وْ ِگاڑن دا مذا۔
شِکائِت ناذر دے مسلے دا ہلّ نہِں سی۔ گل پِیا ڈھول اُس نوُں وْجاَونھا ہی پَینھا سی۔
اجّ اُہ فَیسلا کر کے آئِیا سی۔ جے ہالے تک وْی چلان چَیکّ نا ہوئِیا تاں سَو دا اِکّ نوٹ اُس نے سرکاری وْکِل دے متھّے مارنا سی۔ اِتھے سَو نال کھہڑا چھُٹّ جانھا سی۔ چلان لیٹ ہو گِیا تاں رائ دا پہاڑ بنھ جانھا سی۔
سوچ سمجھ کے ناذر نے سَو دا اِکّ نوٹ بٹُوئے وْ ِچوں کڈھّیا اتے ساہمنھی وْالی جیب وْ ِچّ پا لِیا۔

نائِب کورٹ نوُں سمجھائِیا۔ جِنُّں ہی سرکاری وْکِل دفتر وْڑے، اُہ جھٹّ جُوس دا جگّ بھرا لِیائے۔
اجّ مِہنت پلّے پئیگی جاں نہِں (اِس ہِساب ،چ گُیاچے ناذر نوُں پتا نہی سی لگّا کدوں سُرِنّدر کُمار اُس دے ساہمنھے آ بَیٹھا سی۔
ععع کِنُّں اکھّ لگّ گئ (ععع اِکو گھُٹّ نال جُوس دا ادھّا گلاس انّدر سُٹّدے سُرِنّدر نے ناذر دا سُپنا توڑِیا۔
ععع نہِں جناب □ □ ... شائِد□ □ ۔ غغغ اِکّ ہتھّ نال اکھّاں ملدے اتے دُوجے ہتھّ نال ڈھلّا جِہا سلُوٹ ماردے ناذر نے آپنھے آپ نوُں سنّبھالِیا۔
ععع چنّگا بنّدےَ تُہاڈا مُکھّ افسر۔ کیساں دی پَیروْائ لئ پَیروْائ افسر نہِں بھیجدا۔ گوْاہ دھڑادھڑ مُکّر رہے ہن۔ ہور تاں ہور پُلِس وْالے وْی مُکر جانْدے ہن۔ مال-مُکدّما سہی نہِں آئُنْدا۔ نا سنّمن تامِل ہُنّدے ہن۔ غغغ دپھتر وْڑدِیاں ہی سرکاری وْکِل نے تھانھیدار دا منوبل ڈیگنھا شُرُو کِیتا۔
پَیروْائ افسر بھیجدا، مال-مُکدّمے دا خِیال رکھّنھا جاں سنّمن تامِل کروْاَونھے ناذر سِنّگھ دا کنّم نہِں سی۔ اِہ مُکھّ افسر جانھے جاں مُنشی۔ ناذر اِہ جوْاب دینھا چاہُنّدا سی۔ پر چلان چَیکّ ہونھ تک اُس نے چُپّ وْٹّنھی ہی بیہتر سمجھی۔
ععع کوئ نی جناب، اجّ ہی تھانھے جا کے مُنشی اتے تامِلی نوُں کھِچّدا ہاں۔ کلّہ توں سبھ ٹھیک ہو جائیگا۔
کُجھّ دیر دوہاں وْچّ خاموشی چھائ رہی۔
پھیر سُرِنّدر نے کُجھّ مِسلاں دراذ وْچوں کڈھّیاں اتے اُلٹا-پُلٹا کے دیکھنھ لگّا۔
ععع میرا کنّم ہوئِیا جناب (ععع پہلاں ناذر نوُں لگّا جِوْیں سرکاری وْکِل اُسے دی مِسل کڈھّ رِہا ہووْے۔ جدوں اُس نے کوئ ہور مِسل چَیکّ کرنی شُرُو کر دِتّی تاں مجبُورن ناذر نوُں آپنھی ہاذری دا مکسد دسّنھا پِیا۔
ععع کِہڑا کنّم (ععع
ععع بنّٹی کتل کانْڈ وْالا چلان، جِہڑا مَیں پرسوں دے گِیا سی (ععع

عمع اُہ (نا تُوں آکھدا سی، مَیں لالا جی نوُں بھیجانْگا۔ مَیں اُڈِیکدا رِہا۔ نا لالا جی آئے نا تُوں کُجھ کِہتا۔ غغغ سُرِنّدر کول اِدھر-اُدھر دِیاں گلّاں مارن دا سماں نہِں سی۔ اُہ سِدھّا اسل مُدّے ،تے پُجّا۔
عمع تھونُوں دسّیا تاں سی □ □ ...۔ دووْیں دھِراں ماڑِیاں نے □ ... □۔ غغغ
عمع پر تُوں تاں نی ماڑا۔ ذرُوری نی تُسِس سانُوں اُسے کیس وْ◌ِچّ فِس دیوْو جِس وْ◌ِچّ تُہانُوں مِلی ہووْے۔ بتھیرے کیس ہُنّدے نے، جِہڑے تُسِس باہرو-باہر ڈکار جانْدے ہو۔ ساڈے تک نا کیس آئُنْدا، نا پارٹی۔ اِہو جِہے کیس وْ◌ِچّ اُس کوٹے وْ◌ِچوں فِس دے دِیا کرو۔ غغغ
عمع کِتھے جناب) ڈِپٹی بڑا ماڑےَ۔ پتا نہِں کِوْیں سُوہ کڈھّ لَینْدےَ۔ وْ◌ِہ رُپئے وْی کِسے توں لےَ لئِیئے، اُہ وْی اُگلے دِن میذ ،تے رکھا لَینْدےَ۔
مساں دِن-کٹّی کردے ہاں جناب) پھیر وْی آہ لؤ □ □ ...عمع آکھدے ناذر نے اُہو سَو دا نوٹ کڈھّیا جِہڑا اُس نے اِسے مکسد لئ جیب وْ◌ِچّ پائِیا سی۔
عمع بسّ) غغغ سَو دا اِکّ نوٹ دیکھ کے سُرِنّدر بیئِذّت ہوئِیا مہِسُوس کرن لگّا۔
عمع بہُت ہےَ جناب۔ پلّوں دے رِہاں۔ کدے پھیر بھانْگا کڈھّ دِیانْگے۔ غغغ نوٹ نوُں میذ ،تے پئ کِتاب ہیٹھ رکھّدِیاں ناذر نے ترلا لِیا۔
عمع پھیر دی پھیر دیکھی جاؤ۔ اِنّنے نال کنّم نہِں چلّنھا۔ غغغ کِتاب ناذر وْلّ دھکّدے سُرِنّدر نے نراذگی پرگٹائ۔
عمع تُسِس رکھّو وْی۔ کلّہ وْی تِنّن-چار سَو لگّ گِیا سی۔ غغغ ناذر سُرِنّدر دی سَودیباذی ،تے چڑن لگّا۔ پہلاں کِتِنیاں وْگاراں کھُوہ ،چ پےَ چلّیاں سن۔
کلّہ دے خرچے دی گلّ ،تے سُرِنّدر کُجھّ ڈھِلّا تاں پِیا پر اُہ اِکّ ادھّا نوٹ ہور بٹورن دی آس نہِں سی چھڈّ رِہا۔
سُرِنّدر نے دراذ کھولھِیا تے اِکّ تھبّا ہور چلاناں دا کڈھّ کے میذ ،تے سجا لِیا۔

عمع اِہ سارے چلان تیرے چلان توں پہلاں دے آئے ہوئے نے۔ جے ننّبروْار کڈھّنھ لگّیا تاں تیری وْاری دس دِن نہں آئُنھی۔ غغغ
عمع پر جناب، میرا چلان بہُت ذرُوری ہےَ۔ پنّجاں دِناں دے انّدر۔انّدر چلان پیش نا ہوئِیا تاں میری پیٹی اُتر جُو۔ غغغ
عمع پچاسی دِن مِسل کُچھڑ ،چ دیئ پھِردے رہے۔ پنّج دِن رہِ گئے تاں سانُوں پھاہے چاڑھ دِتّا۔ آخِر کتل دا مُکدّما ہےَ۔ اکھّر۔اکھّر پڑھنا ہُنّدےَ۔ غغغ
عمع کِہڑا اِکّ کنّم سی جناب۔ پہلاں مِسل دی لِکھا۔پڑھی کِتی۔ دس دِن چنّڈِیگڑھ بَیٹھ کے۔ گلاں دے نِشان تے مولڈ بدلوْائے۔ مَیں تاں پہلے دِنوں اِسے مِسل ،تے ہاں۔ غغغ ناذر دے سبر دا پِیالا بھر گِیا۔ اُہ گُستاخی ،تے اُترن لگّا۔
عمع پھیر مَیں کِہڑا وْہلا بَیٹھاں۔ دو کچہرِیاں دا کنّم ہےَ۔ سِر کھُرکنھ دی وْہل نہں۔ غغغ
عمع تُسِں ٹھِک فُرما رہے ہو جناب۔ کلّہ مِیٹِنّگ وْچّ اِہو گلّ چلّی سی۔ ڈِپٹی ساہِب آکھدے سن، ذِیادا کنّم ہونھ کرکے تُہاتھوں کنّم نِبڑدا نہں۔ اُہ کہِنّدے سن ڈی ئے نال گلّ کر کے تُہاڈا بھار ہلکا کراَونھگے۔ مَیں وْی آکھ دیوْانْگا، اُہ جلدی چِٹھّی لِکھنھ۔ غغغ
آخِر ناذر دے پَیراں ہیٹھ بٹیرا آ گِیا۔ ناذر نوُں سِدھّی۔ گل نال گھِؤ نِکلدا نذر نہں سی آ رِہا۔ اُس نے دُکھدی رگ صصص تے۔ گل رکھّی۔
پہلا سرکاری وْکِل استِفا دے گِیا سی۔ اُس دی تھاں کِسے نوُں نہں سی لاَئِیا گِیا۔ اُس دی کچہری دا چارج لَینھ لئ اِتھوں دے سرکاری وْکِلاں وْچّ ہوڑ لگّی رہی سی۔ کوئ ڈی ئے وْلّ گھِؤ دا پِیا لےَ کے بھجّا سی تے کوئ وْسکی دی پیٹی۔
پر باذی سُرِنّدر نے جِتّی سی۔
اِکّ وْار ڈِپٹی نے شِکائِت کر دِتّی تاں کچہری وْی کھُسّنھی سی تے بدنامی وْی ہونھی سی۔
عمع ڈی ئے ڈُو ئے نوُں لِکھنھ دی کی لوڑ آ۔ لِیا پہلاں تیرا چلان کڈھّاں۔ دوشِیاں دی سچّی نا کِدھرے ذمانت ہو جے۔ غغغ

ناذر دا تِر سہی نِشانے ،تے وْجّا۔ بُڑ-بُڑ کردے سرکاری وْکِل نے مِسل پھرولنھی شُرُو کِتی۔
نوٹ اُسے ترہاں کِتاب ہیٹھ پِیا رِہا۔ نا سُرِنّدر نے چُگّیا تے نا ناذر نے۔
¬

کچہری چھُٹّدی نذر آئُنْدِیاں ہی سُرِنّدر کُمار دی ہوش ٹِکانھے آ گئ۔ ساؤُ جِہا بنھ کے اُہ آپنھی ڈِنُوٹی نِبھاَونھ لگّا۔
اکھّاں مِسل ،تے سن پر ذِہن ڈِپٹّی وْلّوں لگّے دوشاں دی گھوکھ کر رِہا سی۔
دیکھِیا جائے تاں ڈِپٹّی دی گلّ سچّی سی۔ سب-ڈْوْ ِبذن دے چھییاں وْ ِچوں چار تھانھے ہُنھ اُس کول سن۔ تھانھے وْی اِکّ دُوجے توں چڑھدے۔ اجِہے تھانھے جِتھے دو-دو چار-چار کیس ہر روذ درج ہُنّدے سن۔ کنّم اِنّنا وْدھ گِیا سی کِہ سُرِنّدر نوُں سِر کھُرکنھ تک دی وْ ِہل نہِں مِلدی۔ اُہ اِکّ تھانھیدار نوُں توردا سی، دو ہور آ جانْدے سن۔ کدے انّدرلی ادالت وْ ِچّ آوْاذ پےَ گئ، کدے باہرلی وْ ِچّ۔
اِہ وْادھُو ذِنّمیوْاری آپنھے آپ اُس دے موڈھِیاں ،تے نہِں سی آ پئ۔ اِس ذِنّمیوْاری نوُں ہتھِآئُنھ لئ اُس نوُں کئ دِن نٹھّ-بھجّ کرنی پئ سی۔ وْذِیر توں سِفارش وْی کروْائ سی تے نال ڈی ئے نوُں پنّج ہذار دے نوٹ وْی بھیٹ کِتے سن۔ اِنہِں دِنِس سُوبے وْ ِچّ سرکاری وْکِیلاں دی گھاٹ سی۔ کئ اسامِیاں خالی پئِییاں شن۔ اپرَیل تک اِتھے کِسے نہِں سی آئُنھا۔ جِس ہِساب نال پہِلے سرکاری وْکِیل کول لوکاں دی بھِڑ لگّدی سی، اُس توں ساف ذاہر سی کِہ اِنّنے کُ پَیسے پہِلے مہِنے ہی بنھ جانْدے سن۔
وْادھُو مِلی کچہری نال شہِری تھانھا لگّدا سی۔ شہِری تھانھے دا سُیاد سُرِنّدر کُمار کئ وْار چکھّ چُکّا سی۔
بٹھِنّڈے اُس دی بہُت چڑھت رہی سی۔ اِکّ پاسے اُس دا لوکاں نال سِدھّا سنّپرک ہو گِیا سی تے دُوجے پاسے ستھانک پُلِس اُس دا آکھا نہِں سی موڑ سکدی۔ تھانھے لےَ جانھ وْالا کوئ نا کوئ کھڑا ہی رہِنّدا سی۔ کدے ڈاکٹر نے کُنّڈا کھڑکا دِتّا، کار دا اَیکسِڈَینْٹ ہو گِیا، کار چھُڈاؤ۔ کدے ماسٹر جی آ گئے، گُیانْڈھی نال لانْگھے دا رَولا پےَ گِیا۔ گُیانْڈھی تھانھا چڑھا لِیائِئَے، سمجھَوتا کراؤ۔ کدے لالا جی جُویا کھیڈّدے پھڑے گئے، کیس توں بچاؤ۔ دارُو سِکّا تا اسامی سِر اُسے سمیں ہو جانْدا جدوں اگلے نال اُہ اُٹھّ کے تُردا۔ اِہسان وْادھُو دا۔ پِچھّوں بھاوْیں چَوتھے دِن گڈّی وْالے

توں گڈّی منّگوْا لؤ تے راشن وْالے توں راشن۔ کوئ متھّے وْٹّ نہِں سی پاَونْدا۔
رامپُرے اُس نوُں وْڈّیاں-وْڈّیاں اسامِیاں ٹکّرِیاں سن۔ اُنہِں دِنِس گُپتے اَیس ڈی او دا چوری دا سِمِنّٹ پھڑِیا گِیا تے گریوْار اووْرسِیار دی لُکّ۔ جَینِیاں دی نُونّہ سڑ کے مری تے ہَیڈّماسٹر دی کُڑی نِکلی۔ پھسِیاں دھِراں نوُں چھُڈاَونھ لئ اُسے نوُں اہِم بھُومِکا نِبھاَونھی پئ۔ دوہاں پاسِیاں توں موٹی فِس اُگراہی۔ ادھّی آپ رکھّی، ادھّی پُلِس نوُں دِتّی۔

ستھانک تھانھے دے سرکاری وْکِل دی وْکُّت اَیم اَیل ئے توں گھٹّ نہِں ہُنّدی۔
اِہو وْکُّت ہاسل کرن لئ سُرِنّدر نے پَیسا پانھی وْانْگ وْہائِیا سی۔
صصص کِدھرے اِہ منہُوس بنّٹی کتل-کیس اُس دِیاں جڑاں وْچّ ہی نا بَیٹھ جائے۔ ضضض جدوں دی ناذر نے ڈِپٹی وْالی گلّ سُنھائ سی، اُدوں توں اُس نوُں اِہو فِکر کھائ جا رِہا سی۔
اُس نوُں سمجھ نہِں سی آئُنْدی، اُہ ڈی ئے نوُں آپنھی پِٹھّ ،تے سمجھے جاں نا (افسر دے کِلّے دے ذور ،تے اُہ بڑھک مارے جاں نا (ڈِپٹی نے جے سچّمُچّ شِکائِت کر دِتّی، ڈی ئے اُس دی منّنُو جاں نا)
جے وْگاراں دے ہِساب نال سوچِیا جاوْے تاں ڈی ئے سَو فِسدی اُس دے نال سی۔
کچہِری مِلی نوُں دس دِن وْی نہِں سی ہوئے کِہ اُس نے کار دی وْگار پا دِتّی، اکھے انّمرِتسر وْیاہ جانھےَ۔ اِکّ دِن لئ آکھ کے گِیا، تِنّن دِن وْاپس نا آئِیا۔ کار اِئُں وْرتی جِوْیں پانھی ،تے چلّدی ہووْے۔ پِشاب کرن جانھا تاں وْی کار وْچّ، ٹٹّی جانھا تاں وْی کار وْچّ۔ پُورے تِنّن ہذار دا بِلّ چُکاَونھا پِیا سی سُرِنّدر کُمار نوُں۔
اِہ گھاٹا پُورا نہِں سی ہوئِیا کِہ نوْس وْگار آ پئ۔ اِس وْار وْگار ڈی ئے نوُں پئ سی۔ پئ جاں نہِں اِہ خُدا ہی جانھے۔ اُہ کہِنّدا سی۔ ڈائِرَیکٹر نوُں وْی سی آر بھیجنھا۔ وْی سی آر صصص تے

وْ ِہ ہذار لگّنھا سی۔ وْادھُو کنّم دے کے ڈی ئے نے سُرِنّدر ،تے جو مِہربانی کِتی سی، ہُنھ بھِڑ سمیں اُہ اُس دا اِہسان چُکائے۔ پُورا نہِں تاں سُرِنّدر ادھّا بوجھ تاں اُٹھائے ہی۔

وْگاراں توں تنّگ آئے سُرِنّدر دے اِکّ وْار من وْ ِچّ آئِیا سی، اُہ کچہری ہی وْاپس کر دیوْے۔ پر افسر نوُں نراذ وْی تاں نہِں سی کِہتا جا سکدا۔ اُسے دے سہارے اُہ بڑھکاں ماردا سی۔ مُدّای مُلذم توں لےَ کے ہَولدار تھانھیداراں تک توں اُہ ٹھوک-وْجا کے پَیسے لَینْدا سی۔

کوئ اَوکھا ہوؤُ تاں ڈی ئے کول ہی شِکائِت کرُو۔ جلدی-جلدی اُہ کِسے نوُں نیڑے ڈھُکنھ نہِں دِنّدا۔ کوئ بہُتا کھہڑے پےَ جائے تاں درخاست لےَ کے رکھّ لؤُ۔ اُدھر سُرِنّدر نوُں اِتلاہ بھیج دؤُ۔ سُرِنّدر کِسے وْ ِچولے نوُں وْ ِچّ پا کے بنّدے نوُں پُچکار لَینْدا سی۔

ادالتاں ،چ سُرِنّدر دی جو دہِشت بنھی سی، اُہ ڈی ئے دے سہارے ہی بنھی سی۔ سبھ نوُں پتا سی، اُہ من-مرذی دا پُلِس رِمانْڈ لَینْدا سی اتے جُرم دا اِکبال کرن وْالے نوُں مرذی دی سذا کراَونْدا سی۔ ہر مُلذم نوُں ادالت وْ ِچّ وْڑن توں پہلاں سُرِنّدر نوُں سلُوٹ مارنا پَینْدا سی۔

مِسل گھوکھ رہے سُرِنّدر نوُں لگّ رِہا سی، جِوْیں سرداری اُس توں سانْبھی نہِں سی جا رہی۔

جے سُرِنّدر سِیانھا ہُنّدا تاں اِس کیس وْ ِچّ پَیسِیاں دی جھاک نا کردا۔ چنّگا بھلا پتا ہےَ کہ اِس کیس وْ ِچّ کڈھّنھ-پاَونھ نوُں ککھّ نہِں۔ جِس افسر نے وْی کُتاہی کِہتی، اُسے نے سذا بھُگتی۔ پُلِس کپتان تک دا تبادلا ہو گِیا۔ سُرِنّدر کِتھوں دا پانھہار سی۔

لالا جی دا پوتا مرِیا سی۔ اُس دا گھر۔ جھ ہی اُجڑ گِیا سی۔ پالے اتے مِتے نوُں سذا ہونھ دا لالا جی نوُں کی لابھ ہوئیگا (لالا جی سرکاری وْکِل نوُں پَیسے کِئُں دینھ (

مُلذم وْ ِچارے وْی ننّگ سن۔ وْ َیسے وْی نِردوش سن۔ تھوڑھا جِہا وْی دم ہُنّدا تاں کیس وْ ِچّ کِئُں پھسدے (ہوراں وْانْگ پَیسے دے کے چھُٹّ نا گئے ہُنّدے۔

باکی رہِ گیا تفتیشی۔ پلّئُں خرچ کے کنّم کڈھاَونھ وْالا تفتیشی کوئ ٹاوْاں۔ ٹلّا ہی ہُنّدےَ۔ ناذر اُہناں ٹاوْیں-ٹلّیاں وْ ِچوں ہی سی۔ اُہ تِنّن-چار سَو دے ہیٹھ آ چُکّا سی۔ ماڑی مدّ ،تے رہِ کے کھُلّہ-دِلی نال خرچ کرنا اُس دی دلیری دا سبُوت سی۔ نہِں تاں سُرِنّدر دا تجربا دسّدا سی کہ ماڑی تھاں ،تے تائِنات پُلسِیا جیب ،چوں دھیلا نہِں کڈھّدا۔ پُلِس ٹرینِنّگ کالج پھِلَور وْ ِچّ سُرِنّدر نے تھانھیداراں دی ترسیوگ ہالت دیکھی سی۔ اُہو تھانھیدار جِہڑے کار وْ ِچوں پَیر نہِں سن لاہِیا کردے، جدوں فِلَور لگّے سن تاں تِنّن رُپئے بچاَونھ لئ بسّ سٹَینْڈ توں کِلہے تک تُر کے جائِیا کردے سن۔ اُہو ہَولدار جِہڑے وْدھِیا توں وْدھِیا وْ ِسکی نوُں وْی نکّ مار کے پِیا کردے سن، سٹھّ پَیسے دا چاہ دا کپّ پِینھ توں گُریذ کرِیا کردے سن۔ اِنہِں دِنِس ناذر دی ہالت وْی پھِلَور دے کِلہے وْ ِچّ لگّے تھانھیداراں وْرگی ہی سی۔

جے سچّمُچّ پنّج دِناں دے انّدر-انّدر چلان پیش نا ہوئِیا تاں پُلِس دے نال-نال سُرِنّدر دی وْی شامت آئُنھی سی۔ ناذر نے تاں روذنامچے وْ ِچّ رپٹاں پا-پا اتے ذِمنِیاں لِکھ-لِکھ، آپنھے آپ نوُں بیکسُور سِدھّ کر رکھّیا ہونھا ہےَ۔ چلان لیٹ ہونھ دی ساری ذِنّمیوْاری سُرِنّدر سِر مڑھی گئ ہونھی ہےَ۔ جے سرکاری وْکِل چلان چَیکّ نا کرے تاں ناذر تفتِیش مُکنّمل کِوْیں کرے (

اِس پکھّوں ڈی ئے ماڑا سی۔ ماتہتاں دا پکھّ نہِں سی پُوردا۔ لوکاں دِیاں شِکائِتاں ،تے بھاوْیں کنّن نہِں سی دھردا پر پُلِس افسراں نوُں اہِمِیعت دِنّدا سی۔ پُلِس کپتان جاں ڈِپٹی دی شِکائِت ،تے کاروْائ کرنی ہی ہوئ۔ جے کوئ مُکھّ افسر آکھ آوْے کہ سرکاری وْکِل سہِیوگ نہِں دِنّدا، اُہ تاں وْی سرکاری وْکِل دا تھانھا بدل دِنّدا سی۔

پُلِس افسراں نوُں خُش رکھّنھ وْ ِچّ اُس دا آپنھا سوْارتھ سی، اُس نوُں مساں-مساں اِہ ذِلہا مِلِیا سی۔ کِسے ماتہت خاتر اُہ آپنھی کُرسی نوُں ختر ے وْ ِچّ کِئُں پائے (خُش ہوئے پُلِس افسراں توں اُہ وْگاراں کراَونْدا سی اتے آپنھی لِبڑی چمکاَونْدا سی۔ جنھے-کھنھے نال اُٹھ کے تُر پوُ۔ تھانھے جا

وْڑُو۔ ہَولداراں نال بَیٹھ کے دارُو پِینھ لگّ جُو۔ دو گھڑی سُرِنّدر کُمار وْی تھانھے جانھوں جھِجکدا سی۔ اُہ ذِلہے دا مالک ہو کے وْی تُر پَینْدا سی۔ جدوں افسراں دا اِہ ہال ہووْے تاں سُرِنّدر وْرگے سِیانھے افسر نوُں سمیں دی نذاکت پچھانھنی چاہِیدی سی۔ اُس دا فرذ بنھدا سی، اُہ آپنھے وْ ِرُدھّ اُٹھّنھ وْالے تُفان دا رُخ سمیں سِر ہی بدل دیوْے۔
ہُنھ بھلا اِسے وْ ِچّ سی کِہ چلان چَیکّ کر کے ناذر نوُں خُش کِیتا جاوْے۔ اِہ بڑا گُنّجھلدار مُکدّما سی۔ سارے کیس وْ ِچّ اِکّ وْی چشمدِید گوْاہ نہِں سی۔ سارا کیس ہالاتاں دے آدھارت گوْاہی تے کھڑا سی۔ کیس وْ ِچلِیاں گھٹناوْاں دی تنّد نال تنّد اِنّنی ہُشِیاری نال جوڑنی پَینھی سی کِہ دوشِیاں دے کاتل نا ہونھ وْ ِچّ شکّ دی رتّی بھر وْی گُنّجائِش نا رہے۔
مِسل نال گِنھتی دے کاغذ سن۔ اِکّ اَیم□ آئ □ آر □ سی جِہڑی چار مہِینا پہلاں لِکھی گئ سی۔ اُہ وْی بنّٹی دے اگوْا ہونھ بارے سی۔ پھیر دوشِیاں وْلّوں پھِرَوتی لئ لِکھِیاں چِٹھّیاں سن۔ اِکّ دوشی دی ہتھّ۔لِکھت دے نمُونے سن۔ اگانْہ ہتھّ۔لِکھتاں دے ماہِر دی رِپورٹ سی، جِس وْ ِچّ اُس نے چِٹھّیاں پالے وْلّوں لِکھِیاں تسدِیک کِیتِیاں سن۔ پوسٹ مارٹم دی رِپورٹ سی۔ لاش دی برامدگی وْالی تھاں توں مِلے۔ گلاں دے نِشان سن۔ اِکّ ہور ماہِر دی رِپورٹ سی، جِس انُسار اِہ نِشان پالے اتے مِتے دے سن۔ مَوکے توں مِلی پَیڑ دا مولڈ سی۔ پھیر ماہِر دی رِپورٹ سی۔ گرِفتاری سمیں جِہڑی جُتّی پالے توں برامد کرائ گئِیں سی، اِہ اُسے جُتّی دے پَیڑ سی۔ آخِر وْ ِچّ دوشِیاں وْلّوں مَیجِسٹریٹ ساہمنھے دِتّا گِیا اِکبالِیا بِیان سی۔
بچّے نوُں اگوْا کرن دی ساذِش کِتھے رچی گئ (بچّا کِس نے، کِتھوں چُگّیا، کِتھے رکھّیا (چِٹھّیاں کِتھے بَیٹھ کے لِکھِیاں (چِٹھّیاں کِس نے سُٹّیاں (لَیٹر۔پَیڈ کِتھوں آئے (برتن کِتھوں خرِیدے (بچّا کِتھے مارِیا گِیا (لاش اِتھے کَونھ سُٹّ کے گِیا (کتل لئ وْرتے ہتھِیار کِتھوں آئے (پھیر کِدھر گئے (ہُنھ کِتھے ہن (اِنہاں ذرُوری گلّاں بارے مِسل خاموش سی۔ اِکّ وْار سُرِنّدر دا دِل کِیتا، جِس ترہاں مِسل آئ سی، اُسے ترہاں اگانْہ دھکّ دیوْے۔ اُس نوُں بھائِیچارک تَور ،تے وْی کِسے نے دُیا۔سلام نہِں

سی کِتی۔ جدوں دوشی بری ہو گئے، لالا جی آپے اکھّاں ،چ گھسُنّن دے کے رونھگے۔
اِس ترہاں سوچدے سُرِنّدر نوُں اجِہے کئ کیس چیتے آئے، جِتھے اُس نے اِسے کارن مُدّای دھِر دا بھٹھّا بِٹھائِیا سی۔
شہنھے دے سادھاں وْالے کتل کیس وْچّ مُدّای دے وْکِل نے مُدّای نوُں پُٹھّی پٹّی پڑھا دِتّی سی۔ وْکِل دا سُرِنّدر کُمار نال کمِشن دا رَولا سی۔
کچہری دی شرہا انُسار سُرِنّدر اُس نوُں تِجا ہِسّا دینھ نوُں تِیار سی۔ اُہ شرہا دے اُلٹ ادھّ بھالدا سی۔ اِہ اسامی سُرِنّدر نے آپ ہی پھسائ سی۔ اُہ پَیسے پھڑن دا ادھّ بھالدا سی۔ کھِجھے وْکِل نے اسامی ٹرکا دِتّی۔ اکھے اِہ چھوٹا سرکاری وْکِل ہےَ۔ اِس نے کُجھّ نہِں کرنا۔ کنّم سَیشن کورٹ دے سرکاری وْکِل نے کرنےَ۔ اِس توں وْادھُو ،چ دھَوڑی کِنُں لُہائ جائے (اگانہ سُرِنّدر وْی ستّاں پتّنھاں دا تارُو سی۔ مُلذماں نوُں بری کراَونھ دا نُکتا اُہ پہلاں ہی لبھّی بَیٹھا سی۔
رپٹ وْچّ درج سی کِہ مرن وْالے نوُں موٹی سبّل نال کُٹّ۔کُٹّ کے مارِیا گِئَے۔ چشمدِید گوْاہ وْی اِسے تتھّ دی تائِید کردے سن۔
پوسٹ۔مارٹم دی رِپورٹ کہانھی نوُں اُلٹا رہی سی۔ رِپورٹ آکھدی سی کِہ مَوت گلا گھُٹّنھ نال ہوئ سی۔ مرن وْالے دے ستّاں لگّیاں ذرُور سن پر اُہ مامُولی سن۔
دوشِیاں نوُں سذا تاں ہُنّدی جے چشمدِید گوْاہاں دی گوْاہی اتے ڈاکٹر دی رِپورٹ وْچّ اِکّ۔سُرتا ہُنّدی۔
اِسے نُکس نوُں تاڑ کے سُرِنّدر نے مُداّیاں نوُں بُلائِیا۔ اُس نے دو ہفتے مِسل دبّی رکھّی۔ جے مُدّای گلّ کردے تاں اُہ ڈاکٹر توں رِپورٹ بدلوْا دِنّدا۔ وْکِل دے ہتھّ ،تے چڑھ کے مُدّای جدوں دڑ وْٹّ گئے تاں سُرِنّدر وْی سَوں گِیا۔ اُس نے تفتِیشی تک نوُں اِلم نا ہونھ دِتّا کِہ ڈاکٹر دی رِپورٹ وْچّ اِنّنی گھپلیبازی ہےَ۔
بھاوْیں دوشِیاں کولوں وْی اُس نوُں کُجھّ نہِں سی مِلِیا، پر مُداّیاں نوُں جھوٹِیاں چُنّگھا کے اُس نوُں بوتل وْرگا نشا ہوئِیا سی۔

کوئ سادھارن کیس ہُنّدا تاں سُرِنّدر اِسے ترہاں کردا پر اِہ اہِم کیس سی۔ مِسل کئ وْار مُکھّ منّتری دے دفتر دے چکّر کٹّ آئ سی۔ پتا نہِں کِنّنے وْار ہور جانھی سی۔ سُرِنّدر دی کوئ وْی انھگہِلی خترناک سِدھّ ہو سکدی سی۔ سُرِنّدر ساہمنھے کھڑی بِلّی نوُں دیکھ کبُوتر وْانْگ اکھّاں مِیچ کے خترے نوُں ٹال دینھ دا بھرم نہِں سی پال سکدا۔

اُس نوُں آپنھی کابلِیعت دا سبُوت دینھ دا مَوکا مِلِیا سی۔ اُس نوُں مِسل اِس ڈھنّگ نال تِیار کرنی چاہِیدی سی کِہ اُپرلے افسر اش-اش کر اُٹھّنھ۔ من اِکاگر کر کے سُرِنّدر نے مِسل دا اکھّر-اکھّر پڑھِیا۔ بِیاناں نال بِیان مِلائے۔ پھیر بِیاناں نال ماہِراں دِیاں رِپورٹاں مِلائِییاں۔۔ گلاں دے نِشاناں، ہتھّ-لِکھتاں اتے ماہِراں دِیاں راوْاں دا مِلان کِیتا۔

اِتھوں تک سبھ ٹھِیک سی۔ پر جے گھٹنا دی کڑی نال کڑی نا جوڑی گئ تاں اِہناں سبُوتاں دے آدھار ،تے دوشِیاں ،تے چارج تک نہِں سی لگّنھا۔ کُجھّ راشی جیب ،چ پئ ہُنّدی تاں سُرِنّدر دے دِماغ نے کنّپیُوٹر وْانْگ ہلّ ،تے ہلّ لبھّنھا سی۔ مُفت وْ ِچّ پَینّ کھولہنھ نوُں دِل نہِں سی کردا، دِماغ کھُلّہنھ دی گلّ دُور سی۔

مہِنے دا آخری ہفتا چلّ رِہا سی۔ اِنہاں دِناں وْ ِچّ اُس دا ہتھّ تنّگ رہِنّدا سی۔ تنخاہ وْالے تِنّن ہذار پہِلی تارِخ نوُں ہی مُکّ جانْدے سن۔ ہذار کوٹھی وْالا لےَ جانْدا سی، ستّ سَو کرِیانے وْالا، پنّج سَو دُدھّ وْالا اتے چار سَو ٹِیُوشناں وْالا۔ باکی بچدے پَیسے دھوبی، موچی اتے جمانْدار لےَ جانْدے سن۔ مہِنے دے باکی اُنتّی دِن لنّگھاَونھ لئ سُرِنّدر نوُں وْکِیلاں اتے تھانھیداراں دے ہتھّاں وْلّ دیکھنھا پَینْدا سی۔

پنّج-چار سَو مِل جانْدا تاں ہتھّ سُکھالا ہو جانْدا۔ پر مجبُوری سی۔ سبر دا گھُٹّ بھرنا ہی پَینھا سی۔

کلپنا شکتی نوُں تیذ کرن لئ سُرِنّدر نے سِگرٹ سُلگھائ۔ نالے اُہ لنّبے-لنّبے کش ماردا رِہا، نالے اُلجھی تانھی دِیاں تنّداں سُلجھاَونْدا رِہا۔

ععع ناذر سِنّیاں، مَینُوں تاں کیس ،چ ککھّ نذر نی آئُنْدا۔ سچّ-سچّ دسّ، کیس نوُں سِرے چڑھاَونھےَ جاں نہِں (ععع

ععع کی آکھدے ہو جناب (ہر تفتِیشی چاہُنّدےَ اُس دا کیس کامیاب ہوْے۔ اِس کیس ،چ تاں ترکّی مِلنھ دے چانْس نے۔ غغغ
ععع پھیر سُنھ) سبُوت گھڑن لئ جھُوٹھے-سچّے گوْاہاں دی کتار کھڑی کر، پھیر کنّم بنھُو۔ غغغ
ععع جِوْیں آکھوگے، کر لوْانْگا جناب۔ غغغ

ععع چنّگا نا ہُنّدا جے اِکّ دوشی دی گرِفتاری ہور پا لئ جانْدی۔ سی بی آئ وْالے اِسے ترہاں کردے ہن۔ جدوں کیس ماڑا ہوْے تاں آپنھا کوئ خاس بنّدا پہلاں دوشی بنھا لَینْدے ہن، پھیر وْاادا-مُیاف گوْاہ۔ اُسے گوْاہ دے سِر ،تے باکی دوشی سذا کھا جانْدے ہن۔ غغغ
ععع اُس سمیں کی پتا سی جناب۔ اُوئِیں رائ دا پہاڑ بنھ گِیا۔ اسِس سوچِیا سی، دوشِیاں دی گرِفتاری نال لوکاں دا روہ ٹھنّڈھا پےَ جاؤُ۔ پھیر دوشی سذا ہونھ جاں بری، سانُوں کی (
ععع ہُوں ...۔ غغغ آکھدا سُرِنّدر کہانھی گھڑن وْچّ مگن رِہا۔
ععع جو ہونھا سی، ہو گِیا۔ ہُنھ اِسے ترہاں بیڑی بنّنے لاؤ۔ غغغ
کُجھ دیر اُڈِیک کے ناذر نے چُپّ بَیٹھے سُرِنّدر دا مُڑ دھِیان کھِچّیا۔
ععع اُہو سوچ رِہاں ...۔ اِنّجھ کرِئے، کہانھی ساذِش توں شُرُو کرِئے۔ چاہ-دُدھّ دی دُکان وْالا کوئ اجِہا گوْاہ کھڑا کر، جِہڑا آکھے کِہ پالے اتے مِتے نے اُس دی دُکان وْچّ بَیٹھ کے ساذِش گھڑی سی۔ اِس کیس وْچّ ساذِش سابت کرنی بہُت ذرُوری ہےَ۔ غغغ
ععع پھیر لبھّ کوئ ریہڑی وْالا۔ اُس نوُں بنّٹی دے سکُول اگّے رِوڑی گچّک دی ریہڑی لاَونْدا دِکھا۔ اُہ بنّٹی اتے دوشِیاں دا جانھُو ہوْے۔ اُہ آکھے پہلاں بنّٹی دا دادا اُس نوُں سکُول چھڈّ کے جانْدا سی اتے لےَ کے وْی آئُنْدا سی۔ گھٹنا وْالے دِن دادے دی تھاں پالا اتے مِتا اُس نوُں لَینھ آئے سن۔ ادھّی چھُٹّی وْیلے اُنہاں خُد وْی گچّک کھادھی اتے بنّٹی نوُں وْی کھوْائ۔ پچھّوں تِنّنے اِکّ رِکشے ،تے بَیٹھ کے چلے گئے۔ غغغ

ععع پھیر لوڑ پئیگی کِسے رِکشے وْالے دی۔ اُہ آکھیگا، اُہ دساں سالاں توں رِکشا چلاَونْدا ہےَ۔ اگوْا وْالے دِن پالے اتے مِتے نے اُس دا رِکشا لِیا سی۔ اُنہاں نال بنّٹی وْی سی۔ اُہ تِنّناں نوُں دھانکِیاں دی بستی اُتار آئِیا سی۔ اِس ترہاں اگوْا کرن دا دوش سابت ہوئیگا۔ سمجھِیا (ععع

ععع جی جناب) غغغ مُونّہ صصص صصص چ۔ گل پائ بَیٹھے ناذر نے ہُنّگارا بھرِیا۔

ععع اگانْہ کوئ اجِہی بُڈھّی پھڑو جِہڑی اِکلّی رہِنّدی ہووْے، جِس دا نا اگّا ہووْے نا پچھّا۔ اُہ آکھیگی دوشی، بچّے نوُں اگوْا کر کے پہلاں اُس دے گھر لےَ آئے۔ چاکُو دِکھا کے اُنہاں بُڈھّی نوُں ڈرائِیا۔دھمکائِیا۔ رَولا پاَونھ توں وْرجِیا۔ سبر دا گھُٹّ بھری اُہ سبھ کُجھّ سہِنّدی رہی۔ بنّٹی نوُں کُجھّ دِن اُس دے گھر رکھّیا دِکھاؤ۔ اِہ وْی لِکھو کِہ بچّے لئ کھانھ۔پِینھ وْالِیاں چِیذاں اُہ نال دی دُکان توں لِآئُنْدی رہی۔

ععع بُڈھّی وْلّوں ٹافِیاں، بِسکُٹ خرِیدنھ دی تسدِیک کِسے اجِہے دُکاندار توں کراؤ، جِہڑا اُسے بستی وْچّ دُکان کردا ہووْے۔ غغغ

ععع کتل وْالی رات اُہ بُڈھّی نوُں بِناں کُجھّ دسّے بچّا اُتھوں لےَ گئے۔ بُڈھّی پُلِس نوُں اِتلاہ دینھا چاہُنّدی سی پر ڈر کارن چُپّ رہی۔ دوشِیاں دے پھڑے جانھ ،تے تُرنّت اُس نے بِیان کلمبنّد کروْا دِتّا۔ اِس ترہاں کرن لال بِیان لِکھنھ وْچّ ہوئ دیری کوْر ہو جائیگی۔ غغغ

ععع بُڈھّی اتے دُکاندار دے بِیان بچّے دی غَیر۔کانُونّنی ہِراست سابت کرنگے۔ ٹھِیک ہےَ (ععع

ععع بِلکُل ٹھِیک) غغغ ناذر نے اِنُ ہُنّگارا بھرِیا، جِوْیں نانی توں کہانھی سُنھدا کوئ بچّا ہُنّگارا بھردا ہےَ۔

ععع اِک سبّل وْی برامد کراؤ۔ سبّل ،تے خُون دے دھبّے ہونھ۔ بُڈھّی توں سبّل دی شناخت کراؤ۔ اِس دا بھلا کی فائِدا ہوئیگا (ععع

ععع کتل ہونھا سابت ہوئیگا۔ غغغ

ععع شاباش۔ غغغ

ععع ہسپتال دے چَوکِیدار اتے مُہلّے دے پہرِیدار نوُں تھاپی دِؤ۔ پہرِیدار آکھیگا_اُس لے لاش دی برامدگی وْالی رات دوشِیاں نوُں شکّی ہالت

وْچّ ہسپتال وْلّ جانْدے دیکھیا سی۔ اُنہاں وْچوں اِکّ کول بوری سی۔ بوری وْچّ کوئ چِنڈ سی۔ پہریدار نے اُنہاں نوُں روکِیا ذرُور پر بوری دی تلاشی نہِں سی لئ۔ بوری سنھے آہ ہسپتال وْلّ چلے گئے۔ غغغ
ععع چَوکِیدار اُنہاں نوُں ہسپتالوں باہر نِکلدے خالی ہتھّ دِکھائیگا۔ اُس دی دوشِیاں نال ہتھّوپائ ہوئ۔ ہتھّوپائ ،چ اِکّ دا بٹُویا گِر گِیا۔ بٹُوئے وْچّ پالے دی فوٹو سی۔ دُوجے دی پگّ ڈِگّ پئ۔ پگّ ،تے للاری دی نِشانی سی۔ کِسے للاری دا بِیان لِکھو کِہ پگّ مِتے دی سی۔ غغغ
ععع اِس ترہاں پالے اتے مِتے دی شناخت وْی ہو جائیگی اتے اُنہاں وْلّوں لاش دا ہسپتال وْچّ سُٹّے جانھا وْی سابت ہو جائیگا۔ غغغ اُتیجِت ہوئے تھانھیدار نے سرکاری وْکِل دے پُچھّنھ توں پہلاں ہی بِیاناں دا مکسد دسّ دِتّا۔
ععع برامدگی سمیں لاش ننّگی سی۔ اِس نُکتے دا فائِدا اُٹھاؤ۔ لالا جی کولوں بنّٹی دی اِکّ وْردی ہاسل کرو۔ اُس ،تے خُون دے دھبّے لاؤ۔ پھیر وْردی نوُں کِسے دوشی دی نِشاندیہی ،تے برامد کرو۔ غغغ
ععع جے لالا جی سہِمت ہونھ تاں اُنہاں دی مدد نال کِسے پرِنّٹِنّگ پرَیس وْالے دا بِیان لِکھو۔ اُہ سابت کرے کِہ دوشِیاں نے ڈرا-دھمکا کے اُس توں لَیٹر-پَیڈ چھپوْائِیا سی۔ غغغ
ععع کِسے بھانْڈِیاں وْالے راہِں دوشِیاں نوُں ٹوپِئے دی سیل ہوئ دِکھاؤ۔ غغغ
ععع اِنّنا کُجھّ کروگے تاں کیس سِرے چڑھیگا۔ ضضض
سُرِنّدر دی تجوْہ تاں ٹھِک سی پر اِس نوُں سِرے چاڑھنا اِنّنا آسان نہِں سی۔
ناذر ساہمنھے پہلی دِکّت اِہ سی کِہ جھُوٹھے گوْاہاں دی لِسٹ بہُت لنّبی سی۔ کِسے جٹّ دا کیس ہُنّدا تاں اُس نے سارے رِشتیداراں نوُں بتَور گوْاہ پیش کر دینھا سی۔ لالا جی توں اِہ آس نہِں سی رکھّی جا سکدی۔
اِس وْشے ،تے لالا جی نال گلّ کرن وْچّ ناذر نوُں گھاٹا رہِنھا سی۔
جے لالا جی نوُں پتا لگّ گِیا کِہ پُلِس منگھڑت کہانھی گھڑ رہی ہےَ تاں اُہ سچّا بِیان دینھوں وْی مُکّر سکدا سی۔

ریہڑی، رِکشے وْالِیاں پچھّے کَونھ پھِریگا (تھانھے وْ ِچّ پکّے گوْاہاں دی لنّبی-چَوڑی لِسٹ مَوجُود سی۔ گوْاہ وْی اِکّ-دُوجے توں چڑھدا، چشمدِید گوْاہاں نالوں وْدھِیا گوْاہی دینھ وْالا۔ ناذر نے من بنھا لِیا، اُنہاں وْ ِچوں ہی اُہ کِسے نوُں ریہڑی وْالا اتے کِسے نوُں رِکشے وْالا بنھائیگا۔ مالی، پہریدار جاں چَوکِیدار توں پُچھّنھ دی ذرُورت نہں سی۔ اُنہاں دے آپے مرذی دے بِیان لِکھ دیوْیگا۔ جدوں اُہ گوْاہی دینھ آئے، گھُرکی مار کے منا لئیگا۔

دِکّت آئُنھی سی تاں پرَیس جاں بھانڈِیاں وْالِیاں وْلّوں۔ اُنہاں دی تھاں ٹائُوٹ پھٹ نہں ہونھے۔ اِس بارے اُہ یُوْا سنّگھ وْالے رام سرُوپ اتے درشن نال گلّ کریگا۔ اُہ ذرُور بنّدے لبھّ دینھگے۔ ناذر اُنہاں نوُں سمجھا دیوْیگا۔

اِنساف پراپت کرن لئ کدے جھُوٹھ بولنھا پئے تاں اُہ وْی سچّ وْرگا ہُنّدےَ۔ اِہ راڑا-بِڑا ناذر نے کر لَینھا سی، پر مَیجِسٹریٹ کولوں اِکبالِیا بِیان تبدِیل کراَونھے اُس دے وْسّ دا نہں سی۔

سُرِنّدر نوُں ناذر دی نادانی ،تے ہاسا آئِیا۔ ججّ کولوں بِیان بدلاَونھا کِہڑا وْڈّا کنّم سی۔

جے کیس سُرِنّدر کُمار وْالے ججّ کول ہُنّدا تاں اُہ مِنّٹِس-سکِنّٹِس بِیان بدلوْا دِنّدا۔ آپنھے ججّ نال اُس دی بُکّل سانْجھی سی۔ بڑا بھلامانھس ججّ سی۔ پہلے دِن ہی سُرِنّدر کُمار نوُں رِٹائِرِنّگ رُوم وْ ِچّ بُلا کے اُس نے سمجھا دِتّا سی۔

ععع جِہڑا دوشی مَیں بری کرنا ہوؤُ تَینُوں دسّ کے کرُوں۔ جِہڑا تُوں کراَونھا ہوؤُ مَینُوں دسّ دیئِیں۔ جِہڑے دوشی بری کراَونھے ہونھ، اُنہاں دے بِیان رِیڈر کول لِکھائِیا کر۔ سذا وْالے سٹَینو کول۔ مَیں وْی اِسے ترہاں کراں تاں جھٹّ سمجھ جائِیا کر میرا من کِدھر ہےَ۔ غغغ

بسّ اُسے دِن توں اُنہاں دی بہُت وْدھِیا نِبھ رہی سی۔

دُوجے ججّ نال ہالے سُرِنّدر دی سِٹّی نہں سی رلی۔ سِٹّی اُہ کدوں دا رلا لَینْدا پر پَیسے دینھ وْالی کوئ اسامی نہں سی آئ۔

اُنْجھ سُرِنّدر نوُں پتا سی، اِہ ججّ وْی اُس دے ججّ وْرگا ہی سی، سگوں دو چنّدے وْدھّ سی۔ ہیرا-پھیری وْالے کیس وْ ِچّ اِہ خُد بِیان لِکھدا سی۔ بِیان

لِکھدا۔لِکھدا اُہو گلّاں لِکھدا جِہڑِیاں دھِر دے ہکّ وْچّ ہُنّنّدِیاں۔ وْرُدھّ جانْدے نُکتے چھڈّ جانْدا سی۔ ججّ دے لِکھے بِیاناں ،تے کوئ شکّ وْی نہِں کر سکدا۔ سُپرِیم کورٹ تکّ اُنہاں نوُں ٹھِیک منّنِیا جانْدےَ۔ بِیاناں وْچّ فرک پا کے اُہ پارٹی نوُں جِتا دِنّدےَ۔
سُرِنّدر دِلوں چاہے تاں اِس ججّ توں وْی کنّم کروْا سکدےَ۔ پر اُہ وْادھُو ،چ اِہسان کِنُں کروْائے (کلّہ نوُں نِنُنْدے وْچّ ججّ دے کنّم کرنے پَینھگے۔
جِس دِیاں اکھّاں دُکھنھگِیاں، آپے دوْائ پائیگا۔ ججّ نوُں دھِجاَونھا تفتِیشی دا کنّم سی، سرکاری وْکِیل دا نہِں۔
ناذر وْی اِسے ترہاں سوچ رِہا سی۔
اِہ ذِنّمیوْاری مُکھّ افسر دی سی۔ اُہ آپے کنّم کروْائے۔ مِنّنت ترلا کر کے ناذر نے جے کنّم کروْا لِیا، مَیجِسٹریٹ نے تاں اِہسان اُس ،تے کرنےَ۔ لگّدے ہتھّ کوئ وْگار پا دینھی ہےَ۔ ناذر کِس دی ماں نوُں ماسی آکھیگا۔ کنّم اَوکھا سی۔ مُکھّ افسر دے آکھے وْی نہِں سی ہونھا۔ کنّم ڈِپٹی راہِس ہونھا چاہِدا سی۔ ڈِپٹی دی مَیجِسٹریٹ نال پُوری بنھدی سی۔ اُہ مَیجِسٹریٹ دی کلم پھڑ کے کنّم کروْا سکدا سی۔
کالیکے وْالے پُلِس مُکابلے دے سارے گوْاہ مُکّر گئے سن۔ دوشِیاں توں چھِتّر کھانھ وْالا ہَولدار اتے جھگّا پڑوْاَونھ وْالا سِپاہی وْی پَیراں سِر نہِں سی کھڑو سکے۔ جدوں ڈِپٹی نوُں بھِنھک پئ کِہ دوشی بری ہونھ وْالے ہن، اُہ جھٹّ ججّ دے رِٹائِرِنّگ رُوم وْچّ آ بَیٹھا۔ جے اِہ بدماش بری ہو گئے تاں پُلِس دا وْکار ختم ہو جُو۔ جنھا۔کھنھا اُٹھّ کے افسراں نوُں ہتھّ پا لوُ۔ اونا چِر ڈِپٹی دھرنا لائ بَیٹھا رِہا، جِنّنا چِر ججّ نے تِنّن۔تِنّن سال دی کَید نا سُنھا دِتّی۔
پچھلے مہِنے امرِیکا توں اِکّ مُنّڈا پنّجاب آئِیا سی۔ چاا۔چاا ،چ اُس نے چاچے دی بنّدُوک گل ،چ پا لئ اتے لگّا رِشتیدارِیاں ،چ گیڑے دینھ۔ اُس وْچارے نوُں کی پتا سی اِنہِں دِنِس پنّجاب وْچّ ماڑی۔ماڑی گلّ ،تے پابنّدی لگّی ہوئ سی۔ ہُنھ پہِلاں وْرگِیاں کھُلّہاں تھوڑھا سن۔
اِکّ ناکے ،تے پُلِس نے اُس نوُں گھیر لِیا۔
ے ناجائِذ اسلا کبذے ،چ رکھّنھ دا پرچا درج کرن دی تِیاری کر لئ۔

مُنڈا گڑگڑائیا۔ اُہ کھانْدے-پینْدے گھر دا پُتّ سی۔ امرِیکا وْچّ اِنّجینِیار سی، پرچا درج ہونھ نال اُس دا کَیرِیار تباہ ہو جانھا سی۔ چنّگے گھر دا پُتّ سی، امرِیکا توں آئِیا سی، اِہ ہور وْی وْدھِیا گلّ سی۔ چنّگے پَیسے بنھنگے۔ پُلِس سِر ہو گئ۔
امرِیکا توں لِیانْدے سارے ڈالر لےَ کے پُلِس نے اُس دا فائِدا کرنا شُرُو کِیتا۔ مُنڈے دے چاچے نوُں پنّڈوں بُلائِیا گِیا۔ اُس نوُں کار دی پچھلی سِیٹ ،تے بَیٹھا دِکھائِیا گِیا۔ اِنّجھ مُنڈّے نوُں دہِشتگردی کانُونّن دِیاں دھاراوْاں توں بچائِیا گِیا۔ پچھّے رہِ گِیا مامُولی جِہا جُرم۔ دھارا اِکّ سَو اٹھاسی۔ چار کُ گھنّٹے مُلذم بنھ کے تھانھے بَیٹھنھ نال مُنڈّے دا من پنّجابوں اُکتا گِیا۔ اُہ دو مہِنِیاں دی چھُٹّی وْچے چھڈّ کے امرِیکا مُڑن دی تلب کرن لگّا۔ رات نوُں بڑاا-بڑاا اُٹھّنھ لگّا۔ اِتھوں دی پُلِس دا کی وْساہ، اُس نوُں کِسے کتل کیس وْچّ اُلجھا دیوْے۔
جِنّنا چِر کیس چلّنھا سی، اُہ دیشوں باہر نہِں سی جا سکدا۔ اِہ سُنھ کے مُنڈّے نوُں ہور گھبراہٹ ہو گئ۔ اِہ ہِنّدُستان ہےَ، اِتھے چھوٹے توں چھوٹے کیس نوُں مُکّنھ وْچّ دس-دس وْرہیے لگّ جانْدے ہن۔ اِکّ وْار اُس دا کھہڑا چھُٹّے، مُڑ اُہ اِس سُوبے وْچّ تاں کی، اِس دیش وْچّ پَیر نہِں پائیگا۔
مُنڈّے دے مانسِک سنّتُلن نوُں دیکھدِیاں ماپِیاں نے ڈِپٹی نال رابتا کائِم کِیتا۔ مُنڈّے دے سُکھّی-سانْدی امرِیکا مُڑن دا اُنہاں مُلّ چُکائِیا۔ پَیسے لےَ کے ڈِپٹی نے سَوکھا راہ سُجھائِیا۔ مُنڈّا جُرم دا اِکبال کرے۔ اُہ ججّ نوُں آکھ کے وْارنِنّگ کروْا دیوْیگا۔ مِسل وْی کھُرد-بُرد کروْا دیوْیگا۔ مُنڈّے دا رِکارڈ پہلاں وْانْگ ساف-سُتھرا رہیگا۔
جِنّنا چِر کنّم سِرے نا چڑھِیا، ڈِپٹی خُد مِسل کُچھڑ ،چ دیئ پھِردا رِہا۔ اُہ سُرِنّدر کول وْی آئِیا سی۔
عع اِہ میرا رِشتیدار ہےَ۔ کنّم تُسِس کرنا ہی ہےَ۔ آہ لؤ) سکُوٹر ،چ تیل پوْا لِؤ۔ غغغ آکھدے ڈِپٹی نے ملّو-ملّی پنّج سَو رُپِیا اُس دی جیب ،چ پا دِتّا سی۔ ڈُور-بھَور ہوئِیا سُرِنّدر نانہ نہِں سی کر سکِیا۔
ججّ نال وْی گِٹّمِٹّ اُسے نے دی کِیتی سی۔

جِنّنا چِر مُنّڈا امریکا نا پُجّ گیا، مِسل ججّ دی کوٹھی پئ رہی۔ فَیسلا وْی پچھّوں لِکھوْائِیا گیا۔ کوئ مُنّڈے وْ ِرُدھّ شِکائِت کر سکے، اِس دا کِسے نوُں مَوکا ہی نا دِتّا گیا۔

جِہڑا ڈِپٹی ججّ توں مرذی دے فَیسلے کروْا سکدا ہووْے، اُس لئ بِیاناں وْ ِچّ گھاٹ-وْادھ کراَونھا کھبّے ہتھّ دی کھیڈ سی۔ پھیر اِہ کِہڑا کِسے دا نِجّی کنّم سی۔ اجِہے کیساں وْ ِچّ دِلچسپی لَینھا ڈِپٹی دا فرذ سی۔

سُرِنّدر دِیاں گلّاں نے ناذر دا من موہ لِیا۔ اُہ اَیوْیں سُرِنّدر نال نراذ ہوئِیا پھِردا سی۔ اِہ بنّدا کنّم دا وْی سی اتے دِماغی وْی۔

خُشی دی لور ،چ آئے تفتِیشی نے کاغذ سمیٹ کے بَیگ وْ ِچّ پائے۔

بٹُوئے وْ ِچوں سَو دا اِکّ ہور نوٹ کڈھّیا، پہِلے نال رلائِیا۔ پھیر دووْیں نوٹ سُرِنّدر کُمار وْلّ وْدھا دِتّے۔

ععع کوئ نی رہِنھ دے ... اِہو راءِ مَیں کِسے پرائِیوْیٹ پارٹی نوُں دِتّی ہُنّدی تاں پنّج ہذار لِیا ہُنّدا۔ سرکار دیکھ لےَ مُفت ،چ دِماغ کھائ جانْدی اَے غغغ، آکھدے سُرِنّدر نے نوٹاں نوُں ناذر وْلّ کھِسکاَونھ دا ناٹک کِیتا۔

ععع تُسِں ہُنھ شرمِنّدا نا کرو۔ مَیں بہُت خرچی بَیٹھاں۔ ہالے اُپر وْی خرچ ہونھےَ۔ غغغ ناذر سِنّگھ سُرِنّدر وْلّ اِنُں جھُکِیا جِوْیں گوڈِس ہتھّ لاَونھے ہونھ۔

ععع چنّگا اِنُں کر۔ کِسے کنّٹِین وْالے دا بِلّ دِوْا دے۔ تھوڈے اگّے-پِچھّے بتھیرے پھِردے نے خرچ کرن وْالے۔

جدوں ناذر نے سُرِنّدر دی جیب وْ ِچّ نوٹ پا دِتّے تاں اُس نے گرم ہوئے توْے ،تے اِکّ ہور روٹی سیکنھی شُرُو کِیتی۔

ععع آہ لؤ) تُسِں آپے ہی دے دِؤ۔ غغغ آکھدے ناذر نے پنّجاہ دا اِکّ ہور نوٹ اُس وْلّ وْدھائِیا۔

ہُنھ دووْیں خُش سن۔

ناذر اِس لئ کہ اُس دا پنّجاہ وْ ِچّ ہی کھہڑا چھُٹّ گیا۔ بِلّ پتا نہِں تِنّن سَو دا سی جاں پنّج سَو دا۔

سُرِنّدر اِس لئ کِہ اِکّ تاں ناذر خُش ہو گِیا۔ ہُنھ شِکائِت دی سنّبھاوْنا نہِں سی رہی، دُوجا اِس لئ کِہ جانْدے چور دی لنّگوٹی وْانْگ اُس نے بِلّ دے بہانے پنّجاہ دا اِکّ ہور نوٹ مانْج لِیا سی۔
¬

اہلکاراں دے دفتر پُجّنھ دا سماں ساڈھے نَوں وْجے دا سی۔ آم دفتراں توں اُلٹ اِتھوں دے مُلاذم نَوں وْجے توں پہلاں ہی کُرسِیاں ملّ لَینْدے سن۔ صصص جِنّنا کوئ پہلاں آئیگا، اونی وْدھّ کدر کروْائیگا۔ ضضض اِتھوں دے مُلاذماں دی اِہو دھارنا سی۔
میجر سِنّگھ اہلمدّ نَوں وْجے پُجّنھ وْالے اہلکاراں وْچوں موہری ہُنّدی سی۔
اجّ ناذر سِنّگھ اُس توں وْی کاہلا نِکلِیا۔ اُہ میجر توں وْی پہلاں کُرسی سانْبھی بَیٹھا سی۔
ناذر سِنّگھ دے ہتھّ وْچّ موٹی ساری مِسل دیکھ کے میجر سِنّگھ دا چِہرا گُلاب وْانْگ کھِڑ اُٹھیا۔
میجر سِنّگھ نوُں جھٹّ یاد آئِیا، اجّ بنّٹی کتل کیس پیش کرن دی آخری تارِیخ سی۔ کتل کیس اتے اُہ وْی آخری دِن۔ متلب سی نِلے نوٹ دے درشن ہونھ ہی وْالے سن۔
اِسے چلان نے پہلاں میجر دے ہتھّاں وْچّ کھیلنھا سی۔ اُس نے اِس کیس دی آیف آئ آر ، رِمانْڈ پیپر، ذمانت-نامے اتے ارذِیاں-پتّر مِسل نال نتھّی کرنے سن، نال دی نال اُس نے چلان دی گھوکھ کرنی سی۔ پُلِس نے جِنّنے کاغذ مِسل نال نتھّی ہونھا لِکھے سن، کی اُہ مِسل نال نتھّی سن (جے سن تاں کی اُہ ٹھِیک ٹھاک سن (جِنّنا چِر اہلمدّ ہری جھنّڈی نہِں دِنّدا، ججّ چلان سوْکار نہِں کر سکدا۔
اِس ہری جھنّڈی لئ میجر دی فِس نِشچِت سی۔ جے کاغذ پُورے ہونھ تاں سادھارن کیس دی فِس وْہ رُپئے اتے سَیشن سپُرد ہونھ وْالے کیس دے پنّجاہ۔ تفتِیشی نے کِہڑا پلّئُس دینھے سن۔ نال آئے مُدّای، مُلذم نوُں اِشارا کرنا سی۔ چلان آخری دِن پیش کرنا ہووْے تاں ایمرجَینْسی فِس لگّدی سی جو سادھارن نالوں دُگّنھی ہُنّدی سی۔
میجر سِنّگھ نوُں پتا سی ناذر سِنّگھ تابیدار سی۔ دس دی تھاں وْہ دِوْاَونھ وْالا۔
اِسے لئ اُس نے ناذر سِنّگھ دا کھِڑے متھّے سوْاگت کِیتا سی۔

ناذر سِنّگھ نے وْی کھڑا ہو کے میجر نوُں کُرسی بھیٹ کِتی سی ہالانْکِ تھانھیدار لئ اہِلمدّ دے سوْاگت وْ ِچّ کھڑا ہونھا ذرُوری نہِں سی۔
ععع آ بئ ناذر سِنّیاں۔ کِسے بھِڑ ،چ پھسِیا لگّدَیں، چِھڑا تڑکے ہی بُوہا آ ملّیا۔ غغغ لنّچ باکس نوُں میذ دی دراج ،چ رکھّدِیاں اتے آپنھی کُرسی ،تے بَیٹھدِیاں میجر سِنّگھ نے ناذر سِنّگھ نوُں ٹُنھکائِیا۔
ععع ہاں چھوٹے وْ ِر، اجّ بنّٹی کتل کیس دا پھاہا وْڈھّنھےَ۔ غغغ ہتھّلے کاغذاں نوُں ٹھِک کردے تھانھیدار نے نالے آپنھے آئُنھ دا مکسد دسّیا، نالے رمذ نال سمجھائِیا، اِہ وْادھُو اتے وْگاری کیس ہےَ، اِس وْ ِچّ اُہ بہُتی آس نا رکھّے۔
میجر اُس دی رمذ سمجھ گِیا۔ آپنھے آپ نوُں رُجھّیا درساَونھ لئ اُہ بِناں متلب مِسلاں اِدھر-اُدھر کرن لگّا۔ کدے مِسل نال سنّمن نتھّی کر دِتّے، ضضض کدے کِسے نالوں لاہ لئے۔
اسامِیاں دے آئُنھ دا وْکت سی۔ میجر سِنّگھ چاہُنّدا سی ناذر سِنّگھ کنّم دی گلّ کرے تے جائے۔ کئ ڈرپوک اسامِیاں نے کول بَیٹھے تھانھیدار نوُں دیکھ کے ٹل جانھا سی۔ اردلی کچہری پُجّ چُکّا سی۔ اُس نے اسامی اڑا لئ تاں وْ ِچوں ادھّ مار جانھا سی۔
تھانھیدار نوُں وْی کاہل سی۔ اُہ میجر دے وْ ِہلے ہونھ نوُں اُڈِیک رِہا سی۔ بوہنھی سمیں اُہ آپنھا رنّڈی-رونھا لےَ کے نہِں سی بَیٹھنھا چاہُنّدا۔
ععع چاہ پِیئنْگاں جاں ٹھنّڈھا (آپنھا اردلی کِتھّے ہےَ (ععع مانھ-تانھ لئ تھانھیدار نے اہِلمدّ توں پُچھّیا۔
ععع نہِں) کِسے چِذ دی ذرُورت نہِں۔ ہُنھے روٹِیاں جھنّم کے آئِیاں۔
غغغ ناذر دے ہتھّ پھڑی مِسل وْلّ تکّ کے اُہ پھیر کنّم وْ ِچّ رُجھّ گِیا۔
صصص مَیں کِئُں آکھاں (اکّ-تھکّ کے آپے فِس کڈھّیگا۔ ضضض
سوچدے میجر نے اُنہاں کیساں دی لِسٹ تِیار کرنی شُرُو کر دِتّی، جِنہاں وْ ِچّ اجّ دوشِیاں نوُں پیش کِیتا جانھا سی جاں اُنہاں دے چلاناں نوُں۔ اُس دا دھِیان اُنہاں کیساں وْلّ ذِیادا سی، جِنہاں وْ ِچّ ہالے تکّ کوئ وْکِیل پیش نہِں سی ہوئِیا۔ دُوجے ننّبر ،تے اُہ کیس سن، جِنہاں دا وْکِیل نوْاں سی جاں اناڑی۔ اجِہے وْکِیل کِوْیں نا کِوْیں اِکّ وْار وْکالتناما لا لَینْدے ہن پر اُنہاں

توں بہُتا چِر ٹِکیا نہِں جانْدا۔ جِنُّں ہی دوشی نوُں کچہری دے ذابتے دی سمجھ آئُنْدی ہےَ، اُہ جھٹّ وْکِل بدل لَینْدا ہےَ۔ میجر نے اجِہیاں سنّبھاوْناوْاں دا پتا لاَونھا سی۔

اِس شہِر وْ ِچّ فَوجداری دے وْکِل بہُت تھوڑھے سن، جِہڑے سن اُنہاں سبھناں نال میجر دا رابتا سی۔ اُہ سارِیا نوُں ہی اجِہے کیساں دے ناں-پتے نوٹ کروْا آئُنْدا سی۔ مُرگی نے کِسے نا کِسے کول پھسنھا ہی ہُنّدےَ۔ جِس کول وْی پھس گئ، اُس کولوں میجر دا ہِسّا پکّا۔

لِسٹ تِیار کر کے میجر جِنُّں ہی اُٹھّنھ لگّا، تھانھیدار نے اُس نوُں روک لِیا۔

مِسل اہِلمدّ دی میذ ،تے رکھّنھ توں پہِلاں اُس نے اِکّ نوٹ جیب وْ ِچوں کڈھّیا اتے تہِ کر کے میجر دی مُٹھّی وْ ِچّ دے دِتّا۔

پہِلے ہلّے میجر نے کوئ اُذر نا کِیتا۔ خِیال سی، سَو دا نوٹ ہی ہوئیگا۔ پھیر اوپری جِہی نذر نال اُس نے نوٹ گھوکھیا۔ اِہ تاں وْ ِہاں دا سی۔ اُس دے ستّس کپّڑِس اگّ لگّ گئ۔ تھانھیدار نے اہِلمدّ دا مذاک اُڈائِیا سی۔

ععع آہ نوٹ آپنھے کول سنّبھال کے رکھّ۔ کتل کیس ،چ سارے وْ ِہ رُپئے (ععع

نوٹ نوُں مُڑ تھانھیدار دی مُٹھّ ،چ تھماَونْدے میجر نے اُذر کِیتا۔

ععع ٹھِک ہےَ چھوٹے بھائ۔ تَینُوں پتا تاں ہےَ، مَیں ڈھائ مہِنے توں تھانھے نہِں وْڑِیا۔ مُدئ خرچ کردے ہُنّدے نے جاں مُلاذم۔ اِتھے مَیں ہی سبھ کُجھّ ہاں۔ نوٹ پلّئُں دے رہِاں، مانھ-تانھ وْجوں، فِس دے تَور ،تے نہِں۔ غغغ رونھ-ہاکے ہوئے ناذر دی آوْاذ وْ ِچّ ترلا سی۔

ہاتھی ناذر نے کڈھّ لِیا سی، پُوچھ باکی سی۔ کِوْیں نا کِوْیں اِکّ وْار چلان پیش ہووْے تے کھہڑا چھُٹّے۔

ععع جِتھے ہور خرچ ہو گِیا ہور سہی۔ کڈھّ اِکّ نِلا نوٹ تے دیکھ میجر دے ہتھّ گھنّٹے ،چ فارغ نا کِیتا تاں تُوں وْی کی سمجھینْگا۔ غغغ سوْیر دا سماں ہونھ کرکے میجر مُوڈ خراب کرن دے رَوں وْ ِچّ نہِں سی۔ اُہ سمجھَوتے دی نِیعت نال بولِیا۔

عع مَیں کدے کِسے دا ہکّ نہیں رکھّیا۔ جدوں اسامی ہتھّ وْچّ ہووْے تاں دو دی تھاں چار دِوْاَونْداں۔ شراب دے اِکبال وْالے کیس وْچّ تَینُوں دس دی تھاں پنّجاہ نہیں سی دِوْائے (بوتل الگّ۔ غغغ
کُجھّ دِن پہلاں ناذر سِنّگھ کول اِکّ چنّگی اسامی پھس گئ سی، دس دی تھاں ناذر نے اِس نوُں پنّجاہ دِوْا دِتّے۔ سوچیا سی دانی دان کرے تاں بھنّڈاری دا ڈھِڈّ کِنُں دُکھے (اِہسان ہیٹھاں دبّیا اِہلمدّ کدے کنّم آئیگا۔ ناذر سِنّگھ میجر نوُں نالے اُس مِہربانی دی یاد دِوْا رِہا سی، نالے پچھتا رِہا سی۔ مُکھّ افسر سچّ آکھدا سی۔ پہلاں وْدھّ پَیسے دِوْا کے اِنہاں نوُں سِر چڑھا لئِیدا ہےَ۔ جدوں لہُو مُونہّ لگّ جانْدا ہےَ تاں اِہ آپنھِیاں نوُں ہی بُرک مارن لگّدے ہن۔ چنّگا ہُنّدا جے ناذر نالی دے کِڑے نوُں نالی وْچّ رہِنھ دِنّدا۔
عع اُہ تُسِں کوئ اِہسان نہیں سی کِہتا سردار جی) تُسِں پھڑِیا ہور مُلذم سی تے اِکبال کِسے ہور توں کرائِیا سی۔ اِہ میری بھلمانھسی سی کِہ ججّ ساہِب دے نوٹِس وْچّ نہیں لِیانْدا۔ نہیں نالے تیری پیٹی لہِنّدی نالے چار سَو وْہ دا پرچا درج ہُنّدا۔ غغغ میجر وْی کِسے توں گھٹّ نہیں سی۔ اِہو جتاَونھ لئ اُس نے اسلِیعت دا پردا فاش کِہتا سی۔
جے تفتِیشی مُخبراں دا جال وْچھا کے رکھّدے ہن تاں اِہلمدّ میجر سِنّگھ وْی کِسے توں گھٹّ نہیں۔ میجر سِنّگھ تھانھے دے نائِب-کورٹ توں لنّکا ڈھاہُنھ لئ بھبِشنھ دا کنّم لَینْدا سی۔
کچہری وْڑدِیاں ہی نائِب-کورٹ دا کنّم میجر نوُں ڈائِری دینھا ہُنّدا سی۔ اُس دِن پیش ہونھ وْالے رِمانْڈاں، چلاناں اتے اِکبال کرن وْالِیاں اسامِیاں وْچّ کِنّا دم ہےَ، اُس نے اِہ دسّنھا ہُنّدا سی۔ اُس اِتلاہ دے آدھار ،تے میجر آپنھی فِس تہِ کردا سی۔
اِس اِکبال دی ہِسٹری میجر نوُں اُس نے دسّی سی۔ اسل دوشی کاٹن مِلّ دے مالک دا بھانھجا سی۔ شرم دا ماریا اُہ پہِلے دِن توں ہی گھروں فرار سی۔ گھر وْالے نہیں سی چاہُنّدے کِہ اُس دے دستخت انّگُوٹھے کچہری دے رِکارڈ وْچّ اُنُھ۔ بھانھجے دی تھاں مالکاں نے آپنھا نَوکر بھیجِیا سی۔

سرکاری وْکِل نے مُلذم تبدِیل کرن دی موٹی فِس لئ سی۔ نائِب-کورٹ نوُں سارے پنّجاہ مِلے سن۔ اِسے گلّ ،تے غُسّے ہو کے نائِب کورٹ نے چُراہے ،چ بھانڈا بھنّنِیا سی۔
ناذر دا اِہ تِر نِشانے توں کھُنّجھ گِیا۔ اُس نے دُوجا وْار کِیتا۔
ععع چلّ اُہ چھڈّ، بِملا ریپ کیس وْ ِچّ دو سَو دِوْائِیا سی۔ اُس دے مُلذم تاں نہِں سی بدلے۔ غغغ
ععع اُس وْ ِچّ وْی ہیرا-پھیری ہوئ سی۔ اُس کیس دے اسل دوشی نوُں بے-کسُور ٹھہرا کے تُسِں کالم ننّبر دو وْ ِچّ رکھّ دِتّا سی۔ مُدئ دھِر اُچّ ادھِکارِیاں توں اِنکُیائِری کرا کے اُس نوُں گرِفتار کراَونھا چاہُنّدی سی۔ دوشی نوُں ڈرا کے تُسِں چلان جلدی پیش کرن دا اِکّ ہذار رُپِیا لِیا سی۔ آپنھی فِس تُسِں پہلاں ہی ہذم کر چُکّے سی۔ اُہ ہذار ساڈّا اہِلکاراں دا سی۔ تُسِں دو سَو دِوْا کے کوئ اہِسان نہِں سی کِیتا۔ سگوں ساڈّے ہِسّے دا اٹھّ سَو ہڑپّیا سی۔ غغغ
میجر نے اِتھے وْی مار نا کھادھی۔ کِس-کِس نوُں کِنّنے-کِنّنے پَیسے پُجّے سن، اِس دی اِتلاہ اُس نوُں مُلذماں دا وْکِل دے گِیا سی۔
ڈّر دے مارے ناذر سِنّگھ دا دِل دھکّ-دھکّ کرن لگّا۔
ععع لےَ دس ہور لےَ لےَ ...میرے کول بسّ اِنّنے ہی نے، نانْہ نا کرِں۔ غغغ دس دا نوٹ ہور کڈھّ کے جیباں جھاڑدے ناذر نے پھیر ترلا لِیا۔
ععع جے تیرا سچّں دِوْالا نِکل گِیا تاں اِہ وْی رکھّ، چاہ-پانھی پی لئِیں۔ مَیں مُفت وْ ِچّ کنّم کر دِنّناں۔ ... جاہ، پہلاں ساہِب توں مِسل ،تے گھُگّی مروْا لِیا۔ اُہ میرے ناں ہُکم جاری کر دینھگے۔ غغغ ساڈھے نَوں وْجّدے دیکھ کے میجر نے ناذر نوُں گلوں لاہُنھا ٹھِک سمجھِیا۔
ہُنھ تک کئ مُنشی اُس نوُں اِشارے کر چُکّے سن۔ اِکّ دو وْکِیلاں دے سُنیہے وْی آ چُکّے سن۔ جے اُہ اِس ترہاں ناذر سِنّگھ نال اُلجھِیا رِہا تاں دِہاڑی گُلّ ہو جانھی سی۔
چہل وْکِیل دے وْسِیعت دے اِکّ کیس وْ ِچّ سنّمن تامِیل ہو کے آئے سن۔ سنّمن مِسل نال لگّ گئے تاں اُس نوُں گوْاہ بھُگتاَونھے پَینھگے۔ ہور تارِیخ

منّگی تاں ججّ بھجّ-بھجّ پئیگا۔ گوْاہ ہالے تِیار نہں سن۔ بھلا اِسے وْچّ سی کہ سنّمن مِسل نال نتھّی نا ہونھ دِتّے جانھ۔ جدوں مِسل نال سنّمن نہں ہونھگے تاں ججّ نوُں تارِخ دینھی پئیگی۔ سنّمن تاں لہنھگے جے میجر نال سَودا تہِ ہوئیگا۔ میجر کُجھ مِنّٹ لیٹ ہو گِیا تاں مِسل ججّ دی میذ ،تے چلی جائیگی۔ مِسل میذ ،تے جانھ نال میجر دی کمانوں تِیر نِکل جائیگا۔ چہِل نال فَورن گِٹ-مِٹ ہونھی چاہِیدی سی۔

موہن جی بھٹھّی دے اِکّ کیس وْچّ بہس نہں سی کرنا چاہُنّدا۔ اُس دی دھِر دی ہالے ججّ نال گلّ نہں سی ہوئ۔ بِناں گلّ کرے بہس کرنا ختر ے توں خالی نہں سی۔ اِس دا ہلّ میجر ہی کر سکدا سی۔ اُس نے اُس مِسل نوُں اُس دِن سُنھوْاءٔ لئ لگّے کیساں دی لِسٹ وْچوں کڈھّ دینھا سی۔ نا رہیگا بانْس، نا وْجّیگی بنّسری۔ شام نوُں آپے تارِخ پےَ جانھی سی۔ میجر نوُں اِتھوں وْی چنّگی دِہاڑی بنھن دی آس سی۔

وْیَسے وْی میجر اجّ وْدھّ توں وْدھّ پَیسے بٹورنا چاہُنّدا سی۔ اُس نوُں پَیسے دی سخت ذرُورت سی۔ دو کِشتاں دا بھُوت اُس نوُں ڈرا رِہا سی۔ پہِلی کِشت پلاٹ دی سی، جِہڑی اُس نے اجّ بھرنی سی۔ اِس تِماہی کِشت لئ اُس نوُں دس ہذار چاہِیدا سی۔ دُوجی کِشت بھائِیچارک لاٹری دی سی، اِہ اَیتوْار نوُں نِکلنھی سی۔ اِس لئ ہذار وْکھّرا چاہِیدا سی۔

سٹَینو اتے رِیڈر نوُں دیکھ کے میجر نے وْی پلاٹ خرِید لِیا سی۔ دو-دو سالاں وْچّ اُنہاں دے پلاٹ دُگنھے-تِگنھے دے ہو گئے سن۔ سٹَینو نے دو پلاٹ خرِیدے سن۔ اِکّ دے نفے وْچّ اُس نے دُوسرے ،تے مکان اُسار لِیا۔ رِیڈَر نے دُگنھے پَیسے وْٹّ کے ٹرکّ ،چ ہِسّا پا لِیا۔ سٹَینو کوٹھی وْالا اتے رِیڈر ٹرانْسپورٹر اکھوْاَونْدا سی۔

سٹَینو دی ججّ نال سِدھّی سی۔ جِہڑی اسامی اُہ ججّ کول پھساَونْدا، اُس وْچوں اُس نوُں ہِسّا مِلدا۔ اُہ رکم اُہ کِشت لئ راکھوْں رکھّ لَینْدا۔

رِیڈر دی گھر وْالی ٹِیچر سی۔ اُہ کِشت اُس دی تنخاہ نال پُوری کردا۔ میجر دی نا ججّ نال بنھدی سی، نا اُس دی گھروْالی نَوکر سی۔ اُس نے اِدھروں-اُدھروں ہی ہتھّ مارنا سی۔

ناذر سی کِہ اُس دی مجبُوری سمجھ ہی نہں سی رِہا۔

ععع اُنہاں توں وْی کروْا لِآئُناں۔ تُوں اِکّ نذر تاں مار لےَ۔ اُنہاں نے ہالے گھنّٹے نوُں آئُنھےَ۔ غغغ تِہ رُپئے مُڑ اہِلمدّ دی جیب وْ ِچّ پاَونْدا تھانھیدار گِڑگِڑاِئیا۔
ععع مَینُوں ہور بتھیرے کنّم نے۔ تُوں اُنہاں توں ہُکم کرا۔ مَیں جھٹّ مِسل چَیکّ کر دُوں۔ کاغذ وْی کڈھّ لُوں۔ تُوں رِٹائِرنّگ رُوم اگّے جا کے بَیٹھ۔ جے ساہِب اُپر گئے بَیٹھ گئے تاں اِکّ وْجے تک بَیٹھا رہِ جائینْگا۔ غغغ بوہنھی دے پَیسے سن۔ میجر نے موڑنے ٹھِک نہِں سمجھے۔ جے اِہو مُڑ گئے تاں سارا دِن منہُوس نِکلیگا۔ کنّم میجر نے مرذی نال کرنا سی۔ جِنّنا چِر فِس پُوری نہِں ہوئیگی، اُس نے ٹسّ توں مسّ نہِں سی ہونھا۔ ناذر نوُں تور کے اہِلمدّ اُہ سارے ہِلے سوچنھ لگّا، جِنہاں نال اُہ چلان ٹرکا سکے۔
میجر نوُں پتا سی کِہ دو دِن پہِلاں تھانھے وْالِیاں نے مَیجِسٹریٹ دی وْگار کِیتی سی۔ وْگار وْی چھوٹی-موٹی نہِں، سَیشن ججّ دی مارُوتی کار دے چاروں ٹائِر نوْیں پوْائے سن۔ اِس لئ مَیجِسٹریٹ دا روْاّیا نرم رہِنھا سی۔ پُ ِلس دا کنّم کرن لگّے مَیجِسٹریٹ نے آپنھی سمجھ ،چ ہُشِیاری توں کنّم لِیا سی۔ اِس کیس نال سنّبنّدھت سارے کاغذ اُس نے کوٹھی منّگوْائے سن۔ اہِلمدّ دی اکھّ وْی اِلّ وْرگی سی۔ دُوروں ہی تاڑ گئ۔ میجر نے سارے کاغذاں دی پہِلاں ہی فوٹو کروْا لئ۔ کاغذاں وْ ِچّ کوئ ہیرا-پھیری ہوئ تاں میجر نوُں کئ فائِدے ہونھے سن۔ پہِلا اِہ کِہ ججّ کانھا رہیگا۔ دُوجا کدے کوئ اہِلمدّ ،تے ہیرا-پھیری دا شکّ کرے تاں سفائ وْجوں اُس کول سبُوت رہیگا۔ تِنجا اِہ کِہ لوڑ پَینھ ،تے اِنہاں نوُں سفائ دے وْکِل کول وْیچِیا جا سکیگا۔ اِس آدھار ،تے دوشی شرتِیا بری ہونھگے۔
میجر دا انّداذا ٹھِک نِکلِیا۔ دو دِناں بااد جدوں کاغذ وْاپس آئے سن تاں دوشِیاں دے اِکبالِیا بِیاناں دا ہُلِیا وْ ِگڑِیا ہوئِیا سی۔
اِسے رِیائِت دا مُلّ چار ٹائِر پائِیا گِیا سی۔ نائِب-کورٹ جھُوٹھ نہِں سی بولدا۔ اُہ خُد ٹائِر چھڈّ کے آئِیا سی۔
اِس توں پہِلاں کِہ تھانھیدار ججّ کولوں ہُکم کرا لئے، میجر نوُں پہِلاں ہی ججّ دے کنّن وْ ِچّ پھُوک مار دینھی چاہِیدی سی۔

ججّ دے رٹائرِنّگ رُوم وْچ وْڑدِیاں ہی اُہ وْی دستخت کراَونھ دے بہانے انّدر جا وْڑِیا۔
نالے اُہ مِسلاں ،تے دستخت کراَونْدا رِہا، نالے باہر بَیٹھے تھانھیدار دے ادالت آئُنھ دا مکسد سمجھاَونْدا رِہا۔
تھانھیدار کول کتل کیس سی۔ دوشی دو سن پر نکلاں دا سَیٹّ اِکّ سی۔ اُس سَیٹّ وْچ وْی نکلاں پُورِیاں نہِں سن۔
اہِلمدّ نے ججّ نوُں اُس کیس دی یاد دِوْائ جِہڑا نکلاں دی گھاٹ کارن کئ دِن چرچا دا وْشا بنھِیا رِہا سی۔ اُس کیس وْچ گوْاہاں دے بِیاناں دِیاں نکلاں دے دِتّیاں گئِییاں سن پر رِکارڈ دِیاں نہِں۔ اُہ چلان وْی دوشی دی غَیر-ہاذری وْچ پیش ہوئِیا سی۔ چلان دوشی جاں وْکِیل دی ہاذری وْچ پیش ہووْے تاں سر جانْدا ہےَ۔ ججّ اونا چِر چلان سوْکار نہِں کردا، جِنّنا چِر وْکِیل اِہ نا آکھے کِہ نکلاں پُورِیاں ہن۔ اُس کیس دا دوشی اِکّ سیلذمَین سی۔ رِکارڈ وْچ کَیش-بُکّاں، بِلّ-بُکّاں، سٹاک-رجِسٹر اتے ہر پتا نہِں کی-کی شامل سی۔ دوشی خُد نکلاں کراَونھ لگّدا تاں بِلّ وْکِیل دی فِس توں ٹپّ جانھا سی۔ پہلاں مُکھّ افسر اِہ آکھ کے چلان دے گِیا کِہ باکی دِیاں نکلاں تِنّن دِناں دے انّدر-انّدر پیش کر دِیانْگے۔ پہلاں دوشی نا لبھّا، جدوں دوشی ہاذر ہوئِیا تاں مُکھّ افسر بدل گِیا۔ نوْیں مُکھّ افسر نے کئ تفتِشِیاں دی ڈِئُوٹی لائ۔ نکلاں کروْا کے دِؤ۔ ہر تفتِشی ٹال جانْدا۔ فِس کوئ ہور کھاوْے، بِلّ اُہ چُکاوْے۔ جدوں مسلا سَیشن-ججّ تک اپڑن وْالا ہو گِیا تاں اہِلمدّ نوُں نکلاں پلُّئُں کرا کے دینھِیاں پئِییاں سن۔
اِس کیس وْچ وْی اِنّجھ ہی ہونھا سی۔ نکلاں پُورِیاں کروْا لئِییاں جانھ جاں وْکِیل توں نکلاں پُورِیاں ہونھ بارے لِکھوْا لِیا جاوْے۔
میجر نے اُنا چِر بھاشنھ جاری رکھّیا سی، جِنّنا چِر ججّ اُس نال سہِمت نہِں سی ہو گِیا۔
اہِلمدّ دے باہر نِکلدے ہی ناذر نے سلُوٹ جا مارِیا۔
اِکّ نُکرے چھُپِیا میجر آپنھی لائ آر دا پرتِکرم دیکھنھ لگّا۔

مَیجِسٹریٹ نے تھانھیدار نوُں بَیٹھنھ لئ کُرسی دِتّی۔ تتّا-ٹھنڈّھا پُچھّیا پر اُہ دوشِیاں دی غَیر-ہاذری وْ ِچّ چلان لَینھ لئ سہِمت نا ہوئِیا۔ چنّگا ہووْے جے ناذر دو دِن ٹھہِر جاوْے۔

ناذر نے جدوں اجّ نبّے دِن پُورے ہونھ دی مجبُوری دسّی تاں ججّ نے دُوسرا سُجھاا پیش کِیتا۔ ہالے دس ہی وْجّے سن۔ اُہ دوشِیاں دے پروڈکشن وْرنّٹ لئے اتے دوشِیاں نوُں جیلھوں بُلا لئے۔

ناذر اِس سُجھاا نال سہِمت نہِں سی۔ اِس ترہاں دِہاڑی لگّ جانھی سی۔ ناذر اِکلّا سی۔ چلان چَیکّ کراَونھ توں لےَ کے نکلاں تِیار کرن تک دی ساری کاروْائ باکی پئ سی۔ ناذر کول دوشِیاں نوُں لِآئُنھ لئ نا گڈّی سی نا گارد۔

جے ناذر کُجھّ وْی نہِں کر سکدا تاں نکلاں تاں پُورِیاں کرے۔ تھانھیدار وْانْگ ججّ وْی اِکّ مُلاذم سی۔ اُس دِیاں وْی مجبُورِیاں سن۔ پہلاں پُلِس وْالے مِنّنت ترلا کر کے چلان پیش کر جانْدے ہن، پچھّوں لوہے دے تھنھ بنھ جانْدے ہن۔ سَو-سَو سُنیہے ،تے وْی نہِں آئُنْدے۔ دوشی ذمانت ،تے بُنّدے، اُہ پھیر وْی چلان لےَ لَینْدا۔ پھیر اِکّ-دو پیشِیاں وْدھّ-گھٹّ پَینھ نال اُنہاں نوُں کوئ فرک نہِں سی پَینھا۔ وْکِیل دا وْی پتا نہِں، اُنہاں کِہڑا کرنا ہےَ۔ کوئ سِیانھا وْکِیل کِیتا بُنّدا تاں ججّ نوُں سمجھا دِنّدا۔ مِسل-مُیائِنے دی دو سَو رُپِیا فِیس لےَ، پنّجاہاں ،چ نکلاں کروْا تے باکی بوجھے ،چ پا۔ دوشی امِیر ہونھ ججّ تاں وْی چلان لےَ لئے۔ امِیر دوشی دو تارِیخاں وْدھّ بھُگتنھ نالوں پلّئُں پَیسے خرچ کے نکلاں تِیار کرن نوُں ترجِیہ دِنّدا ہےَ۔ ہُنھ جدوں کِہ نا سائِل وْ ِچّ پروکھو سی تے نا وْکِیل دا پتا سی تاں ججّ کی کرے (

اِس کیس دی سمائِت سَیشن ججّ نے کرنی سی۔ اُتھے وْادھُو پئ اِکّ-اِکّ تارِیخ دا ہِساب ہونھا سی۔ سَیشن ججّ نے اُس توں سپشّٹِیکرن منّگنھا سی۔ مَیجِسٹریٹ دی کُتاہی کارن دوشی وْدھّ سذا کِئُں بھُگتنھ (

دووْیں دھِراں آپنھی-آپنھی تھاں جائِذ سن۔ پھیر مسلا ہلّ کِوْیں ہووْے (

ججّ کُڑِکّی وْ ِچّ سی۔ اُسنُوں کرائ وْگار دی شرم سی۔ کانُونّنی تَور ،تے وْی اُہ چلان وْاپس نہِں سی کر سکدا۔ جے چلان وْاپس ہو گِیا تاں دوشِیاں

دی ذمانت ہو گئ تاں مرِیا سپّ پُلِس دے گلوں لہِ کے ججّ دے گل آ پَینھا سی، پچھّوں اُس نوُں کھہڑا چھُڈاَونھا اَوکھا ہو جانھا سی۔
آخِر ہلّ لبھّیا گِیا۔
اِیلمدّ نوُں بُلائِیا گِیا۔ اُس نوُں نکلاں چنّگی ترہاں چَیکّ کرن دا ہُکم سُنھائِیا گِیا۔
نکلاں پُورِیاں کرن دی ذِنّمیوْاری ناذر دی تھاں، میجر دی لائ گئ۔
اِہ پھَیسلا دوہاں نوُں منذُور سی۔
ناذر نوُں اِس لئ کِنُنْکِ اُس نے میجر دا گھر پُورا کِیتا ہوئِیا سی۔ اُہ کمی-پیشی آپے ڈھکّ دیوْیگا۔
میجر اِس لئ کِہ تھانھیدار ہُنھ اُس دی داڑھ ہیٹھ سی۔ اُہ دو سَو خرچ کے نکلاں پُورِیاں کریگا جاں میجر نوُں باکی دے ستّر رُپئے دیوْیگا۔
¬

ناذر سِنّگھ دو گھنّٹے توں وْاری اُڈِیک رِہا سی۔ اِہلمدّ نے ہالے تکّ اُس دی وْات نہِں سی پُچھّی۔
اِس ارسے دَوران اِہلمدّ کول کئ آئے تے کنّم کرا کے چلے گئے۔ اِکّ-دو سِپاہی اتے ہَولدار وْی چلان پاس کروْا گئے۔ ناذر نے جدوں وْی آپنھے بَیٹھے ہونھ دا اِہساس کرائِیا، اُہ ٹال جانْدا رِہا۔ پھسی نوُں پھڑکنھ کی (اُہ سبر دا گھُٹّ بھری بِٹر-بِٹر تکّدا رِہا۔
میجر نوُں کدے وْ ِہل مِلدی تاں اُہ چھوٹے-موٹے کنّماں وْ ِچّ رُجھّ جانْدا۔ پہِلاں اُہ مِسلاں دا مُٹھّا لےَ کے بَیٹھ گِیا۔ اِکّ-اِکّ کر کے سارِیاں مِسلاں کھولہِیاں، ترتِبوْار کر کے بنّنہ دِتّیاں۔ پھیر دُوسرا مُٹھّا کھولہِیا اتے اِہو کاروْائ دُہرائ۔
پھیر بڑی پرِت نال سنّمن کٹّنھ لگّا۔ اِکّ-اِکّ سنّمن ،تے تِنّن-تِنّن مِنّٹ لاَونھ لگّا، جدوں کِہ اُس دی رفتار اِکّ مِنّٹ وْ ِچّ تِنّن سنّمن کٹّنھ دی سی۔
پھیر اِس دا متلب سی میجر سِنّگھ اُس دا کنّم نہِں سی کرنا چاہُنّدا۔
شکّ دُور کرن لئ تھانھیدار نے میجر توں ساف-ساف شبداں وْ ِچّ پُچھّیا، ععع میری وْاری آوُ کِہ نہِں (ععع
ععع آوُ کِنُں نہِں۔ مَیں وْ ِہلا بَیٹھاں۔ سرکاری کنّم کر رِہاں۔ غغغ میجر دی آوْاذ وْ ِچّ وْی تھانھیدار جِنّنی ہی کُڑتّنھ سی
ععع کئ میرے توں پِچھّوں آ کے پہِلاں کنّم کرا گئے۔ غغغ
ععع اُنہاں پُوری فِس دِتّی ہےَ۔ تُوں دے دے۔ غغغ میجر وْی تھانھیدار نوُں کِسے بھُلیکھے وْ ِچّ نہِں سی رکھّنھا چاہُنّدا۔ باراں وْجّ چُکّے سن۔ سمری کیساں دے دوشِیاں دی ہاذری لاَونھ دا سماں ہو گِیا سی۔ ناذر تُرے تاں اُہ پَیسے بٹورنے شُرُو کرے۔
نائِب کورٹ کئ چکّر لا چُکّا سی۔ اُس دے ہتھّ وْ ِچّ ٹرَیفِک دے چلاناں دا تھبّا سی۔ دُکاناں، فَیکٹرِیاں وْالے تاں تھانھیدار توں نہِں سن جھِجکے۔ میجر نال گلّ کر گئے سن پر ٹرَیفِک دے چلان پُلِس راہِں بھُگتدے سن۔ نائِب کورٹ پُلِس کرمچاری سی۔ تھانھیدار دے ساہمنھے کوئ ہیرا-پھیری ہوئ تاں اُس دی شِکائِت ہو جانھی سی۔ ڈِپٹی بڑا اڑِیال سی۔ سسپَینْڈ کر

کے سِدھّا گھر نوُں توریگا۔ اُس نے کئ تھانھیدار مُاتّل کِتے سن، سِپاہی کِس کھیت دی مُولی سی۔
اِس وْار جدوں نائِب کورٹ وْاپس مُڑیا تاں ناذر نے کھنّگھُورا مار دِتّا۔
میجر متلب تاڑ گِیا۔ نا کھیڈنھا نا کھیڈَنھ دینھا، کھُتّی وْ◌ِچّ □ □ ... - جے میجر اُس دا کنّم نہِں کردا تاں اُہ وْی فِس نہِں لےَ سکدا۔
دوہاں نے اڑی پھڑ لئ۔ اُہ اِکّ-دُوجے دے کنّم وْ◌ِچّ روڑا اٹکاَونھ لگّے۔
ناذر سِنّگھ نے تاں کُرسی نا چھڈّی، میجر ہی ٹل گِیا۔ جے اِتھے سَودا نہِں ہُنّدا نا سہی۔ مُنشِیاں، نکل-نوْ◌ِساں اتے ٹائِیپِسٹاں دے تختپوشاں جاں وْکِیلاں دے کھوکھِیاں وْ◌ِچّ سہی۔
مُنشِیاں مُسدِّیاں توں اُگراہی کردے اہِلمدّ نوُں اِکّ وْجّ گِیا۔
لنّچ-بکس چُکّنھ جدوں اُہ وْاپس آئِیا تاں ناذر غائِب سی۔ میجر نے سُکھّ دا ساہ لِیا۔ بلا ٹلّی۔
میجر دے پہلی بُرکی توڑدِیاں ہی نائِب کورٹ آ دھمکِیا۔ اُس نے میجر نوُں ساوْدھان کِیتا۔ تھانھیدار بہُت گرم سی۔ سرکاری وْکِیل دے دفتر وْ◌ِچّ میجر دے خِلاف گونْد گُنّدی جا رہی سی۔
سرکاری وْکِیل بلدی ،تے تیل پا رِہا سی۔ اُہ میجر ،تے وْ◌ِجلَینْس دا ریڈ کراَونھ دا سُجھاا دے رِہا سی۔ میجر نے اتّ چُکّی ہوئ سی۔ بِناں پَیسے لئے اُہ سکے باپ دا وْی کنّم نہِں سی کردا۔ اُہ آکھ رِہا سی۔
اِہ تجوْ◌ِذ ناذر سِنّگھ نوُں منذُور نہِں سی۔ ریڈ ،تے پُوری دِہاڑی لگّنھی سی۔ مسلا تاں شام تک چلان پیش کرن دا سی۔
ناذر سِنّگھ دے درڑ وْٹّ لَینھ ،تے سُرِنّدر نے دُوجا ہلّ سُجھائِیا سی۔
ععع اسِس اہِلمدّ دے باپ دے نَوکر نہِں، بئ سارا دِن اُس دے بُوہے اگّے بَیٹھے رہِئے۔ کاغذ-پتّر لاَونھا اُس دی ڈِئُوٹی ہےَ۔ کاغذ لبھّدے ہن تاں لاوْے، نہِں لبھّدے تاں نا لاوْے۔ ععع
ععع تُوں چلان رکھّ جا۔ مَیں آپے پیش کر دیئُوں۔ کاغذ-پتّر سہی ہن جاں نہِں، اِہ گھوکھنھا ججّ دا کنّم نہِں۔ گھاٹ-وْادھ ہوئیگی تاں دوشی بری ہو جانھگے۔ ججّ نے اِہو دیکھنھا ہےَ کِہ جِنّنے کاغذ پُلِس چلان نال لگّے آکھدی ہےَ، اُہ لگّے ہن جاں نہِں، بسّ۔ غغغ

اِس تجوْیذ ،تے وْی ناذر نے چُپّ دھار لئ۔
دُدھّ دا پھُوکِیا اُہ لسّی نوُں وْی پھُوکاں مار کے پینْدا سی۔ دُوجِیاں سہارے کنّم سُٹّنھ دی انھگہلی اُس توں اِکّ وْار ہوئ سی۔ اُسے وْیچّ اُس دی دو سال دی نَوکری کٹّی گئ سی۔ نہِں اُہ اجّ سب اِنّسپَیکٹر ہُنّدا تے کِسے تھانھے دا مُکھّ افسر۔
اِہ غلتی اُس سمیں ہوئ جدوں اُہ پہِلی وْار ہَولدار لگّا سی۔
پہِلے ہَولدار نے شراب دے اِکّ ٹھیکیدار کولوں دس بورے شراب دے پھڑے سن، بِناں پرمِٹ دے۔ دوشی کوئ کرِنّدا ہُنّدا تاں ٹھیکیدار پروْاہ نا کردا۔ مُکدّما ہِسّیدار ،تے بنھِیا سی۔ ذِلہے بھر دے ٹھیکیداراں دے وْکار دا سوْال سی۔ سارے ٹھیکیدار مُکدّما کَینْسل کراَونھ ،تے تُلّ گئے۔
پہِلاں اُنہاں اَیکسائِیذ اِنّسپَیکٹر توں اُس دے مہِکمے دا سارا رِکارڈ تبدِیل کروْائِیا۔ پھیر اُس توں رِپورٹ کروْائ۔ پھڑِیا مال پرمِٹ دا سی، پرمِٹ اُسے نے جاری کِیتا سی۔ ٹھیکیدار پُلِس نوُں وْگار نہِں سی دِنّدا۔ اِسے رنّجِش کارن اِہ مُکدّما بنھِیا سی۔
پُلِس کپتان نے ٹھیکیداراں دے اِس دوش دی پڑتال کروْائ۔ دوش تاں سابت نا ہوئے پر مُکدّما چار مہِنے لئ ذرُور لٹک گِیا۔
ٹھیکیداراں دی اِتھے دال نا گلی تاں اُنہاں کَیمِکلذ اَیگذامِنر نال رِشتیداری گنّڈھی۔ اُہ نمُونے وْیچّ تاں ہیراپھیری کرن دی جُرات نا کر سکِیا پر کُجھّ سمیں لئ رِپورٹ ذرُور دبّ لئ۔
ناذر نوُں مِسل مِیاد مُکّنھ توں اِکّ دِن پہِلاں دِتّی گئ۔
مِنّنت ترلا کر کے اُس نے سرکاری وْکِیل تو Øچلان پاس کروْا لِیا مُلذم نوُں لَینھ گِیا تاں پتا لگّا اُہ جنّمُو بَیٹھا ہےَ۔
بِناں دوشی توں آخری دِن چلان پیش کرن دا متلب سی، کوئ وْڈّی ساری وْگار۔ اُنہِں دِنِس ہائِیکورٹ دے ججّ نے اِنّسپَیکشن ،تے آئُنھا سی۔ اُس دے املے پھَیلے لئ پھنّڈ اِکٹھّا کِیتا جا رِہا سی۔ جِہڑا وْی تفتِیشی کچہِری وْڑدا، اُسے دی جیب کٹّ لئ جانْدی۔ ناذر نوْاں-نوْاں ہَولدار بنھِیا سی۔ ڈَردا رِشوْت نہِں سی لَینْدا۔ بہُتا بھار جھلّنھا اُس دے وْیتوں باہر سی۔

پنّجاہ دا نوٹ لےَ کے اہلمدّ نے ہِکّ تھاپڑی۔ اُہ آپے ججّ کولوں دستخت کروْا لئیگا۔ اہلمدّ ،تے سارا تھانھا بھروسا کردا سی۔ ناذر نے وْی کر لِیا۔ اہلمدّ دے موڈّھِیاں ،تے بھار سُٹّ کے اُہ سُکھّ دی نِیند جا سُتّا۔
اکھّ اُدوں کھُلّہی جدوں پُلِس کپتان وْلّوں نوٹِس آ گِیا۔ دوشی اُس دی انھگہلی کارن بری ہوئِیا سی۔ چلان مِیاد دے انّدر پیش کِنُں نا کِیتا (اِس دا کارن پُچھّیا گِیا سی۔
ناذر دُہتھّڑے مارن توں سِوْا کُجھّ نہِں سی کر سکِیا۔ اُہ اہلمدّ کول جا کے پٹّیا۔ اُس نے مجبُوری ذاہر کِیتی۔ ٹھیکیداراں نے ججّ تک پہُنّچ کر لئ سی۔ چلان ج>ج نے ٹرکائِیا سی اُس دِن توں ناذر نے کنّناں نوُں ہتھّ لا لئے۔
جِنّنا چر اہلمدّ آپنھے رجِسٹر وْ ِچّ چلان پیش ہونھ دا اِنّدراج نہِں سی کر لَینْدا، اُنا چِر اُہ تھانھے وْاپس نہِں سی جانْدا۔
بنّٹی کتل کیس بہُ-چرچِت کیس سی۔ اِس وْ ِچّ اُس نوُں رسِید چاہِیدی سی۔ اُہ وْی اہلمدّ دے دستختی۔
اُہ چلان سرکاری وْکِل نوُں پھڑا کے جانھ لئ تِیار نہِں سی۔ اُہ چلان پیش وْی کریگا اتے رسِید وْی لئیگا، میجر وْ ِرُدھّ جو کر سکِیا کریگا۔
سمسّیا دے ہلّ لئ ناذر نوُں کِسے دی سہائِتا دی ذرُورت نہِں سی۔ نا وْ ِجِلَینْس دی، نا سرکاری وْکِل دی۔ جے اُس نے اہلمدّ وْ ِرُدھّ کاروْائ کرنی ہُنّدی تاں اُہ خُد کریگا، آپنھے بل-بُوتے صصص تے۔
ناذر سِنّگھ سارے املے-پھَیلے نوُں جانھدا سی۔ شام نوُں سبھ شرابی ہوئے ہُنّدے ہن۔ کوئ کِسے وْکِل دے کھوکھے وْ ِچّ لیٹِیا پِیا ہُنّدےَ، کوئ کِسے چَوک وْ ِچّ۔ کوئ کِسے اوْارا ذنانی نوُں لئ رِٹائِرِنّگ رُوم وْ ِچّ وْڑِیا ہُنّدا اتے کوئ تاش پھڑی کورٹ-رُوم نوُں جُویاخانا بنھائ بَیٹھا ہُنّدا۔ ناذر نوُں اُنہاں سارے اڈّیاں دا پتا ہےَ، جِتھے جا کے اِہ کھیہ کھانْدے ہن۔ ناذر چاہے تاں اجّ ہی سارِیاں دے ہتھّکڑی جڑھ دیوْے۔ اُہ اُنہاں دا لِہاذ رکھّدا سی۔ ہر روذ مُونّہ-متھّے لگّدے سن۔ لوک کی آکھنھگے (ڈَینھ نے اِکّ گھر وْی نہِں چھڈّیا۔
اگّیا تھانھیدار اجّ شام کوئ کاروْائ کر سکدا سی

نائِب کورٹ نے جو سُنھِیا سی، اُہ ہُو-ب-ہُو میجر نوُں آ سُنھائِیا سی۔ اگانہٕ میجر نے سوچنھا سی کِہ اُس نے کی کرنا سی۔
اُنْجھ نائِب کورٹ دی سلاہ سی کِہ گلّ بہُتی نا وْدھائ جائے۔ ناذر بنّدا ماڑا نہٕں۔ اِس کیس نے سچّمُچّ اُس دی ٹوٹنی گنّجی کر دِتّی سی۔ نائِب کورٹ اُس دا ذامن بنھن نوُں تِیار سی۔ جِنُّں ہی ناذر نوُں کوئ تفتِیش مِلی، اُہ سَو دا نوٹ لِیا دیوْیگا۔
اہِلمدّ نائِب کورٹ نال سہمت نہٕں سی۔ پہِلاں ستّ-اٹھّ سَو سُرِنّدر رگڑ گِیا، پھیر ڈی ۔ ئے ۔نے وْگار کروْائ۔ میجر وْاری جیب نوُں جِنّدا کِنُّں (نائِب کورٹ نے خُد ہی تاں دسّیا سی۔ اِہ چلان لےَ کے ناذر تِنّن دِن ڈی ۔ ئے ۔دے دفتر اگّے بَیٹھا رہا سی۔ ڈی ۔ ئے ۔چاہُنّدا سی فِس دی گلّ پہِلاں ناذر سِنّگھ چلائے۔ وْڈّے افسر آپ فِس دی گلّ چلاَونْدے چنّگے نہٕں لگّدے۔ ناذر سی کِہ لِہ ،تے نہٕں سی آ رِہا۔
جدوں ناذر نے مُونہٕ ،تے مِٹّی مل لُئ تاں اَین آخری وْکت ،تے ڈی ۔ ئے ۔نے کچھّ ،چوں مُنّگلا کڈھّ ماریا۔
اُنْگلاں دے نِشاناں بارے رائے دِنّدے سمیں پھورَینْسِک سائِنّس لبارٹری وْالِیاں توں اِکّ وْڈّی غلتی ہوئ سی۔ اُہ درُست نا ہوئ تاں دوشِیاں نے بری ہو جانھا سی۔
جِس تھاں توں بنّٹی دی لاش برامد ہوئ سی، اُس تھاں توں ماہِراں نوُں۔ گلاں دے کُجھّ نِشان مِلے سن۔ سبُوت وْجّوں اُہ نِشان اُسے دِن لبارٹری وْ◌ِچّ جمہاں ہونھے چاہِدے سن، جِس دِن دوشِیاں نے کابُو آئُنھا سی۔ اُس دِن اُنہاں دے نِشان مُڑ جانھے سن۔ پھیر لبارٹری وْالِیاں نے مَوکے توں مِلے نِشاناں نوُں دوشِیاں دے نِشاناں نال مِلاَونھا سی تے اِہ سابت کرنا سی کِہ جِنہاں وْ◌ِاکتِیاں نے مَوکے ،تے لاش سُٹّی سی اُہ اِہو سن۔
مَوکے ،تے مِلے نِشان پتا نہٕں کِس آدمی دے سن۔ جدوں پالے اتے مِتے نوُں اِس کیس وْ◌ِچّ گرِفتار کرن دا پروگرام بنھِیا سی تاں اُنہاں دِییاں۔ گلاں دے نِشان وْی لےَ لئے گئے سن۔ اِکّ بھروسییوگ افسر راہِں پہِلِیاں دی تھاں اِہ نِشان رکھوْائے گئے سن۔ پھیر ذابتے انُسار کارجکاری مَیجِسٹریٹ ساہمنھے اُنہاں دِییاں۔ گلاں دے نِشان لئے گئے اتے ذابتے

انُسار لبارٹری کول پہلاں جمہاں کروْائے نِشاناں نال مِلان کرن لئ بھیجے گئے۔
لبارٹری وْالِیاں نے نِشان تبدِیل کر دِتّے۔ پُلِس دی لوڑ انُسار رِپورٹ وْی لِکھ دِتّی۔ رِپورٹ وْچّ اِکّ خانا سی جِس وْچّ اُہ تارِیخ درج کرنی سی جِس دِن مَوکے توں لئے گئے نِشان لبارٹری وْچّ جمہاں ہوئے سن۔ بھُلیکھے نال اِتھے اُہ تارِیخ لِکھ گئے جِس دِن پُرانھے نِشاناں نوُں نوْیں نِشاناں نال تبدِیل کِیتا گِیا سی۔ اِس غلتی نال اِہ سابت ہو رِہا سی کِہ مَوکے توں لئے گئے نِشان دو تارِیخاں ،تے جمہاں ہوئے سن۔ اِکّ وْار لاش برامدگی وْالے دِن، دُوجی وْار رِپورٹ وْچّ درج تارِیخ وْالے دِن۔ اِس گھپلے نال کھیڈ وْگڑ جانھی سی۔
رِپورٹ درُست ہونھی ذرُوری سی۔ نوْس دی تھاں پُرانھی تارِیخ درج ہونھی چاہِیدی سی۔
لبارٹری وْچوں نوْس چٹھّی جاری کروْاَونھی کوئ وْڈّی گلّ نہِں سی۔ سمسّیا سی سمیں دی گھاٹ۔ شام دے چار وْجّ چُکّے سن۔ چنڈِیگڑھ جا کے بابُویاں نوُں گھروں لبھّنھا، رِپورٹ ٹھِک کروْاَونھی اتے پھیر افسراں توں درُست کروْاَونھا اسنّبھوْ سی۔
ڈی ئے ہالے اِسے ترہاں چلان پیش کرے۔ ناذر اِسے ترہاں پیش کر دیوْیگا۔ پِچھّوں چنڈِیگڑھ جا کے نوْس چٹھّی جاری کروْائیگا اتے چُپکے جِہے مِسل نال نتھّی کر دیوْیگا۔
اِہ پاپ سی، جُرم سی۔ اِس جُرم وْچّ ڈی ئے بھاگِیدار کِنُں بنھے (جے اُس نوُں وْی پاپاں دی پنڈ چُکاَونھی ہےَ تاں اُس دی سمسّیا دا ہلّ کِیتا جاوْے۔ گرمی نیڑے آ رہی سی۔ اُس نوُں کُولر چاہِیدا سی، پربنّدھ کِیتا جاوْے۔
کُولر دی وْگار سُنھدِیاں ہی ناذر دی بھُبّ نِکل گئ۔ اُس نے آپنھی مجبُوری دسّ کے کھہڑا چھُڈاَونھا چاہِیا تاں ڈی ئے ڈائِری کڈھّ کے بَیٹھ گِیا۔ انّکڑے دسّنھ لگّا۔ تفتِیش سمیں کِس تھانھیدار نے کِس وْاکتی توں کِنّنے پَیسے لئے سن۔ کُولر ،تے اُس دا سَووْاں ہِسّا وْی خرچ نہِں سی آئُنھا۔ ناذر نوُں کھَیتان پکھّے دے پَیسے دے کے کھہڑا چھُڈاَونھا پِیا سی۔

نائِب کورٹ کُجھّ وْی آکھے، میجر نوُں تھانھیدار نال کوئ ہمدردی نہِں سی۔
ناذر تاں ناذر، اہِلمدّ نوُں سرکاری وْکِیل دا وْی کوئ ڈر نہِں سی۔
ععع مَینُوں کِسے سرکاری وْکِیل دا ڈر نہِں۔ اُس نے کِہڑا مُفت ،چ کنّم کِتےَ (دو دِن پِنڈا رِہا۔ پھیر نکد نرائِنھ لِیا۔ ہُنھ ساڈی فِس ،تے جلدےَ۔
غغغ

اجِہا کانھا سرکاری وْکِیل میجر نال پنّگا نہِں لےَ سکدا۔
پھیر وْی میجر چُکنّنا ہو گِیا۔ اُہ ناذر نال اُچِت ڈھنّگ نال نِبڑن دی تِیاری کرن لگّا۔
اُہو ہوئِیا، جو نائِب کورٹ دسّ کے گِیا سی۔
دُبارا آئِیا تھانھیدار اُس ،تے ہاوْی ہونھ دا یتن کرن لگّا۔
ععع آہ پئ آ مِسل، جِہڑی مرذی رِپورٹ کر۔ مَیں اگانہٗ اَیس اَیس پی نوُں رِپورٹ کرنی ہےَ۔ غغغ آکھدے ناذر نے مِسل میجر دے ٹیبل ،تے وْگاہ ماری۔
ععع کِنّنے مُلذم آ اِس کیس وْچّ (ععع
ععع دو۔ غغغ
ععع نکلاں دے سَیٹّ کِنّنے نے (ععع
ععع اِک۔ غغغ
ععع دو سَیٹّ لِیا۔ مَیں رِپورٹ کر دِنّناں۔ غغغ میجر ،تے ناذر دی دھمکی دا کوئ اسر نہِں سی۔ بڑی نِمرتا نال اُس نے مِسل تھانھیدار وْلّ کھِسکا دِتّی۔
ععع دوہاں مُلذماں نے اِکو وْکِیل کِتےَ۔ اِکّ سَیٹّ نال کنّم چلّ جُو۔ غغغ
ععع پھیر تُوں وْکِیل توں لِکھوْا لِیا۔ غغغ
ععع مَیں کِسے وْکِیل دی مِنّنت نہِں کرنی۔ غغغ
ععع پھیر ساڈی کر۔ غغغ میجر نے وْانّگ کِیتا۔
ععع تُسِیں بابُو لوک کِسے دا لِہاذ نہِں کردے۔ اُہ دِن بھُلّ گِیا، جدوں میمنھے وْانْگ میرے اگّے پِچھّے مِیانْکدا پھِردا سی۔ مَیں چاہاں تاں تَینُوں

ہُنھے انّدر کر سکداں۔ کِہڑا جُرم ہےَ، جِہڑا تُسِں نہِں کردے (مِسلاں وْکِیلاں دے گھر پہُنّچا دیندے ہو۔ سارے گُپت دستاوْیذاں دِیاں نکلاں اُنہاں کول ہُنّدِیاں ہن۔ تُسِں وْسِیعتاں، پرنوٹاں اتے رِکارڈ وْچّ ہیرا-پھیری کردے ہو۔ کیس تباہ کر دِنّدے ہو۔ غغغ

ناذر دا پارا چڑھدا جا رِہا سی۔ اُس دی اُچّی آوْاذ سُنھ کے نال بَیٹھے بابُو آپنھِیاں-آپنھِیاں سِٹاں چھڈّ کے اُنہاں کول آ کھڑوتے۔

ععع تُسِں کِہڑا گھٹّ گنّد پائِیا ہوئِئَے۔ سارا دِن ساڈے سِراں ،تے کھڑے رہِنّدے ہو۔ کدے لاہنھ دی ٹَیسٹ رِپورٹ بدلا دِؤ، کدے مکَینِک دی۔ کدے دفا کاہٹھ دے بِیان ٹھِیک کر دِؤ، کدے نکشا مَوکا۔ اسِں سوڈا ساتھ نا دیئِیئے تاں تُسِں چار دِناں ،چ گھر نوُں تُر جاوْو۔ نالے اِس کیس وْچّ جانھی تُوں کدے ردّو-بدل نہِں کرینْگا (کلّہ نوُں ہی آکھینْگا، مَیں فورَینْسِک سائِنّس لبارٹری دی رِپورٹ بدلنی اَیں۔ غغغ

ناذر نے جدوں بابُویاں ،تے ہملا کر دِتّا تاں دِبوْانی اہِلمدّ شتِیش کُمار نوُں وْی غُسّا آ گِیا۔ اُہ ناذر دے ہوش ٹِکانھے کرن لگّا۔

اِکّ-اِکّ کرکے سارا سٹاف ناذر دے گل پےَ گِیا۔ وْکت کھُلّہا ہُنّدا تاں پہِلاں اُہ تھانھے جانْدا۔ اہِلمدّ ،تے کُرپّشن دا پرچا درج کردا، بھری کچہری ،چوں گرِفتار کر کے اُس نوُں نانی یاد کراَونْدا۔ نتِیجا چاہے کُجھ وْی نِکلدا۔ اُہ پُلِس افسر سی۔ دُیانی دے بابُو توں تَوہِن تاں نہِں سی کراَونھی۔ اِس وْکت ناذر کیوْل شِکائِت ہی کر سکدا سی۔

ججّ کنّم مُکا کے رِٹائِرِنّگ رُوم وْچّ جا چُکّا سی۔ اُہ سٹَینو نوُں کوئ فَیسلا لِکھا رِہا سی۔ اردلی باہر کھڑا سی۔ اردلی نوُں سخت ہدائِت سی، صصص جِنّنا چِر فَیسلا لِکھائِیا جا رِہےَ کوئ انّدر نا آوْے۔ ضضض پر بھرے-پِتے ناذر نے کِسے دی پروْاہ نا کِیتی۔ اُہ تُفان وْانْگ رِٹائِرِنّگ رُوم وْچّ جا وْڑِیا۔

ععع ہڈّ ہو گئ جناب) اہِلمدّ نے مَیتھوں پَیسے وْی لےَ لئے تے کنّم وْی نہِں کردا۔ تِہ لےَ گئے، ستّر ہور منّگدےَ۔ غغغ غُسّے ،چ لال-پِیلا ہوئے ناذر نوُں سارے پُلِس رُول بھُلّ گئے۔ بِناں سلُوٹ مارے ہی اُہ آپنھے دُکھڑے رونھ لگّا۔

عع مَیں راجا ہرِشچنّدر وْرگی اِیماندار پُلِس نوُں جانھداں۔ چھجّ تاں بولے چھاننھی کی بولے۔ غغغ مَیجِسٹریٹ وْی اُسے گُستاخی نال ناذر ،تے وْرہ پیا۔ اِس ترہاں دا وْ ِوْہار کر کے اُہ میجر دا پکھّ نہِں سی لےَ رِہا، سگوں ناذر دے بِناں اِجاذت انّدر گھُس آئُنھ ،تے اَوکھا سی۔ انّدر تاں چلو اُہ آ گِیا، گلّ تاں سلِکے نال کرے۔

ججّ دی جھاڑ نے ناذر دے متھّے دِیاں تِنُوڑِیاں ہور سنّگھنھِیاں کر دِتّیاں۔ ٹوبھے دا گوْاہ ڈڈّو۔ اِکّ وْار اُس دے من وْ ِچّ آئِیا، اُہ پُلِس نوُں صصص چھاننھی ضضض آکھنھ وْالے ججّ نوُں پہِلاں پِڑھی تھلّے سوٹا مارن لئ آکھے۔ جدوں اُس نے ٹائِر منّگے سن، اُدوں اُہ ہرِش چنّدر سی (غُسّا ناذر دے کابُو توں باہر ہُنّدا جا رِہا سی۔ اُہ دس-باراں سال پہِلاں وْالا اِتِہاس دُہراَونھا چاہُنّدا سی۔ اُس سمیں اُہ سُنام لگّا ہوئِیا سی۔ اُتھے ججّ توتا رام سی، بڑا سخت۔ تھانھیدار جے سنّمن تامِل کر کے شہادت دینھ نا آوْے تاں اُہ اگلی وْار آئے نوُں جُرمانا کرے بغَیر نہِں سی چھڈّدا۔ جُرمانا وْی نکد نہِں سی وْسُولدا۔ وْسُولی لئ پُلِس کپتان نوُں لِکھدا سی۔ متلب ہُنّدا سی، غلتی کپتان دی نذر چڑھ جاوْے۔

اُپروں اِیمانداری دا ڈھَونْگ رچدا سی۔ وْ َیسے اُہ ناذر نال کھُلّہا سی۔

اڑے-تھُڑے ناذر اُس دے کنّم آئُنْدا سی۔

اِکّ وْار ناذر دے وْی وْرنّٹ جاری ہو گئے۔ جِس دِن اُس دی گوْاہی سی، اُس دِن شہِر وْ ِچّ مُکھّ منّتری آئِیا ہوئِیا سی۔ وْی آئ پی ڈِنُوٹی کارن اُہ گوْاہی دینھ نہِں سی آ سکِیا۔

پیشی توں اِکّ دِن پہِلاں ناذر نوُں کوٹھی بُلائِیا گِیا۔ ججّ کول سَیشن ججّ دا سُپرِ ٹَینْڈَینْٹ بَیٹھا سی۔

اَیتوْار نوُں سُپرِ Øٹَینْڈَینْٹ دی لڑکی دی شادی سی۔ ججّ اُس نوُں گھِؤ دا پپا بھیجنھا چاہُنّدا سی۔

ناذر نے کھڑے متھّے ہُکم دی تامِل کِیتی۔

اگلے دِن جدوں اُہ گوْاہی دینھ گِیا تاں توتا رام نے اُس نال اکھّ نا مِلائ۔

ناذر نے سوچِیا افسر ٹھِک کر رِہےَ۔ جدوں رِیائِت کرنی ہووْے تاں دِکھاوْا نہِں کرِدا۔

گوْاہی سمیں ہورناں وْانْگ اُس نوُں وْی نوٹِس جاری کِیتا گِیا۔ ناذر نوُں ہالے وْی آس سی کِہ ججّ اُس دے سپشّٹِیکرن نوُں سہی منّن کے نوٹِس خارج کر دیوْیگا۔ اِس ترہاں دُوسرِیاں نوُں اِتراذ کرن دا مَوکا نہِں مِلیگا۔ جدوں ججّ نے اُس نوُں وْی پنّجاہ رُپئے جُرمانا کر دِتّا تاں اُس دے پَیراں ہیٹھوں ذمِین کھِسک گئ۔

جدوں کوئ وْی مِنّنت-ترلا ججّ نوُں پسِج نا سکِیا تاں ناذر انّدرلا بھَیروں جاگ اُٹھّیا۔ اکھّاں ،چوں اگّ برساَونْدا اُہ رِٹائرِنّگ رُوم وْ◌ِچّ جا بَیٹھا۔ اُس نوُں رِٹائرِنّگ رُوم وْ◌ِچّ وْڑِیا دیکھ کے ججّ وْی پِچھّے ہی آ گِیا۔

ععع کلّہ جِہڑا پِیا مَیں بھیجِیا سی، اُس ،تے میرا ڈیڈھ سَو لگّا سی۔ پنّجاہ کٹّ کے سَو مَینُوں وْاپس کر دِؤ۔ غغغ

ناذر دی گلّ سُنھ کے ججّ دا چِہرا پِیلا بھُوک ہو گِیا۔ اُہ مِنُں-مِنُں کرن لگّا۔ اُس نوُں کھہڑا چھُڈاَونھا اَوکھا ہو گِیا۔ جِنّنا چِر ججّ نے نوٹِس پاڑ نا دِتّا، ناذر نوُں سبر نا آئِیا۔

کُجھّ اُہو جِہا جوْاب اُہ اِس بھلیمانھس نوُں دینھا چاہُنّدا سی پر ہُنھ تکّ کروڑاں گیلن پانھی پُلاں ہیٹھ دی لنّگھ چُکّا سی۔ اجّ-کلّہ اُہ افسراں نوُں نراذ نہِں سی کردا۔ ڈھِٹھ بنھ کے سبر دی گھُٹّ بھردا سی۔

ناذر دی شِکائِت نوُں ردّی دی ٹوکری وْ◌ِچّ نہِں سی سُٹّیا گِیا۔ اُسے وْکت میجر نوُں تلب کِیتا گِیا۔ کی اُس نے سچّمُچّ تھانھیدار توں رِشوْت لئ سی (اِس دوش دا سپشّٹِیکرن منّگیا گِیا۔

میجر دی ساری آکڑ لہِ گئ۔ اُہ تھر-تھر کنّبنھ لگّا۔ تھرتھراَونْدی آوْاذ نال اُہ اِہو بہانا گھڑدا رِہا۔

ععع دوشی دو ہن پر نکلاں دا سَیٹّ اِکّ ہےَ۔ غغغ

ععع مَیں اِکّ ذِنّمیوْار پُلِس افسر ہاں۔ جدوں مَیں ساری ذِنّمیوْاری لےَ رِہا ہاں کِہ کلّہ نوُں نکلاں پیش کر دِیانْگا تاں اِہ منّندا کِنُں نہِں (ععع

ناذر دا غُسّا ہالے وْی ٹھنّڈھا نہِں سی ہوئِیا۔

ععع سمجھ لےَ تیرا چلان پیش ہو گِیا۔ تُوں آپنھے کپتان نوُں اِہ سُوچنا بھیج دے۔ ہُنھ تاں ٹھِیک ہےَ (□ □ ...ہُنھ دُوجی گلّ سُنھ۔ نکلاں اجّ ہی

تِیار کروْا، بھاوْیں رات دے باراں وْجّ جانھ۔ بسّ) ہور کوئ بہانا نہِں۔
غغغ
مَیجِسٹریٹ نے سوچ-سمجھ کے اجِہا فَیسلا سُنھائِیا سی، اِس نال دوہاں دھِراں دی رہِ جانھی سی۔
رِٹائِرِنّگ رُوم وْ ِچوں باہر نِکلدِیاں دووْیں دھِراں خُش سن۔
میجر اِس لئ کِہ ناذر نے جے ستّر نہِں دِتّے نا سہی، فوٹویاں ،تے تاں دو سَو لائیگا ہی۔
ناذر سِنّگھ اِس لئ کِہ چلان وْی پیش ہو گِیا اتے آکڑ وْی رہِ گئ۔
بہُتا ذور لا کے نکلاں دا بِلّ پنّجاہ رُپئے بنھیگا۔ اُس نے کِہڑا پلّئُں دینھے سن۔ فوٹو-سٹَیٹ وْالے نال اُس دا ہِساب چلّدا سی۔ کھاتے وْ ِچّ لِکھوْا دیوْیگا۔ کدے کِسے اسامی توں دِوْا دیوْیگا۔

¬

بنّٹی کتل کیس دے ادالت وْچّ پیش ہونھ دی سُوہ سبھ توں پہلاں بلوْنّت رائے مُنشی نوُں مِلی سی۔
ناذر سِنّگھ تھانھیدار نال اُس دی یاری سی۔ چلان پیش کر کے تھانھے مُڑدا ناذر سِنّگھ اُس دے کنّن وْچّ پھُوک مار گِیا سی۔
ععع دووْیں دوشی لاوْارِس ہن۔ تِنّن مہِنِیاں توں انّدر ہن۔ ہالے تک اُنہاں نے کوئ وْکِل نہِں کِیتا۔ چلان پیش ہونھ نال سمائِت شُرُو ہو جانھی ہےَ۔ دوشِیاں نوُں ہُنھ وْکِل کرنا پَینھا ہےَ۔ تُوں جے تھوڑھی جِہی ہِنّمت مار لئیں تاں کیس تیری جھولی پےَ سکدا ہےَ۔ غغغ
جھٹّ بلوْنّدر دے کنّن کھڑے ہو گئے۔ اُہ سچّ آکھدا سی۔ اِہ کتل کیس سی۔ کتل کیس وْچّ وْکِل نے چوکھی فِس لَینھی سی۔ مُنشی نوُں مُنشِیانھا وْی اُسے ہِساب نال مِلنھا سی اتے کیس دِوْاَونھ دا کمِشن وْی۔
چلان پیش ہونھ دی خبر دے کچہری وْچّ پھَیلنھ توں پہلاں-پہلاں بلوْنّدر نوُں دوشِیاں نال سنّپرک کائِم کر لَینھا چاہِیدا سی۔
مُنشِپُنھا بلوْنّدر دا خاندانی پیشا سی۔ اُس دے باپ-دادے دی اُمر وْی کچہری دے اِنہاں تختپوشاں اُپر ہی گُذری سی۔ بلوْنّدر دے آپنھے تجربے دا وْی اِہ تِنہوْاں وْرہا سی۔ اجِہِیاں اسامِیاں ٹھُنّگنھ دے اُس کول ڈھیر سارے نُسخے سن۔
پالے اتے مِتے اُپر اُہ کِہڑا نُسخا وْرتے (اِہ جائِذا لَینھ لئ بلوْنّدر نے سِگرٹاں دی اِکّ نوْں ڈبّی خرِیدی اتے سَیشن کورٹ دی نُکّر وْالے پِپّل ہیٹھ جا بَیٹھا۔
دو سِگرٹاں جوڑ کے اُس نے اِکّ سِگرٹ بنھائ۔ گل نال دھرتی ،تے شترنّج وْاہی۔
جدوں کدے اُس نے گنّبھِر چِنّتن کرنا ہووْے، اُدوں اُہ اِنّجھ ہی کردا سی۔ اِکّ پاسے اُہ سِگرٹ دے لنّبے-لنّبے کش لاَونْدا اتے دُوجے پاسے شترنّج دے موہرے دُڑاَونْدا۔
سِگرٹ دا پہِلا کش لا کے اُہ مِتے ،تے ڈورے پاَونھ دِیاں سکِیماں گھڑن لگّا۔

گانْدھی بستی صصص چُوہڑِیاں وْہڑے ضضض دا آدھُنِک ناں سی۔ نا اِہ پِنّڈ سی نا شہر۔ پِنّڈ اِہ اِس لئ نہں سی، کِنُنْکِ اِہ شہر دی ہدُود وْچّ آئُنْدا سی۔ اِتھوں دے وْسنِیک سِری-پالی رلنھ دی تھاں گھراں-کارخانِیاں وْچّ کنّم کردے سن۔ شہر وْچّ اِس بستی نوُں اِس لئ نہں سی گِنھِیا جانْدا، کِنُنْکِ شہر دی اسل وْسّوں توں اِہ اِکّ کِلّومِیٹر دُور سی۔ دُوجے شہر دی اِکّ وْی آدھُنِک سہُولت اِس دے کول دی نہں سی لنّگھی۔
بلوْنّدر لئ سمسّیا اِہ سی کِہ مِتے نوُں پھساَونھ لئ اُہ شہری نُسخے وْرتے جاں پینْڈُو (
اِہ بستی کوئ پِنّڈ ہُنّدی تاں بلوْنّدر مُونّہ-ہنیرے آپنھا سائِیکل چُکّدا اتے پِنّڈ دے راہ پےَ جانْدا۔
پِنّڈ وْڑن توں پہلاں اُہ باہرلے وْہڑے بریک ماردا۔ چَوکِیدار دے گھر اگّے کھڑو کے سائِیکل دی گھنّٹی کھڑکاَونْدا۔
مُنشی نوُں گھر آئِیا دیکھ کے چَوکِیدار دی ہِکّ گِٹھّ چَوڑی ہو جانْدی۔ اُس نوُں لگّدا، جِوْیں کِیڑی گھر بھگوْان آئِئے۔ خُشی دی لور ،چ آئِیا چَوکِیدار نالے مِتے نوُں کابُو کرن دے ڈھنّگ ترِیکے دسّدا نالے خبراں وْالی پٹاری کھولہ دِنّدا۔
بلوْنّدر بارے لوکاں نوُں وْہِم سی کِہ اُس نے کوئ دَیوْی شکتی وْسّ کِیتی ہوئ ہےَ۔ نہں بھلا اِہ کِوْیں سنّبھوْ سی کِہ دھِراں نوُں ہالے ہونھ وْالے جھگڑے دا سُپنا تک نہں آئِیا ہُنّدا اتے بلوْنّدر نوُں اُنہاں اُپر درج ہونھ وْالے مُکدّمے دِیاں دھاراوْاں تک دا پہلاں پتا لگّ جانْدا سی۔
بلوْنّدر لوکاں دی مُورکھتا ،تے ہسّدا سی۔ اِہ سچّ سی کِہ اُس نوُں ہونھ وْالے جھگڑِیاں دا اِلم اگائُوں ہو جانْدا سی۔ اِہ وْی سچّ سی کِہ اُس نوُں لگّنھ وْالِیاں دھاروْاں دا پہلاں پتا لگّ جانْدا سی پر اِہ جھُوٹھ سی کِہ اِس کرامات پچھّے کِسے غَیر-کُدرتی شکتی دا ہتھّ سی۔ اِہ کرامات اُہ اِسے مات-لوک دے جِنُونْدے-جاگدے لوکاں دے سِر ،تے کردا سی۔ اِنہاں کراماتی لوکاں وْچّ پِنّڈ دا چَوکِیدار وْی شامل سی۔
اِنہاں شکتِیاں نوُں وْسّ کرن لئ بلوْنّدر نوُں نا کِسے ٹُونھے-ٹامنھ دی ذرُورت پَیْندی سی، نا کِسے منّتر-جاپ دی۔

وْچارے چَوکِیدار دا کی سی (تنّگی-تُرشی وْیلے چار چھِلّڑ اُدھار دے دِتّے۔ کُڑی-کتّری دے وْیاہ ،تے رَیڈّ-کراس وْچوں پنّج-چار سَو دی سہائِتا لےَ دِتّی۔ اِنّنے نال چَوکِیدار اُس دے اگّے-پِچھّے گھُنّمنھ لگّدا سی۔ چَوکِیدار نوُں بلوْنّدر پنّڈ دی ماں سمجھدےَ۔ ہر پنّڈ وْاسی دے دُکھنھے دا اُس نوُں اِلم ہُنّدےَ۔

بلوْنّدر پنّڈ پِچھّوں وْڑدا، چَوکِیدار آئُنھ وْالے تُفان دی سُوچنا اُس نوُں پہِلاں دے دِنّدا۔

پِچھلی پہِلی تارِیخ نوُں بلوْنّدر جدوں مہِلس گِیا سی تاں اُس نوُں چَوکِیدار دی مارُو چاہ انَّمرِت وْرگی لگّی سی۔ پہِلے ہلّے اُس نے پنّڈ وْچّ دو مُکدّمِیاں دے بِیجے جا چُکّے بِیجاں دی اِتلاہ دِتّی سی۔

مِنّدے دے مُنّڈے دی چھٹّی سی۔ اُس نے چار ڈرنّم لاہنھ دے پائے سن۔ ٹھیکیداراں نوُں شراب وْکدی نذر نہِں سی آئُنْدی۔ اُہ دروگے نوُں لےَ کے سُوہ کڈھّدے پھِردے سن۔ جِنُّں ہی بھٹھّی چڑھی چھاپا پئیگا۔ بھٹھّی دا کیس بنھیگا۔

کالے املی کول اجِتّوْال وْالا درشن آئُنھ لگّ پئَے۔ املی کھاہرے توں افِیم لَینھوں ہٹ گئَے۔ اُہ درشن دی افِیم دے گُنھ گاُونْدا رہِنّدا۔ کِسے وْی دِن کھاہرا درشن اتے املی ،تے چھاپا مروْا سکدےَ۔ افِیم دے دو کیس بنھنے سن۔

بلدی ،تے کُجھّ پھُوس بلوْنّدر نے پائِیا سی۔ ہفتے دے انّدر-انّدر دونوں بھوْکھّ-بانھِیاں نوُں سچّ وْچّ تبدِیل کرائِیا سی۔ پھیر دوناں کیساں نوُں آپنھی جھولی پائِیا سی۔

ہُنھ مِنتے بارے اُہ کِس چَوکِیدار نال سنّپرک کرے (بستی دا کوئ چَوکِیدار ہی نہِں سی۔ اِس دا متلب سی اُس دا پہِلا موہرا اجائِیں چلِیا گِیا سی۔

اِس دا بلوْنّدر نوُں کوئ فِکر نہِں سی۔ ہالے اُس کول آہلا توں آہلا موہرے باکی سن۔

سِگرٹاں دا نوْاں جوڑا سُلگا کے اُہ نوْیں موہرے بارے سوچنھ لگّا۔

بلوْنّدر لئ چَوکِیدار جے پنّڈ دی ماں سی تاں پٹوْاری پنّڈ دی دائ۔ دائِییاں توں کدے پیٹ لُکے نے (پنّڈ دی جمہانْبنّدی، گِرداوْری کھولہدِیاں ہی

پٹوْاری دے من نوُں کھُڑک جانْدی ہےَ کہ کِس دھِر نے کِس دھِر دا کدوں سِر پاڑنا ہےَ (کِس شرِیک نے کِس شرِیک ،تے کدوں دااوْا ٹھوکنھا ہےَ (اجِہے جوتِش لگوْاَونھ بلوْ ِنّدر خُد پٹوْاری کول جائِیا کردا سی۔
پٹوْاری کول گِیا بلوْ ِنّدر کِسے نِبھاگے دِن ہی خالی ہتھّ مُڑدا سی۔ نہِں تاں اکسر اُس دا مُونہّ مِٹھّا ہُنّدا سی۔
پرسوں مہنّتاں وْالی ذمِین دے ننّبر لَینھ اُہ شہِنھے گِیا سی۔
پٹوْاری نے ننّبراں دی گلّ پچھّوں سُنھی سی اتے آپنھے ڈھِڈّ دا گُبار پہِلاں کڈھّیا سی۔
باجوْا پتّی وْالے لنّبڑاں دا اَوت تائِیا مر گِیا سی۔
تائے دے مرن دی خبر دا متلب مُنشی جھٹّ سمجھ گِیا سی۔ لنّبڑاں دے مُنّڈِیاں وْ ِچکار مُکدّمیباذی شُرُو ہونھ وْالی سی۔
وْڈّا مُنّڈا کوئ دس-وْ ِہ سال پُرانھی وْسِیعت پیش کریگا، جِس دے آدھار ،تے اُہ بُڈھّے دی ذمِین دا وْارِس بنھیگا۔
چھوٹے کول کُجھّ مہِنے پہلاں لِکھی خانگی وْسِیعت ہوئیگی، جِہڑی پنّچاں-سرپنّچاں دُیارا تسدِیک کِیتی ہوئیگی۔
سبھ توں چھوٹا تائے تا مُتبنّنا ہونھ دا دااوْا کریگا۔
سِیانھے ہوئے تاں دِیوْانی مُکدّمے نال سار لَینھگے۔ چار بھراوْاں دے دھگّے چڑھ گئے تاں چھبّی توں لےَ کے کتل تک دی فَوجداری کر کے وْکِیلاں مُنشِیاں دے گھر بھرنگے۔
پٹوْاری نے بلوْ ِنّدر نوُں اِہ وْی دسّیا سی کِہ وْڈّے مُنّڈے نوُں اُس نے آپنھے ہتھّ ،تے چڑھا رکھّیا سی۔ چھوٹِیاں وْ ِچوں اِکّ نوُں اُہ چاڑھ لوْے۔ پھیر مُکدّمے ہی مُکدّمے سن۔ دوہاں لئ اُمر بھر دِیاں روٹِیاں کھرِیاں سن۔
کلّہ بلوْ ِنّدر اِس کیس دے اِنّتذام وْ ِچّ لگّا رِہا سی۔
آپنھا اِکّ چیلا اُس نے لنّبڑاں دے وْ ِچکارلے مُنّڈے تارے پِچھّے لائِیا سی۔
جاالی وْسِیعت بنھاَونھ لئ تارے نوُں اِکّ وْسِیکا-نوْ ِس دی ذرُورت پَینھی سی۔ وْسِیعت نے تاں ہی بھروسے-یوگ بنھنا سی جے اُس نے کِسے

وْسِکا-نوْ ِس دے رجِسٹر وْ ِچّ پچھلِیاں تارِیخاں وْ ِچّ چڑھِیا ہونھا سی۔ تارے دی اِسے لوڑ نوُں مُکھّ رکھّ کے بلوْ ِنّدر نے اُس پِچھّے بھولے نوُں لائِیا سی۔ بھولے دا ادھّے نالوں وْدھّ رجِسٹر خالی سی۔ سارے دا سارا رجِسٹر تارے دی سیوْا وْ ِچّ ہاذر سی۔

وْسِکا-نوْ ِس نوُں آپے گھر آئِیا دیکھ کے تارے دِیاں اکھّاں چُنّدھِیا گئِییاں۔ اُس نوُں لگّا جِوْیں وْاہِگُرُو خُد اُس دی پِٹھّ تھاپڑن آئِیا سی۔ اُس دے بھاگ جگاَونھ لگّا سی۔

ععع جدوں چیلا ہنُومان وْرگا کَوتکی سی تاں گُرُو ذرُور وْ ِشنُوں دا اوْتار ہوئیگا۔ غغغ سوچدے تارے نے بلوْ ِنّدر دی ہاذری بھری سی۔

بلوْ ِنّدر نے تارے نوُں اشِیروْاد دِتّا سی۔ جدوں اُہ بلوْ ِنّدر دی شرن آ ہی گِیا تاں اُس دی رکھّیا کرنا اُس دا دھرم سی۔

تارے نوُں ہُنھ گھبراَونھ دی ذرُورت نہِں سی۔ مُکدّما جِتاَونھ وْالِیاں ہر پرکار دِیاں سیوْاوْاں دا اُس کول پربنّدھ سی۔

جاالی وْسِیعت لئ سبھ توں پہلاں تارے نوُں گوْاہاں دی ذرُورت پَینھی سی۔ پنّچ، سرپنّچ اتے ننّبردار توں لےَ کے وْکِل تک دی اُہ گوْاہی پوْا سکدا سی۔ ہر گوْاہ دی آپنھی اہِمِیعت سی۔ اِہ تارے نے دیکھنھا سی کِہ کِنّنا گُڑ پا کے اُس نے کِنّنے مِٹھّے دا سوْاد چکھّنھا سی (

پھیر وْسِیعت اُپر تائے دے دستخت سابت کرن لئ ہتھّ-لِکھتاں دے ماہِر دی ذرُورت پَینھی سی۔ ہر ترہاں دے ماہِر دا ناں-پتا اُس کول نوٹ سی۔

مُکّدی گلّ اِہ کِہ اُہ جاالی وْسِیعت نوُں سَو فِیسدی سچّ سِدھّ کرن دی تاکت رکھّدا سی۔

وْیگ ،چ آئے تارے نے بلوْ ِنّدر دے گوڈِیں ہتھّ وْی لائے سن اتے نوٹاں نال جیب وْی بھری سی۔

جے اِہ دِبوْانی کیس ہُنّدا، اُہ پٹوْاری دے سِرہانھے جا بَیٹھدا۔ اُس توں دھِر دے کنّن کھِچاَونْدا۔ اسامی بھلمانھسی نال نا منّندی تاں اُس توں دھمکی دِوْاَونْدا۔

ملنّگ مِتے کول کُجھّ وْی نہِں سی نا اُس نوُں کِسے پٹوْاری دا ڈر سی، نا کِسے رِکارڈ دے اُلٹ-پُلٹ ہونھ دا۔

کِنُں جھلّیگا اُہ پٹوْاری دا روہب (
کوئ فائِدا نہِں سی پٹوْاری پچھّے پھِرن دا۔
دُوجا موہرا بھنّگ دے بھاڑے گُیا کے بلوْ ِنّدر نوُں ڈاڈھا دُکھّ ہوئِیا سی۔
سِگٹّراں دے تِجے جوڑے دی اُس نوُں تلب مہِسُوس ہونھ لگّی۔
کِسے دھِر دا چَوکِیدار جاں پٹوْاری بِناں سر سکدےَ پر پنّچاں، سرپنّچاں بِناں نہِں سردا۔ فَوجداری مُکدّمِیاں وْ ِچّ دوشِیاں نوُں اِنہاں نوُں جوْائِییاں وْانْگ پلوس کے رکھّنھا پَیِنْدےَ۔ ننّبردار توں ذمانت تسدِیک کراَونھی ہُنّدی ہےَ۔ سرپنّچاں توں آپنھے ہکّ ،چ متا پاس کراَونھا ہُنّدےَ۔ جِس دھِر نال پِنّڈ دی پنّچائِت نا ہووْے، ادھّا مُکدّما اُہ پہِلے دِن ہی ہار جانْدی ہےَ۔
بلوْ ِنّدر اِس نُکتے نوُں چنّگی ترہاں سمجھدا سی۔ پنّج-دس جاں پنّدراں-وْ ِہ نہِں، اُس نے پنّچاں، سرپنّچاں اتے ننّبرداراں دی فَوج پال رکھّی سی۔
اُہ پنّچ-سرپنّچ ہی کاہدا، جِس نے پِنّڈ دی ہر گھٹّنا ،تے کڑی نذر نا رکھّی۔ اِسے نذر دی اُہ کھٹّی کھانْدے سن۔
سوْیرے ہی اُہ پوچوْ ِس پگّ بنّنہ کے بَیٹھ جانْدے۔ کی پتےَ کدوں کوئ تھانھے کچہِری لےَ جانھ وْالا اُس دا بُوہا آنھ کھڑکائے۔ اِہ نا ہووْے کِہ ننّبردار تِیار ہُنّدا رہِ جائے اتے اگلا کاہل کارن کِسے ہور نوُں لےَ تُرے۔ اِکّ نوُں تِیار رہِنھ دا سُنیہا لا کے جے بھُلّ-بھُلیکھے کوئ دُوجے نوُں لےَ جاوْے تاں پہِلے دے تن-بدن نوُں اگّ لگّ جانْدی سی۔ نالے اُس دا سارے دِن دا سَیر-سپاٹّا گِیا، نالے کھانھ-پِینھ اتے نالے دِہاڑی-دپّا۔ پہِلے موہتبر نوُں اُنا چِر چَین نہِں سی آنُنْدی، جِنّنا چِر اُہ ساری تانھی نوُں سُلجھا نہِں سی لَینْدا۔
تفتِیش کر کے اُہ بلوْ ِنّدر وْلّ دَوڑدا۔ اُس نوُں پُوری رِپورٹ دِنّدا۔ پھلانھے ننّبردار نے پھلانھے دی جیالی وْسِیعت ،تے گوْاہی پائ ہےَ، پھلانھے نے پھلانھے دی غلت شناخت کر کے جھُوٹھا کلیم دوْائِیا ہےَ اتے پھلانھے نے پھلانھے دی جائِداد نوُں غلت تسدِیک کِیتا ہےَ۔

اِکّ وْار بلوْ ِنّدر نوُں کِسے ٹھگّی دا پتا لگّے سہی، اُہ اونا چِر چَین نال نہِں سی بَیٹھدا، جِنّنا چِر دھِراں دے سِر نہِں سی بھِڑ جانْدے۔ سِر بھیڑ کے ڈبُّو کنّدھ صصص تے۔
اِس مُکدّمے وْ ِچّ سِر پہِلاں ہی بھِڑ چُکّے سن۔ ذمانت ہالے منذُور نہِں سی ہوئ۔ مِتے نوُں کِسے ڈبُّو دی ذرُورت پئے تاں کِس ترہاں (
سِگرٹاں دے تِجے جوڑے دا بھوگ پَینْدِیاں ہی بلوْ ِنّدر دِیاں موہتبراں ،تے لگّیاں آساں دا وْی بھوگ پےَ گِیا۔
ہُنھ اُس کول اِکّ موہرا باکی سی۔ مہاراجے وْرگا اِہ موہرا سی پُلِس دا۔
پُلِس دا خِیال آئُنْدِیاں ہی بلوْ ِنّدر نوُں آپنھی انھگہِلی ،تے پچھتاوْا ہونھ لگّا۔
چلان پیش ہو چُکّا سی۔ کیس نال ہُنھ پُلِس دا کوئ لاگا-دیگا نہِں سی۔ جے اُس نوُں پہِلاں پتا ہُنّدا کِہ کیس نے اِنّجھ کروْٹ لَینھی ہےَ، اُہ بنّٹی دے اگوْا وْالے دِن ہی کیس نال چِنّبڑ جانْدا۔
پہِلاں اُہ اِنّجھ ہی کردا سی۔
کِسے ہونھ وْالے جھگڑے دی سُوہ مِلدِیاں ہی اُہ تھانھے جا وْجّدا سی۔
تھانھیدار دے کنّن بھردا سی۔ تھانھیدار جھٹّ اگلے دی گِچّی جا نپّدا۔
مُخبری کر کے بلوْ ِنّدر کُجھّ دیر خاموش رہِنّدا۔
جدوں پرچا درج ہو جانْدا اتے پھڑو-پھڑائ شُرُو ہو جانْدی تاں کِدھروں برساتی کھُنّباں وْانْگ آ ٹپکدا۔
موہتبر بنھ کے کدے مُدّای دا پکھّ پُوردا اتے کدے مُلذم دا۔
ناذر نال اُس دی جانھ-پہِچانھ اِنّجھ ہی ہوئ سی۔
پھروْاہی وْالے صصص دھگڑِیاں ضضض دی جدوں سانْجھی کنّدھ خاتر لڑائ ہوئ سی تاں بلوْ ِنّدر نے مُدئِییاں دا پکھّ پُورِیا سی۔
پہِلے ہلّے پرچا تِنّن سَو چَووْی وْ ِچّ درج ہوئِیا سی۔ کُجھّ سٹّاں بارے ڈاکٹر نے ہالے رائے دینھی سی۔ اُسے رائے نے اِہ فَیسلا کرنا سی کِہ پرچے نے تِنّن سَو چھبّی وْ ِچّ تبدِیل ہونھا سی جاں چَووْی وْ ِچّ رہِنھا سی۔
اِس تبدِیلی لئ اُس نوُں دھگڑِیاں دے بُڑھے نال متھا-بھکائ کرنی پئ سی۔
کدے اُہ بُڑھے نوُں اِکّ پاسے لِجا کے تِنّن سَو چَووْی دے نُکسان

سمجھاَونْدا۔ کدے دُوجے پاسے لِجا کے چھبّی دے فائِدے دسّدا۔ کدے اُہ آکھدا۔
ععع بُڑھِیا) چَووْی دا جُرم کاہدا جُرم ہُنّدےَ۔ جِہا لگّیا تِہا نا۔ اِس دفا دا پہِلا نُکس اِہ آ کہ پُلِس نے دوشِیاں نوُں پِنّڈ ہی چھڈّ جانھےَ۔ اِہ کابلے۔ذمانت جُرم اَے۔ پُلِس جے چاہے تاں وْی اُنہاں نوُں تھانھے نہِں لِجا سکدی۔
نالے اِہ جُرم کابلے۔راذِنناما اَے۔ ہر پیشی ،تے ججّ راذِنناماے لئ ذور پائِیا کرُو۔ ہور سُنھ، اِس جُرم دی وْدھّ توں وْدھّ سذا تِنّن سال کَید اَے۔ سخت توں سخت ججّ نے چھے مہِنے توں وْدھّ کَید نہِں کرنی۔ غغغ
اُہ پھیر آکھدا۔
ععع □ □ ... ہُنھ چھبّی دے نذارے دیکھ۔ پہِلاں پُلِس دوشِیاں نوُں گھر توں لےَ کے تھانھے تک کُٹّدی لِجاؤُ۔ پھیر ہوْالات بنّد کرُو۔ بہُتے نہِں تاں پنّدراں دِناں لئ ججّ اَنہاں نوُں جیلہ دِیاں روٹِیاں کھوْاؤُ ہی کھوْاؤُ۔ چھبّی ،چ سذا اُمر کَید ہےَ۔ رہِم۔دِل توں رہِم۔دِل ججّ نوُں وْی تِنّن سال کَید کرنی پوُ۔ پنّچائِت دھِراں وْ◌ِچکار راذِناما کروْا دیوْے تاں وْی مُلذماں نوُں سال بھر کچہِری وْ◌ِچّ دھکّے کھانھے پَینھگے۔ اردلی، رِیڈر اتے سٹَینو توں لےَ کے وْکِیل تک دِیاں جیباں بھرنِیاں پَینھگِیاں۔ غغغ
پھیر لوہا گرم ہوئِیا دیکھ اُہ آخری سٹّ ماردا۔
ععع □ □ ... ماڑی جِہی جیب ڈھِلّی کر۔ ہُنھ چھبّی بنھا دِنّناں۔ چھبّی نا بنھی، گلے ساری اُمر ڈو۔ڈو کردے رہِنھگے۔ آکھنھگے دھگڑِیاں نے کی ساڈا پھنّنُوں پٹّ لِیا (ععع
دھگڑِیاں نوُں بلوْ◌ِنّدر دی رائے کڑاہ وْرگی لگّی سی۔ جھٹّ بُڑھے نے نوٹاں وْالی پوٹلی کھولہ دِتّی سی۔
پہِلاں بلوْ◌ِنّدر نے ناذر دی جیب بھرائ، پھیر ڈاکٹر دی۔
اِنّجھ اُس نے ناذر سِنّگھ نال یاری گنّڈھی سی۔
اجّ تک ناذر سِنّگھ وْی یاری وْالی کسوْٹّی ،تے پُورا اُتردا آ رِہا سی۔۔
سَیکڑے کیس بلوْ◌ِنّدر نوُں دوْا چُکّا سی۔

پالے اتے مِتے دا چلان پیش ہو چُکّا سی۔ ہُنھ نا پُلِس رِمانڈ مِل سکدا سی، نا کِسے دفا وْ ِچّ وْادھ-گھاٹ ہو سکدی سی۔ ناذر سِنّگھ مذبُور سی۔

پُلِس وْالا موہرا ہار کے بلوْ ِنّدر نے ہار کبُول کر لئ۔
دھرتی ،تے وْاہی شترنّج ڈھاہ کے اُس نے سِگرٹاں وْالی ڈبّی دی گھوکھ کِتی۔
سِگرٹاں دا اِکّ جوڑا ہالے باکی سی۔
آخری جوڑا سُلگا کے اُہ پالے نوُں نِشانا بنھاَونھ لگّا۔
پالے دی ماں نوُں اُس نے کئ وْاری کچہری گھُنّمدے دیکھیا سی۔ کدے اُہ سرداری لال دے پھٹّے ،تے بَیٹھی ہُنّدی، کدے گُپتے دے اتے کدے موہن جی دے۔ اِہ کِہڑا چوری دا مُکدّما سی بئ سَو-دو سَو نال سر جاؤُ۔ اِہ کتل کیس سی۔ گھٹّو-گھٹّ دس ہذار اُس نوُں وْکِل دے بوجھے پاَونھا پَینھا سی۔ شائِد اِسے کارن اُس دا کِسے وْکِل نال سَودا تہِ نہِں سی ہو رِہا۔
بلوْ ِنّدر کِسے دے بھروسے نہِں رہیگا۔ اُہ خُد پالے دی ماں نال گلّ کریگا۔ اُس بھولی تِوْ ِں نوُں سنّمتی دی سِیاست سمجھائیگا۔
سنّمتی دا اُدیش سِیاسی سی۔ اُس نے کِسے نوُں رِشوْت تھوڑھا دینھی سی۔ اِہ گھور کلیُگّ ہےَ۔ اِس کلیُگّ وْ ِچّ جے راجا ہرِش چنّدر اُپر مُکدّما بنھ جائے، مجال ہےَ، اُہ بِناں رِشوْت دِتّیاں چھُٹّ جائے۔ پالے دی ماں نوُں اُہ سچّائ سمجھائیگا۔ سنّمتی دے نال-نال اُہ خُد وْی یتن کرے۔ تکڑا، نہِں تاں چھوٹا-موٹا وْکِل کھڑا کر لئے تاں کھہڑا چھُٹّیگا۔
اُنْجھ پالے دی ماں نے ہی منّن جانھا سی۔ اُس نے کوئ جھجک دِکھائ تاں بلوْ ِنّدر نے جِبوْن آڑھتِئے کول چلے جانھا سی۔ پَیسا اُتھوں ہی آئُنھا سی۔ جے آڑھتِئے بجاجاں اتے پنّسارِیاں توں اسامی نوُں آپنھی ذِنّمیوْاری ،تے اُدھار دِوْا سکدے ہن تاں اُہ وْکِل وْی کروْا سکدے ہن۔
بلوْ ِنّدر دا بتھیرے آڑھتِیاں نال وْ ِہار چلّدا سی۔ آڑھتِیاں نوُں گھر بَیٹھِیاں نوُں آڑھت پُجّدی سی۔
نوْیں وْ ِہار وْ ِچّ جِبوْن نوُں وْی کی اِتراذ ہو سکدا سی (بلوْ ِنّدر نے اُس نوُں جِنس دے وْ ِنُپار نالوں دُگّنھا کمِشن دِوْاَونھا سی۔

جے پانھی سارے ہی پُلاں ہیٹھ دی لنّگھ چُکّا ہوئِیا تاں بلوْ ِنّدر نے موہن جی دے در ،تے الکھ جگاَونھی سی۔
جِنہاں وْکِیلاں نوُں بلوْ ِنّدر کیس دِنّدا سی، موہن جی اُہناں وْ ِچوں اِکّ سی۔
موہن جی چھوٹا وْکِیل سی۔ اُہ سَیشن کیس نہِں سی لَینْدا۔ اجِہا کوئ کیس آ جاوْے تاں اُہ سِنِیار وْکِیل کراَونْدا سی۔ سِنِیار کولوں آپنھا ہِسّا لَینْدا سی۔
پہِلاں پالے اتے مِتے ہُراں دے سارے مُکدّمے اُہو لڑدا سی۔ جے اِہ مُکدّما اُس کول گِیا تاں اُس نے اگانْہ ہی دینھا سی۔
بلوْ ِنّدر نوُں یکِین سی، موہن جی اُس دا آکھا نہِں موڑیگا۔ اِہ بھائِیچارک سانْجھ سی۔ وْکِیل دی فِس وْ ِچوں مِلنھ وْالا سارا ہِسّا بلوْ ِنّدر نے موہن جی نوُں دے دینھا سی۔ بلوْ ِنّدر نوُں مُنشِیانا مُفت وْ ِچّ مِل جانھا سی۔
سِگرٹ دے ختم ہونھ تک بلوْ ِنّدر دے ہَوسلے بُلنّد ہو گئے۔
اُہ پہِلاں ہی بہُت لیٹ سی۔ ہور لیٹ ہونھا ختر ے توں خالی نہِں سی۔
من ،چ لڈّو بھوردے بلوْ ِنّدر نے سائِیکل چُگّیا اتے پالے دے گھر دے راہ پا لِیا۔
پالے دی ماں نوُں جِوْیں اُسے دا اِنّتذار سی۔
بلوْ ِنّدر جو آکھدا سی سبھ ٹھِیک سی، پر اُس کول اونا پَیسا نہِں سی جِنّنا بلوْ ِنّدر منّگدا سی۔ اُہ وْدھّ توں وْدھّ پنّج-چھے سَو دے سکدی سی اتے اُہ وْی کِشتاں وْ ِچّ۔
پالے دی ماں ہذار تکّ اپّڑی، بلوْ ِنّدر تاں وْی کوئ وْکِیل اڑھکا دِنّدا۔ پنّج-چھے سَو وْ ِچّ کی ننّگی نہائیگی اتے کی نچوڑیگی (
پالے دی ماں نوُں ہاں جاں نانْہ کرن توں پہِلاں اُہ جِبوْن اتے موہن جی نوُں ٹوہنھا چاہُنّدا سی۔ تتّا لکّنھ وْ ِچّ کوئ فائِدا نہِں سی۔
جِبوْن آڑھتِئے نے وْی پَیراں ،تے پانھی نا پَینھ دِتّا۔
آڑھتِئے نوُں سنّمتی ،تے یکِین سی۔ پالا بیگُناہ سی۔ سچّے بنّدے دا کدے وْال وْ ِنّگا نہِں ہُنّدا۔ اِہ اُس دا وْ ِشوْاس سی۔
پھیر اُہ سنّمتی دے انُشاسن وْ ِچّ بجھّا ہوئِیا سی۔ سَو-دو سَو رُپئے دے لالچ وْ ِچّ اُہ سنّمتی نال وْ ِشوْاسگھات نہِں سی کر سکدا۔

اگانْہ موہن جی وْی صصص پالکی وْالا ضضض بنھِیا بَیٹھا سی۔ اکھے صصص تائِیا اِہ کیس مَیں آپ لڑُوں۔ سذا تاں اُنہاں نوُں ہونھی ہی ہونھی ہےَ۔ آپنھا تجربا ہو جُو۔ غغغ
گھر مُڑدے بلوْنّدر نوُں ادھّی رات ہو گئ۔
بِناں کُجھّ کھادھے۔پِتے اُہ چُبارے جا چڑھِیا۔
ععع اِس کیس بِناں مَیں کِہڑا ننّگ ہو جُوں) غغغ
سوْیر تک کروْٹاں بدلدا اُہ اجِہا کُجھّ بڑاَونْدا رِہا۔
¬

جے گُرمِیت سِنّگھ سرکاری وْکِل نے نَوکری توں استِیفا نا دِتّا ہُنّدا تاں پِیارے لال اَیڈْووکیٹ وْی اِس کیس وْچّ نہُں اڑاَونھ دی آس رکھّ سکدا سی۔ دوہاں وْچوں اِکّ دوشی گُرمِیت دا خاس سی اتے گُرمِیت پِیارے لال دا۔ ہُنھ جدوں گُرمِیت خُد بیرُذگاراں دی کتار وْچّ کھڑوتا سی، اُہ پِیارے لال وْرگے وْہلڑاں دا کی سوْار سکدا سی (
کاش) استِیفا دینھ توں پہلاں گُرمِیت نے اِکّ وْار تاں پِیارے لال نال مشوْرا کِیتا ہُنّدا۔ اِس دھنّدے وْچّ ستھاپت ہونھ لئ کِنّنا ذلِیل ہونھا پئیگا (پِیارے لال توں اِکّ وْار پُچھّیا ہُنّدا۔ ہور نہِں تاں پِیارے لال دی ہڈّ-بِیتی وْلّ ہی جہات مار لَینْدا۔ کدے کِسے نے نہی پُچھّیا، پِیارے لال کول کِہڑی ڈِگری اتے کِس یُونِیوْرسِٹی دی (
کی گُرمِیت نے آپنھے آپ نوُں ببُّو سمجھ لِیا، بئ آئُنْدے دے ہی پَیر جنّم جانھگے۔
ببُّو تاں بھارتی جنتا پارٹی دے پردھان دا پوتا سی۔ اِسے کرکے وْکالت دے پہلے سال ہی اُس دے پھٹّے ،تے بانھِیاں دا جھُرمٹ بجھّنھ لگّا۔ کِسے بانھِئے کول وْہِیاں دا بستا ہُنّدا اتے کِسے کول پرنوٹاں دا تھبّا۔ کِسے نے دُکان خالی کراَونھی ہُنّدی اتے کِسے نے مکان۔ اسامی لِآئُنھ وْالا پارٹی وْرکر ہُنّدا ہےَ۔ مُونّہ-منّگی فِس مِلدی ہےَ۔ گُرمِیت اُس نال کِوْیں رل جُو (
جاں گُرمِیت نے آپنھے آپ نوُں سرداراں دا بِلُّو سمجھ لِیا ہونھےَ۔
بِلُّو دی وْکالت چمکنھ لئ اِنّنا ہی کافی سی کِہ اُہ اِکّ پُلِس کپتان دا سالا سی۔ اِلاکے دی پُلِس ،تے اِسے گلّ دا روہب سی۔ سردار جی پٹِیالے لگّے سن، پھیر کی ہوئِیا (کدے اِتھے وْی آ سکدے سن۔ اِتھوں دے پُلِس افسر پٹِیالے جا سکدے سن۔ تبادلا نا ہووْے، پھیر کِہڑا کِسے دا کنّم نہِں کروْا سکدے۔ جدوں وْی کچہری آئُنْدا، دو گھڑی بِلُّو کول بَیٹھ کے جانْدا۔ چاہ-پانھی بہانا ہُنّدا۔ مکسد اِہ درساَونھا ہُنّدا کِہ اُس دی کاکا جی نال لِہاذ اَے۔ اِس اِشارے نوُں گَونھ نہِں سمجھدا (پُلِس ٹائُوٹ پُرانھے وْکِیلاں دے نال-نال بِلُّو وْلّ وْی پھیرا ماردے سن۔ سِپاہِیاں، ہَولداراں نوُں تاں سلُوٹ تک

مارنا پَینْدےَ۔ ہاذری لوْاَونھ لئ اُہ کیس بھیجدے سن۔ ڈردے ہِسّا-پتّی وْی نہِں لَینْدے۔ دو سالاں وْ ِچّ اُہ فَوجداری وْکِلاں وْ ِچّ گِنھِیا جانھ لگّیا سی۔ وْکالت چمکاَونھ لئ ہُنھ گُرمِیت کِس کپتان نال رِشتیداری پائیگا (گُرمِیت آپنھے کنّم دا ماہِر ذرُور سی۔ ڈِگری کردے سمیں اُہ گولڈ مَیڈل وْی جِتّ چُکّا سی۔ پر کچہری وْ ِچّ اُس دی لِیاکت نوُں کِس پُچھّنھا سی (اُہ پِیارے لال وْلّ دیکھدا۔ اُہ اَیل اَیل اَیم پاس سی۔ اُس نے فَوجداری کانُونّن وْ ِچّ وْ ِشیش مُہارت ہاسل کِیتی سی۔ اجّ تک کدے کِسے نے ڈِگری دے آدھار ،تے اُس دی وْات نہِں سی پُچھّی۔
گُرمِیت نے کئ سال نَوکری کِیتی سی۔ اِس دھنّدے دا اُس نوُں گُوڑھا تجربا سی۔ کی اُس نوُں نہِں سی پتا کِہ سائِل دی بُدھّی ،تے پردا تاں کچہری وْڑِدِیاں ہی پےَ جانْدا ہےَ۔ اُس دی رہِنّدی-کھُونّہدی اکل ٹائُوٹ مار دِنّدے ہن۔ اُہ جادُوگر، وْکِل بارے کُجھّ سوچنھ ہی نہِں دِنّدے۔
کیوْل اِکّ وْار اِکّ سائِل پِیارے لال دے پھٹّے ،تے اَیل اَیم اَیم لِکھِیا پڑھ کے اُس کول آئِیا سی۔ وْکالتنامے دا فارم لَینھ گئے نوُں ہی اُس نوُں کِسے ٹائُوٹ نے گھیر لِیا سی۔
عع چنّڈِگڑھوں تاں جنھا-کھنھا پڑھ کے آ جانْدےَ۔ اَیل اَیل اَیم دی تھاں بھاوْیں پی-اَیچ ڈی دی ڈِگری لےَ آئُ۔ ساڈا وْکِل باہروں پڑھ کے آئِئَے۔
باہروں پڑھ کے آئُنھ دی گلّ نے سائِل نوُں بھنّبل-بھُوسِیاں وْ ِچّ پا دِتّا سی۔ اُس نوُں لگّا سی جِوْیں اُس دا وْکِل وْلَیتوں پڑھ آئِیا ہےَ۔
فِس وْاپس منّگنھ آئے سائِل نوُں پِیارے لال نے بتھیرا سمجھائِیا سی۔ وْکِل وْ ِدیشوں نہِں، گنّگانگروں پڑھ کے آئِئَے۔ اُتھوں ڈِگری ہاسل کرن لئ وْ ِدِیارتھی نوُں ساری-ساری رات دِوْا بالنھ دی لوڑ نہِں پَینْدی۔ اُتھے ہاڑی-سَونھی جا کے فِساں بھر کے اتے اِمتِہان وْ ِچّ بَیٹھ کے سر جانْدا۔ کالج وْالِیاں نوُں پَیسا چاہِیدےَ اتے پَیسے وْالِیاں نوُں ڈِگری۔ اُس دے وْکِل نے اِنُں ڈِگری ہاسل کِیتی ہےَ۔
پر پِیارے لال نالوں ٹائُوٹ دا ترک تیذ سی۔ سائِل نے فِس مُڑوْا کے ہی ساہ لِیا سی۔

پنّجاں سالاں توں پیارے لال کچہریاں وْچّ دھکّے کھانْدا آ رِہا سی۔ اِکّ وْی کیس وْچّ اُس نوُں آپنھی یوگتا دِکھاَونھ دا مَوکا نہِں سی مِلیا۔ پیارے لال نوُں لگّدا سی، اُس دے دوست گُرمِیت نال وْی اِنّجھ ہی ہووْیگی۔ گَونھ لِیا کے دیوْیگا اُس نوُں کیس (
پالے اتے مِیتے نے جے اِہ کتل نہِں کِیتا سی، نا سہی۔ سن تاں اُہ دس ننّبرِئے ہی۔ بتھیرے لوڑوْنّداں دِیاں اُہناں جیباں کٹّیاں ہونھگِیاں۔ بتھیرے غرِیباں دے گھروں سامان چوری کِیتا ہووْیگا۔ کانُونّن دِیاں کمذورِیاں دا فائِدا اُٹھا کے بری وْی ہُنّدے رہے ہونھگے۔ سماج نوُں اجِہے مُجرماں توں راہت مِلنھی ہی چاہِیدی سی۔ اُہناں ،تے جو جھُوٹھا کیس مڑھ دِتّا گِیا سی تاں گُرمِیت نوُں کی (پیارے لال سمجھدا سی، اُس نوُں بادشاہاں وْرگی نَوکری نہِں سی چھڈّنھی چاہِیدی۔
شائِد گُرمِیت وْی پیارے لال وْرگا آدرشوْادی سی۔ پہِلاں-پہِل ہر کوئ ہُنّدا ہےَ۔ کالا کوٹ پاَونھ توں پہِلاں پیارے لال نے وْی پرتِگّیا کِیتی سی، ععع اُہ اِکّ وْکِیل دے فرذاں نوُں درِڑتا نال نِبھائیگا۔ اُہ ججّ دے سامہنھے سچّائ لِیائِیا کریگا۔ اُس دا اُدیش آپنھی دھِر نوُں جِتاَونھا نہِں ہوئیگا۔ اُہ سستا اِنساف مُہاّیا کراَونھ وْچّ لوکاں دی مدد کریگا۔ وْکالت وْچّ پُوری ترہاں ستھاپت ہو کے وْی اُہ سائِلاں دِیاں جیباں نہِں کٹّیگا۔ کانُونّن توڑن وْچّ فخر مہسُوس کرن وْالِیاں دا کدے اُہ وْکِیل نہِں بنھیگا۔ منُکھّی ادھِکاراں دی رکھّیا کریگا۔ اجِہا کردے سمیں اُس نوُں کدے کوئ سنّگھرش چھیڑنا پِیا تاں اُہ چھیڑیگا۔
شائِد اِہو جِہا کوئ اُدیش سامہنھے رکھّ کے ہی گُرمِیت نے استِنفا دِتّا ہووْیگا۔
پر روٹی-روذی لئ جُوجھدے پیارے لال دا آدرشوْاد دِناں وْچّ ہی کھنّڈِت ہو گِیا سی۔ بھُکھّ نے اُس دِیاں اکھّاں وْچّ لٹکدے سُپنے اِکّ-اِکّ کر کے جھاڑ دِتّے سن۔ تھکّے ہارے پیارے لال نوُں وْکِیلاں دی بھِڑ وْچّ گُیاچ کے اِکّ سادھارن مَینْبر بنھن لئ مجبُور ہونھا پِیا سی۔
گُرمِیت نوُں چوکھی تنخاہ مِلدی سی، بھرے ڈھِڈّ نال اُپدیش دینھے سَوکھے ہُنّدے ہن۔ پیارے لال نوُں لگّدا سی، گُرمِیت پھُوک چھک گِیا سی۔

چھوٹے-موٹے مُجرماں نوُں جُرم کرنوں ہٹا کے جاں پِیارے لال وْرگے وْکِیلاں نوُں چار کیس دِوْا کے آپنھے-آپ نوُں فرِشتا سمجھ بَیٹھےَ- جدوں آٹے-دانھے دا بھاا پتا لگّا تاں پِیارے لال وْانْگ اُس نوُں آپے سارے آدرش بھُلّ جانھگے-
پِیارے لال نوُں سمجھ نہِں سی آ رہی، گُرمِت نوُں استِفا دینھ دا جھلّ کِنُں چڑھِیا (
شائِد پِیارے لال وْانْگ اُہ وْی شیخ-چِلّی بنھ گِیا سی- سُپنِیاں وْ ِچّ ہی اُہ اُچّیاں اُڈارِیاں مار گِیا سی-
دِنے سُپنے دیکھنھ وْ ِچّ پِیارے لال دا کسُور نہِں سی- اِہ گُنھ اُس نوُں وْ ِراست وْ ِچّ مِلِیا سی-
پِیارے لال دے باپ مُکنّد لال نے وْی سُپنا لِیا سی- پِیارے لال نوُں وْکِیل بنھاَونھ دا- اُس دے جنم توں وْی پہِلاں-
کِسے اسامی نے مُکنّد لال دے دو سَو رُپئے مار لئے سن- اُس نوُں سہے نالوں پہے دا ذِیادا ڈر سی- اجّ اِس اسامی نے جھگّا چُکّیا، کلّہ دُوسری چُکّیگی اتے پرسوں تِیسری- اِس ترہاں مُکنّد لال دا کاروبار ٹھپّ ہو سکدا سی-
ادالت دا دروْاذا کھڑکاَونھ لئ مُکنّد لال نے بِہاری لال وْکِیل کِیتا سی- پہِلی سٹّے ہی اُس نے پنّجاہ رُپئے جھاڑ لئے سن- اِنّنی رکم نا مُکنّد لال توں اِکّ مہِنے وْ ِچّ کمائ جانھی سی، نا اُس دی اسامی کولوں-
فِیس دے نال-نال وْگاراں وْی- کدے ساگ منّگوْا لِیا، کدے گنّنے- کدے مکھّنھ اتے کدے کھویا-
وْکِیل دے خربُوذِیاں وْرگے بچّے، مکھّنھی وْرگی پتنی، نَوکر-چاکر اتے ہوْیلی جِڈّا گھر- وْکِیل دی اَیشو-اِشرت دیکھ کے مُکنّد لال دے مُونّہ وْ ِچّ پانھی آ جانْدا-
دو سال تارِیخاں بھُگت کے اُس نوُں مہِسُوس ہوئِیا، ادالتاں دے تاں مُنشی مُسدّی نہِں مانھ وْکِیلاں دے تاں کِیا کہِنھے-
ععع اُہ وْی مُنّڈے نوُں وْکِیل بنھاَونھگے غغغ، پِیارے لال دے جنم لَینْدِیاں ہی پتی پتنی نے متا پکا لِیا سی-

وْکالت کراَونھ ،تے بہُت خرچ ہونھا سی۔ بانھِئے پُتّ نے وْ ِہ سال پہلاں ہی یوجنا گھڑ لئ۔ پلی-پلی کر کے جوڑِیا تاں وْی اُس سمیں تک کُپّا بھر جانھا سی۔
اُہناں دے پنّڈوں شہِر باراں مِل دُور سی۔ جوْان بنّدے لئ اِنّنا کُ پَینْڈا کی ہُنّدےَ۔ مُونّہ-ہنیرے اُٹھّ کے شہِر جائِیا کریگا۔ سبذی دی کھُرجی بھر لِیائِیا کریگا۔ جِہڑی وْادھُو آمدن ہوئ، اُہ وْکِل پُتّ دے کھاتے جمہاں کرا دِیا کریگا۔
کلاوْنّتی نے وْی ساتھ دِتّا۔ اُس نوُں بتھیرے ہُنر آئُنْدے سن۔ درِیاں، کھیس تے نالے بُنھ لَینْدی سی۔ تھوڑھی بہُت سِلائ مشِین وْی جانھدی سی۔ اُہناں مشِن خرِید لئ تاں پُوری مُہارت ہو جائیگی۔ پنّڈ وْ ِچّ کپّڑے سِوْاَونھ وْالِیاں دا گھاٹا نہِں سی۔
اُہناں آپنھی یوجنا نوُں املی جاما پہنائِیا۔ اُہناں دے کنّم دا سماں سوْیرے تِنّن وْجے شُرُو ہو کے رات نوُں گِیاراں وْجے ختم ہونھ لگّا۔
پِیارے لال آپنھا فرذ نِبھاَونْدا رِہا۔ لاا دی ڈِگری ہاسل کرن تک پہِلے پنّجاں-ستّاں وْ ِچّ آئُنْدا رِہا۔
پِیارے لال دے پروفَیسر اُس نوُں سمجھاَونھ لگّے۔ اُہ ججّ بنھے۔ اِنّگلِش اُس دی پہِلاں ہی چنّگی سی۔ کانُونّن اُس نوُں سمجھ آئُنْدا سی۔
پِیارے لال اِنساف دی کُرسی ،تے بَیٹھنھ دے سُپنے لَینھ لگّا۔
اَیل اَیل بی کر کے وْکالت کرن دی تھاں اُس نے اَیل اَیل اَیم وْ ِچّ داخلا لےَ لِیا۔ وْذِفا مِل جانھا سی۔ یُونِیوْرسِٹی بَیٹھ کے اُہ کنّپیٹِشن دی تِیاری کریگا۔ نِکل گِیا تاں ٹھِک نہِں ماسٹر آف لاا بنھ جائیگا۔
اِکّ-اِکّ کر کے اَیل اَیل اَیم دے دو سال نِکل گئے پر پی سی ایس دِیاں نَوکرِیاں نا نِکلِیاں۔ مہِنے-وْ ِہ دِناں بااد اُہ سکتّریت گیڑا مار آئُنْدا۔ کدوں کُ کڈھّوگے پوسٹاں (پُچھّ-پڑتال کر آئُنْدا۔ ہَولی-ہَولی اُس نوُں پتا لگّا۔ ہائ کورٹ اتے پبلِک سروْ ِس کمِشن وْ ِچکار جھگڑا چلّدا سی۔ کمِشن لِکھتی اِمتِہان دے نال-نال اِنّٹروْ ِوُ رکھّنھا چاہُنّدا سی۔ ہائ کورٹ اِنّٹروْ ِوُ رکھّنھ لئ راذی نہِں سی۔ کمِشن دی شُہرت ماڑی

سی۔ ماڑی شُہرت وْالِیاں نوُں صصص دُوجے ربّ ضضض چُنھن دی چھُٹّی نہِں سی دِتّی جا سکدی۔ جے کمِشن وْالے آپنھی مرذی نال چونھ نہِں کر سکدے، آپنھے بھائ-بھتِنجِیاں نوُں نَوکری نہِں دِوْا سکدے تاں اُہناں دا دِماغ پھِرِنَے بئ دِن رات متھّا مار-مار سرکار نوُں ججّ بھرتی کر کے دینھ اِسے کشمکش کارن بھرتی وْالی فائِیل دوہاں دفتراں وْ ِچکار گینْد وْانْگ بُڑھکدی پھِردی سی۔

اَیل اَیل اَیم کر کے چنّڈِیگڑھ بَیٹھنھا مُشکل ہو گِیا۔ وْذِیفا بنّد ہو گِیا۔ پروفَیسری مِلنھ دا کوئ چانس نہِں سی۔

پِیارے لال نوُں پنّڈ ڈیرا جماَونھ وْ ِچّ بِہتری لگّی۔ نالے وْکالت کریگا، نالے اِمتِہان دی تِیاری۔

وْکِیل بنھ کے گھر آئے پُتّر نوُں دیکھ کے ماپِیاں دا دھرتی ،تے پَیر نہِں سی لگّدا۔ اُہناں دے سُپنے ساکار ہوئے سن۔

پنّڈت نوُں بُلا کے مہُورت کڈھائِیا گِیا۔ ساک-سنّبنّدھِیاں اتے جانھ-پہِچانھ وْالِیاں نوُں دسّنھ لئ رامائِنھ دا پاٹھ رکھوْائِیا گِیا۔

دہِس کھُیا کے اتے متھّے ،تے تِلک لگا پُورے شگناں نال اُس نوُں کچہِری تورِیا گِیا۔

شامِس پِیارے لال جدوں گھر مُڑِیا تاں کنّدھ ،تے لٹکدا وْڈّا سارا بورڈ دیکھ کے اُہ ہَیران رہِ گِیا۔ اُس دا باپ سارا دِن پینْٹر دے سِرہانھے بَیٹھا رِہا سی تاں کِدھرے جا کے بورڈ تِیار ہوئِیا سی۔

پِیارے لال کمرے وْ ِچّ پُجّا تاں میذ ،تے اِکّ لَیٹر پَیڈ پئ سی۔ اِہ چھوٹے بھرا نے چھپوْا کے لِیانْدی سی۔ سوہنھے-سوہنھے اکھّراں وْ ِچّ مُلائِم-مُلائِم کاغذاں ،تے لِکھِیا سی۔ صصص پِیارے لال بی ئے (آنرذ)، اَیل اَیل اَیم اَیڈوْوکیٹ پنّجاب اَینْڈ ہرِیانھا ہائ کورٹ ضضض۔

گھر اگّے لٹکدے بورڈ اتے میذ اُپّر پئ پَیڈ نوُں دیکھ کے گھر دے ہورناں مَینْبراں وْانْگ پِیارے لال نوُں وْی اجِب جِہا نشا چڑھِیا سی۔ گھر وْ ِچّ وْ ِیاہ وْرگی چہل-پہل سی۔ وْار-وْار اُہ گھروں باہر نِکلدے تے چور اکھّ نال کنّدھ ،تے لٹکدے پھٹّے نوُں تکّدے۔ بِلکُل اُسے ترہاں جِوْیں سجّ-وْ ِیاہی وْہُٹّی نوُں گُیانْڈھی تکّدے ہن۔

پر اِہ خُماری کُجھّ دِناں بااد ہی اُترنی شُرُو ہو گئ۔ اِکّ، دو اتے پھیر تِنّن مہِنے لنّگھ گئے۔ اُس کول اِکّ وْی کیس نا آئیا۔
پتا کِتا تاں غلتی دا اہساس ہوئیا۔ اُس نوُں کُجھّ سال کِسے سِنیار وْکِل دا جُونِار بنھنا چاہِدا سی۔ اِس ترہاں نالے لوکاں نال وْاکفِیعت بنھ جانْدی، نالے جیب خرچا نِکلدا رہِنّدا۔
اُہنِس دِنِس ترکّی لال دی سبھ توں وْدھّ چڑھت سی۔ پِیارے لال بڑے مانھ نال اُس کول گِیا، شاگِرد بنھن لئ۔ پِیارے لال نوُں آپنھی ڈِگری اتے لِیاکت ،تے بھروسا سی۔ ترکّی لال کول بھاوْیں کئ جُونِار سن پر پِیارے لال دے مُکابلے دا اِکّ وْی نہِں سی۔ اُس نوُں یکِن سی، کُجھّ ہی مہِنِیاں وْ◌ِچّ اُہ ترکّی لال دا ہتھّ وْٹاَونھ لگّ پئیگا۔
ہاں جاں نانْہ کرن توں پہلاں ترکّی لال نے پُوری پُچھّ-پڑتال کِتی، ڈِگری جاں ڈوْ◌ِبذن بارے نہِں۔ اُس توں اگّے-پچھّے، خاندانی اتے سِیاسی سنّبنّدھاں بارے پُچھّیا گِیا۔ اِہناں وْ◌ِچّ پِیارے لال پھاڈی سی۔
دو دِناں بااد پِیارے لال نوُں ٹرکا دِتّا گِیا۔ ہالے اُس کول چار جُونِار سن، کوئ ہٹّیا تاں پِیارے لال نوُں بُلا لِیا جائیگا۔
پہلاں پِیارے لال نوُں ترکّی لال دا اِہ ترک ٹھِیک لگّا پر تِنّن مہِنِیاں بااد جدوں اُس نے لکھوْ◌ِنّدر نوُں جُونِار رکھّ لِیا تاں اُس نوُں گھور نِراشا ہوئ۔
پِیارے لال نے ہوئ نانْہ دا کارن لبھّیا۔ آپنھا اتے لکھوْ◌ِنّدر دا مُکابلا کِتا۔ اُہ مارکسی پارٹی نال سنّبنّدھت کِسان یُونِان دے چوٹی دے نیتا دا بھرا سی۔ پِنّڈ وْ◌ِچّ کوئ وْی مسلا کھڑا ہُنّدا تاں کِسان یُونِان دُیارا نجِٹھّیا جانْدا سی۔ مسلا اُہناں دے وْسوں باہر ہو جاوْے تاں ادالت وْی اُہناں دے راہِس ہی آئُنْدا سی۔ چھوٹے-موٹے کیس بھاوْیں لکھوْ◌ِنّدر نوُں مِلنھ، وْڈّے تاں سِنِیار نوُں ہی مِلنھگے۔
اُتھوں نِراش ہو کے اُہ مہِنّدردِیپ کول گِیا سی۔ اُس بارے پِیارے لال نے سُنھِیا سی کِہ پہلاں-پہلاں اُس نوُں وْی کِسے نے جُونِار نہِں سی رکھّیا۔ پُرانھے دِن یاد کر کے شائِد اُہ اُس دی بانْہ پھڑ لئے۔

مہنّدر دِیپ نے اُس نوُں نانْہ تاں نا کِیتی پر مُنشِیاں نالوں وْڈّا رُتبا وْی نا دِتّا۔ کنّم دی گلّ کدے نا دسّی۔ لِفافے چُکائ نال گھُمائ پھِردا رِہا۔ پِیارے لال وْہلا ہُنّدا تاں اُہ وْگاراں کراَونھ لگّدا۔ کدے ٹائِیپسٹ کول بَیٹھ کے دااوْا ٹائِیپ کراؤ، کدے دااوْے وْچوں غلتِیاں کڈھّو۔
پَیسا دینھ لگّے دی جان نِکلدی۔ جُونِیار دی فِیس وْی اُہ آپ ہڑپّ جانْدا۔ اِکّ سال دھکّے کھا کے وْی جدوں کُجھّ پلّے نا پِیا تاں پِیارے لال نے مُڑ اِکلّے دا پھٹّا لا لِیا۔
آپنھا کنّم اُس کول بہُتا نہِں سی، پر نوْیں مُنڈِیاں دا اُہ کینْدر بنّدُو بنھن لگّا۔ جِنہاں وْکِیلاں نوُں سِنِیار وْکِیلاں توں سہی رائے نا مِلدی، اُہ پِیارے لال کول آ جانْدے۔ پِیارے لال اُہناں دے دااوْے لِکھ دِنّدا، جوْاب-دااوْے تِیار کر دِنّدا۔ نوْیں-نوْیں کانُونّن اتے فَیسلے لبھّ دِنّدا۔ لوڑ پَینھ ،تے اُہناں دی تھاں بہِس کر آنُنْدا۔ اِس بدلے اُس نوُں ہِسّے مُتابک فِیس مِلدی۔
کوئ گُنّجھلدار مُکدّما ہُنّدا تاں جُونِیار سارا کیس پِیارے لال نوُں دے دِنّدے۔ فِیس وْچوں آپنھا ہِسّا لےَ لَینْدے۔
ہور سال بااد اُس دے پھٹّے ،تے وْی رَونھک رہِنھ لگّی۔ اُس دی ڈائِری وْچّ وْی ہر روذ اِکّ-دو کیس درج رہِنھ لگّے۔
پِیارے لال نوُں سُکھ دا ساہ آئُنھ لگّا۔ اِسے رفتار نال کنّم مِلدا رِہا تاں اِکّ دِن اُہ وْی چنّگی روٹی کھانھ لگّیگا۔ اُس نوُں یکِین ہونھ لگّا۔
اُہنِس دِنِس سُتّی سرکار جاگ پئ۔ ججّاں دی بھرتی لئ وْہ نَوکرِیاں کڈھّ دِتّیاں۔
پِیارے لال نوُں لگّا، جِوْیں اُس دی لاٹری نِکل آئ ہووْے۔ اِس وْار چونھ بِناں اِنّٹروْوُ توں سی۔ اگّے توں اِنّٹروْوُ ہوئِیا کرنی سی۔
اِنّٹروْوُ_جانھی کِہ سِفارشِیاں دی بھرتی۔ پِیارے لال وْرگِیاں لئ ججّ بنھن دا اِہ آخری مَوکا سی۔
اُس نے پُورے ذور-شور نال تِیاری آرنّبھ دِتّی۔ تِنّن مہِنے اُہ چُبارے وْچّ کَید رِہا۔ نا کھانھ دی سُدھّ، نا پِینھ دی۔
سارے پیپر بہُت وْدھِیا ہوئے۔ اُس دا دھرتی ،تے پبّ نہِں سی لگّدا۔ اُہ ججّ بنھِیا کِہ بنھِیا۔ آپنھے-آپ نوُں ججّ سمجھ کے، اکھّاں وْچّ اجِنب-اجِنب

سُپنے لٹکا کے اُہ پنّڈ گھُنّمدا رہا۔ کچہری وْی اُہ کدے-کدائیں جانْدا۔ جانْدا وْی تاں ججّاں کول جا بَیٹھدا۔ اُہناں توں کنّم سِکھّنھ دے یتن کردا۔
جدوں نتِیجا آئِیا تاں سارے اٹھّ اُمِیدوْار پاس ہوئے۔ باکی ستّ سَو دے ستّ سَو فیلہ۔
اِہ کی بھانھا وْرت گِیا (اُہ مَیرِٹ وْچّ آئُنْدا جاں نا، اِہ دُوسری گلّ سی، فیلہ ہونھ دا تاں سوْال ہی پَیدا نہِں سی ہُنّدا۔
گھر وْچّ ماتم چھا گِیا۔ پاں پئے کُتّے وْانْگ اُہ پچھلی کوٹھڑی وْچّ پیا رہِنّدا۔ نا باہر نِکلدا، نا کُجھّ کھانْدا-پِینْدا۔
ہَولی-ہَولی سبھ نے ہالات نال سمجھَوتا کِیتا۔ ماں-باپ نے اُس نوُں سمجھائِیا۔ اِمتِہان کِہڑا کُنّبھ دا میلا ہےَ بئ بارہاں سالاں بااد آؤُ۔ سال نوُں پھیر سہی۔ ججّ نا بنھِیا تاں کی اَے (سِیانھے وْکِیل ہائ کورٹ دی ججّی تک نوُں لتّ مار دِنّدے نے۔ اِہ پھیر مَیجسِٹریٹی سی۔ وْکالت گھر دی کھیتی سی۔ جِنّنی کوئ وْدھّ مِہنت کرُو، اونا وْدھّ لابھ پراپت کرُو۔
ننّبراں وْالا کارڈ آئِیا۔ ننّبر پڑھ کے من ہور مسوسِیا گِیا۔ باکی سارے پیپراں وْچوں اُہ پہِلے ننّبر ،تے آئِیا سی۔ انّگریذی دے لیکھ وْالے پرچے وْچوں وْہ، دس جاں پنّج نہِں، سِرف ذِبرو دِتّی گئ سی۔ اُس دا اِہ پرچا دُوجِیاں نالوں وْی وْدھِیا ہوئِیا سی۔
پبلِک سروْس کمِشن نوُں کوئ غلتی لگّی سی۔ اُس دا پرچا بدل گِیا جاں ننّبر لاَونھے رہِ گئے۔
پِیارے لال جِس کول وْی گِیا، اُس نے اِکو رائے دِتّی۔ ہائ کورٹ وْچّ رِٹ کِیتی جاوْے، ذرُور کامیابی مِلیگی۔
اِکّ وْار پھیر پِیارے لال نوُں سُپنے آئُنھ لگّے۔ ہائ کورٹ ذرُور اُس نوُں اِنساف دیوْیگا۔ اُس نوُں پاس مارکس مِل گئے، اُہ پھیر وْی مَیرِٹ وْچّ آ جاوْیگا۔
ہائ کورٹ نے اُس نال کمِشن نالوں وْدھّ دھکّا کِیتا۔
ععع کمِشن نے جو ننّبر لائے سن ٹھِیک سن۔ لگّے ننّبراں نوُں غلت جاں سہی ٹھہِراَونھ دا ہائ کورٹ کول کوئ اختِیار نہِں سی۔ غغغ

ععع ننّبر لگّے ہُنّدے پھیر رونھا کاہدا سی (ہائ کورٹ اِہ تاں دیکھ لئے کہ اُس دی آنسر-شِیٹ کِدھرے کوری تاں نہِں (جے اُہ لِکھی ہوئ ہےَ تاں کی اُس ،تے پِیارے لال دی لِکھت ہےَ جاں نہِں (ععع
پِیارے لال پٹّدا ہی رہِ گِیا۔ ہائ کورٹ نے صصص مَیں نا مانُوں ضضض آکھ کے جھوٹّے وْانْگ سِر ہِلا دِتّا۔
دھوبی دے کُتّے وْانْگ نا اُہ گھر دا رِہا، نا گھاٹ دا۔ نا ججّ بنھ سکِیا، نا وْکِیل ہی رِہا۔
پنّج-چھے مہِنِیاں دی غَیر-ہاذری کارن جِہڑے چار کیس کول سن، اُہ وْی کھِنڈّ گئے۔ مُڑ کِسے دی اُس نوُں کیس دینھ دی ہِنّمت نا پیئ۔ اِس دا کی پتےَ کدوں اِمتِہان دینھ تُر جاوْے۔ سائِل جاں کیس دِوْاَونھ وْالا کِس دی ماں نوُں ماسی آکھیگا (
پِچھوّں کئ وْاری نَوکرِیاں نِکلِیاں۔ لوکاں دے لکھّ سمجھاَونھ دے باوْجُود وْی اُہ کدے اِمتِہان وْ◌ِچّ نہِں سی بَیٹھا۔ اُس نوُں چنّگی ترہاں سمجھ آ چُکّی سی کہ ججّ کَونھ بنھدے ہن (
جدوں پِیارے لال اِمتِہان وْ◌ِچّ بَیٹھا سی تاں اُس دے دو جماتی ججّ بنھے سن۔ اُہناں وْ◌ِچوں اِکّ دا باپ سی □ آئ □ڈی □وْ◌ِچّ ڈی □ اَیس □ پی □سی۔ ڈِپٹی نے پہلاں انّمرِتسروں پٹِیالے بدلی کروْائ۔ پھیر آپنھی ساری فورس کمِشن ادھِکارِیاں دے پِچھّے لا کے اِہ پتا کِیتا کہ پرِشن-پتّر کِس نے تِیار کِیتے سن (بہُتے نہِں پر دو پیپر لِیک کراَونھ وْ◌ِچّ اُہ کامیاب ہو گِیا سی۔
باکی پیپراں بارے اِہ پتا کِیتا گِیا کہ اُہ کِتھے گئے سن۔ پھیر اُہناں اِگذامِینراں تک پہُنّچ کِیتی گئ۔ مرذی دے ننّبر لگوْائے گئے۔ ڈِپٹی دی مِہنت سدکا کاکا ججّ بنھ گِیا۔
پِیارے لال تاں کمِشن دے نیڑے نہِں سی ڈھُک سکدا۔ کِسے دی ہمائِت پراپت کرنی تاں دُور دی گلّ سی۔
ججّی دا کھہڑا چھڈّ کے پِیارے لال آپنھا سارا دھِیان وْکالت وْلّ کینْدرِت کرن لگّا۔
پر گُیاچی شاخ مُڑ پِیارے لال دے ہتھّ نہِں سی آئ۔

اِکّ پاسے کمِشن وْلّوں ہوئے دھکّے دا غم، دُوجے پاسے کنّم دا فِکر۔
پِیارے لال وْ ِچے-وْ ِچّ کھُرن لگّا۔
کنّم چلاَونھ لئ پِیارے لال ہر ہِلا وْرتنھ لگّا۔ کنّم سی کِہ رِڑھن دا ناں ہی نہِں سی لےَ رِہا۔
پہِلاں اُس نے چہِل وْکِل نوُں آپنھا آدرش بنھائِیا۔
شُرُو وْ ِچّ چہِل وْی گھروں لِیانْدی روٹی کھا کے مُڑ جائِیا کردا سی۔
تھکّ-ہار کے اُس نے کئ وْار کچہِری آئُنھا چھڈّیا سی۔ جدوں گھروں دھکّے پَینْدے، اُہ مُڑ کچہِری آ جانْدا سی۔
سمیں دی نذاکت نوُں پہِچانھ کے چہِل نے سِیاست وْ ِچّ مُونّہ مارنا شُرُو کِیتا۔
پہِلاں اُس نے مارکسی پارٹی وْلّ ہتھّ وْدھائِیا۔ سی □پی □ آئ دے وْکِل دے پھٹّے ،تے وْرکراں دا میلا لگّا رہِنّدا سی۔ اُس نوُں وْدھِیا کمائ ہُنّدی سی۔ چہِل نے سوچیا کِئُں نا مارکسِیاں دا بِلّا لا کے ادھّے کیس کھوہے جانھ پر لال پگّ بنّنھنھ جاں دس مِنّٹ مِیٹِنّگاں ،چ شامل ہو کے کوئ کامریڈ نہِں بنھ جانْدا۔ پارٹی کارڈ لَینھ لئ اُس نوُں کئ سال لائِین وْ ِچّ کھلونھا پَینھا سی۔ اِنّنے وْ ِچّ گڈّی نے سٹیشنوں لنّگھ جانھا سی۔
کمِئُونِسٹاں وْلّوں مُونّہ موڑ کے اُس نے اکالِیاں ،تے ڈورے پائے۔ اِتھے نا کوئ کاڈر سی، نا کارڈ۔ جدوں مرذی پارٹی وْ ِچّ شامل ہووْو تے جدوں مرذی نِکل جاوْو۔ بسّ اِکّ کالی پگّ چاہِیدی سی۔ دِکّت اِہ سی کِہ اکالِیاں کول پہِلاں ہی بابا بوہڑ جِڈّا وْکِل سی۔ اُہ لِیڈر وْی سِرے دا سی۔ اِکّ وْار وْذِیر بنھ چُکّا سی۔ کینْدر تک اُس دی پہُنّچ سی، جلدی کِیتے چہِل سِیاست وْ ِچّ تاں ستھاپت نہِں سی ہو سکدا، پر کنّم چلّنھ دی پُوری سنّبھاوْنا سی۔ سردار دا کی سی۔ اُہ ناں دا وْکِل سی، سال وْ ِچوں اٹھّ مہِنے چنّڈِیگڑھ رہِنّدا سی۔
چہِل نے سردار دے نیڑے-نیڑے کٹّے-وْچھّے بنّنھنھے شُرُو کِیتے۔ اُہ پارٹی دا مَینْبر بنھ گِیا۔ جلسے-جلُوساں ،چ منّچ ،تے بَیٹھنھ لگّا۔ وْکِل ہونھ کارن پارٹی ،چ پُچھّ جلدی پےَ گئ۔

جلدی ہی اکالی ستّا گوْا بَیٹھے۔ وْ ِرودھی دھِر وْ ِچّ آئے اکالی نِچلّے کِوْیں بَیٹھدے (جھٹّ پارٹی مورچا لا لَینْدی۔ جیلہاں بھرن دا پروگرام بنھ جانْدا۔

شرموں-شرمِس چہِل نوُں وْی دو وْار جیلہ جانھا پِیا۔ سِیاست وْ ِچّ آئِیا تاں وْکالت چمکاَونھ لئ سی، پر لَینھے دے دینھے پےَ گئے۔ جِہڑے چار کیس مِلدے، اُہ جیلہوں مُڑن تک ساف ہو جانْدے۔

چہِل نے ہِنّمت نا ہری۔ اخِر اِکّ آذادی گھُلاٹِئے دی دھی نال وْ ِیاہ کرا لِیا۔ کُڑی نا سوہنھی سی، نا پڑھی-لِکھی۔ بسّ اِکو ہی گُنھ سی۔ ماپِیاں دی اُہ اِکو-اِکّ دھی سی تے باراں کِلّیاں دی مالک سی۔

چہِل دا سہُرا کانْگرسی سی۔ پارٹی وْ ِچّ چنّگا رسُوخ سی۔ اُس نے چہِل نوُں کانْگرس وْ ِچّ شامل کروْا کے پہِلے ہلّے ہی بلاک کانْگرس دا پردھان بنھوْا دِتّا۔ بہانا وْدھِیا سی۔ اِکّ پڑھے-لِکھے اکالی توں دل-بدلی کروْائ گئ سی۔ وْکِیل نوُں مُیاوْذا مِلنھا چاہِیدا سی۔

اگلے سال اُس نوُں اِنّپرُووْمَینْٹ ٹرسّٹ دا مَینْبر بنھوْا دِتّا۔ چہِل دی سرکارے-دربارے پُچھّ پَینھ لگّی۔ بَینْکاں اتے سرکاری ادارِیاں دا کنّم مِلنھ لگّا، چلّ سو چلّ۔

وْکِیل ہونھ کارن پارٹی وْ ِچّ جلدی اہُدا مِل جانْدا۔ اہُدے کارن وْکالت چمک جانْدی۔

اجّ کلّھ منّترِیاں توں لےَ کے ہائ کورٹ دے ججّاں تک دا اُس دے گھر آئُنھ-جانھ سی۔ پارٹی پردھان نال اُس دی پکّی یاری سی۔ پارٹی ستّا وْ ِچّ آئ تاں اُس دی وْذِری پکّی سی۔

پِیارے لال دیکھ رِہا سی چہِل دِیاں سدا ہی بہاراں سن۔

پارٹی ستّا وْ ِچّ ہُنّدی تاں لوک ڈردے کنّم لِآئُنْدے۔ افسر وْی وْکِیل نوُں خُش کرن لئ ڈکّا اُسے وْلّ سُٹّدے۔ پارٹی وْ ِرودھی دھِر وْ ِچّ ہُنّدی تاں وْی پَوں باراں۔ سِیانھِیاں وْرکراں لئ وْڈّے لِیڈراں نال سنّبنّدھ کائِم کرن دا اِہو وْدھِیا مَوکا ہُنّدا۔ کچہِری جاں دفتر بَیٹھ کے اُہ وْکِیل نال گھنّٹا-گھنّٹا گپّ-شپّ کردے۔ منّدے ،چ لائ یاری دا بھلے دِناں ،چ لابھ اُٹھاَونْدے۔ اِہ مِلنھی تاں ہی سنّبھوْ ہُنّدی جے نال کوئ اسامی ہُنّدی۔

پیارے لال نے وْی چہل دے پد-چنّنہاں ،تے چلّ کے دیکھیا۔ ہور کوئ اجِہی پارٹی نہِں سی، جِس دے دو-دو، تِنّن-تِنّن وْکِیل نا ہونھ۔ اسامی کیوْل راشٹری س: یَم-سیوْک-سنّگھ وْچّ خالی سی۔
سُبہا شام شاخا ،چ جانھ لئ اُس نوُں شہِر رہِنھا پَینھا سی۔ پیارے لال نے اِہ اکّ وْی چبّ کے دیکھ لِیا۔ شہِر کمرا کِرائے ،تے لےَ لِیا۔
سنّگھ وْالِیاں نے سنّگھ دا اہُدا جھٹّ بخش دِتّا پر کنّم دِوْاَونھ لگّیاں کھُلّہ-دِلی نا دِکھائ۔ کچہِری گئے سنّگھی، چاہ بھارتی جنتا پارٹی دے وْکِیل کولوں ہی پینْدے۔
جدوں سِیاست وْچّ دال نا گلی تاں پیارے لال نے مُنشِیاں، ٹائُوٹاں وْالے ڈھنّگ ترِیکے وْرتنھے شُرُو کِتے۔
وْہلے سمیں اُہ تھانھے اگّے چکّر کٹّدا۔ کوئ سپاہی ہَولدار مِلدا، اُس نال دوستی گنّڈھنھ دا یتن کردا۔ اَلٹا اُہ مہنّگے پَینھ لگّے۔ کِسے نوُں شراب دی تلب ہُنّدی تے کِسے نوُں مِٹ-مُرغے دی۔ کوئ اُس دے کمرے دی چابی منّگ لَینْدا۔ کدے جُویا کھیڈنھ لئ اتے کدے ماشُوک بُلاَونھ لئ۔
دُپہر سمیں پیارے لال بسّ اڈّے ،چ گیڑا ماردا۔ ٹائُوٹ اِسے ترہاں اسامِیاں پھساَونْدے سن۔ جِنُں ہی پُلِس وْالے کِسے مُلذم نوُں لےَ کے بسّوں اُتردے، اُہ اُہناں دُیالے ہو جانْدا۔ گھٹّو-گھٹّ فِس وْچّ وْکِیل بنھن لئ ترلے کردا۔ سِپاہِیاں نوُں منَاونْدا۔ ادھّی نالوں وْدھّ فِس کمِشن وْجوں دینھ دا لالچ دِنّدا پر کُØّتے دی پُوچھ کدے کدائِیں ہی سِدھّی ہُنّدی۔ بہُت وْار کامیابی ٹائُوٹاں نوُں مِلدی۔
گھروں ذور پےَ رِہا سی، اُہ وْیاہ کروْائے۔ وْیاہ دی اُمر لنّگھدی جا رہی سی۔ دو-چار سال ہور لنّگھ گئے تاں کِسے نے کُڑی نہِں سی دینھی۔ وْیاہ کروْا کے پیارے لال مِتپال نہِں سی بنھنا چاہُنّدا۔
اُس دے یار مِتپال نے چائِیں-چائِیں وْیاہ کروْائیا سی۔ دو پیارے-پیارے بچّے وْی ہو گئے۔ اُس دی کمائ پیارے لال نالوں وْی گھٹّ سی۔ گھر دی پالت وْی کھستا۔
اُس دے گھر ،چ کلیش رہِنھ لگّا۔ نا گھروْالی دے ارمان پُورے ہوئے، نا بچّیاں دی سنّبھال۔

پہلاں اِکّ-اِکّ کرکے پتنی دے گہنھے وْ ِکے۔ پھیر گھر-بار۔ اُہ آپ شرابی رہنھ لگّا۔ کئ-کئ ڈنّگ چُلّہا نا مگھدا۔ بھُکھّے بچّے چیکاں ماردے رہنّدے۔ اخِیر اُس دی پتنی نوُں شرم دا گھگّرا لاہ کے کِلّی ٹنّگنھا پیا۔ لوک آکھدے سن، اُس دی پتنی کال-گرل بنھ گئ۔ اُس ماں دے شیر نے مُونّہ ،تے مِٹّی مل لئ۔ کدے اِہ نہِں سوچیا، گھر دا خرچ کِوْیں چلّدا ہےَ (پیارے لال اِکّ ہور مِتپال نہِں سی بنھ سکدا۔
مِتپال وْانْگ مانسِک دبا پیارے لال ،تے وْی وْدھنھ لگّا۔ کدے-کدے سَونھ لئ اُہ نشے دا سہارا لَینھ لگّا۔
دو وْکت دی روٹی دا خرچا کڈھّنھ لئ کئ وْار اُس نوُں آپنھے سائِلاں دِیاں جیباں کٹّنھیاں پَینْدِیاں۔ صصص کدے تلبانا بھرنَیں ضضض آکھ کے ڈیڈھ رُپئے دی تھاں پنّجاہ لَینھے پَینْدے، کدے گوْاہ دے خرچے دے بہانے وْ ِہ دی تھاں سَو۔ کدے-کدے اِس چُستی دا سائِل نوُں پتا لگّ جانْدا۔ نالے اُہ کُپتّ کردا، نالے لِفافا چُکّ کے لےَ جانْدا۔
اِکّ سماں اجِہا وْی آئِیا، جدوں اُہ ہر ترہاں دے غلت کنّم کرن لئ مشہُور ہو گِیا۔ کِسے نے جھُوٹھا ہلفِیا بِیان تسدِیک کراَونھا ہووْے، کِسے نے کِسے تھاں جھُوٹھی گوْاہی پوْاَونھی ہووْے جاں کِسے نے کِسے مرے-کھپے بنّدے دی تھاں وْکِل کھڑا کرنا ہووْے تاں بِناں جھِجک اہ پیارے لال دی شرن آئُنْدا۔ بِناں کِسے دی پروْاہ کِتے اُہ آپنھی موہر ٹِکا دِنّدا۔ کوئ اِتراذ کردا تاں اُہ کھرِیاں-کھرِیاں سُنھاَونھ لگّدا۔
ععع مَیں وْی روٹی کھانھی ہےَ۔ اِیمانداری نال نہِں مِلدی تاں بیئِیمانی نال سہی۔ اگّے کِہڑا ادالتاں وْ ِچّ سہی کنّم ہُنّدا ہےَ۔ سبھ جھُوٹھو-جھُوٹھ۔ کوئ لُک کے ٹھگّی ماردا ہےَ، کوئ جگّر۔ مَیں جگّر ٹھگّی مارانْگا۔ غغغ گُرمِیت دے شہِر تبدِیل ہو کے آئُنھ تک اُہ پُوری ترہاں تباہ ہو چُکّا سی۔ اُس نے پنّڈ جانھا چھڈّ دِتّا سی۔ سارا دِن اُہ شراب پِیئ رکھّدا۔ نشے لئ جِبا-جِبا اگّے ہتھّ اڈّ لَینْدا۔ کئ وْار شرابی ہوئِیا کھوکھِیاں وْ ِچّ لِٹِیا رہنّدا۔
کئ مہِنے نا پیارے لال نے گُرمِیت نوُں پچھانھِیا، نا گُرمِیت نے پیارے لال نوُں۔ نا سرکاری وْکِل نوُں شرابی وْکِل تک کوئ وْاستا سی، نا پیارے لال نوُں سرکاری وْکِل تک۔

گُرمِیت نوُں پِیارے لال دا اُس سمیں پتا لگّا، جدوں اِکّ وْار چنڈِیگڑھ گئے توں اُس دے اِکّ دوست نے پِیارے لال دا ہال-چال پُچھّیا۔
وْاپس آ کے گُرمِیت نے اُس نوُں ہِکّ نال لا لِیا۔
گُرمِیت راہِیں پِیارے لال نوُں پہلاں اجِہے کیس مِلنھ لگّے جِنہاں وْ ِچّ دوشِیاں نے آپنھے جُرم دا اِکبال کرنا ہُنّدا سی۔ چھوٹے-موٹے کنّم دی تھوڑھی-بہُت فِیس مِلدی۔
پھیر اُس نوُں غرِیب سائِلاں دے کیس مِلنھ لگّے۔ ہور نہِیں تاں رُجھیوْاں ہی سہی۔ رُجھیوْیں کارن جِیا وْی لگّنھ لگّا اتے شراب دی تلب وْی گھٹنھ لگّی۔
کچہرِیاں وْ ِچّ اُس دا مانھ-تانھ بہال ہونھ لگّا۔ کدے-کدے اُس دی کابِلِیعت دی تارِیف وْی ہُنّدی۔
ہُنھ گُرمِیت دے نَوکری چھڈّ جانھ نال اُہ گھبراہٹ وْ ِچّ سی۔
جے اُہ نَوکری وْ ِچّ ہُنّدا تاں شائِد پِیارے لال نوُں وْی آپنھی لِیاکت دِکھاَونھ دا مَوکا مِل جانْدا۔
¬

بھاوْیں کچہری وْچّ بَیٹھا ہر وْکِل اِہ کیس ہاسل کرن لئ ترلو-مچھّی ہو رِہا سی پر سنّت رام بھنّڈاری بے-فِکر سی۔ اُس نے مُداّی دھِر وْلّوں وْکالت کرنی ہی کرنی سی۔
بنّٹی دے اگوْا وْالے دِن توں لےَ کے اجّ تک اُہ اِس کیس نال جُڑیا رہا سی۔ وْےَیسے وْی بھنّڈاری یُوْا سنّگھ دا کانُونّنی سلاہکار سی اتے سنّگھ اُس دا پرسنّسک۔ جدوں دوہاں دھِراں وْچّ گھِؤ-کھِچڑی وْالا رِشتا سی تاں کیس باہر کِوْیں جا سکدا سی (
بھنّڈاری دے لالا جی نال وْی نِجّی سنّبنّدھ سن۔ لالا جی وْانْگ بھنّڈاری وْی سماج سیوْک سی۔ بہُت سارِیاں سنّستھاوْاں دوہاں دے سہارے چلّدِیاں سن۔ جے لالا جی خُون-پسِینا اِکّ کرکے کِسے سنّستھا نوُں جنم دِنّدے سن تاں بھنّڈاری سابِب دھن-دَولت نال اُس دی پروْرِش کردے سن۔ ماتا دے بھنّڈارے لئ سیوْک لالا بھیجدا تاں راشن-پانھی بھنّڈاری، ہسپتال بِمار پئے لوکاں دی سیوْا جے لالا کردا تاں مُفت دوْائِییاں بھنّڈاری بھیجدا۔ جِتھے لالا جی دی نِشکام سیوْک وْجوں پرسنّسا ہُنّدی، اُتھے بھنّڈاری دی مہانْدانی وْجوں۔
کیس لڑن پِچھّے بھنّڈاری نوُں پَیسے دا لالچ نہں سی۔ بنّٹی خاتر ہذاراں رُپیا اُہ پہلاں ہی پلّلُں خرچ چُکّا سی۔ اخباراں وْچّ اِشتِہار چھپوْائے گئے سن، ریڈِیُو اتے ٹی وْی صصص تے سُوچناوْاں دِتّیاں گئِییاں سن۔ اِہ سارا خرچا بھنّڈاری نے دِتّا سی۔
اِس کیس پِچھّے بھنّڈاری نوُں اُہو لالچ سی جِہڑا ہر وْکِل نوُں ہُنّدےَ۔ آپنھی چرچا کراَونھ دا۔ جِنّنا وْدھّ کِسے دا پرچار، اونی وْدھّ اُس دی پرَیکٹِس۔ پرچار جے ریڈِیُو، ٹی وْی جاں اخباراں راہِیں ہُنّدا ہووْے تاں کِیا کہنھے۔ اِس کیس دی مِیڈِیئے وْچّ پہلاں رجّ کے چرچا ہوئ سی، اگانہ وْی ہونھی سی۔ پرَیس وْالِیاں نے ادالتی کاروْائ نوُں وْدھا-چڑھا کے پیش کرنا سی۔ اخباراں وْچّ دوشِیاں دے نال-نال وْکِیلاں دے فوٹو چھپنھے سن۔

اسَینْبلی وْ ِچّ پہلاں وْی رَولا پیا سی، اگانہ وْی پَینھا سی۔ دبا ہیٹھ آئے مُکھّ منّتری نوُں دوشِیاں نوُں سذا کراَونھی پَینھی سی۔ جِس ترہاں اِنّدرا کتل کیس وْ ِچّ جیٹھملانی اتے لیکھی وْرگِیاں دی گُڈّی چڑھی سی، اُسے تراں اِس کیس وْ ِچّ بھنّڈاری دی گُڈّی چڑھنی سی۔
وْ َیسے وْی اجِہے خترناک مُلذماں نوُں سذا کراَونھ نوُں بھنّڈاری سماج سیوْا سمجھدا سی۔ اُس دے وْ ِچار وْ ِچّ کُجھّ ہذار رُپیاں بدلے، کِسے ماسُوم دا کتل کرنا، گھور اپرادھ سی، مہاں پاپ سی۔ اجِہے دُشٹاں نوُں فانْسی ہونھی چاہِیدی سی۔
اِکو تِیر نال اُہ دو شِکار پھُنّڈنھا لوچدا سی۔ مشہُوری وْی اتے سماج سیوْا وْی۔
تفتِیش دَوران بھنّڈاری نے آپنھے اسر-رسُوخ دی پُوری وْرتوں کِیتی سی۔ پہلاں اُس نے پُلِس ،تے دبا پائِیا۔ دوشی جلدی توں جلدی پھڑے جانھ۔ دوشی پھڑے گئے تاں مَیجِسٹریٹ ،تے دبا پائِیا۔ ی۔ ععع دوشی پُختا۔ مُجرم ہن۔ جلدی-جلدی بھیت دینھ وْالے نہِں۔ وْدھّ توں وْدھّ رِمانْڈ دیوْو تاں جو پُلِس چجّ نال تفتِیش کر سکے۔ غغغ
مَیجِسٹریٹ نے پُورے پنّدراں دِناں دا رِمانْڈ دے دِتّا۔
اُسنُوں بھنّڈاری دا اِہسان چُکائینھ دا مساں مساں مَوکا مِلِیا سی۔
شہر وْ ِچّ ججّ بہُتے سن اتے سرکاری کوٹھی اِکّ۔ اُہ وْی بابا آلا وْیلے دی۔ کدے کِسے کمرے دی چھتّ گِر گئ، کدے کِسے کنّدھ دا پلستر۔ کدے سپّ نِکل آئے، کدے چُوہِیاں نے ہلّا بول دِتّا۔ کدے بِجلی دی تار سڑ گئ، کدے پکھّا سڑ گِیا۔
اِہ کوٹھی کِہڑا ہر اِکّ نوُں نسِب ہُنّدی سی۔ جِس نوُں مِل گئ، مِل گئ۔ باکِیاں نوُں آپنھا پربنّدھ آپ کرنا پَینْدا سی۔
شہر وْ ِچّ وْدھِیا رِہائِش دی کمی سی۔ ججّاں دے سٹَینْڈرڈ دِیاں چالی پنّجاہ کوٹھِیاں مساں سن۔ اُہناں وْ ِچوں بہُتِیاں وْ ِچّ مالک رہِنّدے سن۔ کدے کوئ خالی ہُنّدی تاں ججّاں نوُں اُہ وْی نا مِلدی۔ اُہناں نوُں کوٹھِیاں کِرائے ،تے دینھ وْ ِچّ مالکاں نوُں کئ اِتراذ سن۔ پہلا اِہ کِہ ججّ پُورا کِرائِیا نہِں دِنّدے۔ اسل وْ ِچّ اُہ پُورا کِرائِیا دے ہی نہِں سکدے۔ تنخاہ

گھٹّ سی اتے کِرائِیا وْدھّ گھٹّ کِرائِیا لَینھوں نانْہ کر کے ہاکم نال دُشمنھی پاَونھ نالوں چنّگا سی پہلاں ہی آکھ دِتّا جاوْے کِہ کوٹھی کِرائے ،تے نہِں دینھی۔ مالکاں نوُں دُوجا اِتراذ اِہ سی کِہ لوڑ پَینھ ،تے کوٹھی خالی نہِں سی ہُنّدی۔ کدے کوئ کوٹھی خالی کرن لئ آکھنھ دی غلتی کر بَیٹھدا تاں مُکدّمے دی دھمکی مِلدی جاں پُلِس دے چڑھا لِآئُنھ دی۔
کِس مالک دا سِر بھوْ ِیاں سی، اُہ بلدی اگّ وْ ِچّ ہتھّ پاوْے۔
اِس دے اُلٹ بھنّڈاری کول کوٹھِیاں دی وْی کمی نہِں سی اتے کھُلّہ-دِلی دی وْی۔ شہِر دی رئِیس کالونی بھنّڈاری باغ وْ ِچّ اُس دِیاں پنّج کوٹھِیاں سن۔ اِکّ وْ ِچّ آپ رہِنّدا سی، دو ججّاں لئ راکھوْ ِیاں سن۔
ججّاں نال اُس دا نِتّ دا وْاہ سی۔ کاغذِں-پتّرِں اُہ اُہناں توں پُورا کِرائِیا وْسُولدا سی۔ اُہناں نوُں وْسُولے کِرائے دِیاں رسِیداں وْی دِنّدا سی۔ اِہ دُوسری گلّ سی کِہ کِرائِیا تاں کی لَینھا سی، اُہ بِجلی پانھی تک دا بِلّ پلّئُں بھرِیا کردا سی۔
اِہ نہِں کِہ بھنّڈاری بُدھُو سی۔ اہ افسراں توں کِرائِیا وْسُولدا سی، نوٹاں دی تھاں سونے دِیاں موہراں وْ ِچّ۔
مالک-مکان اتے کِرائیدار دے رِشتے کارن پہلاں افسراں نال اُس دی دوستی ہُنّدی۔ پھیر اِہ دوستی یاری وْ ِچّ تبدِیل ہو جانْدی۔ لوڑ پَینھ ،تے اُہ یاری دا مُلّ وْٹّدی سی۔
اُس دی وْکالت دا ڈنّکا سارے پنّجاب وْ ِچّ وْجّدا سی۔ شہِر وْ ِچّ کیس لڑن دی اُس دی فِیس دس ہذار سی۔ باہر جانھ دی پنّچی-تِنہ ہذار۔
باہرلے کیس اُہ اُدوں ہی پھڑدا سی، جدوں کُرسی ،تے کوئ مِتّر بَیٹھا ہُنّدا سی۔
پچھّے جِہے جلنّدھر دے اِکّ آئ □ٹی □ او □صصص تے کُرپشن دا کیس بنھ گِیا۔ پُلِس گرِفتار کرن لئ اُس دے پچھّے لگّ گئ۔
اُتھوں دا سَیشن ججّ اڑِیال ٹٹّو سی۔ کِسے وْی کِیمت ،تے اُہ آئ □ٹی □ او □دی پیشگی ذمانت لَینھ نوُں تِیار نہِں سی۔

کِسے نے آئ □ٹی □ او □ نوُں سلاہ دِتّی۔ اِس ججّ کولوں پیشگی ذمانت دی گارنّٹی جے کوئ دے سکدا ہےَ سی تاں اُہ شہر وْالا بھنّڈاری وْکِل ہی سی۔
جلنّدھر دے سَیشن ججّ دی ادالت وْ ِچّ پیش ہونھ دا بھنّڈاری نے پُورا وْ ِہ ہذار رُپیا لِیا سی۔
اِنّجھ مِلِیاں نوٹاں دِیاں تھہیاں نوُں اُہ کوٹھیاں دا کِرائِیا سمجھدا سی۔
جھپو۔جھپی اِس مَیجِسٹریٹ نے وْی بنّٹی کتل کیس وْ ِچّ اونا پُلِس رِمانْڈ دِتّا سی، جِنّناں پُلِس نے منّگِیا سی۔
مُکدّما چلّنھ ،تے سنّگھ نوُں بھنّڈاری دی پھیر لوڑ پَینھی سی۔ جے دوشِیاں نوُں سذا شہادتاں دے ادھار ،تے ہُنّدی نا دِکھی تاں بھنّڈاری نوُں سَیشن ججّ تک پہُنّچ کرنی پَینھی سی۔ سَیشن نے جھِجک دِکھائ تاں ہائ کورٹوں ہری جھنّڈی کراَونھی پَینھی سی۔
جدوں انّدرخاتے کنّم کرنا سی، پھیر جگّر ہو کے کِنُں نا کِہتا جاوْے (مُدّای دا وْکِل بنھ کے نامنھا کِنُں نا کھٹّیا جاوْے (
بھنّڈاری نوُں وْکِل بنھن دی پیشکش اُڈِیکدِیاں اِکّ۔اِکّ کرکے تِنّن مہینے لنّگھ گئے۔ پیشکش کرنی دُور رہی، لالا جی نے کدے اُس کول مُکدّمے دا ذِکر تک نا چھیڑِیا۔
پہِلاں بھنّڈاری چُپّ رِہا۔ جِس دِیاں اکھّاں دُکھنھگِیاں، آپے پٹّی بنّنہیگا۔
جدوں چلان پیش ہونھ توں بااد وْی لالا جی نے وْکالتناما نا بھیجِیا تاں بھنّڈاری نوُں شکّ ہوئِیا۔ ععع ہو سکدےَ، لالا جی نوُں پتا ہی نا ہووْے کِہ مُدّای دھِر نوُں وْی وْکِل کرنا پَینْدےَ۔ غغغ
مُنشی ہتھّ اُہناں خُد وْکالتناما بھیج دِتّا۔
لالا جی ربّ دا بھانھا منّنی بَیٹھے سن۔ پالے اتے مِتے نوُں سذا کراَونھ وْ ِچّ اُہناں نوُں کوئ دِلچسپی نہں سی۔ تُر گِیا تاں وْاپس آئُنھا نہں سی۔ اُہ کِنُں کُفر تولنھ (کِنُں کچہرِیاں وْ ِچّ ذلِل ہونھ (
لالا جی نے وْکالتناما بیرنّگ موڑ دِتّا۔
لالا جی نوُں مناَونھ اتے جرائِم۔وْ ِگِیان دے نُکتے سمجھاَونھ بھنّڈاری خُد لالا جی وْلّ چلّ پِیا۔

اِناں غرِبب۔غُربِیاں دے مُونّہ خُون لگّ چُکّا ہےَ۔ اِہ پہِلاں چورِیاں کردے سن، ہُنھ کتل کردے ہن۔ لالا جی نے چُپّ دھار لئ تاں اِہ بری ہو جانھگے۔ بری ہو کے بنّدا مارنا اِہناں نوُں ٹِچّر لگّیگا۔ لالا جی نے دوشِیاں نوُں سذا کِسے نِجّی مُفاد لئ نہِں سی کراَونھی۔ اِہناں نوُں سذا کراَونھا وْی اِکّ سماج سیوْا سی۔ اِہ کھُلّہے پھِردے رہے تاں کِسے ہور بنّٹی نوُں مارنگے۔ سماج نوُں سُکھ دا ساہ دِوْاَونھ لئ اجِہے ماس-کھورے بگھِیاڑاں نوُں پھاہے لوْاَونھا ذرُوری سی۔

سماج سیوْا لالا جی دا پرم-دھرم سی۔ جے پالے اتے مِتے نوُں سذا کراَوینھ نال سماج دا کُجھّ سنّوْر سکدا سی تاں اہ اُہناں نوُں سذا کراَونھ لئ تِیار سن۔

ہور ماسُوماں دی جان بچاَونھ دے اُدیش نال لالا جی نے وْکالتنامے ،تے دستخت کر دِتّے۔

وْکالتنامے نوُں بوجھے وْچّ پا کے بھنّڈاری کچھّاں وْجاَونھ لگّا۔

¬

پالا اتے مِتا موہن جی دے پکّے سائِل سن۔
پالے دی ماں اُس کول کئ چکّر لا چُکّی سی۔ اگّے وْانْگ اِہ کیس وْی اُہ اِسے کولوں کراَونھا چاہُنّدی سی۔
مِتے دے جیلھوں کئ سُنیہے آئے سن۔ موہن جی اُہناں دا کیس لڑے۔ فِس دی پروْاہ نا کرے۔ باہر آئُنْدِیاں ہی اُہ موہن جی دا گھر نوٹاں نال بھر دیوْیگا۔
موہن جی نوُں فِس دی پروْاہ نہں سی۔ آپنھے پکّے سائِلاں نال اُس نے کدے فِس نہں سی کھولہی۔ سائِلاں نوُں فِس دا آپے پتا ہُنّدا سی۔ دس-دس، وْ ِہ-وْ ِہ ہر پیشی دے کے اُہ موہن جی دا کوٹا پُورا کر جائِیا کردے سن۔
اِہ کتل کیس سی۔ اِس کیس دی فِس ہذاراں رُپئے بنھنی سی۔ پالے اتے مِتے نے ہذاراں رُپئے وْی چُکا دینھے سن۔ موہن جی نے بسّ اُہناں دی ذبان ،تے وْ ِشوْاس کرنا سی اتے اُہناں دے بری ہونھ تک فِس دے بھُگتان نوُں اُڈِیکنھا سی۔
موہن جی ساہمنھے مسلا فِس جاں اُڈِیک دا نہں سی۔ مسلا اِہ سی کِہ اِہ کیس اُس نے جھگڑنا سی جاں نہں۔
موہن جی اِکّ مُنشی توں وْکِیل بنھیا سی۔ اُس دا وْکالت دا تجربا وْی ٹھِیک-ٹھِیک ہی سی۔ چھوٹے-موٹے کیس اُس نے بتھیرے لڑے سن۔ سَیشن کیس لڑن دا ہالے تک ہَوسلا نہں سی پیا۔
سَیشن کورٹ دا ناں سُنھدِیاں ہی اُس دِیاں لتّاں کنّبنھ لگّدِیاں، دِل دھڑکنھ لگّدا اتے متھّے ،تے پسِنے دِیاں بُونّداں ٹپک پَینْدِیاں۔
سَیشن کیساں وْ ِچّ دوشِیاں نوُں اُمر کَید توں لےَ کے پھانْسی تک دی سذا ہُنّدی سی۔ کیس دی پَیروْائ کئ-کئ دِن لگاتار چلّدی سی۔ سَیشن کیس سخت مِہنت دی منّگ کردا سی۔
موہن جی مِہنت توں نہں سی ڈردا، پر وْ ِہاں سالاں دے لنّبے سنّگھرش بااد اُہ مساں-مساں وْکِیل اکھوْاَونھ اتے سُکھ دی روٹی کھانھ لگّا سی۔
کِسے سائِل نوُں پھانْسی چڑھوْا کے نا اُہ اناڑی وْکِیل اکھوْاَونھ دے رَوں

وْ ِچّ سی، نا ہتھلے چار کیساں نوُں گوْاَونھ دے۔ بھُلّ-بھُلیکھے جے کوئ سَیشن-کیس اُس کول آ جانْدا تاں لالچ تِیاگ کے اُہ سائِل نوُں کِسے سِنِیار وْکِیل دے لڑ لا آئُنْدا۔
بنّٹی کتل کیس نوُں اُہ اگانْہ دھکّنھ دے مُوڈ وْ ِچّ نہِں سی۔
جِس دِن توں پالے دی ماں اِس کیس دی پیشکش لےَ کے آئ سی، اُسے دِن توں اُہ آپنھے-آپ نال کھَوجھل رِہا سی۔
جدوں کئ دِناں دی جدّو-جہِد کوئ سِٹّا نا کڈھّ سکی تاں رہِنُمائ لئ اُہ آپنھے سِنِیار منوہر لال کول گِیا سی۔
کیس سُنھ-سمجھ کے منوہر لال نے جھٹّ پروْانگی دے دِتّی۔ پچھلے دساں سالاں دی اُس دی کارگُذاری دیکھ کے منوہر لال تاں پہلاں ہی موہن جی ،تے ذور پاَونْدا آ رِہا سی۔ اُس نوُں سَیشن کیس لڑن توں نہِں جھِجکنھا چاہِیدا۔ موہن جی مَوکا ٹالدا رِہا سی۔
پہلاں جو ہو گِیا، سو ہو گِیا۔ ہُنھ اُس دے ہتھّ اُہو مَوکا لگّا سی، جِس دی موہن جی نوُں سالاں توں اُڈِیک سی۔ سپھلتا دی پَوڑی دا اگلا ٹنّبا اُس نوُں آوْاذاں مار رِہا سی۔
اِہ صصص بلائِینْڈ مرڈر کیس ضضض سی۔ ہُنّدے کتل نوُں اکھِّس دیکھنھ وْالا پُلِس کول اِکّ وْی گوْاہ نہِں سی۔ کیس نوُں کھڑا کرن لئ پُلِس نے جِہڑے گوْاہ رکھّے سن، اُہ سبھ پُلِس ٹائُوٹ سن۔ ہر پُلِس ٹائُوٹ دی موہن جی کول جنم-پتّری سی۔ اُہناں دِیاں وْکھّیاں بھنّننھ دا اُہ پہلاں ہی ماہِر سی۔ موہن جی وْرگے وْا-وْرولے ساہمنھے ریت دے اِس مہِل نے پہلے ہلّے ہی ڈھہِ جانھا سی۔
خُدا-نا خاستا جے اِہ دوشی سذا ہو گئے، پھیر وْی موہن جی دی وْکالت نوُں ڈھاہ لگّنھ وْالی نہِں سی۔ دووْیں دوشی لاوْارِس سن۔ اِہناں نوُں سذا ہونھ دا کِسے نے نوٹِس نہِں سی لَینھا۔
سارے پُٹھّ-سِدھّ سوچ کے موہن جی نے آپنھی جھِجک کھولہنھ دا من بنھا لِیا سی۔

موہن جی دے گُرُو دِیاں گلّاں درُست سن۔ اِہنِیں دِنِیں نا اُس نوُں کنّم دی کمی سی، نا کنّم وْ ِچّ مِلنھ وْالی کامیابی دی۔ اُس دے پھُوک-پھُوک پَیر دھرن دے دِن کدوں دے لنّگھ چُکّے سن۔
موہن جی آپنھی آدت توں مجبُور سی۔ سبھ کُجھ سمجھدا ہوئِیا وْی ہالے تک اُہ آپنھے اتِیت توں کھہڑا نہِیں سی چھُڈا سکِیا۔
ہالے تک اُس نوُں اُہ دِن بھُلّے نہِیں سن، جدوں موہن جی دے وْکِل بنھن دے سُپنے ،تے لوک ہسّیا کردے سن۔
کوئ پرائِیا نہِیں، اُس دا آپنھا چاچا آکھیا کردا سی۔
ععع جے کھُسرِیاں دے مُنّڈے ہونھ لگّنھ تاں آدمِیاں نوُں کَونھ رووْے (ععع
موہن جی نے کنّناں ،چ تیل پا لِیا سی۔
اُس نوُں منوہر لال ،تے بھروسا سی۔ اُسے نے اُس نوُں مُنشی بنھائِیا سی۔ اُہو اُس نوُں وْکِل بنھائیگا۔
موہن جی دے دسوْ ِں پاس کردِیاں ہی اُس دا باپ چلّ وْسّیا سی۔
ٹی □بی □نے اُس دے باپ نوُں جوْانی وْ ِچّ ہی گھیر لِیا سی۔ اِکّ چھوٹے جِہے کھوکھے وْ ِچّ پان-بِڑی لاَونھ وْالے پنوْاڑی کول کِنّنی کُ پُونّجی بچا کے رکھّی ہو سکدی سی (باپ دا ستھّر اُٹھنھ تکّ، اُہناں دے گھر دا راشن تکّ مُکّ چُکّا سی۔
منوہر لال جے اُہناں دے گُیانْڈھ نا وْسّدا ہُنّدا تاں ٹبّر دا پتا نہِیں کی بنھدا (موہن جی پڑھن وْ ِچّ ہُشِیار سی، پر پڑھائ نالوں اُس نوُں بھُکھّے ڈھِڈّاں دا ذِیادا فِکر سی۔ کِسے چھوٹی-موٹی نَوکری لئ اُہ تڑپنھ لگّا۔
منوہر لال نے اُس نوُں گھر بُلائِیا۔ چُلّہا مگھدا رہے، اِس لئ پہِلے ہلّے اُس نے موہن جی نوُں آپنھے مُنشی دا سہائِک بنھا دِتّا۔
منوہر لال شہِر دے سِرکڈھّ وْکِلاں وْ ِچوں اِکّ سی۔ اُس دی اُپر تک پہُنّچ سی۔ اُس نے سوچِیا سی کوئ نَوکری نِکلدِیاں ہی اُہ اُس نوُں کِدھرے اڑھکا دیوْیگا۔ ہالے ڈُبّدے نوُں تِنکے دا سہارا کافی سی۔
جدوں منوہر لال نے موہن جی دی کنّم کرن دی لگن دیکھی تاں اُس نے آپنھا پہِلا خِیال تِیاگ دِتّا۔ اُہ مہِنے وْ ِچّ ہی مُنشِپُنھے دِیاں سارِیاں

پیچیدگیاں سمجھ گیا سی۔ جہڑا نُکتا اُس نوُں اِکّ وْار سمجھا دِتّا گیا، اُس نُکتے ،تے منوہر لال نوُں کدے دُبارا مغذ-کھپائ نہں سی کرنی پئ۔
دو کُ مہنِیاں بااد اُہ دااوْے، جوْاب-دااوْے اتے ارذی-پتّر تِیار کرن وْ ِچّ وْکِیل دا ہتھّ وْٹاَونھ لگّا۔
تِیجے مہنے منوہر لال نے آپنھے من نال فَیسلا کر لِیا۔ موہن جی نوُں اُہ مُنشی نہں رہنھ دیوْیگا، اُس نوُں وْکِیل بنھائیگا۔
ہلّا-شیری دے کے پہلاں موہن جی نوُں بی ئے کرائ۔ پھیر گنّگا نگروں لاا کروْا دِتّا۔
کالا کوٹ پا کے وْی پہلے پنّج وْرہے اُہ منوہر لال دے مذبُوت کھنّبھاں ہیٹھ پلدا رِہا۔
الگّ پھٹّا لا کے وْی اُہ اُس نوُں ربّ وْانْگ پُوجدا رِہا۔
منوہر لال وْی اَس نوُں پہلاں وْانْگ دُلاردا رِہا۔ اَوکھے سمِیاں وْ ِچّ اُس نوُں سنّبھالدا رِہا۔
ععع پہلے دِناں وْ ِچّ ہارن وْالے کیس گھٹّ پھڑو۔ بدنامی توں بچے رہوگے۔ کیساں دے نال-نال کیس لِاَئُنھ وْالِیاں اُپر وْی مِہنت کرو۔ غغغ اجِہے گُر سمجھاَونْدا رِہا۔
اِناں نُسکھِیاں تے امل کردِیاں پہلاں اُس نے مُنشِیاں ،تے ڈورے پائے۔ اُہناں دے بھائِیچارے وْ ِچوں سی۔ بھائِیچارا بھائِیچارے دی مدد نہں کریگا تاں کَونھ کریگا (
مدد دا وْاادا کردے مُنشِیاں دے پردھان نوُں پہلاں-پہلاں جھِجک ہوئ۔ مُنشی نمک اِکّ وْکِیل دا کھاوْے اتے وْفاداری دُوجے نال کرے، اِہ وْ ِشوْاسگھات سی۔
اُس نوُں سمجھاَونھ لئ موہن جی نوُں کئ دِن مغذ-کھپائ کرنی پئ سی۔ اُہ مُنشِیاں نوُں وْکِیلاں دے سارے کیس توڑن لئ تھوڑھا آکھ رِہا سی۔ اُہ تاں اُہ کیس منّگدا سی، جِہڑے نِرول مُنشِیاں دے آپنھے ہُنّدے سن۔ جِہڑے اُہناں کول اُہناں دے آپنھے رسُوخ نال آئُنْدے سن۔ اجِہے کیساں ،تے وْکِیلاں دا کوئ ہکّ نہں ہُنّدا۔

مُنشِیاں دے لِیانْدے کیساں وْ ِچوں جے اُہناں نوُں ہِسّا مِلدا ہووْے تاں اُہ کیس جِیا سدکے آپنھے وْکِل نوُں دینھ جے اجِہی اسامی نوُں وْکِل مُنشی دا فرذ سمجھ کے ہی ڈکار جانْدے ہونھ، پھیر تاں مُنشِیاں نوُں آپنھے ہکّاں بارے سوچنھا ہی چاہِیدےَ۔
مُنشی سوچنھ لگّے۔
موہن جی سچّ آکھدا سی۔ اُہناں نال دھکّا ہو رِہا سی۔ اُہناں نوُں ہِسّا مِلنھا چاہِیدا سی۔
مُنشِیاں وْ ِچوں پہلی وْاری کوئ وْکِل بنھیا سی۔ اِس لئ موہن جی اُہناں دِیاں تکلِیفاں نوُں سمجھدا سی۔ مُنشِیاں نوُں اُس دی مدد کرنی چاہِیدی سی۔
مدد وْجوں مُنشِیاں وْلّوں کُجھ کیس اُس نوُں مِلنھ لگّے۔
ہُنھ سماں بدل چُکّا سی۔
ہُنھ نا اُس نوُں کِسے مُنشی دے سہارے دی ذرُورت رہی سی، نا کِسے موہتبر ے دی۔
موہن جی نوُں کنّم ہتھآئُنھا ہی نہِں، سنّبھالنھا وْی آ گِیا سی۔
وْ ِنُپارِیاں وْانْگ گاہک نوُں اُہ ربّ دا رُوپ سمجھدا سی۔ ماپِیاں وْانْگ اُہ اُہناں دا خِیال رکھّدا سی۔ سائِل دی جائِذ-نجائِذ ہر ڈھنّگ نال مدد کرنا اُہ آپنھا دھرم سمجھدا سی۔
پالا اتے مِیتا۔ جھ ہی تاں اُس دے بھگت نہِں سن بنھ گئے۔ موہن جی نے اُہناں نوُں سَینْکڑے وْار جیلہ جانھوں بچائِیا سی۔
پہلاں جدوں اُہناں ،تے بِسِیاں کیس چلّدے سن تاں باہر-انّدر گئے اُہ اکسر تارِیخ بھُلّ جائِیا کردے سن۔
اُہناں نوُں تارِیخ یاد نہِں رہی، نا سہی۔ موہن جی دی ڈائِری نوُں تاں یاد سی۔
اُہناں دے گھنّٹا کُ لیٹ ہونھ ،تے موہن جی نوُں فِکر لگّ جانْدا۔
گھنّٹا کُ ہور اُڈِیک کے اُہ اُہناں دے بچاؤ دے پربنّدھاں وْ ِچّ رُجھ جانْدا۔
کدے رِیڈر دی مُٹھّی گرم کردا۔ اُہ اکھّاں مِیچ لئے۔ کدے آپنھے کِسے سائِل دی خُشامد کردا۔ اُہ پالا بنھ کے پیشی بھُگت آئے۔

لگّدے وْسّ اُہ آپنھے سائِل نوُں جیلہ وْی نہِں سی جانھ دِنّدا۔ لوڑ پَینھ ،تے اُہناں دے ذامن وْی آپ کھڑے کر دِنّدا سی اتے ذامن نوُں تسدِیک کرن وْالے پنّچ-سرپنّچ وْی۔
اجِہے وْکِیل نوُں چھڈّ کے کوئ سائِل کِدھرے ہور جاوْے تاں کِئُں (ہُنھ جدوں کِسے سائِل دے کِدھرے جانھ دا خترا نہِں سی تاں موہن جی نوُں سَیشن کیس وْی لڑنے چاہِیدے سن۔
کیس لڑن دا اِرادا پکّا کردِیاں ہی موہن جی ساہمنھے دُوسری سمسِّیا آ کھڑوتی۔
موہن جی دا اُدیش مُکدّما لڑنا ہی نہِں، جِتّنھا وْی ہُنّدا سی۔
اِہ کیس اُہ جِتّیگا کِس ترہاں (اجّ-کلّہ اُہ اِسے سمسِّیا نال جُوجھ رِہا سی۔
اِس کیس دی سُنھوْائ اَیڈِیشنل سَیشن ججّ ستِنّدر ناتھ نے کرنی سی۔
کیس لڑن دا فَیسلا کرن وْالے دِن توں لےَ کے اجّ تک اہ اُسے دا پچھّا کر رِہا سی۔
کیس دی رنھ-نِیتی گھڑن توں پہلاں اُس نے ناتھ ساہِب دے منوْ ِگیان نوُں گھوکھنھا اتے اُس دی وْ ِچاردھارا نوُں سمجھنھا سی۔
سَیشن ججّ ساہمنھے پیش ہونھ دا اُس دا اِہ پہلا مَوکا سی۔ اِسے لئ اُہ ناتھ دِیاں آدتاں توں انھجانھ سی۔
جِنہاں مَیجِسٹریٹاں دِیاں ادالتاں وْ ِچّ اُہ پیش ہُنّدا سی، اُہناں دی اُہ رگ-رگ توں وْاکِف سی۔
ہالے بہُتے دِن نہِں سن ہوئے، جدوں نتھُّو رام مَیجِسٹریٹ کولوں اُس نے دس کِلّو افِیم دے اِکّ دوشی نوُں بری کرائِیا سی۔
اِس کتل کیس وْانْگ اُس کیس دی وْی موہن جی نوُں گھبراہٹ سی۔
افِیم دی ماترا دس کِلّو سی، گوْاہ بڑے چُست سن۔ دوشی دے بری ہونھ دا کوئ ہِلا بنھدا اُس نوُں نذر نہِں سی آ رِہا۔
موہن جی نے ججّ دے لانْگری نوُں گنّڈھِیا۔ پتا لگّا۔
ججّ دھرمی-کرمی سی۔ سُبہا-شام اُہ پُوجا-پاٹھ کردا سی۔ ہر روذ گئُویاں نوُں پٹھّے پاَونھ گئُوشالا جانْدا سی۔ پُنّنِیا اتے مسِّیا وْالے دِن غرِیب-غُربِیاں لئ لنّگر لاَونْدا سی۔ سادھاں-سنّتاں دا گھر آئُنھ-جانھ بنھِیا رہِنّدا سی۔

موہن جی نے سائِل نوُں بھگوْیں کپّڑے پُیا دِتّے۔ سِر مُنّنوْا کے ہتھّ وْ ِچّ مالا پھڑا دِتّی۔ ہر پیشی ،تے اُہ ادالت دی اِکّ نُکّرے بَیٹھ جانْدا اتے مالا پھیرن لگّدا۔
ہَولی-ہَولی گوْاہاں اتے سرکاری وْکِل دے من وْ ِچّ بَیٹھ گئ کِہ اِہ کوئ بھگت سی۔
ججّ نوُں وْی تَوخلا ہونھ لگّا۔ جے جھُوٹھیاں گوْاہیاں دے آدھار ،تے اِس نوُں سذا ہو گئ تاں اِہ سراپ دے دیوْیگا۔
سچّ پرکھنھ لئ پِچھلی پیشی ،تے ججّ نے دوشی اتے تفتِیشی دوہاں نوُں کٹہرے وْ ِچّ کھڑا کر لِیا سی۔
ععع سچّ-سچّ دسّ بھگتا اسلِیعت کی ہےَ (ععع ہتھّ وْ ِچّ مالا اتے مُونّہ وْ ِچّ رام-رام کردا دوشی ججّ نوُں بھگت لگّا سی۔
ععع افِیم چرس سبھ جھُوٹھ ہےَ بھگت جی۔ مَیں کدے افِیم دی شکل تک نہِں دیکھی۔ پھیر وْی ربّ دی رذا وْ ِچّ راذی ہاں۔ کَید لِکھی ہوئ تاں خُشی-خُشی بھُگتانْگا۔ اگلے-پِچھلے کِسے جنم دے پاپ دا پھل بھُگتنھا ہی پئیگا بھگت جی۔ غغغ بھگت نے اکھّاں کھولہِیاں، جوْاب دِتّا اتے پھیر مالا پھیرنی شُرُو کر دِتّی۔
ععع ہُنھ تُوں بول بئ ہَولدارا) سہی-سہی دسّ کی پھڑِیا سی (ععع اکھّاں لال کر کے ججّ ہَولدار ،تے وْرہِیا سی۔
اِہ بھگت دی بھگتی دا اسر سی جاں ججّ دی گڑھک دا، اِہ ہَولدار جانھے۔ موہن جی اِنّنا جانھدا سی کِہ ہَولدار دِیاں لتّاں کنّب گئِییاں سن اتے سچّ بِیان کردِیاں ذُبان تھرتھرا گئ سی۔
ععع جی، اِس توں بھٹھّی پھڑی سی، تھانھیدار دے آکھنھ ،تے مَیں افِیم پا تی۔ غغغ
آخر دِل کرڑا کر کے ہَولدار نے سچّ اُگلِیا سی۔
سچّ ساہمنھے آ گِیا۔
جے نتھُّو رام دھرمی-کرمی سی تاں دیوْ سِنّگھ پُورا ناستِک۔ آپنھی کامریڈی اُس نے لُکا-چھِپا کے نہِں سی رکھّی۔ سوْیرے-شام اُہ شہِر ،چ

سائیکل تے گھُنّمدا سی، اُہ وْی کُڑتا پجاما پا کے۔ نا اُہ سبذی خرِیدنھ وْچّ جھِجک مہسُوس کردا سی، نا بچّیاں نوُں سکُول چھڈّنھ جانھ وْچّ۔
سادھاں-سنُتّاں دے اُہ پُجّ کے خِلاف سی، بھری کچہری وْچّ اُہ اُہناں نوُں وْہلڑ، ہڈّ-ہرام اتے مِہنتکشاں نوُں گُنّمراہ کرن وْالے گردان دِنّدا سی۔
جے کوئ سادھ اُس دے دھکّے چڑھ جاوْے تاں اُس نوُں جیلہ دی چکّی پسائے بِناں چَین نہِں سی لَینْدا۔
موہن جی نے اُس دی اِس وْچاردھارا توں وْی بھرپُور فائِدا اُٹھائِیا سی۔ اُس دی ادالت وْچّ پیش ہونھ وْالے آپنھے سائِلاں نوُں اُس نے گُپت ہدائِتاں جاری کِیتِیاں سن۔ پیشی ،تے آئُنھ لگّے اُہ پھٹِیا جھگّا اتے پھِڈّی جُتّی پہِن کے آئُنھ۔ داڑھی کرڑ-برڑی ہووْے اتے وْال جھتھّرا۔ دیکھنھ وْالے نوُں لگّے، جِوْیں ہڈّ-توڑوْس مِہنت نے اُہناں دے خُون دا کترا-کترا چُوس لِئَے۔
موہن جی نے اُس ادالت وْچوں وْی چنّگے نتِیجے کڈھّے سن۔ نِربھےَ ٹرانْسپورٹ دے کنّڈکٹراں وْالا کیس اُس نے جِتّیا سی۔ نَوکرِنُں نِکلے کنّڈکٹر مُڑ بہال ہو گئے سن۔ کِرائیدار بھئِییاں نے ماروْاڑی مکان-مالکاں نوُں ہرا دِتّی سی۔ ذبری بیدخلی وْرُدھّ اُہناں نوُں بنّدی مِل گئ سی۔
پالے اتے مِتے نوُں اُہ سادھ بنھائے جاں ملنّگ۔ موہن جی توں اِہ فَیسلا نہِں سی ہو رِہا۔
ججّ دا اردلی ججّ نوُں دھرمی-کرمی آکھدا سی۔ لانْگری اُلٹ بولدا سی۔ اُہ آکھدا سی، ڈِنر سمیں سابت مُرغا کھانھ وْالا دھرمی-کرمی کِوْیں ہو سکدےَ۔
سفائِییاں وْالی دسّدی سی، ععع اُہ غرِیب-غُرِبِیاں تے بہُت رہِم کردےَ۔ چھوٹے-موٹے مَوکِیاں ،تے وْی اُس نوُں وْڈّیاں بخشِشاں دِنّدےَ۔ غغغ جمانْدار اُس دی گلّ نوُں جھُٹھلا رِہا سی۔ اُہ سوہنھی ہےَ، اِسے لئ اُہ اُس ،تے جان چھڑکدےَ۔ جمانْدار نوُں اُہ آپنھے کمرے دے بُوہے اگّوں دی نہِں لنّگھنھ دِنّدا۔

موہن جی دوچتّی وْچّ سی۔ ججّ دی وْچارادھارا سپشّٹ نہیں سی ہو رہی۔ جھٹپٹ کِسے نتِیجے ،تے پُجّنھ دی موہن جی نوُں کوئ کاہل وْی نہیں سی۔ سمائِت شُرُو ہونھ وْچّ ہالے ڈھیر سماں باکی سی۔
اِس فَیسلے نوُں اگّے پا کے اُسنے کیس دے گوْاہاں ،تے دھِیان کینْدرِت کرنا شُرُو کِیتا۔
اِس کیس وْچّ پُلِس نے اِکّ-دو نہیں، کئ ٹائُوٹاں نوُں گوْاہ رکھّیا سی۔ اِہناں وْچوں موہن سِنّگھ اتے بابُو بدماش اہِم سن۔ دووْیں ہُنھ تک سَینْکڑے کیساں وْچّ پُلِس وْلّوں گوْاہ بھُگت چُکّے سن۔ اُہناں کیساں دا لیکھا-جوکھا اِس کیس دی سفلتا لئ بہُت ذرُوری سی۔
تے سارِیاں کچہرِیاں وْچوں اِہ لیکھا-جوکھا جے کِسے کول مَوجُود سی تاں اُہ موہن جی ہی سی۔
فَوجداری کیساں وْچّ گوْاہ دے پچھوکڑ تے چال-چلنھ نوُں بڑی مہتّتا دِتی جانْدی ہُنّدی سی۔ وْار-وْار پُلِس وْلّوں بھُگتنھ وْالے گوْاہاں ،تے ادالتاں چڑن لگّدِیاں سن۔ ہر کیس وْچّ اجِہے گوْاہ دی شمُولِیعت پُلِس کہانھی جھُٹھلاَونھ لگّدی سی۔ ٹائُوٹ گردانے گوْاہ سذا دی تھاں دوشِیاں نوُں بری کراَونھ سہائ ہُنّدے ہن۔
تے کِسے گوْاہ نوُں ٹائُوٹ سِدھّ کرن وْالا توْت موہن جی کول مَوجُود سی۔
اِکّ توں وْدھّ کیس وْچّ بھُگتنھ وْالے گوْاہ دا موہن جی کول جھٹّ کھاتا کھُلہ جانْدا سی۔ پھیر کھاتے وْچّ ہر اُہ کیس درج ہُنّدا جانْدا، جِس وْچّ اُہ گوْاہ بھُگتدا سی۔ کِس کیس وْچّ ادالت نے اُس دی گوْاہی نوُں منّنِیا اتے کِس وْچّ اُس نوُں جھُوٹھا کرار دِتّا (کِس تھانھیدار نے اُس نوُں ذِیادا وْرتِیا اتے کِس نے گھٹّ (موہن جی دِیاں وْہِیاں ہر سوْال دا جوْاب دِنّدِیاں سن۔
جدوں موہن جی مُنشی سی تاں اُس نے اِکّ گوْاہ دے رِکارڈ دی فِس پنّج سَو رُپِیا رکھّی ہوئ سی۔
وْکِل بنھ کے اُس نے اِہ رِکارڈ وْیچنھا بنّد کر دِتّا سی۔ ہُنھ اِس رِکارڈ دی وْرتوں اُسے کیس وْچّ ہُنّدی سی جِس وْچّ اُہ وْکِل ہُنّدا سی۔

اِس گِدّڑ-سِنّگی نے وْی موہن جی دی وْکالت چمکاَونھ وْچّ خُوب مدد کِیتی سی۔ سِیانھے سمگلر پِچھّوں ہاڑے کڈھّنھ نالوں پہِلاں ہی اُس نوُں وْکِیل کر لِیا کردے سن۔
مُلذماں دے نال-نال ٹائُوٹاں نوُں وْی موہن جی دی چَونْکی بھرنی پَینْدی سی۔
اُس دی اِس کاڈھ نے ٹائُوٹاں دا پاسا پلٹ دِتّا سی۔
پہِلاں گوْاہ دی جوْائِیِیاں جِنّنی وْ ُکّت ہُنّدی سی۔ گوْاہ نوُں مُکراَونھ لئ پہِلاں مُلذم اُس دی ٹہِل سیوْا وْی کردا سی اتے نکد نارائِنھ وْی چڑھاَونْدا سی۔
ہُنھ گوْاہاں دے نال-نال پُلِس نوُں وْی ہتھّاں-پَیراں دی پئ ہوئ سی۔ پُلِس نوُں کِسے موہتبر نوُں گوْاہ رکھّے بِناں سردا نہِں سی۔ نِتّ نوْیں موہتبر پُلِس کِتھوں لِیاوْے (ٹائُوٹ دی گوْاہی پَینْدِیاں ہی موہن جی دا رِکارڈ دوشی دے بری ہونھ دے آسار پَیدا کر دِنّدا سی۔ گوْاہ دے پِچھّے-پِچھّے پھِرن دی تھاں دوشی کچھّاں وْجاَونھ لگّدا سی۔
آپنھے کارنامے ڈھکائ رکھّنھ لئ گوْاہ نوُں موہن جی دی چمچی مارنی پَینْدی سی۔ موہن جی چُپّ رہیگا تاں اُناں دی دِہاڑی بنھیگی۔
موہن جی توں نا مودن باہر سی، نا بابُو۔ اُہناں اُہو آکھنھا سی، جو موہن جی نے اکھوْاَونھا سی۔
موہن جی نے اُہناں نوُں تاں ہی مکرائیُنھا سی جے دوشِیاں نے اُس نوُں وْکِیل کرنا سی۔
وْکِیل اُس نے پَیسِیاں لئ نہِں، آپنھی جک کھولہنھ لئ بنھنا سی۔
موہن جی دی جھِجک کھُلّہنھ دے باکی سبھ راہ ساف سن۔ بسّ اِکو سمسّیا سی۔ اُہ سی سنّگھرش سنّمتی دی۔ دوشِیاں وْلّوں اِہ مُکدّما سنّمتی لڑن جا رہی سی۔
موہن جی وْی ذِدّی سُبھاا دا سی۔ جو ٹھانھ لَینْدا سی، اُہ کر کے چھڈّدا سی۔ اُہ بابا جی نال سنّپرک کریگا۔ گُرمِت نوُں مِلیگا۔ سنّمتی نوُں آپنھِیاں سیوْاوْاں پیش کریگا۔

اُہ کُجھّ وْی کرے۔ اُہ اِہ کیس لڑیگا اتے آپنھی جھِجک کھولہیگا۔ اِہ اُس دا آخری فَیسلا سی۔

سنّمتی دِیاں ٹھپّ ہوئِییاں سرگرمِیاں ،تے گُرمِیت ڈاہڈا دُکھی سی۔
پالے اتے مِیتے دا چلان پیش ہو چُکّا سی۔ کُجھ دِناں بااد سُنھوْائ شُرُو ہونھ وْالی سی۔ دوشِیاں دی اگانْہ پَیروْائ کِیتی جاوْے جاں نا، سنّمتی توں اِہ فَیسلا نہِں سی ہو رِہا۔
سنّمتی وْ ِچلِیاں کُجھ دھِراں دا وْ ِچار سی کِہ سنّمتی دا گٹھن پُلِس اتّیاچاراں نوُں ٹھلّہ پاَونھ لئ کِیتا گِیا سی۔ پالے اتے مِیتے دی گرِفتاری توں بااد اِہ اتّیاچار بنّد ہو چُکّا سی۔ ہُنھ سنّمتی دی کوئ ذرُورت نہِں سی۔ اِس نوُں بھنّگ کر دینھا چاہِیدا ہےَ۔
سنّمتی دا اِکّ شکتِیشالی دھڑا اِس گرِفتاری دا وْ ِرودھ کر رِہا سی۔ اِہ دھڑا سنّگھرش جاری رکھّنھا چاہُنّدا سی۔ اِس دھڑے وْ ِچّ اُہ لوک شامل سن، جِنہاں نے پالے اتے مِیتے نوُں آپنھے ہتھّیں پُلِس کول پیش کِیتا سی جاں جِنہاں نے اُہناں دی گرِفتاری توں کئ دِن پہِلاں تھانھے بَیٹھِیاں دیکھِیا سی۔

جِیوْن، گُرمِیت اتے سرداری دی منّگ سی کِہ اِہناں دی رِہائ تک سنّگھرش جاری رکھّیا جاوْے۔
اُہناں دی اِس منّگ دی تائِید شامُو، اجِیت سِنّگھ اتے ہیم راج دے نال-نال بابا گُردِتّ سِنّگھ وْی کر رِہا سی۔
ععع جے اِہ دوشی ہُنّدے تاں پہِلے دِن ہی نا پھڑ لئے جانْدے (ععع سنّگھرش جاری رکھّنھ وْالا دھڑا دُوجے توں پُچھّ رِہا سی۔
اِس کھِچّوتانھ دی سبھ توں وْدھّ مانسِک پیڑا گُرمِیت نوُں ہو رہی سی۔ اُس نے پالے اتے مِیتے دا مُکدّما لڑن لئ نَوکری چھڈّی سی۔ آپنھے اُدیش دی پراپتی لئ اُس نوُں سنّمتی ،تے ٹیک رکھّنھی پَینھی سی۔ جے سنّمتی ہی کھِنّڈ-پُنّڈ گئ تاں اُس دے مِشن دا کی بنھیگا (اِہو فِکر اُس نوُں کھائ جا رِہا سی۔
سنّمتی دِیاں رُسّیاں دھِراں نوُں اُہ وْ ِہ-وْ ِہ وْار مِل چُکّا سی۔ اُہناں نوُں پالے اتے مِیتے دے نِردوش ہونھ بارے وْار-وْار سمجھا چُکّا سی۔

سَوڑے سِیاسی ہتّاں توں اُپر اُٹھّ کے، اِنساف وْرگے سانْجھے مُدّے ،تے اِکّ-مُٹھّ ہو کے لڑن لئ پریر چُکّا سی پر کِسے وْی دھِر نے پَیراں ،تے پانھی نہں سی پَینھ دِتّا۔
کئ وْار اُس نوُں بابے ،تے وْی غُسّا آئُنْدا سی۔ سارے پاسِئُں نِراش ہو کے جدوں اُہ بابے کول کِسے جلدی فَیسلے دی منّگ لےَ کے جانْدا سی تاں اُہ صصص تھوڑھا جِہا ہور اُڈِیک ضضض دا منّتر سُنھا دِنّدا سی۔
اِہ منّتر سُنھاَونھ پچھّے بابے دی آپنھی مجبُوری سی۔
ععع بھوْ ِکھّ وْ ِچّ کی ہونھ وْالا ہےَ (ععع بابے توں لُکِیا نہں سی۔ نا اُہناں دا ساتھ اکالِیاں نے دینھا سی، نا کانْگرسِیاں نے اتے نا جنسنّگھِیاں نے۔ اِہ لڑائ اُہناں نوُں آپنھی ہِکّ دے ذور ،تے لڑنی پَینھی سی۔ بابا نہں سی چاہُنّدا کِہ اُہناں نوُں وْکھّ کرن دا دوش سنّمتی سِر لگّے۔ اُہ اُہناں نوُں خُد ہی سنّمتی چھڈّ جانھ دا مَوکا دے رِہا سی۔
ہالے کِسے پھَوری سنّگھرش دی وْی لوڑ نہں سی۔ مُکدّما مُڈھّلے پڑاا اُتّے سی۔ دوشِیاں وْلّوں وْکِل پیش ہونھا کوئ ذرُوری نہں سی۔
اُنْجھ گُپت رُوپ وْ ِچّ گُرمِت کیس دی پَیروْائ کر ہی رِہا سی۔
کیس نوُں مذبُوت کرن لئ پُلِس پَیر-پَیر ،تے بِیان بدل رِہی سی۔ ذِمنِیاں تبدِیل ہو رہِیاں سن۔ ہر بدلے جا رہے کاغذ دی فوٹو گُرمِت کول پہُنّچ رِہی سی۔ کی اِہ پَیروْائ گھٹّ سی۔
گُرمِت دے بہُتا ذور دینھ ،تے بابے نے اِکّ گلّ سپشّٹ کِیتی۔ سنّمتی پالے اتے مِتے دا کیس ہر ہالت وْ ِچّ لڑیگی۔ ڈھُکوْاں سماں آئُنھ تک گُرمِت نِجّی رُوپ وْ ِچّ مُکدّما لڑدا رہے جاں کِسے مِتّر وْکِل توں لڑاَونْدا رہے۔ پچھّوں سنّمتی آپے ستھِتی سنّبھال لئیگی۔
جلدی فَیسلا کراَونھ دے اُدیش نال سنّمتی دِیاں مِیٹِنّگاں جلدی-جلدی رکھّیاں گئِییاں۔ ہر وْار نِراشا پلّے پَینھ لگّی۔
پہلی مِیٹِنّگ وْ ِچّ اکالی توڑ-وْ ِچھوڑا کر گئے۔
دلِیل اُہو گھسی-پٹّی سی۔ پُلِس اتّیاچار بنّد ہو چُکّا ہےَ۔ جے دوشی کسُوروْار ہوئے تاں سذا ہو جانھگے۔ بے-کسُور ہوئے تاں بری۔ اکالی دل نِیاں-پالِکا دے کنّم وْ ِچّ دخل دینھ دے ہکّ وْ ِچّ نہں سی۔

سبھ نوُں پتا سی اکالِیاں دا سنّمتی نالوں وْکھّ ہونھ دا اسل کارن اِہ نہِں سی۔
پچھلی وْار مُکھّ منّتری جدوں سنّگرُور آئِیا سی تاں پارٹی وْرکراں دی اِکّ وْ ِشیش مِیٹِنّگ بُلائ گئ سی۔ مُکھّ منّتری نے جتھیدار نوُں مِٹھّیاں۔ مِٹھّیاں جھاڑاں پائِییاں سن۔ جے ہُکمران پارٹی ہی پُلِس دا وْ ِرودھ کرن لگّے تاں پُلِس نالوں ذِیادا نُکسان پارٹی دا ہُنّدےَ۔ لوک پُلِس وْدھِکِیاں لئ ہُکمران پارٹی نوُں ذِنّØمیوْار ٹھہِراَونْدے نے۔
مُکھّ منّتری نے جتھیدار نوُں اہِساس کرائِیا۔ بھولیپنھ کارن اُہ کامریڈاں دے ہتھّ چڑھ گِئَے۔ جتھیدار دا اسل فرذ اِہ سی کِہ اُہ کامریڈاں دی چال نوُں سمجھدا۔ کامریڈاں دی تھاں پُلِس دی مدد کردا۔ پالے اتے مِتے دے سذا ہونھ نال سِکھّ بھائِیچارے دے وْکار وْ ِچّ وْادھا ہونھا سی۔ اکالِیاں نوُں تھاں-تھاں اِہ پرچار کرنا چاہِیدا سی کِہ سِکھّاں نوُں تاں وْادھُو وْ ِچّ ہی اتِوْادی جاں وْکھّوْادی آکھ کے بدنام کِیتا جا رہِےَ۔ سِکھّی ماسُوماں دا کتل کرنا نہِں سِکھاَونْدی۔ اِہ تاں پالے وْرگے جرائِم-پیشا لوک ہن جِہڑے سِکھّی دی پناہ لےَ کے کَوم نوُں بدنام کر رہے ہن۔ اِس ترہاں دے پرچار نال سرکار دِیاں جڑھاں مذبُوت ہونھگِیاں۔ سرکار مذبُوت ہوئیگی تاں جتھیداراں دی سرکارے-دربارے چڑھت ہوئیگی۔ سرکار دی چھُٹّی ہو گئ تاں جتھیداراں نوُں دھرم-یُدھّ لا کے مُڑ جیلہ دِیاں روٹِیاں کھانھِیاں پَینھگِیاں۔
ععع ہُنھ کِہڑا سانُوں کوئ پُچھّدےَ (سرکار-سرکُور دا کوئ فائِدا نی۔ غغغ جتھیدار دے اِس شِکوْے دا تُرنّت نِپٹارا کِیتا گِیا۔ پُلِس کپتان اتے ڈِپٹی کمِشنر نوُں متھّے لائِیا گِیا سی۔ ععع اگّوں توں جتھیدار دے سبھ کنّم ہوئِیا کرن۔ غغغ اُہناں نوُں ہُکم سُنھائِیا گِیا سی۔
اُس دِن توں جتھیدار نوُں تھانھے کُرسی مِلنھ لگّی سی۔ پُلِس دا نمک کھا کے اُہ سرکاری بولی بولنھ لگّا سی۔ اُس نوُں پالا اتے مِیتا کاتل نذر آئُنھ لگّے سن۔ پھیر اُس دی پارٹی دا سنّمتی وْ ِچّ کی کنّم (
اگلی مِیٹِنّگ وْ ِچّ کانْگرسِیاں نے پِٹھّ بھُیا لئ۔

کانْگرس نوُں آپنھے سَو-سالا اِتِہاس ،تے مانھ سی۔ کانْگرس نے دیش نوُں جِس نِیاں-پرنھالی نال نِوْاجِیا سی، اُس دی مِسال ساری دُنِیاں وْ◌ِچّ نہِں مِلدی۔ کانُونّن دی اِکّ اِکّ ستر لِکھ دِتّی گئ سی۔ اُہو کانُونّن راشٹرپتی ،تے لاگُو ہُنّدےَ، اُہو اُس دے سفائ سیوْک صصص تے۔ ادالتاں نِرپکھّ رہِنھ اِس لئ اِہناں نوُں سرکاری دخل توں مُکت رکھِّیا گِئَے۔ پردھان منّتری تک تاں دخل نہِں دے سکدا۔ اجِہی پوْ◌ِتّر سنّستھا ،تے شکّ کرنا چنّن ،تے تھُکّنھ برابر سی۔

سنّمتی نوُں جے کاتلاں نال بہُتی ہمدردی سی تاں سنّمتی دے خرچے ،تے دوشِیاں لئ کوئ چنّگا وْکِل کر دِتّا جاوْے۔ اِس توں وْدھّ اُہ کِسے ترہاں دی کاروْائ لئ تِیار نہِں سن۔

کانْگرسی وْرکراں نوُں آپنھے نیتاوْاں نال گِلا سی۔ اِس لڑائ دا اسل سِہرا بابے اتے اُس دِیاں سمرتھک جتھیبنّدِیاں نوُں گِیا سی۔

اِہ ٹھِک سی کِہ پارٹی نے جلسے-جلُوساں وْ◌ِچّ کھُلّھ کے ہِسّا نہِں سی لِیا پر بھاشنھ تاں کرارے-کرارے دِتّے سن۔ اِہ وْی ٹھِک سی کِہ پارٹی دے کِسے وْرکر نے کدے کوئ گرِفتاری نہِں دِتّی پر افسراں نوُں مِلنھ وْالے وْفداں وْ◌ِچّ تاں اُہناں دی گِنھتی سبھ توں وْدھّ ہوئِیا کردی سی۔ جے اُہ سنّمتی نوُں اِسے ترہاں سہِیوگ دِنّدے رہے تاں بابا اُہناں دے سِر ،تے پَیر رکھّ کے آپ کوٹھے جا چڑھیگا۔

اگلی لڑائ وْ◌ِچّ اُہناں نوُں کوئ سِیاسی لابھ ہونھ وْالا نہِں سی۔ لڑائ ادالت تک سِمت رہِنھی سی۔ بہُتا ذور گوْاہاں نوُں مُکراَونھ جاں سفائ وْ◌ِچّ بھُگتاَونھ ،تے لگّنھا سی۔ اجِہے مُکدّمِیاں دے فَیسلے کئ وْار وْ◌ِہ-وْ◌ِہ سال نہِں ہوئِیا کردے۔ اِنّنی دیر تک کانْگرس کھبّے-پکھّیاں نال موڈھا جوڑ کے نہِں کھڑو سکدی۔

پارٹی نوُں کینْدر وْلّوں وْی سنّکیت آئِیا سی۔ مَوجُودا سرکار کینْدر دے سہارے چلّدی سی۔ کینْدر نوُں سرکار توڑن وْ◌ِچّ کوئ دِلچسپی نہِں سی۔ سرکار دا اونا کُ وْ◌ِرودھ کِیتا جائے جِس نال پارٹی دا آدھار بنھِیا رہے۔

کینْدر نے مُکھّ منّتری نوُں ساف-ساف شبداں وْ ِچّ آکھ دِتّا سی کِہ اُس دی پارٹی دے وْرکراں دے کنّم اکالِیاں نالوں پہِلاں ہونھے چاہِیدے ہن۔ مُکھّ منّتری جھٹّ منّن گِیا سی۔
کانْگرس آپنھے-آپ نوُں انُشاسن پسنّد پارٹی آکھدی سی۔ کینْدر دے ہُکم ،تے اُہناں جھٹّ پھُلّ چڑھا دِتّے۔
بھارتی جنتا پارٹی دا تاں سنّمتی نال پہِلاں ہی بہُتا سہِیوگ نہِں سی۔ جدوں لالا جی نے خُد ہی پُلِس اتّیاچار دے خِلاف ہاا دا نارا مارِیا سی تاں پارٹی دے کُجھّ وْرکر سنّمتی وْ ِچّ شامل ہو گئے سن۔ پارٹی اِہ منّننھ نوُں تِیار نہِں سی کِہ پالا اتے مِتا نِردوش سن۔ اُہناں دا ترک سی کِہ اِہ دووْیں پیشیوْر مُجرم سن۔ کِسے وْ ِشیش کارن کرکے جے اُہ کُجھّ سمیں لئ جُرم نہِں کر سکے جاں پُلِس دُیارا پھڑے نہِں گئے تاں اِس دا اِہ متلب نہِں کِہ اُہ دُدھّ-دھوتے بنھ گئے۔ جُرم کرن دا دَورا اِہناں نوُں کدے وْی پےَ سکدےَ۔ اجِہے ہڈّ-ہرامِیاں توں مِہنت دی آس نہِں رکھّنھی چاہِیدی۔
ہو سکدےَ اُہناں نوُں پُلِس کول پیش کِیتا گِیا ہووْے۔ اِہ وْی ہو سکدےَ کِہ بابے اتے ہور بنّدِیاں نے اُہناں نوُں تھانھے بَیٹھے دیکھِیا ہووْے۔ ہو سکدےَ پہِلاں پُلِس نے اُہناں توں پُچھّ-گِچھّ کِیتی ہووْے۔ ہو سکدےَ پُچھّ-گِچھّ ہونھ ،تے کوئ سُراگ مِل گِیا ہووْے۔
پارٹی آپنھی دِلِل دی پُشٹی لئ اِسے شہِر وْ ِچّ ہوئے خرَیتی لال دی پتنی دے کتل دی اُداہرنھ دِنّدی سی۔
بلوْنّت پنّدراں سال خرَیتی لال دی دُکان ،تے نَوکر رِہا سی۔ خرَیتی نوُں اُس ،تے دھِیاں-پُتّاں وْرگا بھروسا سی۔ سارا لَینھ-دینھ اُسے راہِں ہُنّدا سی۔ دِن وْ ِچّ وْ ِہ-وْ ِہ وْار اُہ گھر چکّر ماردا سی۔ کدے رُپئے لےَ گِیا، کدے دے گِیا۔
اِکّ دِن وْ ِہ ہذارِ رُپئے پھڑاَونھ آئے بلوْنّت دی نِیعت پھِٹّ گئ۔ دروْاذے وْ ِچّ کھڑو کے اُہ بنّتی نوُں الماری وْ ِچّ پَیسے رکھّدی نوُں تاڑدا رِہا۔ گھنّٹے کُ بااد مُونّہ ڈھکّ کے، ڈاکُویاں وْالا بھیس بنھا کے اُہ چُبارے جا چڑھِیا۔ ڈرا-دھمکا کے پَیسے لےَ لئے۔ ماڑی کِسمت بنّتی دی۔ مُڑے جانْدے بلوْنّت دی اُس نے پِٹھّ پچھانھ لئ۔

عع ہَیں وْے بلوْنّت) تُوں (عع بنّتی دے مُونّہوں نِکلِیا ہنُکا اُس دی مَوت دا بُلاوْا بنھ گِیا۔
گھبرائے بلوْنّت نے اُس دا گلا گھُٹّ دِتّا۔ مچّ کے مری ہےَ، اِہ بھُلیکھا پاَونھ لئ اُس نوُں اگّ لا دِتّی۔
ادھِیا انّدر سُٹّ کے شام نوُں اُہ افسوس کرن لئ جُڑی بھِڑ وْچّ آ بَیٹھا۔ اُچّی-اُچّی بنّتی دے وْیَنھ پاَونھ لگّا۔ خرَیتی دے گل لگّ-لگّ کے دھاہاں مارن لگّا۔
پُورے چَووْی گھنّٹے کِسے نوُں بلوْنّت ،تے شکّ نہِں سی ہوئِیا۔
پھیر پُلِس نوُں مُخبری ہوئ۔ لوکاں نوُں اُس سمیں ہی پتا لگّا جدوں بلوْنّت نے بِجلی دے مِٹر ہیٹھوں رکم وْی وْسُول کروْا دِتّی اتے خُون نال لِبّڑے آپنھے کپّڑے وْی۔
جے کوئ آکھے۔ بلوْنّت نوُں اُس نے بنّتی لئ دھاہاں ماردے دیکھِیا سی تاں اِس دا اِہ متلب تاں نہِں کِہ اُہ بے-کسُور سی۔
سنّمتی دی ہمائِت دی تھاں بھارتی جنتا پارٹی پالے اتے مِتے نوُں سذا کراَونھ ،تے تُل گئ۔ سنّمتی نالوں وْکھّ ہونھ دا اَیلان اُس بھرے اِکٹھّ وْچّ کِیتا۔ پارٹی دی دلِیل سپشّٹ سی۔ پُلِس دا منوبل پہلاں ہی ڈِگّیا ہوئِیا سی۔
جے پارٹی نے اُس دا وْرودھ کِیتا تاں دہِشتگردی نوُں اُتشاہ مِلیگا۔ نِیاں-پالکا وْی ڈری ہوئ سی۔ پارٹی نے اُس خِلاف آوْاذ بُلنّد کِیتی تاں اُس نے رہِنّدا-کھُونّہدا ہَوسلا وْی چھڈّ جانھےَ۔
پالے اتے مِتے نوُں سذا ہونھ وْچّ ہی سبھ دا بھلا سی۔ دو نِردوش بنّدِیاں نوُں پھاہا لگّ گِیا، پھیر کِہڑا پہاڑ ٹُٹّ پَینھا سی۔ اگّے وْی ہذاراں نِردوش کتل ہوئے سن۔ دو ہور ہو گئے تاں کِہڑا سنّسار سُنّنا ہو جانھا سی۔ اِہناں نوُں سذا ہونھ نال ہوراں نوُں کنّن ہو جانھگے۔
پارٹی دی نوْی نِیتی سپشّٹ سی۔ اُہ پالے اتے مِتے نوُں ہی بنّٹی دے کاتل سمجھدی سی۔ اُہناں نوُں سذا کراَونھ لئ پارٹی ہر ہِلا وْرتیگی۔
دیکھدے ہی دیکھدے ساری بدّلوْائ چھٹ گئ۔
پِچھّے رہِ گِیا بابا، اُس دِیاں سمرتھکّ کُجھّ جتھیبنّدِیاں جاں سچّ دا پلّا پھڑی رکھّنھ وْالے جِبوْن آڑھتِئے وْرگے کُجھّ سماج سیوْک۔

نوْ ِں گٹھِت ہوئ سنّمتی دا نِشانا وْی سپشّٹ سی۔ لوکاں نے سنّمتی وْ ِچّ وْ ِشوْاس پرگٹ کِیتا سی۔ سنّمتی نے اِس وْ ِشوْاس نوُں بہال رکھّنھا سی۔ سنّمتی وْلّوں مُکدّما لڑن لئ لِیگل سَیلّ ستھاپِت کِیتا گِیا۔ گُرمِیت نوُں اُس دا مُکھی تھاپِیا گِیا۔ سَیلّ وْ ِچّ ہور کِہڑے وْکِیل شامل کرنے سن، اِس دی اُس نوُں کھُلّھ دِتّی گئ۔

گُرمِیت وْلّوں پہِلا سدّا پِیارے لال نوُں گِیا سی۔ لوک لکھّ اُس نوُں وْ ِہلڑ اتے نِکنّما سمجھدے رہِنھ، گُرمِیت نوُں اُہ گُدڑی وْ ِچّ چھُپِیا لال جاپدا سی۔ اُس نوُں آپنھی لِیاکت دِکھاَونھ دا مَوکا مِلنھا چاہِیدا سی۔

موہن جی وْلّوں پیشکش آپے آئ سی۔ مُڈھّ توں ہی اُہ مِیتے اتے پالے دا وْکِیل رِہا سی۔ اِہ کیس اُہ بِناں فِیس لئے جھگڑن نوُں تِیار سی۔

انّنہا کی بھالے دو اکھّاں (سَیلّ نوُں اُس دِیاں سیوْاوْاں دی سخت ذرُورت سی۔ اِس کیس وْ ِچلے بہُتے گوْاہ پُلِس ٹائُوٹ سن۔ پُلِس وْلّوں اُہ سَینْکڑے کیساں وْ ِچّ گوْاہی بھُگت چُکّے سن۔ اُہناں نوُں پُلِس پکھّی سابت کرن لئ سَیلّ نوُں اُہناں سارے کیساں دا رِکارڈ چاہِیدا سی۔ موہن جی کول اِکّ-اِکّ گوْاہ دی جنم-کُنّڈلی مَوجُود سی۔

لِیگل سَیلّ دی اِس ٹِیم دی کامیابی دی کامنا کردِیاں سنّمتی دِیاں باکی اِکائِییاں نے وْی آپنھے-آپنھے مورچے سنّبھال لئے۔

سَیلّ دا پہِلا کنّم دوشِیاں دی ذمانت کراَونھا مِتھِیا گِیا۔

پالے اتے مِتے نوُں گرِفتار ہوئِیاں نبّے دِن ہو گئے سن۔ ہالے تک پُلِس اُہناں دے خِلاف چلان پیش نہِں سی کر سکی۔ اِس آدھار ،تے اُہناں دی ذمانت ہونھی سی۔
شائِد جیلہ وْچّ اِہ اُہناں دا آخری دِن سی۔
پالا اتے مِتا آپنھا سمان سمیٹنھ اتے گھر جانھ دِیاں تِیارِیاں وْچّ رُجھّے ہوئے سن۔
ساتھی کَیدی وْدھائِییاں دے رہے سن۔ کتل-کیس ،چ تاں سال-سال ذمانت نہِں ہُنّدی۔ اُہناں دے گلوں تِنّن مہِنِیاں بااد ہی پنّجالی لہِ چلّی سی۔
بھدَوڑِئے وْیلی نے اُہناں نوُں وْدھائ نہِں سی دِتّی۔ اُس دا من اِہ منّننھ نوُں تِیار نہِں سی کہِ پُلِس نبّے دِناں دے اَنّدر-انّدر چلان پیش نہِں کر سکی۔ کوئ ماڑا-دھِڑا کیس ہُنّدا تاں اُہ منّن وْی لَینْدا۔ اِس کیس دی مشہُوری تاں دِلّی-دکھّنھ تک ہوئ-ہوئ سی۔ کیس نوُں سِیاسی رنّگ چڑھ چُکّا سی۔ جے دوشِیاں دی ذمانت ہو گئ تاں تھانھیدار دے موڈھِئُں ستّار لہِ جانھگے۔ پُلِس مَیجسِٹریٹ نوُں گٹھّ کے چلان پچھلِیاں تارِیخاں وْچّ پیش کرِیا دِکھاوْے جاں کوئ ہور کھُوہ پُٹّے، اُہ چلان سمیں سِر پیش کر کے چھڈّو۔ بھدَوڑِئے دا تجربا اِہو آکھدا سی۔
تھانھا، کچہِری جاں جیلہ بھدَوڑِئے لئ نوْاں نہِں سی۔ اُس دا وْیہ-سالا تجربا سی۔ کمانِیدار چاکُو توں لےَ کے کتل کیس تک اُس ،تے پےَ چُکّے سن۔ اُہ ہُنھ وْی کتل کیس ،چ انّدر سی۔ اُس دے وْارِس اڈّی-چوٹی دا ذور لا چُکّے سن۔ سُپرِیم کورٹ تک جا آئے سن، ذمانت نہِں سی ہوئ۔ اِہ سمجھدے ہن بِناں ہِنّگ پھٹکڑی لائے ہی چوکھا رنّگ چڑھ جائیگا۔
بھولے پنّچھی آپنھی تُلنا دھنَولے وْالے بھنّدے نال کر رہے سن۔ اُس دی ذمانت وْی اِسے ترہاں ہوئ سی، پر کِتھے راجا بھوج، کِتھے گنّگُو تیلی۔ اُہ شیرے بدماش دی پارٹی دا بنّدا سی۔ شیرا آپنھے بنّدِیاں لئ پَیسا پانھی وْانْگ وْہاَونْدےَ۔ بھنّدا اُس دی سجّی بانْہ سی۔ شیرے دا سارا ذور اُس دی رِہائ ،تے لگّا ہوئِیا سی۔

بھنّدے دی ذمانت ہونھ دا اِکّ کارن ہور وْی سی۔ جِس بُڈھّے دا اُس نے کتل کِیتا سی، اُہ لاوْارِس سی۔ بُڈھّے دے ناں بہُتی ذمِن جائِداد وْی نہِں سی۔ چار وْ ِگھے دا اِکّ ٹکّ سی اتے ڈیڈھ دا اِکّ۔ شرِیکاں نوُں پتا سی۔ اونے دی ذمِن ہتھّ نہِں آئُنھی، جِنّنے اُتّے لگّ جانھگے۔ بدماشاں نال دُشمنھی وْادھُو وْ ِچّ۔ لوک لاج رکھّنھ لئ اُہناں پرچا تاں درج کروْا دِتّا پر پَیروْائ لئ اِکّ دِن وْی تھانھے نا گئے۔ پَیروْائ بِناں تِنّن سَو تیئ دا مُکدّما وْی سِرے نہِں چڑھدا، اِہ تاں کتل کیس سی۔ پُلِس پہِلاں ہی بھنّدے وْلّ ڈکّا سُٹّدی سی۔ وْسّ چلّدا تاں گرِفتاری بِناں ہی سار دِنّدی پر افسراں توں ڈردی پُلِس نوُں ذابتا پُورا کرنا پیا۔

ععع کِنُں وْکِیلاں دا گھر بھردے ہو (وْکِیل وْالی فِس مَینُوں دِؤ۔ ذمانت تاں ہوئیگی ہی، پرچا وْی کھارج ہو جُو۔ غغغ گرِفتاری سمیں ہی تھانھیدار نے اُہناں نوُں سِدھّے راہ پا دِتّا سی۔

شیرے نے تھانھیدار دے بولاں ،تے پھُلّ چڑھائے۔ تھانھیدار نے وْاادا نِبھائِیا۔ تاں نبّے دِن لنّگھے، تاں ذمانت ہوئ۔

ععع اِہناں مُورکھاں نوُں کوئ پُچھّے بئ تُسِں کِس بھڑُوئے نوُں بنّنہَئے (اَیوْیں ہوْا ،چ ڈانْگاں ماردے نے۔ دھکّے۔دھُکّے کھا کے شام نوُں آپے کھُڈّے ،چ مُڑ آئُنھگے۔ وْدھائ دِتّی اَیوْیں جائیگی غغغ، سوچدا بھدَوڑِیا درڑ وْٹّ گِیا۔

بھدَوڑِئے دی بیرُخی پالے اتے مِتے دے چِتّ۔چیتے وْی نہِں سی۔ اِکّ گھاٹ ذرُور اُہناں نوُں رڑک رہی سی۔ رِہائ دی خبر سُنھدِیاں ہی کُجھّ مِتّر اُہناں دُیالے منڈّراَونھ لگّے سن۔ جیلہ دی رِت انُسار پالے اتے مِتے نے آپنھا وْادھُو۔گھاٹُو سامان اُہناں دے ہوْالے کرنا سی۔ بھاوْیں اُہناں دے پرسنّسکاں دی گِنھتی بہُتی نہِں سی پر اُہناں کول دینھ لئ ککھّ وْی نہِں سی۔

جے اُہناں وْ ِچوں وْی کوئ بھدَوڑِیا وْ َیلی، سیٹھ ہذاری لال جاں بھنّدا بدماش ہُنّدا تاں اُہناں کول وْی وْنڈّنھ لئ ڈھیر سارا سامان ہُنّدا۔ اِہناں دا کوئ نا کوئ رِشتیدار مُلاکات لئ آئِیا ہی رہِنّدا سی۔ آئِیا رِشتیدار ڈھیر سارا سامان وْی لِآئُنْدا سی۔ کُجھّ چِندّاں اِہ کھا۔پی لَینْدے، کُجھّ بچ رہِنّدِیاں سن،

تیل، سابنھ، گھِؤُ، اچار، بِسکُٹ جاں بِڑی سِگرٹ وْی بھلا نال لےَ کے جانھ وْالی چِذ ہےَ (کوئ باہر لےَ کے جانھ دی کوشِش وْی کرے تاں وْی جیلہ ادھِکاری اِلّاں وْانْگ جھپٹ پَینھگے۔ اِہ چِذاں بخشِش دے بہانے دھکّے نال ہی ذبت کر لَینھگے۔ جیلہ ادھِکارِیاں دی تھاں پھیر کِئُں نا مِتّراں نوُں ہی خُش کِیتا جاوْے (بھِنّدا تاں آپنھے چاپلُوساں نوُں پِیچھے، پرنے اتے رذائ، کنّبل وْی دے گِیا سی۔
پالا اتے مِیتا خُد بخشِش ،تے دِن کٹّدے سن۔ اُہناں نوُں تاں کدے باہروں بہُتا سامان آئِیا ہی نہِں سی۔
پنّدراں دِناں بااد پالے اتے مِیتے دی رُوہ-نُمائ دی پیشی پَینْدی سی۔ پیشی وْالے دِن اُہناں نوُں ادالت وْ◌ِچّ لِجائِیا جانْدا سی۔
ہوْالاتِیاں نال بھری بسّ سوْیرے دس وْجے کچہری پُجّ جانْدی سی۔ پیشی بااد دُپہر نوُں پَینْدی سی۔ چھوٹے-موٹے جُرماں وْالِیاں نوُں درخّت ہیٹھ بِٹھا دِتّا جانْدا۔ اُہناں نوُں کچہری وْ◌ِچّ بنھے ہوْالات وْ◌ِچّ بنّد کِیتا جانْدا۔ ہوْالاتی کِسے ترہاں دا وْی ہُنّدا، مُلاکاتی نوُں پریشانی نہِں سی ہُنّدی۔ سِپاہِیاں نوُں چاہ دا کپّ پِیا کے جاں چار کیلے کھوْا کے ہی سر جانْدا سی۔
پالے دے گھر دے اُس نوُں کچہری ہی مِلدے سن۔
اِکّ پاسے ماپے غرِیب، دُوجے پاسے مِلنھ وْالے سامان دے ہِسّے پاَونھ وْالے دو۔ گھروں آئِیا سامان دو دِناں وْ◌ِچّ ہی مُکّ جانْدا۔ باکی دے دِن پھاکِیاں دے ہُنّدے۔
جِہو جِہے اُہ، اُہو جِہے اُہناں دے جھولی-چُکّ۔ دیبُو بھئِیئے، بہادر پہاڑِئے جاں سونُوں سُنِیار نوُں اُہناں توں بہُتِیاں آساں نہِں سن۔ پر اُہناں نوُں رَوشنی دی کِسے کِرن دی آس رکھّنھا وْی گُناہ نہِں سی لگّدا۔
پالا اتے مِیتا جے گھِؤ، پنّنِیاں جاں رذائ کنّبل دینھ جوگے نہِں تاں اِس دا اِہ متلب وْی نہِں کِہ اُہ بِناں ہتھّ جھاڑے ہی تُر جانھگے۔ اُہ وْی جیلہ دی رِیت نِبھاَونھگے تے مِتّراں نوُں کوئ نا کوئ نِشانی دے کے جانھگے۔
اُہناں دے دوستاں وْ◌ِچّ دیبُو بھئِیئے دی ہالت سبھ توں بھَیڑی سی۔ اُہ تِنّن سال توں جیلہ وْ◌ِچّ سی۔ اُس دے کپّڑے کدوں دے لِیرو-لِیر ہو کے اُس

دے سرِر دا ساتھ چھڈّ گئے سن۔ ننّگیذ ڈھگّنھ لئ اُس دے سرِر ،تے اِکّ کچھّا باکی سی۔ اُہ وْی گھس چُکّا سی تے کِسے وْی سمیں آپنھا فرذ نِبھاَونھ توں نانْہ کر سکدا سی۔ شیوْ کریاں سال ہو گِیا سی۔ وْالاں نوُں تیل نسِیب نہں سی ہوئِیا۔ اُس دے کالے گھُنّگرالے وْال بھُورے چٹّے ہو گئے سن۔ رنّگ اُس دا پہلاں ہی کالا سی۔ ننّگے پِنّڈے ،تے پَینْدی دھُپ نے اُس نوُں ہور گُوڑھا کر دِتّا سی۔ دیبُو نوُں کدے رجّوْ ِں روٹی نہں سی مِلی۔ اُپروں ہڈّ-بھنّنوْ ِں مُشکّت۔ اُس دا گٹھوْاں سرِر ہڈّیاں دا ڈھانْچا بنھ چُکّا سی۔ بھُوت-پریت لگّدے اِس دیبُو نوُں اُہناں دے رہِم دی سبھ توں وْدھّ ذرُورت سی۔
گرِفتاری سمیں پُلِس نے پالے اتے مِتے نوُں نوْیں کپّڑے سِلا کے دِتّے سن۔ اِکّ-اِکّ جُتّی اتے پگّ وْی لےَ کے دِتّی سی۔ پالے اتے مِتے نوُں ساری اُمر اجِہے کپّڑے نسِیب نہں سن ہوئے۔ جیلہ وْڑدِیاں ہی اُہناں اِہ سنّبھال کے رکھّ لئے سن۔ اِکّ وْار وْی نہں سی پائے۔ اجّ خُشی دا مَوکا سی، اُہناں اِہو کپّڑے پہنے سن۔ پُرانھے کپّڑے اُہ دیبُو نوُں دینھگے۔ مِتے نے آپنھی پُرانھی پَینْٹ دیبُو دے ہوْالے کر دِتّی، نال ہوْائ چپّلاں دا جوڑا وْی۔ پالے نے سابنھ دی ادھّی ٹِکّی اتے تیل وْالی شِیشی اُس دے ہوْالے کِیتی۔ یاراں دے رِہاا ہونھ دی خُشی وْ ِچّ اُہ وْی مالشاں کرے، مل-مل نہائے تے بودِیاں نوُں تیل نال لِشکائے۔
بہادر دو سال توں انّدر سی۔ اُہ نِپالی پہاڑِیا سی۔ ساری اُمر اُس نے افسراں دے گھراں وْ ِچّ نَوکری کِیتی سی۔ بنھ-سنّوْر کے رہِنھ دا شَوکِین سی۔ جدوں جیلہ آئِیا سی تاں رنّگ گورا-نِچھوہ اتے سرِر گٹھوْاں سی۔ ہُنھ اُس دی اتے دیبُو دی ہالت وْ ِچّ اُنّی-اِکّی دا فرک سی۔ جدوں جیلہ سُپرڈَینْٹ دا نَوکر چھُٹّی گِیا ہُنّدا تاں اُس نوُں اُس دی کوٹھی جانھ دا مَوکا مِلدا۔ اِس سُنہری مَوکے دا اُہ بھرپُور فائِدا اُٹھاَونْدا۔ شَینْپُو نال نہاَونْدا تے نارِیال دے تیل جھسّدا۔ رجّ کے کھانْدا۔ کئ-کئ دِن بابُو بنھِیا رہِنّدا۔ پالے نوُں مہسُوس ہوئِیا جِوْیں اِس شَوکِین پُتّ نوُں کنّگھے-شِیشے دی سبھ توں وْدھّ ذرُورت سی۔ اُس نے آپنھا چھوٹا کنّگھا اتے جیبی شِیشا اُس نوُں سنّبھال دِتّا۔

سونُوں نوُں جیلہ آئِیاں چار مہینے ہوئے سن۔ الُویاں جِہا اِہ مُنڈّا کُڑِیاں وْرگا سی۔ اُس نال چھیڑ-چھاڑ کرنا اتے اُس نوُں چُنّمنھا-چٹّنھا ہر کوئ آپنھا ہکّ سمجھدا سی۔ کَیدی بِن منّگِیاں ہی اُس اگّے چِذاں دا ڈھیر لا دِنّدے سن۔ کھانھ-پِینھ جاں پہِننھ-پچّرن دی اُس نوُں کوئ گھاٹ نہِں سی۔ اُس نوُں اِکّ وْاادا چاہِیدا سی۔ دِلوں کِیتا وْاادا۔

ععع ہائ، کِوْیں نا کِوْیں مَینُوں اِس نرک ،چوں باہر کڈھّو۔ جِہڑا وْی خرچ ہوؤُ، اُس توں دُگّنھا مَیں باہر آ کے دے دُوں۔ غغغ رو-رو ہنّبھ چُکّا سونُوں مِتے دا ہتھّ پھڑ کے وْار-وْار ڈڈِآئُنھ لگّدا۔

ععع تُوں فِکر نا کر۔ باہر جانْدا ہی پہِلاں مَیں آپنھے وْکِل نوُں آکھ کے تیری ذمانت دی درخاست دِوْائُوں۔ دو-چار دِناں تک تُوں وْی باہر ہوئینْگا۔

غغغ سونُوں دا ہتھّ گھُٹّدا، اُس دے ہنّجھُو پُونّجھدا مِتا اُس نوُں وْ ِشوْاس دِوْاَونْدا۔

سونُوں اُس دِیاں گلّاں ،تے وْ ِشوْاس کرے جاں نا، اُس نوُں سمجھ نا آئُنْدی۔ جیلہوں جانْدا ہر کَیدی اُس نال اِہو وْاادا کردا سی۔ سونُوں وْاادے ،تے وْ ِشوْاس کردا سی۔ سارا دِن ڈِئُڑی وْلّ تکّدا سی۔ رِہائ لئ پَینھ وْالی آوْاذ نوُں اُڈِیکدا سی۔

اُس نوُں جاگدے نوُں ہی سُپنے آئُنھ لگّدے۔ کدے لگّدا، اُس لئ چوٹی دا وْکِل کِیتا گِئَے۔ وْکِل اُس لئ دھُونّیانْدھار بہِس کر رِہےَ۔ ججّ نے سونُوں نوُں بری کر دِتّےَ۔ دیوْ-پُرش بنھِیا کَیدی اُس نوُں کال-کوٹھڑی وْ ِچوں باہر لےَ کے جا رِہےَ۔ اُہ آپنھے جماتِیاں ،چ کھیڈ رِہےَ، پڑھ رِہےَ، گلِیاں-بذاراں وْ ِچّ گھُنّم رِہےَ، گول-گپّے کھا رِہےَ، دُپہِر تک گھُوک سُتّا پئَے۔

اُس نوُں کی پتا ہُنّدا، باہر گِیا کَیدی اُس نوُں بھُلّ گِئَے۔ وْکِلاں دِیاں فِیساں، ذامناں دی وْگاراں توں اُہ ڈر گِئَے۔ اُس دا خُد دا ہی کھہڑا مساں چھُٹّےَ۔ اُس نے کِسے توں کی لَینھےَ (

جِئُں-جِئُں دِن لنّگھدے جانْدے، تِئُں-تِئُں اُس دے سُپنے کھیرُوں-کھیرُوں ہُنّدے جانْدے۔

اِنّنے وْچّ کِسے ہور دی رِہائ آ جانْدی۔ پہِلے کَیدی دی آس چھڈّ کے اُہ نوْیں کَیدی ،تے آس لا لَینْدا۔
اِہ آس اُہ ہُنھ پالے اتے مِتے ،تے لاَونھا چاہُنّدا سی۔
جِس گرم-جوشی نال اَہ سونُوں نوُں یکِن دِوْا رہے سن، اُس توں دیبُو اتے بہادر دے مُونّہ وْچّ لالاں ٹپک پئِییاں۔ کِئُں نا اِہو سوْال اُہ وْی پا دینھ۔ پالے اتے مِتے نوُں تِنّناں نال ہمدردی سی۔ اُہناں وْانْگ تِنّناں نال دھکّا ہوئِیا سی۔ اُہناں لئ پالا اتے مِتا جو کُجھّ وْی کر سکے، اُہ ذرُور کرنگے۔
سونُوں، دیبُو اتے بہادر نے پالے اتے مِتے دی رِہائ لئ سُکھّاں سُکھّیاں۔ اُہ اُہناں نوُں ڈِنُڑی تک وْدا کرن آئے۔ وْار-وْار اُناں وْدھائ دِتّی اتے مُڑ-مُڑ وْاادے یاد کرائے۔
پر شام نوُں اُہ مُونّہ لٹکائ وْاپس آ گئے۔
ساری بَیرک وْچّ سنّناٹا چھا گِیا۔ دیبُو، سونُوں اتے بہادر پِلے بھُوک ہو گئے۔
ععع چاچا بھدَوڑِیا سچّ آکھدا سی □ □ ...کہنّØدے پُلِس نے کلّہ چلان پیش کرتا۔ غغغ ساتھِیاں دے چِہرِیاں ،تے اُکرے پرشن دا اُتّر مِتے نے دِتّا۔
ععع مارے گئے □ □ ...۔ غغغ دیبُو اتے بہادر دے مُونّہوں اِکو سمیں نِکلِیا۔
ععع گھبراؤ نا۔ باہر سنّگھرش سنّمتی بنھ گئ ہےَ □ □ ... اُس نے ساڈے کیس لڑن لئ تِنّن وْکِلاں دی کمیٹی بنھائ ہےَ □ □ ...وْکِلاں نے سانُوں آکھِئَے اُہ ساڈا ہی نہِں، اُہناں سبھناں دا کیس لڑنگے جِنہاں نال دھکّا ہوئِیا □ □ ...مَیں دیبُو، سونُوں اتے بہادر دا ناں لِکھا آئِیاں □ ... □ اُہ اِہناں دی پَیروْائ وْی کرنگے □ □ ...سارا خرچا سنّمتی کریگی □ □ ...کِسے ہور نوُں سنّمتی دی ذرُورت ہووْے تاں نام لِکھا سکدےَ □ □ ...۔ غغغ
ساتھِیاں دا دِل رکھّنھ اتے بھدَوڑِئے دِیاں ٹِچّراں توں بچنھ لئ پالے نے چھوٹا جِہا لَیکچر جھاڑِیا۔

بھدَوڑِیا ٹِچّراں دے مُوڈ وْچّ نہِں سی۔ اُہ تاں مُنّڈِیاں دے بھولیپنھ ،تے سبھ توں وْدھّ اُداس سی۔

ئَیڈِشنل سَیشن ججّ ستِنّدر ناتھ سمیں دا بڑا پابنّد سی۔ دس وْجّنھ توں پنّج مِنّٹ پہلاں ہی اُہ کُرسی سنّبھال لَینْدا۔
پہلاں ذمانت دِیاں درخاستاں دی سُنھوْائ ہُنّدی۔ اِہ سُنھوْائ دوشِیاں لئ بڑی اہِم سی۔ اِسے سُنھوْائ دَوران اِہ فَیسلا ہُنّدا سی کِہ مہِنِیاں توں جیلہ ،چ سڑ رہے دوشی نے باہر آئُنھا ہےَ جاں جیلہ دِیاں ہور روٹِیاں کھانھِیاں سن۔ دوشی نے پیشگی ذمانت کروْا کے سُرخرُو ہونھا سی جاں پُلِس ہتھّوں ہور ذلِیل ہونھا سی۔
ناتھ دی ادالت وْ ِچّ سُنھوْائ لئ اِکو آوْاذ پَینْدی سی۔ جِہڑا وْکِیل ہاذر، اُس دی درخاست ،تے فَیسلا وْی جھٹّپٹ۔ جِہڑا وْکتوں کھُنّجھ گِیا، اُس دی سُنھوْائ اگلے مہِنے۔
جِہا راجا تِہی پرجا۔ ناتھ جے پنّج مِنّٹ پہلا آئُنْدا سی تاں وْکِیلاں نوُں پنّدراں مِنّٹ پہلاں آئُنھا پَینْدا سی۔ ڈرے سائِل نوُں سُورج چڑھن توں وْی پہلاں ادالت اگّے دھرنا دینھا پَینْدا سی۔
آم دِناں نالوں اُلٹ ناتھ اجّ اِکّ گھنّٹا لیٹ سی۔ سُنھوْائ لئ لگّیاں درخاستاں وْی ڈھیر سارِیاں سن۔ اِکّ-اِکّ کرکے فَوجداری دے بہُتے وْکِیل کورٹ- رُوم وْ ِچّ پُجّ چُکّے سن۔
ہیٹھلِیاں ادالتاں وْ ِچّ کنّم شُرُو ہو چُکّا سی۔ وْکِیلاں نوُں آوْاذاں ،تے آوْاذاں پےَ رہِیاں سن۔ کئ وْکِیلاں نوُں کئ-کئ بُلاوْے آ چُÖکّے سن۔ اِکّ پاسے مَیجِسٹریٹ سائِلاں نوُں جھئِییاں لےَ-لےَ پَینْدا۔ دُوجے پاسے وْکِیل سَیشن کورٹ وْ ِچوں نِکلنھ دا ناں نا لَینْدے۔ ہیٹھلی ادالت دا کی سی (سُنھوْائ گھنّٹا ٹھہِر کے وْی شُرُو ہو سکدی سی۔ وْکِیل جے اِکّ وْار سَیشن کورٹ وْ ِچوں نِکل گِیا تاں پِچھّوں ججّ آ گِیا تاں اُس دے سائِل دا کُونڈا ہو جانھا سی۔ وْکِیل دے مُڑن تک درخاست خارج ہو چُکّی ہونھی سی اتے سائِل کِسے ہور وْکِیل دے پھٹّے ،تے بَیٹھ چُکّا ہونھا سی۔ کوئ وْی وْکِیل کِسے کِسم دا ذوخم اُٹھاَونھ نوُں تِیار نہِں سی۔
کڑِکّی ،چ پھسِیا سائِل باہر ہی کھڑو جانْدا۔ جو ہوئیگی، دیکھی جائیگی۔ وْکِیل بِناں اُہ وْاپس نہِں جائیگا۔ سائِل پھَیسلا کریغا۔

کورٹ رُوم وْچّ وْکِلاں اتے باہر سائِلاں دا اِکٹھّ بجھّنھ لگّا۔
وْکِلاں دے بَیٹھنھ لئ کُرسِیاں اٹھّ سن اتے بَیٹھنھ وْالے وْہ۔
جِہڑے پہلاں آ گئے، اُہناں کُرسِیاں ملّ لئِییاں۔
پِچھّوں آئُنھ وْالِیاں وْچوں کوئ سٹَینو کول جا کھڑوتا، کوئ رِیڈر کول اتے کوئ اردلی کول۔
جِہڑے پھیر وْی بچ گئے اُہ چھوٹِیاں-چھوٹِیاں ٹولِیاں بنھا کے ججّ دے لیٹ آئُنھ دے کارناں دا کِیاس لاَونھ لگّے۔
گُرمِیت جِس ٹولی وْچّ کھڑا سی، اُس دِییاں گلّاں دا وْشا وْی اِہو سی۔ بھنّڈاری وْکِل دا خِیال سی کِہ رات اُہ ذِیادا پی گِیا ہونھےَ۔ ہُنھ بَیٹھا نشا اُتار رِہا ہونھےَ۔
سرداری لال دا خِیال سی کِہ کِسے اسامی کول پَیسے گھٹّ گئے ہونھگے۔ جِنّنا چِر پَیسے پُورے نہں ہُنّدے، اُہ کچہری نہں وْڑدا۔
گُرمِیت نوُں اِہناں گلّاں وْچّ کوئ دِلچسپی نہں سی۔ اُس دی نذر رِیڈر تے، ٹِکی ہوئ سی۔
رِیڈر نوُں مُنشِیاں مُسدِّیاں نے گھیر رکھّیا سی۔ کوئ اُس نوُں وْہ دا نوٹ پھڑا رِہا سی اتے کوئ سَو دا۔ کدے کوئ سائِل اُس دا جھگّا کھِچّ لَینْدا اتے کدے اردلی۔
گُرمِیت اُس نال اِکانْت وْچّ گلّ کرنا چاہُنّدا سی۔ پر مَوکا نہی سی مِل رِہا۔
گُرمِیت نوُں پل-پل سہائ سی۔ ججّ کِسے وْی سمیں ٹپک سکدا سی۔ ججّاں دے آئُنھ توں پہلاں-پہلاں اُس دی رِیڈر نال گلّ ہونھی چاہِیدی سی۔
پالے اتے مِتے دی درخاست منذُور کراَونھی ذرُوری سی۔ دوشی نا ججّ تک پہُنّچ کر سکدے سن، نا سرکاری وْکِل تک۔ مُلّاں دی دَوڑ مسِیت تک ہی سی۔
رِیڈر نے کلّہ موہن جی دا اِکّ اڑِیا گڈّا کڈھّیا سی۔
موہن جی دے اِکّ سائِل ،تے پنّجھی بورے ڈوڈِیاں دا کیس سی۔ سائِل املی سی۔
امل بِناں املی جیلہ ،چ مرن وْالا ہوئِیا پِیا سی۔ اِدھر ناتھ ساہِب آپنھے اسُولاں ،تے اڑے بَیٹھے سن۔ وْہ بورِیاں توں وْدھّ وْالے کیس وْچّ اُہ

ذمانت نہیں سن لَینْدے۔ ہائ کورٹ جا کے ذمانت کراَونھ دی املی دی پروکھوں نہیں سی۔
ڈُبّدی بیڑی نوُں رِیڈر نے بنّنے لائِیا سی۔
کلّہ ڈوڈِیاں وْالے تِنّن کیساں وْ ِچّ دوشِیاں دِیاں ذمانتاں دِیاں درخاستاں دی سُنھوْائ ہونھی سی۔ پہِلے کولوں وْ ِہ بورے پھڑے سن، دُوجے کولوں ہائ اتے تِنجا موہن جی دا سائِل سی۔
رِیڈر نے پہِلاں وْ ِہ بورِیاں وْالی ارذی پیش کِیتی۔ ججّ نے جھٹّ ذمانت منذُور کر لئ۔
پھیر رِیڈر نے ہائ بورِیاں وْالی درخاست رکھّ دِتّی۔ اُس دوشی دا وْکِیل بھنّڈاری سی۔ بھنّڈاری لیلڑ ھِیاں کڈھّنھ لگّا۔ وْ ِہ اتے ہائ وْ ِچّ کی فرک ہےَ (
اِکّ تاں وْ ِہ اتے ہائ بورِیاں وْ ِچّ سچّمُچّ بہُتا فرک نہیں سی۔ دُوجے اُس نوُں بھنّڈاری دی شرم مار گئ۔ ہالے کلّہ ہی اُہ اُس دے فارم ،تے اِکٹھّے ہوئے سن۔ پارٹی ،تے بہُتا نہیں تاں بھنّڈاری نے دو-تِنّن ہذار تاں خرچِیا ہی ہوئیگا۔
کُجھّ دیر کِڑ-کِڑ کر کے ناتھ نے اُہ درخاست وْی منذُور کر لئ۔
دُوجی درخاست دے منذُور ہُنّدِیاں ہی موہن جی شیر بنھ گِیا۔
ناتھ رِیڈر دی ہُشِیاری سمجھ گِیا۔ اُس نے رِیڈر نوُں لال-پِیلِیاں اکھّاں تاں دِکھائِییاں پر درخاست نا-منذُور نا کر سکِیا۔
گُرمِیت نوُں اجّ رِیڈر دی اِسے ترہاں دی مدد دی ذرُورت سی، پر رِیڈر سی کہ وْ ِہلا ہی نہیں سی ہو رِہا۔
تھوڑھی جِہی سِڑ ہُنّدِیاں ہی گُرمِیت نے رِیڈر نوُں اِشارے نال اُٹھائِیا اتے باہر لےَ گِیا۔
بِناں کوئ بھُومِکا بنّنہے گُرمِیت نے آپنھا اُدیش سپشّٹ کِیتا۔ موہن جی وْالے کیس وْانْگ اُہ پالے اتے مِیتے دی ارذی اجِہی تھاں پھٹّ کرے، جِتھے اُہ نا-منذُور نا ہو سکے۔

اِکّ-اِکّ کرکے گُرمِیت نے سُنھوْاءِ وْچّ لگّیاں سارِیاں درخاستاں دا جائِذا لِیا۔ بِلّو نوُں دو درخاستاں دا پتا سی، جِنہاں نوُں ناتھ نے منذُور کرنا سی۔
پہلی کھنّنے وْالے وْئُپارِیاں دی سی۔
اُہناں دی کَیٹل پھِڈ دا سَینْپل بھرِیا گِیا سی۔ سَینْپل وْچّ مِلاوْٹ پائِ گئ سی۔ پُلِس اُہناں نوُں گرِفتار کرن ،تے تُلی ہوئ سی۔ وْکِل راہِس اُہناں دا ناتھ نال سَودا ہو چُکّا سی۔
ععع پر بھائ، لالِیاں دے کیس نال آپنھے کیس دا کی سنّبنّدھ (کِتھے نمُونِیاں دا کیس اتے کِتے کتل کیس۔ ہو سکے تاں اِس نوُں کِسے کتل کیس نال لِنّک کر۔ غغغ
لالِیاں دِیاں ذمانتاں نال پالے اتے مِتے نوُں کوئ فائِدا نہِس سی پُجّنھا۔
گُرمِیت درخاست نوُں کِسے ڈھُکوْس تھاں پہُنّچاَونھ دے یتن کرن لگّا۔
ععع اِک کتل کیس وْی ہَیگا۔ غغغ رِیڈر گُرمِیت نوُں دُوجی درخاست دا وْیروْا سمجھاَونھ لگّا۔
اُس کیس وْچّ دِن-دِہاڑے اِکّ بَینْک لُٹّیا گِیا سی۔ بَینْک لُٹّدے سمیں دہِشتگرداں دی بَینْک-مَینیجر نال جھڑپ ہو گئ سی۔ مَینیجر تھائیں مارِیا گِیا سی۔ سنّتری نے گولی چلائ تاں اِکّ دہِشتگرد دی لتّ اُڈّ گئ۔ دہِشتگرد نے باکی ساتھی وْی پھڑوْا دِتّے۔ لُٹّیا کَیش برامد ہو گِیا۔ اِہناں دہِشتگرداں ،تے دُوہرے کتل، بَینْک ڈکَیتی اتے نجائِذ اسلا رکھّنھ وْرگے سنّگِین جُرم سن۔
دہِشتگرداں وْلّوں وْی ذمانت دی درخاست دِتّی گئ سی۔ اُس درخاست دی سُنھوْاءِ وْی اجّ ہونھی سی۔
گُرمِیت سمجھدا سی، جے دہِشتگرداں دی ذمانت ہو گئ تاں پالے اتے مِتے دی ذمانت وْی ہو جائیگی۔ بہِس تِیار کردے سمیں اُس نے دوہاں دے کیساں دا مُکابلا کر کے دیکھِیا سی۔
دہِشتگرداں اُپر دُوہرے کتل دا دوش سی جدوں کِہ پالے اتے مِتے اُپر اِکلّے بنّٹی دا۔ دہِشتگرداں وْچوں اِکّ مَوکے ،تے ہی پھڑِیا گِیا سی۔ بنّٹی کتل کیس وْچّ پُلِس نوُں ڈیڈھ مہِنے تک کاتلاں دا سُراگ نہِس سی مِلِیا۔

دہِشتگرداں دا کیس چشمدِید گوْاہاں دی گوْاہی ،تے آدھارت سی۔ پالے اتے مِتے خِلاف پُلِس کول اِکّ وْی چشمدِید گوْاہ نہِں سی۔ دہِشتگرداں وْ ِرُدھّ گوْاہی دینھ وْالے گوْاہ بَینْک مُلاذم سن جاں بَینُک وْ ِچّ لَینھ-دینھ کرن آئے گاہک۔ اُہناں دی گوْاہی نوُں سچّ منّننھا ادالت دا فرذ سی۔ اِدھر ماملا اُلٹ سی۔ پالے اتے مِتے وْالے کیس دے سٹھّ فِسدی گوْاہ پُلِس ٹاؤُٹ سن۔ اُہناں دی گوْاہی ،تے وْ ِشوْاس کرن توں پہِلاں ادالت نوُں سَو وْار سوچنھا پَینھا سی۔ سبھ توں وْڈّا وْادھا اِہ سی کِہ دہِشتگرداں نے ذمانت ہُنّدِیاں ہی فرار ہو جانھا سی۔ پِچھّوں نا دہِشتگرد لبھّنھے سن، نا اُہناں دے ذامن۔ پالا اتے مِتا نا پہِلاں بھجّے سن، نا اُہناں پھیر بھجّنھا سی۔ اُہناں دا ذامن جِنوْن آڑھتِئے اتے بابا گُردِتّ سِنّگھ نے بنھنا سی۔

جے دہِشتگرداں دی ذمانت ہو گئ تاں پالے اتے مِتے دی کِئُں نہِں ہوئیگی (

ععع ججّ نال کوئ لَینھ-دینھ ہوئِیا ہووْے، اِس دا مَینُوں پتا نہِں۔ اِہ ذرُور پتےَ بئ ذمانت ہو جُو۔ غغغ سمُچّے ہالات دا جائِذا لےَ کے رِبڈر نے گُرمِیت نال سہِمتی پرگٹائ۔

ععع بسّ ٹھِیک ہےَ۔ تُوں ساڈی درخاست اِہناں دے پِچھّے لا دے۔ پھیر دیکھی جاؤُ۔ غغغ

رِبڈر نال سِٹی مِلا کے گُرمِیت سِنّگھ نِسر فنّڈ ہو گِیا۔ ہُنھ ججّ جدوں مرذی آئے، اُس نوُں کوئ فِکر نہِں سی۔

ججّ نے کُرسی ،تے بَیٹھدِیاں ہی پہِلاں آپنھے لیٹ ہونھ ،تے سبھ توں مُیافی منّگی۔ پھیر لیٹ کڈھّنھ لئ اُہ فُرتی نال ارذِیاں نِپٹاَونھ لگّا۔

رِبڈر ٹھِیک آکھدا سی۔ سبھ توں پہِلاں کھنّنے وْالِیاں دی پیشگی ذمانت منذُور کِتی گئ۔ پھیر کُجھّ ہور دوشِیاں دی ساڑ ستی ک>ٹی گئ۔

دہِشتگرداں دی سُنھوْائ تک لگبھگ سبھ کنّم نِپٹ چُکّا سی۔

ادالت وْ ِچّ گُرمِیت، پِیارے لال اتے سرکاری وْکِیل توں سِوْا کوئ نہِں سی۔

دہِشتگرداں دے وْکِل نوُں ہاذر ہونھ لئ کئ آوْاذاں پےَ چُگّیاں سن۔ اِکّ وْار اردلی وْی اُس دے پھٹّے ،تے جا آئِیا سی، پر وْکِل کِدھرے نہِں سی لبھّا۔
سادھارن کیس ہُنّدا تاں درخاست اِسے آدھار تے ردّ ہو گئ ہُنّدی۔ پر اِہ مُلذم خترناک سن۔ تھوڑھی جِہی بھڑکاہٹ ،تے ہی اِہ ججّ دے گل پےَ سکدے سن۔ باہرلے آپنھے ساتھِیاں توں دھمکی-پتّر جاری کروْا سکدے سن۔ لوڑ پَینھ ،تے کوئ نُکسان وْی کروْا سکدے سن۔
دہِشتگرداں دے وْکِل نوُں بُلاَونھ لئ اِکّ وْار پھیر اردلی نوُں بھیجِیا گِیا۔ جِنّنا چِر تک وْکِل نہِں آئُنْدا، اونا چِر تک سرکاری وْکِل نوُں آپنھا پکھّ پیش کرن دا مَوکا دِتّا گِیا۔
سرکاری وْکِل نے اِکّ وْار دہِشتگرداں دے کیسری پگّاں وْالے مِتّراں وْلّ تکّیا اتے پھیر مِلوْ◌ں جِہی جِبھ نال بہِس کرن لگّا۔
ععع تُسِں آپے دیکھ لؤ جناب) مَیں کی آکھنھےَ (ععع
جدوں سرکاری وْکِل ہی ٹل گِیا تاں ججّ نوُں آپنھے گل بلا پاَونھ دی کی لوڑ سی۔ سفائ دھِر دے وْکِل دے آئُنھ توں پہِلاں ہی اُہ سٹَینو نوُں ذمانت دا ہُکم ڈِکٹیٹ کراَونھ لگّا۔
دہِشتگرداں دی ذمانت دا ہُکم سُنھ کے گُرمِیت ہُراں نوُں کُجھّ راہت مہِسُوس ہوئ۔ ہُنھ پالے اتے مِتے لئ راہ پدھّرا سی۔
پالے اتے مِتے دی درخاست ،تے سُنھوْائ شُرُو ہونھ توں پہِلاں ہی بھنّڈاری وْکِل ادالت وْ◌چّ آ دھمکِیا۔ اُس نال چار-پنّج وْکِل، سنّگھ دے اٹھّ-دس وْرکر اتے کِتاباں وْالی پیٹی سی۔ بہِس دَوران اُس نے سرکاری وْکِل دی مدد کرنی سی۔
بھنّڈاری دے ادالت وْ◌چّ داخل ہُنّدِیاں ہی باہر نااریباذی شُرُو ہو گئ۔
ععع بنّٹی دے کاتلاں نوُں □ □ ...پھاہے لاؤ۔ غغغ
ععع کاتلاں دے سمرتھک □ □ ... مُرداباد۔ غغغ
ادالت دی کاروْائ اِکدم رُک گئ۔ چارے پاسے خاموشی چھا گئ۔ سبھ اِکّ-دُوجے دے مُونّہ وْلّ تکّنھ لگّے۔

ادالت انّدر کھڑے سنّگھ دے وْرکراں وْچّ وْی گھُسر-مُسر شُرُو ہو گئ۔ اُہ نااراا لاَونھ دی ہِنّمت تاں نا جُٹا سکے پر اجِہی ہی ارتھ رکھّدِیاں ٹپّنھِیاں کرن لگّے۔
گُرمِیت نوُں اِس نااریباذی ،تے سخت اِتراذ سی۔ اِہ ادالت دے کنّم وْچّ دخل انّداذی سی۔ سنّگھ دا اُدیش سپشّٹ سی۔ اُہ ادالت ،تے دبااا پاَونھا چاہُنّدا سی۔ اِہ ادالت دی تَوہِین وْی سی۔ ججّ نوُں ادالت دی مانہانی دے جُرم وْچّ دوشِیاں نوُں نوٹِس جاری کرنا چاہِیدا سی۔
ناتھ نوُں وْی اِس نااریباذی ،تے سخت اِتراذ سی۔ اُس نے دھمکی دِتّی، جے دوشِیاں نے مُیافی نا منّگی تاں اُہ نوٹِس جاری کریگا۔
بھنّڈاری نے تُرنّت مَوکا سنّبھال لِیا۔ اُس نے آپنھی غلتی دی وْی مُیافی منّگی اتے وْرکراں وْلّوں وْی۔
اِس مُیافی نال گُرمِیت دی تسلّی نہِں سی ہوئ۔ اُہ سنّگھ دے وْرکراں وْرُدھّ کاروْائ کراَونھا چاہُنّدا سی۔
مُیافی ،تے ججّ دی تسلّی ہو گئ۔ اُہ وْادھُو دے جھنّجٹاں وْچّ پَینھ نوُں تِیار نہِں سی۔
گُرمِیت نوُں ہدائِت ہوئ۔ اُہ آپنھا پکھّ پیش کرے۔ ججّ نے فَیسلا مَیرِٹ دے آدھار ،تے کرنا سی، سنّگھ دی مرذی انُسار نہِں۔
بھنّڈاری آپنھی چال چلّ چُکّا سی۔ ہُنھ کی فَیسلا ہوئیگا (کِسے توں لُکا نہِں سی۔
گُرمِیت نوُں خُش کرن لئ ججّ نے اُس نوُں آپنھا پکھّ پیش کرن دا کھُلّہا سماں دِتّا سی۔
گُرمِیت تاڑ رِہا سی کِہ ججّ بہِس وْچّ اُکّا دِلچسپی نہِں سی لےَ رِہا۔ سماں بِتاَونھ لئ کدے اُہ کِسے مِسل دے وْرکے پلٹنھ لگّدا، کدے کِسے کاغذ ،تے دستخت کرن لگّدا اتے جے کرن نوُں کُجھّ وْی نا ہُنّدا تاں اُباسِیاں لَینھ لگّدا۔
جدوں گُرمِیت مجھّ اگّے بِن وْجا چُکّا تاں ساہِب نے فَیسلا سُنھا دِتا۔ عع ساری سر) ہائ کورٹ جا کے کوشِش کرو۔ غغغ

ججّ دے اِہ گَوڑے بول گُرمِت اتے موہن جی دِیاں چھاتِیاں وْ ِچّ تِر
وْانْگ کھُبھّ گئے۔
پر اکھّاں سُوہِیاں کرن توں سِوْا اُہ کُجھّ نا کر سکے۔

ئَیڈِشنل سَیشن ججّ دی ادالت وْ ِچوں درخاست دے ردّ ہونھ نوُں سنّمتی نے بہُتی اہِمیعت نہِں سی دِتّی۔ کتل کیس سَیشن کورٹ لئ بہُت اہِم ہُنّدے ہن۔ اِس ہیٹھلی ادالتوں کتل دے دوشِیاں دِیاں ذمانتاں گھٹّ-وْدھّ ہی منذُور ہُنّدِیاں ہن۔ شہِر وْ ِچلے اسادھارن ہالات کارن ججّ دا سہِم جانھا اتے دوشِیاں دی ذمانت نا لَینھا کوئ انہونھی گلّ نہِں سی۔
پر ہائ کورٹ وْلّوں درخاست دے ردّ ہونھ نوُں سنّمتی نے گنّبھِرتا نال لِیا سی۔
آم کیساں وْ ِچّ اجِہی درخاست دا وْ ِرودھ کرن لئ سہائِک اَیڈْوکیٹ جنرل پیش ہُنّدا سی۔ کوئ وْ ِشیش کیس ہووْے تاں ڈِپٹی چلا جانْدا سی۔ اِس کیس وْ ِچّ اَیڈْوکیٹ جنرل خُد پیش ہوئِیا سی۔ اُس دے پیش ہونھ دا متلب سی کِہ ماملا گنّبھِر سی اتے سرکار اُہو چاہُنّدی سی جو اُہ بول رِہا سی۔
ججّاں ،تے منوو ْ ِگیانک دبااا پاَونھ لئ سرکار نے آپنھے مِنڈِئے دی بھرپُور وْرتوں کِتی سی۔ اِکّ-دو نہِں، پُورے درجن پتّرکاراں نوُں کَیمرے اتے ٹیپ-رِکارڈر دے کے کورٹ رُوم وْ ِچّ بھیجِیا گِیا سی۔ اُہناں دی اگوْائ لوک-سنّپرک وْ ِبھاگ دے ڈِپٹی ڈائرَیکٹر نے کِتی سی۔
سرکار دِیاں چالاں سفل رہِیاں سن۔
ہائ کورٹ نوُں جھٹّ مسلے دی گنّبھِرتا دی سمجھ آ گئ۔
سُنھوْائ کر رہے ججّاں نوُں اِنساف نالوں اِس گلّ دی چِنّتا لگّ گئ کِہ اُہناں دے فَیسلے دا لوکاں اتے سرکار ،تے کی پرتِکرم ہوئیگا (جے اُہناں درخاست منذُر کر لئ تاں کلّہ نوُں اخباراں وْ ِچّ چھپنھ وْالِیاں رِپورٹاں دا رُخ کِدھر نوُں ہوئیگا (رِپورٹاں لوکاں دے مُوڈ نوُں پربھاوْ ِت کرنگِیاں اتے لوکاں دا مُوڈ سرکار نوُں (اگانْہ سرکار دے مُوڈ ،تے ججّاں دا بھوْ ِکھّ نِربھر کریگا۔
ساری سوچ-وْ ِچار دے بااد ججّ اِس سِٹّے ،تے پُجّے سن کِہ سرکار سنّکٹ وْ ِچّ سی۔ سنّکٹ دی اِس گھڑی وْ ِچّ ہائ کورٹ دا فرذ سرکار نال کھڑون دا بنھدا سی اتے ہائ کورٹ سرکار نال کھڑو گئ۔

اِس فَیسلے نے سرکار دی ڈگمگاَونْدی کِشتی سنّبھال لئ۔
جے دوشِیاں دی ذمانت ہو جانْدی تاں اُہ گلِیاں-بذاراں وْچّ شرییام گھُنّمنھ لگّدے۔ کاتلاں نوُں اِنّجھ پھِردے دیکھ لوکاں دا غُسّا بھڑکدا۔ اِہ غُسّا سرکار لئ خترناک سابت ہُنّدا۔
ہُنھ کیس دے انّتِم فَیسلے تک دوشِیاں نے لوکاں دِیاں اکھّاں توں اوجھل رہِنھا سی۔ اگانْہ سرکار نے دوشِیاں نوُں جلدی توں جلدی سذا کراَونھ دا یتن کرنا سی۔ جے سذا دے آسار نا بنھے تاں فَیسلے نوُں لٹکا دینھا سی۔
سرکار نے اونی دیر فَیسلا نہِں سی ہونھ دینھا، جِنّنی دیر لوک ہور بھکھدے مسلِیاں وْچّ نا اُلجھ جانھ، جِنّنی دیر تک بنّٹی دے کتل دی یاد دھُنّدلی نا پےَ جاوْے۔
ہال دی گھڑی اِس سنّکٹ نوُں ٹال کے سرکار تاں سُکھ دی نِنْد سَوں گئ پر سنّمتی دی نِنْد ہرام ہو گئ۔
سرکار وْلّوں اپنھائ اِہ رنھنِیتی سنّمتی لئ چِنّتا دا وْشا سی۔
درخاست دے ردّ ہونھ دا سَیلّ دے تِنّناں وْکِیلاں ،تے وْکھّ-وْکھّ پرتِکرم ہوئِیا سی۔
موہن جی اِکّ پیشیوْار وْکِیل سی۔ پَیروْائ لئ اُس کول بِیسِیاں کیس آئُنْدے-جانْدے رہِنّدے سن۔ کِسے اِکّ کیس دی جِتّ-ہار دا نا اُس دے من ،تے اسر ہُنّدا سی نا دھنّدے صصص تے، پر کتل کیس وْچّ اُہ پہِلی وْار پیش ہو رِہا سی۔ اِس کیس دی جِتّ-ہار اُس دے وْکار دا سوْال سی۔ ذمانت دے نا ہونھ نوُں اُہ اسپھلتا دی شُرُویات گِنھدا سی۔ اِس لئ گھبراہٹ وْچّ سی۔ پِیارے لال نوُں گھبراہٹ نالوں وْدھّ مانسِک پیڑا سی۔ اِہ پیڑا اِس لئ سی کِہ نِیاں-پالِکا دا جِھڑا سرُوپ اُس نے آپنھے ذِہن وْچّ چِتّر رکھّیا سی، اِس فَیسلے نال اُس دا ہُلِیا وْگڑ گِیا سی۔ بھارتی نِیاں-پالِکا دی آذادی، نِڈرتا اتے نِرپکھتا ،تے اُس نوُں شکّ ہونھ لگّا سی۔ کی اِسے دا ناں اِنساف ہےَ (اِس ترہاں دے سَینْکڑے پرشن اُس دے ذِہن وْچّ اُٹھّ کھڑوتے سن۔
گُرمِیت نوُں نا گھبراہٹ سی، نا مانسِک پیڑا۔ اُس دی تِیسری اکھّ نے پہِلاں ہی بھانْپ لِیا سی کِہ اِس کیس دی جِتّ کوئ سوْادی کیک نہِں سی، جِھڑا

سرکار نے پلیٹ وْچّ پروس کے اُہناں اگّے رکھّ دینھا سی۔ اِس کیس نوُں جتّنھ لئ سنّمتی نوُں لنّبا سنّگھرش کرنا پَینھا سی۔
گُرمِیت اِس فَیسلے نوُں اِکّ وْنّگار دے رُوپ وْچّ لےَ رِہا سی۔ سنّمتی لئ اِہ اِکّ سبک سی۔ سرکار دے اِرادِیاں نوُں پڑھن اتے آپنھی رنھنِیتی گھڑن دا۔
اُہ ساتھی وْکِیلاں دے گِرے منوبل نوُں اُچّا چُکّنھ اتے مُہنّم نوُں لامبنّد کرن دے اُپرالے سوچنھ لگّا۔
سنّمتی دِیاں سرگرمِیاں تیذ کِیتِیاں گئِییاں۔ اگّوں توں کی رنھنِیتی اپنھائ جائے (اِس وْشے نوُں لےَ کے رائے-مشوْرے ہونھ لگّے۔ کانُونّنی دا۔ پیچاں دا گِیان لِیگل-سَیلّ وْالِیاں نوُں سی۔ گُرمِیت اتے موہن جی دے نال۔ نال پِیارے لال دی رائے وْی لئ جانھ لگّی۔
پِیارے لال جدوں وْی کِسے مِیٹِنّگ وْچّ جانْدا تاں اُس دا دھِیان سُجھاا دینھ وْلّ گھٹّ اتے آپنھی دُبِدھا ہلّ کرن وْلّ وْدھیرے ہُنّدا۔
پِیارے لال دے پرشن بابا جی نوُں پربھاوْت کردے اتے بابا جی دے ترک-بھرپُور اُتّر پِیارے لال دی جگِیاسا شانْت کردے، اُس دے ذخماں ،تے ملہم دھردے۔ کُجھّ ہی مِیٹِنّگاں وْچّ بابے نے پِیارے لال نوُں پچھانھ لِیا۔ اُہ اِکّ انھ-گھڑِیا ہِیرا سی۔ تھوڑھا جِہا تراشے جانھ ،تے ہی اُس نے لوک-سنّگھرش لئ بہُمُلّا بنھ جانھا سی۔ اُہ پِیارے لال وْلّ ذِیادا دھِیان دینھ لگّے۔
پِیارے لال وْی سنّمتی دے ہر کنّم وْچّ وْدھّ-چڑھ کے ہِسّا لَینھ لگّا۔ ہَولی-ہَولی اُس نوُں وْی سچّ دی پچھانھ ہونھ لگّی۔
اِکّ گلّ سبھ لئ سپشّٹ سی۔ اِہ لڑائ اِکلّے لِیگل سَیلّ دے وْسّدی نہِں سی۔ سرکار دے ہتھّکنڈِیاں دا مُکابلا ادالتاں دے نال-نال سڑکاں ،تے وْی کرنا پَینھا سی۔
کَونھ آکھدا سی کِہ لڑائ اِکلّے لِیگل سَیلّ نے لڑنی سی (ساری سنّگھرش سنّمتی سَیلّ دے نال سی۔ سرکار دی ہر چال دا مُونّہ-توڑوْاں جوْاب دِتّا جانھا سی۔ سنّمتی دا ہر کارکُن جان دی باذی تک لاَونھ نوُں تِیار سی۔
بابے دے اِس اَیلان نے لِیگل سَیلّ وْچّ نوْس رُوہ پھُوک دِتّی۔

سَیلّ دے سُجھاا ،تے سنّمتی دی وْ ِشیش مِیٹنّگ بُلائ گئ۔ ہر مَینْبر نوُں ہاذر ہونھ اتے ٹھوس سُجھاا لےَ کے آئُنھ دا آدیش جاری کِیتا گِیا۔
ہُکم دی تامِیل ہوئ۔ ہاذری بھروْ ِس رہی۔ مَینْبراں وْ ِچّ اتھاہ اُتشاہ سی۔ نوْ ِس رنھنِیتی گھڑّن وْ ِچّ سَیلّ نے اہِم رول ادا کرنا سی۔ پہِلاں اُسے نوُں آپنھے وْ ِچار پیش کرن دا مَوکا دِتّا گِیا۔
سَیلّ وْالے آپنھے فرذاں توں سُچیت سن۔ ہر کوئ نوْیں توں نوْیں سُجھاوْاں نال لَیس سی۔
موہن جی دا وْ ِچار سی کِہ اِس مُکدّمے نوُں جِنّنا ہو سکے لٹکائِیا جاوْے۔ مُکدّمے نوُں لٹکاَونھ دے بہُت فائِدے ہونھے سن۔ پہِلا اِہ کِہ سماں بِیتنھ نال گوْاہاں نے کھِنّڈ-پُنّڈ جانھا سی۔ کِسے پُلِس وْالے نے بدل کے روپڑ چلے جانھا سی اتے کِسے نے پٹِیالے۔ کدے اِکّ گوْاہ گوْاہی دینھ آ گِیا کدے دُوجا۔ نا سارے گوْاہ اِکٹھّے ہونھ، نا گوْاہی ہووْے، نا کیس اگانْہ تُرے۔ کِسے گوْاہ نے وْ ِدیش تُر جانھا سی، کِسے نے مر جاں رِٹائِر ہو جانھا سی۔ کوئ پُلِسیا ڈِسمِس ہو گِیا تاں وْی دوشِیاں دِیاں پَوں باراں ہو جانھیاں سن۔ پُلِس دی وْردی اُتردِیاں ہی تاکت دا نشا وْی اُتر جانھا سی۔ کُجھّ گوْاہاں دی ذمِیر جاگنھ لگّنھی سی۔ کِسے دی ذمِیر نا وْی جاگے، وْ ِکنھ ذرُور لگّنھی سی۔ رِٹائِر ہوئے گوْاہ دا ریٹ وْی سستا ہو جانھا سی۔
موہن جی نے کئ وْار چاہ دے کپّ جاں دُپہِر دے کھانھے نال وْی کنّم سارِیا سی۔ نَوکرِیئُں وْکھّ ہوئے گوْاہ نوُں کِسے دا ڈر نہِیں رہِنّدا۔ اُہ من-مرذی دی بولی بول سکنھ لئ آذاد ہونھا سی۔
اِس ہپھڑا-دپھڑی دا پھائِدا اُٹھا کے دوشِیاں نے بری ہو جانھا سی۔
موہن جی آپنھے بہُتے کیس اِسے ترہاں بری کراَونْدا سی۔
اِکّ وْار اُس کول اجِہا کیس آئِیا، جِس وْ ِچّ دوشِیاں کولوں بھُکّی دا بھرِیا ٹرکّ پھڑِیا گِیا سی۔ دوشی پنّج سن۔ ڈرائِیوْر، کنّڈکٹر اتے مذدُور۔ مالک لےَ-دے کر کے پہِلاں ہی کھنّبھ چھُڈا گِیا سی۔
سارے پکھّ وْ ِچار کے موہن جی نے اِہو ڈھنّگ اپنھائِیا۔ اُس نے آپنھے سائِلاں نوُں سمجھائِیا۔ جے سارے گوْاہ بھُگت گئے تاں تِنّن-تِنّن سال دی

کَید ہوئیگی۔ بھلا اِسے وْچّ سی جے مرذی نال مہِنا-مہِنا کٹّ لئ جاوْے۔
مُکدّمے دے گوْاہ اتے مال-مُکدّما کدے-کدائیں ہی اِکٹھّے ہُنّدے ہن۔ بھُلّ-بھُلیکھے کدے اِکٹھّے ہو وْی جانْدے تاں موہن جی آپنھی یوجنا انُسار کِسے اِکّ دوشی نوُں غَیر-ہاذر کر دِنّدا۔ دوشی دے غَیر-ہاذر ہونھ کارن ساری کاروْائ رُک جانْدی۔ گوْاہ بیرنّگ مُڑ جانْدے۔ بھُکّی وْالِیاں بورِیاں پھٹ جانْدِیاں۔ ادھّا مال سڑکاں ،تے بِکھر جانْدا۔
دساں-پنّدراں دِناں بااد دوشی نوُں ادالت وْچّ پیش کِیتا جانْدا۔ نال پنّجاں رُپیاں وْالا مَیڈِکل سرٹِفِکیٹ نتھّی کر دِتّا جانْدا۔ ججّ بھلامانھس ہُنّدا تاں دوشی دی جھڑک-جھنّبھ کر کے نوْں ذمانت لےَ لَینْدا۔ کبّا ہُنّدا تاں ہفتے-دس دِناں لئ جیلہ بھیج دِنّدا۔
چار دوشِیاں دے غَیر-ہاذر ہُنّدِیاں ہی کیس اٹھّ سال پُرانھا ہو گِیا۔ کیس دی ہِسٹری-شِیٹ بنھ گئ۔ ججّ دی کھِچائ ہونھ لگّی۔ فَیسلا کِنُں نہِں ہُنّدا (پہلاں مُلذم ہور تارِیخ لَینھ لئ ہاڑے کڈھّدے سن، پھیر سرکاری وْکِل کڈھّنھ لگّا۔ کدے گوْاہ پُورے نا ہُنّدے۔ گوْاہ آ جانْدے تاں ٹرکّ نا آئُنْدا۔ ٹرکّ آ جانْدا تاں مال-مُکدّما نا آئُنْدا۔
ججّ پیشِیاں پا-پا دُکھی ہو گِیا۔
کیس وْڈّا سی۔ اُس نوُں دوشِیاں نوُں بری کرن توں وْی ڈر لگّدا سی۔ اکّ-تھکّ کے اُس نے سَیشن ججّ نال گلّ کِیتی۔
سَیشن ججّ وْی ہائ کورٹ نوُں آپنھے سپشّٹِکرن دے-دے ہنّبھ چُکّا سی۔ سَیشن ججّ نے ہری جھنڈّی دے دِتّی۔ گوْاہ نہِں آئُنْدے، نا آئُنھ۔ گوْاہ پیش کرن لئ آخری مَوکا دِؤُ۔ پھیر فَیسلا کر دِؤُ۔
جدوں پنالا پھیر وْی اُتھے دا اُتھے ہی رِہا تاں ججّ نے دوشِیاں نوُں با-اِذّت بری کر دِتّا۔
پِیارے لال اِس سُجھاا نال سہِمت نہِں سی۔ اِہ ڈھنّگ اِس کیس وْچّ نہِں سی اپنھائِیا جا سکدا۔

اِس دا پہلا کارن اِہ سی کہ اِہ سَیشن کیس سی۔ سَیشن کیساں دے سنّمناں دی تامِلؔ وْلّ پُلِس وْ ِشیش دھِیان دِنّدی سی۔ سَیشن کورٹ وْ ِچّ گوْاہاں نوُں بہُتی دیر ٹالنھا استّبھوْ سی۔
دُوجا، اِس کیس دے دووْیں دوشی پہلاں ہی جیلہ وْ ِچّ سن۔ جِنّنا کیس وْدھّ لٹکیگا، اونی وْدھّ سذا اُہناں نوُں مُفت وْ ِچّ کٹّنھی پوْیگی۔
تِیجا، جِس ہِساب نال ادالتاں اِس کیس دی کاروْائ نوُں نِپٹا رہِیاں سن، اُس توں پرتکھّ سی کِہ سرکار اِس کیس نوُں جلدی توں جلدی نِپٹاَونھا چاہُنّدی سی۔
مَیجِسٹریٹ نے مہِنِیاں وْ ِچّ مُکنّمل ہونھ وْالی کاروْائ دِناں وْ ِچّ نبیڑی سی۔
چلان پیش ہونھ پِچھّوں پیشی لئ مِسل مُیائِنے لئ پَینھی سی۔ نکلاں دینھ وْ ِچّ رہی کمی پیشی اگلی تارِیخ ،تے پُوری ہونھی سی۔ اِہ ساری کاروْائ اِکو دِن چ ہو گئ۔ تِیجے دِن کیس سَیشن سپُرد ہو گِیا۔
اگانْہ سَیشن نے وْی کوئ ڈھِلّ نہِں سی دِکھائ۔ پہِلی پیشی ہی چارج لا کے کیس گوْاہِیاں ،تے پا دِتّا سی۔
گوْاہِیاں لئ وْی تارِیخ لنّبی نہِں سی پئ۔ سرکار نوُں گوْاہ پیش کرن لئ اِکّ مہِنے دا سماں دِتّا گِیا سی۔ گوْاہِیاں دو دِن لگاتار ہونھِیاں سن۔
جے ادالتاں نوُں اُپروں کوئ ہدائِت نا ہوئ ہُنّدی تاں چلان پیش ہونھ پِچھّوں دو-تِنّن پیشِیاں کاغذاں دی جانْچ-پڑتال لئ پَینھِیاں سن۔ ہر پیشی پنّدراں-دِناں دی ہونھی سی۔ جے وْکِیل نکلاں گھٹّ مِلنھ دا اِتراذ کردے تاں کئ مہِنے نکلاں تِیار کرن نوُں لگّ جانْدے۔ پھیر بہِس ہُنّدی۔ کِہڑی دھارا بنھدی ہےَ، کِہڑی نہِں۔ پھیر کِدھرے جا کے کیس سَیشن سپُرد ہُنّدا۔
کئ پیشِیاں سَیشن ججّ چارج نا لاَونْدا۔ چارج بنھدا وْی ہےَ (جے ہاں تاں کِس دھارا ادھِین (اِس نُکتے ،تے وْکِیلاں وْ ِچکار بہِس ہُنّدی۔ بہِس لئ کئ پیشِیاں پَینْدِیاں۔ کدے ججّ کول وْکت نا ہُنّدا، کدے اِکّ دھِر دے وْکِیل کول اتے کدے دُوجی دھِر دے وْکِیل کول۔
پھیر چارج لگّدا۔
گوْاہِیاں لئ گھٹّو-گھٹّ چھے مہِنے دا سماں دِتّا گِیا۔

پیارے لال دا وْچار سی کہ جدوں ادالت کیس نپٹاَونھ لئ تتپر ہوئے تاں وْکِل نوُں ٹنّگ نہں اڑاَونھی چاہِدی۔ دوشِیاں نوُں بری کراَونھ لئ کوئ ہور ترِیکا وْرتِیا جانھا چاہِدا سی۔
پھیر دُوسرا ترِیکا سی، ججّ توں لےَ کے گوْاہاں تکّ نوُں گنّڈھنھ دا۔ اِس وْچّ کوئ شکّ نہں سی کہ ججّ اتے سرکاری وْکِل دووْیں پَیسے دے پُتّ سن۔ رِشوْت بِناں سکے باپ دا کنّم نہں کردے پر گُرمِیت انُسار اُہ اِنّنے اناڑی وْی نہں سن کہ سمیں دی نذاکت نا پہچاننھ۔ بلدی اگّ وْچّ ہتھّ پا کے اُہ آپنھی نَوکری نوُں خترا کھڑا نہں کرن لگّے۔
کِنُں نا بُرائ دی جڑھ نوُں ہتھّ پائِیا جاوْے (
ععع کِوْیں نا کِوْیں گوْاہاں نوُں کابُو کِتا جاوْے۔ نا رہیگا بانْس نا وْجّیگی بنّسری۔ غغغ فَوجداری کیساں وْچّ گوْاہاں دی اہمِیعت سمجھاَونْدے گُرمِیت نے آپنھا سُجھاا پیش کِیتا۔
بنّٹی کتل کیس وْچّ اِکّ وْی چشمدِید گوْاہ نہں سی۔ سارا کیس ہالات ،تے آدھارت گوْاہی ،تے کھڑا سی۔ کہانھی وْکھّ-وْکھّ کڑِیاں راہِں سِرجی گئ سی۔ اِکّ کڑی دے ٹٹّ جانھ ،تے ہی ریت دا اِہ مہلّ، ڈھہِ-ڈھیری ہو جانھا سی۔
اِس کیس دا اِکّ وْی گوْاہ سچّا نہں سی۔ پُلِس نے سبھ توں جھُوٹھ بُلاَونھا سی۔ گوْاہاں نوُں جھُوٹھ بولنھ توں روکنھ اتے سچّ بولنھ لئ مجبُور کر کے سنّمتی نے نا کوئ سِدھانْتک اُکائ کرنی سی، نا اِخلاکی۔
سمُچّی بہِس توں بااد جو رنھنِیتی گھڑی گئ، اُہ اِہ سی کہ ہُنھ سنّمتی نوُں ہر فرنّٹ ،تے لڑائ آرنّبھ دینھی چاہِدی سی۔ کانُونّنی نُکتے-نذر توں ذِیادا دھِیان گوْاہاں نال سنّپرک کرن وْلّ دِتّا جانھا چاہِدا سی۔
اِسے پَینْترڑے انُسار وْکھّ-وْکھّ اِکائِییاں نوُں وْکھّ-وْکھّ ذِنّمیوْارِیاں سنّبھالِیاں گئِییاں۔
پیارے لال اَیل□ اَیل□ اَیم □ پاس سی۔ اُہ نوْیں توں نوْیں کانُونّن لبھّنھ وْچّ ماہِر سی۔ اُہ اِس کیس وْچّ لوڑ پَینھ وْالے ہر کانُونّن دی کھوج کریگا۔ اگّے توں بہُتا سماں اُہ لائِبریری وْچّ بِتائیگا۔

موہن جی اِس کیس دے ہر گوْاہ دی رگ-رگ توں وْاکِف سی۔ ہرِدُیار دے پاڈِیاں وْانْگ، اُس کول ہر گوْاہ دی ہِسٹری-شِیٹ سی۔ کِس گوْاہ دی کِتھے رِشتیداری ہےَ (کِس رِشتیدار دی اُہ منّندا ہےَ اتے کِس دی نہِں۔ پَیسے دا پُتّ ہےَ جاں سِفارش منّندا ہےَ۔ جے پَیسے لَینْدا ہےَ تاں کِنّنے (اُس دی وْہی وْ ِچّ سبھ درج سی۔
کِس گوْاہ نال کِوْیں پیش آئِیا جاوْے (اِس بارے موہن جی سنّمتی دی اگوْائ کریگا۔
گُرمِیت پہلاں ہی اہِم ذِنّمیوْاری نِبھا رِہا سی۔ آپنھے پُلِس سُوتراں راہِں اُہ مِسل وْ ِچّ ہو رہِیاں ہیرا-پھیرِیاں دی سُوچنا ہاسل کر رِہا سی۔ اِہناں ہیرا-پھیرِیاں نے دوشِیاں دے بری ہونھ دا آدھار بنھنا سی۔ گُرمِیت نے اِہ کنّم جاری رکھّیا سی۔
گوْاہاں نال سنّپرک کائِم کرن دی ذِنّمیوْاری* انْتِکاری فرنّٹ نوُں سَونْپی گئ۔ اِہ ذوخم بھرِیا کنّم سی۔ ہُشِیاری دی منّگ کردا سی۔ موہن جی نے فرنّٹ نوُں پہلاں ہی سُچیت کِیتا۔
پہلاں گوْاہ نوُں سمجھاَونھ بُجھاَونھ دی کوشِش کِیتی جاوْے۔ گوْاہ ڈھِلّ-مِسّ کرے تاں کِسے رِشتیدار جاں سِیاسی دباا دا اِستیمال کِیتا جاوْے۔ جے پانھی سِروں لنّگھدا دِسے تاں ڈراَونھ-دھمکاَونھ توں وْی گُریذ نا کِیتا جاوْے۔
پھَوری تَور ،تے گوْاہ ،تے یکِین نا کِیتا جاوْے۔ پہلے ہی مُلاکات وْ ِچّ گوْاہ نوُں مُکرن دا مشوْرا نا دِتّا جاوْے۔ پہلاں اِہ تسلّی کر لئ جاوْے کِہ گوْاہ جے سنّمتی دی مدد نہِں کریگا تاں گُھٹّو-گھٹّ وْ ِرودھ وْی نہِں کریگا۔ جے اِکّ وْی گوْاہ نے پُلِس کول مُخبری کر دِتّی تاں سنّمتی دی یوجنا دھری-دھرائ رہِ جائیگی۔
وْ ِدِیارتھی وْ ِنّگ نے سنّگھ دے جلُوساں دا جوْاب دینھا سی۔ اِطّ دا جوْاب پتھّر نال دِتّا جانھا سی۔
ساہِتکار سرکار دے بھنّڈی پرچار نوُں ٹھلّہ پاَونھگے۔ نوْیں-نوْیں تتھّ اِکٹھّے کر کے اخباراں رسالِیاں وْ ِچّ لیکھ لِکھنھگے۔ پوسٹر کڈھّنھگے اتے پرچے وْنّڈنھگے۔

ترکشِل رِذروْ فورس دا کنّم کرنگے۔ سارِیاں جتھیبنّدِیاں وْچّ تالمیل رکھّنھا، اُہناں دی ذِنّمیوْاری ہوئیگی۔ جِس جتھیبنّدی نوُں وْی لوڑ پئے، اُہ اُہناں نوُں ہاک مار لئے۔
مالی سہائِتا لئ جِنوْن آڑھتِیا ہاذر سی۔ اُس دی دُکان نوُں سنّمتی دے دفتر وْجوں وْرتِیا جانھا سی۔
سنّمتی دِیاں اِہناں یوجناوْاں نال لِگل سَیلّ دے ہَوسلے بُلنّد ہو گئے۔
جدوں کیس وْچّ ہی ککھّ نا رِہا تاں دوشِیاں دا کوئ کی وْگاڑ لئیگا (سَیلّ وْالے سوچنھ لگّے۔

ئَیڈِشنل سَیشن ججّ دی ادالت دا پہِلا گھنّٹا ذمانتاں دِیاں درخاستاں دی سُنھوْائ لئ راکھوْاں سی پر بنّٹی کتل کیس نوُں کِنّنی اہِمِیعت دِتّی جا رہی سی، اُہ اِس تتھّ توں پرتکھّ سی کہ اُس دِن ہور کِسے کیس دی سمائِت تاں کی کِیتی جانھی سی، ذمانتاں وْرگے اہِم مسلے دی سُنھوْائ وْی اگّے پا دِتّی گئ سی۔
آپنھے اِس آشے نوُں ججّ نے لُکا کے نہِں سی رکھّیا۔ سارِیاں سنّبنّدھت دھِراں نوُں اِکّ دِن پہِلاں ہی ہدائِتاں جاری کر دِتّیاں گئِییاں سن۔
پہِلاں اہِلمدّ دی پیشی ہوئ سی۔ مِسل نوُں ترتِبوْار کر کے کوٹھی بھیج دِتّا جاوْے۔ ججّ ساہِب کیس دے تتھّاں توں وْاکِف ہونھا چاہُنّدے ہن۔ جے ججّ دی مِسل پڑھی ہووْے تاں ادالت دا سماں برباد نہِں ہُنّدا۔ کاروْائ تیذی نال چلّدی رہِنّدی ہےَ۔
ستَینو نوُں وْی تاڑِیا گِیا۔ ٹائِیپ-رائِیٹر، نوْاں رِبن اتے کاغذ پتّر ٹچّ ہونھ۔ اِہ نا ہووْے کہ اِدھر گوْاہی شُرُو ہو جاوْے تے اُدھر ستَینو کِسے تھانھیدار نوُں رِبن لِاَئُنھ لئ آکھ رہا ہووْے تے کِسے وْکِل نوُں کاغذاں دے رِم لئ۔ جِہڑے چار-پنّج کیس کلّہ سُنھوْائ ،تے لگّے سن، رِیڈر اُہناں وْ ِچّ اجّ ہی تارِیخاں پا دیوْے۔ اِہ نا ہووْے کہ اِدھر بنّٹی کتل کیس دی سُنھوْائ شُرُو ہو جاوْے اتے اُدھر وْکِل تارِیخاں لَینھ لئ ادالت وْ ِچّ میلا لا لَینھ۔
جیلھ سُپرِنٹَینڈَینْٹ نوُں وْی سُنیہا بھیجِیا گِیا۔ مُلذم سہی ساڈھے نَوں وْجے ادالت وْ ِچّ ہاذر ہونھ۔ اِہ نا ہووْے کہ اِدھر گوْاہ اتے وْکِلاں دی برات کھُرے وْڈھّنھ لگّے تے اُدھر لاڑھا ساہِب پدھار نا رہے ہونھ۔ فورس دے گھٹّ ہونھ جاں گڈّی دے خراب ہونھ دا بہانا نہِں چلّیگا۔ سبھ کاسے دا پربنّدھ اجّ ہی کر لِیا جاوْے۔
سرکاری وْکِل بچن سِنّگھ نوُں رِٹائِرِنّگ رُوم وْ ِچّ بُلائِیا گِیا۔ اُس نوُں سمجھائِیا گِیا۔ آم دِناں وْانْگ اُہ مستی نا مارے۔ آپ وْی سمیں سِر آوْے اتے گوْاہ وْی۔ آم کیساں وْانْگ اُہ مُدآّی دے وْکِل ،تے نِربھر نا رہے۔ خُد مِسل پڑھ کے آوْے اتے گوْاہاں نوُں بِیان آپ پڑھاوْے۔ سادھارن کیساں وْ ِچّ

ججّ سرکاری وْکِل دا فرذ وْی خُد ہی نِبھاا دِیا کردا سی۔ اِس کیس وْچّ بچن سِنّگھ ججّ توں کوئ آس نا رکھّے۔
پھیر سفائ دھِر دے وْکِلاں نوُں بُلائِیا گِیا۔ ہیٹھلِیاں ادالتاں وْچّ لگّے کیساں دا اُہ اِنّتذام کر لَینھ ہو سکے تاں جُونِیار وْکِلاں نوُں کیس تِیار کروْا دِتّے جانھ جے آپ پیش ہوئے بِناں نا ہی سردا ہووْے تاں مَیجِسٹریٹ توں پیشی لےَ لئ جاوْے۔ ہیٹھلِیاں ادالتاں نوُں پہلاں ہی ہُکم بھیجِیا جا چُکّا سی۔ اُہ بنّٹی کتل کیس وْچّ پیش ہونھ وْالے کِسے وْی وْکِل نوُں آپنھی ادالت وْچّ پیش ہونھ لئ مجبُور نا کرن۔
پیشی وْالے دِن اِنّجھ ہی ہونھ لگّا۔
جیلھ سُپرِنٹَینڈَینْٹ نے ساف-سُتھرے کپّڑے پوْا کے دوشِیاں نوُں نَوں وْجے ادالت اگّے لِیا بِٹھائِیا۔ اِکّ جِپ اتے چار سِپاہِیاں دی گارد، اِہناں دوشِیاں لئ راکھوْں رکھّی گئ۔
تھانھے وْالے وْی چُکنّنے ہو گئے۔ کوئ گڑبڑ نا ہووْے، اِس لئ بھاری گِنھتی وْچّ ہتھِیاربنّد سِپاہی ادالت وْچّ تائِنات کِتے گئے۔ کیس دی پَیروْائ لئ ناذر سِنّگھ تھانھیدار نوُں بھیجِیا گِیا۔ اِہ کیس اُسے دا تِیار کِتا ہوئِیا سی۔ اُس نوُں گوْاہ پچھاننھ، اُہناں نوُں بِیان سمجھاَونھ اتے سرکاری وْکِل اگّے پیش کرن وْچّ اسانی رہیگی۔
آدت توں اُلٹ سرکاری وْکِل وْی ادھّا گھنّٹا پہلاں ہاذر سی۔
گوْاہ اُس توں وْی کاہلے سن۔ سبھ توں پہلاں بنّٹی دا پوسٹ-مارٹم کرن وْالے ڈاکٹر دی گوْاہی ہونھی سی۔ اُہ بچن سِنّگھ توں وْی پہلاں پُجّا ہوئِیا سی۔ پچھّے ہی ہتھّاں-پَیراں دے نِشاناں دا ماہِر آ دھمکِیا۔ ہتھّ-لِکھتاں دا ماہِر چنّڈِیگڑھوں آئِیا سی۔ اِس لئ اُہ کُجھّ پچھّڑ گِیا سی۔
سرکاری مُلاذم سرکاری وْکِل دے دفتر جا بَیٹھے۔ باکی گوْاہ باہر کھڑے ناذر سِنّگھ دُیالے ہو گئے۔
بچن سِنّگھ نوُں ڈاکٹر جاں ماہِراں توں کوئ خترا نہں سی۔ اُہ اُہناں نوُں سمجھا وْی کی سکدا سی (اُہ بچن سِنّگھ نالوں کِتے وْدھّ جانھدے سن۔ وْیَسے وْی اِہ سرکاری مُلاذم سن۔ اِہناں اُسے ترہاں گوْاہی دینھی سی، جِوْیں سرکار چاہُنّدی سی۔ گوْاہی توں اِدھر-اُدھر ہونھ ،تے نَوکری کھُسّ

سکدی سی۔ اِہ گوْاہیاں دینھ وْچّ وْی ماہِر سن۔ اِہناں وْچوں اِکّ وْی گوْاہ اجِہا نہِں سی، جِس نے گھٹّو-گھٹّ پنّجاہ کیساں وْچّ گوْاہی نا دِتّی ہووْے۔ اُہو گُھسے-پٹّے سوْال اتے اُہو گھسے-پٹّے جوْاب۔ جے اِہناں دی نِیعت ٹھِک ہووْے تاں وْکِل بھاوْیں اڈّی-چوٹّی دا ذور لا لوْے، اِہ وْال جِنّنا وْی راہ نہِں دینھگے۔ اِس لئ بچن سِنّگھ اِہناں وْلّوں بیفِکر سی۔
بچن سِنّگھ دی بیفِکری دا اِکّ کارن ہور وْی سی۔ سفائ دھِر دے سارے وْکِل اناڑی سن۔ اِہناں گوْاہاں ،تے جِراہ پیارے لال نے کرنی سی۔ اُس شرابی، کبابی وْکِل نوُں کی پتےَ، کانُونّن کی ہُنّدےَ (نا اُس نوُں مَیڈِکل جُرسپُورڈَینْس دا پتےَ، نا ہتھّ-لِکھتاں پرکھنھ دا۔ آپے پنّج-چار اُوٹ-پٹانْگ سوْال پُچھّ کے ہٹ جائیگا۔
موہن جی نوُں کیس دی سمجھ تاں سی پر اُہ ہیٹھلِیاں ادالتاں دا وْکِل سی۔ اِہ اُس دا پہِلا سَیشن کیس سی۔ سَیشن کورٹ وْچّ پیش ہُنّدِیاں تاں وْڈّے-وْڈّے وْکِلاں دے پسِنے چھُٹّ جانْدے سن۔ اِہ کیس اُس وْچارے دے وْسّ دا نہِں سی۔
گُرمِیت سرکاری وْکِل ذرُور رہےَ۔ مِہنتی وْی سی پر سرکاری وْکالت اتے پرائِیوْیٹ وْکالت دا ذمِین اسمان دا فرک سی۔ سرکاری وْکِل اگّے بنھی-بنھاۂ کھِر آ جانْدی ہےَ۔ صصص اگّے کی ہوئِیا ضضض، صصص پھیر کی ہوئِیا (صصص ہی آکھنھا سی۔ کانُونّن دی لوڑ پئے تاں مُداّی دا وْکِل لِیا دِنّدا سی۔ پرائِیوْیٹ وْکِل نوُں سارا تانھا-بانھا آپ بُنھنا پَینْدا سی۔ آپنھے دِماغ دی وْرتوں کر کے پُلِس دے کِلہے وْرگے کیس وْچّ مگھورا کر کے راہ بنھاَونھا پَینْدا سی۔ اِہ مُہارت سمیں نال ہی آئُنْدی سی۔
اِس ترہاں دے ہوْاۂ کِلہے اُسار کے بچن سِنّگھ کیس دی اہِمِیعت نوُں سمجھنھ اتے ججّ دی تاڑنا دے باوْجُود وْی کیس وْلّ دھِیان نہِں سی دے رہِا۔ اُہ گوْاہاں نال گپّ-شپّ کرن اتے جانھ-پہِچانھ وْدھاَونھ وْچّ مسرُوف سی۔
ڈاکٹر توں اُس نوُں دوْائِییاں دی ذرُورت سی۔ اُس دی بیٹی مِرگی دی بِماری دی شِکار سی۔ ہر روذ گارڈِنل دِییاں کۂ گولِیاں کھانھِیاں

پَینْدِیاں سن۔ پہلاں اِہ سیوْا ڈاکٹر گُپتا نِبھاَونْدا سی۔ اُہ بدل چُکّا سی۔ ہُنھ ڈاکٹر بھاگ ملّ اِہ ذِنّمیوْاری سنّبھالے۔ بچن سِنّگھ آپ وْی کئ دِناں توں کمذوری مہسُوس کر رِہا سی۔ اِکّ شِشی بِکاسُول دے کَیپسُولاں دی مِل جاوْے تاں کِیا کہنھے۔ سوفرامائِیسن دِیاں دو ٹِئُوباں وْی چاہِیدِیاں سن۔ بچّے سٹّاں کھائ ہی رکھّدے ہن۔ کاٹن تاں ہسپتال وْ ِچّ آم ہُنّدی ہےَ، دو پَیکٹ اُس دے وْی۔
گولی کِہدی تے گہنھے کِہدے۔ ہسپتال دِیاں دوْائِییاں وْی کوئ دوْائِییاں ہُنّدِیاں ہن۔ کھا کے چنّگا-بھلا بنّدا بِمار ہو جانْدےَ۔ ڈاکٹر نے جھٹّ رمیش مَیڈِکل ہال دے ناں پرچی لِکھ دِتّی۔ بچن سِنّگھ پرچی دِکھا کے دوْائ لےَ لوْے۔
ڈاکٹر نوُں کھانھ-پینھ دے آہر لا کے بچن سِنّگھ دھِیان چنّد دے دُیالے ہو گِیا۔ اُس نوُں اُس تک وْی کنّم سی۔
سماں تھوڑھا سی۔ بچن سِنّگھ نے سنّکھیپ شبداں وْ ِچّ گلّ مُکائ۔ دھِیان چنّد نوُں اِکّ چٹّ پھڑائ۔ چٹّ ،تے کیس دا انُوْان لِکھِیا گِیا سی۔ اِس کیس وْ ِچّ بچن سِنّگھ نوُں دھِیان چنّد دی مدد دی ذرُورت سی۔ دوشِیاں ،تے دوش سی کِہ اُہناں نے فرذی بنّدا کھڑا کر کے وْ ِہ کِلّے ذمِن دی رجِسٹری آپنھے ناں کروْا لئ سی۔ پُلِس اِس رجِسٹری ،تے لگّے انّگُوٹھے دا مُلاہذا، اِکّ ہور رجِسٹری ،تے لگّے انّگُوٹھے نال کروْاونھا چاہُنّدی سی۔ اِہ رجِسٹری پُلِس نوُں مُدّای دھِر نے دِتّی سی اتے اِس رجِسٹری ،تے مالک دا سہی انّگُوٹھا لگّا ہوئِیا سی۔ پُلِس نے دووْیں رجِسٹرِیاں مُیائِنے تے رِپورٹ لئ فِلَور بھیجِیاں سن۔
اسلِیعت وْی اِہو سی۔ دووْیں انّگُوٹھے وْکھّ-وْکھّ سن۔ ہُنھ دوشِیاں دا بچاا تاں ہی ہو سکدا سی، جے فِلَوروں اِہ رِپورٹ آوْے کِہ دوہاں دستاوْیذاں ،تے اِکو وْ ِاکتی دے انّگُوٹھے سن۔ دوشی بچن سِنّگھ دے نیڑے دے رِشتیدار سن۔ اِذّت دا سوْال سی۔ اِہ اِذّت دھِیان چنّد دے ہتھّ سی۔
ععع تُسِں خُد سِیانھے ہو وْکِیل ساہِب) اِہ کِہڑا دسخت جاں لِکھت ہےَ بئ جِہڑی مرذی رِپورٹ کر دیئِیئے۔ ہتھّ-لِکھت تاں سمیں-سمیں بدلدی رہِنّدی

ہےَ۔ انّگُوٹھے دا نِشان اُمر بھر اُہو رہِنّدا ہےَ۔ وْکھّ-وْکھّ انّگُوٹھِیاں نوُں اِکو کِوْیں لِکھِیا جا سکدےَ (ععع
دھِیان چنّد لئ اِہ کنّم ذوخم بھرِیا سی۔ سکھی نالوں سُوم بھلا جو تُرت دیوْے جوْاب وْانْگ دھِیان چنّد نے پہلاں ہی کِنارا کرنا ٹھِیک سمجھِیا۔
ععع تُوں فِکر نا کر۔ رِشتیداری رِشتیداری دی تھاں۔ آپاں تَینُوں ٹھوک کے فِس دِکھاوْانْگے۔ پُورے دس ہذار، پنّج مَیں لےَ رکھّنَے۔ باکی رِپورٹ توں پچھّوں لےَ جائِیں۔ میری ذِنّمیوْاری ہےَ۔ غغغ مچھّی ہتھّوں نِکلدی دیکھ کے بچن سِنّگھ نے پَینْترڑا بدلِیا۔
ععع بسّ تُوں انّگُوٹھے ،تے انّگُوٹھا لا کے اسل انّگُوٹھے نوُں بیپچھانھ کر دے۔ پھیر مَیں آپے سانْبھ لئُوں۔ تہسِلدار دے دفتر وْچلا رِکارڈ مَیں بدلوْا دِتّےَ۔ انّگُوٹھے لاَونھ وْالا پہلاں ہی مر چُکّےَ۔ بس اِہو سبُوت باکی ہےَ۔ اِکّ وْار انّگُوٹھا بیپچھانھ ہو گِیا تاں ساڈا کنّم بنھ جاؤُ۔
پنّج ہذار دے نوٹ دھِیان چنّد توں موڑے نا گئے۔
ععع فلَور آئُنھ تک بتھیرے ہتھّاں تائِیں نِکلے ہونھگے اِہ کاغذ۔ کوئ پُچھُّو تاں آکھ دیوْانْگے خبرے کِس نے شرارت کِتی ہےَ۔ غغغ سوچدے دھِیان چنّد نے کنّم ہو جانھ دا بچن دے دِتّا۔
اِہ ذِنّمیوْاری نِبھا کے بچن سِنّگھ ہلکا-پھُلّ مہسُوس کرن لگّا۔ نِشچِنّت ہو کے اُہ دفتر آ بَیٹھا۔ ہُنھ ججّ جدوں مرذی کیس شُرُو کر لئے۔

دس وْجے توں پہلاں ہی کورٹ رُوم درشکاں نال بھر گِیا۔
کورٹ رُوم دے باہر اُس توں وْدھّ بھِڑ سی۔ سنّگھ دے بہُت سارے وْرکر پیّل ہیٹھاں جُڑے کھڑوتے سن۔ اُہ نااریباذی دے مَوکے دی تلاش وْچّ سن۔
سنّمتی دے بہُت سارے کارکُن وْی کچہری دے اہاتے وْچّ مَوجُود سن۔ بابا جی وْی ہاذر سن پر سنّمتی دی ہاذری مہسُوس نہِں سی ہو رہی۔ اُہ اِدھر-اُدھر کھِنڈّے ہوئے سن۔ پھیر وْی اُہناں وْچّ گُپت تالمیل کائِم سی۔ سنّگھ دے پہلے نااریے دے جوْاب وْچّ اُہناں اسمان گُونّجنھ لا دینھا سی۔ ادالت نے گوْاہاں نوُں دو ہِسّیاں وْچّ وْنڈِیا سی۔ ماہِر گوْاہ اتے سادھارن گوْاہ۔ دُپہِر توں پہلاں ماہِر گوْاہاں دے بِیان لِکھے جانھے سن۔ بااد دُپہِر مودن ریڑھی وْالے، بابُو رِکشے وْالے، سکُول دے چپڑاسی، مِنتے دی گُیانڈّھنھ بھاگو اتے بستی دے دُکاندار غفُور دی وْاری آئُنھی سی۔
اِسے ہی ڈھنّگ نال وْکِلاں نے آپنھی ڈِئُوٹی وْنڈّی سی
ماہِراں دے بِیان سرکاری وْکِل نے کراَونھے سن۔ باکی دے بھنّڈاری نے۔ ماہِراں ،تے جِراہ پِیارے لال نے کرنی سی اتے باکی گوْاہاں ،تے موہن جی نے۔
سفائ دے وْکِل پَونھے دس وْجے ہی کورٹ رُوم وْچّ آ بِراجے۔
دس وْجّنھ توں پنّج مِنّٹ پہلاں سرکاری وْکِل نے وْی آپنھی کُرسی آ ملّی۔ ادالت دے کلاک نے جِئُں ہی دس وْجائے، پِچھلے دروْاذِئُں ناتھ ساہِب وْی ادالت وْچّ پروْیش کر گئے۔
کورٹ رُوم وْچّ ہاذر ہر چھوٹا-وْڈّا شہری ادالت دی وْڈِیائ لئ کھڑا ہو گِیا۔ سبھ اونا چِر کھڑے رہے جِنّنا چِر مانیوگ ججّ ساہِب نے کُرسی نا سنّبھال لئ۔
ججّ دے بَیٹھدِیاں ہی باکی اہِلکاراں، وْکِلاں اتے درشکاں نے وْی آپنھے-آپنھے ستھان گرہِنھ کر لئے۔

ججّ دے سجّے ہتھّ بَیٹھے رِیڈر نے سُنھوْائ لئ رکھّے کیساں دی سُوچی ،تے جھات ماری۔ سُوچی وْ ِچّ کیوْل اِکو کیس سی۔ سرکار بنام پالا سِنّگھ وْغَیرا۔

رِیڈر نے میذ ،تے پئ مِسل چُکّی، اردلی نوُں مِسل دا انُوْان پڑھ کے سنھائِیا اتے مُڑ مِسل ججّ ساہِب دے اگّے رکھّ دِتّی۔

رِیڈر دے مُونّہوں مُکدّمے دا ناں نِکلدِیاں ہی دوہاں دھِراں دے وْکِیلاں نے آپنھِیاں-آپنھِیاں کُرسِیاں چھڈّیاں اتے لَیکچر سٹَینْڈ ملّ لئے۔

مُکدّمے دے انُوْان نوُں کئ-کئ وْار دُہراَونْدے اردلی ادالت دے دروْاذے کول پُجّا اتے آوْاذاں مارن لگّا۔

ععع سرکار بنام پالا سِنّگھ وْغَیرا □ □ ... ہاذر ہو□ □ ... ۔ غغغ

پالے اتے مِتے نوُں ہتھّکڑِیاں وْ ِچّ جکڑی کھڑے سِپاہی پہلاں ہی آوْاذ دی اڈِیک وْ ِچّ سن۔ جھٹّ اُہ اُہناں نوُں ادالت انّدر لےَ گئے۔

دوشِیاں نے جھُک کے سلام بُلائ۔ سِپاہِیاں نے ذور نال بُوٹ کھڑکا کے سلُوٹ مارے۔ پھیر اُہ سارے دوشِیاں دے کٹہِرے کول آ گئے۔

گوْاہی لئ پہلاں ڈاکٹر شرما نوُں بُلائِیا گِیا۔ پوسٹ مارٹم وْالا رجِسٹر لےَ کے اُہ سِدھّا گوْاہاں دے کٹہِرے وْ ِچّ جا کھڑوتا۔

سُنھوْائ شُرُو ہوئ۔ آپنھا ناں-پتا لِکھاَونھ توں پہلاں ڈاکٹر نے سہُں کھادھی، ععع جو کُجھّ آکھانْگا، دھرم نوُں جانھ کے سچّ آکھانْگا۔ غغغ

وْ ِہ اکتُوبر دی شام نوُں ڈاکٹر نے بنّٹی ناں دے اِکّ بچّے دا پوسٹ مارٹم کِیتا سی۔ لاش دا مُیائِنا کرن ،تے اُس نوُں پتا لگّا سی کِہ پہلاں کتل دے اِرادے نال بچّے دے سِر وْ ِچّ راڈ ماری گئ سی۔ کِسے کارن بچّا بچ گِیا۔ پھیر اُہو راڈ بچّے دی گردن ،تے رکھّ کے دبا دِتّی گئ۔ مُیائِنے سمیں بچّے دِیاں گلّہاں ،تے ہنّجھُویاں دے نِشان سن۔ اکھّاں باہر نوُں آئِییاں ہوئِییاں سن۔ اُہ سُکّ کے تِلا ہوئِیا-ہوئِیا سی۔ بدن ،تے کوئ کپّڑا مَوجُود نہِں سی۔

جے پِیارے لال دا اُدیش آپنھی وْکالت چمکاَونھا ہُنّدا تاں اُہ آپنھی لِیاکت دا سِکّا جماَونھ لئ ڈاکٹر توں اَوکھے-اَوکھے سوْال پُچھّدا۔ ڈاکٹر دے ہر

جوْاب ،تے کانُونّنی نُکتاچِینی کردا۔ نِکّے-نِکّے نُکتے اُٹھا کے ججّ نال بہِسدا۔ آپنھی دلِیل دی پُشٹی لئ کانُونّن دِیاں کِتاباں پیش کردا۔
اُوٹ-پٹانْگ سوْال دی تھاں اُس نے ڈاکٹر توں دو ہی سپشّٹِیکرنھ منّگے۔ ڈاکٹر دی رِپورٹ انُسار مرن سمیں بچّے دا پیٹ خالی سی۔ ڈاکٹر دے انّداذے انُسار پیٹ کِنّنے کُ دِن خالی رِہا ہوئیگا۔
سوْال سُنھ کے ڈاکٹر ٹھٹھنّبر گِیا۔ اسلِیعت اِہ سی کِہ اُس نے پوسٹ مارٹم دھِیان نال کِیتا ہی نہِں سی۔ ڈاکٹر نوُں دسّیا گِیا سی کِہ اِہ اتِوْادی کیس ہےَ۔ کِہڑا دوشی پھڑے جانھے ہن (پھڑے وْی گئے تاں کِسے نے گوْاہی نہِں دینھی۔ ڈاکٹر نے بسّ رِپورٹ دینھ دا ذابتا ہی پُورا کرنا ہےَ۔ پُلِس دے اِس مشوْرے نوُں دھِیان وْ ِچّ رکھّدِیاں ہی ڈاکٹر نے مَوت سمیں بچّے دا پیٹ خالی ہونھا لِکھِیا سی۔ جے پیٹ وْ ِچوں کُجھ مِلِیا دِکھائِیا ہُنّدا تاں پیٹ وْ ِچوں مِلی وْستُو نوُں ٹیَسٹ لئ کیَمِکل اَیگذامِنر کول بھیجنھا پَینھا سی۔ وْ ِسرے نوُں اُیتھے تک پہُنّچاَونھ لئ پنّجاہ جھنّجٹاں وْ ِچّ پَینھا پَینھا سی۔ اِہناں جھنّجٹاں توں بچنھ لئ ہی ڈاکٹر نے اِہ سَوکھا راہ اپنھائِیا سی، پر وْکِل دے سوْال نے اُہو جھنّجٹ پھیر کھڑا کر دِتّا۔
ععع اِنّج لگّدا سی جِوْیں ہفتا بھر بچّے دے پیٹ وْ ِچّ کھِلّ تک نا گئ ہووْے۔ غغغ کھِڑا چھُڈاَونھ لئ ڈاکٹر نے انّداذے نال تِر چھڈّیا۔
بچّے دے اگوْا ہونھ توں دو دِن پہِلاں سکُول وْ ِچّ بچّیاں دا ڈاکٹری مُیائِیا ہوئِیا سی۔ اُس انُسار بچّے دا بھار تِنھ کِلّو سی۔ پوسٹ مارٹم سمیں اِہ بھار وْ ِنھ کِلّو سی۔
ععع وْ ِنھ دِناں وْ ِچّ دس کِلّو بھار گھٹنھ دا بھلا کی کارن ہو سکدا ہےَ (ععع
ععع بھُکھّ اتے دہِشت۔ غغغ اِس سوْال دا جوْاب دینھ وْ ِچّ ڈاکٹر نوُں کوئ دِکّت پیش نہِں سی آئ۔ اِتھے مہِذ اُس دی رائے جانھی گئ سی۔
ععع دہِشت ہُنّدِیاں وْی جے رجّوْاں کھانھا مِلدا رہے تاں کی اِنّنا بھار گھٹّ سکدا ہےَ (ععع پِیارے لال دا اگلا سوْال سی۔
ععع نہِں۔ غغغ
ععع تاں اِس دا متلب ہےَ کِہ بھار گھٹنھ دا وْڈّا کارن بھُکھّ سی۔ غغغ

عمع جی ہاں۔ غغغ
پہلا نُکتا سپشّٹ کروْا کے پیارے لال نے دُوجا نُکتا چھوہیا۔ اِہ نُکتا بچّے نوُں کتل کرن لئ وْرتی گئ راڈ دے ڈائیامِیٹر سنّبنّدھی سی۔
عمع بچّے دا سِر چھوٹی وْی ہُنّدا ہےَ اتے نازُک وْی۔ پھُلّ وْرگے سِر نوُں کھکھوّڑی-کھکھوّڑی کرن لئ اسپھل ہوئ راڈ دا ڈائیامِیٹر بھلا کِنّنا کُ ہووْیگا (عمع
جوْاب سپشّٹ سی۔ ذخم دی لنّبائ، چَوڑائ اتے ڈُونّگھائ ڈاکٹر نے آپنھی رِپورٹ وْ ِچّ درج کِیتی ہوئ سی۔ ذخم مُتابک راڈ دی گولائ ڈیڈھ-دو اِنّچ دے وْ ِچکار ہونھی چاہیدی سی۔
عمع بھاوْ اِہ کِہ بچّے نوُں ستّ مارن لئ کھڑکِیاں، رَوشنداناں وْ ِچّ وْرتے جانْدے کِسے سادھارن جِہے سرِئے دی وْرتوں کِیتی گئ ہووْیگی (عمع
عمع اِنّج ہی جاپدا ہےَ عمع
عمع کی اِہ ذخم اجِہی سبّل نال سنّبھوْ ہےَ، جِس دا ڈائیامِیٹر چار اِنّچ ہووْے (عمع
عمع نہِں۔ اجِہی سبّل تاں بچّے دی چٹنی بنھا دِنّدی ہےَ۔ غغغ
عمع بہُت-بہُت دھنّنوْاد۔ تُسِں جا سکدے ہو۔ غغغ متلب دا جوْاب ہاسل کر کے پیارے لال نے ڈاکٹر نوُں فارگ کِیتا۔
ڈاکٹر دے تُر جانھ ،تے سرکاری وْکِیل نے اگلے گوْاہ دا ناں-پتا دسّنھا سی۔ اردلی نے اُس گوْاہ نوُں آوْاذ مارنی سی۔ پھیر اُس گوْاہ دی گوْاہی شُرُو ہونھی سی۔
پر بچن سِنّگھ نوُں اگلے گوْاہ دا ناں-پتا دسّنھ دی سُدھّ نہِں سی۔ سفائ دھِر نے اِہ سوْال کِس آشے نال پُچھّے سن (اُہ اِہ گُنھّی سُلجھاُونھ وْ ِچّ رُجھّا ہوئِیا سی۔ بچّے دے بھُکھّے رہِنھ جاں وْذن دے گھٹنھ بارے سوْال کِنُں پُچھّے گئے، اِہ تاں اُس نوُں سمجھ نا آئ پر راڈ دے ڈائیامِیٹر وْالی پہیلی سپشّٹ سی۔ پوسٹ مارٹم رِپورٹ انُسار راڈ دی گولائ اونی ہی بنھدی سی، جِنّنی ڈاکٹر نے دسّی پر بیوْکُوف تھانھیدار نے دوشِیاں کولوں جِہڑی سبّل برامد کِیتی سی، اُس دا ڈائیامِیٹر اِس توں کئ گُنھاں وْدھّ سی۔

برامد ہوئ سبّل دی سٹّ نال تاں دارا سِنّگھ وْرگا پہلوْان وْی پانھی نا منّگ سکدا۔
سفائ دھِر نوُں پہلے ہی ہلّے مِلی کامیابی ،تے بچن سِنّگھ کھِجھ رِہا سی۔ ععع چلو دیکھی جائیگی۔ اجِہیاں چھوٹِیاں-موٹِیاں اُونھتائِییاں دے آدھار ،تے دوشی بری تھوڑھا ہو جانھے نے۔ غغغ سوچدے بچن سِنّگھ نے من نال سمجھَوتا کِیتا اتے اگلے گوْاہ دا ناں-پتا دسّیا۔
دھِیان چنّد وْی گوْاہی دینھ دے کائِدے-کانُونّن توں وْاکِف سی۔ اُس ناں-پتا لِکھائِیا، سہُں کھادھی اتے آپنھا بِیان درج کراَونھ لگّا۔
اِس سائِنّٹِفِک افسر نے اِس مُکدّمے نال سنّبنّدھت۔ گلاں دے نِشاناں دا مِلان کِیتا سی۔
بنّٹی دی لاش کھُرد-بُرد کردے سمیں دوشِیاں توں اِکّ کُتاہی ہوئ سی۔ لاش نوُں ہسپتال دے وْ◌ِچ سُٹّدے سمیں اُہ ہتھّاں ،تے دستانے چڑھاَونھا بھُلّ گئے سن۔ نتِیجے وْجوں۔ گلاں دے کُجھّ نِشان مَوکے ،تے رہِ گئے۔ اُس تھاں دی پڑتال سمیں ماہِراں نے اِہ نِشان لبھّ لئے سن۔ کائِدے انُسار اِہناں نوُں لِفافے وْ◌ِچ بنّد کر کے لِفافے نوُں سرب-موہر کر کے پھِنّگر-پرِنّٹ بِؤرو فِلَور کول جمہاں کرائِیا گِیا سی۔ پنّدراں دِناں بااد دوشِیاں نوُں پھڑ لِیا گِیا سی۔ اُہناں دِییاں۔ گلاں دے نِشان تہِسِلدار ساہمنھے لئے گئے سن۔ اگلے دِن وْ◌ِشیش دُوت راہِیں اُہ نِشان وْی فِلَور بھیج دِتّے گئے سن۔
فِلَور وْالِیاں نے سُرکھِّات رکھّے نِشاناں نوُں دوشِیاں دے نِشاناں نال مِلاَونھا سی اتے دسّنھا سی کِہ اُہناں وْ◌ِچوں کوئ اِہناں دوشِیاں دے سن جاں نہِں۔
اِہ فرذ دھِیان چنّد نے نِبھائے سن۔ سارے وْ◌ِگیانک ڈھنّگ ترِیکے اپنھا کے اُہ اِس سِٹّے ،تے پُجّا سی کِہ وْکُوئے وْالی تھاں توں مِلے نِشان مِتے دوشی دے سن۔ اِس ترہاں اُس دی رِپورٹ اِہ سابت کردی سی کِہ مِتا جُرم وْ◌ِچّ بھاگِیدار سی۔
جِراہ شُرُو کرن توں پہلاں پِیارے لال نے دھِیان چنّد نوُں اِکّ وْار پھیر اُسدی رِپورٹ دِکھائ۔

اِتھے سپشّٹ شبداں وْچّ اِہ لِکھیا ہوئیا سی کہ اِکّ پارسل مُختِیار سِنّگھ سِپاہی نے اُس کول وْہ اکتُوبر نوُں جمہاں کرائِیا سی۔ اِس پارسل ،تے ناذر سِنّگھ تھانھیدار نے آپنھِیاں موہراں لائِییاں سن۔ اِس پارسل وْچّ اُہ نِشان سن، جِہڑے مَوکے توں مِلے سن۔
رِپورٹ انُسار اِہ وْی درُست سی کِہ دُوسرا پارسل پنّج نوْنّبر نوُں پراپت ہوئِیا سی۔ اِس نوُں سِپاہی سُرجِیت سِنّگھ لےَ کے آئِیا سی۔ اِس نوُں وْی ناذر سِنّگھ تھانھیدار نے ہی سرب-موہر کِیتا۔ اِس پارسل وْچّ اُہ نِشان سن، جِہڑے تہسِلدار ساہمنھے دوشِیاں کولوں لئے گئے سن۔
دھِیان چنّد نے اِہناں دوہاں پارسلاں وْچوں نِکلے نِشاناں دا ہی مِلان کِیتا سی اتے آپنھی رائے پرگٹائ سی۔
اِتھوں تک ساری جِراہ سُکھ-شانْتی نال ہُنّدی رہی۔ سٹَینو توں لےَ کے ججّ تک نوُں پِیارے لال دے اِہ سوْال مُورکھتا بھرے لگّے سن۔ اِہ سبھ کُجھ رِپورٹ وْچّ لِکھِیا ہوئِیا سی۔ اِہناں بارے گوْاہ نوُں پکّیاں کرن دی کی ذرُورت سی (
دھِیان چنّد نوُں جِہڑی تھوڑھی-بہُت گھبراہٹ سی، اِہناں اناڑی سوْالاں نال اُہ وْی جانْدی رہی۔
گوْاہ نوُں پُورے جلَو وْچّ آئِیا دیکھ کے پِیارے لال نے پرشناں دا اگلا دَور شُرُو کِیتا۔
دھِیان چنّد کولوں اُہ رجِسٹر کھُلھوْائِیا گِیا، جِس وْچّ بِؤرو وْچّ پراپت ہُنّدے پارسلاں دا اِنّدراج کِیتا جانْدا سی۔
ععع رجِسٹر دیکھ کے اِہ دسّو کِہ وْہ اکتُوبر نوُں اِہ پارسل کِس نے جمہاں کروْائِیا سی اتے اُہ پارسل کِس وْلّوں سرب-موہر کِیتا گِیا سی (ععع اُتّر دینھ لئ جِنُں ہی دھِیان چنّد نے سنّبنّدھت پنّنا پڑھنا شُرُو کِیتا، تِنُں ہی اُس دِیاں اکھّاں اگّے ہنیرا چھا گِیا۔
اِتھے تاں پارسل جمہاں کراَونھ وْالے دا ناں سُرجِیت سِنّگھ لِکھِیا ہوئِیا سی۔ اگانْہ اِکّ گھپلا ہور سی۔ رجِسٹر انُسار جمہاں ہوئے پارسل نوُں دیوْ راج ئے اَیس آئ نے سرب-موہر کِیتا سی۔ اِہ دونوں تتھّ رِپورٹ نال میل نہِں سی کھانْدے۔ اِس فرک توں اِہ سابت ہُنّدا سی کِہ دھِیان چنّد

وْ ِہ اکتُوبر نوُں جمہاں ہوئے پارسل دی تھاں کوئ ہور پارسل وْرت گِیا سی۔ اِہ کی ماجرا سی (اِکّ دم دھِیان چنّد نوُں سمجھ نہِں سی آ رِہا۔
دھِیان چنّد نوُں ٹپلا نا لگّا ہووْے، اِس لئ اُس نے اِکّ وْار پھیر پہلاں آپنھی رِپورٹ گھوکھی اتے پھیر رجِسٹر۔ دووْیں آپنھی-آپنھی تھاں ٹھِک سن۔
پھیر اِہ فرک کِئُں (بھوْنّترِیا، کدے اُہ پِیارے لال وْلّ تکّدا، کدے ججّ وْلّ اتے کدے بچن سِنّگھ وْلّ۔
ععع بول بئ) غغغ جدوں کئ-کئ وْار پنّنے پلٹ کے وْی دھِیان چنّد کوئ سپشّٹِیکرن نا دے سکِیا تاں ججّ نوُں ہُکم سُنھاَونھا پِیا۔
ععع رجِسٹر وْ ِچّ پارسل جمہاں کراَونھ وْالے دا ناں سُرجِیت سِنّگھ تے موہراں لاَونھ وْالے دا ناں دیوْ راج درج ہےَ جناب۔ غغغ
جوْاب دِنّدے دھِیان چنّد نوُں پسِنا وْی آئِیا اتے اُس دی ذبان وْی تھتھلائ۔ چارے پاسے سنّناٹا چھا گِیا۔ رِپورٹ اتے رجِسٹر وْ ِچلے اِس ذمِین اسمان دے فرک ،تے سبھ ہَیران سن۔ اِس ترہاں تاں دوشی سِدھّے بری ہو جانھے سن۔
ععع اِہ کلَیرِکل مِسٹیک ہےَ جناب) ناں لِکھنھ سمیں غلتی لگّ گئ۔ غغغ گھبرائے بچن سِنّگھ نے سپشّٹِیکرن دینھا چاہِیا۔
ججّ نے بچن سِنّگھ دے ترک وْلّ کوئ دھِیان نا دِتّا۔ اُس نوُں چُپّ رہِنھ دی ہدائِت ہوئ۔
ججّ خُد رجِسٹر اتے رِپورٹ دی گھوکھ کرن لگّا۔
ععع ہُنھ اِہ دسّو کِہ اُہ پارسل کِتھے ہےَ جِہڑا سُرجِیت سِنّگھ نے وْ ِہ تارِخ نوُں جمہاں کرائِیا سی (ععع جدوں ججّ دی پڑتال ختم ہو گئ تاں پِیارے لال نے مُڑ جِراہ شُرُو کِیتی۔
دھِیان چنّد نوُں اُس پارسل بارے کوئ اِلم نہِں سی۔ کھہڑا چھُڈاَونھ لئ اُہ بہانے گھڑن لگّا۔
ععع اِہ وْ ِہ اکتُوبر وْالا پارسل ہی تاں سی۔ غلتی نال ہور ناں پتے لِکھے گئے ہونھگے۔ وْ ِہ اکتُوبر نوُں تاں کوئ مُختِیار سِنّگھ فِلَور آئِیا ہی نہِں سی۔ اُس دِن اُس وْلّوں پارسل کِوْیں جمہاں ہو گئے (ععع

ععع اِہ کِوْیں جمہاں ہوئے اِس دا جوْاب تُہاڈا رجِسٹر ہی دیوْیگا۔ کڈھّو دو نوْنّبر وْالا پنّنا اتے پڑھو اِنّدراج ننّبر باراں۔ غغغ
اِہ اِنّدراج دسّدا سی کِہ اُس دِن مُختِیار سِنّگھ نے اِس کیس نال سنّبنّدھت اِکّ پارسل دفتر جمہاں کرائِیا سی۔ اُہ پارسل ناذر سِنّگھ دِیاں موہراں نال سرب-موہر سی۔
ععع ہُنھ آپنھی رِپورٹ دیکھ کے دسّو کِہ کی اُس وْ ِچّ اِس پارسل دا کِدھرے ذِکر ہےَ (ععع
دھِیان چنّد نوُں اجِہا کوئ ذِکر آپنھی رِپورٹ وْ ِچّ نا لبھّا۔ اِہ کی ہو گِیا (سبھ کُجھّ اُتھل-پُتھل کِوْیں ہو گِیا (دھِیان چنّد دی سمجھوں باہر سی۔ وْاڑ وْ ِچّ پھسے بِلّے وْانْگ اُہ بِٹر-بِٹر تکّنھ لگّا۔
سفائ دھِر وْلّوں دھِیان چنّد نوُں کھُلّہا سماں دِتّا گِیا۔ ٹھنّڈھے دِماغ نال سوچ کے اُہ ساری ستھِتی سپشّٹ کرے۔
دھِیان چنّد تاں ہی دسّے، جے اُس نوُں کُجھّ پتا ہووْے۔ اُہ ڈُنّن-وْٹّا بنھ کے کھڑا رِہا۔
دھِیان چنّد دی رِپورٹ ،تے پانھی پھِر گِیا۔ اُہ شکّی تاں بنھی ہی، نال اِہ وْی سابت کرن لگّی کِہ اِہ کِسے ساذِش ادھِن تِیار کِتی گئ سی۔
ععع اسل ماجرا کی ہےَ (ععع سچّ جانھن دی جگِیاسا ججّ انّدر وْی جاگ پئ۔ مِسل اِکّ پاسے رکھّ کے اُہ سچّ جانھن لئ بیچَین ہونھ لگّا۔
اسلِیعت اِہ سی کِہ وْ ِہ اکتُوبر وْالا اِنّدراج درُست سی۔ اُہ پارسل دیوْ راج نے تِیار کِتا سی اتے جمہاں سُرجِیت سِنّگھ نے کروْائِیا سی۔ چُستی اِہ سی کِہ اُس پارسل وْ ِچّ خالی کاغذ رکھّے گئے سن، مہِذ ذابتا پُورا کرن لئ۔ پُلِس دی پہِلاں ہی اِہ نِیت سی کِہ اسل دوشِیاں دے پھڑے جانھ ،تے اِہ کاغذ اُہناں نِشاناں نال تبدِیل کر لئے جانھگے۔
اِہناں دوشِیاں نوُں گرِفتار کرن دا پروگرام اِکّ-دو نوْنّبر نوُں بنھِیا سی۔ سبھ توں پہِلاں اِہو کاروْائ ہوئ۔ مِتے دِیاں۔ گلاں دے نِشان لےَ کے فِلَور بھیجے گئے۔

اِہناں نِشاناں نوُں تھاں سِر پہُنّچاَونھ دی ذِنّمیوْاری سادھُو سِنّگھ سب۔
اِنّسپَیکٹر دی لائ گئ۔ کئ سال اُہ پُلِس ٹرینِنّگ کالج وْچّ رِہا سی۔ اُتھوں دے بچّے-بچّے توں وْاکِف سی۔
سادھُو سِنّگھ نال مُختِیار سِنّگھ نوُں بھیجِیا گِیا سی۔ اِہ سارا ماملا مُختِیار سِنّگھ توں گُپت رکھّیا گِیا۔ اُس نوُں شکّ نا ہووْے، اِس لئ دو ہور کیساں دے پارسل اُس نوُں جمہاں کراَونھ لئ دِتّے گئے۔
سادھُو نوُں پِنّڈ گئے نوُں مہِنا ہو گِیا سی۔ اُس دی کِہڑا فِلَور وْالِیاں نال پگّ وْٹّی ہوئ سی (کنّم پَیسے نال ہونھا سی۔ پَیسا خرچ کے اِہ کنّم مُختِیار سِنّگھ وْی کر سکدا سی۔ کلرک نوُں دِتّی جانھ وْالی آم فِس نالوں پنّجاہ رُپئے وْادھُو دے کے سادھُو سِنّگھ نے اِکلّے مُختِیار نوُں فِلَور بھیج دِتّا۔ نال کلرک دے ناں اِکّ چِٹھّی لِکھ دِتّی۔ کلرک نے کی کرنا ہےَ (اِہ چِٹھّی وْچّ لِکھ دِتّا۔ فِس اتے چِٹھّی مُختِیار نوُں پھڑا کے سادھُو پِنّڈ وْالی بسّ چڑھ گِیا۔
جے مُختِیار نوُں پتا ہُنّدا تاں اُہ کاغذاں دی ردّو-بدل کول بَیٹھ کے کروْا دِنّدا۔ کلرک جدوں آم فِس وْچّ ہی پارسل جمہاں کرنے منّن گِیا تاں اُس نوُں وْادھُو دے پنّجاہ رُپئے دینھے اَوکھے ہو گئے۔ جدوں کلرک نے ادھّ کول ہی کنّم کر دِتّا تاں سِفارشی چِٹھّی توں کی کراَونھا سی۔ مُختِیار نے پنّجاہ رُپئے بوجھے وْچّ پا لئے اتے چِٹھّی پاڑ کے اَوہ ماری۔
کلرک نے تِنّنے لِفافے پھڑے، رجِسٹر وْچّ درج کِتے اتے رسِید مُختِیار سِنّگھ دے ہتھّ پھڑا دِتّی۔
بسّ، اِتھے ہی گڑبڑ ہوئ سی۔ دھِیان چنّد نے دو نوْنّبر وْالے نِشاناں نال نِشان مِلا لئے اتے آپنھا سِٹّا کڈھّ لِیا سی۔ وْہ اکتُوبر وْالا اسل پارسل اُس اگّے پیش ہی نہِں سی کِیتا گِیا۔
ععع پر رِپورٹ وْچّ تاں اِہو لِکھِئے کہ اِہ پارسل وْہ اکتُوبر نوُں جمہاں ہوئِیا سی (ععع ججّ نے سپشّٹِکرن منّگِیا۔
دھِیان چنّد نے جانھ-بُجھّ کے ہیراپھیری کِیتی سی۔ چلان چَیکّ کردے سمے ذِلہا اٹارنی نے جدوں سائِنّٹِفِک افسر دی رِپورٹ گھوکھی اُس نے اِہ غلتی پھڑ لئ۔ پُلِس رِکارڈ انُسار پہِلا پارسل وْہ اکتُوبر نوُں جمہاں

ہوئیا سی۔ رِپورٹ وْچّ اِہ دو نوْنّبر نوُں جمہاں ہونھا درسائیا سی۔ اِہ فرک کِنُں (
درُستی لئ ناذر سِنّگھ بھجّا-بھجّا پھلَور گِیا سی۔ دھِیان چنّد نے مِنّنت-ترلا کروْا کے نوْں رِپورٹ تِیار کر دِتّی۔ تارِیخ تاں دو نوْنّبر دی وْہ اکتُوبر کر دِتّی پر پارسل جمہاں کراَونھ اتے پارسل نوُں سرب-موہر کرن وْالے دے ناں-پتے نا بدلے۔ بدلدا وْی کِوْیں (اُس نوُں کِہڑا اِس بارے دسّیا گِیا سی۔ دھِیان چنّد نے سوچِیا سی، اُس توں غلتی ہو گئ۔ اُس نے آپنھی جانھ وْچّ آپنھی غلتی سُدھاری سی۔
ععع اِہ من-گھڑت کہانھی ہےَ جناب) غغغ سرکاری وْکِل نوُں پِیارے لال دے اِس بِیان ،تے سخت اِتراذ سی۔
ععع من-گھڑت کہانھی گھڑن دی آدت تُہانُوں ہےَ جناب) اِسے لئ کہانھی پَیراں سِر کھڑو نہں رہی۔ میرے کول آپنھی کہانھی نوُں سابت کرن لئ ڈھیر سارے سبُوت مَوجُود ہن۔ غغغ بچن سِنّگھ نوُں چُپّ کروْا کے پِیارے لال آپنھے سبُوت پیش کرن لگّا۔
جے تارِیخ وْچّ ہوئ ردّو-بدل نوُں نذر-انّداذ وْی کر دِتّا جاوْے تاں وْی اِہ تتھّ سپشّٹ سی کِہ سائنّٹِفِک افسر نے جِس پارسل وْالے نِشاناں دا مِلان کِتا سی، اُہ پارسل ناذر سِنّگھ دا تِیار کِتا ہوئِیا سی۔ ناذر سِنّگھ نے اُہ پارسل سرب-موہر کِوْیں کر دِتّا جدوں کِہ اُہ تاں اُس دِن اِس تھانھے وْچّ لگّا ہی نہں سی ہوئِیا۔ کی اُس نے اِہ پارسل باہرلے تھانھے وْچوں آ کے تِیار کر دِتّا (
اِہ وْی کورا جھُوٹھ سی کِہ وْہ تارِیخ نوُں کوئ پارسل مُختِیار سِنّگھ نے فِلَور جمہاں کرائِیا سی۔ اُس دِن تاں اُہ اِسے شہر وْچّ ہاذر سی۔ شہر ہی نہں اِسے ادالت وْچّ ہاذر سی۔ اِکّ کتل کیس وْچّ اُہ گوْاہی دے کے گِیا سی۔ پھیر اُہ فِلَور کدوں اتے کِوْیں چلا گِیا (
اِس دے اُلٹ اِہ پارسل لےَ کے سُرجِیت دا فِلَور جانھا کئ دستاوْیذاں راہِں سِدھّ ہُنّدا سی۔ پہلاں تاں اِس بارے تھانھے دا روذنامچا بولدا ہےَ۔ اُس وْچّ اِس بارے رپٹ لِکھی ہوئ سی۔ اُس سمیں دے تفتِیشی دیوْ راج نے اِس بارے سُرجِیت سِنّگھ دا بِیان وْی لِکھِیا سی۔ اُہ بِیان اجّ تک وْی ادالت

دی مِسل نال نتھّی ہےَ۔ پِیارے لال نے اُہ بِیان پڑھ کے سُنھائِیا۔ سونے ،تے سُہاگا اِہ سی کِہ سُرجِیت نے اُس دِن فِلَور جانھ دا ٹی ئے ، ڈی ئے وْی لِیا سی۔ اِس بِلّ دِیاں نکلاں پیش کِیتِیاں۔
اُس سمیں تاں سنسنی ہی فَیل گئ جدوں پِیارے لال نے اُس رِپورٹ دی فوٹو کاپی ادالت وْچّ پیش کِیتی، جِہڑی دھِیان چنّد وْلّوں پہلاں تِیار کِیتی گئ سی اتے پچھّوں ناذر سِنّگھ دے آکھنھ ،تے پاڑ دِتّی گئ سی۔
ععع کی اِہ رِپورٹ تُہاڈی تِیار کِیتی ہوئ نہں (ععع رِپورٹ سائِنّٹِفِک افسر اگّے کر کے پِیارے لال نے پُچھّیا۔
اِس ہنیر-غردی ،تے ججّ ساہِب نوُں غُسّا وْی آئِیا اتے ہَیرانی وْی ہوئ۔
ععع ساف-ساف دسّ کِس-کِس نے ہیرا-پھیری کِیتی ہےَ (نہں رِکارڈ وْچّ ردّو-بدل کرن دے جُرم وْچّ ہُنھے انّدر تُنّن دِنُوں۔ غغغ
ججّ دی اِس دھمکی نے دھِیان چنّد دا رہِنّدا-کھُونّہدا ساہ-ست وْی سُوت لِیا۔ دھِیان چنّد نوُں فِلَور دے اِکّ ڈاکٹر دا کِسّا یاد آئِیا۔ دھِیان چنّد وْانْگ اُس نے وْی ہسپتال دے رِکارڈ وْچّ ہیرا-پھیری کِیتی سی۔ پھڑے جانھ ،تے اُس نوُں تِنّن مہِنے دی کَید ہوئ سی۔
سائِنّٹِفِک افسر نوُں ہتھِیار سُٹّنھ وْچّ ہی بھلائ نذر آئ۔ گوْاہ توں سچّ اُگلا کے سفائ دھِر نے باذی دا اِہ دَور پُوری ترہاں جِتّ لِیا۔
تِیسرا گوْاہ بُلاَونھ دی سرکاری وْکِیل دی ہِنّمت نہں سی پےَ رہی۔ پہِلے دو گوْاہاں نے تاں بھٹھّا ہِٹھا ہی دِتّا سی۔ اُس دا من آکھدا سی کِہ تِیسرا وْی کوئ چنّن ہی چاڑھیگا۔
سرکاری وْکِیل نوُں اونا غُسّا گوْاہاں ،تے نہں سی آ رِہا، جِنّنا ناذر سِنّگھ ،تے آ رِہا سی۔ جے نِشان تبدِیل کراَونھے ہی سن تاں آپ جا کے کراَونْدا۔ پُلِس مہِکما وْی بڑا لِیچڑ سی۔ جدوں رِشوْت لَینھی ہووْے تاں پُلِسِئے مگر-مچھّ جِڈّا مُونّہ اڈّ لَینْدے سن۔ کدے رِشوْت دینھی پوْے تاں مائِیا ،تے سپّ وْانْگ کُنّڈلی مار کے بَیٹھ جانْدے سن۔
بچن سِنّگھ آپنھی انھگہلی ،تے وْی کُڑھ رِہا سی۔ اُس سمیں وْی اِہ دستاوْیذ مِسل نال نتھّی سن۔ بچن سِنّگھ نے گہُ نال دیکھِیا ہُنّدا تاں اِہ غلتی پھڑی جانھی سی۔ اُس نوُں سُرِنّدر کُمار ،تے وْی ہِرکھ آئِیا۔ اجِہِیاں چھوٹِیاں-

موٹیاں غلتیاں پھڑنا، چھوٹے افسر دا کنّم سی۔ جے وڈّے افسراں نے اکھّر-اکھّر ہی پڑھنا ہوئیا تاں چھوٹے افسر کی رگڑ کے پھوڑے ،تے لاَونھے سن (پر اُہ سُرِنّدر کُمار دے خِلاف کوئ کاروْائ وْی نہِں سی کر سکدا۔ اَہو غلتی بچن سِنّگھ توں وْی ہوئ سی۔

تِجے گوْاہ نوُں کٹہرے وْچّ کھڑا کرن توں پہلاں بچن سِنّگھ اِکّ وْار پھیر کاغذاں دی گھوکھ-پڑتال کرنا چاہُنّدا سی پر اِنّنا سماں کِتھے (ججّ پہلاں ہی گوْاہ نوُں بُلا چُکّا سی۔

کپُور سِنّگھ ہتھّ لِکھتاں پرکھنھ دا ماہِر سی۔ اُہ چنڈِیگڑھوں فورَینْسِک سائنّس لیبارٹری وْچوں آئیا سی۔

اُس دی گوْاہی وْی دھِیان چنّد نال مِلدی-جُلدی سی۔ اُس نوُں لیبارٹری وْچّ اِکّ پارسل وْہ اکتُوبر نوُں مِلیا سی، جِہڑا دیوْ راج تھانھیدار وْلّوں سرب-موہر کِیتا گِیا سی، اِہ پارسل چِرنّجی لال سِپاہی نے جمہاں کرائیا سی۔ اِس وْچّ اُہ چِٹھّیاں سن، جِہڑِیاں دوشِیاں نے سمیں-سمیں سِر بنّٹی دے وْارِساں نوُں پھِرَوتی وْسُولنھ لئ لِکھیاں سن۔

دُوسرا پارسل اُس نوُں پنّج نوْنّبر نوُں مِلیا سی۔ اِہ پارسل چِرنّجی لال نے لِیا کے دِتّا سی۔ اِس وْچّ پالے دوشی دِیاں اُہ لِکھتاں سن، جِہڑِیاں نمُونے وْجّوں مَیجِسٹریٹ ساہمنھے لئِیاں گئِیاں سن۔ اِہ پارسل ناذر سِنّگھ وْلّوں تِیار کِیتا گِیا سی۔

دھِیان چنّد وْانْگ کپُور سِنّگھ وْی سارے وْگِیانک ڈھنّگ-ترِیکے اپنھا کے اِس سٹّے ،تے پُجّا سی کِہ فِرَوتی وْسُولنھ لئ لِکھیاں سارِیاں چِٹھّیاں پالے دوشی دی کلم توں سن۔ دوہاں لِکھتاں وْچّ رتّی بھر وْی فرک نہِں سی۔ اِس ترہاں پالا بنّٹی نوُں اگوْا کرن اتے پھِرَوتی وْسُولنھ دے دوش دا بھاگِیدار سی۔

ععع کِنُں وْکِل ساہِب اِتھے کی بدلِیا گِئَے (ععع تنھاؤ بھرے ماہَول نوُں سُکھاوْاں بنھاَونھ لئ ججّ نے وْانّگ کِیتا۔ چارے پاسے ہاسا پھَیل گِیا۔

ععع آگے آگے دیکھِئے ہوتا ہےَ کِیا (ععع ہاسے دا پیارے لال ،تے کوئ اسر نہِں سی ہوئِیا۔ اُس دے ہَوسلے پہلاں وْانْگ ہی بُلنّد سن۔

ععع پھیر اِس دا رِکارڈ وْی دیکھِئے (ععع

ععع نہِں جناب) اِس دی ذرُورت نہِں ہووْیگی۔ غغغ
ععع کِئُں (ععع
ععع پارسل بدلنھ لئ کِسے انھجانھ سِپاہی نوُں چنڈِیگڑھ نہِں سی بھیجِیا گِیا۔ تفتِیشی افسر خُد گِیا سی۔ اسل چِٹھّیاں لےَ لئِییاں گئِییاں سن اتے پالے کولوں لِکھوْائِییاں چِٹھّیاں رکھّ دِتّیاں گئِییاں سن۔ اِہ کنّم افسراں دی سہِمتی نال ہوئِیا سی۔ اِس لئ اجِہی غلتی دی کوئ سنّبھاوْنا نہِں۔ غغغ ماہِر دِیاں اکھّاں وْ◌ِچّ اکھّاں پا کے پِیارے لال نے رِکارڈ دے درُست ہونھ دا کارن سمجھائِیا۔
ععع ہاں □ □ ...ہاں شُرُو کرو۔ غغغ
کپُور سِنّگھ آپنھے کنّم وْ◌ِچّ کِنّنا کُ ماہِر ہےَ، اِہ سابت کرن لئ پِیارے لال نے اِکّ-اِکّ کرکے اجِہے اٹھاراں کیس گِنھائے، جِہڑے پِچھلے چار سالاں وْ◌ِچّ اِس سب-ڈوْ◌ِبذن دے تھانھِیاں نے اُس کول سلاہ لئ بھیجے سن۔ کِسے کیس وْ◌ِچّ رجِسٹری ،تے ہوئے دستختاں دی پچھانھ کرنی سی اتے کِسے وْ◌ِچّ چَیکّ ،تے ہوئے دستختاں دی۔ کِسے کیس وْ◌ِچّ چِٹھّی دے لیکھک دی پچھانھ کِتی جانھی سی اتے کِسے وْ◌ِچّ کَیش بُکّ دے لیکھک دی۔ اِہ لِکھتاں پالے وْرگے کِسے اجِہے وْ◌ِاکتی دِیاں نہِں سن، جِنہاں نوُں لِکھت کرن دا مَوکا ہاڑی-سَونھی کدے-کدے ہی مِلدا ہووْے۔ اِہ لِکھتاں اجِہے وْ◌ِاکتِیاں دِیاں سن، جِنہاں دے لِکھنھ-ڈھنّگ ستھاپت ہو چُکّے سن اتے جِنہاں دِیاں لِکھتاں دے ہذاراں نمُونے مَوجُود سن۔
دو کیساں نوُں چھڈّ کے باکی وْ◌ِچّ پتا کی رائے آئُنْدی رہی (نمُونے وْالِیاں لِکھتاں اسپشّٹ ہن۔ اجِہِیاں ہور لِکھتاں بھیجِیاں جانھ، جِنہاں نوُں دوشی آپنھِیاں وْی منّنے اتے جِہڑِیاں پرکھے جانھ وْالے دستاوْیذ دے نیڑے-تیڑے دے سمیں لِکھِیاں گئِییاں ہونھ اُدیش سپشّٹ ہُنّدا سی۔ نا نَوں منھ سُرما ہوئیگا نا رادھا نچّیگی۔ بہُتے کیس رفا-دفا ہو گئے جاں کمذور پےَ گئے۔
ععع کی اِہ ٹھِیک ہےَ کِہ تُسِیں اِہناں کیساں وْ◌ِچّ کوئ رائے نہِں سی دے سکے (ععع پِیارے لال نے اِکّ-اِکّ کیس دا وْیروْا دے کے پُچھّیا۔

کپُور سِنّگھ دِیاں لتّاں اُس سمیں توں ہی کنّب رہِیاں سن، جدوں توں پِیارے لال نے آکھِیا سی کِہ چِٹھّیاں ماہِر دی سہِمتی نال بدلِیاں گئِییاں سن۔ اِس نوْیں بنّب نے اُس دے چھکّے ہی چھُڈا دِتّے۔
کوئ چارا نا چلّدا دیکھ کے کپُور سِنّگھ نے ہاں وْ◌ِچّ سِر ہِلا دِتّا۔
ععع سبھ لِکھتاں درُست ہُنّدِیاں ہن۔ اُہناں ہی دستاوْیذاں دے آدھار ،تے پرائِیوْیٹ ماہِر بڑی سپشّٹ رائے دِنّدے ہن۔ اُہناں راوْاں نوُں ادالتاں مانتا وْی دِنّدِیاں ہن۔ تُسِں سپشّٹ رائے اِس لئ نہِں دِنّدے، کِئُنْکِ تُہانُوں کنّم نہِں آئُنْدا جاں تُہاڈی نِیت ساف نہِں ہُنّدی۔ غغغ
گوْاہ رہِنّدا-کھُونّہدا سنّتُلن وْی گوْا بَیٹھا سی، اِس لئ پِیارے لال نے اُس دی اِمانداری ،تے سِدھّا ہملا کِیتا۔
باکی دے کیساں وْ◌ِچّ ماہِر نے کی رِپورٹ دِتّی اتے کِئُں دِتّی، پِیارے لال اِس بارے وْی دسّ سکدا سی پر ہالے سماں ڈھُکوْاں نہِں سی۔
کپُور سِنّگھ جدوں پُوری ترہاں ہوشو-ہوْاس گوْا بَیٹھا تاں پِیارے لال اسلی مُدّے ،تے آئِیا۔
بنّٹی دے کتل تک لالا جی نوُں دھمکی-بھرے چار پتّر مِل چُ◌ّکے سن۔ اِہ چارے خت پُلِس نے آپنھے کبذے وْ◌ِچّ لےَ لئے سن۔ اِہناں چِٹھّیاں نے دوشِیاں دی شناخت وْ◌ِچّ اہِم رول ادا کرنا سی۔ اِسے لئ اِہناں نوُں ہتھّ۔ لِکھت دے ماہِراں کول بھیجِیا گِیا سی۔ دوہاں دوشِیاں وْ◌ِچوں اِکلّا پالا ہی پنّجابی جانھدا سی۔ تفتِیش دَوران اُسے دی لِکھت دا نمُونا ہاسل کِیتا گِیا سی۔
اِہناں چارے چِٹھّیاں اتے ہتھّ-لِکھتاں دے آدھار ،تے کپُور سِنّگھ نے آپنھی رِپورٹ تِیار کِیتی سی۔
دھِیان چنّد وْانْگ جدوں کپُور سِنّگھ نے آپنھی رِپورٹ نوُں گہُ نال وْاچِیا تاں پائِیا کِہ رِپورٹ نال چار دی تھاں اٹھّ چِٹھّیاں لگّیاں ہوئِییاں سن۔ چِٹھّیاں چار دِیاں اٹھّ کِوْیں بنھ گئِییاں (اِہ تاں اُس نوُں سمجھ آ گئ پر اسل چِٹھّیاں رِپورٹ نال کِوْیں لگّ گئِییاں، اِہ سمجھ نا آئ۔

نِیماں انُسار دفتر وْچّ پراپت ہوئے ہر دستاوْیذ اُپر رسِید ننّبر اتے مُکدّمے دا انُوْان لِکھیا جانْدا ہےَ۔ پھیر مہِکمے دی موہر لگّدی ہےَ اتے اُپر افسر دے دستخت ہُنّدے ہن۔
اِہناں نِیماں دی پالنا اسل چِٹھّیاں اُپر وْی ہوئ سی اتے نکلی چِٹھّیاں اُپر وْی۔ نوْیاں چِٹھّیاں نے پُرانھِیاں دی تھاں لَینھی سی، اِس لئ نوْیاں چِٹھّیاں اُپر پُرانھِیاں چِٹھّیاں وْالے ننّبر ہی لائے گئے سن۔ جِتھوں تک کپُور سِنّگھ نوُں یاد سی، پُرانھِیاں چِٹھّیاں کھُرد-بُرد کر دِتّیاں گئِییاں سن۔ پھیر وْی، کِنُنْکِ دوہاں سَیٹّاں اُپر اُس دے دستخت سن، اِس لئ اِہناں دی ہونْد توں مُنکر وْی نہِں سی ہوئِیا جا سکدا۔ ہر چِٹھّی اُپر پنّنا ننّبر لگّا ہوئِیا سی۔ رِپورٹ وْچّ جِنّنے دستاوْیذ نتھّی کرنے لِکھے سن، اُہناں دی گِنھتی تاں ہی پُوری ہُنّدی سی، جے اٹھّے چِٹھّیاں وْچّ گِنھِیاں جانھ ہیرا-پھیری پھڑی جا چُکّی سی۔ فَیسلا لِکھدے سمیں ججّ نے اِس ہیرا-پھیری دا گنّبھِیر نوٹِس لَینھا سی، پر کپُور سِنّگھ دھِیان چنّد وْانْگ مِنُں-مِنُں کرن وْالا افسر نہِں سی۔ دھِیان چنّد نال خُد دھوکھا ہوئِیا سی۔ اِتھے ساری کاروْائ کپُور سِنّگھ دے ہتھّں ہوئ سی۔ اُہ غلتی منّن گِیا تاں نَوکری تاں جائیگی ہی، کیس وْی بنھیگا۔
کپُور سِنّگھ نوُں ساف مُکر جانھ وْچّ بِہتری لگّی۔ اُس نے نوْیاں چِٹھّیاں نوُں ہی اسل ہونھا منّنِیا۔ پُرانھِیاں چِٹھّیاں ،تے اُس دے دستخت جاالی سن جاں دھوکھے نال کرائے گئے سن۔
ماہِر وْلّوں آپنھے ہی دستخت مُکّر جانھ ،تے ججّ نوُں غُسّا آ گِیا۔ اِہ ادالت دی تَوہِین سی۔
صصص جے تُوں آپنھے دستخت وْی نہِں پچھانھ سکدا، پھیر تُوں ہتھّ-لِکھتاں دا ماہِر ٹّٹو دا ہَیں۔ اِہ دستخت تیرے ہن جاں نہِں (ہاں جاں نانْہ وْچّ جوْاب دیہ۔ غغغ ہرکھے ججّ نے پُرانھِیاں چِٹھّیاں کپُور سِنّگھ اگّے سُٹّدِیاں آکھِیا۔
دو-چار وْار اکھّاں توں اَینک لاہُنھ-پاَونھ اتے پنّج-ستّ وْار لَینذاں راہِں دستختاں نوُں گھوکھنھ دا ناٹک کر کے کپُور سِنّگھ نے دستخت آپنھے کِتے ہوئے منّن لئے۔ ججّ ہور چڑ گِیا۔

ععع ہُنھ اِہ وْی دسّ دے کہ اِہ دستخت تُوں جانھ-بُجھّ کے کِتے ہن جاں کِسے نے دھوکھے نال کرائے نے (ععع ججّ کِسے نتِجے ،تے پُجّنھا چاہُنّدا سی۔
کپُور سِنّگھ دی ہالت اُس سپّ وْرگی سی، جِس دے مُونّہ وْچّ کوہڑ کِرلی پھس گئ سی۔ جے کپُور سِنّگھ آکھے دستخت اُس دے ہن تاں اِہ جُرم دا اِکبال ہوئیگا۔ جے آکھے کِسے نے دھوکھے نال کرائے ہن تاں سِدھّ ہوئیگا کہ اُہ اِکّ نّبر دا لا-پروْاہ ہےَ۔ مُجرم بنھن نالوں اُس نوُں لا-پروْاہ بنھن وْچّ بِہتری نذر آئ۔
ععع گوْاہ آلہا درجے دا بیئِیمان ہےَ۔ پَیر-پَیر ،تے جھُوٹھ بولدا ہےَ۔ اِس لئ گوْاہی کابلے-اِتبار نہِں۔ غغغ کپُور سِنّگھ دِیاں ہیرا-پھیرِیاں توں کھِجھے ججّ نے اُس خِلاف سٹرِکچر پاس کر دِتّے۔
ججّ دے اِہناں سٹرِکچراں دے نال ہی ماہِر گوْاہاں دی لِسٹ سماپت ہو گئ۔ اِہناں گوْاہاں دے بِیاناں لئ لنّچ تک دا سماں نِشچِت کِیتا گِیا سی۔ پِیارے لال نے کانُونّنی داا-پیچاں دی تھاں، تتھّاں دے سہارے اُہناں دی گوْاہی تہِس-نہِس کر دِتّی۔ اِس لئ اِہ کنّم باراں وْجے تک نِبّڑ گِیا۔
غَیر-سرکاری گوْاہاں ،تے جِراہ موہن جی نے کرنی سی۔ کپُور سِنّگھ دی گوْاہی ختم ہونھ توں پہلاں ہی اُہ کورٹ رُوم وْچّ داخل ہو گِیا۔ کیس سفائ دھِر دے ہکّ وْچّ جا رِہا سی۔ جِنّنے گوْاہ بھُگت جانھ اونا ہی فائِدا سی۔ بچن سِنّگھ ہور گوْاہ بھُگتاَونھ لئ تِیار نہِں سی۔ باکی دے گوْاہ دُپہِر توں بااد لِکھے جانھ ہالے نا گوْاہ تِیار ہن، نا اُہ آپ۔
ناتھ ساہِب وْی اِہو چاہُنّدے سن۔ سفائ دھِر نے کیس دی رِیڑھ دی ہڈّی توڑ دِتّی سی۔ سرکاری وْکِیل نوُں وْگڑی ستھِتی نوُں سنّبھالنھ لئ کُجھّ سماں مِلنھا ہی چاہِیدا سی۔
ععع باکی گوْاہ لنّچ توں بااد۔ غغغ دا ہُکم سُنھا کے ججّ نے کُرسی چھڈّ دِتّی۔

ماہِراں دی گوْاہی نے سرکاری دھِر نال جُڑے ہر وْ ِاکتی نوُں پریشان کر رکھّیا سی۔
اِس کیس وْ ِچّ اِکّ وْی اجِہا گوْاہ نہِں سی جِہڑا بِکّ تھاپڑ کے آکھ سکدا کِہ اُس نے بنّٹی نوُں کتل ہُنّدِیاں دیکھِیا ہےَ۔ سارا کیس ہالات ،تے آدھارت گوْاہی ،تے نِربھر سی۔ پُلِس نے اجِہے ہالات دا ہونھا سِدھّ کِہتا سی جِس توں اِہ سابت ہُنّدا سی کِہ دوشِیاں توں سِوْا کوئ ہور بنّٹی نوُں کتل کر ہی نہِں سکدا۔ اِہناں ہالاتاں دی کِسے نا کِسے کڑی نوُں سابت کرن لئ پُلِس نے ماہِراں دا سہارا لِیا سی، ماہِراں دی گوْاہی نے فائِدے دی تھاں اُلٹا نُکسان پہُنّچائِیا سی۔
سبھ توں وْدھّ فِکر ناذر سِنّگھ نوُں سی۔ سبھ توں پہِلاں نذلا اُسے ،تے جھڑنا سی۔ مار وْی دُوہری پَینھی سی۔
پہِلاں اِس لئ کِہ اجّ اُہ کیس دی پَیروْائ لئ آئِیا سی۔ پَیروْائ افسر ہونھ دے ناتے اُس دا فرذ سی کِہ ہر گوْاہ سرکار دے بِکّ وْ ِچّ بھُگتے۔ اِس اُدیش دی پراپتی لئ اُس نوُں سرکار وْلّوں پُوری کھُلّہ سی۔ پرائِیوْیٹ گوْاہاں نوُں اُہ کُٹّ-مار تک کر سکدا سی۔ گوْاہ سرکاری مُلاذم ہونھ تاں اُہناں دے مہِکمے نوُں کاروْائ لئ لِکھ سکدا سی۔ کوئ گوْاہ اُس دی پہُنّچ توں باہر ہووْے تاں اُچّ-ادھِکارِیاں نوُں دسّے۔ پھیر اُہ گوْاہ نوُں آپے سِدھّے رستے پاَونھگے۔
وْ َیسے اِہ فرذ نِبھاَونھ وْ ِچّ ناذر سِنّگھ نے کوئ کُتاہی نہِں سی کِہتی۔ سبھ گوْاہ پڑھے-لِکھے اتے سرکاری افسر سن۔ ناذر اُہناں نوُں کی سمجھا سکدا سی (اُہناں دی ٹہِل سیوْا کر سکدا سی۔ ٹہِل سیوْا وْ ِچّ اُس نے کوئ کسر باکی نہِں سی چھڈّی۔ کِسے نے چاہ منّگی تاں اُس نے دُدھّ منّگوْائِیا۔ کِسے نا پانھی منّگِیا تاں اُس نے جُوس پِلائِیا۔
اِس دوش توں تاں شائِد اُہ مُکت ہو جاوْے پر رِکارڈ وْ ِچّ ہوئ ہیرا-پھیری نے اُس دے جوڑاں وْ ِچّ بَیٹھ جانھا سی۔ کِسے نے نہِں سی منّننھا کِہ اِہ ہیرا-پھیری اُس نے افسراں دی ہدائِت ،تے کِہتی سی۔ اِس کُتاہی دی ساری ذِنّمیوْاری ناذر سِر مڑھی جانھی سی۔

اُہ کئ وْار سرکاری وْکِل دے گوڈِیں ہتھّ لا چُکّا سی۔ وْ ِسکی دی پیٹی بھیجنھ دا وْاادا کر چُکّا سی۔ ناذر سِنّگھ دی پگّ بچن سِنّگھ دے ہتھّ سی، بچا لوْے بھاوْیں اُچھال دیوْے۔ سرکاری وْکِل جے بہُتی مدد نہِں کر سکدا تاں اِہ وْاادا تاں کرے کہ اُہ اِس کُتاہی بارے کپتان نوُں چِٹھّی نہِں لِکھیگا۔ دھِیان چنّد اتے کپُور سِنّگھ دا ہال اُس توں وْی بھَیڑا سی۔ مُاتّل ہونھا، پڑتال کراَونھی اتے پھیر بہال ہو جانھا پُلِس افسراں لئ مامُولی گلّ سی۔ ماہِراں دے وْ ِبھاگ وْ ِچّ اِنّجھ نہِں چلّدا۔ مامُولی جِہی شِکائِت ،تے سی۔ اگّوں توں اہِم دستاوْیذ مُیائِنے لئ نہِں دِتّے جانْدے۔ روٹی-ٹُکّ دا سادھن بنّد ہو جانْدا سی۔

ماہِراں دا کسُور وْی کوئ نہِں۔ اِہ ردّو-بدل اُہناں سرکار دی بِہتری لئ کِیتی سی، نا کہ کِسے لالچ لئ۔ سرکاری وْکِل کِوْیں نا کِوْیں مَوکا سنّبھالے۔ ججّ نال گلّ کرے، دوشِیاں نوُں سذا کرائے۔ جے دوشی سذا ہو جانھ تاں سبھ دے پاپ دھوتے جانھ۔ جے اِنّجھ سنّبھوْ نہِں تاں دُوجی دھِر دے وْکِلاں نال رابتا کائِم کِیتا جاوْے۔ اُہ دوشی بھاوْیں بری کرا لَینھ پر ماہِراں دی غلتی نا اُچھالنھ۔ اِس مِہربانی لئ جے خرچ-وْرچ کرنا پوْے تاں وْی بچن سِنّگھ نا جھِجکے۔ ماہِر کھُلّہے خرچ لئ تِیار سن۔

اُہ پَینھ ڈھٹّھے کھُوہ صصص چ۔ بچن سِنّگھ دی آپنھی جان کڑِکّی وْ ِچّ پھسی پئ سی۔ سبھ توں پہلاں کھِچائ اُسے دے ہونھی سی۔

ماہِراں اتے تفتِیشی دے نال-نال بچن سِنّگھ نوُں بھنّڈاری وْکِل اتے یُوْا سنّگھ ،تے وْی غُسّا آ رِہا سی۔ بھنّڈاری اجِیب بنّدا سی۔ ساری کاروْائ دَوران اِکّ وْار وْی ادالت وْ ِچّ پَیر نہِں سی دھرِیا۔ اُس دا فرذ سی، اُہ انّدر آ کے گوْاہاں دا ہال-چال پُچھّدا۔ اُہ بھنّڈاری نوُں سمجھا دِنّدا۔ صصص ججّ گوْاہاں نوُں دبکے ،تے دبکا مار رِہا ہےَ۔ دبکے دی تاب نا جھلّدے ہوئے گوْاہ نڑے وْانْگ اُدھڑ پَینْدے ہن۔ ضضضض بچن سِنّگھ دے اِشارے ،تے سنّگھ نے جے اِکّ نااراا وْی مارِیا ہُنّدا تاں اُلٹا ججّ نے دبک جانھا سی تے کیس دے رُخ نے سرکار وْلّ ہو جانھا سی۔

ہالے وْی ڈُلّہے بیراں دا کُجھّ نہِں وْ ِگڑِیا۔ ماہِر آخر ماہِر ہی ہُنّدا ہےَ۔ اُس نے کیوْل رائے ہی دِتّی سی۔ ذرُوری نہِں رائے ہمیشا سہی ہووْے۔ جے

مَوکے دے گوْاہاں دی گوْاہی مذبُوت ہووْے تاں ججّ نوُں ماہِراں نالوں اُہناں دی گوْاہی نوُں ترجِہ دینھی پَینھی سی۔ ہُنھ اُس دا بچاا اِسے وْ ِچّ سی کہ مَوکے دے گوْاہ نوُں چنّگی ترہاں بھُگتا لِیا جاوْے۔
ماہِراں نوُں ٹال کے بچن سِنّگھ بھنّڈاری دے کھوکھے وْلّ ہو گِیا۔
سُبہا بچن سِنّگھ دا وْ ِچار سی کہ سرکاری گوْاہ اُہ بھُگتا دیوْیگا اتے پرائِیوْیٹ گوْاہ بھنّڈاری ،تے چھڈّ دیوْیگا۔ سوْیر دے تجربے نے اُس دا اِہ وْ ِچار بدل دِتّا۔ نوْ ِس یوجنا تہت اُس نے گوْاہ وْی آپنھے بھُگتاَونھے سن اتے اُہناں نوُں گوْاہی وْی خُد سمجھاَونھی سی۔ اِسے لئ اُس نے باراں وْجے کچہری برخاست کروْا لئ سی۔ اُس کول دو گھنّٹے دا سماں سی۔ روٹی-ٹُکّ دا خِیال چھڈّ کے اُہ گوْاہاں نال مغذ کھپائ کرنا چاہُنّدا سی۔
بھنّڈاری دے کَیبن وْ ِچّ پُوری گہما-گہمی سی۔ لالا جی توں لےَ کے سنّگھ دے پردھان تے سکتّر تک سبھ مَوجُود سن۔ پرائِیوْیٹ گوْاہاں دے نال-نال پُلِس مُلاذماں دا وْی تانْتا لگّا ہوئِیا سی۔ بھنّڈاری دے سارے جُونِیار وْکِیل گوْاہاں نال دو-چار ہو رہے سن۔
ہُنھ کیوْل دُہرائ ہو رہی سی۔ گوْاہاں نوُں بِیان تاں کلّہ ہی توتے وْانْگ رٹا دِتّے گئے سن۔
گوْاہی سمجھاَونھ اتے پکّی کرن دا بھنّڈاری دا آپنھا ہی ڈھنّگ سی۔ اُہ آپنھی لنّبی-چَوڑی کوٹھی وْ ِچّ اُسے ترہاں دا سَیٹّ تِیار کر لِیا کردا سی، جِس ترہاں دی کہانھی پُلِس نے گھڑی ہُنّدی سی۔ اُہو جِہا مَوسم، اُہو جِہا سماں اتے اُہو جِہا ماہَول۔ گوْاہاں اتے نکلی دوشِیاں نوُں اُسے تھاں کھڑائِیا جانْدا، جِتھے پُلِس نے آپنھے نکشے وْ ِچّ کھڑے دِکھائِیا ہُنّدا۔ کتل جاں لڑائ-جھگڑے دا مُکدّما ہووْے تاں نکلی دوشِیاں دے ہتھّاں وْ ِچّ اُہو جِہے ہتھِیار پھڑائے جانْدے، جِہڑے پُلِس نے اسل دوشِیاں دے ہتھّاں وْ ِچّ پھڑائے ہُنّدے۔ پھیر کہانھی مُتابک مجرُوباں دے سٹّاں مارن دا ناٹک کھیڈِیا جانْدا۔ کِس نے کِہڑا للکارا ماریا، کِس نے کِس نوُں کِتھے سٹّ ماری (کَونھ کِدھر نوُں بھجّا (کِس نے کِس نوُں سنّبھالِیا (ساری کہانھی دُہرائ جانْدی۔ جدوں پُلِس وْلّوں گھڑی کہانھی نوُں اِنّج اسلِیعت وْ ِچّ بدل دِتّا جانْدا تاں وْ ِرودھی دھِر دے وْکِیل نوُں جِراہ کرن سمیں

بِیاناں وْچّ فرک پاَونھ دا مَوکا ہی نہِں مِلدا۔ اِسے گُنھ کارن بھنّڈاری اکسر مُداّی دھِر دا وْکِل بنھِیا کردا ہےَ اتے اُس وْلّوں لڑے بہُتے کیساں وْچّ سذا ہُنّدی ہےَ۔

اِس کیس دی کہانھی بھاوْیں اجِبو۔غرِب سی، پھیر وْی بھنّڈاری نے سَیٹّ تِیار کروْا کے ہی گوْاہی سمجھائ سی۔

گوْاہ آپنھا۔آپنھا رول کلّہ ہی سمجھ گئے سن۔ اجّ مہذ رِہرسل ہو رہی سی۔

گوْاہ نوُں پہلاں پُلِس وْلّوں لِکھِیا بِیان پڑھ کے سُنھائِیا جانْدا۔ پھیر ہر لائِین دا متلب سمجھائِیا جانْدا۔ پھیر بھنّڈاری گوْاہ توں بِیان سُنھدا۔ جِتھوں اُہ اُکّدا، اُتھوں اُس نوُں پکّا کروْائِیا جانْدا۔

جدوں گوْاہ آپنھا بِیان رٹ لَینْدا تاں اُس نوُں اُہ سوْال سمجھائے جانْدے جِہڑے دُوجے وْکِل نے گوْاہ توں پُچھّنھے سن۔ سوْالاں دے اُتّر سمجھائے جانْدے۔ آخر وْچّ اِکّ منّتر پڑھائِیا جانْدا۔ جے سوْال دا اُتّر نا سُجھّے تاں آکھ دِؤُ صصص یاد نہِں ضضض۔

جدوں بھنّڈاری دی تسلّی ہو جانْدی تاں گوْاہ جُونِبار دے ہوْالے ہُنّدا۔ پھیر اُہو کاروْائ اُہ دُہراَونْدا۔

جنّگی پدھّر تے ہو رہی تِیاری نوُں دیکھ کے بچن سِنّگھ نوُں راہت مہسُوس ہوئ۔ جے اِہ گوْاہ چنّگی ترہاں بھُگت جانھ تاں وْی بچاا ہو جاوْے۔

بچن سِنّگھ دے آکھنھ ،تے وْاری۔وْاری ہر گوْاہ اُس اگّے پیش کِیتا گِیا۔

گوْاہ ٹلّی وْانْگ ٹنھکدے سن۔ بچن سِنّگھ نے سَو۔سَو سوْال پُچھّے، کوئ اِکّ توں وْی نا تھڑکِیا۔

گوْاہاں ،تے شکّ کرنا بچن سِنّگھ دا اِکّ وْہِم سابت ہوئِیا۔ دُدھّ دے پھُوکے وْانْگ اُہ لسّی نوُں وْی پھُوکاں مار رِہا سی۔

گوْاہاں وْلّوں نِسّر پھنّڈ ہو کے بچن سِنّگھ نے بھنّڈاری نال دُوسرا مسلا وْچارِیا۔ نااریباذی نا کر کے سنّگھ نے پہلاں ہی بہُت نُکسان کروْا لِیا سی۔ اِہ غلتی نا دُہرائ جائے۔

ععع پہلاں تاں اُوئِیں اُکّ صصص گے۔ تُسِں پروْاہ نا کرو۔ ادالت دے بَیٹھدِیاں ہی پُورے ذور۔شور نال نااریباذی ہوئیگی۔ غغغ

بھنڈاری دا اِہ وْشوْاس ہاسل کر کے بچن سِنّگھ ادالت وْچّ جا بَیٹھا۔
جِنّنے گوْاہ وْدھّ بھُگت جانھ، اونا ہی فائِدا سی۔
اِہو اَدیش موہن جی دا وْی سی۔ اُس نوُں سنّمتی وْلّوں رِپورٹ مِلی سی۔ اجّ بھُگتنھ وْالے سارے گوْاہ آپنھے بِیاناں توں مُکرنے سن۔ جِنّنے گوْاہ بھُگت جانھ، اونی اگانْہ سَوکھ رہیگی۔
دوہاں دھِراں دے وْکِلاں نوُں ہاذر ہوئِیاں دیکھ کے ججّ ساہِب وْی کُرسی ،تے آ بِراجے۔
کاروْائ شُرُو ہُنّدِیاں ہی موہن جی نے کئ اِتراذ اُٹھائے۔
پہِلاں اِہ کِہ گوْاہاں نوُں ڈرائِیا-دھمکائِیا جا رِہا سی۔
اُہ کلّہ دے پُلِس ہِراست وْچّ سن۔ ہُنھ وْی اُہ سرکاری وْکِل دے دفتر ،چ بَیٹھے سن۔ کئ وْکِل اُہناں نوُں بِیان رٹاَونھ وْچّ جُٹے ہوئے سن۔ گوْاہاں نوُں بِیان سمجھاَونھ دا کی متلب (اُہناں جو دیکھیا ہےَ، آپے دسّ دینھگے۔
دُوجا اِہ کِہ کُجھّ گوْاہاں نوُں نشا پِیا دِتّا گِیا سی۔ اُہ سوچ-سمجھ کے گوْاہی دینھ دے کابل نہِں رہے۔ اُسے ترہاں بولنھگے، جِوْیں پُلِس نے رٹائِیا سی۔ چنّگا ہووْے جے تارِخ اگّے پا دِتّی جاوْے۔
موہن جی دی اِس تجوْیذ ،تے بچن سِنّگھ، بھنڈّاری اتے ججّ تِنّنوں تِلمِلا اُٹھّے۔
اِہ نہِں ہو سکدا۔ نا سرکاری وْکِل اِنّنے گوْاہ مُڑ تامِل کروْا سکدا سی اتے نا ججّ باکی دے دِن لئ ہتھّ ،تے ہتھّ دھر کے بَیٹھ سکدا سی۔ گوْاہ ہر ہِلے لِکھے جانھگے۔ کوئ ہور راہ لبھّدا ہووْے تاں ادالت وْچار کر سکدی ہےَ۔
ادالت دے گوْاہ بھُگتاَونھ ،تے بذِدّ ہونھ ،تے بچن سِنّگھ بڑا خُش سی۔ سفائ دھِر وْلّوں تارِخ منّگنھ دا متلب سی کِہ اُہ مَیدانوں بھج رہی سی۔ گوْاہ بھُگتاَونھ دا بچن سِنّگھ لئ اِہو اُچِت سماں سی۔
جے تارِخ نہِں دِتّی جا سکدی، نا سہی۔ ادالت اِہ تسلّی کر لئے کِہ گوْاہ رِشٹ-پُشٹ ہن۔ اُہ کِسے دے ڈر جاں دبا تھلّے تاں نہِں۔
اِس وْچّ کِسے نوُں کی اِتراذ سی۔ اِہ تاں سگوں ججّ دا فرذ سی۔
سارے گوْاہاں نوُں ادالت وْچّ پیش کِیتا گِیا۔

ججّ نے اِکّ-اِکّ گوْاہ توں پُچھّیا۔ نا کوئ بِمار سی، نا کِسے نوُں کِسے دا ڈر سی۔
لگّدے ہتھّ ججّ نے اِکّ ہور فرذ وْی نِبھائِیا۔ گوْاہاں نوُں پِیار نال سمجھائِیا گِیا۔ اُہ بِناں کِسے ڈر دے سچّ بولنھ۔
سفائ دھِر دے اِتراذ کرن ،تے گوْاہاں نوُں سرکاری وْکِیل دے دفتر جاں بھنّڈاری دے کھوکھے وْ ِچّ جانھو روک دِتّا گِیا۔ اُہناں نوُں ادالت دے باہر پئے بَینْچاں ،تے وْی نا بَیٹھنھ دِتّا گِیا۔ اُہ اِہم کیس دے اِہم گوْاہ سن۔ کوئ وْی دھِر اُہناں دا نُکسان کر سکدی سی۔
گوْاہاں نوُں اِہلمدّ دے کمرے وْ ِچّ بِٹھائِیا گِیا، جِنّنا چِر سارے گوْاہ بھُگت نہِں جانْدے، اونا چِر نا اُہناں نوُں کمرے وْ ِچوں باہر آئُنھ دِتّا جاوْے اتے نا ہی کِسے نوُں مِلنھ دِتّا جاوْے۔
سفائ دھِر دے سارے اِتراذ دُور کر کے اگلی کاروْائ شُرُو ہوئ۔
اردلی دے پہِلے گوْاہ نوُں آوْاذ ماردِیاں ہی اسمان نااریاں نال گُونّج اُٹھّیا۔
ععع بنّٹی دے کاتلاں نوُں پھاہے لاؤ □ □ ...۔ غغغ
چارے پاسے بھگدڑ مچّ گئ۔ کاوْاں-رَولی جِہی پےَ گئ۔
ععع نِردوشاں نوُں رِہاا کرو□ □ ... ۔ غغغ
ععع اسلی کاتلاں نوُں گرِفتار کرو۔ غغغ
ععع پالے اتے مِتے نوُں اِنساف دِؤ۔ غغغ
اِکّ دے مُکابلے کئ-کئ نااریے پہِلاں نالوں وْدھّ جوش نال گُونّجنھ لگّے۔
دوہاں دھِراں وْ ِچکار ٹاکرا نا ہو جاوْے، اِس لئ پُلِس ہرکت وْ ِچّ آ گئ۔ کُجھّ نوُں سمجھا کے اتے کُجھّ نوُں ڈرا کے بھجا دِتّا گِیا۔
ادالت دی کاروْائ ادھّا گھنّٹا رُکی رہی۔ بچن سِنّگھ نوُں آپنھی یوجنا دے اسپھل ہونھ ،تے پچھتاوْا سی۔ لگّدا سی، سنّمتی پہِلاں ہی تِیار ہو کے آئ سی۔ سنّگھ دے وْرکراں دی گِنھتی تاں اُہناں دے مُکابلے آٹے وْ ِچّ لُونھ جِنّنی وْی نہِں سی۔ سنّگھ وْالے دو-چار نااریاں بااد ہی ٹھنّڈھے پےَ گئے۔ سنّمتی وْالِیاں دے نااریے آخر تک سُنھائ دِنّدے رہے۔ بچن سِنّگھ نوُں فِکر ہو گِیا۔ اِس دا ججّ ،تے کِدھرے اُلٹا اسر ہی نا ہو جاوْے۔

اِس بیہُودگی نال ادالت دا کِمتی سماں برباد ہوئِیا سی۔ نالے تَوہِن ہوئ سی۔
دوہاں دھِراں دے وْکِیلاں نے آپنھے-آپنھے جُرم دا اِکبال کِیتا۔ ماسُوم جِہے بنھ کے اِس انھسُکھاوْ ِس گھٹنا لئ مُیافی منّگی۔
ججّ مُیافی دینھ لئ تِیار سی پر اِکّ شرت صصص تے، وْکِیل ہاذر آئے گوْاہاں نوُں بھُگتا کے جانھ بھاوْیں رات دے باراں وْج جانھ۔
دوہاں دھِراں نے سِر جھُکا کے سذا پروْان کِیتی۔
بڑے ہی سُکھاوْیں ماہَول وْ ِچّ گوْاہِیاں مُڑ شُرُو ہوئِییاں۔

پہلا نمبر مودن دا سی۔
پُلِس بِیان انُسار اُہ اِکّ سال توں بنّٹی دے سکُول اگّے ریڑھی لگاَونْدا سی۔ گچّک رِوڑِیاں وْیچدا سی۔ لالا جی اتے اُس دے پوتے نوُں چنّگی ترہاں جانھدا سی۔ لالا جی ہر روذ بنّٹی نوُں سکُول چھڈّ کے جانْدے اتے پھیر لےَ کے آئُنْدے سن۔ اُہ پالے اتے مِتے نوُں وْی جانھدا سی۔ اگوْا وْالے دِن اُہ شکّی ہالت وْچّ سکُول اگّے گھُنّمدے رہے سن۔ اُہناں نے مودن توں مُونّگپھلی خرِیدی سی۔ ریڑھی کول کھڑو کے اِدھر-اُدھر تکّیا سی۔ ادھّی چھُٹّی سمیں پھیر آئے سن۔ اُہناں نال بنّٹی وْی سی۔ اِکّ نے بنّٹی دا بَیگ چُکّیا ہوئِیا سی اتے دُوجے نے روٹی وْالا ڈبّا۔ اُہناں نے بنّٹی نوُں ٹافِیاں اتے بِسکُٹ خرِید کے دِتّے سن۔ عع بنّٹی نوُں کِدھر لئ پھِردے ہو (عع مودن نے اُہناں نوُں پُچھّیا سی، تسلّی-بخش جوْاب دِتّے بِناں ہی اُہ اِکّ رکشے وْچّ بَیٹھ کے اُتھوں چلے گئے سن۔
کلّہ دا مودن نوُں اِہو بِیان رٹائِیا جا رِہا سی۔ بھنّڈاری نوُں پتا سی، اُس نوُں بِیان سمجھ کے اُہ آپنھا سماں برباد کر رِہا سی۔ گوْاہی دینھا مودن لئ کوئ نوْں گلّ نہں سی۔ اِہ اُس دا کاروبار سی۔ اُس نوُں چنّگی ترہاں پتا سی، اُس نے کی کہنھا ہےَ (اتے کی نہں کہنھا۔
گوْاہِیاں وْالا دھنّدا شُرُو کرن توں پہلاں اُہ مُخبری کرِیا کردا سی۔
مُخبری دا دھنّدا شُرُو کرن توں پہلاں اُہ اِکّ سادھارن کِسان سی۔
بھلے دِناں وْچّ اُس دا باپ اِکّ کتل کر بَیٹھا سی۔ کیس دی پَیروْائ لئ مودن نوُں تھانھے آئُنھا-جانھا پَینْدا سی۔ جِہڑے چار چھِلّڑ پلّے سن، اُہ وْکیلاں، مُنشِیاں نے ہڑپّ لئے۔ پُلِس دی رِیائِت دا مُلّ چُکاَونھ لئ اُس کول پھُٹّی کَوڈی وْی نہں سی۔
تھانھیداراں نوُں خُش کرن دا اُس کول اِہو راہ سی۔
اُہ پُلِس نوُں مُخبری دینھ لگّا۔
تھانھیدار اُس نوُں بھاجی موڑن لگّے۔ اُس وْلّوں پھڑائے دوشی توں مِلنھ وْالی فِیس وْچوں ہِسّا دینھ لگّے۔ فِیس نال مودن دے دِن چنّگے لنّگھنھ لگّے۔

پھیر کانُونّن بدلِیا۔ ادالتاں پُلِس ،تے ذور پاَونھ لگّیاں۔ ریڈ سمیں پُلِس پارٹی وْ◌ِچّ کِسے موہتبر نوُں شامل کرِیا کرو۔
پُلِس نے اُس نوُں موہتبر بنھا لِیا۔
مودن پہلاں ہی دھنّدا بدلنھ لئ کاہلا سی۔ مُخبر دے تَور ،تے اُہ سارے اِلاکے وْ◌ِچّ بدنام ہو چُکّا سی۔ کوئ جِوْیں مرذی پھڑِیا جانْدا، شکّ مودن ،تے ہی ہُنّدا۔
اُپر۔تھلّی اُس نوُں دو وْار مار پےَ چُکّی سی۔
اِکّ وْار اُس نے لنّبڑاں دی بھٹھّی پھڑائ سی۔ سوچِیا سی، آسامی چنّگی ہےَ۔ نالے پُلِس نوُں گپھّے مِلنھگے نالے مودن نوُں۔ اُہناں بھڑُویاں نے آپنھے کُڑم دی سِفارش لےَ آنْدی۔ کُڑم ڈِپٹی سی، پرچا کٹّیا جا چُکّا سی۔ ڈِپٹی کیس تاں خُرد۔بُرد نا کروْا سکِیا پر مُخبر دا ناں ذرُور پُچھّ گِیا۔ لنّبڑ ڈانْگاں لےَ کے آ گئے۔ مودن نے بھری پنّچائِت وْ◌ِچّ آپنھی غلتی منّنی، نکّ نال لکِراں کڈھّیاں اتے لنّبڑاں نوُں بری کراَونھ تک دے سارے خرچے دی ذِنّمیوْاری لئ، تاں کِتے جا کے کھہڑا چھُ◌ٹّیا۔
دُوجی وْاری چَودھری دے گھروں نجائِذ بنّدُوکاں پھڑِیاں گئِییاں۔ اُہناں نوُں وْی مودن ،تے شکّ ہو گِیا۔ بِناں پُچھّے۔دسّے اُہ رات نوُں مودن دے ڈانْگاں جڑ گئے۔ پُورا اِکّ مہِنا اُہ ہسپتال وْ◌ِچّ سہِکدا رِہا۔ ععع کی لَینھےَ آپاں اِس کُتّے کنّم توں (ملائ۔ملائ پُلِس کھا جانْدی ہےَ، لسّی ساڈے لئ رہِ جانْدی ہےَ۔ غغغ گھر وْالی دے مشوْرے ،تے مودن نے سہُں کھادھی۔ ہسپتالوں چھُٹّی ہونھ ،تے مُڑ اُہ مُخبری وْالے راہ نہِں پئیگا۔
پر جدوں روٹی پکّنھی بنّد ہُنّدی دِسّی تاں گھر وْالی نے خُد اُس نوُں تھانھے بھیج دِتّا۔
گوْاہ بنھ کے اُہ خُش سی۔ جِس مُجرم ،تے اُس دی گوْاہی پَینْدی، اُس دی اکھّ نِوْنھ لگّدی۔ گل پَینھ دی تھاں اُہ مودن دی جُتّی ہیٹھ رہِنّدا۔ نالے مودن دی سیوْا کردا نالے مِنّنت۔
اِس دھنّدے وْ◌ِچّ کمائ وْی وْدھّ سی۔ ہفتے دس دِناں بااد کوئ نا کوئ گوْاہی آئ ہی رہِنّدی۔ بری ہونھ لئ مُلذم نوُں اُس دی جیب بھرنی پَینْدی۔

اِس دھنّدے وْچّ اُس نوُں اِکو وْار ڈانْگاں پئِییاں سن۔ بلاتکار دے اِکّ کیس وْچّ اُہ مُجرم دے ہکّ وْچّ بَیٹھ گِیا سی۔ کُڑی وْالِیاں نے مُونہّ کالا کر کے اُس دا سارے شہر وْچّ جلُوس کڈھّیا۔ پُلِس نے چھِتّر پھیرِیا۔ اُس مار توں اُس نے سبک سِکھّیا۔ اگّے توں اُہ اجِہے کیس وْچّ گوْاہی نہِں دیوْیگا جِتھے دو دھِراں دے سِنّگ اڑے ہونھ۔ اُہ چھوٹے-موٹے کیساں وْچّ گوْاہی پاَونھ لگّا۔ اُہ وْی اجِہے، جِدھر اِکّ پاسے سرکار ہووْے اتے دُوجی پاسے دوشی۔

بنّٹی کتل وْچّ گوْاہی اُس توں بِناں پُچھّے رکھّی گئ سی۔

اِہ کتل کیس سی۔ کتل دے دوش وْچّ دوشِیاں نوُں فانْسی وْی ہو سکدی سی۔ مودن جھُوٹھی گوْاہی ذرُور دِنّدا سی، پر چھوٹے-موٹے کیساں وْچّ- شراب، افِیم جاں چوری وْرگے مُکدّمِیاں وْچّ دوشی اکسر بری ہُنّدے سن۔ کدے کَید ہووْے وْی تاں سال چھے مہِنے۔ اِنّنی کُ سذا دے مودن اُہناں نوُں ہکّدار سمجھدا سی۔

تھوڑھی بہُت ذمِہر ہالے مودن وْچّ باکی سی۔ اُہ جھُوٹھ بول کے نِردوشاں نوُں پھاہے نہِں لگوْا سکدا۔

سنّمن مِلدِیاں ہی مودن نے من بنھا لِیا سی۔ اُہ جھُوٹھی گوْاہی نہِں دیوْیگا۔ اُس نوُں بسّ کِسے پیشکش دی اُڈِیک سی۔

پیشکش جدوں موہن جی وْلّوں آئ تاں اُہ پھُلّ کے کُپّا ہو گِیا۔ مودن موہن جی دا کدردان سی۔ مودن نوُں بہُتی کمائ اُسے راہِں ہُنّدی سی۔ جے موہن جی اِہ کیس مُفت لڑ رِہا سی تاں مودن وْی کوئ جھاک نہِں رکھّیگا۔ اُس نے موہن جی نوُں یکِین دِوْائِیا سی۔

مودن آپنھے بولاں ،تے پُورا اُترِیا سی۔

گوْاہی ہونھ تک اُس نے کِسے نوُں بھِنھک نہِں سی ہونھ دِتّی کِہ اُس دے من وْچّ کی سی (

مودن نوُں سچّ بولنھ دی سہُں رسمی تَور ،تے کھوْائ گئ سی۔

اُہ سچّمُچّ سچّ بولنھ لگّا۔

اُہ جٹّاں دا پُتّ سی۔ اُہ ریڑھی کِنُں لائیگا (اُہ انپڑھ سی۔ اُس نوُں کی پتا، کِلّو دا وْٹّا کِہڑا ہُنّدا تے سَو گرام دا کِہڑا۔

اُہ پالے اتے مِتے نوُں بہُت پہِلاں توں جانھدا سی۔ پہِلاں اُہناں ،تے کئ وْار گوْاہی دے چُکّا سی۔ بنّٹی دے اگوْا ہونھ وْالے دِن نا اُس نے کِتے کوئ ریڑھی لائ سی، نا پالے اتے مِتے نوُں کِسے سکُول اگّے دیکھِیا سی۔ نا مودن توں پُلِس نے کوئ پُچھ-گِچھ کِتی سی، نا اُس دا کوئ بِیان لِکھِیا سی۔ اُس دا بِیان اِکّ من-گھڑت کہانھی سی، جِہڑی پُلِس نے آپ گھڑی سی۔

مودن نوُں کِہڑا سپّ سُنّگھ گِیا (اِس دی نا بھنّڈاری نوُں سمجھ آئ، نا بچن سِنّگھ نوُں۔

ععع اِہ بھاڑے دا ٹٹّو سی۔ اِس دی سیوْا-سُووْا نہِں سی کِتی (ععع ہَیران ہوئے سرکاری وْکِل نے بھنّڈاری توں پُچھِّیا۔

بھنّڈاری نے نانْہ وْچّ سِر ہِلائِیا تاں بچن سِنّگھ نے متھّے ،تے ہتھّ مارِیا۔

ععع پھیر اِس دا سِر بھوْیاں سی کہِ اِہ جھُوٹھی گوْاہی دے کے نرکاں دا بھاگی بنھدا۔ غغغ

اِہ پیشیوْار گوْاہ سی۔ اجِہے گوْاہ دا کوئ بھروسا نہِں ہُنّدا۔ جِبا کرے گوْاہی دے جاوْے، نا جِبا کرے نا دیوْے۔ بچن سِنّگھ نوُں مودن بارے اِلم تاں سی پر اُہ مُکّر جائیگا، اِس دی سنّبھاوْنا نہِں سی۔ اِکّ پاسے بھنّڈاری وْکِل سی، جِہڑا اجِہے گوْاہاں دِیاں آدتاں توں چنّگی ترہاں وْاکف سی۔ دُوجے پاسے پالے وْرگے ملنّگ دوشی سن، جِہڑے گوْاہ نوُں چاہ دا کپّ تک نہِں پِلا سکدے، خرِیدنھا تاں دُور رِہا۔ اِہو کُجھّ سوچ کے بچن سِنّگھ اوْیسلاَ رِہا سی۔

اِس اوْیسلیپنھ دا نتِیجا ساہمنھے سی۔

اگلا گوْاہ وْی مودن بھائِیچارے وْچوں سی۔ اُہ سی بابُو بدماش۔

تفتِیش دَوران لِکھے بِیان انُسار اُہ وْانھ-وْٹّنھا سی۔ اُہ رِکشا-چالک سی۔ اگوْا وْالے دِن اُس نوُں کوئ سوْاری نہِں سی مِلی۔ اِدھروں اُدھر تے اُدھروں اِدھر گیڑے مار-مار اُہ ہنّبھ چُکّا سی۔ کُجھّ دیر سُستاَونھ لئ اُہ مودن دی ریڑھی کول کھڑوئِیا سی۔ اِنّنے نوُں اُتھے پالا اتے مِتا پُجّ گئے۔ اُہناں نال بنّٹی وْی سی۔ اُہ تنّناں نوُں جانھدا سی۔ پالے دے آکھنھ ،تے اُہ اُہناں نوُں گانْدھی بستی چھڈّ آئِیا سی۔ اُس نوُں مذدُوری دے دو دی تھاں چار رُپئے

مِلے سن۔ اگلے دِن آپنھی اِکّ رِشتیداری وْچّ اُہ راجستھان چلا گِیا۔ دو مہِنے بااد وْاپس آئِیا تاں پتا لگّا، بنّٹی دا کتل ہو گِیا۔
بابُو بنّدا وْی خترناک سی اتے گوْاہی وْی خترناک کِسم دی دِنّدا سی۔ مودن وْانْگ اُہ چھوٹے-موٹے کیساں وْچّ گوْاہی نہِں سی پاَونْدا۔ اُہ اجِہے کیساں وْچّ ہی گوْاہ بنھدا سی، جِنہاں دی سمائِت سَیشن ججّ نے کرنی ہُنّدی سی۔
بچن سِنّگھ نوُں بابُو ،تے بھروسا سی۔ نا اُہ ڈرن وْالا سی، نا وْکنھ وْالا۔ اُس دے اِسے گُنھ کارن پُلِس اُس نوُں بہُت اہِم کیساں وْچّ وْرتدی سی۔ اُس نوُں مرے کیساں وْچّ جان پاَونھ لئ بُلائِیا جانْدا جاں اجِہے کیساں وْچّ جِتھے اُس دی گوْاہی دا مُلّ لکھّاں رُپئے پَینھا ہُنّدا۔ اُس دی گوْاہی کِسے اہِم نُکتے ،تے رکھّی جانْدی۔ نُکتا اِدھر تاں دوشی بری، اُدھر تاں سذا۔
مودن وْانْگ نا اُہ لالچ وْچّ آئُنْدا سی نا کِسے رِشتیدار جاں یار-دوست دے دبااا ہیٹھ۔ اُہ کیوْل اُسے تھانھیدار دا آکھا منّندا، جِس نے اُس نوُں گوْاہ رکھّیا ہُنّدا سی۔ گوْاہی مُکّرن دا مُلّ وْی اُہو تھانھیدار تَیا کردا سی۔
پَیسے تھانھیدار پھڑدا۔ گوْاہی بابُو مُکّردا۔ دوشی بری وْی ہو جانْدا تے تھانھیدار نوُں آنْچ تک نا آئُنْدی۔ گپھّے دوہاں نوُں مِلدے۔
بنّٹی کتل کیس وْچّ نا کوئ بابُو دا مُلّ اُتار سکدا سی، نا ناذر سِنّگھ تھانھیدار اُس نوُں مُکرن دا اِشارا کر سکدا سی۔ پھیر اُہ گوْاہی دیوْیگا کِنُں نہِں (
سرکاری وْکِل نے اِہ پُچھّ کے گوْاہی شُرُو کِتی کِہ اُہ کِنّنے چِر توں رِکشا چلاَونْدا ہےَ۔ رِکشا چلاَونھ وْالی گلّ سُنھدِیاں ہی بابُو تَیش وْچّ آ گِیا۔ اُہ سرکاری وْکِل نوُں جھئ لےَ کے پِیا۔
ععع چار ٹرکّاں دے مالک نوُں کی لوڑ ہےَ رِکشا چلاَونھ دی (ععع
بابُو دا اُتّر سُنھدِیاں ہی بچن سِنّگھ دے پَیراں ہیٹھوں ذمِین کھِسکنھ لگّی۔
ناذر سِنّگھ اِہ کی غلتی کر بَیٹھا سی (گوْاہ رکھّدے سمیں اُس دی اکل ،تے پردا کِنُں پےَ گِیا سی (اُس نے بِیان لِکھدے سمیں گوْاہ دا اگّا-پِچھّا کِنُں نہِں سی دیکھِیا۔

رِکشا بابُو نہیں، بابُو دا باپ چلاَونْدا سی۔
رِکشا چلاَونھ لئ اُس نوُں نشا-پتّا کھانھا پَینْدا سی۔ نشے-پتّے لئ جدوں پَیسے نا ہُنّدے، اُہ تھانھے چلا جانْدا۔ اُس دا بھتِیجا تھانھے دا مُنشی سی۔ نشے-پتّے بدلے بھتِیجا اُس نوُں کِسے نا کِسے کیس وْچّ گوْاہ رکھّ لَینْدا۔ دوہاں دا لانْگھا لنّگھ جانْدا۔
باپُو مرِیا تاں کبِلداری دا بوجھ بابُو سِر آ گِیا، پر رِکشا اُس توں اِکّ دِن وْی نا چلّیا۔ رِکشے دی تھاں اُس نے گوْاہِییاں وْالا دھنّدا پھڑ لِیا۔
اُہ جوْان سی، دلیر سی۔ تھانھیدار جِتھے اڑا دِنّ Øدے، اُہ سانہ وْانْگ اڑ جانْدا۔
پُلِس دا اِہ وْشوْاس پاتر دِناں وْچّ ہی امِر بنھ گِیا۔ اِکّ-اِکّ کر کے چار گڈّیاں پا لئِییاں۔ بنّدُوک خرِید لئ۔ پھیر آپنھی پارٹی کھڑی کر لئ۔ ذمِناں، پلاٹاں ،تے کبذے کراَونھ دے ٹھیکے لَینھ لگّا۔
اِلاکے دے سِرکڈھّ بدماش نوُں رِکشے وْالا بنھا کے پیش کرن ،تے ججّ نوُں وْی ہاسا آ گِیا۔
بابُو دی اِکّ گھُرکی نے بھنّڈاری دے وْی کنّن کھڑے کر دِتّے۔
صصص اِہ وْی گِیا ضضض آکھدِیاں اُس نے ہنُکا لِیا۔
بابُو نے اِہ رُخ۔ جھ ہی نہیں اپنھائِیا۔ اُس نوُں سِدھّے راہ پاَونھ لئ موہن جی نے صصص جَیسے کو تَیسے ضضض دا راہ اپنھائِیا سی۔
اِہ ذِنّمیوْاری* انْتِکاری فرنّٹ دے راجِنّدر نے آپنھے سِر لئ سی۔ اُس نوُں یاد سی، جوْانی سمیں بابُو نے نااذم سمہاں وْالے ،تے گوْاہی لِکھائ سی۔ جدوں اُہ گوْاہی دینھ کچہری وْچّ گِیا تاں سمہاں وْالے نے اُس نوُں کورٹ-رُوم وْچّ ہی للکار دِتّا سی۔
ععع بابُو، سچّ-سچّ بولِیں، نہیں پھیر دیکھ لئِیں۔ میرے ساتھی تیری ذبان کٹّ کے میذ ،تے رکھّ دینھگے۔ غغغ
تے گھبرائے بابُو دی گھگّی بجھّ گئ سی۔
اُسے سمہاں وْالے نوُں اِکّ وْار پھیر بابُو دے متھّے لائِیا گِیا سی تے اِکّ وْار پھیر اُس دا چادرا گِلّا ہوئِیا سی۔

صصص وْکِلاں دے کنّن کُترن وْالے بابُو نوُں کی ہو گِیا (صصص
بھنّڈاری کِیاس ارائِییاں کردا ہی رہِ گِیا تے اُدھر بابُو سارا بِیان مُکّر گِیا۔
بھنّڈاری اُکّا ہی دِل چھڈّ گِیا۔ اُس نے ہذاراں کیس لڑے سن۔ اُس نال اِنّنی
بھَیڑی کدے نہِں سی ہوئ۔ پُلِس نے کیس بنھائِیا جاں ذابتا پُورا کِتا سی
(مُداّی دھِر دے وْکِل ترلومچھّی ہو رہے سن۔ سفائ دھِر دے وْکِل آرام
نال کُرسِیاں ،تے بَیٹھے سن۔ ہونھا اُلٹ چاہِیدا سی۔
بچن سِنّگھ وْی کسُوتی ستھِتی وْ ِچّ پھس گِیا۔ ادھّے گھنّٹے وْ ِچّ دو گوْاہ
بھُگت گئے۔ باکِییاں دا وْی اِہو انّذام ہونھا سی۔ ادالت دے اُٹھّنھ وْ ِچّ ہالے
ڈیڈھ گھنّٹا باکی سی۔ وْ َیسے وْی اُہ سارے گوْاہ بھُگتاَونھ دا وْچن دے
چُکّا سی۔ سماں سماپت ہونھ دا بہانا نہِں سی گھڑِیا جا سکدا۔ گوْاہاں نوُں
باہرو-باہری بھجاَونھا وْی مُشکل سی۔ اُہ پہِلاں ہی کابُو کر لئے گئے سن۔
گوْاہاں دے بِمار ہونھ دا بہانا وْی نہِں سی چلّ سکدا۔ ہُنھے اُہ رِشٹ-پُشٹ
دی پُشٹی کر کے گئے سن۔
اُہ باکی گوْاہاں نوُں ٹالے تاں کِس ترہاں (بچن سِنّگھ نوُں کُجھّ سمجھ نہِں
سی آ رِہا۔
پالا اتے مِتا چور-اُچکّے سن۔ اُہناں توں تاں چوری دے کیس دی پَیروْائ
نہِں سی ہوئِیا کردی۔ کتل کیس کھیرُوں-کھیرُوں کِوْیں کر گئے (پِیارے
لال دے مُونّہ توں مکھّی نہِں سی اُٹھِیا کردی، اُس انّدر اکل دا پھُہارا
کِوْیں پھُٹّ پِیا (موہن جی دا اِہ پہِلا کتل کیس سی۔ اُہ وْی پالکی وْالے وْانْگ
ہِکّ چَوڑی کری کھڑا سی۔ گہِری چال چلّ رِہےَ۔ اِہ اِنہاں دی آپنھی اکل دا
کمال نہِں ہو سکدا۔ ذرُور اِہناں پِچھّے کوئ ہور تاکت کنّم کر رہی ہےَ۔ اُہ
کِہڑی بلا ہےَ (کِسے نوُں کوئ تھہُ-پتا نہِں سی لگّ رِہا۔
موہن جی آپنھی چلاکی نال چکّروْ ُؤ رچ چُکّا سی۔ ہُنھ کِسے وْی گوْاہ
نوُں اُس وْ ِچوں باہر کڈھّنھا مُشکل سی۔
سِر سُٹّ کے اُہ اگلا گوْاہ بھُگتاَونھ لگّا۔
سکُول دے چپڑاسی مُرلی نوُں پُلِس نے گوْاہ رکھِّیا سی۔
پُلِس انُسار بنّٹی نوُں پالے اتے مِتے دے ہوْالے اُسے نے کِتا سی۔ ادھّی
چھُٹّی سمیں اُہ سکُول آئے سن۔ پالے نے دسّیا سی کِہ لالا جی بِمار ہن۔ اُہ

بنّٹی نوُں لَینھ نہِں آ سکے۔ بنّٹی دا ماما گھر آئِیا بَیٹھا ہےَ۔ اُہناں نانکے جانھا ہےَ۔ اُہ بنّٹی نوُں لَینھ آئے ہن۔ بنّٹی نوُں بُلا دِتّا جاوْے۔ مُرلی اُہناں دِیاں گلّاں وْ ِچّ آ گِیا۔ اُس نے بنّٹی نوُں کلاس وْ ِچوں بُلا کے اُہناں دے ہوْالے کر دِتّا۔

اِس گوْاہ نال کِوْیں نجِٹھّیا جاوْے (جدوں لِکھ سَیلّ دے وْکِیلاں وْ ِچکار بہِس ہوئ سی تاں پِیارے لال نے متّ پرگٹائِیا سی کِہ کانُونّنی نذرِئے توں اِس گوْاہ دی کوئ مہتّتا نہِں۔ بنّٹی کرِب وْ ِہ دِن گُنّم رِہا سی۔ بنّٹی دی مَوت دے پنّدراں دِناں بااد تک وْی پُلِس دوشِیاں دی شناخت نہِں کر سکی۔ اِس سارے ارسے دَوران مُرلی سکُول وْ ِچّ ہاذر رِہا سی۔ دوشِیاں دی گرِفتاری توں پہِلاں وْی پُلِس نے اِہناں توں کئ وْار پُچھ-گِچھ کِیتی سی۔ جے اِسے ترہاں وْاپرِیا ہُنّدا تاں اِس نے پہِلاں بِیان کِئُں نا دِتّا (اِہ پچھّوں گھڑی کہانھی سی۔ ادالت منّننھ نہِں لگّی۔

پر گُرمِیت کِسے ترہاں دا وْی ذوخم اُٹھاَونھ نوُں تِیار نہِں سی۔ بھاوْیں پِیارے لال دی پُشٹی لئ سَیلّ کول پُلِس دِیاں آپنھِیاں لِکھِیاں رِپورٹاں اتے ذِمنِیاں مَوجُود سن پر اِہ سِیاسی کیس سی۔ اجِہے کیساں وْ ِچّ کئ وْار مامُولی جِہی گوْاہی وْی پھانْسی دا کارن بنھ جانْدی سی۔

سیوْادار بابا جی دا اُپاشک سی۔ اِس سکُول وْ ِچّ اُس نوُں بابا جی نے نَوکری دِوْائ سی۔ اُس دی بُڈھّی ماں نوُں بُڈھاپا پَینشن لےَ کے دِتّی سی اتے باپ نوُں ٹی بی ہسپتال وْ ِچّ داخل کرائِیا سی۔ سچّی گوْاہی توں روکنھا ماڑی گلّ سی۔ جھُوٹھ بولنھ توں تاں بابا جی اُس نوُں روک ہی سکدے سن۔

بابا جی دی اپِل ،تے مُرلی چکّاں دے پُڑاں وْ ِچّ پھسِیا مہسُوس کرن لگّا۔ اِکّ پاسے پُلِس، مُکھّ ادھِیاپک دی دھمکی اتے سنّگھ وْالِیاں دا ڈنّڈا، دُوجے پاسے اُس دی آپنھی ذمِہر اتے بابا جی دی اپِل۔

سوچ-وْ ِچار کے وْ ِچکارلا رستا لبھّیا گِیا۔ باکی بِیان مُرلی بیشکّ دے دیوْے، بسّ پالے اتے مِتے نوُں پچھانھن توں نانْہ کر دیوْے۔ اِس ترہاں سپّ وْی مر جانھا سی اتے لاٹھی وْی بچی رہِنھی سی۔

سیوْادار نے اِسے ترہاں کِہتا۔

ععع ذرا اُہناں بنّدِیاں نوُں تاں پچھانھ، جِنہاں ہوْالے تُوں بنّٹی نوُں کِتا سی۔ غغغ
مُرلی نوُں ادالت وْ ِچّ ہاذر بھِڑ وْ ِچوں دوشِیاں دی شناخت کرن دا ہُکم ہوئِیا۔ مُرلی نے دِماغ ،تے بتھیرا ذور پائِیا پر اُہ کِسے وْلّ۔ گل نا کر سکِیا۔
سرکاری وْکِل دے ہُکم ،تے دوشِیاں نوُں کٹہرے وْ ِچّ کھڑا کِیتا گِیا۔
پھیر اُہناں وْلّ۔ گل کر کے مُرلی توں پُچھّیا گِیا۔
ععع دیکھ، اِہو نے نا اُہ بنّدے (ععع
مُرلی نے کُجھّ دیر ڈُونّگھائ نال سوچِیا۔ پھیر نانْہ وْ ِچّ سِر ہِلا دِتّا۔ اِہ اُہ بنّدے نہِں۔
سرکاری وْکِل دے پُچھّنھ ،تے اُس نے سپشّٹِکرن دِتّا۔ پُلِس نے اُس دا بِیان لِکھِیا سی۔ بِیان وْ ِچّ اُس نے پالے اتے مِتے دا ناں وْی درج کرائِیا سی۔ پر اِہ ناں-پتے اُس نوُں پُلِس نے ہی دسّے سن۔
سفائ دھِر دے سوْالاں دا جوْاب دِنّدِیاں اُس نے ستھتی ہور سپشّٹ کِتی۔ اُہ کِسے پالے اتے مِتے نوُں پہِلاں نہِں سی جانھدا۔ گوْاہی لِکھدے سمیں پُلِس نے اُس نوُں دو بنّدے دِکھائے سن۔ نالے آکھِیا سی اِہو پالا اتے مِتا ہن۔ اِہناں نوُں چنّگی ترہاں دیکھ لےَ۔ ادالت وْ ِچّ شناخت کرنی پئیگی۔
وْ َیسے اِہ بنّدے اُہ نہِں جِہڑے پُلِس نے اُس نوُں دِکھائے سن۔
اِہ اُہ نہِں، جِہڑے بنّٹی نوُں سکُولوں لےَ گئے سن۔ اِہ تاں کوئ ہور ہی ہن۔ کھُوہ ،چ اِٹّ سُٹّنھ وْالے اِس گوْاہ نوُں سرکاری وْکِل گھُورے جاں شاباش دیوْے۔ اِس نے پُلِس دا پکھّ وْی پُورِیا سی اتے سفائ دھِر دا وْی۔ چلو شناخت نہِں کر سکِیا نا سہی۔ گھٹّو-گھٹّ اِہ تتھّ تاں مِسل ،تے آئِیا کِہ دو بنّدِیاں نے مُرلی راہِں بنّٹی نوُں سکُولوں باہر بُلائِیا سی۔ ہالے بہُت گوْاہ باکی سن۔ مُلذماں دی شناخت کِسے ہور کولوں کروْا لئیگا۔
ہَوسلا پھڑدے بچن سِنّگھ نے اگلا گوْاہ تلب کِیتا۔ اُہ مِتے دی گُیانْڈھنھ بھاگو سی۔
بھاگو نے پُلِس لئ اِہ سابت کرنا سی کِہ اُہ مِتے دی گُیانْڈھنھ ہےَ۔ مِتا وْی اِکلّا رہِنّدا ہےَ اتے بھاگو وْی۔ اگانْہ پالا اتے مِتا یار ہن۔ اُہ مِل کے چورِیاں کردے ہن۔ بچّے نوُں اگوْا کر کے پہِلاں اُہ مِتے دے گھر لِیائے

سن۔ جدوں سختی وْدھ گئ تاں اُہ بھاگو دے گھر لےَ آئے۔ اِس بدلے اُس نوُں سَو رُپیا وْی مِلیا اتے دھمکی وْی۔ جے گلّ باہر نِکلی تاں بھاگو دی خَیر نہِں۔ ڈْردی بھاگو نے کِسے کول بھاف تک نا کڈھّی۔ بچّے لئ دُدھّ، ٹافِیاں، بِسکُٹ اتے برَیڈّ غفُور مِیاں دی دُکان توں آنُنْدے رہے۔ کتل وْالی رات اُہ بچّے نوُں اُتھوں لےَ گئے۔ آکھدے سن اُس دے ماپِیاں کول چھڈّ کے آنُنھا ہےَ۔ اُس نوُں تاں تِنجے دِن پتا لگّا کِہ بچّا اُہناں مار دِتّےَ۔ دووْیں خترناک مُجرم سن۔ کئ وْار کَید کٹّ چُکّے ہن۔ چھُرا مار دینھا اُہناں لئ مامُولی گلّ سی۔ جِنّنا چِر اُہ پُلِس دے ہتھّ نہِں آئے بھاگو نے اِہ راذ آپنھے انّدر ہی چھُپائ رکھّیا۔ پھڑے گئے تاں جھٹّ پُلِس کول بِیان درج کروْا دِتّا۔ جِہڑی سبّل دوشِیاں کولوں برامد ہوئ، اُہ بھاگو دی ہی سی۔
بھاگو دا پُورا رِکارڈ موہن جی کول مَوجُود سی۔ اِہ اَورت بھاوْیں گوْاہاں دے کٹہِرے وْ◌ِچّ پہِلاں کدے نہِں سی کھڑوتی پر مُلذماں دے کٹہِرے وْ◌ِچّ اکسر کھڑونْدی سی۔ آوْاراگردی وْ◌ِچّ اُس دا کئ وْار چلان ہوئِیا سی۔ کدے بری ہو جانْدی تے کدے نیک-چلنی دی ذمانت ہو جانْدی۔ اِہناں سذاوْاں دے آدھار ،تے اُہ صصص دس ننّبری ضضض وْی گردانی گئ سی۔
کیس بھُگتدی-بھُگتدی بھاگو نوُں کچہِری دا چسکا پےَ گِیا۔ اُہ ڈرائِیوْراں، کنّڈکٹراں توں آپنھے سرِیر دا گھانھ کِنُں کرائے۔ کچہِری وْ◌ِچّ بتھیرے کدردان سن اُس دے۔ مِہنت گھٹّ، مذدُوری ذِیادا۔
پہِلاں اُس نے آپنھے وْکِل نال یاری لائ تے پھیر مُنشی نال۔ مُنشی نے اگّانہ بابُویاں، اہِلکاراں نال وْاکفِیعت کروْا دِتّی۔ ہَولی-ہَولی اُس دی جانھ-پہِچانھ پُ◌ِلس نال وْی ہو گئ۔ پھیر نا کدے اہ پھڑی گئ، نا چلان ہوئِیا۔
پِچھلے دو سال توں اُہ گھر بَیٹھی سی۔ وْی □ڈی □وْرگی بھِیانک بِیماری اُس نوُں آ چنّبڑی سی۔ اُس دے آشکاں دی گِنھتی گھٹدی-گھٹدی سِفر ،تے پُجّ گئ سی۔ مُنشِیاں تے اہِلکاراں نے اُس نوُں دھکّے مارنے شُرُو کر دِتّے سن۔
بھُکھّی مردی بھاگو لئ تاں اِکّ رُپیا وْی لکھّ وْرگا سی۔ اِس گوْاہی لئ اُس نوُں تِنّن سَو مِلنھے سن۔ دو سَو پہِلاں مِل چُکّا سی۔ سَو بااد وْ◌ِچّ مِلنھا

سی۔ پیٹ دی اگّ بُجھاَونھ خاتر بھاگو مِتے وْ ِرُدھّ گوْاہی دینھ نوُں پھِردی سی۔
اُہو مِتا، جِہڑا اُس نوُں ماں آکھدا سی، اُہو مِتا، جِس نوُں اُہ پُتّ آکھدی سی۔ وْیلے-کُوْیلے مِتا اُس دے کنّم آئُنْدا رِہا سی۔ کرفِؤُ سمیں بھاگو دو دِن بھُکھّی بَیٹھی رہی سی۔ جے مِتا روٹی نا دِنّدا تاں اُس دا کدوں دا صصص رام نام ستِ ضضض ہو گِیا ہُنّدا۔ پر لوک آکھدے ہن، جدوں سپّنھی بھُکھّی ہُنّدی ہےَ تاں آپنھے ہی آنڈّے پی جانْدی ہےَ۔ اِسے ترہاں دی ڈَینھ بنھی بَیٹھی سی بھاگو۔
ععع چار چھِلّڑاں خاتر آپنھے پُتّ نوُں پھاہے لوْائینْگی (چنّگی ماں ہَیں تُوں (ععع مِتے دا اِہ سوْال لےَ کے جدوں جِبوْن آڑھتِیا اُس نوُں مِلِیا سی تاں اُہ پھُٹّ-پھُٹّ کے روئ سی۔
سَو رُپئے دا تاں تِنہ کِلّو آٹا وْی نہِں آئُنھا۔ جِبوْن آڑھتِئے نے اُس دے گھر کنھک دی بوری وْی سُٹوْائ اتے پنّج سَو رُپِیا وْی دِتّا۔
بھُکھّے ڈھِڈّ بھاوْیں بھاگو کُفر تول دِنّدی۔ رجّ-پُجّ کے اُہ مِتے نال دھروہ نہِں سی کما سکدی۔
بھری کچہری وْ ِچّ مِتے دا سِر پلوس کے اُس نے آکھِیا سی۔
ععع میرا پُتّ ہور کُجھّ وْی ہووْے پر اِکّ بچّے دا کاتل نہِں ہو سکدا۔
سفائ دھِر نے اِتھے ہی سبر نہِں سی کِیتا۔ پُلِس دے دااوْے جھُٹھلاَونھ لئ اُس نے اُس رِپورٹ دی نکل پیش کِیتی، جِس وْ ِچّ گھر-گھر دی تلاشی لئے جانھ دا ذِکر سی۔ اِس رِپورٹ انُسار کرفِؤُ اتے تلاشِیاں وْالے دِناں وْ ِچّ پُلِس مِتے اتے بھاگو دوہاں دے گھر گئ سی۔ دووْیں آپنھے گھر مَوجُود مِلے سن۔ دوہاں دے گھراں دی تلاشی ہوئ سی۔ پھیر بچّا اُس سمیں کِتھے سی (
اجّ دا آخری گوْاہ غفُور مِیاں سی۔ اُہ گانْدھی بستی وْ ِچّ کرِیانے دی دُکان کردا سی۔ پُلِس انُسار جِنّنا چِر بنّٹی اُس بستی وْ ِچّ بنّدی بنھا کے رکھّیا گِیا سی، اُس دے کھانھ-پِینھ دا سمان اِسے دی دُکان توں آئُنْدا رِہا سی۔ بنّٹی برَیڈّ، ٹافِیاں اتے بِسکُٹ کھانھ دا شَوکِین سی۔ اِہناں توں سِوْا اُہ کوئ چِذ

نہِں سی کھانْدا۔ اُہناں دِناں وْچّ پالا، مِنتا اتے بھاگو اُس توں اِہ چِنڈاں چوکھی ماترا وْچّ لےَ کے جانْدے سن۔
غفُور مِیاں دِین اِیمان وْالا بنّدا سی۔ پنّج وْکت نماذ پڑھدا سی۔ جدوں بھنّڈاری نے اُس دا بِیان پڑھ کے سُنھائِیا تاں اُس نے کنّناں نوُں ہتھّ لا کے توبا کِیتی سی۔ اُہ اِہ کُفر نہِں تول سکدا۔ اُہ رُکھّی-سُکھّی مِلنھ نال ہی الّہا دا شُکر گُذار ہےَ۔ کِیامت وْالے دِن اُہ کی جوْاب دیوْیگا (
غفُور نوُں موہنھ لئ بھنّڈاری نے دھرم-کرم ،تے اِکّ لنّبا سارا بھاشنھ جھاڑِیا۔ بُرائ دے خاتمے لئ جے جھُوٹھ وْی بولنھا پئے تاں اُس توں وْی گُریذ نہِں کرنا چاہِیدا۔ آپنھی دلِیل دی پُشٹی لئ بھنّڈاری نے مہانْبھارت وْچوں اِکّ اُداہرنھ پیش کِیتی۔ دھرم-پُتّر یُدھِشٹر نے ساری اُمر کدے جھُوٹھ نہِں سی بولِیا۔ اِکّ وْار اُہناں دے ساہمنھے دی گؤُ لنّگھی۔ گؤُ پچھّے کسائ لگّا ہوئِیا سی۔ کسائ نے گؤُ کِدھر گئ ہےَ اِس بارے دھرم-پُتّر توں ہی پُچھّ لِیا۔ دھرم-پُتّر دھرم سنّکٹ وْچّ پھس گئے۔ سچّ بولدے ہن تاں گؤُ ہتّیا ہُنّدی ہےَ، جھُوٹھ بولدے ہن تاں دھرم بھرِشٹ ہُنّدا ہےَ۔ آخر اُہناں جھُوٹھ بولنھ نوُں ترجِیہ دِتّی۔ اُہناں دے جھُوٹھ بولنھ نال گؤُ دی جان بچ گئ۔ دھرم گرنّتھ اُہناں دے اِس جھُوٹھ نوُں پاپ نہِں، سگوں پُنّن منّنّدے ہن۔ اِہو ستھِتی غفُور دی سی۔
بھولا غفُور گلّاں وْچّ آ گِیا۔ جے دھرم-پُتّر جھُوٹھ بول سکدے ہن تاں اہ کِئُں نہِں (
سنّمتی نے وْی اُس دی کمذوری لبھّ رکھّی سی۔ دھارمِک وْہِنھ وْچّ وْہِ کے جے اُہ بولنھ لئ منّن سکدا ہےَ تاں کُران شرِیف دی ہاذری وْچّ اُہ سچّ بولنھا وْی منّن جائیگا۔
ہُنھ تک سبھ گوْاہاں نوُں صصص دھرم نال سچّ بولنھ ضضض دی جو سہُں کھُیائ گئ سی، اُہ ذبانی-کلامی سی۔ گُنھ-گُنھ کر لَینھ اتے سچّمُچّ دھارمِک گرنّتھ ،تے ہتھّ رکھّ کے سہُں کھانھ وْچّ ذمِین اسمان دا فرک سی۔ اِسے فرک نوُں مِٹاَونھ لئ گُرمِت نے پوْتّر گرنّتھ نوُں ادالت وْچّ منّگوْائِیا سی۔ اُس دا تجربا آکھدا سی کِہ دھارمِک رُچِیاں وْالے اِنسان

اِشٹ دی سہُں کھا کے آپنھے جانی دُشمنھاں دے خِلاف وْی جھُوٹھ نہِں بولدے۔ اُہ غفُور دی اِسے کمذوری دا فائِدا اُٹھاَونھا چاہُنّدا سی۔
غفُور دی کمذوری سرکاری وْکِل وْی سمجھدا سی۔ اُس نے غفُور دے چنّگی ترہاں سہُں کھانھ ،تے ذور نہِں سی دِتّا۔
عمع جو آکھانْگا، سچّ آکھانْگا غغغ مُلمی جِہی جِبھ نال اِنّنا کُ آکھ کے عمع اِیمان نال سچّ آکھانْگا غغغ وْرگا اہِم وْاک ہِذم کر لِیا سی۔
گوْاہ دے ادھُوری سہُں چُکّنھ ،تے سفائ دھِر نوُں سخت اِتراذ سی۔
ہرے کپّڑے وْ◌ِچّ لپیٹِیا دھارمِک گرنّتھ ادالت وْ◌ِچّ منّگوْائِیا گِیا۔ دھارمِک گرنّتھ دی ہاذری وْ◌ِچّ جدوں غفُور نوُں سچّ بولنھ لئ آکھِیا گِیا تاں غفُور دے نال-نال بچن سِنّگھ نوُں وْی تریلی آ گئ۔
پوْ◌ِتّر گرنّتھ دی ہاذری وْ◌ِچّ غفُور اِہو آکھ سکدا سی کِہ جِس بستی وْ◌ِچّ اُہ دُکان کردا سی، اُس دے وْسنِیکاں وْ◌ِچّ نا برَیڈّ خرِیدنھ دی پروکھوں سی، نا بِسکُٹ۔ کرفِوُ دے دِناں وْ◌ِچّ تاں اُس کول آٹا، آلُو اتے لکّڑاں وْی نہِں سن بچِیاں۔ دُدھّ، برَیڈّ دی گلّ تاں دُور سی۔ جدوں اُہ آپنھی دُکان ،تے اَیش دِیاں اِہ وْستاں رکھّدا ہی نہِں تاں اِہناں نوُں کِسے وْلّوں خرِیدنھ دا سوْال ہی پَیدا نہِں ہُنّدا۔
غفُور مِیاں دی گوْاہی دے نال ہی اُس دِن دی کاروْائ سماپت ہو گئ۔
پِیارے لال پرَیس کانفرنّس بُلاَونھا چاہُنّدا سی۔
بابا جی اتے گُرمِیت اِس دے اُلٹ سن۔ ہالے خُشی وْالی کوئ گلّ نہِں سی۔ اسل لڑائ ہالے شُرُو ہونھی سی۔
اجّ دی کاروْائ توں گھبرائ پُلِس نے گوْاہاں ،تے کڑاکا چاڑھنا سی اتے سرکار نے ججّ صصص تے۔
ناما-نِگاراں دا کھہڑا چھڈّ کے اُہناں نوُں آئُنھ وْالِیاں سمسّیاوْاں دے ٹاکرے لئ تِیاری کرنی چاہِیدی سی۔

کچہری توں بچن سِنّگھ سِدھّا ڈِپٹی دے گھر نوُں ہو لِیا۔
اِس کیس بارے سوچ سوچ اُس دا بلڈّ پرَیشر ہائ ہو گِیا سی۔ اجِیب بلا گل آ پئ سی۔ سرکار اِس کیس پرتی جِنّنی سنّجِیدا سی، بچن سِنّگھ اونا ہی لاپروْاہ۔ اُہ آپنھے آپ نوُں کوس رِہا سی۔ آپنھے آلسی سُبھاا ،تے لاہنتاں پا رِہا سی۔ بچن سِنّگھ نے رتّی بھر وْی دھِیان دِتّا ہُنّدا تاں اِہ دُرگت نا ہُنّدی۔ کیس نال جو ہونھا سی، ہو چُکّا سی۔ ہُنھ بچن سِنّگھ دی دُردشا دی وْاری سی۔
ذِلہا اٹارنی دا فون آئِیا سی۔ گوْاہاں دے بِیاناں دِیاں نکلاں شام تکّ سنّگرُور بھیج دِتّیاں جانھ۔ اِہ نکلاں اُس نے ڈائرَیکٹر نوُں بھیجنھِیاں سن، جِس نے گرہِ-سکتّر راہِس اُہناں نوُں مُکھّ منّتری کول پُجّدے کرنا سی۔
بچن سِنّگھ بِیاناں دِیاں نکلاں بھیجے تاں کِس ترہاں (
اِس مرے سپّ نوُں گلوں کِوْیں لاہِیا جاوْے (اِہو وْ◌ِچار کرن لئ اُہ ڈِپٹی وْلّ دَوڑِیا سی۔
ڈِپٹی اُس توں وْدھّ پریشان سی۔ گوْاہاں دے بِیاناں دِیاں نکلاں اُس توں وْی منّگِیاں گئِییاں سن۔ اِدھر نکلاں ڈی □جی □پی □نے منّگِیاں سن۔ اُہ وْی وْ◌ِشیش دُوت راہِس۔ وْ◌ِشیش دُوت کدوں دا تِیار کھڑا سی، پر اِہ نکلاں کِہڑے مُونّہ بھیجِیاں جانھ۔
دِن بھر دی کاروْائ دی رِپورٹ ڈِپٹی نوُں مِل چُکّی سی۔ ڈِپٹی نوُں سرکاری وْکِل دے نال-نال مُکھّ افسر ،تے غُسّا آ رِہا سی۔ جدوں سرکاری وْکِل نوُں پتا لگّ گِیا سی کِہ گوْاہ مُکّر رہے ہن تاں اُس نوُں چاہِیدا سی کِوْیں نا کِوْیں کیس نوُں وْ◌ِچے رُکوْاَونْدا۔ اُہ آپ پیشی نہِس سی لےَ سکدا تاں ڈِپٹی نوُں اِتلاہ دِنّدا۔ ڈِپٹی کوئ اِنّتذام کردا۔ سرکاری وْکِل دا کُجھّ نہِس وْ◌ِگڑنا۔ ڈِپٹی کِسے وْی سمیں لائِین ہاذر ہو سکدا سی۔
مُکھّ افسر وْی لاٹ ساہِب بنھ کے تھانھے بَیٹھا رِہا۔ ڈِپٹی نے اُس نوُں وْ◌ِشیش تَور ،تے آکھِیا سی کِہ پَیروْائ لئ خُد جاوْے، نہِس گِیا۔ سوچدا ہونھا ہےَ، اُہ مُکھّ افسر ہےَ، مِسل کُچھڑ ،چ لےَ کے کِنُں پھرے (اُہ چُیانی دے گوْاہاں نال متھّا کِنُں مارے۔ ناذر سِنّگھ نوُں کچہری دھکّ دِتّا۔ مُکھّ

افسر مُکھّ افسر ہی ہُنّدا ہےَ اتے ماتہت-ماتہت ہی۔ کِسے فَوری کاروْائ دی ذرُورت ہووْے تاں مُکھّ افسر جھٹّ فَیسلا کر لَینْدا ہےَ۔ چھوٹے افسر نوُں پہلاں مُکھّ افسر توں اِجاذت لَینھی پَینْدی ہےَ۔ اِنّنے وْ ِچّ پانھی پُلاں ہیٹھوں لنّگھ چُکّا ہُنّدا ہےَ۔ جے لال سِنّگھ خُد کچہری بَیٹھا ہُنّدا تاں دُکاندار جاں چپڑاسی دی کی مجال سی، اُہ گوْاہی توں مُکّر جانْدے۔
اگانْہ چھوٹے تھانھیدار دا ہال دیکھ لؤ۔ گوْاہ مُکّردے دیکھ کے ادھِیا انّدر سُٹّیا، ہفتے دی چھُٹّی لِکھی تے پنّڈ وْالی گڈّی چڑھ گِیا۔ سوچِیا ہوئیگا، کلّہ وْالی پَیروْائ توں بچ جائیگا۔ ڈِپٹی نے چھُٹّی نا-منذُور کِیتی تے اُس نوُں ڈِنُوٹی توں غَیر-ہاذر کر دِتّا۔ آپے دھکّے کھانْدا پھِرُو۔
ہرکھے ڈِپٹی نے ہُکم جاری کِیتا۔ جِہڑا گوْاہ جِتھے وْی مِلے، اُس نوُں اُتھے ہی کُٹاپا چاڑھِیا جاوْے۔ باکی دے گوْاہاں نوُں آپے کنّن ہو جانھگے۔ اِس کنّم لئ مُکھّ افسر نوُں بھجائِیا گِیا۔ اُہ ہر دس مِنّٹ بااد ڈِپٹی نوُں اِتلاہ دیوْے۔ اِہ ہُکم سُنھائِیا گِیا۔
اکھے، جِہڑا لاہَور بُدھُّو، اُہ پِشَور وْی بُدھُّو۔ گھنّٹِیاں بدھّی ٹکّراں مار کے وْی لال سِنّگھ دے پلّے کُجھّ نا پِیا۔
بابُو اتے مودن کِدھرے چھانْئِیں-مانْئِیں ہو گئے سن۔ کچہری، وْکِلاں دے کھوکھے، اُہناں دے گھر اتے ٹھہرن دے سبھ ٹِکانھِیاں ،تے چھاپے مارے گئے۔ اُہ کِدھرے نہِں سن مِلے۔
مُکھّ افسر دی اِس اسفلتا ،تے ڈِپٹی دے متھّے دِیاں تِنُوڑِیاں ہور سنّگھنھِیاں ہو گئِییاں۔ مہکما اُس نوُں صصص کابل تھانھیدار، کابل تھانھیدار ضضض آکھدا نہِں تھکّدا۔ ڈِپٹی نوُں اُہ نِرا بُدھُّو جاپدا سی۔
ذرُوری نہِں جِہڑا افسر چنّگی ڈانْگ پھیر سکدا ہووْے، اُہ اکل دا وْی دھنی ہووْے۔ مودن جاں بابُو کوئ دُدھّ چُنّگھدے بچّے سن، بئ گوْاہی مُکّر کے کچہری بَیٹھے رہنھ جاں گھرو-گھری جا وْڑن۔ اُہ شُوٹ وْٹّ گئے ہونھگے۔ اُہناں نوُں مُخبراں راہِں لبھّیا جانھا چاہِیدا ہےَ۔
بھاگو بارے رِپورٹ سی کہ اُس نوُں اِکّ وْکِل آپنھے سکُوٹر ،تے بِٹھا کے لےَ گئَے۔ ہالے تک نا وْکِل لبھّا، نا بھاگو۔ اِکّ پُلِس پارٹی اُہناں دا پچھّا کر رہی ہےَ۔

پُلِس دے ہتھّ غفُور مِیاں اتے سکُول دا چپڑاسی ہی لگّے سن۔
غفُور مِیاں ادالتوں نِکلدا ہی پھڑ لِیا گِیا سی۔ ساری پُلِس اُس اُتّے اِلّاں وْانْگ جھپٹ پئ سی۔ تھپّڑ اتے ٹھُڈّے مار-مار اُس دا ہُلِیا وْ ِگاڑ دِتّا گِیا سی۔ کُجھّ وْکِیلاں نے پُلِس نال تُوں-تُوں مَیں-مَیں کِیتی سی۔ سنّمتی وْالِیاں نے پُلِس خِلاف نااارے لائے سن۔ غفُور نوُں چھُڈاَونھ دا یتن کِیتا سی۔ اِکّ پتّرکار نے غفُور دی فوٹو کھِچّ لئ سی۔ پتّرکار دا کَیمرا کھوہ لِیا گِیا سی۔
غفُور نوُں وْ َین وْ ِچّ سُٹّ کے تھانھے لِآئُنھ وْ ِچّ پُلِس نوُں بہُت جدّو-جہد کرنی پئ سی۔
گھر نوُں جانْدا چپڑاسی بذار وْ ِچّ ٹکّر گِیا سی۔ اُس نوُں کُٹاپا چاڑھن وْ ِچّ پُلِس نوُں کوئ دِکّت نہِں سی آئ۔ اُس نوُں جلُوس دی شکل وْ ِچّ پَیدل تور کے تھانھے لِیانْدا گِیا سی۔
ععع ہُنھ کی ہُکم ہےَ (ععع لال سِنّگھ ڈِپٹی توں پُچھّ رِہا سی۔ ڈِپٹی اگلی کاروْائ بارے سوچ رِہا سی کِہ بچن سِنّگھ آ دھمکِیا۔
تھوڑھی دیر بااد لال سِنّگھ نے اِہ رِپورٹ وْی دِتّی کِہ تھانھے اگّے بھِڑ جُڑدی جا رہی ہےَ۔ اِہناں نوُں کِنُّں پھڑِیا گِیا (لوک پُچھّ رہے ہن۔ کُجھّ لوک درِیاں چُکّی آئُنْدے ہن۔ ہو سکدےَ دھرنا مارن۔ پتّرکاراں دی گِنھتی وْدھدی جا رہی ہےَ۔ اُہ کَیمرا تاں منّگدے ہی ہن، اِہناں گوْاہاں نال مُلاکات وْی کرنا چاہُنّدے ہن۔ سنّمتی وْالِیاں نے بَینر لِکھ لئے ہن، ہو سکدےَ جلسا کرن جاں جلُوس کڈھّنھ۔
ععع اِہ نوْاں ہی پنّگا پےَ گِیا۔ غغغ گڑبڑ دے آسار بنھدے دیکھ کے بچن سِنّگھ دا دِل ذور-ذور دی دھڑکنھ لگّا۔ پُلِس نے گوْاہاں نال بدسلُوکی کِیتی تاں کلّہ نوُں اخبار خبراں نال بھر جانھگے۔ بچن سِنّگھ دی کارگُذاری ہور ننّگی ہو جائیگی۔ سماں منّگ کردا سی کِہ کِوْیں نا کِوْیں گڑبڑ نوُں دبائِیا جاوْے۔
ععع اِہناں گوْاہاں ،تے سختی کرن دا کوئ فائِدا نہِں۔ اُہناں نوُں کِس نے مُکرائِیا ہےَ، اِہ پُچھّ کے چھڈّ دِتّا جاوْے۔
آپنھے اُدیش دی پراپتی نوُں مُکھّ رکھّدِیاں بچن سِنّگھ نے ڈِپٹی نوُں رائے دِتّی۔

بچن سِنّگھ دا مشوْرا لکھّ رُپئے دا سی۔ اِہ سماں وْادھُو دے جھنّجٹاں وْچّ پَینھ دا نہِں سی۔ بھلمانھسی اِسے وْچّ سی کِہ گوْاہاں نوُں آپنھے-آپ چھڈّ دِتّا جاوْے۔ کِسے دبااِ ہیٹھ چھڈّنھے پئے تاں سنّمتی اتے باکی گوْاہاں دے ہَوسلے بُلنّد ہو جانھگے۔

ععع اِہناں نوُں مُکراَونھ وْالا کَونھ ہےَ (اِہ پُچھّ کے اِہناں نوُں چھڈّ دِتّا جاوْے۔ غغغ بچن سِنّگھ دے مشوْرے دی رَوشنی وْچّ ڈِپٹی نے ہُکم جھاڑیا۔

جھٹّ کُ بااد لال سِنّگھ دا پھیر فون آ گِیا۔ غفُور نوُں مُکّرن لئ کِسے نہِں سی پریرِیا۔ اُہ کُران شرِیف دے خَوف کارن ہی سچّ بول گِیا سی۔ تسلّی لئ اُس نوُں پھیر کُران شرِیف دے ساہمنھے لجائِیا گِیا۔ کُران شرِیف دی ہاذری وْچّ وْی اُس نے اِہو گلّ دُہرائ سی۔

چپڑاسی نے پہِلے تھپّڑ ،تے ہی بابے دا ناں لےَ دِتّا۔ بابے نے اُس نوُں ڈرائِیا-دھمکائِیا نہِں سی۔ سچّ بولنھ دی ہی بینتی کِیتی سی۔ چپڑاسی بابے دے اِہساناں ہیٹھ دبّیا ہوئِیا سی۔ شرمو-شرمی اُہ بِیاناں وْچّ کُجھّ ردّو-بدل کر گِیا۔ وْیَسے جِنّنا کُ بِیان اُس نے پُلِس دے ہکّ وْچّ دِتّا سی، اُہ وْی جھُوٹھا سی۔ اسلِیعت اِہ سی کِہ اُس نوُں بنّٹی بارے کُجھّ نہِں سی پتا۔ اِنّنی کُ پُچھّ-گِچھّ نال پُلِس دا مکسد ہلّ ہو گِیا۔ ہُنھ اِہ سپشّٹ سی کِہ گوْاہاں نوُں مُکراَونھ لئ سنّمتی سرگرم سی۔

پُلِس نوُں پہِلے گوْاہاں دا کھہڑا چھڈّ کے اگلے گوْاہاں وْلّ دھِیان دینھا چاہِیدا سی۔ جے اُہ ٹھِک بھُگت جانھ تاں وْی ججّ نوُں سذا سُنھاَونھ لئ نہُں اڑاَونھ نوُں تھاں مِل جانھی سی۔

پرائِیوْیٹ گوْاہاں نال سنّپرک کرن اتے اُہناں نوُں بِیان سمجھاَونھ دی ذِنّمیوْاری بھنّڈاری وْکِل دی سی۔ پُلِس نے اِکلّے سرکاری گوْاہاں دا ذِنّما لِیا سی۔

آپنھی کوٹھی وْچّ سَیٹّ تِیار کر کے بَیٹھا بھنّڈاری گوْاہاں نوُں اُڈِیک رِہا سی۔ بھنّڈاری کول ہالے تک اُہ گوْاہ پُجّے سن، جِہڑے یُوْا سنّگھ دے کارکُن سن اتے گوْاہی دینھ لئ درِڑھ سن جاں کُجھّ اجِہے گوْاہ پُÖّجے

سن جِنہاں دی گوْاہی کراَونھ جاں بھُگتاَونھ نال کیس نوُں کوئ فرک نہِں سی پَینھ لگّا۔
رام باغ دا مالی، دھنّنا جھٹکئ، مُہلّے دا پہریدار، ہسپتال دا چَوکِیدار، چاہ وْالا رادھے شِیام کوئ وْی تاں نہِں سی پُجّا۔ ہَیرانی دی گلّ اِہ سی کہ سنّگھ دے وْرکر اتے بھنّڈاری دے مُنشی کئ-کئ وْار اُہناں دے گھراں دے چکّر کٹّ آئے سن۔ کوئ وْی گھر نہِں سی مِل رِہا۔
بھنّڈاری نوُں دال وْ ِچّ کُجھ کالا نذر آئُنھ لگّا۔ گوْاہ کھِسکا لئے گئے سن۔ ذرُور اُہ سنّمتی دے کبذے وْ ِچّ ہونھگے۔ جے ہُنھے کُجھ نا کِہتا گِیا تاں کلّہ نوُں وْی اُہو ہووْیگی، جِہڑی اجّ ہوئ سی۔ مُکھ افسر پَیراں ،تے پانھی نہِں سی پَینھ دِنّدا۔ اِس سمسیّا دا ہلّ ڈِپٹی کر سکدا سی۔
بھنّڈاری پہلاں ہی ڈِپٹی نوُں مِلنھ بارے سوچ رِہا سی۔ اُس دا سُنیہا مِلدے ہی اُہ دَوڑِیا آئِیا۔
ععع گوْاہاں دا کی ہال-چال ہےَ بھنّڈاری ساہِب) ٹھِک-ٹھاک بھُگت جانھگے (ععع بھنّڈاری دے کُرسی ،تے بَیٹھدِیاں ہی ڈِپٹی نے آپنھے من دا تَوخلا ذاہر کِہتا۔
ععع کِہڑے گوْاہ تے کِہڑی گوْاہی (کنّم دا اِکّ وْی گوْاہ میرے کول نہِں پُجّا۔ مَیں اُڈِیک-اُڈِیک ہنّبھ گِیاں۔ غغغ
بھنّڈاری دا اُتّر سُنھدِیاں ہی ڈِپٹی اتے بچن سِنّگھ دوہاں نوُں ہتھّاں-پَیراں دی پےَ گئ۔
ععع ہُنھ کی کرِئے (ععع
ععع گوْاہاں نوُں تلب کرو۔ چھوٹے مُلاذماں ،تے اِتبار نا کرو۔ گوْاہاں نوُں تلب کرن دی کمانْڈ خُد سنّبھالو۔ غغغ
بھنّڈاری دی رائے بِلکُل ٹھِک سی۔ تُرنّت تھانھے فون کھڑکائِیا گِیا۔ سارے مُلاذم با-وْردی تِیار رہنھ۔ ڈِپٹی ساہِب خُد تھانھے آ رہے ہن۔
بھنّڈاری نوُں فارگ کِہتا گِیا۔ گوْاہاں دے ہاذر ہونھ ،تے اُہناں نوُں مُڑ تکلِیف دِتّی جاوْیگی۔
ڈِپٹی بچن سِنّگھ نوُں نال ہی رکھّنھا چاہُنّدا سی، پر اہ سوْیر دا بھُکھّا سی۔ اُس دے پیٹ وْ ِچّ کھِلّ تک نہِں سی گئ۔ جِنّنے چِر وْ ِچّ گوْاہ اِکٹھّے

ہونھ، اُنے چِر وْچّ بچن سِنّگھ نالے گھر سُنیہا لا آوْے، نالے دفتروں مِسل چُکّ لِیاوْے۔ ہو سکدےَ اجّ ساری رات ہی بَیٹھنھا پئے۔
ڈِپٹی نوُں تھانھے تور کے بچن سِنّگھ گھر وْلّ ہو گِیا۔
بھُکھّے ہونھ جاں گھر جانھ دا بچن سِنّگھ دا مہذ اِکّ بہانا سی۔ اسل وْچّ اُہ ذِلہا اٹارنی نوُں فون کرنا چاہُنّدا سی۔ فون ڈِپٹی دے دفتروں ہو سکدا سی پر اِس ترہاں پردا نہِں سی رہِنھا۔ باہروں فون کرن دے اِرادے نال بچن سِنّگھ ٹل آئِیا سی۔
ذِلہا اٹارنی اُسے دا فون اُڈِیک رِہا سی۔
بچن سِنّگھ نے سارا نذلا پُلِس ،تے جھاڑِیا۔ کِسے سِپاہی تک نوُں کیس وْچّ دِلچسپی نہِں سی۔ گوْاہ اِنُں مُکّر گئے جِوْیں جُوئے سٹّے دا کیس ہووْے۔ اسل پُچھّیا جائے تاں کسُور گوْاہ دا وْی نہِں۔ سارے گوْاہ فرذی سن۔ بِناں پُچھّے-دسّے اَہناں دی گوْاہی رکھّ لئ گئ سی۔ پُلِس وْلّوں گوْاہاں نوُں کوئ سُرکھّیا پردان نہِں سی کِیتی گئ۔ دُوجی دھِر کیس جِتّنھ لئ ہر ہتھّکنڈّا وْرت رہی سی۔ ڈردے گوْاہ مُکّر گئے۔ اِس وْچّ بچن سِنّگھ دا کوئ کسُور نہِں۔
کلّہ نوُں اِس توں وْی بھَیڑی ہالت ہونھ دی سنّبھاوْنا سی۔ کلّہ نوُں بھُگتنھ وْالا کوئ وْی گوْاہ پُلِس نوُں نہِں سی لبھّ رِہا۔ ہالے تک پُلِس نے گوْاہاں نوُں مِلنھ جاں بِیان سمجھاَونھ دا کوئ یتن وْی نہِں کِیتا۔ پرائِیوْیٹ وْکِیل ،تے ڈوری سُٹّ رکھّی سی۔ سفائ دھِر سرگرم سی۔ اِکلّا بچن سِنّگھ کی کرے (
بچن سِنّگھ دی رِپورٹ سُنھ کے ذِلہا اٹارنی نوُں آپنھا فِکر پےَ گِیا۔ ہَیڈّ آفِس وْچوں ہُکم ہوئِیا سی، ذِلہا اٹارنی شہِر جا کے خُد کیس جھگڑے۔ ذِلہا اٹارنی نوُں بچن سِنّگھ دی کابلِیعت ،تے یکِین سی۔ اُس نوُں ہیٹھلی ادالت وْچّ آنُنھ ،تے ہیٹھی مہسُوس ہوئ سی۔ کاغذِیں-پتّرِیں اِہ کیس ذِلہا اٹارنی ہی لڑ رِہا سی۔
ذِلہا اٹارنی نے بچن سِنّگھ نوُں سلاہ دِتّی کِہ کِوْیں نا کِوْیں مَوکا سنّبھالو۔ گوْاہ کابُو آئُنْدے نا دِسنھ تاں پیشی لےَ لؤ۔ اِسے دَوران اُہ اُچّ-ادھِکارِیاں نال گلّ کر کے آپنھی ستھِتی سپشّٹ کر دیوْیگا۔

پیشی لَینھ لئ بچن سِنّگھ وْی یتن کرے۔ ذِلہا اٹارنی وْی کریگا۔ فون رکھّدِیاں ہی اُہ سَیشن ججّ دی کوٹھی جائیگا۔ اُس نوُں ساری ستھِتی سمجھائیگا۔ ہو سکِیا تاں اَیڈِیشنل سَیشن ججّ ستِنّدر ناتھ نوُں فون کرائیگا۔ کوئ نا کوئ ہلّ ذرُور لبھّ جائیگا۔ گھنّٹے کُ بااد اُہ پھیر فون کریگا۔ اِکّ۔ دُوجے نوُں ستھِتی دی جانھکاری دِتّی جاوْیگی۔
ذِلہا اٹارنی نال گلّ کر کے بچن سِنّگھ ہلکا-پھُلّ ہو گِیا۔
ڈِپٹی دے دفتر پرتنھ تک اُہ تاذا-دم ہو چُکّا سی۔
اِدھر ڈِپٹی بیرنّگ سی۔
اُس دی نِگرانی ہیٹھ پُلِس ہر گوْاہ دے گھر ،تے چھاپا مار کر چُکّی سی۔ کِدھروں وْی سپھلتا ہتھّ نہِں سی لگّی۔
کِسے دے گھر نوُں جِنّدا لگّا سی۔ کِسے دے گھر بُڈھّا-ٹھیرا جاں بال-بچّا ہی سی۔ کوئ جوْاب دِنّدا، پھلانھا وْیاہ گِئے۔ آکھ کے گِئے ادالت دے وْکت تک پُجّ جائیگا۔ کوئ آکھدا مرگ ہو گئ، جدوں آئِیا تھانھے بھیج دیوْانْگے۔
ہُنھ شکّ دی کوئ گُنّجائِش نہِں سی۔ گوْاہ سنّمتی وْالِیاں کول سن۔ اُہ دوشِیاں دے ہکّ وْچّ بھُگتنھگے۔ ہُنھ کی کِہتا جاوْے (
بھنّڈاری نوُں مشوْرے لئ دُبارا بُلائِیا گِیا۔
ععع مَیں اِکلّا کی کراں (پہلاں تُسِں دڑ وْٹّی رکھّیا۔ اگّ لگّی توں کھُوہ پُٹّنھ لگّے ہو۔ اُدھر تِنّن-تِنّن وْکِلاں اتے سَینْکڑے بنّدِیاں دا ذور لگّا ہوئِیا ہےَ۔ اِدھر تُسِں سارا بوجھ میرے موڈھِیاں ،تے سُٹّ رکھّیا ہےَ۔ مَیں کراں تے کی کراں (ععع کھِجھے بھنّڈاری نے پُلِس ،تے غُسّا کڈھّیا۔
ععع تُسِں درُست آکھدے ہو، پر ہُنھ آپاں نوُں کِوْیں نا کِوْیں مَوکا سنّبھالنھا ہی پئیگا۔ مَیں تُہانُوں یکِین دِوْاَونْدا ہاں، اگّوں توں پَیروْائ مَیں خُد کرانْگا۔
غغغ ڈِپٹی نے ٹھنّڈھا چھِڑکنھ دی کوشِش کِیتی۔
ععع کِوْیں نا کِوْیں کلّہ نوُں پیشی لؤ۔ پھیر بابے، وْکِلاں اتے سنّمتی دے ہر کارکُن ،تے کرڑی نذر رکھّو۔ کَونھ کِس نوُں مِلدا ہےَ، اِس دی پڑتال کرو۔ پھیر بھاوْیں سپھلتا مِل جاوْے۔ نہِں تاں بھٹھّا بَیٹھ ہی گِئے۔ غغغ پُلِس نوُں سِدھّے راہ پا کے بھنّڈاری وْاپس چلِیا گِیا۔

سنّمتی وْالِیاں نال کِوْیں نجِٹھّیا جاوْے، اِس بارے سوچِیا جاوْیگا۔ ہال دی گھڑی مسلا ججّ نوُں مِل کے پیشی لَینھ دا سی۔
ڈِپٹی نے سِٹی وْالِیاں نوُں فون کِیتا۔ تُرنّت اِکّ پیٹی صصص پِٹر سکاٹ ضضض اتے دو ڈبّے ڈرائ پھرُوٹ دے ہاذر کِیتے جانھ۔
تارِیخ لئے بِناں مسلا ہلّ نہِں سی ہونھا۔ اِہ ڈِپٹی نوُں چنّگی ترہاں سمجھ آ گِیا سی۔ اِکّ وْار تارِیخ مِل گئ تاں ڈِپٹی نے اِکّ-اِکّ گوْاہ نوُں چُکّ لِآئُنھا سی۔ مہِنا بھر تھانھے بِٹھائ رکھّنھا سی۔ جِنّنا چِر گوْاہ سہی ترہاں نال بھُگت نہِں جانْدے، کِسے نوُں ہوْا تک نہِں سی لگّنھ دینھی۔ سنّمتی نوُں تاں کی، اُس دے فرِشتِیاں تک نوُں پتا نہِں لگّیگا کِہ گوْاہ کِہڑے بھورے وْ◌ِچّ سُٹّے گئے ہن۔
ڈِپٹی نے ججّ نوُں فَورن مِلنھ دا من بنھا لِیا۔
ڈِپٹی نوُں ناتھ ساہِب ،تے مانھ سی۔ اُہ ڈِپٹی نوُں جوْاب نہِں دیوْیگا۔ اُہ کئ وْار اِکٹھّے رہِ چُ◌ُ◌کّے ہن۔
اُہناں دی پہِلی مُلاکات نابھے ہوئے سی۔ اُس سمیں ڈِپٹی سب-اِنّسپَیکٹر سی اتے ناتھ ساہِب مَیجِسٹریٹ۔
جدوں اُہ کوتوْالی دا مُکھّ افسر بنھ کے گِیا، اُس ساہمنھے پہِلا مسلا ججّاں دا ہی پیش ہوئِیا سی۔
ذِلھے وْ◌ِچّ ہائ کورٹ دی اِنّسپَیکشن چلّ رہی سی۔ شنِیوْار نوُں نابھے دی وْاری سی۔
ججّ کڑِکّی وْ◌ِچّ پھسے ہوئے سن۔ سب-ڈوْ◌ِبذن دے سارے تھانھیداراں نے ججّاں دا بائِیکاٹ کِیتا ہوئِیا سی۔
ہائ کورٹ دی اِنّسپَیکشن کِہڑا ماڑی-موٹی سی۔ وْ◌ِہ ترہاں دے پربنّدھ کرنے پَینھے سن۔ ادالتاں دی سفائ کئ دِن پہِلاں توں شُرُو کراَونھی سی۔ کلی-کُوچا، رنّگ-روگن کراَونھا سی، سڑکاں ،تے جھاڑُو دِوْاَونھا سی۔ سارے شہِر وْ◌ِچّ چھڑکا کروْاَونھا سی۔
رَیسٹ-ہائُوس بُکّ کِیتا جانھا سی۔ املے-پھَیلے لئ وْ◌ِسکی توں لےَ کے مچھّی-مُرغے تک دا پربنّدھ کرنا سی۔ شہِر وْ◌ِچّ خاس ترہاں دی

کرَوکری بنھدی سی۔ کرَوکری دے سَیٹّ توہفے دے تَور ،تے پیش کرنے سن۔
بِسِیاں مُلاذماں دے نال-نال ہذاراں رُپیاں دی ذرُورت پَینھی سی۔ جے پُلِس ہی بائِیکاٹ کر گئ تاں ہائ کورٹ وْلّوں مَیجِسٹریٹاں نوُں بھَیڑی رِپورٹ مِلنھی یکِنی سی۔
اَوکھے-سَوکھے ججّ ہور تاں سارے پربنّدھ کر ہی لَینھگے پر شِکائِتِیاں نوُں کَونھ بھجائیگا (
ججّاں دِیاں وْدھِکِیاں توں دُکھی ہوئے لوکاں لئ اِہ کِیامت وْرگا دِن سی۔ شِکائِتاں سُنھن وْالا مساں-مساں اُہناں دے در ،تے آئِیا سی۔ کُجھ شِکائِتِیاں نوُں وْکِلاں نے شہِ دِتّی سی۔ ججّاں نال کِڑ کڈھّنھ دا وْکِلاں لئ اِہ سُنہِری مَوکا سی۔ وْکِل وْی آپنھے سائِلاں نوُں شِنّگار کے تورنگے۔ کِسے مَیجِسٹریٹ دی اِکّ وْی شِکائِت ہو گئ تاں سارا گُڑ گوبر ہو جانھا سی۔
پُلِس دا پہرا سخت ہووْے تاں کی مجال ہےَ کِہ اِنّسپَیکٹِنّگ ججّ کول چِڑی وْی پھڑک جاوْے۔
ناتھ ساہِب نے وْاری-وْاری سارے مُکھّ افسراں نوُں سُنیہا بھیج کے دیکھ لِیا سی۔ آنے-بہانے سبھ ٹل گئے سن۔
ڈِپٹی نوُں سُنیہا پُجّا تاں اُس نوُں مُنشی نے روک لِیا۔ کارن پُچھّیا تاں پتا لگّا، ججّ اَینْٹی-پُلِس ہےَ۔ پُلِس نالوں مُلاذماں نوُں ترجِہ دِنّدا ہےَ۔ پُختا توں پُختا مُلذم دا وْی پُلِس رِمانْڈ نہِں دِنّدا۔ اَیف آئ آر صصص تے سماں پاَونھ سمیں وْی اڑدا ہےَ۔ اِہم جُرماں دی اَیف آئ آر جھٹّپٹّ تاں درج ہو نہِں جانْدی، پرچا کٹّنھ توں پہلاں سارِیاں پکھّاں نوُں وْ ِچارنا پَینْدا ہےَ۔ کئ وْار اِہ درج پچھّوں ہُنّدی ہےَ پر درج کرن دا سماں پہلاں دا پاَونھا پَینْدا ہےَ۔ اِہ گھنّٹے دو گھنّٹِیاں دی وْی اَیڈجسٹمَینْٹ نہِں کردا۔ آکھدےَ جِس سمیں اَیف آئ آر آئ ہےَ، اُہو سماں پاؤ۔ اُس دی اِس دھکّڑشاہی کارن کئ کتل کیس بری ہو چُکّے ہن۔ چلان پیش کرن سمیں وْی آکھُو، نالے دوشی لِیاؤ نالے نکلاں پُوریاں کرو۔ چلان لیٹ پیش ہونھ کارن کئ پُلِس افسراں دی اِنکُیائِری کھُلّہی پھِردی ہےَ۔ جے مَیجِسٹریٹ پُلِس دے کنّم نہِں آئُنْدا تاں پُلِس نے کِہڑا اُس توں کسِیدا

کڈھاَونھےَ۔ جے اُہ نِیماں انُسار چلّدا ہےَ تاں پُلِس وْی نِیماں انُسار چلّیگی۔
پُلِس رُولاں وْ ِچّ اِہ کِدھرے نہِں لِکھِیا کِہ اِنّسپَیکشن سمیں ججّاں دی وْگار پُلِس نے کرنی ہےَ۔
ڈِپٹی نے بائِیکاٹ دی پروْاہ نہِں کِتی۔ بائِیکاٹ نال سگوں اُس نے ہور اَینْٹی-پُلِس ہو جانھا سی۔ جے ججّاں نوُں ہکّ وْ ِچّ کرنا ہےَ تاں لوڑ سمیں اُہناں دی مدد کِتی جاوْے تے اُس نے ناتھ دی مدد کِتی سی۔
مُکھّ افسراں دا بھائِیچارا بھاوْیں اُس نال ناراذ ہوئِیا سی پر ناتھ ڈِپٹی دی مُٹھّی وْ ِچّ آ گِیا سی۔
ساری دُنِیاں نوُں پتا ہےَ، سرکار پالے اتے مِتے نوُں فانْسی دینھا چاہُنّدی ہےَ۔ اِہ تاں ہی سنّبھوْ ہےَ جے نِیاں-پالِکا پُلِس دی مدد کرے۔
پچھلا اِہسان یاد کراَونھ لئ اتے نِیاں-پالِکا دی مدد لَینھ لئ ڈِپٹی بچن سِنّگھ نوُں نال لےَ کے ناتھ دی کوٹھی جا وْڑِیا۔
پیشی دینھ توں سِوْا اُہ ہر ترہاں دا سہِیوگ دینھ نوُں تِیار سی۔
ناتھ نے وْاادا کِیتا، گوْاہ جو مرذی آکھنھ، اُہ دوشِیاں نوُں بری نہِں کریگا۔ جدوں دوشی سذا ہو گئے تاں نا کِسے نے ڈِپٹی نوُں پُچھّنھا سی، نا بچن سِنّگھ نوُں۔
بچن سِنّگھ اِہناں مِٹھّیاں گولِیاں نال پرچنھ وْالا نہِں سی۔ جِس ہِساب نال سنّمتی وْلّوں پَیروْائ ہو رہی سی، اُس ہِساب نال کوئ پتا نہِں فَیسلے سمیں اِتھے کِہڑا ججّ ہووْے۔
بچن سِنّگھ دے اُچّ-ادھِکاری تاں مِسل دا اکھّر-اکھّر گھوکھنھگے۔ اُہناں دی پڑتال گوْاہاں دے بِیاناں دے آدھار ،تے ہوئیگی۔ فَیسلے تک کِس اُڈِیکنھا ہےَ (
گلّاں-گلّاں وْ ِچّ دس وْجّ گئے۔ گلّاں-گلّاں وْ ِچّ ناتھ اُہناں دی سیوْا کرنا ہی بھُلّ گِیا۔
ناتھ کھانھا کھائ بَیٹھا سی۔ کھانھا کھا کے پِنھی اُس دی آدت نہِں سی۔
ڈِپٹی نوُں سُکّا وْی نہِں سی موڑِیا جا سکدا۔ اُہناں پَیگّ پا لئے۔ ججّ لئ چھوٹا، باکِیاں لئ وْڈّا۔

جدوں تھوڑھی جِہی چڑھ گئ تاں ڈِپٹی نے اُلانْبھے دینھے شُرُو کِتے۔ نابھے دی یاد دِوْائ۔ جدوں ناتھ پھسِیا ہوئِیا سی تاں ڈِپٹی نے اُس نوُں بچائِیا سی۔ ہُنھ ڈِپٹی دی کِشتی ڈُبّ رہی سی تے اُہ کول کھڑا تماشا دیکھ رِہا سی۔

سرُور ،چ آئے ناتھ نے وْی من دی گھُنّڈھی کھولہ دِتّی۔

اُس نوُں سَیشن ججّ دا سُنیہا آئِیا سی۔ مُکھّ منّتری ساہِب اِس کیس وْ ِچّ اِنٹرسٹِڈ سن۔ ہائ کورٹ چاہُنّدی سی، کیس نوُں اِکّ مہِنے دے انّدر۔انّدر نبیڑ دِتّا جاوْے۔ اُہ کرے تاں کی کرے (

ععع مُکھّ منّتری ساہِب نوُں دِلچسپی فَیسلے وْ ِچّ نہِں، سذا وْ ِچّ ہےَ۔ ساڈّا سبھ دا اُدیش سانْجھا ہےَ۔ مُکھّ منّتری نوُں خُش کرنا۔ اُہ خُش تاں ہونھگے، جے دوشِیاں نوُں پھانْسی ہوئیگی۔ پھانْسی تاں ہوئیگی جے پُلِس گوْاہاں توں سہی گوْاہی دِوْائیگی۔ پُلِس گوْاہاں نال تاں ہی نجِٹھّ سکیگی جے اُس نوُں کھُلّہا سماں مِلیگا۔ گوْاہ بھُگتا کے تُسِں مُکھّ منّتری نوُں نراذ نا کر لِؤ۔ غغغ

ڈِپٹی نے مُکھّ منّتری دا اُدیش سپشّٹ کِیتا۔

ڈِپٹی درُست آکھدا سی۔ جے کلّہ نوُں تارِیخ نا دِتّی گئ تاں گوْاہاں نے مُکّر جانھےَ۔ دوشِیاں دے بری ہونھ نال مُکھّ منّتری دا سِنّگھاسنھ ڈول سکدےَ۔ جلدی فَیسلا اُہ مُسِبتاں وْ ِچّ گھِر جانھ لئ تھوڑھا کروْا رہے سن (

ججّ دِیاں اکھّاں اگّوں ہنیرا ہٹنھ لگّا۔

ناتھ کڑکّی وْ ِچّ پھس گِیا۔ جے پیشی دِتّی تاں ہائ کورٹ نراذ۔ نا دِتّی تاں مُکھّ منَّتری ناراذ۔ اُہ کھُوہ ،چ گِرے جاں کھائ صصص چ۔

دوہاں دھِراں نوُں آپنھی۔آپنھی مجبُوری سی۔ اُہ کِسے اجِہے سِٹّے ،تے پُجّنھ دا یتن کرن لگّے، جِس نال سپّ وْی مر جائے اتے لاٹھی وْی نا ٹُٹّے۔ تارِیخ وْی پےَ جاوْے اتے کِسے ،تے آنْچ وْی نا آوْے۔

ععع مَیں سَیشن ججّ ساہِب نوُں فون کر کے دیکھداں۔ ساری ستھِتی دسّداں۔ جِوْیں آکھنھگے کر لوْانْگا۔ غغغ آخر ناتھ نوُں راہ لبھّا۔

سَیشن ججّ وْلّوں پہِلے ہلّے ہی ہری جھنّڈی مِل گئ۔

دوشِیاں نوُں سذا ہونھی چاہِیدی سی۔ اِس مکسد لئ پُلِس نوُں جِس ترہاں دی مدد دی وْی ذرُورت ہووْے دِتّی جاوْے۔
فون رکھّ کے ناتھ نے وْڈّے-وْڈّے پَیگّ پائے۔
ہُنھ یاری نِبھاَونھ وْچّ اُس نوُں کوئ دِکّت نہِں سی۔
ادھّی رات تک اُہ خُشی دے جام کھڑکاَونْدے رہے۔

مہِنے دی تارِخ پَینھ نال سنّمتی ،تے مُسِبتاں دا پہاڑ ٹُٹّ پِیا۔ سنّمتی نوُں جِتھوں-جِتھوں وْی مدد مِل رہی سی، اُہو-اُہو راہ بنّد کِتے جانھ لگّے۔
اِکّ پاسے ڈِپٹی نے کاروْائ شُرُو کِتی۔
تھانھے دے مُنشی نال گُرمِیت دے نیڑے دے سنّبنّدھ سن۔ مِسل بہُتی دیر مُنشی کول ہی رہی سی۔ ہتھّ-لِکھتاں،۔ گلاں دے نِشان اتے مولڈ تاں رہِنّدے ہی مُنشی دے کبذے وْچّ سن۔ روذنامچا اتے اُنّی ننّبر رجِسٹر تھانھے دی نبذ ہُنّدے ہن۔ جِس دے وْی ہتھّ لگّ گئے، اُہو تھانھے دی کمذوری پڑھ گِیا۔ مُنشی نوُں تھانھے دی ماں آکھِیا جانْدا ہےَ۔ جے گھر دا بھیتی ہی لنّکا ڈھاہُنھ لگّے تاں لنّکا نوُں کَونھ بچا سکدا ہےَ (بدلے گئے بِیاناں اتے تبدِیل ہوئِییاں ذِمنِیاں دا بھیت اِکلّے مُنشی نوُں سی۔ ماہِراں دِیاں رِپورٹاں دِیاں نکلاں اتے پارسل لےَ کے جانھ وْالے سِپاہِییاں دے ناں پتے اتے تارِخاں مُنشی نے ہی سفائ دھِر نوُں دِتّے ہونھگے۔ اِسے شکّ وْچّ مُنشی نوُں لائِین ہاذر کِیتا گِیا۔
پھیر وْاری آئ نائِب کورٹ دی۔
اُہ وْی بہُت پُرانھا ہو چُکّا سی۔ وْکِیلاں، مُنشِیاں، مُلذماں، مُدالِّیاں_سبھ نال گھُل-مِل گِیا سی۔ گوْاہاں کولوں کیساں دِیاں کمِیاں-پیشِیاں پُچھّدا اتے وْکِیلاں نوُں دسّ آئُنْدا۔ بہُتا کیساں دا بھٹھّا اُہو بِٹھاَونْدا۔ ڈِپٹی کول پہِلاں وْی شِکائِتاں آئِییاں سن۔ اُہ تبادلا کرن لگّدا تاں کِسے نا کِسے پاسِئُں سِفارش آ جانْدی۔ کدے ججّ وْلّوں، کدے سرکاری وْکِیل وْلّوں اتے کدے تھانھیداراں وْلّوں۔ آکھنھ لگّدے، اُہ کنّم دا ماہِر ہےَ۔ اُس دے سِر ،تے کِسے نوُں فِکر نہِس رہِنّدا۔ نائِب-کورٹ دی اِہو مُہارت پُلِس دا نُکسان کر رہی سی۔
نائِب-کورٹ دا تبادلا ڈِپٹی نے آپنھی گارد وْچّ کر لِیا۔ گیٹ ،تے کھڑا سڑدا رہیگا۔
ناذر سِنّگھ پہِلاں ہی غَیر-ہاذر ہو چُکّا سی۔ ڈِئُوٹی وْچّ کُتاہی وْرتنھ لئ اُس نوُں مُاتّل کر دِتّا گِیا۔
دُوجے پاسے ججّ ساہِب چَوکس ہو گئے۔

ادالت دے بہُتے مُلذم سنّمتی دی مدد ،تے تُلے ہوئے سن۔ کُجھّ ہمدردی وْجوں، کُجھّ لالچ وْسّ۔ اِہلمدّاں دا مسلاں لےَ کے وْکِلاں دے گھر جانھا آم گلّ سی۔ چار پَیسے وْدھّ مِلنھ تاں گُپت دستاوْیذ اتے بِیاناں دِیاں نکلاں کروْا دِنّ۞دے سن۔ کُجھّ دلیر اِہلمدّ دستاوْیذاں وْ ِچّ سہِنّدی-سہِنّدی تبدِلی کرن دا ذوخم وْی اُٹھا لَینْدے سن۔ دُوجے پاسے جے سرکار ہووْے تاں اِہ ہیراپھیری ہور آسان ہو جانْدی سی۔

اِہ کیس وْی اہِم سی۔ اِہلمدّاں دی مِہربانی سدکا ہر کاغذ دی نکل سفائ دھِر کول پُجّ چُکّی سی۔ اگانْہ ہونھ وْالی کاروْائ دِیاں نکلاں وْی پُجّ سکدِیاں سن۔ کِسے ردّو-بدل دی سنّبھاوْنا وْی ردّ نہِں سی کِیتی جا سکدی۔

مُسِبتاں دا پہاڑ ججّ ،تے وْی ٹُٹّ سکدا سی۔ اِہ کیس اجِہے پڑاا ،تے پُجّ چُکّا سی، جِتھے کِسے وْی افسر دی ٹنّگ پھس سکدی سی۔

ناتھ ساہِب نے مِسل تلب کِیتی۔ پیذ مارکِنّگ کروْائ۔ ہر پنّ۞نے ،تے چھوٹے دستخت کِیتے۔ جِتھے-جِتھے کٹِنّگ جاں اووْر-رائِیٹِنّگ سی، اُتھے لال سِیاہی نال نِشال لائے۔ مِسل نوُں اِکّ موٹے لِفافے وْ ِچّ پا کے لِفافے نوُں سِیل کِیتا۔ اِس لِفافے نوُں ناتھ ساہِب دی الماری وْ ِچّ رکھّیا گِیا۔ مِسل تارِیخ وْالے دِن ہی باہر نِکلیگی۔ پیشی توں پہلاں کِسے نوُں ذرُورت پئے تاں ججّ دی اِجاذت لئ جائیگی۔

تِیجے پاسے بچن سِنّگھ نے سُرِنّدر کُمار دِیاں وْاگاں کسّیاں۔

بچن سِنّگھ نوُں یکِین سی، اِہ نکلاں سُرِنّدر کُمار نے کروْا کے دِتّیاں ہونھگِیاں۔ اِہ اُس دی پُرانھی آدت سی۔ پہلاں وْی اُس نے وْ ِجلَینْس دے اِکّ کیس دِیاں نکلاں کروْا کے دوشِیاں نوُں دے دِتّیاں سن۔ پڑتال ہونھ ،تے اُہ کسُوروْار پائِیا گِیا سی۔

سِدھّے تَور ،تے بچن سِنّگھ اُس دا کُجھّ نہِں سی وْ ِگاڑ سکدا۔ بھجّا-بھجّا اُہ سنّگرُور گِیا سی، سارے ہالات ذِلہا اٹارنی دے نوٹِس وْ ِچّ لِیانْدے۔ ذِلہا اٹارنی نے اُس نوُں جِھڑی وْادھُو کچِہری دِتّی سی، اُہ وْاپس لےَ لئ۔ چار-پنّج ہذار رُپئے مہِنے دے نُکسان دی سذا لا دِتّی۔

اِس ترہاں سنّبنّدھِت مُلاذماں ،تے کہِر ڈھاہ کے سنّمتی نوُں مِلنھ وْالی مدد دی ناکابنّدی کِیتی گئ۔

اُدھر سفائ دھِر دے وْکِلاں ،تے سختی شُرُو ہوئ۔
جدوں کیس دی سُنھوْائ نوُں اِکّ مہِنا اگّے پائِیا گِیا سی تاں سَیلّ دے وْکِلاں دی ججّ نال جھپٹ ہوئ سی۔
پیشی وْالے دِن ججّ نے بِمار ہونھ دا بہانا گھڑِیا سی۔ گھر بَیٹھے ہی رِیڈر نوُں ہُکم بھیجِیا سی۔ کیس اگلے مہِنے دی اٹھّ تارِیخ ،تے رکھّ دیوْے۔
اگلے دِن گُرمِیت نے اِس ہُکم وْرُدھّ اَجر کِیتا سی۔ اُہ اِکّ-دو دِناں دی پیشی چاہُنّدا سی۔ جدوں ججّ نے پَیراں ،تے پانھی ہی نا پَینھ دِتّا تاں گُرمِیت نے نِیاں-پالِکا دے فرذاں ،تے اِکّ لنّبا لَیکچر جھاڑِیا سی۔ نال ہی رات کوٹھی وْچّ گھڑی گئ ساذِش دا ذِکر کِیتا سی۔
اِس نُکتا-چِینی ،تے ججّ کھِجھ گِیا۔ اُس نے سفائ دھِر دے سارے وْکِلاں نوُں سبک سِکھاَونھ دا تہاّیا کر لِیا۔ آپ تاں جو اُہ وْگاڑ سکِیا وْگاڑیگا ہی، ہیٹھلِیاں ادالتاں نوُں وْی اِشارا کر دِتّا۔ تنّناں وْچوں کِسے وْکِل نوُں وْی صصص رلِیف ضضض نا دِتّا جاوْے۔ اُہناں نال بدسلُوکی کِیتی جاوْے۔ کول کھڑے سائِل دی اِہ تسلّی کرائ جاوْے کِہ ججّ وْکِل ،تے اُوْیں لگّدا ہےَ جِوْیں ذخم ،تے لُونھ۔ جدوں سائِل دے من وْچّ اجِہا شکّ بَیٹھ جاوْے تاں اُہ وْکِل بدلنھ نوُں مِنّٹ لاَونْدا ہےَ۔
اِہناں وْکِلاں دے ہر مُلذم نوُں سذا کرو۔ وْدھّو-وْدھّ پُلِس رِمانْڈ دیوْو۔ کِسے دی ذمانت نا لؤ۔ اُہناں نوُں سبک سِکھاَونْدِیاں کِسے ہور نال ذِیادتی ہو جاوْے، اِس دی وْی پروْاہ نا کرو۔
پیارے لال ملنّگ وْکِل سی۔ نا ساَونھ سُکّے نا ہاڑ ہرے۔ نا کوئ کیس، نا اُلٹ ہونھ دا ڈر۔
گُرمِیت وْی نوْاں-نوْاں آئِیا سی۔ جِہڑے دو-چار کیس اُس کول سن، اُہناں دا پتا نہِں کدوں فَیسلا ہونھا سی۔ وْیَسے وْی اُس دے سائِلاں وْچّ ہور وْکِل کرن دی پروکھوں نہِں سی۔
موہن جی سبھ توں وْدھّ پربھاوْت سی۔ اُس دا دھڑادھڑ نُکسان ہو رِہا سی۔ اُہ گھبرائِیا ہوئِیا سی۔ وْکِلاں دا اِکّ دھڑا اُس دے خِلاف پرچار کرن وْچّ رُجھّا ہوئِیا سی۔ اُس دے ہر سائِل نوُں بُلا کے سمجھائِیا جا رِہا سی۔ ججّ

موہن جی دے خِلاف ہےَ۔ بچُّو، ہر ہالت وْچّ سذا ہوئیگی۔ کُجھّ ڈرُو سائِل کھِسک گئے سن۔ بہُتے کھِسکنھ وْالے سن۔
اُہ منّگ کر رِہا سی، سنّمتی کُجھّ کرے۔ سنّمتی نے کُجھّ نا کِہتا تاں اُہ دِناں وْچّ ہی بیروذگار ہو جائیگا۔ وْیاہ پِچھّوں لوئ کِس کنّم آئیگی (سنّمتی دے وْرکراں دی وْی اِہو منّگ سی۔ اُہناں ،تے وْی سکنّجا کسّیا جا رِہا سی۔
سنّمتی دے وْرکراں دا پُرانھا رِکارڈ کڈھّ لِیا گِیا سی۔ تھانھے وْالِیاں نے اجِہے کیساں دی لِسٹ تِیار کر لئ، جِنہاں وْچّ اُیہناں نوُں گرِفتار کِہتا جا سکدا سی۔
پُلِس دِیاں اکھّاں وْچّ راجِنّدر سبھ توں وْدھّ رڑکدا سی۔ اُس نوُں پنّج سال پہلاں ہوئے اِکّ کتل کیس وْچّ پھڑے جانھ دی یوجنا بنھائ گئ۔
اِس کیس وْچّ اِکّ مُرغِخانے دے مالک دا کتل ہوئِیا سی۔ وْیَسے اِہ کارا دہِشتگرداں دا سی پر اُہ پُلِس دے ہتھّ نہں سن آئے۔
تھانھے دا ذیر۔تفتِیش پِیا اِہ سبھ توں وْدھّ پُرانھا کیس سی۔ ہر مِیٹِنّگ وْچّ افسر جھاڑاں پاَونْدے سن۔ دوشی گرِفتار کرو۔ اسل نہں لبھّ رہے تاں کِسے ہور ،تے پھٹّ کرو۔ پِچھلی مِیٹِنّگ وْچّ ساہِب نے تاڑنا کِہتی سی۔ جے اِس مہِنے وْی چلان پیش نا کِہتا گِیا تاں سخت کاروْائ ہوئیگی۔
اِکو تِیر نال دو نِشانے پھُنڈّنھ دا پُلِس لئ اِہ وْدھِیا مَوکا سی۔ اِس کیس نوُں سُرجِیت کِہتا گِیا۔ اِکّ اجِہے گوْاہ دا بِیان لِکھِیا گِیا جِہڑا سنّمتی دی پہُنّچ توں باہر سی۔ اُہ دو مہِنے پہلاں ہی مر چُکّا مِہرِدِن سی۔
اُہ ٹَیکسی چلاَونْدا ہُنّدا سی۔ کتل توں اِکّ دِن پہلاں راجِنّدر مِہرِدِن دی ٹَیکسی وْچّ پولٹری۔فارم ،تے گِیا سی۔ آنڈِیاں دے بھاا ،تے دوہاں وْچّ تکرار ہوئِیا سی۔ راجِنّدر نے اُس دے ساہمنھے مالک نوُں سبک سِکھاَونھ دی دھمکی دِتّی سی۔ دساں کُ دِناں پِچھّوں راجِنّدر اُس نوُں پھیر مِلِیا سی۔ راجِنّدر نشے وْچّ دھُتّ سی۔ اُس نے مِہرِدِن نوُں دسّیا سی کِہ اُس نال بدسلُوکی کرن وْالے لالے دا اُس نے پھاہا وْڈھّ سُٹّئے۔ گوْاہ راجِنّدر توں ڈردا پنّج سال چُپّ رِہا۔ مرن لگّیاں اُہ من ،تے بوجھ نہں سی رکھّنھا

چاہُنّدا۔ آخری ساہ لَینھ توں پہلاں اُس نے پُلِس نوُں بُلا کے آپنھا بِیان درج کروْائِیا تے سدا دی نِبنْد سَوں گِیا۔
راجِنّدر نوُں گرِفتار کرن لئ ہالے اِنّنی گوْاہی ہی کافی سی۔
شامُو لئ چوری دا کیس تِیار کِیتا گِیا۔
کرِب اِکّ سال پہلاں کالج دی پریوگشالا وْ ِچوں لکھّاں رُپئے دا سامان چوری ہوئِیا سی۔ اِس سنّبنّدھ وْ ِچّ پُلِس کول کیس درج سی۔
اُنْجھ سبھ نوُں پتا سی، اِہ پرچا اِکّ رسمی کاروْائ سی۔ آئ گرانْٹ دی ساری رکم پرِنّسِپل چھک گِیا سی۔ سامان کاغذِں-پتّرِں ہی آئِیا سی، پرچے نال جاالی خرِید کجّی جانھی سی، نالے بِما کنّپنی توں مُیاوْذا مِل جانھا سی۔ مِلے مُیاوْذے دا سامان خرِید لِیا جانھا سی۔ سمان وْی پُورا تے جیباں وْی گرم۔ اِس سادِش وْ ِچّ پُلِس دی مِلی-بھُگت سی۔ اِس لئ پرچا درج ہُنّدِیاں ہی تفتِش ٹھپّ ہو گئ سی۔
ہُنھ اِس کیس وْ ِچّ وْی کاروْائ پےَ جانھی سی۔ پرِنّسِپل کولوں پنّج-چار سَو دا سامان منّگوْا کے تھانھے رکھّ لِیا گِیا سی۔ اُہ سامان شامُو کولوں برامد ہوئِیا دِکھا کے سارے مسلے ہلّ ہو جانھے سن۔
بابے نوُں پھڑن لئ پہلاں وْالا کیس ہی کافی سی۔ دو گوْاہ کھڑے کِیتے گئے۔ اُہناں دے چار-چار ڈانْگاں لائِییاں گئِییاں۔ پھیر ڈاکٹری کرائ گئ۔ گوْاہاں وْلّوں رپٹ درج ہوئ۔ ععع اُہ بابے دے خِلاف درج ہوئے کیس دے گوْاہ سن۔ رات بابا کُجھّ صصص سمرتھکاں ضضض نوُں لےَ کے اُہناں دے گھر آئِیا سی۔ اُہناں نوُں دھمکی دِتّی سی۔ جے بابے خِلاف گوْاہی دِتّی تاں ٹھِکانھے لا دِتّا جائیگا۔ اُہناں نوُں بابے توں خترا سی۔ غغغ اِس رپٹ دے آدھار ،تے بابے دی ذمانت ردّ کروْائ جا سکدی سی۔
صصص سمرتھکاں ضضض وْ ِچّ کِسے وْی کارکُن نوُں لوڑ انُسار پھڑِیا جا سکے، اِس لئ مِسل دا مُونّہ کھُلّہا رکھّیا گِیا سی۔
گُرمِیت نوُں وْی ہیرا-پھیری اتے کُرپّشن دے اِکّ کیس وْ ِچّ اُلجھاَونھ دی یوجنا سی۔ جدوں اُہ سرکاری وْکِل سی تاں اُس نے چھبّی دے اِکّ دوشی توں پنّج ہذار رُپِیا لِیا سی، اُس نوُں بری کراَونھ دا۔ بِناں اُس دا کنّم کرائِیاں ہی گُرمِیت نَوکری چھڈّ گِیا۔ گُرمِیت اُس نوُں پَیسے وْاپس نہِں سی کر رِہا۔

کاروْائ کِتی جاوْے۔ اِس ترہاں دی اِکّ درخاست پُلِس نے کِسے کولوں لئ سی۔
باکی سمرتھکاں لئ اِکّ چگّل اَورت نوُں تھانھے بِٹھائِیا گِیا۔ لوڑ پَینھ ،تے پُلِس وْالے پہلاں اُس نال جبر-جِناہ کرنگے۔ پھیر اِس دوش ہیٹھ سنّمتی وْالِیاں خِلاف پرچا درج کرنگے۔ اِس کیس دا پُلِس نوُں دُوہرا فائِدا ہوئیگا۔ اُہ دوشِیاں نوُں گرِفتار تاں کرنگے ہی، نالے مُونّہ کالا کر کے جلُوس وْی کڈھّنھگے۔ لوکاں وْچّ اُہناں دِیاں کالِیاں کرتُوتاں دا بھانْڈا بھنّننھگے اتے اُہناں دی شاخ وْگاڑنگے۔
پُلِس وْلّوں ساری لِکھا-پڑھی مُکنّمل سی۔ اُپروں اِشارا مِلدِیاں ہی اُہ دھُونّیاں-دھار گرِفتارِیاں کر سکدی سی۔
سنّمتی دے کارکُناں دے نال-نال گوْاہاں اتے اُہناں نوُں پناہ دینھ وْالے ہمدرداں وْچّ وْی سہِم پھَیل رِہا سی۔ پُلِس دے سُوہِئے اُہناں نوُں کُتّیاں وْانْگ سُنّگھدے پھِردے سن۔ کِسے وْی سمیں، کِتے وْی چھاپا پےَ سکدا سی۔
سنّمتی نوُں گوْاہاں اتے ہمدرداں بارے وْدھیرے چِنّتا سی۔
اگلی پیشی وْچّ مہِنا پِیا سی۔ اِہ وْی کوئ گرنّٹی نہِں سی کِہ اگلی پیشی گوْاہ بھُگت ہی جانھ۔ جِس ہِساب نال سرکاری مشِنری وْچّ تالمیل بَیٹھِیا ہوئِیا سی، اُس ہِساب تاں اونا چِر تکّ پیشِیاں مِلدِیاں رہِنھِیاں سن، جِنّنا چِر تک پُلِس نوُں یکِین نہِں ہو جانْدا کِہ سارے گوْاہ اُس دے ہکّ وْچّ بھُگتنھگے۔
بہُتے گوْاہ سادھارن پرِوْاراں نال سنّبنّدھ رکھّدے ہن۔ آتھنھ-اُگنھ کما کے کھانھ وْالے کبِلدار سن۔ مہِنِیاں بدھّی نا اُہناں نوُں گھروں الگّ رکھّیا جا سکدا سی نا کنّموں-کاروں۔ کِسے دی نَوکری چھُٹّ جانھی سی، کِسے دا کاروبار ٹھپّ ہو جانھا سی تے کِسے دی فسل اُجّڑ جانھی سی۔
گوْاہاں نوُں گھر وْی نہِں سی بھیجِیا جا سکدا۔ گھر وْڑدِیاں ہی پُلِس نے اُہناں نوُں چُکّ کے لےَ جانھا سی۔
لِیگل سَیلّ کول گوْاہاں نوُں کانُونّنی راہت دِوْاَونھ دا کوئ ہِیلا نہِں سی۔ اجِہی ستھِتی وْچّ گوْاہاں دی رکھّیا لئ کوئ کانُونّن نہِں بنھِیا۔

جِنوْن آڑھتِیا ذرُور گوْاہاں نوُں گُپتوْاس وْ ِچّ ہی رکھّنھا چاہُنّدا سی۔ اُہ اُہناں دے پرِوْاراں دا خرچ جھلّنھ لئ تِیار سی۔
پر سنّمتی کِسے وْی اجِہے گوْاہ نوُں پُلِس دے ہوْالے نہِں سی کر سکدی جِس نے سنّمتی دا ساتھ دِتّا سی۔ سوْال سِدھانْتاں دا سی۔ گوْاہی دے اہِم ہونھ جاں نا ہونھ دا نہِں سی۔
اگّوں توں کی رُخ اپنھائِیا جائے (اِہ وْ ِچارن لئ سنّمتی دی گُپت مِیٹِنّگ رکھّی گئ۔
بہُتے کارکُناں دا وْ ِچار بچاا دی نِیتی نالوں ہملے دی نِیتی اپنھائے جانھ دا سی۔ بچاا اِٹّ دا جوْاب پتھّر نال دے کے ہی ہو سکدا سی۔
بابا جی دا وْ ِچار سی کہ لوکاں نوُں اِنساف دِوْاَونھ وْالِیاں تِنّنوں ایجنّسِیاں پُلِس، پراسِکِیُوشن اتے نِیاں-پالِکا آپنھے فرذ بھُلائ بَیٹھِیاں ہن۔ تِنّناں ساہمنھے اِکو اُدیش ہےَ، مَوکے دی سرکار نوُں خُش کرنا اتے وْدھّو-وْدھّ پَیسے بٹورنا۔
کامیابی ہاسل کرن لئ سنّمتی نے تِنّناں دھِراں خِلاف جہّاد چھیڑنا سی۔
ججّ اتے سرکاری وْکِیل شرییام رِشوْت لَینْدے سن۔ اِہناں نوُں کُرپّشن دے کیساں وْ ِچّ اُلجھائِیا جاوْے۔
ناتھ ساہِب دی پڑتال کراَونھ دی ذِنّمیوْاری گُرمِیت نے آپنھے ذِنّمے لئ۔ اُس نوُں ناتھ بارے کافی کُجھّ پتا سی۔
ناتھ جلنّدھر دا رہِنھ وْالا سی۔ اُس دا باپ اِکّ پرائِمری سکُول ماسٹر سی۔ ساری اُمر ماسٹر نوُں مکان نہِں سی جُڑِیا۔ کُڑِیاں دے وْ ِیاہ اُس نے کرذا چُکّ-چُکّ کِیتے سن۔
ناتھ پڑھائ وْ ِچّ ہُشِیار سی۔ دسوْ ِں پاس کردِیاں ہی نگر-پالِکا وْ ِچّ مُہرّر لگّ گِیا۔ رات دی ڈِیُوٹی سمیں پڑھدا رہِنّدا۔ پہِلاں بی ئے کِیتی، پھیر لاا۔ آخِر ججّ بنھ گِیا۔
ججّ بنھدِیاں ہی گوبِنّدگڑھ دے سناتکاراں نے ناتھ ساہِب نوُں خرِید لِیا۔ پنّج لکھّ نکد، کار اتے کُڑی دے کے۔
آلِیشان کوٹھِیاں وْ ِچوں آئ سُنیتا نوُں ناتھ ساہِب دے گھروں بُو آئُنھ لگّی۔ بِناں پھلشّ وْالِیاں ٹٹّیاں کارن اُس نوُں کبذ رہِنھ لگّی۔

ناتھ دا سٹَینڈرڈ اُچّا چُکّنھ لئ پہلاں-پہل سہُریاں نے مدد کِیتی۔ کدے مِلنھ آئے کُولر لگوْا گئے، کدے گلِیچا وْچھوْا گئے۔
پھیر کروڑپتی سالِیاں، سانْڈھُویا نوُں دیکھ-دیکھ ناتھ ساہِب نوُں وْی رہِنھ-سہِنھ دا سلِیکا آ گِیا۔ پَیسا بنھاَونھ دا سلِیکا وْی رِشتیداراں نے سِکھا دِتّا۔
ہُنھ اُہ وْی لکھّاں دی جائِداد دا مالک سی۔ فارم بنھا لئے، کارخانِیاں وْچّ ہِسّے پا لئے، پلاٹ خرِید لئے اتے کوٹھِیاں اُسار لئِیاں۔ سالے، سالِیاں دِیاں وْیاہ شادِیاں ،تے جانْدِیاں ہُنھ اُس نوُں شرم دے مارے مُونّہ نہِں لُکاَونھا پَینْدا۔ اُہ وْی رِشتیداراں دے برابر ڈھُکّدا سی۔
ناتھ نوُں ہتھّ پاَونھا خالا جی دا وْاڑا نہِں سی۔ اُس دی بہُتی جائِداد کُتّیاں-بِلّیاں دے ناں سی۔ جِہڑی اُس دے آپنھے ناں سی، اُس دا اُس کول پُورا-پُورا ہِساب-کِتاب سی۔ کدے سہُرِیاں وْلّوں پتنی نوُں گِفٹ آ جانْدا سی اتے کدے کِسے فرم وْچوں لابھ۔
یوجنا تاں اِہ سی کِہ اُس نوُں رِشوْت لَینْدِیاں رنّگے ہتھّیں پھڑائِیا جاوْے پر اِہ وْی اسنّبھوْ سی۔ اُہ آپنھے ہتھّیں پَیسے پھڑدا ہی نہِں۔ اِس کنّم لئ اُس نے خاس-خاس بنّدے رکھّے ہوئے سن۔ شہِر دے سیٹھ، پنّڈاں دے سردار جاں پھیر بھنّڈاری وْرگے رئِیس وْکِل۔ اُہ کدوں فِس دی گلّ کردے ہن، کدوں نوٹ پھڑدے ہن اتے کدوں ججّ کول پہُنّچاَونْدے ہن، کوئ پتا نہِں لگّدا۔ نوٹ اُسے ترہاں پہُنّچائے جانْدے ہن جاں بدلی کر کے، اِہ وْی پتا نہِں لگّدا۔ جانْدے وْی ہن جاں کھاتِیاں وْچّ جمہاں ہو جانْدے ہن، اِس بارے وْی اُگھّ-سُگھّ نہِں مِلدی۔
رنّگے ہتھّیں پھڑاَونھا ہےَ تاں بچن سِنّگھ نوُں پھڑائِیا جاوْے۔
اُس دا کنّم کھُلّہا ہےَ۔ کنّٹِین وْالے راہِں، نائِب-کورٹ، مُنشی جاں وْکِل راہِں۔ جِس مرذی راہِں دے آئُ۔ سِدھّے مِل لؤُ تاں وْی کوئ اِتراذ نہِں، سگوں خُش ہوئیگا۔ کِسے وْچولے راہِں مِلدے تاں وْچولے نوُں ہِسّا دینھا پَینْدا۔ سِدھّی آئُنھ وْالی پارٹی توں اُہ گھٹّ پَیسے لےَ لَینْدا۔
اُس نوُں پھساَونھ لئ سنّمتی نوُں بہُتے پَیسے خرچنھ دی لوڑ نہِں۔ پہِلے ہلّے اُہ ذرُور دس ہذار منّگیگا۔ جدوں دھِر اُٹھّنھ لگّی تاں اُہ رِیائِتاں وْی تھوک دے بھاا کریگا۔ اُتردا-اُتردا چار-پنّج سَو تک آ جائیگا۔

اُہ کرے وْی کی (اُہ گوڈے-گوڈے کبِلداری وْچّ دھسِیا ہوئِیا سی۔ پُورِیاں ادھّی درجن دھِیاں دا باپ سی۔ دو وْیاہ چُکّا سی، باکی دِیاں چاراں نوُں بھاوْیں اجّ وْیاہ دیوْے۔
جانھن وْالے جانھدے سن اُہ اوڈا ذِمِنْدار نہِں، جِڈّا آپنھے آپ نوُں آکھدا سی۔ پِنّڈ اُس دا نا فارم سی، نا باغ۔ تِنّناں بھائِییاں کول ساری اٹھّ کِلّے ذمِین سی۔ ٹھیکے جِنّنی تاں ٹبّر کنھک کھا جانْدا سی۔ کبِلداری دا بوجھ اَس نوُں نَوکری وْچوں ہی کڈھّنھا پَینْدا سی۔
رِشوْت بچن سِنّگھ بھاوْیں شرییام لَینْدا سی پر اُس نوُں وْی آسانی نال رنّگے ہتھّیں نہِں سی پھڑائِیا جا سکدا۔ وْجِلَینْس وْالِیاں نوُں ہر گھڑی سرکاری وْکِل دی ذرُورت رہِنّدی سی۔ سَوکھِیاں اُہ اُس ،تے ریڈ نہِں کرن لگّے۔
گُرمِیت دا تجربا اِہو آکھدا سی۔
ععع کوئ نہِں۔ ساڈے لئ اُس نوُں پھڑاَونھا کوئ ذرُوری نہِں۔ سنّمتی دا مکسد مُلاذماں نوُں ہُشِیار کرنا ہےَ۔ اُہ آپنھے-آپنھے گھیرے وْچّ رہِ کے کنّم کرن تاں ٹھِک۔ اُہ دائِرے وْچوں باہر نِکلنھگے تاں سنّمتی وْی ہملا کریگی۔ بچن سِنّگھ ،تے ریڈ ہونھ نال ہوراں نوُں کنّن تاں ہونھگے۔ غغغ اِہ بابا جی دا وْچار سی۔
موہن جی کوئ آسامی تِیار کریگا۔ گُرمِیت اُس نوُں وْجِلَینْس وْالِیاں کول لےَ کے جائیگا۔
پُلِس نوُں نتھّ پاَونھ لئ سمُچّا ہنّبھلا مارِیا جائیگا۔ ہر پِنّڈ دی اِکائ سُچیت رہیگی، کِسے وْی سِپاہی، ہَولدار نوُں پِنّڈ وْچّ پُٹھّا سِدھّا کنّم نہِں کرن دِتّا جاوْیگا۔ کوئ کرے تاں پہلاں پِنّڈ وْچّ اُس دا جلُوس کڈھّیا جائیگا۔ پھیر اُچّ-ادھِکارِیاں کول شِکائِت کِیتی جائیگی۔
تھانھیداراں اتے ڈِپٹِیاں دے سکَینْڈل نوُں اخباراں وْچّ اُچھالِیا جائیگا۔
رائ دا پہاڑ بنھائِیا جائیگا۔
سمگلراں ،تے نذر رکھّی جائیگی۔ جِنُّں ہی پُلِس نال مِل-بَیٹھنھ، دبوچ لئے جانھگے۔

مُکّدی گلّ کِہ ہر مُلاذم نوُں آپنھی نَوکری ختر‌ے وْ‌ِچّ نذر آئیگی۔ ہر کوئ آپنھی-آپنھی پڑتال وْ‌ِچّ اُلجھ جائیگی۔ سبھ دے ہَوسلے پست ہو جانھگے۔ کِسے نوُں کِسے وْ‌ِچّ ناجائِذ تنّگ کرن دی ہِنّمت نہِس رہیگی۔ آپنھِیاں گُتھّیاں سُلجھاَونھ وْ‌ِچّ اُلجھی پُلِس نوُں سنّمتی دُیالے جال وْ‌ِچھاَونھ دا سماں نہِس مِلیگا۔
سنّمتی دی اِس یوجنا نال وْرکراں وْ‌ِچّ نوْ‌ِس رُوہ پھُوکی گئ۔

بچن سِنّگھ ،تے ریڈ کراَونھ لئ سنّمتی نوُں کئ ترہاں دِیاں دِکّتاں دا ساہمنھا کرنا پےَ رِہا سی۔
اُس نوُں کوئ اجِہا بنّدا نہِں سی لبھّ رِہا جِس نوُں مُداّی بنھا کے بچن سِنّگھ ،تے ریڈ کروْائِیا جا سکے۔
پہِلاں اِہ ذِنّمیوْاری موہن جی نے آپنھے سِر لئ سی۔ اِس نوُں نِبھاَونھ توں ہُنھ اُہ کنّنِس کترا رِہا سی۔ اُس نوُں لگّا سی جِوْیں چوری-یاری وْانْگ اِہ کارا وْی کِسے توں لُکِیا نہِں سی رہِنھا۔ بچن سِنّگھ نال کِہڑا اُس دی نِجّی دُشمنھی سی۔ موہن جی دا پہِلاں ہی بہُت نُکسان ہو چُکّا سی۔ اُس نے آپنھے آپ نال فَیسلا کر لِیا کِہ اُہ بنّٹی کتل کیس دی پَیروْائ تاں کریگا پر دُشمنھِیاں مُلّ نہِں لئیگا۔ آپنھے سائِلاں دی بھلائ لئ اُس نوُں افسراں نال لَینھ-دینھ کرنا پَینْدا سی۔ اِکّ وْار پڑھت ماری گئ تاں سارے افسر اُس ،تے وْ ِشوْاس کرنوں ہٹ جانھگے۔ کولِیاں دی دلالی وْ ِچّ اُہ آپنھا مُونّہ کالا نہِں کریگا۔
موہن جی تاں پِچھّے ہٹ گِیا پر پِیارے لال دے سِرتوڑ یتن جاری رہے۔ پٹوْاری، کنّپائُوڈّر جاں کِسے بابُو ،تے ریڈ کراَونھ لئ وْ ِہ تِیار سن پر اِس پہاڑ نال متھّا لاَونھ توں سبھ ڈردے سن۔
کئ دِناں بااد پِیارے لال نوُں آپنھے جماتی بھنّدر دی یاد آئ۔
اجّ کلّہ اُہ سبذی وْیچدا سی۔ پہِلاں اُہ دُدھّ ڈھونْدا سی۔
اِکّ دِن مُونّہ-ہنیرے سَینْپل وْالِیاں نے اُس نوُں گھیر لِیا سی۔
جِنّنے پَیسے کیس نوُں رفا-دفا کرن لئ اُس توں منّگے گئے، اُنے دینھ دی اُس دی پہُنّچ نہِں سی۔
ججّ وْی اُس دی پہُنّچ توں باہر سی۔
کِسمت ،تے ڈوری سُٹّ کے اُہ فَیسلا اُڈِیکنھ لگّا۔
دو سال دی کَید ہوئ اتے تِنّن ہذار رُپئے جُرمانا۔
گہِنھے-گٹّے وْیچ کے اپِیل کِیتی۔ اگّے بچن سِنّگھ نال وْاہ پےَ گِیا۔
دھکّے کھا-کھا بھنّدر سِیانھا ہو چُکّا سی۔ رِشوْت وْالا کَوڑا گھُٹّ اُس نوُں بھرنا ہی پَینھا سی۔

بچن سِنّگھ نال سَودا تہِ ہوئِیا۔ تِنّن ہذار بدلے اُس نے اُس نوُں بری کراَونھا سی۔
نا اُہ بری ہوئِیا، نا بچن سِنّگھ نے پَیسے موڑے۔
کَید کٹّ کے بھِنّدر جدوں وْاپس آئِیا تاں اُس نوُں بچن سِنّگھ دا خِیال آئِیا۔
پَیسے وْاپس کراَونھ اُہ بچن سِنّگھ کول گِیا۔ اُہ ساف مُکّر گِیا۔ اکھے گنّگا گئے پھُلّ وْی کدے مُڑے نے۔
بچن سِنّگھ آپنھا فرذ نِبھا چُکّا سی۔ ججّ نے بھِنّدر دی سذا وْی گھٹا دِتّی سی اتے جُرمانا وْی۔ اِہ سبھ بچن سِنّگھ دی کِرپا کارن ہی ہوئِیا سی۔ بھِنّدر ہور کی بھالدا سی (
ہتھّ ملنھ توں سِوْا اُہ کُجھّ نہِں سی کر سکِیا۔
ہُنھ مَوکا سی۔ بھِنّدر جے چاہے تاں آپنھے انّدر بلدی جوْالا ٹھنڈّھی کر سکدا سی۔
بھِنّدر جھٹّ منّن گِیا۔
پیارے لال اتے بھِنّدر نوُں وْ ِجلَینْس وْالِیاں کول بھیجنھ توں پہِلاں گُرمِیت سِنّگھ کول پیش کِیتا گِیا۔ وْ ِجلَینْس وْالِیاں نے کی چالاں چلّنھِیاں ہِن اتے اُہناں نوُں کوْیں مات دینھا ہےَ، اِہ وْ ِستھار پُوروْک سمجھائِیا گِیا۔
گُرمِیت دے دسّے گُر پَیر-پَیر ،تے کنّم آئُنھے سن۔
ععع کِہدے جوڑاں ،چ بَیٹھنھ آئے ہو (ععع دِؤ کدّ اتے کُنّڈھِیاں مُچھّاں وْالے وْ ِجلَینْس اِنّسپَیکٹر نے روہب جھاڑدِیا اُہناں دا سوْاگت کِیتا۔
جے گُرمِیت نے چَوکس نا کِیتا ہُنّدا تاں بھِنّدر اِس گھُرکی ،تے دھُر انّدر تکّ بِلّ جانْدا۔
ععع کھسم توں کوئ غلت کنّم کراَونھا ہوؤُ۔ اگلا نہِں کردا ہونھا تاں ہی انّدر کراَونھا ہوؤُ۔ غغغ بھِنّدر دے گلّ شُرُو کرن توں پہِلاں ہی اِنّسپَیکٹر بولنھ لگّا۔
پیارے لال نے وْکِل وْجوں آپنھی جانھ-پہِچانھ کرائ۔ اِنّسپَیکٹر دے تیوْر کُجھّ-کُجھّ بدلنھ لگّے۔
ععع دسّو کِہڑا افسر ہےَ اتے کِنّنے پَیسے منّگدےَ (ععع اِنّسپَیکٹر دا اگلا سوْال اُہو سی، جِہڑا گُرمِیت انُسار اُس نے اُہناں توں پُچھّنھا سی۔

اِس سوْال دا جوْاب اُہناں نے سِدھّے ڈھنّگ نال نہِں سی دینھا۔ جے اُہناں بچن سِنّگھ دا ناں لےَ دِتّا تاں اِنّسپَیکٹر نے کُرسی توں بُڑھک پَینھا سی۔
وْ ِچے چار گالہاں پِیارے لال نوُں کڈھّنہِیاں سی۔ بچن سِنّگھ دِیاں تارِفاں دے پُل بنّنہ دینھے سن۔ جے اُہ پھیر وْی ذِد کر کے بَیٹھ گئے تاں اُس نے کنّم کراَونھ دا وْاادا کرکے ٹال دینھا سی۔
سرکاری وْکِل نوُں پھڑ کے اِنّسپَیکٹر نے آپنھی پڑت گنّدی تھوڑھا کراَونھی سی۔
پراسِکِیُوشن اتے پُلِس دا ہڈّ-ماس دا رِشتا سی۔ پُلِس سرکاری وْکِل دا باہُو-بل سی اتے سرکاری وْکِل پُلِس دا دِماغ۔ اِکّ نوُں نُکسان پُجّنھ نال دُوجے نوُں نُکسان آپے پُجّ جانھا سی۔
ععع تُسِں ساڈے نال چلّو۔ مَوکے ،تے سبھ پتا لگّ جُو۔ غغغ
ععع اَیں مَیں مُونّہ چُکّ کے کِوْیں تُر پاں (مَیں ذِنّمیوْار افسر ہاں۔ پھڑے جانھ وْالے دا اتا-پتا تاں ہووْے۔ غغغ کھِجھے اِنّسپَیکٹر نے پِیارے لال دی ڈِگری دی پروْاہ کرنی چھڈّ دِتّی۔
ہُنھ جدوں کہ فرِیادی نال وْکِل سی اتے وْکِل ہُشِیاری وْرت رِہا سی تاں اِنّسپَیکٹر لئ شِکار دا ناں جانھنا ہور وْی ذرُوری ہو گِیا سی۔ پھڑِیا جانھ وْالا ذرُور کوئ پُلِس مُلاذم سی جاں وْ ِجِلَینْس وْالِیاں دا مِتّر پِیارا۔ اِنّنا کُ اِنّسپَیکٹر دی سمجھ آ گِیا سی۔
اِنّسپَیکٹر دے ذِہن وْ ِچّ مِتّر افسراں دے اکس اُبھرن لگّے۔
کِدھرے اُہ نائِب تہسِلدار نا ہووْے (ہالے کلّہ ہی اُس نے اِنّسپَیکٹر دا کنّم کِیتا سی۔ اِکّ نجُول پلاٹ ،تے اُس دا کبذا کرائِیا سی۔
کِدھرے اُہ اِنّڈسٹری اِنّسپَیکٹر ہی نا ہووْے (کُجھّ دِن پہلاں اُس نے ساہِب دے مُنّڈے نوُں سٹِیل دا کوٹا منذُور کروْا کے دِتّا سی۔
پھُوڈ سپلائ اِنّسپَیکٹر نے ہَولدار دی بھَینھ دے وْ ِیاہ ،تے مِٹھائِییاں دی چھہبر لائ سی۔
بِناں افسر دا ناں-پتا جانھِیاں اُہ کُرسی توں نہِں اُٹھّیگا۔ من ہی من اِنّسپَیکٹر نے فَیسلا کر لِیا۔

عمع ناں-پتا نہیں دسّنھا تاں ارذی-پتّر تاں دِؤ۔ کِسے شرِیف آدمی نوُں ہتھّ پاَونھ توں پہلاں ساڈے پلّے کُجھّ تاں ہووْے۔ غغغ افسر دا ناں جانھن لئ اِنّسپَیکٹر ہر ہتھّکنڈّا وْرتنھ لگّا۔
پِیارے لال نے اِکّ بنّد لِفافا اِنّسپَیکٹر وْلّ وْدھائِیا۔
عمع اِس لِفافے وْچّ ہلفِیا بِیان ہےَ۔ مَیجِسٹریٹ کولوں تسدِیک کروْائِیا ہوئِیا۔ شِکائِت جھُوٹھی نِکلی تاں بیشکّ ساڈے خِلاف کاروْائ کر لَینھا۔
غغغ
اِس سوْال دے جوْاب دی تِیاری وْی اُہ پہلاں ہی کر کے آئے سن۔
لِفافا دیکھ کے اِنّسپَیکٹر دے تن-بدن نوُں اگّ لگّ گئ۔ وْکِل نہِلے ،تے دہِلا جڑّدا جا رہِا سی۔
عمع بیوْساہی کر کے کرا لِؤُ پھیر کنّم۔ غغغ کنّم نا کرن دا سنّکلپ اِنّسپَیکٹر نے اِکّ وْار پھیر دُہرائِیا۔
عمع ساڈی اِکّ بینتی ہےَ۔ لِفافے نوُں مَوکے ،تے ہی کھولھنھا۔ غغغ پِیارے لال دی اِس بینتی ،تے اِنّسپَیکٹر انّدر بلدی اگّ ،تے تیل تاں پِیا پر اُہ بُکھلائِیا نا۔
عمع ٹھِک ہےَ، پر اِکّ سمسِّیا ہےَ۔ اِس وْکت نا میرے کول گڈّی ہےَ نا سٹاف۔ تُسِں گڈّی دا پربنّدھ کرو، مَیں سٹاف دا کرداں۔ غغغ
لِفافا جیب وْچّ پا کے اِنّسپَیکٹر کُرسی توں اُٹھّ کھلوتا۔ اُہ سٹاف دا پربنّدھ کرن لئ اِدھر-اُدھر ٹہلنھ لگّا۔
بھنّدر گڈّی لَینھ تُر گِیا۔ پِیارے لال اِنّسپَیکٹر دِیاں گتِیوْدھِیاں ،تے نذر رکھّنھ لگّا۔
گڈّی دس مِنّٹ بااد آ گئ۔ دو مِنّٹ لئ گِیا اِنّسپَیکٹر تِنّن گھنّٹے نا مُڑِیا۔
پِیارے لال نوُں جھٹّ کھُڑک گئ۔ تِنر اُہناں دی کمانوں نِکل چُکّا سی۔
پنّج وْجا کے آئے اِنّسپَیکٹر دا چِہرا شانْت سی۔
آئُنْدِیاں ہی اُس نے مُیافی منّگی۔ ساہِب نے اُس نوُں اِکّ ذرُوری مِیٹِنّگ لئ بُلا لِیا سی، اُتھے دیر ہو گئ۔
سُبہا پھیر آئُنھ ٹھِک دس وْجے۔ وْچلَینْس دی گڈّی وْی تِیار ہوئیگی اتے سٹاف وْی۔ گِیاراں وْجّدے نوُں شِکار پِنّجرے وْچّ ہوئیگا۔

مُونّہ لٹکائ اُہ وْاپس آ گئے۔
پُلِس نے اُہناں نوُں مات دِتّی سی اتے اُہناں نے پُلِس نوُں۔
ہلفِیا بِیان وْچّ اُہناں بچن سِنّگھ دی تھاں نائِب تہسِلدار دا ناں لِکھیا سی۔
جے بچن سِنّگھ دا ناں لِکھ دِتّا ہُنّدا تاں ساری یوجنا دھری-دھرائ رہِ جانْدی۔
پیارے لال دے اسفل ہونھ بااد اِہ ذِنّمیوْاری گُرمِت نوُں سَونْپی گئ۔
دُبارا اسپھلتا دا مُونّہ نا دیکھنھا پئے، اِس لئ سارے ہالاتاں دا اِکّ وْار پھیر جائذا لِیا گِیا۔
وْجِلَینْس وْبھاگ وْچّ اجّ-کلّہ کِہڑے-کِہڑے افسر تائِنات سن (اُہناں دے بچن سِنّگھ نال کِہو-جِہے سنّبنّدھ سن (ڈِپٹی کِہڑا سی (اُس دا روْاّیا کِہو جِہا رہیگا (کوئ بچن سِنّگھ نوُں ہتھّ پائیگا وْی جاں نہِں (
اِس اِلاکے دا اِنّچارج کومل سِنّگھ اِنّسپَیکٹر سی۔
کومل سِنّگھ اتے بچن سِنّگھ اِکو سِکّے دے دو پاسے سن۔
ہالے کلّہ دی گلّ ہےَ۔ نرِنّجن سِنّگھ اووْرسِیار دی اِنکُیائِری سمیں بچن سِنّگھ نے کومل سِنّگھ دا گھر نوٹاں نال بھرِیا سی۔
ڈِپٹی ایُسدا وْی دا باپ سی۔
گُرمِت نوُں پُلِس کپتان نال سنّپرک کرنا پَینھا سی۔
بِہلے وْالے سرپنّچ نے بچن سِنّگھ نال پُرانھا ہِساب چُکتا کرنا سی۔ سرپنّچ دا سالا پھس گِیا سی پنّج کِلّو ڈوڈِیاں دے کیس صصص چ۔ بچن سِنّگھ نے اِکّ مہِنا اُس دی ذمانت نہِں سی ہونھ دِتّی۔ سرپنّچ نے اُس دِیاں بہُت مِنّتاں کِیتِیاں سن۔ سالے دے ماسُوم بچّیاں دا وْاستا پائِیا سی۔ سرپنّچ دی سالیہار مری ہوئ سی۔ بچّے چھوٹے سن۔ سالے بِناں اُہ رات نوُں ڈّڈِیا۔ ڈّڈِیا اُٹھّدے سن۔ سرپنّچ دا سالا غرِیب سی۔ بچن سِنّگھ جِنّنی فِس منّگدا سی، اونی نہِں سی دے سکدا۔ پر بچن سِنّگھ نے اِکو نانْہ پھڑی رکھّی۔ بچن سِنّگھ جے اِکّ گھنّٹے لئ وْی انّدر ہو جاوْے، سرپنّچ دا کالجا تاں وْی ٹھر جاوْے۔ اُس نوُں پتا لگّ جاوْے، جھُوٹھے کیساں وْچّ پھس جانھ دا درد کِہو جِہا ہُنّدےَ۔
سرپنّچ نوُں لےَ کے گُرمِت نے خُد چڑھائ کر دِتّی۔

پُلِس کپتان توں ہیٹھاں اُس نے کِسے نال گلّ نا کِیتی۔
اُہ اِکّ رِشوْتخور افسر نوُں پھڑاَونھ آئے سن۔ وْ ِچلَینْس وْالے اُس دے متّر سن۔ اُہ اُہناں نال جانھ لئ تِیار نہِں سن۔ کپتان رِشوْت دے وْ ِرُدھّ سی۔ اُہ اُہناں دی مدد کرے۔
کپتان جھٹّ منّن گِیا۔ فرِیادی نوُں ہر ترہاں دی مدد مِلیگی۔ اُہ یکِین دِوْاَونھ لگّا۔
پھڑِیا جانھ وْالا اِکّ گذٹِڈ افسر سی۔ اِس لئ پارٹی دا مُکھی ڈِپٹی نوُں بنھائِیا جاوْے۔ ڈِپٹی کمِشنر نوُں فون کر کے کِسے کارجکاری مَیجِسٹریٹ نوُں بُلائِیا جاوْے۔ پُلِس پارٹی نوُں ہدائِت کِیتی جاوْے۔ دوشی نوُں پھڑے جانھ تک اُس دا ناں نا پُچھّیا جاوْے۔
کپتان نے سبھ شرتاں منّن لئِییاں۔
فرِیادِیاں نوُں کپتان دے دفتر بِٹھائِیا گِیا۔ پُلِس پارٹی دے تِیار ہونھ تک اُہناں دی شناخت نوُں گُپت رکھّیا گِیا۔
ڈِپٹی نے وْال دھُپّ ،چ سفَید نہِں سی کِیتے۔ ریڈ توں پہِلاں-پہِلاں اُس نے کھوج لَینھا سی کِہ ماڑے دِن کِس دے آئے سن۔
سرپنّچ بِہلے دا سی۔ اِس لئ ریڈ شہِر دے کِسے افسر ،تے ہونھا سی۔ مَیجِسٹریٹ نال لِیا گِیا ہےَ، اِس لئ ساڑھستی کِسے گذٹِڈ افسر ،تے چڑھنی سی۔
نال وْکِیل سی۔ کورٹ کچہِری دا کوئ افسر وْی ہو سکدا سی۔
اِنّنا کُ انّداذا لا کے ڈِپٹی جِپ وْ ِچّ بَیٹھ گِیا۔
اِشارے نال اُس نے رِیڈر نوُں سمجھائِیا۔ اُہ ریڈ ،تے جا رِہےَ۔ پِچھّوں اُہ صصص خِیال ضضض رکھّے۔
رستے وْ ِچّ ڈِپٹی نے بتھیرا گلّس لائِیا۔ وْل-پھیر پا کے افسر دا ناں پُچھّنھا چاہِیا۔ سرپنّچ پکروڑھ سی۔ وْ ِہاں-پنّجھِیاں سوْالاں پِچھّوں مساں مُونّہ کھولہِدا وْی تاں کُجھّ پلّے نا پاَونْدا۔
فرِیادِیاں نے جِپ جدوں کچہِرِیاں اگّے رُکوْائ تاں ڈِپٹی دے کنّن کھڑے ہو گئے۔ تہِسِلدار دی شامت آئ لگّدی ہےَ۔ وْ َیسے ہُنھ تک رِیڈر نے سبھ

تھائیں فون کھڑکا دِتّے ہونھگے۔ پھیر وْی اُہ یار دے بچاا دے ڈھنّگ سوچنھ لگّا۔
ڈِپٹی دے سبر دے پیالے بھر چُکّے سن۔ اُس توں ہور سبر نہیں سی ہو رِہا۔ اُہ ڈر رِہا سی۔ اُس توں کِدھرے آپنھے ہی بنّدے دے گل تے انّگُوٹھا نا رکھّیا جاوْے۔
ریڈ توں پہلاں پُلِس لئ لِکھا پڑھی کرنی ذرُوری سی۔ لِکھا پڑی تاں ہونھی سی جے مُلذم دا ناں پتا ہووْے۔
ڈِپٹی دے اڑ جانھ ،تے گُرمِت نوُں جھُکنھا پیا۔ ہُنھ تکّ اُہناں نے پُلِس نوُں پھسائ رکھّیا سی۔ ہُنھ اُہناں دے پھسنھ دی وْاری سی۔
سڑک ،تے کھڑو کے لِکھا-پڑھی کرنی ٹھیک نہیں سی۔ اُہ ڈھابے اگّے جا رُکے۔ سرپنّچ، گُرمِت، ڈِپٹی اتے مَیجِسٹریٹ لِکھا-پڑھی وْ ِچّ رُجھ گئے۔ سِپاہی چاہ پینھ دے بہانے اِدھر-اُدھر کھنّڈ گئے۔
کھڑی جِیپ اتے گھُنّمدے سِپاہیاں نوُں دیکھ کے وْ ِجلَینْس پارٹی دے کچہری آئُنھ دی خبر چارے پاسے پھَیل گئ۔
افسر پہلاں ہی سُچیت ہو چُکّے سن۔ املا-پھَیلا وْی چَوکس ہو گِیا۔
تہسِلدار دَورے ،تے نِکل چُکّا سی۔ نائِب-تہسِلدار کلّہ توں ہفتے دی چھُٹّی ،تے سی۔
لِکھا-پڑھی مُکنّمل کر کے پُلِس پارٹی نے بچن سِنّگھ دے دفتر اگّے ناکا لا لِیا۔
سرپنّچ نوُں اگّے بھیجِیا گِیا۔ اُہ پائُوڈر وْالے نوٹ سرکاری وْکِل نوُں پھڑائے۔ جدوں اُہ پَیسے پھڑ لئے تاں پُلِس پارٹی نوُں اِشارا کرے۔ باکی پُلِس آپے سنّبھال لئیگی۔
سرپنّچ دفتر گِیا۔ پتا لگّا، اُہ کچہری پیش ہوئِیا ہوئِیا ہےَ۔
سرپنّچ کچہری گِیا۔ پتا لگّا، اُس دے مہمان آئے سن۔ اُہ گھر چلا گِئے۔
جدوں شِکار اُڈّاری مار گِیا تاں اُداس ہوئِیا ڈِپٹی سرکاری وْکِل دے دفتر آ بَیٹھا۔
ععع ہُنھ کی کرِئے (ععع کُجھ دیر ہور اِنّتذار کرن پِچھّوں ڈِپٹی نے سرپنّچ توں پُچھّیا۔

ععع جِوْیں تھوڈی مرذی۔ غغغ رونھ-ہاکے ہوئے سرپنّچ نے ڈوری ڈِپٹی ،تے سُٹّ دِتّی۔
ععع اجّ کِسمت اُس نوُں بچا گئ۔ غغغ کدے پھیر کوشِش کرانْگے۔ غغغ فریادی دی مُورکھتا ،تے مُسکراَونْدے ڈِپٹی نے وْدا لئ۔
سنّمتی نوُں سپھلتا بھاوْیں نہِں سی مِلی پر نتِیجا ماڑا نہِں سی۔
گُرمِیت دے اڑے رہِنھ کارن ڈِپٹی وْلّوں بھیجے رُکّے دے آدھار ،تے بچن سِنّگھ خِلاف پرچا درج ہو گِیا سی۔ بچن سِنّگھ دے بچ نِکلنھ کارن اَیف آئ آر دی کوئ وْکّت نہِں سی، پر بچن سِنّگھ دی بدنامی لئ اِہو کافی سی۔
اگلے دِن اخبار خبراں نال بھر گئے۔
شرمسار ہوئے بچن سِنّگھ نے مہِنے دی چھُٹّی لےَ لئ۔
ععع ہُنھ اِس شہِر وْچّ رہِنھ دا کوئ ہجّ نہِں۔ غغغ بدلی لئ چنڈِیگڑھ ڈیرا لائ بَیٹھے بچن سِنّگھ دے یاراں-دوستاں نوُں سُنیہے آئُنھ لگّے۔
اِہ پہِلے روڑے دے ہٹ جانھ ،تے سنّمتی دا راہ پدھّرا ہونھ لگّا۔

سنّمتی نے پراسِکِئُوشن وْالا کِلہا جِنّنی آسانی نال فتہِ کِیتا سی، نِیاں-پالِکا وْالا چکّروْ ِؤُ توڑنا اُسنُوں اُنا ہی مُشکل ہو گِیا سی۔
پہلاں جِتھے وْی دو وْکِیل جُڑدے اُہناں دی گلّبات دا وْ ِشا اِکو ہُنّدا۔ کدے گُپتا آکھ رِہا ہُنّدا، ععع ناتھ مہنّتاں وْالے کیس وْ ِچوں پنّجاہ ہذار لےَ گِیا۔ غغغ کدے شرما آکھدا، ععع تیل دی بلَیک وْالے کیس وْ ِچّ ناتھ سیٹھاں توں وْ ِہ ہذار لےَ گِیا۔ غغغ
کدے سُرِنّدر موہن آکھدا، ععع شہنھے وْالی ذمِین دے کیس وْ ِچّ مَیں ججّ نوُں سٹھّ ہذار دِوْائے نے غغغ، کدے ہربنّس سِنّگھ آکھدا، ععع اُس دی دھِر نے چالی ہذار دے کے اِنّتکال وْالا کیس آپنھے ہکّ ،چ کرائِئَے۔ غغغ
ججّ دے خِلاف جہّاد چھیڑن توں پہلاں لِیگل سَیلّ نوُں لگّا سی، جِوْیں دِناں وْ ِچّ ہی اُہ اجِہے کیساں دی لنّبی لِسٹ بنھا لئیگا، جِنہاں وْ ِچّ ججّ نے رجّوْیں پَیسے کھادھے سن۔
پر کئ ہفتِیاں دِیاں ٹکّراں دے باوْجُود وْی نِیتجا سِفر رِہا سی۔
جِس کول وْی ناتھ دِیاں وْدھِیکِیاں بارے گلّ کردے، اُہو مُونّہ سِئُوں لَینْدا۔
وْکِیلاں وْ ِچّ سائِلاں نالوں وْدھّ سہم سی۔ سائِل تاں صصص ہاں ہُوں ضضض کر ہی دِنّدے۔ وْکِیل اِکّ وْی شبد مُونّہوں کڈھّنھ توں پہلاں سَو-سَو وْار سوچدے۔
بہُتے وْکِیل بچن سِنّگھ ،تے ہوئے ریڈ ،تے خُش نہیں سن۔ ریڈِنّگ پارٹی وْ ِچّ اِکّ وْکِیل دے شامل ہونھ کارن وْکِیلاں نوُں لگّدا سی جِوْیں ساری بار دے مُونّہ ،تے کالخ ملی گئ ہووْے۔ جِوْیں اُہ افسراں، اہِلکاراں نوُں مُونّہ دِکھاَونھ جوگے نہیں سی رہے۔
بار دی اِس بدنامی لئ لِیگل سَیلّ ذِنّمیوْار سی۔ لِبّڑی بھیڈ کول کھڑو کے کوئ ہور کِئُں لِبّڑے (سَیلّ وْالِیاں کول کوئ ججّ دی چُغلی کِئُں کرے (ہِنّمت ہارن وْالے دِن گُرمِیت وْی نہیں سی جنّمِیا۔
رات-براتے اُہ مِتّر وْکِیلاں نال سنّپرک کائِم کرن لگّا۔
گُپتا وْکِیل ہالے وْی آپنھے سٹَینْڈ ،تے کائِم سی۔ مہنّتاں نے ناتھ نوُں پنّجاہ ہذار رُپئے دِتّے سن۔ اُہ سَیلّ دی مدد کرنا چاہُنّدا سی پر کر نہیں سی

سکدا۔ مہنّتاں نوُں ججّ نال کوئ گِلا نہیں سی۔ اُہناں نے پَیسا دِتّا سی تے غذ پڑوْائِیا سی۔ دُوجے اُہناں دی اپِیل اُپرلی ادالت وْچّ چلّدی سی۔ مہنّتاں نے جے کوئ ارذی-پتّر جاں ہلفِیا بِیان دے دِتّا تاں اِہو اُہناں دی ہار دا کارن بنھ جانھا سی۔ اُہ آپنھے پَیر ،تے آپ کُہاڑا مارن نوُں تِیار نہیں سن۔ اِہو جِہی مجبُوری ہی شرمے وْکِل دی سی۔ سیٹھ وْی ڈرُو سن۔ اُہناں نے سُکھّاں سُکھ کے کھہڑا چھُڈائِیا سی۔ ہرخے ججّ دا کی اَے، سرکاری وْکِل نوُں آکھ کے اپِیل ہی کروْا دیوْے۔ بلَیک کرنا اُہناں دا دھنّدا ہےَ۔ کِسے تھانھیدار نوُں شِنّگار کے مُڑ ریڈ کروْا دیوْے۔ سیٹھ وْچولے دی کُتّے کھانھی توں وْی ڈردے سن۔ آکھیگا ججّ نے کِہڑا تھونُوں گھروں بُلائِیا سی۔ تھوڈے ہی خُرک ہوئ سی۔ مُڑ کِسے نے سیٹھاں دا کنّم نہیں کراَونھا۔ نا بئ نا، شِکائِت شبد سیٹھاں دے کھاتے وْچّ نہیں سی۔
ججّ خِلاف ٹھوس شِکائِت تاں ہی بنھدی جے کوئ دھِر ہِکّ تھاپڑ کے آکھدی، ععع ججّ نوُں پَیسے مَیں دِتّے نے۔ غغغ اجِہی دھِر نہیں لبھی نا سہی۔ کوئ اجِہی دھِر سہی جِہڑی آکھے اُس دی وْرودھی دھِر نے ججّ نوُں پَیسے دِتّے نے۔ ہاری دھِر دے دوش دی بہُتی وْکّت نہیں سی۔ چلو، اِس ترہاں ججّ دے خِلاف گلّ تورن دا بہانا تاں بنھنا سی۔
اجِہی کوئ پارٹی شِنّگارن لئ گُرمِت نے جھانْجی دے در ،تے دستک دِتّی۔
جھانْجی گُرمِت نوُں چھوٹا بھرا سمجھدا سی۔ اُس نے آپنھی دھِر نوُں جھڑکِیا ذرُور سی پر اُہ سبھ جھُوٹھ سی۔ وْرودھی دھِر نے ججّ نوُں کاہنُوں پَیسے دِتّے سن۔ اسل گلّ اِہ سی کِہ اُس دے سائِل دا کیس بہُت کمذور سی۔ جھانْجی نوُں پہِلے دِنوں پتا سی اُہ جِتّ نہیں سکدے پر اُہ مُرغی موٹی سی۔ دس دی تھاں سَو خرچنھ وْالی۔ جھانْجی توں چھڈّی نا گئ۔ اُہ سائِل نوُں مُکدّما جِتّنھ دے سبذ-باغ دِکھاَونْدا رِہا۔ نالے منو-وْگِیانک تَور ،تے تِیار کردا رِہا۔ ججّ بیئِیمان ہےَ۔ کوئ پتا نہیں کدوں کِس وْلّ پلّڑا جھُکا دیوْے۔ کئ-کئ سال مُکدّما جِتّنھ دا سُپنا دیکھدی دھِر نوُں جے اِکّ دم ہار دا سامہنھا کرنا پےَ جانْدا تاں اُہ جھانْجی دا سِر نا پاڑ

دِنّدی۔ اِہ تاں پارٹی نوُں بھنّبل-بھُوسِیاں وْ ِچّ پائ رکھّنھ دا جھانْجی دا اِکّ ٹرِکّ سی۔
ملِدا-جُلدا بہانا مہنّگا سِنّگھ نے گھڑ دِتا۔
گُرمِت نوُں کُجھّ سمجھ نہِں سی آئِیا۔ وْکِلاں نے سائِلاں نوُں بھنّبل-بھُوسِیاں وْ ِچّ پائِیا سی جاں گُرمِت نوُں۔
پِیارے لال اتے موہن جی دا وْی اِہو ہال سی۔ موہن جی دے کِسے سائِل نے وْی ہُنّگارا نہِں سی بھرِیا۔
تھکّ-ہار کے لِبگُل سَیلّ نے ہتھِیار سُٹّ دِتّے۔ لُٹّے-کھسُٹّے اتے ڈرے سہمے لوک جنھے-کھنھے کول دِل نہِں پھرولنھ لگّے، وْکِلاں کول تاں بِلکُل نہِں۔
جے اُہناں آپنھے دُکھڑے روئے تاں ہمدرداں کول ہی رونھگے۔
سنّمتی دِیاں سارِیاں اِکائِییاں نوُں سُچیت کِیتا گِیا۔ اُہ لوکاں وْ ِچّ وْ ِچرن۔ لوکاں دی دُکھدی رگ صصص تے۔ گل رکھّنھ پھیر ہی سپھلتا دی سنّبھاوْنا بنھ سکدی سی۔
* انْتِکاری فرنّٹ دے راجِنّدر نوُں ہیڑِکے وْالے رام سِنّگھ دی سُوہ لگّی۔ ادالتاں نے اُس نوُں رجّ کے لُ ّٹِیا سی۔ اُس نوُں دھِجاَونھ لئ راجِنّدر نوُں کئ دِن اُس دُیالے کٹّیاں-وْچھّیاں بنّنھِیاں پئِییاں سن۔
جدوں رام سِنّگھ دا باپ مرِیا سی تاں اُس دے ناں چالی کِلّے ذمِین سی۔ پٹِیالے وْرگے شہِر دے سِنے وْ ِچّ چالی دُکاناں دی مارکِیٹ سی۔ لکھّاں رُپِیا بَینْکاں وْ ِچّ جمہاں سی۔
وْسِیعت کر کے بھاگ سِنّگھ نے بانْدراں وْ ِچّ بھیلی سُٹّ دِتّی۔ وْڈّا بُرک بھرن دی لالسا کارن وْارساں وْ ِچّ مہانْبھارت چھڑ پیا۔ کئ لالچی لُونّبڑ اُہناں دُیالے جُڑ گئے۔ نالے بانْدر تماشا دیکھدے رہے، نالے دوہاں بِلّیاں نوُں لُٹّدے رہے۔
بھاگ سِنّگھ دے دو وْ ِیاہ سن۔ پہِلی دے پیٹوں رام سِنّگھ سی۔ دُوجی دے اِکّ کُڑی جسوْ ِنّدر کَور۔
رام سِنّگھ دی باپ نال گھٹّ-وْدھّ ہی بنھدی سی۔ اُہ نانکے گھر ہی پلِیا سی۔ اُتھے ہی پڑھِیا، جوْان ہوئِیا اتے اُتھے ہی چار سِیاڑ خرِید لئے۔

پؤُ نے دھی نوُں خُوب پڑھائیا۔لِکھائیا۔ پروفَیسر نال وْ ِیاہِیا۔ کوٹھی دِتّی، کار دِتّی۔ پٹِیالے وْالی مارکِیٹ اُس دے ناں کروْا دِتّی۔ بتھیرا کِرائِیا آئُنْدا سی۔ ساری اُمر وْ ِہلی بَیٹھ کے کھاوْے تاں وْی نہِں سی مُکّنھا۔
پُتّر نوُں بھاگ سِنّگھ نے گھروں ذرُور کڈھّیا سی پر منوں نہِں سی وْ ِسارِیا۔ دھی نوُں بتھیرا کُجھ دِتّا جا چُکّا سی۔ ذمِن ،تے پُتّ دا ہی ہکّ سی۔ اِہو ہکّ اُہ وْسِیعت راہِں بہال کر گِیا۔ بھاگ سِنّگھ دی آکڑ نوُں آنْچ نا آوْے، اِس لئ رام سِنّگھ نوُں ذمِن توں وْانْجھِیاں رکھّیا گِیا۔ ساری ذمِن بھاگ سِنّگھ دے پوتِیاں، یانی رام سِنّگھ دے مُنّڈِیاں دے ناں کِتی گئ۔
سردارنی لئ پنّج کِلّے راکھوْیں رکھّے گئے۔ جِنّنا چِر جِنُونْدی ہےَ کمائ کھانْدی رہے، پِچھّوں اُہ ذمِن وْی پوتِیاں نوُں جانھی سی۔
سردارنی نوُں سردار دے مرن ،تے اونا دُکھّ نہِں سی ہوئِیا، جِنّنا وْسِیعت پڑھ کے ہوئِیا سی۔ رام سِنّگھ دا کنّڈا کڈھّنھ دی تھاں اُہ بُڈھّی دا بُڈھاپا رول گِیا سی۔
بُڈھّی نے بھائ-بھتِیجے اِکٹھّے کِتے۔ وْکِیلاں نال رائے کِتی۔
کانُونّن مُتابک سردار دے تِنّن وْارِس بنھدے سن۔ پتنی، دھی اتے پُتّ۔ جے وْسِیعت ٹُٹّ جاوْے تاں ماوْاں-دھِیاں نوُں دو ہِسّے مِل سکدے سن۔
جوْائ پہِلاں کوٹھی، گَیش اتے کِرائے ،تے ہی خُش سی۔ جدوں اِلم ہوئِیا کہ سسّ دے مرن پِچھّوں اُس دی جائِداد وْی اُس دی پتنی نوُں مِلیگی تاں لنّبی چھُٹّی لےَ کے اُہ سہُرِیں آ بَیٹھا۔
وْکِیلاں دے مشوْرے ،تے جوْائ نے اِکّ جاالی وْسِیعت تِیار کِتی۔ اِہ اِکّ-پاسڑ نا لگّے اِس لئ پنّج کِلّے ذمِن پوتِیاں نوُں جانھی دِکھائ گئ سی۔
باکی بچدی جائِداد وْ ِچّ ماوْاں-دھِیاں نوُں برابر دا ہِسّیدار بنھائِیا گِیا۔
مُکدّمیباذی شُرُو ہو گئ۔ اِکّ پاسے سسّ، جوْائ اتے اُہناں دے رِشتیدار سن۔ دُوجے پاسے رام سِنّگھ، مامے اتے اُہناں دے رِشتیدار سن۔
دوہاں دھِراں نوُں لگّدا سی، ذمِن مُفت وْ ِچّ ہی مِلنھ وْالی سی۔ جو وْی ہتھّ لگّ جائے، اُہ آپنھا سی۔
دوہاں دھِراں دی لُٹّ-کھسُٹّ شُرُو ہوئ۔ اُہناں نوُں اِکّ پاسے بدماش چُونڈّنھ لگّے، دُوجے پاسے وْکِیل۔

کدے اِکّ دھِر نوُں چار بدماش نال لےَ کے ذمِن وْاہُنھی پَینْدی۔ کدے دُوجی دھِر نوُں دس بدماش نال لےَ کے فسل اُجاڑنی پَینْدی۔ کدے اِکّ دھِر نوُں ذمِن ،چ کھڑو کے للکارے مارنے پَینْدے، کدے دُوجی دھِر نوُں فائِر کرنے پَینْدے۔
دوہاں گھراں وْ ِچّ بکّرے رِجھّنھ، شراباں اُڈّنھ اتے کھَورُو پَینھ لگّے۔
وْکِیلاں نے مُکدّمے وْ ِچوں مُکدّما کڈھّنھا شُرُو کر دِتّا۔ کدے ستّ اِکوْنّجا، کدے گِرداوْری دی درُستی، کدے اِنّتکال مُتناذا اتے کدے دفا اِکّ سَو پنّتالی۔
جوْائ پڑھِیا-لِکھِیا سی۔ بہُتے کنّم جانھ-پہِچانھ دے سِر ،تے ہو جانْدے۔
اِدھر سارا ٹولا انپڑھ سی۔ وْکِیل پنّج دی تھاں پنّجاہ خرچاَونْدے سن۔ کدے گوْاہ دا خرچا، کدے ماہِر دا، کدے کمِشن نِیُکت کراَونھا ہےَ، کدے پٹوْاری بُلاَونھا ہےَ، کدے کورٹ-فِیس لاَونھی ہےَ، کدے اپِیل کرنی ہےَ۔
جوْائ دھِر ذمِن ،تے کابذ سی۔ ذمِن دی کمائ اُہناں نوُں آ رہی سی۔
مُکدّمیبازی دا خرچا اُہناں نوُں چِتّ-چیتے وْی نہِں سی۔ اُہناں نوُں مُکدّما لٹکاَونھ وْ ِچّ وْی لابھ سی اتے مُکاَونھ وْ ِچّ وْی۔
رام سِنّگھ دی ٹوٹنی گنّجی ہو رہی سی۔ فَیسلا ہووْے تاں ذمِن وْ ِچوں چار پَیسے آئُنھ لگّنھ۔
کاہل دی تانْگھ وْ ِچّ رام سِنّگھ دھڑا-دھڑ رِہڑاں، ستَینویاں دے گھر بھردا رِہا۔ فَیسلے دا وْکت آئِیا تاں باذی جوْائ دھڑا مار گِیا۔
جوْائ نے تِنّن لکھّ ،چ ججّ نوُں خرِید لِیا۔ تِنّن کِلّیاں دے مُلّ ،چ بتّی کِلّے مہِنّگے نہِں سن۔
ججّ نے کِہڑا مُنّگلی پھیرنی سی۔ اسل وْسِیعت جھُوٹھی کرار دے دِتّی اتے جھُوٹھی اسل بنھا دِتّی۔ رام سِنّگھ دا آپنھا ہِسّا وْی مارِیا گِیا۔
ہیٹھلی ادالت ،چ اُہ مار کھا گِیا۔ اگانْہ لئ سُچیت ہو گِیا۔
اُپرلے ججّ نوُں گنڈّھنھ لئ اُس نے پہِلے دِنوں ہِلا آرنّبھ دِتّا۔
سِیانھے نے رائے دِتی۔ رام سِنّگھ نے امل کِیتا۔ سَودا پنّج کِلّیاں ،تے آ کے ٹُٹّ گِیا۔ ساری جُلّی تپّڑی وْیچ کے رام سِنّگھ نے ناتھ ساہِب دا گھر پُورا کِیتا۔

جوْائ نے کھہڑا پھیر وْی نا چھڈّیا۔ ہائ کورٹ ،چ اپیل ٹھوک دِتّی۔
اُتھوں دے رنّگ ہی نِیارے سن۔ وْکِیلاں، مُنشِیاں نے وْڈّیاں-وْڈّیاں جیباں وْالے کوٹ پائے ہوئے سن۔ وْکِیل ہر پیشی ،تے پنّج ہذار لَینْدا سی۔ کیس دی سُنھوْائ ہووْے جاں نا، اِس نال اُس نوُں کوئ سروکار نہِں۔ نال چھوٹا وْکِیل ہُنّدا، دسَونْدھ اُس نوُں وْی دینھا پَینْدا۔ مُنشی دی فِس اِتھوں دے وْکِیلاں نالوں وْی وْدھّ خرچے وْی پہاڑ جِڈّے۔ کدے کِسے مِسل دا انّگریذی وْ◌ِچّ انُوْاد کراَونھا ہےَ، دے جا ہذار۔ کدے کِسے مِسل دی فوٹو کراَونھی ہےَ، دے جا اٹھّ سَو۔
ہائ کورٹ دے ججّ دا بنّدا لبھّنھ دی اُس دی جُرات نہِں سی پئ۔ دس-وْ◌ِہ کِلّے ذمِن دا کیس اُتھے کِسے گِنھتی وْ◌ِچّ نہِں سی۔
رام سِنّگھ دی ہالت اِکّ جُیارِئے وْرگی بنھ گئ۔ بھٹّھ ،چ پئے باپُو وْالی ذمِن۔ جِہڑا لگّ گِیا، اُہو مُڑ آوْے۔ اِسے آس ،تے اُہ پَیسے خرچ کر رِہا سی۔ اُس دی آپنھی ذمِن تاں گہِنھے ٹِکی ہی سی۔ ہُنھ مامِیاں دی وْی ٹِکنھی شُرُو ہو گئ سی۔
ہائ کورٹ وْ◌ِچّ جوْائ پھیر دھوبی-پٹّڑا مار گِیا۔ رام سِنّگھ چِتّ ہو گِیا۔ رام سِنّگھ نوُں دلال دے نال-نال ناتھ ساہِب ،تے وْی غُسّا سی۔ پَیسے لَینھ سمیں ناتھ نے وْ◌ِہ وْار ہِکّ تھاپڑی سی۔ فَیسلا اجِہا ٹھوک کے لِکھُوں کِہ سُپریم کورٹ تک نہِں ٹُٹّنھا۔ اِہ پہِلی سٹّے ہی لِف گِیا سی۔
جے سنّمتی ناتھ توں کُجھّ کُ پَیسے مُڑوْا دیوْے، اُہ تاں وْی جِنُونْدِیاں وْ◌ِچّ رہِ جائے۔
راجِنّدر نے اُس نوُں دِلاسا دِتّا۔ اُہ ہَوسلا رکھّے۔ ناتھ لئے پَیسے تاں موڑیگا ہی، نال ہور دے کے کھہڑا چھُڈائیگا۔
راجِنّدر نے چُپکے جِہے اُس دا ہلِفِیا بِیان تسدِیک کرائِیا تے بوجھے وْ◌ِچّ پا لِیا۔
شُرُویات ماڑی نہِں سی۔
خربُوذے نوُں دیکھ کے خربُوذا رنّگ پھڑن لگّا۔
اِکّ شام چَودھری نے بابے دا دروْاذا جا کھڑکائِیا۔

گھریلُو تنّگیاں-تُرشیاں کارن کُجھ سال پہلاں چَودھریاں نے آپنھا کپاہ وْالا کارخانا وْیچنھ دا من بنھائیا سی۔ گاہک لاَونھ لئ جدوں دلال نال گلّ توری تاں اُس نے نوْںں سکِم کڈھّ ماری۔
کارخانا شہر دے وْچکار سی۔ جے اِس دے پلاٹ بنھا کے وْیچے جانھ تاں پَیسے کئ گُنھاں وْدھّ وْٹّے جا سکدے سن۔
سکِم ماڑی نہں سی پر چَودھری، چَودھری ہی سن۔ اُہ کچہری-تہسِلے دھکّے نہں سن کھا سکدے۔ کدے اِکرارناما لِکھنھ جاؤ، کدے بِیانا پھڑن اتے کدے رجِسٹری کراَونھ۔ اُہناں بُدھّ رام نال اُکّا-پُکّا سَودا تہِ کر لِیا۔ اُہ چَودھرِیاں نوُں بجھّوْںں رکم دیوْے۔ اگانْہ اُنی کرے، اِکّی کرے، اُس دی مرذی۔
بُدھّ رام نے اِس دھنّدے وْچوں لکھّاں رُپِیا کمائِیا سی۔ نا ہِنّگ لگّے نا پھٹکڑی رنّگ وْی چوکھا۔ کُجھّ رکم دے کے ذمِن دا بِیانا لِکھا لَینْدا۔ رجِسٹری کراَونھ دی تارِخ چھے مہِنے اگّے پا دِنّدا۔ پلاٹ کٹّ-کٹّ مہِنّگے بھاا وْیچ دِنّدا۔ رجِسٹری دی تارِخ آنُنھ تکّ پَیسے وْی پُورے ہو جانْدے تے کُجھّ پلاٹ وْی بچے رہِنّدے۔
اِکّ لکھّ رُپِیا دے کے بُدھّ رام نے اِکرارناما لِکھ لِیا۔ تھاں دا اسل مُلّ اٹھاراں لکھّ رُپئے پائِیا گِیا۔ اِنکم ٹیکس دے جھنّجٹاں توں ڈردِیاں کاغذِں-پتّرِں اِس نوُں پنّج لکھّ دِکھائِیا گِیا۔
بُدھّ رام دے پلاٹ وْیچنھ دا ہوکا دینھ سار ہی پاسا پُٹھّا پَینھا شُرُو ہو گِیا۔ پنّجاب وْچلی دہِشتگردی دا اسر اِس شہر ،تے ہونھ لگّا۔ اُپروتھلّی کئ وْاکے ہو گئے۔ بَینْک لُٹّیا گِیا، سکُوٹر کھوہِیا گِیا۔ کئ شاہُوکار اگوْا ہوئے، لکھّاں دی پھِرَوتی وْسُولی گئ۔ کُجھّ سیٹھ شہر چھڈّ گئے۔ کُجھّ تِیاری کرن لگّے۔
اگلے مہِنے سمسِّیا ہور گنّبھِیر ہو گئ۔ شہر دے اِکّ پارک وْچّ وْرذِش کردے بنّدِیاں ،تے گولی چلائ گئ۔ وْہ گھر پٹّے گئے، بسّ وْچوں لاہ کے اٹھّ بنّدِیاں نوُں گولِیاں نال بھُنّنِیا گِیا۔ اِکّڑ-دُکّڑ کتل تاں آم جِہی گھٹنا بنھ گئ۔

جدوں پہلی ہی جائِداد ختر ے وْ ِچّ ہووْ ے تاں نوْ ِس بار ے گَونھ سوچدا سی (بُدھّ رام ٹکّراں مار-مار ہنّبھ گِیا۔ مِیاد پُگّنھ تک اِکّ وْی پلاٹ نا وْ ِکِیا۔
اٹھاراں لکھّ دینھ دی اُس دی پروکھوں نہِں سی۔ رجِسٹری کراَونھ نالوں سَودا مُکرن وْ ِچّ بِہتری سی۔
چَودھرِیاں نے فراخدِلی دِکھائ۔ کِسے صصص پچھلے جنم دے پاپاں کارن ضضض اُہناں دا شاہُوکارا پہلاں ہی کھُسّ چُکّا سی۔ اِکرارنامے دی رکم کول رکھّنھا اُہناں نوُں ہرام برابر لگّا۔ بُدھّ رام نوُں گھر بُلا کے اُہناں بِیانا وْاپس کر دِتّا۔
تھوڑھا جِہا ٹِکاا ہوئِیا تاں لوکاں دے دِل ٹِک گئے۔ باہر گئے لوک گھراں نوُں مُڑن لگّے۔ باہر بھُکھّے مرن نالوں اِتھے گولی کھا کے مرنا چنّگا سی۔
دُکاناں، مکاناں دے بھاا پھیر چڑھن لگّے۔ چَودھرِیاں نوُں دُگنھے-تِگنھے پَیسے مِلنھ لگّے۔
پُرانھے کاغذ-پتّر پھرولدے بُدھّ رام دے اِکّ دِن اِکرارناما ہتھّ لگّ گِیا۔ اِکرارناما لےَ کے اُہ بھنّڈاری وْکِل وْلّ دَوڑِیا۔
وْ َیسے تاں اِکرارنامے دی مِیاد لنّگھ چُکّی سی۔ دستاوْیذ وْ ِچّ ردّو-بدل کر کے کِسمت اذمائ جا سکدی سی۔
کِسمت اذمائ گئ۔ اِس وْار دلالی بھنّڈاری نے کِیتی۔
پَیسے نے ناتھ دِیاں اکھّاں ،تے پٹّی بنّنہ دِتّی۔ اُس نوُں دستاوْیذ وْ ِچلِیاں ادلا-بدلِیاں نذر ہی نا آئِیاں۔ اِکّ-دو نہِں، کئ-کئ تبدِیلِیاں ہوئِیاں سن۔ دااوْے دی مِیاد وْدھاَونھ لئ اِکرارناما لِکھنھ دی تارِیخ بدلی گئ سی۔ اسل اِکرارنامے ،تے دو گوْاہاں نے گوْاہی پائ سی۔ کانُونّن دی منّگ وْی اِہو سی۔ جِہڑا اِکرارناما ادالت وْ ِچّ پیش ہوئِیا سی، اُس ،تے چار گوْاہاں دی گوْاہی سی۔ پِچھلے دو گوْاہاں دی گوْاہی پِچھّوں پوْائ گئ سی۔ اِہناں گوْاہاں دے سِر ،تے ہی بُدھّ رام نے کارخانے ،تے آپنھا ہکّ جتائِیا سی۔ چَودھرِیاں نے آپنھا پکھّ پیش کرن لئ دِیوْان پُری وْرگے ہتھّ-لِکھتاں دے منّنے-پرمنّنے اتے سچّے-سُچّے ماہِر نوُں بھُگتائِیا سی۔ پُری نے سپشّٹ

شبداں وْچّ رائے پرگٹھائ سی۔ پچھلے گوْاہاں وْالی سِیاہی ہور سی اتے باکی دستاوْیذ وْالی ہور۔ دوہاں دے لِکھنھ سمیں وْچّ وْی چار-پنّج سال دا فرک سی۔ دوہاں ہِسّیاں نوُں لِکھیا وْی الگّ-الگّ وْاکتِیاں نے سی۔
تارِخاں وْچّ کِتی کٹّ-وْڈھّ وْی سپشّٹ سی۔
چَودھرِیاں نے آپنھا اُہ کھاتا وْی پیش کِتا، جِتھے بِیانے دی رکم وْاپس کرن دا اِنّدراج سی۔ اُہ چَیک وْی پیش کِتا، جِس رانْہی رکم وْاپس کِتی گئ سی۔
ناتھ ساہِب نوُں چَودھرِیاں دِیاں دلِلاں ترکہِن لغّیاں۔
چَودھرِیاں نوُں اِکرارنامے ،تے پھُلّ چڑھاَونھ دا ہُکم ہوئِیا۔ تِنہ لکھّ دا کارخانا پنّج لکھّ وْچّ رُڑھ گِیا۔
کِسے افسر دی شِکائِت کرنا چَودھرِیاں دے سُبھاا وْچّ نہِں سی پر اِہ بیئِنسافی اُہناں توں برداشت نہِں سی ہو رہی۔ پہلاں اُہ بھانھا منّن کے سبر کر گئے سن۔ ہُنھ سنّمتی دے اُپرالے نوُں دیکھ کے اُہ وْی ہلفِیا بِیان تسدِیک کروْا کے دے غئے۔
اِس شِکائِت نے ناتھ نوُں نتھّ تاں نہِں سی پا سکنھی پر اِہ اجائِیں وْی نہِں سی جانھی۔ مِسل دی گھوکھ ذرُور ہونھی سی۔ گھوکھ ہوئ تاں مِسل نے آپے بول پَینھا سی۔
جے مِسلاں نوُں ہی بُلاَونھا سی تاں گُرمِت وْی اِکّ مِسل بولنھ لا سکدا سی۔
اِہ مِسل بی □ اَینْڈ آر □ دے اَیکسِان دی سی۔
اَیکسِان نوُں رِٹائِر ہونھ توں کیوْل اِکّ مہِنا پہلاں آپنھی صصص اسل جنم-مِتی یاد آئ سی۔ ضضض
اُس دا دااوْا سی کہ اُس دی اسل جنم-مِتی اُہ نہِں، جِہڑی سرکاری رِکارڈ وْچّ درج سی۔ کُجھّ مہِنے پہلاں اِکّ دھارمِک رسم نِبھاَونْدِیاں اُس دی ماں نوُں خِیال آئِیا سی کہ اسل وْچّ اُہ چار سال چھوٹا سی۔ اُنہاں سمِیاں وْچّ چھوٹی اُمر دے بچّیاں نوُں سکُول وْچّ بھرتی نہِں سی کِیتا جانْدا۔ اُس دے پِؤ نے وْڈّے بھرا دی جنم-مِتی اُس دی جنم-مِتی وْجوں درج کروْا

دِتّی سی۔ اِس تتھّ نوُں سابت کرن لئ اَیکسِیان نے مُلتانوں اِکّ جنم۔ سرٹِیفِکیٹ منّگوْائِیا سی۔
اُس دا چار سال ہور نَوکری کرن دا ہکّ بنھدا سی۔
سرکار وْلّوں اِہ مُکدّما گُرمِیت نے لڑِیا سی۔ اَیکسِیان دی دلِیل نوُں کئ پکھّاں توں اُس نے بیبُنِیاد سابت کِیتا سی۔
اُس دے خِلاف پہِلا سبُوت اِہ سی کِہ جے اُس نوُں چار سال چھوٹا منّن لِیا جاوْے تاں اُس دی دسوْ ِں دا اِمتِہان پاس کرن دی اُمر باراں سال بنھدی سی۔ اِہ استّبھوْ سی۔ جے اِنّجھ ہوئِیا ہُنّدا تاں اُس دی لِیاکت دا ساری دُنِیاں وْ ِچّ رَولا پِیا ہُنّدا۔ اُس دا ناں گِنِیز رِکارڈ بُکّ وْ ِچّ درج ہوئِیا ہُنّدا۔
دُوسرا سبُوت اِہ سی کِہ سرکاری نَوکری وْ ِچّ بھرتی ہونھ دی گھٹّو-گھٹّ اُمر اٹھاراں سال سی۔ اٹھاراں سال دا ہُنّدِیاں ہی اُہ بھرتی ہو گِیا سی۔ ہُنھ تک اُہ چالی سال دی نَوکری کر چُکّا سی۔ کوئ وْی مُلاذم چالی سال توں وْدھّ نَوکری نہِں کر سکدا۔ جے چار سال ہور مِل گئے تاں اُس دی نَوکری چُتالی سال ہو جانھی سی۔ پھیر اُس دا ناں گِنِیز بُکّ وْ ِچّ ذرُور آ جانھا سی۔
سرکار نے اِہ وْی سابت کِیتا سی کِہ اُہ مُلتان وْ ِچّ پَیدا ہی نہِں ہوئِیا، اُہ تاں فِلَور جنّمِیا سی۔
ناتھ ساہِب نوُں سرکاری دلِیلاں جچِیاں نہِں سن۔ سرکار نے تاں کنّم ہی لَینھا سی۔ اِہ اَیکسِیان توں نہِں لئیگی، کِسے ہور توں لےَ لئیگی۔ پھیر سرکار نوُں اِکّ تجربیکار بنّدے توں چڑ کِئُں (تجربے دے آدھار ،تے اَیکسِیان نوُں چار سالاں لئ لُٹّ دا لائِیسَینْس ہور مِل گِیا سی۔
اِس فَیسلے پچھّے ججّ دا کی لالچ لُکِیا سی، اِہ مِسل نے آپے دسّ دینھا سی۔
تھوڑھا بہُت مسالا اِکٹھّا ہو چُکّا سی۔ مَوکا تاڑ کے اِکّ دِن گُرمِیت نے بار دے پردھان کول گلّ توری۔
ستِنّدر ناتھ شرییام لوکاں دے آہُو لاہ رِہا سی۔ سبھ کُجھّ پتا ہُنّدے ہوئے وْی وْکِیل چُپّ سن۔ لوکاں نوُں اِنساف دِوْاَونھ وْ ِچّ وْکِیلاں دی اہِم بھُومِکا

ہونھی چاہِیدی سی۔ جے وْکِل ہی اکھّیں دیکھ کے مکھّی نِگلنھ لگّے تاں آم جنتا دا کی بنھیگا (وْکِلاں نوُں کُجھّ کرنا چاہِیدا سی۔
پردھان گُرمِیت نال سہِمت سی پر پردھان مجبُور سی۔ اُہ اِکلّا کی کرے (باکی وْکِل مَون دھاری بَیٹھے سن۔ موہن جی دی دُرگت توں سبھ سبک سِکھّی بَیٹھے سن۔ جِس نے وْی ججّ دے خِلاف ساہ کڈھّیا، اُس دا بھٹھّا بَیٹھ جائیگا۔
جے اٹھّ-دس سِنِیار وْکِل سہِمت ہونھ اتے لِکھتی ارذی دینھ تاں مِیٹِنّگ بُلائ جا سکدی ہےَ۔ بہُ-سنّمتی جو فَیسلا کریگی، پردھان اُس ،تے پھُلّ چڑھائیگا۔
سہِمتی بنھاَونھ لئ گُرمِیت نے پہِلاں چہِل کول گلّ توری۔
اُہ سُوئ بگھِیاڑی وْانْگ پِیا۔
ععع کلّہ دے چھوکرے جے ججّ ،تے چکّڑ نہِں سُٹّنھگے، ہور کی کرنگے (مَیں تُہاڈی اِس بلَیک-میل وْالی نِیتی نال بِلکُل سہِمت نہِں۔
تُہاتھوں مَیرِٹ ،تے کیس جِتّ نہِں ہُنّدا، دوش لا کے جِتّ لؤ۔ وْاہ بئ جوْانو۔ غغغ
بھنّڈاری دا جوْاب وْی اُس نال مِلدا-جُلدا سی۔
ععع تُسِں جو مرذی کرو۔ نا مَیں سہِمت ہاں، نا اسہِمت۔ نا تُہاڈا وْ ِرودھ کرانْگا، نا ساتھ دیوْانْگا۔ غغغ
بھنّڈاری دا روس وْی چہِل وْالا ہی سی۔ بدنامی توں اُہ جِنّنا چِر بچِیا جا سکے، بچنھا چاہُنّدا سی۔ اِکّ وْار جے کڑ پاٹ گِیا تاں ہڑھ نے سبھ توں پہِلاں بھنّڈاری نوُں ہی روڑھنا سی۔ مرے کیساں وْ ِچّ جان پاَونھ دی بھنّڈاری دی جِہڑی پَینْٹھ بنھی ہوئ سی، اُہ اِکّ لِفافا سی۔ اسل وْ ِچّ اُہ اجِہے کیساں وْ ِچّ ججّاں نوُں موٹِیاں رکماں پہُنّچاَونْدا سی۔ مال مالکاں دا ہُنّدا سی، مشہُوری بھنّڈاری دی ہُنّدی سی۔ ججّ دی پڑتال شُرُو ہو گئ تاں بھنّڈاری دا مُونّہ سبھ توں پہِلاں کالا ہونھا سی۔
کِسے وْی سِنِیار نے پلّا نا پھڑائِیا۔
اُلٹا مسلا ہور پیچِیدا ہو گِیا۔

سِنِیار وْکِیلاں وْچّ اِکّ ہوڑ جِہی لگّ گئ۔ سبھ اِکّ-دُوجے نالوں پہلاں ججّ دے کنّن بھرن لئ کاہلے پَینھ لگّے۔ ذِیادا ننّبر بنھاَونھ لئ بات دا بتنّگڑ وْی بنھا دِنّدے۔ کئ وْکِیل منگھڑت کہانھیاں گھڑ لَینْدے۔ ججّ نوُں پُوری ہمائِت دا یکِین دِوْا کے اُس دی وْاہ-وْاہ کھٹّدے۔
ععع دیکھانْگا کَونھ میرے خِلاف بولدا ہےَ (مَیں بچن سِنّگھ وْانْگ مَیدان چھڈّ کے بھجّنھ وْالا نہِں۔ وْرودھی وْکِیلاں نوُں جے ریڑھی لاَونھ نا لائِیا تاں میرا ناں وْی ناتھ نہِں۔ غغغ ہَوسلے ،چ آئِیا ججّ کئ وْار ادالت وْچّ ہی بڑھکاں مارن لگّدا۔
سنّمتی نوُں اِہ وْنّگار وْی کبُول سی۔
بار سنّمتی دی مدد نہِں کردی، نا سہی۔ سنّمتی آپنھے بل-بُوتے ،تے لڑائ لڑیگی۔
لِیگل سَیلّ نوُں ہُکم ہوئِیا_اُہ ناتھ وْرُدھّ کِیتی جانھ وْالی شِکائِت دا کھرڑا تِیار کرے۔ اگّے سنّمتی آپے سنّبھال لئیگی۔

سنّمتی دِیاں پُلِس نال ٹکّر لےَ رہیاں اِکائِییاں نوُں کوئ دِکّت پیش نہِں سی آ رہی۔ اِکّ-اِکّ کرکے بٹیرا آپے اُہناں دے پَیراں ہیٹھ آ رِہا سی۔ اُہناں دا پہِلا شِکار چِمنا ہَولدار بنھِیا سی۔
چِمنے دے مُنّڈے دا وْیاہ سی۔ تھوڑھی-بہُت دارُو تاں ہر وْیاہ وْچّ چلّدی سی۔ چِمنے دا اِکو-اِکّ پُتّر سی۔ اُہ آئے مہِماناں نوُں شراب نال نہاَونھا چاہُنّدا سی۔ رِشتیداراں ،تے تاں ہی ہَولداری دا روہب پَینھا سی۔ وْیَسے تاں اُس نے کئ پِنّڈاں وْچّ لاہنھ پوْائِیا سی، پر اُس نوُں بہُتی توْکّو وْجِہدکے وْالے لالی توں سی۔
لالی دی شراب دُور-دُور تک مشہُور سی۔ شراب کڈھّنھا اُس دا شَوک سی۔ اُہ کھانْدا-پِنْدا ذِمِنْدار سی۔ ہر روذ پِنْدا سی، پر گھر دی کڈھّ کے۔ لاہنھ وْچّ لَونْگ، لاچِیاں، کاجُو اتے کھوپے توں سِوْا ہور پتا نہِں کی کُجھّ پاَونْدا سی۔ وْدھِیا توں وْدھِیا وْسکی اُس دی شراب اگّے مات کھانْدی سی۔
جدوں وْی اُہ شراب کڈھّدا، توہفے وْجوں اِکّ-اِکّ بوتل مِتّر افسراں نوُں ذرُور بھیجدا۔ سَو-سَو کوہ ،تے بدل کے گِیا افسر وْی اُس دی شراب دا ذائِکا نہِں سی بھُلّدا۔ شراب لئ اس کول دُورو-دُوروں فرمائِشاں آئُنْدِیاں سن۔
چِمنا آپنھے مہِماناں نوُں اجِہے ہی لاجوْاب توہفے نال نِوْاجنھا چاہُنّدا سی۔ پہِلے ہلّے لالی نے لڑ نہِں سی پھڑائِیا۔ اُس نے شراب کڈھّنھی چھڈّی ہوئ سی۔
اِدھر بداماں پستِیاں دے بھاا اسمانی چڑھدے جا رہے سن۔ اُدھر خرچا وْنّڈاَونھ لئ کوئ اگّے نہِں سی آ رِہا۔ گھر دے لالی نوُں تنّگ کر رہے سن۔ اُہناں دی ادھّی کمائ شراب دے مُونّہ اُڈّ رہی سی۔ اُہ کوئ ماڑا دھنّدا نہِں کردے۔ افسراں نوُں خُش رکھّنھ دی اُہناں نوُں کوئ ذرُورت نہِں سی۔ اُہ افسراں دا کھہڑا چھڈّے۔
وْگاراں اتے مِہنھِیاں توں اگّے لالی نے بِیاسا جی جا کے سہُں کھا لئ۔ شراب پِنھی تاں دُور، اُہ اُس نوُں ہتھّ وْی نہِں لائیگا۔

سِیانھے افسر سمجھ گئے، اُہناں نے لالی دا کھہڑا چھڈّ دِتّا۔
چِمنے نوُں یکِین نا آئِیا۔ سَو چُوہے کھا کے بِلّی ہجّ نوُں جا ہی نہِں سکدی۔ اِہ لالی دا مکر سی۔
کُجھّ وْی سی، لالی دے یار دے مُنّڈے دا وْیاہ سی۔ شراب اُس نوُں کڈھّنھی ہی پَینھی سی۔ پِینھی چھڈّی ہےَ، چھڈّی رکھّے۔ ہتھّ لاَونھ وْالی سہُں وْی نا توڑے۔ بسّ، کول بَیٹھ کے کڈھّوْا دیوْے۔
لالی نے پنّج ڈرنّم پائے۔ بھٹھّی تِنّن دِن چڑھی۔
لاہنھ دی خُشبُو کئ دِن پِنّڈ نوُں نشِآئُنْدی رہی۔ تاذی-تاذی شراب دی لالسا نے کئِییاں نوُں لالی دے کھیتاں وْلّ دھُوہِیا۔ اگانْہ پُلِس دا ناکا سی۔ لوک ہَیران سن۔ پُلِس وْی بَیٹھی سی اتے شراب وْی نِکل رہی سی۔ اجِنب ماجرا سی۔
لوکاں نوُں اِہ پہیلی سمجھ نا آئ۔ پِنّڈ دی نَوجوْان سبھا سمجھ گئ۔
جدوں شراب نال بھرِیا ٹَینْپُو چِمنے دے پِنّڈ وْلّ مُڑن لگّا تاں اُس نوُں گھیر لِیا گِیا۔
وْچّ بَیٹھے چِمنے نے پہِلاں دبکا مارِیا۔ اُہ با-وْردی سرکاری ڈِیُوٹی ،تے سی۔ پُلِس نوُں آپنھی ڈِیُوٹی توں روکنھ دے جُرم وْچّ اُہ سبھ نوُں انّدر کر سکدا سی۔
جِنُّں-جِنُّں گھیرا پاَونھ وْالِیاں دی گِنھتی وْدھّدی گئ، اُہ ڈھِلّا پَینْدا گِیا۔
ععع پُلِس نے ناجائِذ شراب دی بھٹھّی پھڑی ہےَ۔ اِہ کیس دا مال-مُکدّما ہےَ۔ غغغ گھیرا پاَونھ وْالِیاں وْچّ جدوں پنّچ-سرپنّچ دِکھائ دینھ لگّے تاں چِمنے نے پَینْترا بدلِیا۔
وْجِبدکِیاں وْالے سرپنّچ نے جدوں لالی نوُں سبھ دے سامہنھے پیش کِیتا تاں چِمنا پَیرِں پَینھ لگّا۔ بھُلّاں بخشاَونھ لگّا۔
دُشمنھاں نوُں بخشنھا سنّمتی دی نِیتی وْچّ نہِں سی۔ اِہ اُہو ہَولدار سی، جِس نے غفُور مِیاں نوُں بھری کچہِری وْچّ کُٹّیا سی۔ اُس دی پگّ لاہی اتے داڑھی پُٹّی سی۔ بیکسُور غفُور نے وْی اُس کول ارذ کِیتی سی۔ جدوں چِمنے نے کوئ پروْاہ نہِں سی کِیتی تاں سنّمتی کِنُں کرے (

ڈِپٹی نوُں مَوکے ،تے بُلائِیا گِیا۔ چِمنے نوُں گرِفتار کرائِیا گِیا تاں چِمنے اتے ٹَینْپُو دا کھہڑا چھڈّیا گِیا۔
چِمنے دے چرچے مٹھّے پئے تاں پاکھر دے شُر ہو گئے۔
اُس دی جدّ وْچّ مجھّاں چاردے دو پالی بسّ ہیٹھ آ کے کُچلے گئے سن۔
بسّ اوْتار ٹرانْسپورٹ کنّپنی دی سی۔ اَیکسِیڈَینْٹ سمیں بسّ نوُں کنّپنی دے مالک دا مُنّڈا چلا رِہا سی۔ اُہ انجانھ وْی سی اتے شرابی وْی۔
بسّ نوُں ڈکّے-ڈولے کھانْدی دیکھ کے سوْارِیاں نے ہال-دُہائ کِیتی۔
ڈرائِیوْر بدلو جاں اُہناں نوُں اُتارو۔
کنّڈکٹر نے وْی ارذ کِیتی۔ اڈّا چار کُ مِل دُور ہےَ۔ تھوڑھی بہُتی بسّ اُس نوُں چلاَونھی آئُنْدی ہےَ۔ ہَولی-ہَولی اُہ بسّ اڈّے لےَ جائیگا۔
چار کَوڈِیاں دا نَوکر مالک نوُں شرابی آکھے۔ اُس توں بسّ کھوہے)
کنّڈکٹر دی اِس بدتمِیذی ،تے مُنّڈے نوُں غُسّا چڑھ گِیا۔ کنّڈکٹر نوُں گالہاں کڈھّدے مالک نے بسّ دی سپِیڈ ہور چُکّ دِتّی۔
سوْارِیاں صصص وْاہِگُرُو-وْاہِگُرُو ضضض کرن لگّیاں۔ پتا نہِں مَوت کِس دے سِر ،تے منّڈرا رہی سی۔
کَینْچِیاں ،تے پُجّدے ہی بھانھا وْرت گِیا۔ غرِیب پالی مارے گئے۔
کنّڈکٹر تاں بھجّ گِیا پر شرابی مہِنّدر سِنّگھ سوْارِیاں دے ہتھّ آ گِیا۔
سوْارِیاں نے پہِلاں آپ اُس دی بھُگت سُیاری، پھیر پُلِس دے ہوْالے کر دِتّا۔
آتھنھ ہو رِہا سی۔ مرن وْالِیاں دے وْارِس پُجّ گئے سن۔ پُلِس دی لِکھا-پڑھی پتا نہِں کدوں مُکنّمل ہوئیگی (سوْارِیاں لیٹ ہو رہِیاں سن۔ اُہ اِکّ-اِکّ کرکے کھِنڈّ گئِییاں۔
مَوکا تاڑ کے کنّپنی دے مالِک پاکھر ،تے ذور پاَونھ لگّے۔ اُہ کنّپنی دا وْارساں نال راذِیناما کروْا دیوْے۔ راذِیناما نہِں ہُنّدا تاں مہِنّدر دی تھاں ڈرائِیوْر دا ناں پا دیوْے۔ ڈرائِیوْر نوُں اُہ آپے منا لَینھگے۔ ڈرائِیوْر نوُں کِہڑا اُہناں آنْچ آئُنھ دینھی ہےَ۔ ہالے وْارِس غُسّے ،چ ہن۔ جدوں غُسّا ٹھنّڈھا ہو گِیا، لےَ-دے کرکے گوْاہی مُکرا دینھگے۔

خِیال ماڑا نہِں سی۔ تھانھیدار لئ چار پَیسے کماَونھ دا وْدھِیا مَوکا سی۔
اجِہے بہُتے کیساں وْچّ راذِنامے ہی ہُنّدے ہن۔ نا ڈرائِیوْر دی مرن وْالے نال دُشمنھی ہُنّدی ہےَ، نا وْارِساں دی ڈرائِیوْر نال۔ بِیما کنّپنی توں وْدھّو۔ وْدھّ کلیم دِوْاَونھ وْچّ ڈرائِیوْر وْارِساں دی مدد کر دِنّدا ہےَ اتے وْارِس ڈرائِیوْر نوُں بری کراَونھ وْچّ۔ جدوں پِچھّوں وْی اِہو ہونھا سی تاں تھانھیدار ہُنھے کِنُں نا کروْا دیوْے۔
کاروْائ وْچے چھڈّ کے پاکھر وْارِساں نوُں سمجھاَونھ لگّا۔
ععع جے تُسِں آکھوگے تاں مَیں مُکدّما درج کر دُوں، پر کچہری ،چ جا کے کُجھّ نی بنھنا۔ وْکِیلاں، مُنشِیاں دِیاں فِساں دِنّدے تھکّ جاؤگے۔
مرِیاں تاں وْاپس نہِں آئُنھا۔ چار پَیسے لےَ کے جوْاکاں دا ڈھِڈّ بھرو۔ مَیں چار چھِتّر وْدھّ مار کے پَیسے وْدھّ دِوْا دُوں۔ غغغ
اِکّ پاسے ہِکّ ،تے پئِییاں لاشاں۔ دُوجے پاسے رونْدے-کُرلانْدے بچّے۔ تِیجے پاسے پُلِس دا مشوْرا۔ چَوتھے پاسے بسّ مالِکاں دا ذور۔ غرِیب وْارِساں نوُں پَیسے لَینھ توں سِوْا کُجھّ سُجھّیا ہی نا۔
دس ہذار اُہناں نوُں تُرنّت دِتّا گِیا۔ دس ہذار کیس رفا-دفا ہونھ پِچھّوں مِلنھا سی۔
کنّپنی دا مُفت وْچّ سر گِیا۔ نوْیں کانُونّن مُتابک اَیکسِڈَینْٹ وْچّ مرن وْالے ہر وْاکتی دے وْارِساں نوُں پنّدراں ہذار رُپیا بِیما کنّپنی وْلّوں مِلنھا سی۔ کلیم وْسُولنھ دا مُختِیارناما کنّپنی دے اِکّ مُلاذم نوُں دِوْائِیا گِیا۔ باکی بچدا پَیسا پاکھر نوُں پھڑائِیا گِیا۔
سچّی-جھُوٹھی اِکّ رپٹ لِکھی گئ۔ بسّ دے سٹیئرِنّگ ،تے مہِنّدر سِنّگھ دی تھاں کنّپنی دے کِسے ڈرائِیوْر نوُں بِٹھائِیا گِیا۔ کسُوروْار پالِیاں نوُں ٹھہرائِیا گِیا۔ ڈنّگر چاردے-چاردے اُہ اچانک ہی سڑک ،تے آ چڑھے سن۔ جدوں مُنڈّے آپنھی انھگہلی کارن مرے سن تاں وْارِس کاروْائ کردے چنّگے نہِں سن لگّدے۔
سارِیاں دھِراں نوُں خُش کر کے تھانھیدار تاں سُکھّ دی نِنْد سَوں گِیا، پر سنّمتی جاگدی رہی۔
اگلے دِن سنّمتی نے تھانھے اگّے دھرنا لا دِتّا۔

پاکھر نے پالِیاں دا کفن وْیچِیا سی۔ غرِیب اناتھ بچّیاں دے مُونہّوں ٹُکّ کھوہِیا سی۔ جے مُکّدما ٹھِک درج ہوئِیا ہُنّدا تاں وْارِساں نوُں مُیاوْذے ،چ لکھّاں رُپِیا مِلدا۔
سنّمتی نے اُہ سارِیاں سوْارِیاں پیش کِیتِیاں، جِنہاں ساہمنھے وْکُویا ہوئِیا سی۔ اُہ ڈرائِیوْر پیش کِیتا، جِہڑا جھُوٹھا پھسائِیا سی۔ وْارِساں نے وْی دھاہاں مارِیاں۔ پاکھر نے اُہناں نوُں گُمراہ کِیتا سی۔
ڈی آئ جی وْلّوں پڑتال ہوئ۔ تھانھیدار کسُوروْار پائِیا گِیا۔ نوْیں سِرِنُں پرچا درج کرائِیا گِیا۔
پاکھر دے لائِین ہاذر ہُنّدِیاں ہی سنّمتی نوُں کُجھّ راہت مہِسُوس ہونھ لگّی۔ سنّمتی سمرتھک گوْاہاں دے وْارِساں ،تے بہُتا کڑاکا اُسے نے چاڑھِیا ہوئِیا سی۔ کُجھّ گوْاہ سنّمتی دے لکوئے ہوئے سن۔ باکی گوْاہ اِس نے چُکّ رکھّے سن۔
کھِجھے اتے گھبرائے پاکھر نے بنّٹی کتل کیس دے سارے گوْاہ چھڈّ دِتّے۔
پاکھر وْانْگ ہور مُلاذماں دے خِلاف وْی ارذی-پرچا شُرُو ہو گِیا۔ پُچھّ-پڑتال لئ کدے وْ◌ِجلَینْس وْالے آ جانْدے، کدے سی آئ ڈی وْالے اتے کدے اُڈنھ-دستے وْالے۔
کدے ڈِپٹی دے سمگلراں نال کِیتے ہِسّے دی پڑتال ہو رہی ہُنّدی، کدے مُکھّ افسر وْلّوں سٹّے وْالِیاں نال بنّنھے مہِنے دی۔
سادھارن شِکائِتاں ہُنّدِیاں تاں پُلِس وْالے روہب نال جاں کِسے موہتبر راہِس مِنّنت-ترلا کر کے ٹِک-ٹِکا کر لَینْدے۔ ہُنھ ڈردا کوئ شِکائِتی نال رابتا تک کائِم نہِں سی کردا۔ جِس-جِس نے وْی یتن کِیتا، اُسے نوُں دُوہرا وْکھت پےَ گِیا۔ کِسے دا مِنّنت-ترلا ٹیپ ہو گِیا، کِسے خِلاف اِکّ شِکائِت ہور ہو گئ۔ پہِلے بِیان توں مُکراَونھ لئ فرِیادی نوُں ڈرائِیا-دھمکائِیا جا رِہےَ۔
دو گھڑی کپتان وْی پھُوک-پھُوک کے پَیر دھر رِہا سی۔ کُتاہی ہونھ ،تے اُس نوُں وْی ہتھّ پےَ سکدا سی۔

مُلاذماں وْچّ ہاہاکار مچّ گئ۔ سنّمتی نالوں ذِیادا اُہناں نوُں آپنھے افسراں تے غُسّا سی۔ اُہناں دی کھِچائ کَونھ کروْا رِہا ہےَ اتے کِنُں ہو رہی ہےَ، (اِہ گلّ کِسے توں نہِں سی لُکی۔ پھیر افسر موڈھا کِنُں نہِں سی لا رہے (مُلاذماں وْچّ ہی کسُور کِنُں کڈھّیا جا رِہا سی (
افسر وْی سچّے سن۔ اُہ رنّجش دی آڑ وْچّ سچّ نوُں جھُوٹھ کِوْیں بنھا دینھ (جِس شِکائِت دی وْی پڑتال ہُنّدی، اُسے وْچّ مُلاذم کسُوروْار پائِیا جانْدا سی۔
افسراں دی اِس بیرُخی ،تے مُلاذم تِلمِلا رہے سن۔ من ہی من سبھ نے فَیسلا کر لِیا کہ جدوں افسر ہی اُہناں دے سِر ،تے ہتھّ نہِں رکھّدے تاں اُہ بلدی اگّ وْچّ ہتھّ کِنُں پاَونھ۔ اگّوں توں اُہناں غلت کنّم تاں کی کرنا ہےَ، اُہ سہی کنّم وْی نہِں کرنگے۔ گشت کِتی تے کُیاٹر جا سُتّے۔ سامہنھے کتل ہُنّدا ہےَ تاں ہُنّدا رہے۔ سامہنھے ڈوڈِیاں دا ٹرکّ اُتردےَ تاں اُتردا رہے۔ افسر جانھن تے مُلذم جانھن۔ نا کنّم ہوئیگا، نا غلتی ہوئیگی۔ نا غلتی ہوئیگی، نا افسر اُہناں دا کُجھّ وْگاڑ سکنھگے۔
مُلاذماں دے اِس فَیسلے نال وْی سنّمتی دا مکسد ہلّ نہِں سی ہو رِہا۔ سنّمتی نے اِکّ-دو گوْاہاں نوُں گھر بھیجنھ دا تجربا کر کے دیکھِیا سی۔ ڈِپٹی اتے مُکھّ افسر اُہناں ،تے باذاں وْانْگ جھپٹ پئے سن۔ سنّمتی چَوکس نا ہُنّدی تاں گوْاہ پُلِس دے ہتھّ لگّ چُ◌ّکے ہُنّدے۔
راوْنھ دے دو-چار سِر کٹّنھ نال مسلا ہلّ نہِں سی ہونھا۔ تِر اُس دی دھُنّنی وْچّ مارنا پَینھا سی۔
جے مُکھّ افسر نوُں آسانی نال کابُو کرنا سی تاں سنّمتی نوُں کرتارو دے چُبارے دی ناکابنّدی کرنی پَینھی سی۔
شام نوُں ہوْا پیاذی ہو کے اُس دے در ،تے دستک دینھا اُس دا نِتّنیم سی۔ کرتارو اُس نوُں نکد-نرائِنھ وْی بھیٹ کردی سی اتے کُیارا ہُسن وْی۔ اُہ دوہاں دا شَوکِن سی۔
کرتارو تک پہُنّچ کرنا خالا جی دا وْاڑا نہِں سی۔ اُس دا چُبارا ہر اَیرے-غَیرے لئ نہِں سی کھُلّدا۔ اُس کول خاس ترہاں دا مال سی اتے خاس ترہاں دے گاہک۔ الّہڑ مُنّڈے اتے شوخ کُڑِیاں۔ نا کُڑِیاں نوُں پَیسے دی

جھاک، نا مُنڈِیاں نوُں کوئ پروْاہ۔ دھن کرتارو بٹوردی، اننّد گاہک مانھدے۔ کرتارو دے چُبارے چڑھن لئ۔ جھ وْی نوٹاں دا ڈھیر چاہِیدا سی۔ اُس دا گھر بھِڑی گلی وْچّ سی۔ گلی دا اِکّ سِرا بنّد سی۔ آلے-دُیالے بہُتے گھر نہِں سی۔ جِہڑے سن، اُہناں وْچّ رہائِش نہِں سی۔ اُہناں گھراں نوُں گُداماں دے تَور ،تے وْرتِیا جا رِہا سی۔ سنّمتی نوُں آلے-دُیالے توں کوئ مدد نہِں سی مِل سکدی۔

جلدی کِتے کرتارو کِسے نوُں پلّا نہِں سی پھڑاَونْدی۔ چُبارے چڑھن توں پہلاں گاہک نوُں کئ-کئ دِن ہیٹھلی بَیٹھک وْچّ چَوکی بھرنی پَینْدی سی۔ گلّس-باتِں کرتارو گاہک دی پسنّد وْی جانھ لَینْدی اتے اُس دے بٹُوئے دی موٹائ وْی ماپ لَینْدی۔

سنّمتی دے کارکُناں نوُں کئ دِن بیرنّگ مُڑنا پِیا۔ بَیٹھک وْچّ بَیٹھے بنّدے نوُں کُجھّ پتا نہِں سی لگّدا، چُبارے وْچّ کی ہو رِہےَ۔ اِہ وْی پتا نہِں سی کِہ چُبارے نوُں اِکّ پَوڑی لگّدی ہےَ جاں دو۔ کمرے دو ہن جاں چار۔ گاہک وْاپس وْی مُڑدا ہےَ جاں اُپر ہی سَونْدا ہےَ (کُڑِیاں کِدھر دی آئُنْدِیاں اتے کِدھر دی جانْدِیاں ہن (گاہک کدوں جام چھلکاَونْدا ہےَ (کدوں ذُلفاں نال کھیڈّدا ہےَ اتے کدوں سیج سجاَونْدا ہےَ (

کرتارو دے در ،تے کئ دِن الکھ جگاَونھ توں بااد اُہناں نوُں پتا لگّا کِہ چُبارے وْچّ دو کمرے سن۔ آم گاہک لئ اِکّ ننّبر کمرے دی وْرتوں کِتی جانْدی سی۔ دو ننّبر کمرا خاس-خاس مَوکِیاں ،تے خاس-خاس مہماناں لئ کھُلّہدا سی۔ مُکھّ افسر دو ننّبر کمرے وْچّ ٹھہِردا سی۔ سنّمتی نے جے اُس نوُں نگن ہالت وْچّ کابُو کرنا ہےَ تاں اُس نوُں اِکّ ننّبر کمرے ،تے ساری رات کابذ رہِنھا پَینھا سی۔

اِسے ترہاں کِتا گِیا۔ نوٹاں دی گُتھّی نال کرتارو نوُں چُنّدھِیائِیا گِیا۔ اِکّ ننّبر کمرا ساری رات لئ بُکّ کروْائِیا گِیا۔

لال سِنّگھ پہلاں ہی گُٹّ ہو کے آئِیا سی۔ آئُنْدِیاں ہی آپنھی پِیاس بُجھاَونھ لگّا۔

جدوں لال سِنّگھ پُوری ترہاں سُدھّ-بُدھّ گوْا بَیٹھا تاں چُبارے وْچلے کارکُنا نے سِٹّی وْجا دِتّی۔

سِٹّی دی آوْاذ سُنھدِیاں ہی بَیٹھک وْچّ بَیٹھے اتے اِدھر-اُدھر چھُپے سنّمتی دے کارکُن دگڑ-دگڑ کردے چُبارے جا چڑھے۔ کرتارو نوُں کُجھ سمجھ نا آئِیا کہ اِہ کِہڑے سٹاف دا چھاپا ہےَ (کرتارو جِس نوُں وْی روکنھ دا یتن کردی، اُہو دھکّا مار کے اگّے لنّگھ جانْدا۔
کرتارو نوُں اُس سمیں ہی سمجھ آئ جدوں چار جنھے ننّگ-دھڑنّگ لال سِنّگھ نوُں پَوڑِیاں اُتارن لگّے۔ پَوڑِیاں ،چ کھڑے پتّرکار دھڑا-دھڑ فوٹویاں کھِچّنھ لگّے۔
لال سِنّگھ دے اِس کارنامے نے پہِلاں اُس نوُں لائِین ہاذر کرائِیا اتے پھیر مُاتّل۔
راوْنھ دے مردِیاں ہی لنّکا وْچّ ماتم چھا گِیا۔
سہِمے مُلاذم دِن-کٹّی کرن لگّے۔ ہر اِکّ نوُں آپنھی-آپنھی نَوکری دا فِکر پےَ گِیا۔
پُلِس کپتان دی کِسے نوُں پروْاہ نہِں سی رہی۔ گوْاہ شرییام گلِیاں-بذاراں وْچّ گھُنّمنھ لگّے۔ جِوْیں بِلّی نوُں دیکھ کے کبُوتر اکھّاں مِچ لَینْدا ہےَ، اُسے ترہاں اُہ وْی نِبوْس پا کے کول دی لنّگھنھ لگّے۔
کُجھّ دِناں توں کپتان وْی خاموش سی۔ سنّمتی اِس چُپّ دا متلب سمجھدی سی۔ اِہ کِسے آئُنھ وْالے تُفان دا سنّکیت سی۔

کانُونّن وْ ِگیان دا اِکّ اہم نِیم منّگ کردا سی کہ بار اتے بَینْچ وْ ِچکار سنّبنّدھ سُکھاوْیں رہنھ۔ جِنّنے سُکھاوْیں سنّبنّدھ، اونا وْدھِیا اِنساف۔
پہلاں اِتھے اِس نِیم دی پُوری-پُوری پالنھا ہُنّدی سی۔ جدوں دا گُرمِیت بار دا مَینْبر بنھِیا سی، اِہ سنّبنّدھ وْ ِگڑدے جا رہے سن۔ گُرمِیت دے نال ہی سنّمتی دی سِیاست وْی بار وْ ِچّ گھُسڑ گئ سی۔
سِینِیار وْکِیلاں نے فَیسلا کِیتا کہ اُہناں نوُں چُپّ نہِں بَیٹھنھا چاہِیدا۔ اُہناں نوُں اِس صصص شرارتی ضضض انسر دا وْ ِرودھ کرنا چاہِیدا ہےَ۔
اِس فَیسلے بااد سِینِیار وْکِیلاں نے نِیاں-پالِکا دا پکھّ لَینھا اتے سَیلّ دا مکّو ٹھپّنھا شُرُو کر دِتّا۔
سَیلّ وْالے جِنُّں ہی ناتھ دے وْ ِرُدھّ ساہ کڈھّنھ لگّدے، سِینِیار وْکِیل کاوْاں وْانْگ اِکٹھّے ہو جانْدے۔ سِینِیاراں دِیاں لچھّیدار دلِیلاں اگّے سَیلّ دے نُکتے مات پےَ جانْدے۔
اِس بھرا-مارُو جنّگ توں سَیلّ نوُں گھبراہٹ ہونھ لگّی۔ ذرُور اُہناں توں کِتے کوئ غلتی ہوئ سی۔
مسلا سنّمتی وْ ِچّ وْ ِچارِیا گِیا۔
سمُنّدر منّتھن پِچھّوں سبک دا اِکّ سُچّا موتی لبھّیا گِیا۔ ععع سِینِیار وْکِیلاں اتے ججّاں دے مُفاد سانْجھے سن۔ اِکّ وْلّوں دُوجے دی رکھّیا کرنی سُبھاوْک سی۔ غغغ
سَیلّ نے جُونِیار وْکِیلاں وْلّ دھِیان دینھا شُرُو کِیتا۔ جُونِیار وْکِیلاں اتے کچہِری وْ ِچّ دھکّے کھانْدے سائِلاں دی ہالت وْ ِچّ اُنّی-اِکّی دا ہی فرک سی۔ اُہ ججّاں توں وْی دُکھی سن اتے سِینِیاراں توں وْی۔ دُکھدی رگ صصص تے۔ گل رکھّی گئ۔
نتِیجے پھَوری تَور ،تے ساہمنھے آئُنھ لگّے۔ اِکلّے ججّاں وْ ِرُدھّ ہی کِنُّں (اُہناں دے سمرتھک سِینِیار وْکِیلاں وْ ِرُدھّ وْی جھنّڈا چُØّکِیا جاوْے۔
ججّ تاں سائِلاں دی چھِلّ لاہُنّدے سن۔ اِہ مگرمچھّ آپنھے ہی بھائِیچارے نوُں نِگلدے سن۔

جُونِار وْکِل سَیلّ نالوں وْی تتّے نِکلے۔ اُہ ججّاں اتے سِنِار وْکِلاں دے گُپت رِشتِیاں دی پاج کھولہنھ لگّے۔
اوْتار سِنّگھ سبھ توں وْدھّ روہ وْ ِچّ سی۔ اُہ بار دے سبھ توں سِنِار وْکِل ہری پرکاش دے کارنامے جگّر کرنا چاہُنّدا سی۔
تِنّن سال اُہ ہری پرکاش دا جُونِار رِہا سی۔
اِہناں تِنّناں سالاں وْ ِچّ اوْتار نے اُس دا رجّوْاں گوہا-کُوڑا کِتا سی پر اُس نے نا کدے اُس دے ہتھّ ،تے پَیسا دھرِیا سی، نا کانُونّنی وْاکفِیعت دے نیڑے ڈھُکّنھ دِتّا سی۔
کُجھّ وْرہے پہلاں جُونِار وْکِلاں نے لڑائ لڑی سی۔ لنّبے سنّگھرش بااد ہائ کورٹ کولوں اِکّ نِیم بنھوْائِیا سی۔ کوئ سِنِار وْکِل جدوں وْڈّا مُکدّما لڑے تاں نال اِکّ جُونِار نوُں رکھّے۔ اِس نال جُونِار نوُں کئ فائِدے ہُنّدے۔ اِکّ تاں اُہ کنّم سِکھّ جانْدے، دُوجا اُہناں دا خرچا نِکل جانْدا۔
ہری پرکاش سائِل توں تاں جُونِار دی فِس لےَ لَینْدا پر اوْتار نوُں کدے نا دِنّدا۔ کوئ پُچھّدا تاں اُہ گھڑِیا-گھڑائِیا اُتّر سُنھا دِنّدا۔
ععع کِسے رِدھّی-سِدھّی نوُں ہاسل کرن لئ تپسِّیا کرنی پَینْدی ہےَ۔ تپ لالچ تِیاگ کے ہُنّدےَ۔ جے مُنّڈِیاں نوُں کنّم سِکھاَونھےَ تاں اُہناں نوُں موہ-مائِیا توں دُور رکھّو۔ غغغ
اوْتار موہ-مائِیا توں وْی دُور رِہا تے رِدھّی-سِدھّی وْی ہاسل نا کر سکِیا۔
ہری پرکاش ننّگ-مُننّگ ہُنّدا، اوْتار نوُں آپنھی فِس ہڑپّے جانھ دا پھیر وْی دُکھّ نا ہُنّدا۔ اُہ سچّ-مُچّ کروڑپتی سی۔ شہِر دے کِسے وْی بَینْک-کنّپلَیکس، دُکان، پلاٹ، کولڈ-سٹور جاں مارکِیٹ وْلّ۔ گل کرو، اُہ اِسے دی نِکلدی۔
اِہ جائِداد اُس نوُں وْ ِراست وْ ِچّ نہِں سی مِلی۔ اِہ کِوْیں بنھی (اوْتار اِہو دسّدا پھِردا سی۔
شہِر دا پُرانھا بسّ-سٹَینْڈ شہِر دے وْ ِچکار آ گِیا سی۔ آئے دِن ہادسے ہونھ لگّ پئے سن۔ بسّاں نوُں اڈّے تک پُجّنھ لئ گھنّٹِیاں-بدھّی جام وْ ِچّ پھسنھا پَینْدا سی۔
شہِر دے لوک منّگ کرن لگّے۔ بسّ-اڈّا باہر لِجاؤ۔

کئ سال سرکار دے کنّن ،تے جُوں نا سرکی۔ لوکاں سنّگھرش کِنتا تاں سرکار جھُک گئ۔
نوْاں بسّ-سٹَینْڈ کِتھے بنھائِیا جاوْے (اِس بارے لوکاں دی رائے منّگی گئ۔
وْکھّ-وْکھّ دھڑِیاں نے وْکھّ-وْکھّ راوْاں پیش کِیتِیاں۔
ہر دھڑا بسّ-سٹَینْڈ نوُں آپنھے وْلّ دھُوہنھ لگّا۔
شہرِیاں نے جِہڑی تھاں سُجھائ سی، بہُ-سنّمتی اُس نال سی۔
سارا اُدیوگ اُسے دِشا وْلّ سی۔ نوْ ِیاں کچہرِیاں وْی نیڑے سن اتے کالج وْی۔ وْ ِچکار کوئ ریلوْے پھاٹک وْی نہِں پَینْدا۔ اُپروں وْادھا اِہ کِہ اُتھوں چارے دِشاوْاں نوُں سڑکاں نِکلدِیاں سن۔
آلے-دُیالے دِیاں پنّچائِتاں نے وْی اُسے تھاں دے ہکّ وْ ِچّ متے پا دِتّے۔ ہری پرکاش اِس تھاں دا وْ ِرودھ کرن لگّا۔
اِکّ تجوْ ِیز اُس نے آپنھے وْلّوں پیش کِیتی۔
سنّدھُو پتّی وْ ِچّ پنّچائِت دی اِکّ ڈھاب سی۔ ڈھاب بھر کے اُپر بس-سٹَینْڈ بنھائِیا جاوْے۔ نال ہری پرکاش دی ذمِین لگّدی سی۔ ہور لوڑ پئے تاں اُہ ہاذر سی۔
جدوں ہری پرکاش نوُں شہرِیاں وْالی تھاں منذُور ہُنّدی دِکھائ دِتّی تاں اُس نے چنّڈِیگڑھ ڈیرا لا لِیا۔ مُکھّ منّتری کِسے ذمانے ،چ اُس توں وْکالت سِکھّدا رِہا سی۔ ہُنھ فائِدا نہِں پہُنّچائیگا، پھیر کدوں پہُنّچائیگا۔
سرکار نوُں بُرکی سُٹّی گئ۔ ڈھاب ہری پرکاش آپنھے خرچے ،تے بھریگا۔ ذمِین وْی مُفت دیوْیگا۔
ہری پرکاش دے سُجھاا نوُں مُکھّ رکھّدِیاں نذر-سانی لئ مِسل مُڑ ہیٹھاں نوُں بھیجی گئ۔
دفتراں دے چکّر کٹّدی-کٹّدی مِسل جدوں ہیٹھاں تک اپّڑی، اُدوں تک ہری پرکاش نے کئ جال وْ ِچھا لئے۔
ستّادھاری پارٹی نوُں چوگا پائِیا گِیا۔ پارٹی دفتر لئ دو وْ ِگھے ذمِین اُس دے ناں کرائ گئ۔ ٹرکّ یُونِان نوُں اِکّ وْ ِگھا الگّ دِتّا گِیا۔ ڈھاب بھرن دی ذِنّمیوْاری یُونِان نوُں سَونْپی گئ۔ پردھان لئ کوٹھی دا پلاٹ وْکھّرا۔

اَیس □ ڈی □ اَیم□ ، تہسِلدار اتے ہور سنّبنّدھت افسراں نوُں پُچکارِیا گِیا۔ اُہناں نوُں درجا-ب-درجا پلاٹ دِتّے گئے۔
نوْ◌ِس تھاں وْ◌ِچّ سارا املا-پھَیلا دِلچسپی لَینھ لگّا۔
نوْ◌ِس سکِم دِناں وْ◌ِچّ منذُور ہو گئ۔
لوک سُتّے ہی رہِ گئے۔ اُدوں ہی پتا لگّا جدوں بسّاں ڈھاب دُیالے آ کھڑوتِیاں۔
شہرِیاں اتے آلے-دُیالے دے پنّڈاں وْالِیاں نے اُذر کِیتا۔ نوْ◌ِس تھاں کِسے ترہاں وْی ڈھُکّوْ◌ِس نہں۔ نا اِتھے کوئ سڑک ہےَ، نا سکُول، کالج۔ لنّبے رُوٹ وْالِیاں بسّاں بائِیپاس توں ہی لنّگھ جائِیا کرنگِیاں۔ اِہ اڈّا آبادی دے نیڑے سی۔ کُجھّ سالاں بااد پھیر بدلنھا پَینھا سی۔
ہری پرکاش اتے پارٹی دے دبا ہیٹھ مُکھّ منّتری لوکاں دے وْفداں نوُں ٹالدا رِہا۔
اِدھر سرکاری ادھِکارِیاں نے جنّگی-پدھّر ،تے اُساری آرنّبھ دِتّی۔
اُدھر ہری پرکاش نے پلاٹ کٹّنھے شُرُو کر دِتّے۔
لوکاں دی مُہنّم ذور پھڑن لگّی تاں ہری پرکاش نے آپنھا دااوْا ٹھوک دِتّا۔
وْکِیل دا اِہ نِجّی کیس سی۔ ججّ نے جھٹّ بنّدی دے دِتّی۔ اگلے ہُکماں تک بسّ-سٹَینْڈ نوُں کِدھرے ہور لِجانھ دی مناہی ہو گئ۔
ہری پرکاش نے باکی بچدی ذمِین دے اِکّ وْار پھیر ہِسّے پائے۔ اِس وْاری باکی افسراں دے نال-نال نِیاں-پالِکا نوُں ہِسّیدار بنھائِیا گِیا۔
ناتھ ساہِب نے بنّدی وْ◌ِرُدھّ ہوئ اپِل چھے مہِنے لٹکائ رکھّی۔ کدے وْکِیل غَیر-ہاذر ہو جانْدے اتے کدے ججّ۔ کدے مِسل گُنّم جانْدی اتے کدے اپِلمدّ۔
اِہناں چھے مہِنِیاں وْ◌ِچّ سرکار نے پَیسا پانھی وْانْگ وْہا دِتّا۔ کِدھرے اِمارتاں اُسر گئِییاں، کِدھرے سڑکاں وْ◌ِچھ گئِییاں۔
لوکاں نے وْی اُساری لا لئ۔ دُکاناں بنھ گئِییاں۔ مکان اُسر گئے۔
ععع ہُنھ بسّ-سٹَینْڈ کِدھرے ہور لِجانھا پِیا تاں سرکار دا کروڑاں رُپئے دا نکُسان ہوئیگا۔ غغغ پچھّوں اِسے ترک دے آدھار ،تے بنّدی پکّی ہو گئ۔
نِہتھّے ہوئے لوک گھرو-گھری بَیٹھ گئے۔

افسراں نال ہُنّدے سَودِیاں دی بھِنھک اوْتار نوُں پَینْدی رہِنّدی سی۔ اُہنِس دِنِس ہری پرکاش اوْتار دی گڈّی وْ ِچّ ہی گھُنّمدا سی۔
اُس آدمی نوُں اوْتار چنّگی ترہاں جانھدا سی جِس دے ناں ناتھ دے ہِسّے دے پلاٹ ہوئے سن۔ اُہ ناتھ دے بھرا دا سالا سی۔ رِشتیدار غرِیب سی۔ لُدھِیانھے دی اِکّ مامُولی فَیکٹری وْ ِچّ کلرک سی۔ اُس کول اِنّنے مہِنّگے پلاٹ خرِیدنھ دی پروکھوں نہِں سی۔ نا وْیچے پلاٹاں دا اُہ ہِساب-کِتاب دے سکدا سی۔ پڑتال شُرُو ہُنّدِیاں ہی اسلِیعت اُگل دینھی سی۔
اِس کیس دے کھُلّہنھ نال سَیلّ نوُں اِکّ فائِدا ہور ہونھا سی۔ بسّ-سٹَینْڈ اَیکشن کمیٹی نے سُرجِیت ہو جانھا سی۔ کمیٹی دے سُرجِیت ہُنّدِیاں ہی سَیلّ دے ہتھّ مذبُوت ہو جانھگے۔
کُجھّ مسالا شِنّدرپال کول سی۔
اُس دا سِینِیار جُونِیاراں نوُں فِس تاں دِوْاَونْدا سی، پر افسراں نال مِل کے ماری ٹھگّی وْ ِچوں ہِسّا نہِں سی دِنّدا۔
شِنّدرپال دا باپ شہِر دا سِرکڈھّ آڑھتِیا سی۔ اٹھارہاں پنّڈاں دی آڑھت اُہناں دی دُکان ،تے آئُنْدی سی۔ اِہناں پنّڈاں دا کنّم شِنّدرپال کول آئُنْدا سی۔ لگدی وْاہ اُہ کنّم آپ کردا سی۔ نوْاں ہونھ کارن گُنّجھلدار مُکدّمِیاں نوُں ہتھّ پاَونھ توں ڈردا سی۔ وْکِل دی شُرُو وْ ِچّ ہی بدنامی ہو جاوْے تاں ستھاپت ہونھ وْ ِچّ دِکّت آئُنْدی ہےَ۔ اجِہے کیس اُہ آپنھے سِینِیار سُرجِیت رائے نوُں دِنّدا سی۔ جے اُہ کِسے ہور وْکِل نوُں کیس دِوْاَونْدا تاں اگلا ہسّ کے ادھّ دِنّدا۔
اِہ گُرُو-چیلے دے رِشتے وْ ِچّ ہی سار دِنّدا سی۔ کدے مُونّہ پاڑ کے منّگ وْی لِیا تاں پنّج-چار سَو توں وْدھّ پلّے نہِں سی پاَونْدا۔
چھوٹِیاں-موٹِیاں فِساں دی شِنّدرپال نے کدے پروْاہ نہِں سی کِیتی۔ جدوں اُہ لکھّاں دا گھپلا کر گِیا تاں شِنّدرپال نوُں بغاوْت وْالا جھنّڈا چُکّنھا پِیا سی۔
پچھلے سال بھارت سرکار نے چھاَونھی بنھاَونھ لئ روڈُو پنّڈ دی ساری ذمِین صصص اُکائِر ضضض کر لئ سی۔ پنّڈ وْالِیاں نوُں کروڑاں رُپئے دا کلیم مِلنھا سی۔ سارے پنّڈ نے رل کے اِکو وْکِل کِیتا سی۔ وْکِل دی فِس پنّج سَو رُپِیا فی کیس تہِ ہوئ سی۔ شِنّدرپال راہِں سُرجِیت رائے نوُں ڈیڈھ

لکھّ بنھیا سی۔ اِس فِس وْچوں شِنّدرپال نے ہِکّ ،چ گوڈا دے کے برابر دا ہِسّا لِیا سی۔
پنّجھتّر ہذار جیب ،چ پا کے شِنّدرپال پہاڑاں نوُں نِکل گِیا۔
سرکار نے ذمِن دا مُلّ پنّجاہ ہذار رُپیا فی کِلّا پائِیا سی۔ بذارُو مُلّ ستّر ہذار توں وْدھّ نہِں سی۔ ناتھ ساہِب نے اِس مُلّ نوُں وْدھا کے اِکّ لکھّ رُپیا فی کِلّا کرنا سی۔ وْادھُو رکم دے ہِسّے پَینھے سن۔ کیساں نوُں اِکّ مہِنے دے انّدر۔انّدر مُکائِیا جانھا سی۔ سُرجِیت رائے دی ذِنّمیوْاری سائِلاں توں فِس وْسُولنھ دی سی۔ باکی سارا بنّدوبست ناتھ ساہِب نے کرنا سی۔
پہِلے ہفتے مُکدّما دائِر ہُنّدا۔ دُوجے ہفتے سرکاری دھِر ہاذر ہو جانْدی۔ تِنجے ہفتے فَیسلا ہو جانْدا تے چَوتھے ہفتے مُیاوْذے دے چَیکّ مِل جانْدے۔
شِنّدرپال دے پہاڑوں مُڑن تک سُرجِیت رائے لکھّاں رُپئے ڈکار چُکّا سی۔ سُوہ مِلدے ہی شِنّدرپال نے آپنھا ہِسّا منّگِیا۔ سُرجِیت رائے جھگّا چُکّ گِیا۔ شِنّدرپال بدلا لَینھا چاہُنّدا سی۔
بہُتے نہِں تاں کُجھّ کُ پِنّڈ وْالِیاں نوُں اُیہ ناتھ دے وْرُدھّ بھُگتا سکدا سی۔
کُجھّ جُونِیاراں نوُں ججّاں نال گِلا سی۔ اُہ دیکھ۔دیکھ ٹِکے کڈھّدے سن۔ جُونِیاراں دا بنھدا ہکّ وْی نہِں دِنّدے۔ سِنِیار دی جھولی۔ جھ ہی بھردے رہِنّدے ہن۔
منّگت رائے نوُں گِلا سی کِہ ناتھ ساہِب نے ہالے تک اُس نوُں اِکّ وْار وْی لوکل کمِشن نِیُکت نہِں سی کِیتا۔ اُسدے نال دے کئ۔کئ وْار موٹِیاں فِساں اُگراہ چُکّے سن۔ جدوں وْی اُس نے ججّ کول روس پرگٹ کِیتا، اُس نوُں اِکو جوْاب مِلِیا۔ غلتی نال اُس دا ناں لِسٹ وْچوں کٹّیا گِئَے۔ ہُنھ ناں دُبارا لِکھ لِیا گِئَے۔ اگلی وْار اُسے دا نںبر لگّیگا۔ نا دُبارا کدے اُس دا ناں لِکھِیا گِیا، نا اُس نوُں کمِشن مِلِیا۔
اُس نوُں اِہ وْی گِلا سی کِہ بہُتے کمِشن بھنّڈاری جاں چہِل دے جُونِیاراں نوُں مِلدے سن۔ کارن کِسے توں لُکے نہِں سن۔

بھنڈاری دی سولن کوٹھی ہےَ۔ جُون مہینے دِیاں چھُٹّیاں اُہ اُتھے ہی گُذاردا ہےَ۔ اُتھے مہماناں نوُں شراب دے نال-نال شباب وْی مِلدا ہےَ۔
ہر وْرہے کوئ ججّ بھنڈاری دا مہمان ہُنّدا ہےَ۔ آپ تا بھنڈاری بُڈھّا ہو گِئَے۔ ہر کنّم وْچّ ججّاں دا ساتھ کوئ جُونِیار ہی نِبھاَونْدا ہےَ۔
چہل کول دو-دو کاراں ہن۔ کِسے وْی ججّ نے باہر-انّدر جانھا ہووْے تاں اُس دی کار ہاذر ہُنّدی ہےَ۔ کار نوُں ڈرائِیوْ کوئ جُونِیار کردا ہےَ۔ چہل گڈّی دی ٹَینْکی وْی پھُل کروْا کے دِنّدا ہےَ اتے ڈِگّی وْی۔
منّگت رائے کول تاں آپنھے سکُوٹر وْچّ تیل پوْاَونھ لئ پَیسے نہں ہُنّدے۔ اُہ ناتھ نوُں گڈّیاں وْچّ کِوْیں گھُمائے (
جُونِیاراں نال ہُنّدِیاں اِہ بیئِنسافِیاں بنّد ہونھِیاں ہی چاہِیدِیاں سن۔
نَوجوْاناں دے جوش نوُں نا کِسے سِنِیار دی نسِیہت ٹھلّہ سکی، نا کِسے ججّ دی دھمکی۔
بار دی مِیٹِنّگ بُلاَونھ لئ دستختی مُہنّم چلائ گئ۔ پہلے ہی دِن اِکّ سَو ستّراں وْچوں اٹھاہٹاں دے دستخت ہو گئے۔
اگلے دِن ناتھ دے خِلاف متا پاس ہو گِیا۔
ججّ نال ٹکّر لَینھ دی تِیاری جنّگی پدھّر تے شُرُو ہو گئ۔

یاپنھے خِلاف پئے متے دی ناتھ نوُں کوئ پروْاہ نہِں سی۔ اِہ اناڑی وْکِیلاں دا اِکّ وْلوْلا سی، جِہڑا سمیں دی دھُوڑ وْچّ گُیاچ جانھا سی۔ گھُسمُسا ہُنّدِیاں ہی بار دا سکتّر کوٹھی آئِیا سی۔ پاس ہوئے متے دی نکل نال لِیائِیا سی۔ آئُنْدِیاں ہی اُس مافی منّگی سی۔ اچانک وْا-وْرولا جِہا اُٹھّ کھڑوتا سی۔ گھبراہٹ وْالی کوئ گلّ نہِں۔ سِنِیار وْکِیل ناتھ دے نال سن۔ اِہناں وْہلڑاں نوُں کَونھ پُچھّدےَ (
سکتّر نے اِکّ راذ دی گلّ دسّی۔ ہائُوس نے متے دِیاں نکلاں نوُں بہُت تھائِیں بھیجنھ دی سِفارش کِیتی سی۔ کُجھّ کاپِیاں سکتّر نے ہذم کر لئِییاں۔ باکی ناتھ ڈکار لئے۔
رجِسٹرِیاں چھوٹے ڈاکگھروں ہوئِییاں سن۔ اُتھوں لِفافے گُنّم کراَونھے ناتھ لئ کھبّے ہتھّ دی کھیڈ سی۔
پتّرکاراں نوُں وْی آکھِیا گِیا سی، اُہ خبراں بھیجنھ انّگریذی اخبار دے پتّرکار سِیانھے سن۔ بلَیک-میل کرن وْالِییاں خبراں کدے نہِں بھیجدے۔ ہِنّدی وْالے سکتّر دے وْاکِف سن۔ اِشارے نال سکتّر نے اُہناں نوُں سمجھا دِتّا سی۔ ججّ ساہِب کنّم آئُنھ وْالے بنّدے سن، خبر نا بھیجی جاوْے۔ بسّ پنّجابی اخباراں دے پتّرکاراں دا اِنّتذام کرنا باکی سی۔ اُہناں نوُں پُچکارن نئ اِکّ ہَولدار کافی سی۔
کئ ہور وْکِیلاں دے فون آئے۔ ناتھ نال اُہناں آپنھی وْفاداری پرگٹائ۔ اُہناں وْی یکِین دِوْائِیا۔ مُنّڈے-کھُنّڈے جِنّنا مرذی رَولا پا لَینھ۔ اُہ آپنھے اِکّ وْی سائِل نوُں ججّ دے خِلاف ساہ نہِں کڈھّنھ دینھگے۔
اَیس ڈی اَیم اتے ڈِپٹی وْی چکّر لا گئے۔ اُہناں لائِک کوئ سیوْا ہووْے تاں اُہ ہاذر سن۔ اُہ چَووْی گھنّٹے وْکِیلاں دے جائِذ-نجائِذ کنّم کردے ہن۔ وْکِیل ہُنھ افسراں دے کنّم نہِں آئُنھگے، پھیر کدوں آئُنھگے (
سِیاسی بنّدِیاں دے وْی فون آئے۔ کِسے سِیاسی دبااا دی ذرُورت ہووْے تاں بِناں جھِجک اُہناں نوُں دسّیا جاوْے۔
چارے پاسِئُں مِلنھ وْالی اِس ہمائِت نال ناتھ دے ہَوسلے بُلنّد ہونھ لگّے۔

متے، پڑتالاں وْیسے وْی ناتھ لئ نوْیں نہں سن۔ اُس دی کوئ نا کوئ پڑتال چلّدی ہی رہِنّدی سی۔ پڑتالاں دے اِس لنّبے اِتہاس توں اُس نے کئ سبک سِکھّے سن۔ جدوں چار پَیسے پلّے ہونھ تاں کوئ کِسے دا کُجھّ نہں وْگاڑ سکدا۔ اِہ پہلا سبک سی۔ جِنُں-جِنُں پڑتالاں دی لِسٹ لنّبی ہُنّدی گئ، تِنُں-تِنُں پَیسے اِکٹھّے کرن وْالے اُس دے پھَوڑے دی رفتار وْی تیذ ہُنّدی گئ۔

دُوجے سبک تہت اُہ اُپر بنھا کے رکھّدا سی۔ رجِسٹرار اُس دے ساہ وْچّ ساہ لَینْدا سی۔ ہائِیکورٹ دے ججّاں وْچّ دو دھڑے سن۔ بھارُو دھڑا ہمیشا اُس دی جیب وْچّ رہِنّدا سی۔ کمائِیا دھن اُہ اِہناں کنّماں ،تے کھُلّہ کے خرچدا سی۔

آنُنھ وْالے فوناں دی وْدھدی گِنھتی ناتھ لئ چِنّتا دا کارن بنھن لگّی۔ اِنّنے فوناں دا متلب سی کِہ خبر سارے اِلاکے وْچّ پھَیل چُکّی سی۔ افوْاہاں دا بذار وْی گرم سی۔ خبر اگّے تورن وْالا ہر آدمی آپنھے وْلّوں وْی مِرچ-مسالا لاَونْدا سی۔ اجِہے لوکاں راہں کئ اجِہے پول کھُلّہ رہے سن، جِنہاں دا ہالے تک نا سنّمتی نوُں پتا سی، نا سَیلّ نوُں۔ اِہ رُجھان خترناک سی۔ کُجھّ وْکِیلاں دے فون آ چُکّے سن۔ جِہڑے خاموش سن، متلب سی کِہ اُہناں دا ناتھ نال من-مُٹاوْ سی۔ اجِہے وْکِیلاں نال ناتھ خُد سنّپرک کائِم کرن لگّا۔ سہائِتا لئ تِنّنوں مَیجِسٹریٹ کوٹھی بُلا لئے۔ کِسے مَیجِسٹریٹ دا کِسے وْکِیل نال یارانا سی اتے کِسے دا کِسے نال۔ اِکّ نے دو-دو وْکِیل کابُو کر لئے تاں وْی مسلا ہلّ ہو جانھا سی۔

ععع بسّ جی مُنّڈِیاں نے دھکّے نال دستخت کرا لئے۔ منوں اسِں تُہاڈے نال ہاں۔ غغغ وْکِیلاں دا اجِہا روْاّیا اُتشاہ-جنک سی۔

کِسے-کِسے نے گِلا شِکوْا وْی پرگٹ کِیتا۔ اِکّ-دو نے نسِیہت وْی کِیتی۔

ععع ہر کنّم پَیسے نال نا تولِیا کرو۔ کدے-کدے اِنساف وْی کرِیا کرو۔ غغغ کنّناں ،چ تیل پائ ناتھ سبھ کُجھّ سُنھدا رِہا۔ ماڑی گھڑی لنّگھاَونھ لئ ہر ترہاں دا وْاادا کردا رِہا۔

اگّے توں کوئ شِکائِت نہں آئیگی۔ گِلے-شِکوْے آپسی گلّبات راہں نجِٹھّ لئے جانھگے۔ ہال دی گھڑی متا وْاپس لَینھ وْچّ ناتھ دی مدد کِیتی

جاوْے۔ سِنِیار تاں منّن گئے، جُونِیاراں نوُں منَاونھ وْ ِچّ دِکّت آئُنھ لگّی۔ ٹانْوْا۔ٹلّا جُونِیار ہی ناتھ دے کابُو آئِیا۔ بہُتے مانْہ دے آٹے وْانْگ آکڑے رہے۔

ععع جدوں سِنِیار وْکِل میرے نال ہن تاں مَینُوں اِہناں ٹٹُّویاں دی کی پروْاہ ہےَ (ععع سوچدے ناتھ نے مَیجسِٹریٹاں دا سہیوگ لئ دھنّنوْاد کِیتا۔ جام کھڑکائے اتے ارام نال سَوں گِیا۔

سوْیرے جدوں اخباراں چُگّیاں تاں موٹِیاں۔موٹِیاں سُرخِیاں وْ ِچّ آپنھا ناں نذر آئِیا۔

اِہ کی بھانھا وْرت گِیا (ناتھ دے ہتھّ۔پَیر پھُلّ گئے۔ اُس نے تاں اِکّ۔اِکّ پتّرکار نال سنّپرک کائِم کِیتا سی۔ اُہناں نوُں خبراں بھیجنھوں وْرجِیا سی۔ متے دِیاں نکلاں وْاپس منّگوْا کے بوجھے پا لئِییاں سن۔ پھیر اِہ خبراں کِس نے بھیجِیاں (

اِس توں سپشّٹ سی کِہ رجِسٹرِیاں وْی رستے وْ ِچّ جام نہِں ہونھگِیاں۔ اُہ وْی آپنھی۔آپنھی منّذِل ،تے پہُنّچ کے رہِنھگِیاں۔

بدنامی دی ناتھ نوُں کوئ پروْاہ نہِں سی۔ خبراں نال کِہڑا اُس دِیا دھِیاں دا رِشتا چھُٹّ جانھا سی۔

ہائِیکورٹ دا پالا مار رِہا سی۔ اجِہیاں خبراں نال ہائِیکورٹ گنّبھِیر نوٹِس لَینْدی سی۔ خبراں دے آدھار ،تے ہی پڑتال شُرُو کر دِنّدی ہےَ۔

ناتھ چاہُنّدا سی، اجّ ہی ہائِیکورٹ پُجّ کے کوئ اِنّتذام کِیتا جاوْے۔

پہِلے دِن ہی چھُٹّی لےَ کے بھجّنھا وْی موک مارن برابر سی۔ اِس ترہاں وْ ِرودھِیاں نوُں شہِ مِلنھی سی۔

چنّڈِیگڑھ اُس نوُں اِکّ۔دو دِن ٹھہِر کے جانھا چاہِیدا سی۔

دیر کرن نال ہنیر وْی پےَ سکدا سی۔ لنّگھِیا سماں ہتھّ نہِں سی آئُنھا۔

آپنھے بنّدِیاں نے آکھنھا سی۔ پہِلاں کِئُں نہِں دسّیا۔ بُرائ نوُں جلدی توں جلدی کُچل دینھا چاہِیدا سی۔

ہور نہِں تاں رجِسٹرار ساہِب دے نوٹِس وْ ِچّ تاں لِیانْدا ہی جاوْے۔

رجِسٹرار ناتھ ،تے مِہربان سی۔

رجِسٹرار نوُں فون کھڑکائِیا گیِا۔ وْیسے تاں شام تک سبھ ٹھیک ہو جائیگا۔ پھیر وْی جے لوڑ پئے تاں اُہ دو کُ دِن لنّگھا لَینھ۔ پچھّوں ناتھ آپے سنّبھال لئیگا۔
رجِسٹرار نے ناتھ دی پِٹھّ تھاپڑی۔ وْڈّے بھرا دے ہُنّدے اُس نوُں فِکر کرن دی کوئ لوڑ نہِں۔ سنّکٹ ٹل گِیا تاں ٹھیک، نہِں تاں بسّ فون ہی کافی سی۔ پھیر رجِسٹرار جانھے، اُس دا کنّم جانھے۔
رجِسٹرار دی ہلّا-شیری نال ناتھ دی گھبراہٹ گھٹّ گئ۔ دلیری ،چ آئِیا ناتھ سِیاسی چالاں چلّنھ لگّا۔
ادالت ،چ آئُنْدِیاں ہی اُس نے بار دے پردھان اتے سکتّر نوُں بُلائِیا۔ اُہناں نال گِلا پرگٹ کِیتا۔ ناتھ نے تاں کدے اُہناں دا بُرا نہِں کِیتا۔ ہمیشاں اُہناں دا خِیال رکھّیا سی۔ وْدھّو-وْدھّ مُکدّمے اُہناں دے ہکّ وْچّ کِیتے ہن۔ ناتھ دی مِہربانی سدکا اُہناں دی وْکالت دُگّنھی-تِگّنھی ہو گئ سی۔ اُہناں دے پردھان، سکتّر ہُنّدِیاں ناتھ دے خِلاف اِہ سبھ کُجھّ نہِں سی ہونھا چاہِیدا۔ ناتھ ساہِب ٹھیک آکھدے سن، پر مجبُور سن۔ سچّ وْی اِہ سی کِہ اُہناں دے ہتھّ-وْسّ کُجھّ رِہا ہی نہِں سی۔ وْکِیلاں وْچّ روہ دی جوْالا بھڑک اُٹھّی سی۔ جِنہاں وْکِیلاں دے مُونّہ وْچّ بول نہِں سی، کلّہ اُہ وْی شیراں وْانْگ گرج رہے سن۔
ععع چلو جو ہو گِیا، سو ہو گِیا۔ اگّوں توں کوئ کاروْائ نہِں ہونھی چاہِیدی۔ متے نوُں اِتھے ہی دبّ دِؤ۔ اِس مسلے ،تے ہور مِیٹِنّگ نہِں ہونھی چاہِیدی۔ سَیلّ وْالِیاں نوُں کوئ لِسٹ نا دِتّی جاوْے۔ تُسِں میرا ساتھ دِؤ، باکی مَیں آپے سنّبھال لوْانْگا۔ غغغ ناتھ اِس ترہاں ہُکم جھاڑ رِہا سی جِوْیں ساہمنھے اہُدیداراں دی تھاں مُلذم کھڑے ہونھ۔
پردھان، سکتّر نے پَیراں ،تے پانھی نا پَینھ دِتّا۔ کلّہ دے تُفان نے اُہناں دِیاں جڑھاں وْی اُکھاڑ دِتّیاں سن۔ ہُنھ ہُکم مُنّڈِیاں دا چلّدا سی۔ اُہ مہِذ ربڑ دی موہر بنھ کے رہِ گئے سن۔ آپنھے تَور ،تے اُہ کوئ وْاادا نہِں سی کر سکدے۔

اہُدیداراں دا من کنّب رہا سی۔ اُہناں دا دھِیان باہر اتے کنّن انّدر وْلّ سن۔
کوئ وْساہ نہں، باہر جُونِار وْکِل اُہناں دی ناکابنّدی کری بَیٹھے ہونھ۔
ججّ اتے اُہناں وْچکار ہو رہی گلّبات سُنھ رہے ہونھ۔
اہُدیداراں نوُں آپنھے کلّہ دے کِتے ،تے پچھتاوْا سی۔
جُونِار وْکِلاں وْلّوں سُبہا ہی اُہناں نوُں جھانْڑاں پےَ چُگّیاں سن۔ اُہناں نوُں سکتّر دے ججّ دی کوٹھی جانھ اتے پردھان دے فون کرن دی بھِنھک پےَ چُکّی سی۔
پردھان، سکتّر نے کوئ ہور غلتی کِتی تاں اُہناں خِلاف وْی متا پےَ سکدا ہےَ۔ اُہ کولیاں دی دلالی وْچّ مُونّہ کالا کِنُں کرن (
ناتھ پرتی اُہناں دے من وْچّ پہلاں وْالی شردھا وْی نہں سی رہی۔ جِس ترہاں دِیاں کہانھیاں پردھان، سکتّر نوُں سُنھن نوُں مِل رہِیاں سن، جے اُہ سچّ سن تاں ناتھ وْرگے ججّ دے خِلاف کاروْائ ہونھی ہی چاہِیدی سی۔
پردھان، سکتّر کھہڑا چھُڈاَونھ لئ اُتاوْلے پَینھ لگّے۔
ناتھ نوُں ساہمنھِنُں کوئ ٹھوس ہُنّگارا مِلدا نذر نا آئِیا۔ بدلے ہالات مُتابک اُس نوُں آپنھے نوْابی ہُکماں وْچّ تبدِیلی لِآئُنھی پئ۔
ععع جے تُہاڈی کوئ مجبُوری ہےَ تاں اِکّ-دو سِنِیار وْکِیل ہور بُلا لؤ۔
آپسی متّبھید دُور کر لَینْدے ہاں۔ میری غلتی ہوئ، مَیں مُیافی منّگ لوْانْگا
 ... ۔ غغغ ...پر آہ بانْدراں ساہمنھے آپاں نہں جھُکنھا
ععع اِس وْار وْاگڈور بانْدراں دے ہتھّ ہےَ ...پھیر وْی اسِں کوشِش کر کے دیکھدے ہاں۔ غغغ آکھدے اہُدیدار اُٹھّ کھڑوتے۔
ععع پھیر کدوں دسّوگے (ععع اُہناں دے سوْاگت وْچّ ناتھ وْی اُٹھّ کھڑوتا۔
ععع شام تک۔ غغغ
ععع نہں لنّچ ،چ مِلنھا۔ ذرا سِیاسی ڈھنّگ نال نجِٹھّنھا۔ غغغ ناتھ دے ترلے اہُدیداراں دا دروْاذے تک پچھّا کردے رہے۔
اہُدیداراں نے نا کوئ کوشِش کرنی سی، نا کِتی۔ نا اُہ لنّچ ٹائِم ،چ ججّ نوُں مِلے، نا شام نوُں۔
جدوں سمسّیا ہلّ ہُنّدی نذر نا آئ تاں ناتھ چنڈِیگڑھ نوُں چڑھ گِیا۔

چنڈیگڑھوں مُڑیا ناتھ مُڑ گِدّڑوں شیر بنھ گیا۔
ہائیکورٹ ،چ اُس دے گُٹ دے ججّاں نے اُس دی پٹھّ تھاپڑی۔ چیف جسٹِس وْی اُہناں دے گرُپّ دا ہےَ اتے وْ ِجلَینْس ججّ وْی۔ اجِہیاں بِسیاں خبراں چھپدِیاں ہن۔ سَینْکڑے متے پَینْدے ہن۔ جے ہائیکورٹ اجِہیاں چھوٹِیاں-چھوٹِیاں گلّاں وْلّ دھِیان دینھ لگّے تاں ہو گئے فَیسلے۔ ججّ دا کنّم اجِب ترہاں دا ہےَ۔ اِکّ دھِر نے نراذ ہونھا ہی ہےَ۔ نراذ دھِر نے ججّ ،تے چِکّڑ وْی سُٹّنھا ہےَ۔ جے ہائ کورٹ ججّ دے ہر کنّم وْ ِچّ مِن-میکھ کردی رہے تاں ججّ نِڈرتا اتے نِرپکھتا نال کنّم کِوْیں کرنگے (رجِسٹرار نے خُشخبری سُنھائ۔ پہِلا متا اُہ پی چُکّا سی۔ خبراں جاں متا چیف جسٹِس دے پیش ہی نہِں کِیتا۔ جدوں بانْس ہی نا رِہا تاں بنّسری کِتھوں وْجّیگی (
ناتھ نوُں اِکّ تاڑنا وْی کِہتی۔ اِس پُیاڑے دا جڑھ بنّٹی کتل کیس سی۔ اُہ نِجّی دِلچسپی لَینھی چھڈّ دیوْے۔ کِسے نا کِسے بہانے لنّبی تارِیخ پا دیوْے۔ آپے ساڑھستی ٹل جائیگی۔
مُڑ ہفتا بھر نا بار نے سُدھّ لئ، نا سَیلّ نے۔
سبھ نوُں آس سی، کاروْائ آپے ہوئیگی۔ پڑتال لئ ججّ بِٹھائِیا جائیگا۔
دوشاں دی پُشٹی لئ ججّ سبُوت منّگیگا۔ اُہ سبُوت اِکٹھّے کردے رہے۔
اِکّ ہفتا ہور لنّگھ گِیا۔ پھیر وْی کوئ کاروْائ نا ہوئ۔
بار وْ ِچّ گھُسر-مُسر ہونھ لگّی۔ دال وْ ِچّ کُجھّ کالا ہےَ۔
ناتھ دی رسّے چبّنھ دی آدت وْی کائِم سی۔ مَوکا تاڑ کے اُہ اسامی بٹور لَینْدا سی۔
سُلگدی اگّ اُس سمیں بھانْبڑ بنھ گئ جدوں ہائ کورٹ کِسے کنّم گئے موہن جی نوُں پتا لگّا کِہ اُتھے تاں وْائ-دھائ وْی نہِں۔ کلرک توں لےَ کے رجِسٹرار تک نوُں نا متے دا اِلم ہےَ، نا خبراں دا۔
جُونِاراں دے انُرودھ ،تے مُڑ مِیٹِنّگ بُلائ گئ۔
اِس وْار فَیسلا ہوئِیا کِہ وْکِلاں دا اِکّ وْفد چیف جسٹِس نوُں مِلے۔ اُہ وْفد ناتھ وْ ِرُدھّ اِکٹھّے کِیتے سبُوتاں دا چِٹھّا خُد چِیف اگّے پیش کرے۔

سُرجِیت ہوئ بسّ-سٹَینْڈ اَیکشن کمیٹی نے وْی آپنھے دُکھڑے رونھ دا من بنھا لِیا۔
جدوں سبھ جا رہے سن تاں سنّگھرش سنّمتی پِچھّے کِنُں رہے (اِکّ وْفد اُس دا وْی جائیگا۔
ایڈے وْڈّے وْفد نوُں دیکھ کے رجِسٹرار دے پَیراں ہیٹھوں ذمِن کھِسکنھ لگّی۔ پُوری تندیہی نال اُہ وْفد نوُں ٹرکاَونھ لگّا۔ پَیر-پَیر ،تے جھُوٹھ بولنھ لگّا۔
پہلاں کہنّدا ہائ کورٹ وْچّ کوئ متا آئِیا ہی نہِں۔
بار نے اِکّ سرٹِفِکیٹ پیش کِیتا۔ پوسٹ-آفِس وْالِیاں تسدِیک کِیتا سی کِہ رجِسٹری ہائِیکورٹ دے پھلانھے کلرک نے پھلانھی تارِیخ نوُں وْسُول کِیتی سی۔
سرٹِفِکیٹ دیکھ کے رجِسٹرار نے پَینْترْا بدلِیا۔
ععع اچھّا) اُہ متا□ □ ... ۔ اُہ تاں کدوں دا فائِل ہو گِیا □ □ ...۔
غغغ
بار وْالِیاں کارن پُچھّیا تاں پتا لگّا، وْکِیلاں دا اِکّ وْفد چنڈِیگڑھ آئِیا سی۔ کُجھّ نے دسّیا سی، متے ،تے اُہناں دے دستخت دھکّے نال کروْائے گئے سن۔ کُجھّ نے لِکھ کے دِتّا سی کِہ متے ،تے ہوئے اُہناں دے دستخت جاالی سن۔ اُہناں نوُں ناتھ نال کوئ گِلا نہِں سی۔
اِہ سراسر جھُوٹھ سی۔ سَیلّ اتے جُونِیار وْکِیلاں نے باکی وْکِیلاں ،تے برابر نذر رکھّی سی۔ نا کوئ وْکِیل چنڈِیگڑھ آئِیا سی نا کِسے نے کُجھّ لِکھ کے دِتّا سی۔ اِہ من-گھڑت کہانھی سی، جِہڑی وْکِیلاں وْچّ پھُٹّ پاَونھ اتے ناتھ نوُں بچاَونھ لئ گھڑی گئ سی۔
وْفد نے منّگ کِیتی، اُہ لِکھت اُس نوُں دِکھائ جاوْے۔
ماملا گُپت سی، رجِسٹرار اجِہا نہِں کر سکدا۔
کی ماجرا ہےَ، وْفد دی سمجھ آ گِیا۔ رجِسٹرار ناتھ دا ہی دُوسرا رُوپ سی۔ لِکھت نہِں دِکھاَونھی تاں وْفد نوُں چِیف جسٹِس نال مِلائِیا جاوْے۔
رجِسٹرار پھیر ٹنّگ اڑاَونھ لگّا۔ چِیف نوُں مِلنھ دا اِکّ ذابتا ہےَ۔ اُس دی پالنھا کِیتی جاوْے۔

وْفد نوُں رجِسٹرار ،تے بھروسا ہی نہیں سی رہِا۔ پہلی شِکائِت اُسے نے خُرد-بُرد کِیتی سی۔ دُوجی کِنُں نہیں کریگا (جابتے انُسار اُہ دُوجی شِکائِت رجِسٹرار نوُں دینھ لئ تِیار نہی سی۔
وْفد آپنھی شِکائِت چِیف اگّے ہی پیش کریگا۔ جے رجِسٹرار وْفد نوُں چَینْبر وْچّ نہیں مِلنھ دیوْیگا تاں وْفد چِیف دی کوٹھی جائیگا۔ چِیف کوٹھی مِلنھوں نانْہ کریگا تاں وْفد دھرنا دیوْیگا، بھُکھّ ہڑتال کریگا۔ پرَیس کانفرنّس بُلائیگا۔
پانھی جدوں سِروں لنّگھنھ لگّا تاں رجِسٹرار جھُکنھ لگّا۔
ہَولی-ہَولی رجِسٹرار نے وْفد نوُں ٹھنّڈھا کِیتا۔
وْفد توں مَیمورَینْڈم لِیا۔ مَیمورَینْڈم نال لگّے کیساں دی گھوکھ کِیتی۔ ہلفِیا بِیان پڑھے۔ پھیر مِسل تِیار کر کے چِیف دے پیش کر دِتّی۔
چِیف نے وْفد نوُں ٹھنّڈھے دِماغ نال سُنھِیا۔
تُرنّت وْچِلَینْس ججّ نوُں بُلائِیا۔ سارے کاغذ-پتّر اُس دے ہوْالے کِیتے۔
وْچِلَینْس ججّ فَورن پڑتال کرے۔ ہفتے دے انّدر-انّدر رِپورٹ پیش کرے۔
وْچِلَینْس ججّ نوُں ہُکم سُنھائِیا۔
بنّٹی کتل کیس دی کاروْائ اِکّ مہِنے لئ روک دِتّی گئ۔
خُش ہوئِیا وْفد وْچِلَینْس ججّ دی اُڈِیک کرن لگّا۔
سنّمتی، سَیلّ اتے جُونِیار سبھ دُکھی دھِراں نال رابتا رکھّنھ لگّے۔ اُہ نِدھڑک ہو کے گوْاہی دینھ۔ سبھ نوُں سمجھاَونھ لگّے۔
ععع ججّ دی پڑتال ہونھی ہےَ۔ غغغ اِہ سُنھ کے کئ ہور دھِراں وْی دلیری پھڑ گئِییاں۔ اُہناں وْی آپنھے ہلفِیا بِیان تسدِیک کرا لئے۔
سَیلّ دے ہَوسلے بُلنّد سن۔ وْچِلَینْس ججّ دے آئُنْدِیاں ہی ناتھ دی پھٹّی پُچّ جانھی سی۔
پر وْچِلَینْس ججّ سی کِہ آ ہی نہیں سی رہِا۔
اگّے-تھگّے لوکاں دے ہَوسلے ڈھہِن لگّے، نِراش ہو کے اُہ مُڑ کنّمِیں-دھنّدِیں رُجھّ گئے۔
ناتھ اِس سُستی دا فائِدا اُٹھاَونھ لگّا۔ اُس نوُں اجِہے کیساں دی لِسٹ مِل چُکّی سی، جِنہاں وْچّ اُس ،تے پَیسے لَینھ دا دوش لائِیا گِیا سی۔

وْ ِجلَینْس ججّ وْلّوں اُسنُوں دھِراں نال سنّپرک کرن لئ کھُلّہا سماں دِتّا گِیا سی۔ اُس سمیں دا اُہ فائِدا اُٹھاَونْدا رِہا۔
کِسے دھِر دا کوئ رِشتیدار بُلائِیا گِیا۔ رِشتیدار وْلّوں دھِر نوُں سمجھائِیا گِیا۔
ععع بھلِیا لوکا، مُورکھاں پچھّے لگّ کے مُورکھ کِنُں بنھدا ہَیں (پڑتال ہائ کورٹ کر رہی ہےَ۔ جے تُوں آکھ دِتّا، پَیسے دے کے کیس کرائِیا ہےَ تاں اُہ فَیسلا ردّ نہِں کر دیوُ (آپنھے پَیر ،تے آپ کُہاڑا کِنُں ماردَیں (ععع کُجھّ سمجھ گئے۔
جِہڑے نا سمجھے، اُہناں نوُں تھانھے بُلائِیا گِیا۔ کِسے ہور کیس دی آڑ وْ ِچّ ڈرائِیا۔دھمکائِیا گِیا۔
کُجھّ ڈر گئے۔
جِہڑے نا ڈرے، اُہناں نوُں ادھّ۔پچدھّ پَیسے موڑ کے وْ ِرائِیا گِیا۔
وْکِیلاں وْ ِچّ وْی بھنّن۔توڑ کِیتی گئ۔ کِسے دا سالا لِیانْدا گِیا، کِسے دا جِنجا۔ کِسے نوُں چُپّ رہِنھ دا ہُکم سِیاسی پارٹی نے دِتّا، کِسے نوُں کِسے سبھا سوسائِٹی نے۔ کُجھّ دا مِنّنت۔ترلا کِیتا۔ کُجھّ نوُں لالچ دِتّا۔
جدوں سبھ اچھّا ہو گِیا تاں وْ ِجلَینْس ججّ نوُں بُلائِیا گِیا۔
ججّ دے اچانک آ دھمکنھ ،تے بار نوُں ہتھّاں۔پَیراں دی پےَ گئ۔ فرِیادِیاں نوُں اِکٹھّے کرن لئ کیوْل اٹھارہاں گھنّٹے مِلے سن۔
پڑتال دا دِن اَیتوْار رکھّیا گِیا۔ بہُتے وْکِیل سُوچنا مِلنھ توں پہِلاں ہی پنّڈاں نوُں تُر چُکّے سن۔
سارے فرِیادِیاں نال سنّپرک نا ہو سکِیا۔ جِنہاں نال ہوئِیا اُہ مجبُور سن۔
کِسے نے وْ ِیاہ جانھا سی، کِسے نے غمی۔
کُجھّ دھِراں نوُں مُکرا لِیا گِیا سی۔ کُجھّ نوُں کھِسکا لِیا گِیا سی۔ کوئ تھانھے بنّد سی۔ کوئ کِسے افسر دی کوٹھی۔
ججّ دے پیش کرن لئ بار نوُں اِکّ وْی فرِیادی نہِں سی لبھّا۔
گھوکھ کرن ،تے پتا لگّا اِنّجھ گِنھی۔مِتھی سازِش تہِت ہوئِیا سی۔ ناتھ نوُں کئ دِن پہِلاں ہی ٹُور۔پروگرام بھیج دِتّا گِیا سی۔ بار نوُں جانھ۔بُجھ کے ہنیرے وْ ِچّ رکھّیا گِیا سی۔

وْ ِجلَینْس ججّ نے ناتھ نوُں سمجھائیا سی، کِوْیں نا کِوْیں اُہ اُس نوُں اِکّ وْار بیرنّگ موڑ دیوْے۔ مُڑ پڑتال لئ اُہ شہر پَیر نہِں پائیگا، بھاوْیں سارا شہر ناتھ دے خِلاف بھُگتنھ لئ تِیار ہو جاوْے۔
اِنّجھ ہی ہو رِہا سی۔ وْ ِجلَینْس ججّ پُورے چار گھنّٹے رَیسٹ ہائُوس وْ ِچّ بَیٹھا رِہا۔ اِکّ وْی فرِیادی اُس ساہمنھے پیش نا ہوئیا۔
وْاپس جانھ توں پہلاں وْ ِجلَینْس ججّ نے پتوْنّتیاں نوُں بُلائیا۔ اُہناں نوُں مِل کے چلّنھ دا اُپدیش دِتّا۔ بار اتے بَینْچ اِکو گڈّی دے دو پہئے سن۔ جِنّنا چِر مِل کے نہِں چلّنھگے، اِنساف وْالی گڈّی نہِں رِڑھیگی۔
سَیلّ وْالے اِہناں موموٹھگنھیاں گلّاں وْ ِچّ آئُنھ وْالے نہِں سن۔ اُہناں نوُں سبُوت پیش کرن دے مَوکے توں جانھ-بُجھ کے وْانْجھیاں رکھّیا گِیا سی۔
پڑتال نِرپکھّ نہِں سی۔ اُس نوُں اِکّ مَوکا ہور دِتّا جِاوْے۔
ججّ وْ ِہلا نہِں سی۔ ہائ کورٹ وْلّوں اُس نوُں پہلاں ہی بہُت گھٹّ سماں دِتّا گِیا۔ اُہ دُبارا نہِں آ سکدا۔ کوئ سبُوت پیش کرنا ہےَ تاں اج ہی کرو۔
نہِں اُہ سمجھیگا، اُہناں کول آکھنھ لئ کُجھّ نہِں۔
وْ ِجلَینْس ججّ وْلّوں اِکّ راذِنناما ٹائِیپ کروْائِیا گِیا۔ جِنہاں-جِنہاں وْکِلاں نوُں پڑتال ،تے تسلّی سی، اُہ دستخت کر دینھ باکِیاں دی مرذی۔
روہ ،چ آئے جُونِیاراں نے راذِنناما پاڑ دِتّا۔ ججّ پڑتال لئ آئِیا سی، نا کِہ راذِنناما لئ۔ اُہ آپنھے ادھِکار-کھیتر توں باہر جا رِہےَ۔
پاسا پُٹھّا پَینْدے دیکھ کے وْ ِجلَینْس ججّ نرم ہونھ لگّا۔
دو دِناں دا سماں ہور دِتّا گِیا۔ جے اُہناں کول کوئ گوْاہ ہووْے تاں اُس نوُں چنّڈِیگڑھ لِیا کے بھُگتا لِیا جاوْے۔
سَیلّ نے چنّڈِیگڑھ دے کئ چکّر لائے۔ کُجھّ پلّے نا پیا۔ جدوں گوْاہ جانْدے، ججّ نا ہُنّدا۔ جدوں ججّ ہُنّدا، گوْاہ نا جانْدے۔
کھِچّ-دھُوہ کر کے کُجھّ ہی گوْاہ بھُگت سکے۔
وْ ِجلَینْس ججّ دے رِپورٹ پیش کرن دے اِکّ مہِنا بااد تک وْی جدوں کوئ کاروْائ نا ہوئ تاں بار نوُں مُڑ وْفد لےَ کے چنّڈِیگڑھ جانھا پیا۔
اِش وْار چِنف وْی اُہناں دی گلّ سُنھن نوُں تِیار نہِں سی۔ سَیلّ وْالے نِجّی دُشمنھِیاں کڈھّ رہے سن۔ ججّ نوُں جانھ-بُجھ کے بدنام کر رہے سن۔

سَیشن ججّ اتے وْ ِچلَینْس ججّ دی رِپورٹ آ چُکّی سی۔ کُجھ سِنِیار وْکِل ناتھ دے ہکّ وْ ِچّ بھُگتے سن۔ کئ دھِراں دے بِیان کلمبنّد ہوئے سن۔ کُجھ دھِراں نوُں چِیف نے خُد سُنھِیا سی۔ ججّ ،تے لگّے سبھ دوش جھُوٹھے سابت ہوئے سن۔ شِکائِت خارج ہو چُکّی سی۔

اِہ سبھ کدوں اتے کِتھے ہوئِیا (اِس بارے وْفد نوُں کُجھّ نہِں سی دسّیا گِیا۔ جدوں کُتّی ہی چوراں نال مِل جائے تاں راکھی دی کِس توں آس رکھّی جائے (وْکِل پھِر وْی بِنّمت ہارن وْالے نہِں سن۔

ناتھ نوُں سبک سِکھاَونھ دا نوْاں راہ لبھّیا گِیا۔

سَیلّ-پکھّی وْکِلاں دا جدوں وْی کوئ کیس ناتھ دے لگّدا جھٹّ اِکّ درخاست دے دِتّی جانْدی۔ دھِر نوُں ججّ ،تے وْ ِشوْاس نہِں۔ کیس کِسے ہور ادالت وْ ِچّ تبدِیل کِیتا جائے۔ سبُوت وْجوں کُجھّ تتھّ پیش کِیتے جانْدے۔ ہلفِیا بِیان کدے دھِر دا لگّدا، کدے وْکِل دا۔

ہاسو-ہِنھی ستھِتی اُس سمیں پَیدا ہُنّدی، جدوں کیس تبدِیل کراَونھ دی درخاست دوہاں دھِراں وْلّوں آ جانْدی۔

مجبُور ہوئ ہائ کورٹ نوُں آئے دِن کوئ نا کوئ کیس ناتھ دی ادالت وْ ِچوں بدلنھا پَینْدا۔

ادالت خالی ہُنّدی جا رہی سی۔

بنّٹی کتل کیس دی تارِیخ نیڑے آئ تاں اُس وْ ِچّ وْی درخاست دِتّی گئ۔ دوشاں دی پُشٹی لئ دو-دو وْکِلاں نے ہلفِیا بِیان نتھّی کِیتے گئے۔

ججّ ،تے پہِلا دوش سی کِہ اُہ سرکاری دھِر نال رلِیا ہوئِیا سی۔ پہِلے دِن گوْاہ مُکّر گئے سن۔ دُوسرے دِن مُکّرن دی سنّبھاوْنا سی۔ کِوْیں نا کِوْیں اگلے دِن گوْاہاں نوُں ٹالِیا جاوْے۔ اِس آشے نوُں لےَ کے ناتھ، ڈِپٹی اتے سرکاری وْکِل دَوران مِیٹِنّگ ہوئ سی۔ جِس سادِش دے سبُوت وْجوں ٹَیلِیفون دے بِلّ پیش کِیتے گئے۔ پہِلا فون بچن سِنّگھ اتے ڈی ئے وْ ِچکار ہوئِیا سی، دُوجا ڈی ئے اتے سَیشن ججّ وْ ِچکار اتے تِجا سَیشن ججّ اتے ناتھ وْ ِچکار۔

اِہناں ہلفِیا بِیاناں نے ہائ کورٹ نوُں اُلجھا لِیا۔

ہلفِیا بِیاناں دی آڑ وْ ِچّ پرَیس وْالے دبّے مُردے وْی اُکھاڑن لگّے۔ ناتھ دِیاں ہیرا پھیرِیاں دے کِسّے آئے دِن اخباراں وْ ِچّ چھپنھ لگّے۔
جدوں لوکاں دا ججّ توں وْ ِشوْاس اُٹھّ گِیا تاں اُس نوُں تبدِیل کِئُں نہِں کِیتا جانْدا (جدوں لوک ججّ ،تے کُرپّشن دا دوش لا رہے ہن تاں پڑتال کھُ ّلہے۔آم کِئُں نہِں ہُنّدی (اِس وْار پرَیس دی آلوچنا دا کینْدر ہائ کورٹ بنھِیا سی۔
ہائ کورٹ دِیا آپنھِیاں سِماوْاں سن۔ جدوں ہتھّ آپنھی ہی پگّ نوُں پَینھ لگّے تاں دُوجے دی پگّ دا خِیال نہِں رہِنّدا۔
سَیلّ دی درخاست ردّ کِیتی گئ۔
کیس تبدِیل کرن دی تھاں ججّ تبدِیل کِیتا گِیا۔
ععع ججّ خِلاف لگّے دوشاں دی مُڑ پڑتال ہوئیگی۔ اُہ وْی کھُلّہی کچہِری وْ ِچّ۔ غغغ
اِہ ہُکم فُرمائِیا گِیا۔

ناتھ دی بدلی اتے مُڑ شُرُو ہوئ پڑتال نال سنّمتی دی چڑھ مچّی۔
ہُنھ پالا اتے مِتا بری ہو جانھگے۔ لوکاں وْچّ چرچا ہونھ لگّی۔
اِہ چرچا یُوْا سنّگھ لئ خترناک سی۔
سنّگھ دی ہونْد پہلاں ہی خترے وْچّ سی۔ بنّٹی دے کتل بااد سنّگھ دے سنّگٹھناتمک ڈھانْچے وْچّ تریڑ آ گئ سی۔ سمیں دے بِتنھ نال اِہ تریڑ وْدھدی جا رہی سی۔
ععع سنّگھ آپنھے اسل اُدیش توں بھٹک گِئے۔ سماج سیوْا دی تھاں اِس دا اُدیش بنّٹی کتل کیس دی پَیروْائ کرنا اتے افسراں دا ہتھّ-ٹھوکا بنھنا رہِ گِیا ہےَ۔ غغغ کُجھّ وْرکراں دی اِہ دھارنا بنھدی جا رہی سی۔
اِہ وْچار اُہ دھڑا رکھّدا سی، جِہڑے کِسے وْی مسلے نوُں ہتھّ پاَونھ توں پہلاں اُس مسلے دی تہِ تک جانھا پسنّد کردا سی۔
اِس دھڑے دی گھوکھ دسّدی سی کِہ پالا اتے مِتا نِردوش سن۔ اُہناں نوُں بیکسرُور سابت کرن لئ سنّمتی جِہڑے تتھّ پیش کر رہی سی، اُہ ٹھِک سن۔ اِہ وْرکر آپنھے نیتاوْاں توں پُچھّدے سن کِہ بِناں متلب سنّمتی نوُں اَیڈا وْڈّا جہّاد چھیڑن دی کی لوڑ سی (نا سنّمتی نال کوئ دُشمنھی سی، نا اُس دی پالے اتے مِتے نال کوئ دوستی سی۔ سنّمتی دا اِکو-اِکّ اُدیش پالے اتے مِتے نوُں بری کراَونھا ہی نہِں، اُہ اسل کاتلاں نوُں وْی پھڑاَونھا چاہُنّدی سی۔ سنّگھ جے پُلِس دی ہاں وْچّ ہاں مِلاَونْدا رِہا تاں اسل کاتل بچ نِکلنھگے۔
اِہ دھڑا سنّگھ دے اُس فَیسلے دی وْی نِنّدِیا کردا سی جِس انُسار اُہناں بابے دا جلُوس کڈھّیا سی۔ ہُنھ اِہ شِشے وْانْگ ساف سی کِہ اُہ جلُوس پُلِس نے آپنھے ہِتّاں دی پُورتی لئ کڈھوْائِیا سی۔ ساڑ-پھُوک اتے مار-کُٹائ تاں سنّگھ دی یوجنا وْچّ شامل نہِں سی۔ پھیر اِنّجھ کِنُں اتے کِس دے اِشارے ،تے ہوئِیا (
اِہ دھڑا بِناں متلب پُلِس دی سہائِتا کرن دے خِلاف سی۔

بنّٹی کتل کیس نوُں کامیاب کرن لئ پُلِس جدوں جھُوٹھے گوْاہاں دی کتار کھڑی کر رہی سی تاں سنّگھ نوُں وْی اگّے آئُنھ لئ آکھِیا گِیا سی۔ اِس دھڑے نے اُس سمیں وْی جھُوٹھِیاں گوْاہِیاں دا وْ ِرودھ کِیتا سی۔
سنّگھ دے پردھان نے گوْاہ بنھن توں اِنکار کرن وْالے وْرکراں نوُں غدار گردان دِتّا سی۔
پردھان دا وْ ِچار سی کِہ اِہ گھڑی سنّگھ لئ سنّکٹ دی گھڑی سی۔ سنّگھ دے بانی دا پوتا کتل ہوئِیا سی۔ دوشِیاں نوُں سذا وْی ہونھی چاہِیدی سی۔ جے پُلِس گوْاہ منّگدی سی تاں اِس وْ ِچّ پُلِس دا کی کسُور سی (ساڈا کانُونّنی ڈھانْچا ہی اجِہا ہےَ۔ پَیر-پَیر ،تے سبُوت منّگدا ہےَ۔ جِہڑا سبُوت گھڑ گِیا، اُہ کامیاب۔ جِہڑا رہِ گِیا، اُہ فیلہ۔
آپنھی دلِیل دی پُشٹی لئ رام سرُوپ ہڈّ-بِیتی سُنھاَونْدا سی۔
اِکّ وْار بسّ-سٹَینْڈ ،تے اِکّ جیب کترے نوُں جیب کٹّدِیاں اُس نے رنّگے ہتھّیں پھڑِیا سی۔ گوْاہی دینھ گِیا رام سرُوپ سچّ بولنھ ،تے اڑِیا رِہا۔ پُلِس وْلّوں لِکھے بِیان دی تھاں اُس نے اُہو آکھِیا جو سچّ سی۔ سچ اِہ سی کِہ اُس نوُں نہِں سی پتا کِہ وْکُوئے سمیں اُس دی جیب وْ ِچّ کِنّنے رُپئے سن۔ اُس نوُں اِہ وْی نہِں سی پتا کِہ پنّجاہ-پنّجاہ دے نوٹ کِنّنے سن، دس-دس اتے پنّج-پنّج دے کِنّنے۔ اُس نے اِہ وْی منّنِیا سی کِہ ہر پنّجاہ دا نوٹ اِکو جِہا ہُنّدا ہےَ۔ اُس کول اِہ سابت کرن لئ کوئ سبُوت نہِں کِہ جِہڑا نوٹ جیب کترے دے ہتھّ وْ ِچّ پھڑِیا گِیا سی، اُہ جیب کترے دا نہِں، رام سرُوپ دا سی۔ رام سرُوپ دھرم-پُتّر ہی بنھِیا رہِ گِیا۔ جیب-کترا بری وْی ہو گِیا اتے رام سرُوپ دے نوٹ وْی لےَ گِیا۔
جے رام سرُوپ پُلِس دے آکھے لگّدا اتے اُس وْلّوں لِکھِیا بِیان دِنّدا تاں نتِیجا اُلٹ ہُنّدا۔ پُلِس بِیان انُسار اُس نے اِہ آکھنھا سی کِہ وْکُوئے سمیں اُس دی جیب وْ ِچّ پنّج سَو رُپِیا سی۔ چار نوٹ سَو-سَو دے سن۔ دو پنّجاہ-پنّجاہ دے۔ نوٹ اُہ آڑھتِیئے توں لِیائِیا سی۔ نوْ ِں-نکور کاپی وْ ِچوں۔ کاپی دے نوٹ آڑھتِیئے کول سن۔ رام سرُوپ دے نوٹاں دے ننّبر پھلانھے-پھلانھے سن۔

اُس دِن توں رام سرُوپ دی اِہ دھارن بنھ گئ سی کِہ مُکدّمے نوُں کانُونّن دی ذدّ وْ ِچّ لِآئُنھ لئ جے تھوڑھا-بہُت جھُوٹھ وْی بولنھا پئے تاں کوئ ہرج نہِں۔
پُلِس اِہ سابت کر چُکّی سی کِہ پالا اتے مِتا ہی بنّٹی دے کاتل ہن۔ اُہناں نوُں سذا کراَونھ لئ پُلِس نوُں جے کُجھّ سبُوت گھڑنے پےَ رہے سن تاں بِناں سکّ اُس نوُں گھڑنے چاہِدے سن۔ سنّگھ دا اُدیش پھل کھانھا سی، پیڑ گِنھنا نہِں۔ پھل تک اپّڑن لئ پُلِس کِہڑا راہ اپنھاَونْنھی ہےَ (رام سرُوپ نوُں اِس نال کوئ متلب نہِں سی۔ رام سرُوپ نے سبھ توں پہِلاں آپنھے آپ نوُں بتَور گوْاہ پیش کِیتا سی۔
اِس دے اُلٹ نراتا رام نے گوْاہ بنھن توں ساف اِنکار کِیتا سی۔
ععع مَینُوں اجِہیاں ادالتاں نال نفرت ہےَ، جِہڑِیاں لوکاں نوُں بھنّبل-بھُوسِیاں وْ ِچّ پاَونْدِیاں اتے جھُوٹھے سبُوت گھڑن لئ اُکساَونْدِیاں ہن۔
غغغ
آکھدا نراتا رام آپنھے ترک دی پُشٹی لئ جگّ-بِیتی سُنھاَونْدا سی۔
رائیسر وْالے پردھان دا کتل بھری کچہِری وْ ِچّ ہوئِیا سی۔ سَینْکڑے بنّدِیاں نے اِکّ ماڑچُو جِہے بنّدے نوُں پردھان نوُں گولی ماردِیاں دیکھِیا سی۔ اُس نوُں مَوکے ،تے ہی پھڑ لِیا گِیا سی۔
اِدھر ادالتاں نِیم گھڑی بَیٹھِیاں سن کِہ بنّدا مردے سمیں جھُوٹھ نہِں بولدا۔ اُدھر پردھان نے مردے سمیں وْی منو-کھور نہِں سی کھوئِیا۔
اِکّ پاسے اُہ مَوت نال گلّاں کر رِہا سی تے دُوجے پاسے آپنھے دُشمنھاں لئ پھانْسی دا پھنّدا تِیار کر رِہا سی۔
بڑے فخر نال اُس نے بِیان دِتّا سی، دو دُشمنھاں نے اُس دِیاں باہاں پھڑِیاں۔ تِیجے نے گولی ماری۔
مرن وْالے نے تاں جو کُفر تولنھا سی، تول دِتّا۔ ججّ نے اُس توں وْی لوہڑا مارِیا۔
جدوں گولی چلّی سی تاں صصص باہاں پھڑن ضضض وْالے دوشی اُسے دی ادالت وْ ِچّ مَوجُود سن۔ اُہناں ججّ کول ارذ وْی کِیتی سی۔
پردھان اُہناں دا دُشمنھ ہےَ۔ کِدھرے پرچے وْ ِچّ ناں ہی نا لِکھا دیوْے۔

ججّ وْلّوں اُہناں دی ہاذری دا ذِکر آپنھی مِسل وْچّ کر لِیا جاوْے۔ سفائ سمیں اُہناں لئ اِہو سبُوت کافی ہووْیگا۔
گوْاہ بنھن توں ٹلدا اتے پارٹِبباذی توں ڈردا ججّ ٹال-مٹول کر گِیا۔
فَیسلا سُنھاَونْدے سمیں اُسے ججّ نے اِسے گھِسے-پِٹے نِیم نوُں مانتا دِتّی۔
صصص باہاں پھڑن ضضض وْالِیاں نوُں وْی مرن وْالے دے بِیان دے آدھار ،تے سذا سُنھا دِتّی۔
نراتا آکھدا سی، ععع جِتھوں دا کانُونّن انّنہا اتے بولا ہووْے، جِتھوں دے ججّاں نوُں اسلِیعت کھوجنھ لئ ہتھّ-پَیر مارن دی اِجاذت نا ہووْے، جِتھے دھِراں مُوک درشک بنھ کے کھڑِیاں رہِنْدِیاں ہونھ، جِتھے وْکِلاں دے جابہاں دے بھیڑ نوُں ترچھہ دِتّی جانْدی ہووْے، جِتھے اِنساف دی تھاں ذابتے نوُں اِمِیعت دِتّی جانْدی ہووْے، اُتھوں دے شہرِیاں نوُں چاہِدا ہےَ، اُہ سُچیت رہِنھ۔ غغغ
نراتا رام سُچیت سی۔ اُس نے سنّگھ دے باکی وْرکراں نوُں وْی سُچیت کِیتا۔ اُہ اونا چِر گوْاہی نا دینھ، جِنّنا چِر تک اُہناں گوْاہی وْالا تتھّ اکھّس ہُنّدِیاں نا ڈِٹھّا ہووْے۔
اِہنِس دِنِس سنّمتی نے پُلِس، پراسِکِیُوشن اتے نِیاں-پالِکا نوُں وْخت پائِیا ہوئِیا سی۔ اِس دا کارن وْی بنّٹی کتل کیس سی۔
رام سرُوپ چاہُنّدا سی کِہ سنّگھ افسراں دا ڈٹ کے ساتھ دیوْے۔ جے سنّمتی اِہناں نوُں ڈراَونھ وْچّ کامیاب ہو گئ تاں کیس دا بھٹھّا بَیٹھ جانھا سی۔
دُوجا دھڑا اِتھے وْی رام سرُوپ دی وْرودھتا کردا سی۔
ععع افسر فریبی، بیئِیمان اتے جھُوٹھے ہن۔ آپنھے گُناہاں نوُں چھُپاَونھ لئ اُہ سنّگھ دی اوٹ بھالدے ہن۔ جے اُہ سچّے-سُچّے ہن تاں آپنھے پَیراں ،تے کھڑو کے ستھِتی دا مُکابلا کِئُں نہِس کردے۔ غغغ
نراتا رام دھڑے دا اِہ وْچار سی کِہ افسراں دی مدد مَیرِٹ دے آدھار ،تے کِتی جاوْے۔ نِردوش افسر دی مدد کِتی جاوْے۔ دوشی دا وْرودھ بچن سِنّگھ دے کارنامِیاں دا کِس نوُں نہِس پتا (جے اُہ دُدھّ دھوتا ہُنّدا تاں وْجِلَینْس دے ریڈ توں ڈردا چھُٹّی نا بھجّدا۔

ناتھ دے کِردار بارے وْی سنّگھ نوُں چنّگی ترہاں پتا سی۔ سنّگھ دا کِہڑا وْرکر ہےَ، جِس نے کدے نا کدے ناتھ نوُں رِشوْت نا دِتّی ہووْے۔ کِسے نے سَینْپل دے کیس وْ ِچوں بری ہونھ لئ تھَیلی بھینْٹ کِتی سی اتے کِسے نے مری آسامی توں پَیسے کڈھاَونھ لئ۔
سنّمتی نے پڑتال لئ جِنہاں کیساں دی لِسٹ ہائ کورٹ نوُں بھیجی سی، اُہناں وْ ِچوں کُجھ کیساں دی پڑتال اِس دھڑے نے وْی کِتی سی۔ جِس دھِر نال وْی سنّپرک کائِم کِتا، اُہو دُہتھڑے مار کے رو پئ۔ بہُتِیاں نوُں گہنھا-گٹّا وْیچ کے ججّ دا گھر بھرنا پیا سی۔
بنّٹی کتل کیس وْ ِچّ اِکّ تارِخ ،تے گُوْاہ موڑ کے ناتھ ساہِب راجا ہرِش چنّدر نہِں بنھ گئے۔
کرتارو دا اڈّا سنّگھ نوُں وْی رڑکدا سی۔ سنّگھ وْ ِچّ لال سِنّگھ نوُں ہتھّ پاَونھ دی ہِنّمت نہِں سی۔ جے اُہو کنّم سنّمتی نے کر دِتّا تاں کی ماڑا ہو گِیا (پُلِسِیاں دے کارِیاں دا کِس نوُں نہِں پتا (
ععع اکھّاں دے کَینْپ لاَونھا جاں ماڑے منّگتِیاں وْ ِچّ کنّبل، جرسِیاں وْنّڈنھا ہی سماج سیوْا نہِں۔ لوکاں نوُں رِشوْت وْرگے کوہڑ توں نِجات دِوْاَونھا وْی اِکّ سماج سیوْا ہےَ۔ سنّگھ نوُں اِس پرئُپکار توں مُکھّ نوُں نہِں موڑنا چاہِیدا۔ غغغ
اجِہے نُکتِیاں ،تے وْ ِچار کردِیاں وْرکراں وْ ِچکار اکسر جھپٹّاں ہو جائِیا کردِیاں سن۔ نیتاوْاں وْ ِچّ من-مُٹاوْ رہِنھ لگّا۔ اِکّ نیتا کوئ پروگرام اُلِیکدا تاں دُوجا اُس نوُں ردّ کر دِنّدا۔
نیتاوْاں دی چُنّجھ-چرچا توں وْرکر دُکھی رہِنھ لگّے۔ سماج سیوْا ہی کرنی ہےَ تاں اِہ سنّگھ توں بِناں ہی ہو سکدی ہےَ۔ اُداسِن ہوئے بہُتے وْرکر سنّگھ توں لانْبھے ہونھ لگّے۔
اُتوں سِتم اِہ کِہ لالا جی وْی مَون دھار گئے۔ اگّے کوئ سمسّیا کھڑی ہُنّدی تاں اُہ جھٹّ سُلجھا دِنّدے۔ اُہناں دی رائے وْرکراں لئ ربّی ہُکم وْرگی ہُنّدی۔

بنّٹی دے کتل بااد اُہ اِکّ وْاری وْی مِیٹِنّگ وْچّ نہِں سن آئے۔ گھر بَیٹھے مالا پھیردے رہِنّدے۔ کدے کوئ وْرکر رائے۔مشوْرے لئ جانْدا تاں کھِجھ جانْدے۔ آپنھے مسلے آپے نِبیڑن دی رائے دِنّدے۔
سنّگھ دے بہُتے وْرکر امِر گھرانھِیاں نال سنّبنّدھ رکھّدے سن۔ سنّگھ دے مَینْبر اُہ سماج سیوْا لئ بنھے سن، تھانھے۔کچہِریاں وْچّ دھکّے کھانھ لئ نہِں۔ مُکدّمیباذی جاں پارٹِیباذی توں اُہناں کی لَینھا سی۔ اُہ سنّگھ دے اِس جھنّجٹ وْچوں نِکلنھ دی اُڈِیک کرن لگّے۔ اونی دیر لئ من۔
پرچاوْے لئ کِسے نے سپورٹس کلبّ بنھا لِیا اتے کِسے نے سبھِیاچارک منّچ۔
سچّے۔سُچّے وْرکراں دے مناں نوُں کچہِریاں دے ماہَول نے وْی ٹھیس پہُنّچائ سی۔ اُہناں سُنھِیا سی کہ کچہِری اِکّ منّدر ہےَ۔ اُتھے دُوجا ربّ وْسّدا ہےَ۔ پر تجربے اُلٹ ہوئے سن۔
جِس بھنّڈاری نوُں سنّگھ دانوْںر کرنھ آکھِیا کردا سی، اُس دا اسلی بھدّا چہِرا اُہناں نوُں کچہِری وْچّ ہی نذر آئِیا سی۔ اِکّ وْار نراتا رام نے دیکھِیا سی، اِکّ وْدھوْا اَورت نے بھنّڈاری دی فِیس اُتارن لئ آپنھے اٹھّاں سالاں دے پُتّر دی گولک بھنّنی سی۔ ڈُسکدے بچّے دا بھنّڈاری دے من ،تے کوئ اسر نہِں سی ہوئِیا۔
اُسے دِن توں نراتا رام دا کچہِری جانْدے دا من گھبراَونْدا سی۔
رام سرُوپ اتے درشن دا دھرم دی سہُں کھا کے جھُوٹھ بولنھا وْی اُہناں نوُں بُرا لگّا سی۔
نراتا رام دھڑے نوُں جدوں صصص سنّمتی دے ایجنّٹ ضضض آکھِیا جانھ لگّا تاں اُہناں پُوری ترہاں آپنھے آپ نوُں اِس جھمیلے توں وْکھّ کر لِیا۔
اِدھر سنّگھ کھِنّڈ رِہا سی، اُدھر سنّمتی مذبُوت ہُنّدی جا رہی سی۔
رام سرُوپ بیچَین سی۔ سنّگھ آخر کدوں کُ تک آپنھی مِہنت دے اِس پھل نوُں لُٹّیا جانْدا دیکھدا رہیگا۔
اُس نے آپنھے سکتّر نال مشوْرا کِیتا۔ سماں منّگ کردا سی کہ سنّگھ نوُں مُڑ سنّگٹھت کِیتا جاوْے۔ کیس دی پَیروْائ پُوری تندیہی نال کِیتی جاوْے۔

جِہڑے سہمت ہن اُہ سنّگھ وْچّ رہنھ، جِہڑے نہِں اُہ نِکل جانھ۔ سنّگھ لڑائ لڑیگا بھاوْیں اُہ دو ہی رہِ جانھ۔
ہالات اِکلّے رہنھ وْرگے ہی بنھدے جا رہے سن۔ رام سرُوپ اتے درشن دے سِر توڑ یتناں دے باوْجُود وْی سنّگھ دی گِنھتی دس توں وْدھ نہِں سی۔ اِنّنے کُ وْرکراں نال نا جلسے کِیتے جا سکدے سن، نا جلُوس کڈھّے جا سکدے سن۔ پھیر وْی جو کُجھّ کِیتا جا سکدا سی، اُہ کُجھّ تاں کِیتا جاوْے۔
مُڑ گٹھِت ہوئے سنّگھ دا پہِلا ٹِچا مُکھّ منّتری نوُں مِلنھا مِتھِیا گِیا۔
سنّگھ نوُں مُکھّ منّتری ،تے گِلا سی۔ اُہ دوشِیاں نوُں گرِفتار کروْا کے سُرخرُو ہو گِیا لگّدا سی۔ مُڑ نا اُس نے شہِر گیڑا مارِیا، نا مُکدّمے دی سار لئ۔
پُلِس ٹھنّڈھی پےَ چُکّی سی۔ اُس نوُں کیس سِرے چاڑھن دی کوئ پروْاہ نہِں۔ بہُتے کیس پُلِس دی انھگہِلی کارن فیلہ ہو جانْدے سن۔ اِہ کیس وْی اُسے انھگہِلی دا شِکار ہُنّدا جا رِہا سی۔
پہِلاں سنّگھ نے سِیانھے-سِیانھے وْکِیلاں دی رائے لئ۔ پھیر نوْیاں-نوْیاں تجوْیذاں لےَ کے اُہ مُکھّ منّتری کول جا پُجّے۔
سنّگھ نوُں مُکھّ منّتری کھڑے متھّے مِلِیا۔
دو کُ گلّاں کر کے سنّگھ دا غُسّا جانْدا رِہا۔ مُکھّ منّتری کیس ،تے پُوری نذر رکھّ رِہا سی۔ چھوٹی توں چھوٹی گھٹنا مُکھّ منّتری دے نوٹِس وْچّ سی۔ اُہ مجبُور سی۔ کی کرے (سمجھ نہِں سی آ رِہا۔
سنّگھ وْلّوں پیش کِیتِیاں تجوْیذاں نوُں مُکھّ منّتری نے گہُ نال وْچارِیا۔ نتِیجے فَوری تَور ،تے سامہنھے آئُنھ لگّے۔
ناتھ سابِب دی تھاں کِہڑا ججّ لائِیا جائے (اِہ وْچارن لئ جسٹِس شِنّگارا سِنّگھ نوُں کوٹھی بُلائِیا گِیا۔
جسٹِس مُکھّ منّتری دا رِشتیدار وْی سی اتے اُس نوُں کُرسی ،تے وْی مُکھّ منّتری نے ہی بِٹھائِیا سی۔
ہائ کورٹ وْچّ وْکالت شُرُو کرن توں پہلاں شِنّگارا سِنّگھ پٹِیالے وْکالت کردا سی۔ وْکالت بھاوْیں بہُتی نہِں سی چلّدی، پر سِیاست وْچّ وْاہوْا تھاں

سی۔ پچھلی وْذارت وْ ِچّ مُکھّ منّتری جی سِہت منّتری بنھے سن۔ اُس سمیں اُنہاں شِنّگارا سِنّگھ نوُں چنّڈیگڑھ بُلا لِیا سی۔
اکالی پارٹی وْ ِچّ پڑھِیاں-لِکھِیاں دی کمی سی۔ جِہو جِہے نیتا، اُہو جِہے رِشتیدار۔ کئ وْار تاں جتھیداراں نوُں اُچّیاں پدوْ ِیاں ،تے بِٹھاَونھ لئ پڑھے-لِکھے رِشتیدار وْی نہِں سی لبھّدے۔ ہائ کورٹ وْ ِچّ ججّاں دِیاں نَوکرِیاں نِکلدِیاں ہی رہِنّدِیاں سن۔ جدوں دااا لگّا، منّتری اُس نوُں جسٹِس بنھا دیوْیگا۔
اکالی پارٹی بہُتا سماں وْ ِرودھی دھِر وْجّوں ہی کنّم کردی سی۔
وْ ِرودھی دھِر وْ ِچّ بَیٹھ کے پارٹی نوُں مورچے لاَونھے پَینْدے۔
مورچِیاں ،چ انّدر ہوئے نیتاوْاں نوُں ہائ کورٹ دی ذرُورت پَینْدی سی۔
شِنّگارا سِنّگھ ہائ کورٹ ،چ بَیٹھا ہوئِیا وْیلے-کُوْیلے کنّم آئیگا۔
اِسے سِیاست ادھِین شِنّگارا سِنّگھ نوُں جسٹِس بنھائِیا گِیا سی۔
تے شِنّگارا سِنّگھ نے وْی سنّوْ ِدھان دی تھاں پارٹی اتے مُکھّ منّتری پرتی ذِیادا وْفاداری نِبھائ سی۔ جدوں وْی لوڑ پئ، اُس نے کائِدے-کانُونّن چھِکّے ٹنّگ کے پارٹی دا ہِتّ پُورِیا۔ نِجّی کنّم وْی دلیری نال کِتے۔ پارٹی نے اِشارا کِیتا تاں بری ہونھ وْالے بنّدے نوُں پھانْسی لا دِتّا۔ مُکھّ منّتری نے چاہِیا تاں پھانْسی لگّنھ وْالے بنّدے نوُں بری کر دِتّا۔
ہُنھ وْی مُکھّ منّتری نوُں اُس دِیاں سیوْاوْاں دی ذرُورت سی۔
جسٹِس نوُں ساری سمسّیا سمجھائ گئ۔
ناتھ دی تھاں کوئ اجِہا ججّ لائِیا جاوْے، جِہڑا اِیمانداری لئ وْی پرسِدھّ ہووْے اتے جلسے-جلُوساں توں وْی نا ڈرے۔ اِس دا متلب اِہ نہِں سی کِہ اُہ نِرا اڑِیال ٹٹُّو ہی ہووْے۔ سرکار دی وْی پروْاہ نا کردا ہووْے۔ لوڑ پَینھ ،تے شِنّگارا سِنّگھ اُس نوُں کٹھّ-پُتلی وْانْگ نچا وْی سکے۔
شِنّگارا سِنّگھ نے جھٹّ موتا سِنّگھ دا ناں تجوْ ِیز کر دِتّا۔ اُہ مُکھّ منّتری دی کسوْٹّی ،تے پُورا اُتردا سی۔
شِنّگارا سِنّگھ نوُں ہُکم ہوئِیا موتا سِنّگھ نوُں تُرنّت شہر پہُنّچائِیا جاوْے۔
سنّگھ دی دُوجی منّگ کیس دی پَیروْائ لئ سپَیشل پبلِک پراسِکِیُوٹر نِیُکت کرن دی سی۔ نِکنّمے سرکاری وْکِیلاں دے اِہ وْسّ دا روگ نہِں سی۔

اِہ سیوْا گِیان سِنّگھ ہُراں نوُں سَونْپی گئ۔
گِیان سِنّگھ ہائ کورٹ دا چوٹی دا وْکِل سی۔ ہیٹھلِیاں ادالتاں وْ ِچّ جانھا اُس دی شان دے خِلاف سی، پر اُہ مُکھّ منّتری دے نیڑلے مِتّراں وْ ِچوں اِکّ سی۔ مُکھّ منّتری دا اُہ ہُکم نہِں سی ٹال سکدا۔
وْ ِشیش دُوت راہِں گِیان سِنّگھ نوُں تلب کِیتا گِیا۔
گِیان سِنّگھ لئ ہر پیشی دا پنّج ہذار۔ آئُنھ-جانھ لئ گڈّی۔ رہِنھ لئ سرکٹ ہائُوس۔ نال اِکّ وْاادا-کیس دے کامیاب ہُنّدِیاں ہی وْدھِیا جِہا کوئ اہُدا وْی۔
گِیان سِنّگھ نوُں نا پنّج ہذار رُپئے پرتی پیشی دا لالچ سی، نا کار-بنّگلے دا۔ اُس دی فِس تاں گِیاراں ہذار رُپیا پرتی پیشی سی۔ اُہ وْی گھر بَیٹھِیاں۔ کئ وْار پیشِیاں وْی دو-دو، تِنّن-تِنّن۔
باہر جانھ نال نُکسان ہونھا سی۔ پِچھّوں کنّم چَوپٹ ہو جانْدا سی۔ گاہک اتے مَوت دا کی پتا کدوں آ جاوْے (غَیر-ہاذری وْ ِچّ دو-چار جاں دس مُکدّمے وْی کھُسّ سکدے سن۔
کاراں اُس کول پہلاں ہی دو سن۔ کوٹھی مُکھّ منّتری دی کوٹھی جِڈّی سی۔ کیس نوُں سوْ ِکار کرن دی جے کوئ کھِچّ سی تاں اُہ سی مُکھّ منّتری دا وْاادا۔
ہائ کورٹ وْ ِچّ کئ اسامِیاں خالی سن۔ ججّ بنھن دِیاں سارِیاں شرتاں گِیان سِنّگھ پُورِیاں کردا سی۔ مُکھّ منّتری خُش ہو گِیا تاں اِکّ سِیٹ وْٹّ ،تے سی۔
ججّ نہِں تاں اَیڈوْوکیٹ جنرل دی کُرسی ہی سہی۔
اِہ نہِں تاں کِسے بورڈ، کارپوریشن جاں کمِشن دی چیئرمَینشِپ تاں دیوْیگا ہی۔
پارٹی ٹِکٹ وْی مِل سکدےَ اتے وْذِری وْی۔
اِکّ لالچ ہور سی۔
سپَیشل پبلِک پراسِکِیُوٹر بنھ کے وْکالت ہور چمکنھی سی۔
اِکّ پاسے مِڈِئے راہِں پبلِسِٹی ہونھی سی، دُوجے پاسے افسراں نوُں کنّن ہونھے سن۔ سپَیشل پی □پی □بنھن دا مانھ جنھے-کھنھے وْکِل نوُں نہِں مِلدا۔ اِس دا متلب سی کِہ وْکِل دی سرکارے-دربارے پہُنّچ سی۔

سرکار نوُں وْکِل دی لِیاکت ،تے مانھ سی۔ سرکارے-دربارے مانتا پراپت وْکِل دی وْکالت دُونھی-تِنھی ہو جانْدی ہےَ۔
سرکاری کنّم دھڑا-دھڑ مِلنھا سی۔ مُونّہ-منّگی فِس مِلنھی سی۔ افسراں نوُں کیس نالوں وْدھّ دِلچسپی اُس نوُں خُش کرن وْ◌چّ ہونھی سی۔
اُجلے بھوْ◌کھّ دا سُپنا دیکھ کے گِیان سِنّگھ نے کیس لڑنا منّن لِیا۔
گِیان سِنّگھ دے مشوْرے ،تے ہیٹھلے افسراں نوُں ہدائِتاں جاری کِیتِیاں گئِییاں۔
ذِلہا اٹارنی خُد سپَیشل پی □پی □دی مدد کریگا۔ ہر پیشی ،تے اُہ شہِر جائِیا کریگا۔
گوْاہاں نوُں تلب کرن، سمجھاَونھ اتے سرکاری وْکِل اگّے پیش کرن دی ذِنّمیوْاری پُلِس کپتان دی نِجّی ہووْیگی۔
اِس کنّم لئ اِکّ وْ◌شیش پُلِس پارٹی تِیار کِیتی جاوْے۔ اِس پارٹی دا اِنّچارج گھٹّو-گھٹّ اِنّسپَیکٹر لائِیا جائے۔ اِہ اِنّسپَیکٹر پُلِس کپتان دے نال-نال سپَیشل پی □پی □ نوُں وْی جوْاب-دیہ ہووْے۔
گرہِ-وْ◌بھاگ دے اِکّ ڈِپٹی سَیکٹری نوُں کیس دا اِنّچارج بنھائِیا گِیا۔ مُکھّ منّتری نوُں رُجھیوْ◌یاں کارن باہر-انّدر جانھا پَینْدا سی۔ سپَیشل پی □پی □جِوْیں آکھے اُہ مُکھّ منّتری دی ترفوں اُسے ترہاں ہُکم جاری کردا رہے۔
پیشی وْالے دِن ڈِپٹی سَیکٹری ذِلہا ہَیڈکُیارٹر ،تے ہاذر رہے۔
ڈِپٹی سَیکٹری مُکھّ منّتری نال وْی سنّپرک رکھّے۔ ہر کاروْائ دی سُوچنا اُس نوُں دِنّدا رہے۔
رام سرُوپ اتے درشن نوُں وْی ڈِپٹی سَیکٹری نال مِلائِیا گِیا۔
اُہناں نوُں اُہ مُکھّ منّتری دا رُوپ ہی سمجھے، اُس نوُں سمجھائِیا گِیا۔
ہُنھ تاں خُش سی نا سنّگھ (

سنّگھ سُرجِیت ہو چُکّا سی۔ مُکھّ منّتری مُڑ کیس وْچّ دِلچسپی لَینھ لگّا سی۔ اِس نال افسراں نوُں راہت مہسُوس ہونھ لگّی۔
لوکاں دا بھروسا جِتّنھ لئ نوْیں آئے مُکھّ افسر نے تھانھے اکھنّڈ پاٹھ کھُلھوْائیا۔ پتوْنّتے سجّنھاں توں اِلاوْا پُلِس کپتان اتے ڈِپٹی کمِشنر نوُں بُلائیا گِیا۔ مہاراج دی ہذُوری وْچّ پُلِس وْالِیاں نے سہُں کھادھی، اگّوں توں نا اُہ غلت کنّم کرنگے، نا رِشوْت لَینھگے۔
ذِلہا اٹارنی نے کئ دِن پہلاں ہی شہِر ،چ ڈیرا لا لِیا۔ آپنھی سہائِتا لئ دو ڈِپٹی ذِلہا اٹارنِیاں نوُں بُلا لِیا۔
ساری مِسل دا اِکّ وْار پھیر مُیائِنا ہوئِیا۔ کوئ کمی تاں نہِں (جے ہےَ تاں اُہ کِوْیں دُور ہووْے (اِہ وْچارِیا گِیا۔
سرکاری فرذ نِبھا کے ذِلہا اٹارنی نے آپنھا دھِیان گِیان سِنّگھ ،تے کینْدرِت کِیتا۔ سپَیشن پی پی مُکھّ منّتری دی مُچھّ دا وْال سی۔ ذِلہا اٹارنی نوُں اجِہے بنّدے دی تلاش سی۔ اِس ذِلہے ،چ اُس دی ٹرم پُوری ہو چُکّی سی۔ اپرَیل ،چ بدلی دی سنّبھاوْنا سی۔ جے گِیان سِنّگھ خُش ہو گِیا تاں کیس دی پَیروْائ دے بہانے بدلی رُکوْا دیوْیگا۔ بدلی نا رُکوْا سکِیا تاں چنّگا سٹیشن دِوْا دیوْیگا۔
کیس دی تِیاری دے نال-نال گِیان سِنّگھ نوُں خُش کرن وْلّ وْی دھِیان دِتّا گِیا۔ اُس دی من-پسنّد وْسکی دے برانْڈ دا پتا کِیتا گِیا۔ اُس نوُں کِس کِسم دے صصص سنَیکس ضضض پسنّد سن، اِہ کھُرا کھوجِیا گِیا۔ پھیر اُسے مُتابک کِسے نوُں تِتّر پھڑن بھیجِیا گِیا تے کِسے نوُں مچھّی۔
پُلِس وْبھاگ نے وْی آپنھی گنّبھِرتا دا سبُوت دِتّا۔
پَیروْائ لئ اِکّ وْشیش ٹِیم بنھائ گئ۔ سُنّدر داس اِنّسپَیکٹر نوُں اِس دا مُکھی بنھائِیا گِیا۔ ٹِیم وْچّ لِکھا-پڑھی دے ماہِر افسر وْی لئے گئے اتے مار-دھاڑ کرن وْالے وْی۔ مار-دھاڑ وْالے افسراں نے گوْاہاں نوُں تلب کرنا سی۔ ماہِراں نے بِیان سمجھاَونھا سی۔ سُنّدر داس نے اُہناں گوْاہاں نال آپ نجِٹھّنھا سی، جِہڑے گوْاہی دینھ توں ٹلنھ دا یتن کرن۔
مِنڈِئے راہِں سرکار دے اِہناں یتناں دا خُوب پرچار کِیتا گِیا۔

سنّگھ نے وْی کمرکسّے کسّ لئے۔ اِش وْار اُہ گوْاہاں نوُں سنّمتی دے چُنّگل وْ ِچّ نہِں پھسنھ دینھگے۔
موتا سِنّگھ نے وْی اہُدا سنّبھال لِیا۔
گھر-گھر اُس دی اِیمانداری اتے دلیری دے چرچے ہونھ لگّے۔
کوئ آکھدا اٹھّ سال دی نَوکری دے باوْجُود وْی اُس کول سکُوٹر تک نہِں، نا رنّگدار ٹی وْی ہےَ۔ بچّیاں دی پڑھائ دا خرچ چلاَونھ لئ اُس نوُں کدے جی پی پھنّڈ وْ ِچوں اُدھار لَینھا پَینْدا ہےَ، کدے یاراں-دوستاں کولوں۔
کوئ آکھدا۔ اُہ سرداراں دا کاکا ہےَ۔ پنّجاہ ایکڑ ذمِین اِکلّے دے ہِسّے آئُنْدی ہےَ، پَیسے ،تے دھار نہِں ماردا۔
کوئ آکھدا۔ اُہ مُکھّ منّتری تک دی پروْاہ نہِں کردا۔ بلتاکار دے اِکّ کیس وْ ِچّ اُس نے اِکّ اَیم اَیل ئے نوُں سذا سُنھا دِتّی سی۔
کوئ آکھدا۔ اِکّ وْار لُدھِیانھا دا اِکّ سناتکار اُس نوُں اِکّ لکھّ رُپیا دینھ آئِیا سی۔ ججّ نے نوٹاں وْالا بَیگ سڑک ،تے وْگاہ مارِیا سی تے سیٹھ نوُں رِشوْت دینھ دے دوش وْ ِچّ جیلہ بھِجوْا دِتّا سی۔
موتا سِنّگھ دی نِیُکتی ،تے سنّمتی نا خُش سی، نا اُداس۔ کِسے اَیم اَیل ئے نوُں وْ ِشیش ہالت وْ ِچّ سذا سُنھاَونھا جاں پَیسے ٹھُکراَونھا ہور گلّ سی، سِیاسی دبااَ نوُں ٹھُکرا کے نِرپکھّ فَیسلا سُنھاَونھا ہور گلّ۔
پھیر وْی اِکّ تسلّی سی۔ نا موتا سِنّگھ نوُں پَیسا خرِید سکیگا، نا نااَرے ڈرا سکنھگے۔ نا وْ ِسکی دی پیٹی بدلے کِسے نوُں تارِیخ مِلیگی، نا کِسے ڈِپٹی نوُں کوٹھی وْڑن دِتّا جائیگا۔
سنّگھ لئ اِہ خُشِیاں بھرِیا مَوکا سی۔
سپَیشل پی پی دی نِیُکتی نال سنّگھ دی وْاہوْا ہونھ لگّی سی۔ لوکاں نوُں یکِین ہونھ لگّا کِہ سرکارے-دربارے سنّگھ دی ہالے وْی پُچھّ ہےَ۔
سنّگھ دی اِس پراپتی ،تے کئ رُسّے وْرکر منّن گئے۔ سنّگھ دِیاں مِیٹِنّگاں وْ ِچّ مُڑ رَونھک ہونھ لگّی۔
بھاوْیں دوہاں دھِراں نوُں ججّ ،تے وْ ِشوْاس سی، پھیر وْی کوئ دھِر ذوخم نہِں سی اُٹھا رہی۔

پُلِس گوْاہاں پچھّے ہرل-ہرل کردی پھِردی سی۔
پُلِس اتے ذِلہا اٹارنی دِیاں سرگرمِیاں نوُں دھِیان وْچّ رکھّدِیاں سنّمتی نے اہِم-اہِم گوْاہ مُڑ کھِسکا لئے۔
سنّگھ نے آپنھے پکّے گوْاہاں ،تے پُلِس دا پہرا لگوْا لِیا۔
جِہڑے-جِہڑے گوْاہ مِلے اُہناں نوُں پھڑ کے پُلِس نے ذِلہا اٹارنی اگّے پیش کِیتا۔
جِہڑے گوْاہ نہِں مِل رہے سن، اُہو اہِم سن۔ اُہناں نوُں وْار-وْار سمجھاَونھا ذرُوری سی۔ سپَیشل پی پی نے وْی اُہناں ،تے ہی مغذ-کھپائ کرنی سی۔
پیشی وْچّ اِکّ دِن باکی سی۔ سوْیرے ہی گِیان سِنّگھ ہُراں آ جانھا سی۔
گوْاہ سن کہِ پُورے نہِں سن ہو رہے۔
گھبرائے ذِلہا اٹارنی نے پُلِس کپتان نوُں فون کِیتا۔
کپتان نے خُفِیا وْبھاگ توں رِپورٹ منّگی۔ کُجھّ گوْاہ بابے دی کوٹھی سن اتے کُجھّ گُرمِیت دے گھر۔
اجِہے گوْاہاں نوُں تلب کرن لئ سنّمتی نال ٹکّر لَینھی پَینھی سی۔ کپتان اجِہے مُوڈ وْچّ نہِں سی۔ خُفِیا وْبھاگ ،تے بھروسا نہِں سی کِیتا جا سکدا۔ جے گوْاہ کوٹھِئُں نا مِلے تاں مُسِبت کھڑی ہو جائیگی۔ مُکھّ منّتری دِیاں ہدائِتاں توں بِناں اُہ کوئ وْی غَیر-کانُونّنی کنّم کرن نوُں تِیار نہِں سی۔
ذِلہا اٹارنی چُپّ کر گِیا۔ اُس دی ڈِئُوٹی پُلِس وْلّوں لِیانْدے گوْاہاں نوُں سمجھاَونھا سی۔ جِہڑے گوْاہ ہاذر سن اُہناں نوُں توتے بنھا دِتّا گِیا سی۔
جے پُلِس باکی گوْاہ تلب کرن توں جھِجکدی سی تاں ذِلہا اٹارنی نوُں بلا آپنھے گل پاَونھ دی کی ذرُورت سی۔
چُپّ کر کے اُہ سپَیشل پی پی دی اُڈِیک کرن لگّا۔
سپَیشل پی پی مِتھے سمیں ،تے پُجّ گِیا۔
گوْاہاں بارے رِپورٹ تسلّبخش نہِں سی۔

اِہو ستھِتی رہی تاں پیشی ہور لَینھی پئیگی جاں گوْاہاں نوُں سفائ دھِر دے ہکّ وْ ِچّ بھُگت جانھ دینھا پئیگا۔ دوہاں ستھِتیاں وْ ِچّ نُکسان سرکاری دھِر دا ہوئیگا۔
ڈِپٹی سَیکٹری نوُں فون کِیتا گِیا۔ اُس نوُں تُرنّت ذِلہا ہَیڈّکُیارٹر بُلائِیا گِیا۔ سارے اہِلکاراں نے ستھِتی دا جائِذا لِیا۔
بہِس دا سار اِہ سی کِہ سارے گوْاہ جھُوٹھے سن۔ سنّمتی گوْاہاں دی آتما نوُں جھنّجوڑن وْ ِچّ کامیاب ہو چُکّی سی۔ ہُنھ گوْاہ جھُوٹھ بولنھ توں ٹل رہے سن۔
جو گِیا سو گِیا۔ اہِلکاراں دا کنّم سرکار دا وْکار بہال کرنا سی۔ اِتھوں ہی کوئ راہ لبھّیا جانھا چاہِیدا سی۔
گِیان سِنّگھ چاہُنّدا سی، گوْاہ جِتھے وْی ہونھ اُہناں نوُں چُکّ لِیانْدا جاوْے۔ گوْاہ نا مِلنھ تاں وْارِساں ،تے سختی کِیتی جاوْے۔
اِس مشوْرے نال کوئ افسر سہِمت نہِں سی۔
ڈِپٹی کمِشنر اتے پُلِس کپتان کول پکّی خبر سی کِہ سنّمتی نے آپنھی ساری تاکت اِکّ-مُٹھّ کر رکھّی سی۔ اُہ کِسے مَوکے دی تاک وْ ِچّ سی۔ مَوکا مِلدے ہی اُس نے آپنھی شکتی دا وْ ِکھاوْا کرنا سی۔ دھرنِیاں، رَیلِیاں اتے جلسے-جلُوساں راہِں سرکار بدنام کِیتی جانھی سی۔ پُلِس وْلّوں اِکّ وْی گوْاہ نوُں ہتھّ پاَونھ نال سُوبا-وْ ِیاپی لہِر اُٹھّ کھڑونھی سی۔
ڈِپٹی سَیکٹری دی وْی اِہو رائے سی۔ مُکھّ منّتری ساہِب دی سخت ہدائِت سی، مُکدّما کانُونّنی چاراجوئ نال جِتّیا جائے۔ سرکار پہِلاں ہی بہُت بدنام ہو چُکّی سی۔ کیس نوُں گلِیاں وْ ِچّ ہور نا گھڑِسِیا جاوْے۔
کانُونّنی راہ اِکو سی۔ پہِلاں اِہ پتا لائِیا جاوْے کِہ کِہڑا گوْاہ کِس کول ہےَ (گوْاہ کِتھے چھُپِیا ہےَ (پھیر اُس تھاں دا صصص سرچ-وْارنّٹ ضضض لِیا جاوْے۔
سرچ-وْارنّٹ ہاسل کرن لئ ادالت وْ ِچّ درخاست دِتّی گئ۔
درخاست وْ ِچّ دوش لائِیا گِیا۔ سفائ دھِر گوْاہاں نوُں ڈرا-دھمکا رہی سی۔ کئ گوْاہ اُس دے کبذے وْ ِچّ سن، اُہناں نوُں رہاا کرائِیا جاوْے۔ گوْاہ نِرپکھّ ہو کے گوْاہی دے سکنھ، اِس لئ اِہ ذرُوری سی۔

وْارنّٹ جاری ہونھ توں پہلاں لِیگل سَیلّ نے وْی درخاست دے دِتّی۔
وْارنّٹ جاری کرن توں پہلاں اُسنُوں وْی سُنھِیا جاوْے۔
سَیلّ نوُں وْی سپَیشل پی □پی □وْالا اِتراذ سی۔ گوْاہ سچّ بولنھا چاہُنّدے سن، پُلِس جھُوٹھ بُلاَونھا چاہُنّدی سی۔
اِسے کارن پچھلی پیشی گوْاہ نہِں سن لِکھے گئے۔ مہِنے دی تارِیخ پا کے ججّ نے پُلِس نوُں من-مانی کرن دا کھُلّھا سماں دِتّا سی۔
گُرمِیت نے منّنِیا کُجھّ گوْاہ سفائ دھِر کول سن۔ سنّمتی گوْاہاں نوُں ادالت وْ◌ِچّ پیش کرن لئ تِیار سی۔ ادالت اِہ یکِین دِوْائے کِہ کوئ دھِر گوْاہاں ،تے دبااَ نہِں پائیگی۔ گوْاہاں نوُں مرذی نال بِیان دینھ دی کھُلّہ ہوئیگی۔
گِیان سِنّگھ بھنّبل-بھُوسِیاں وْ◌ِچّ پےَ گِیا۔ اِنساف دے پکھّوں سفائ دھِر دی دلِیل درُست سی۔ جے اُہ سفائ دا وْکِیل ہُنّدا تاں اِہو دلِیل دِنّدا۔
گِیان سِنّگھ دی ذمِیر آکھدی سی، اُہ سنّمتی دی دلِیل دا وْ◌ِرودھ نا کرے، پر وْکِیل دی آپنھی کوئ ذمِیر نہِں ہُنّدی۔ اُس نوُں اُسے دھِر دی ذمِیر دی اوْاذ نوُں سُنھنا پَینْدا ہےَ، جِس دا اُہ وْکِیل ہُنّدا ہےَ۔ اِس سمیں گِیان سِنّگھ سرکار دا نمک کھا رِہا سی۔ اُس نوُں اُسے دی بولی بولنھی پَینھی سی۔
ععع گوْاہ سرکاری دھِر دے ہن۔ سرکاری وْکِیل نوُں آپنھے گوْاہاں نوُں مِلنھ دا اتے اُہناں نوُں بِیان سمجھاَونھ دا پُورا ہکّ ہےَ۔ غغغ
ععع گوْاہ کِسے دھِر دے نہِں ہُنّدے۔ اُہناں جو دیکھِیا-سُنھِیا ہُنّدا ہےَ، اُہناں اُہو دسّنھا ہُنّدا ہےَ۔ اُہناں نوُں کُجھّ پڑھاَونھ جاں سمجھاَونھ دا کی متلب (ععع گُرمِیت سِنّگھ نے گِیان سِنّگھ دے ترک نوُں کٹّیا۔
ججّ گُرمِیت نال سہِمت سی۔
پر گوْاہی تک گوْاہاں نوُں رکھّیا کِتھے جاوْے (
سرکاری دھِر نوُں جیلہ ہی ڈھُکوْ◌ِس تھاں لگّی سی۔
سفائ دھِر نوُں اِس ،تے سخت اِتراذ سی۔ جیلہ تھانھے دا ہی دُوسرا ناں سی۔ آکھنھ نوُں اِہ نِیانْئِک ہِراست سی۔ کنّٹرول اُتھے وْی پُلِس دا سی۔ پُلِس اُتھے اسانی نال آ-جا سکدی سی۔ گوْاہاں نوُں ڈرا-دھمکا سکدی سی۔ سفائ دھِراں دی اُتھے چِڑی تک نہِں پھڑک سکیگی۔

ععع مَیں گوْاہاں نوُں آپنھی کوٹھی تاں رکھّنھوں رِہا (ععع کھِجھے ججّ نے ڈھُکوْ ِس تھاں دا فَیسلا سفائ دھِر ،تے سُٹّ دِتّا۔
گُرمِیت دا وْ ِچار سی کِہ گوْاہاں نوُں جلنّدھر دے صصص آبذروْیشن ہوم ضضض وْ ِچّ بھیج دِتّا جاوْے۔ اُتھوں دے مُلاذم سرکار دے سِدھّے پربھاوْ ہیٹھاں نہِں سن۔
ادالت وْلّوں صصص ہوم ضضض دے ادھِکارِیاں نوُں ہدائِتاں جاری ہوئِییاں۔
گوْاہاں نوُں باکی بنّدِیاں نالوں الگّ رکھّیا جاوْے۔ اِستگاسے جاں سفائ دھِر توں لےَ کے گوْاہاں دے رِشتیداراں تک نوُں اُہناں نال نا مِلائِیا جاوْے۔
وْکِیلاں دا اِکّ پَینل ہوم وْ ِچّ رہیگا۔ پَینل ،تے اِکّ-اِکّ نُمائِنّدا دوہاں دھِراں دا ہوئیگا اتے اِکّ ادالت دا۔ پَینل گوْاہاں ،تے نذر رکھّیگا۔
سرکاری دھِر نوُں بھاوْیں اِہ یوجنا ججی نہِں سی پر اُس کول کوئ بدلوْاں سُجھاا وْی نہِں سی۔
گوْاہ کھُلّہے ماہَول وْ ِچّ نِرپکھّتا نال سوچ سکنھ، اِس لئ پیشی نوُں اِکّ ہفتے لئ اگانْہ کھِسکا دِتّا گِیا۔

دس وْجدِیاں ہی ادالتی کاروْائ شُرُو ہو گئ۔
گِیان سِنّگھ دی سہائِتا لئ ذِلہا اٹارنی ہاذر سی۔ ذِلہا اٹارنی دی سہائِتا لئ اِکّ بُڈھّا کلرک۔
کلرک دے ہتھّ وْ ِچّ موٹی ساری مِسل سی۔ مِسل نوُں سجّ-وْ ِیاہی وْہُٹی وْانْگ سجائِیا گِیا سی۔ اجّ بھُگتنھ وْالے گوْاہاں دے بِیاناں ،تے رنّگ-برنّگے پھلَیگ لگائے گئے سن۔ ہر فلَیگ ،تے گوْاہ دا ناں لِکھِیا گِیا سی۔ میذ ،تے کُجھّ کِتاباں وْی سجائِییاں گئِییاں سن۔ ہر پُستک دے کُجھّ وْ ِشیش پنّنِیاں وْ ِچکار کاغذ پھسائِیا گِیا سی۔ لوڑ پَینھ ،تے پنّنا تُرنّت کڈھّیا جا سکے، اِس سہُولت دا دھِیان رکھّیا گِیا سی۔
جِنُّں ہی مُشتاک الی گوْاہ نوُں ہاذر ہونھ لئ آوْاذ پئ، بُØّڈھے بابُو نے فلَیگ توں الی دا ناں پڑھِیا، بِیان وْالا پنّنا کڈھّیا اتے بڑے ادب نال مِسل سپَیشل پی □پی □دے اگّے رکھّ دِتّی۔
گِیان سِنّگھ کئ دِناں توں مِسل نوُں گھوٹا لاَونْدا آ رِہا سی۔ بِیان دا اکھّر-اکھّر اُس نوُں یاد سی۔ پھیر وْی رسمی کاروْائ پُوری کرن لئ اُس نے بِیان ،تے نذر مارنی شُرُو کِیتی۔
پُلِس انُسار مُشتاک الی پِچھلے تِنہ سال توں شہر وْ ِچّ پہریداری کردا سی۔ شہر دی سڑک-سڑک اتے گلی-گلی دا اُہ وْاکِف سی۔ سڑک ،تے گھُنّمنھ وْالے اوپرے بنّدے نوُں اُہ تور توں ہی پچھانھ لَیندا سی۔
وْکُوئے وْالے دِن اُس دی ڈِنُوٹی ہسپتال وْالے اِلاکے وْ ِچّ سی۔ رات دے گِیاراں کُ وْجے دو آدمی اُس نوُں مِلے سن۔ تیذ-کدمِں اُہ ہسپتال دے اہاتے وْلّ جا رہے سن۔ اِکّ دی کُچھڑّ وْ ِچّ بوری سی۔ بوری وْ ِچّ کُجھّ لپیٹِیا ہوئِیا سی۔
کھنّبھے دی رَوشنی وْ ِچّ پہریدار نے دوہاں نوُں گھیر لِیا۔ کِتھوں آئے ہو (کِدھر جانھا ہےَ (اجِہے سارے رسمی سوْال اُس نے پُچھّے سن۔ اِکّ نے آپنھا ناں پالا اتے دُوجے نے مِتا دسّیا سی۔ اُہ گڈّنُّں اُتر کے آئے سن۔ اُہناں دھانکِیاں دی بستی جانھا سی۔

پہریدار دی تسلّی ہو گئ۔ گڈّی دا سماں سی۔ دیکھنھ نوُں وْی اُہ دھانکِیاں دے ہی مُنڈّے لگّدے سن۔ جِس دِشا وْلّ جا رہے سن، اُدھر چوری ہونھ دی سنّبھاوْنا نہں سی۔
بستی وْچّ دِنے کُجھّ نہں لبھّدا، رات نوُں کی لبھّنھا سی (
پہریدار نے بِناں روک-ٹوک دے اُہناں نوُں ہسپتال وْلّ جانھ دِتّا سی۔
اُس رات پہریدار نوُں جِہڑے بنّدے مِلے سن اُہ اُہو سن، جِہڑے اجّ دوشِیاں دے کٹھِرے وْچّ کھڑے سن۔ جِس بوری وْچوں بنّٹی دی لاش مِلی سی، اُہ وْی اُہو سی، جِہڑی اِہناں وْچوں اِکّ نے آپنھی کُچھڑ دِتّی ہوئ سی۔
اِہ گوْاہ مُداّی دھِر لئ بہُت اہِم سی، پر سی اِہ سنّمتی-پکھّی۔ پہلاں وْی اِہ سنّمتی دے کبذے وْچّ رِہا سی۔ ہُنھ وْی صصص ہوم ضضض وْچوں آئِیا سی۔
گِیان سِنّگھ دا تجربا آکھدا سی کِہ سفائ دھِر دا نمک کھانھ وْالا گوْاہ مُداّی دھِر دے ہکّ وْچّ کدے وْی نہں بھُگتدا۔ پھیر وْی آس دی اِکّ کِرن اُس نوُں دِکھائ دِنّدی سی۔
پُلِس اتے پہریدار اِکو سِکّے دے دو پاسے سن۔ اِکّ دی دُوجے بِناں گتی نہں سی ہُنّدی۔ پُلِس نے پہریدار توں شکّی بنّدِیاں دی مُخبری لَینھی ہُنّدی سی تے بدلے وْچّ پہریدار نے سُرکھِّیا۔ پہریدار دے سِر ،تے پُلِس دا ہتھّ نا ہووْے تاں چور-اُچکّے آتھنھ نوُں اُس دا بھُگّا کُٹّ دینھ۔ گِیان سِنّگھ نوُں اُمِید سی، پہریدار سمُنّدر ،چ رہِ کے مگرمچھّ نال دُشمنھی مُلّ نہں لئیگا۔ آشا-نِراشا دِبیاں گھُنّمنھ-گھیرِیاں وْچّ پھسِیا سپَیشل پی پی مُشتاک الی دا بِیان کراَونھ لگّا۔
گِیان سِنّگھ دی آس دھری-دھرائ رہِ گئ۔
مُشتاک الی مُکّر جانْدا تاں کوئ انھہونھی گلّ نا ہُنّدی پر اُس دا بِیان پُلِس کہانھی نوُں جِہڑا نوْاں موڑ کٹا گِیا، اِہ سبھ لئ چِنّتا دا وْشا سی۔
کٹھِرے وْچّ کھڑے دوہاں دوشِیاں نوُں الی بچپن توں جانھدا سی۔ جدوں اُہ چورِیاں کرِیا کردے سن تاں کئ وْار پہریدار دے ہتھّ آئے سن۔ پہلاں اُہ اُہناں دی خُد دھوڑی لاہُنّدا سی، پھیر پُلِس دے ہوْالے کردا سی۔ جے اُس

رات اُہ اُس نوُں مِلے ہُنّدے جاں اُہناں کوئ جُرم کِیتا ہُنّدا تاں الی اُہناں نوُں سُکّے نا جانھ دِنّدا۔
کُجھ ارسے توں اُہ جرائِم-پیشے نوُں تِیاگ چُکّے سن۔ ہلال دی روٹی کھانھ وْالے نوُں سڑکاں کچھّنھ دی ذرُورت نہِں پَینْدی۔
سچّ پُچھّو تاں اُس رات پالے اتے مِتے دی تھاں پُلِس دی جِپ اُس اِلاکے ،چ چکّر کٹّدی رہی سی۔ پہلاں جدوں وْی کدے پُلِس پہریدار نوُں مِلدی تاں صصص سبھ اچھّا ضضض دی رِپورٹ لَینْدی۔ اُس دِن جِپ پہریدار توں کِنارا کردی رہی۔ آخری چکّر ،چ جِپ ڈنّگراں دے ہسپتال گئ اتے کافی دیر اُتھے رُکی رہی۔
اُہنِس دِنِس شہر ،چ کرفِؤُ لگّا ہوئِیا سی۔ کِسے اَیرے-غَیرے بنّدے دا سڑکاں ،تے گھُنّمنھ دا سوْال ہی پَیدا نہِں سی ہُنّدا۔ نا اُس رات پالا اتے مِتا اُس نوُں مِلے سن نا پُلِس کول اُس نے کوئ بِیان دِتّا سی۔
الی نوُں شکّ سی کِہ اِہ لاش پُلِس نے اُتھے سُٹّی سی۔
مرے-مُکّرے دا کوئ اِلاج نہِں ہُنّدا۔ فذُول دے سوْال پُچھّ کے گِیان سِنّگھ سماں برباد کرنا نہِں سی چاہُنّدا۔
سفائ دھِر دا بُتّا۔ جھ ہی سر گِیا۔
جھٹّ اگلے گوْاہ نوُں بُلائِیا گِیا۔
اگلا گوْاہ تارا مسِہ سی، جو ہسپتال دا چَوکِیدار سی۔ اُہ وْی ابذروْیشن ہوم وْ ِچوں آئِیا سی۔ اُس وْلّوں بولی جانھ وْالی بولی دا کِیاس وْی گِیان سِنّگھ بھلی پرکار لا سکدا سی۔
پُلِس بِیان انُسار اُس رات چَوکِیدار نے دو شکّی بنّدِیاں نوُں ہسپتال دے اُجاڑ کمرِیاں وْ ِچوں نِکلے دیکھِیا سی۔ چَوکِیدار نے اُہناں دا پچھّا کِیتا سی۔ ہتھّوپائ ہوئ سی۔ بنّدے تاں بھجّ گئے پر نِشانی پچھّے چھڈّ گئے۔ اِکّ دا بٹُویا ڈِگّا سی اتے دُوجے دی پگّ۔ بٹُوئے وْ ِچوں مِتے دی فوٹو نِکلی سی۔ پگّ دی پچھانھ للاری نے کِیتی سی۔ اہ پالے دی سی۔
مُدّای دھِر لئ اِہ گوْاہ وْی بڑا اہِم سی۔ آپنھے بِیان توں تاں اِہ مُکّریگا ہی، کِدھرے اِہ وْی الی دے راہ نا تُر پئے۔ گِیان سِنّگھ نوُں اِہو فِکر سی۔

ذِلہا اٹارنی سپَیشل پی □پی □دی پٹھّ تھاپڑ رِہا سی۔ اِہ گوْاہ سرکار دے ہکّ وْ◌ِچّ بھُگتیگا، اُہ یکِن دِوْا رِہا سی۔
سخت پہرے دے باوْجُود وْی پُلِس اُس نال ہوم وْ◌ِچّ سنّپرک کائِم کر چُکّی سی۔ گوْاہ نوُں سمجھائِیا وْی گِیا سی اتے ڈرائِیا وْی۔ جے اُہ سہی بھُگت گِیا تاں سرکار وْلّوں اِنام مِلیگا، مُکّر گِیا تاں ہتھّکڑی۔
اُس نوُں اِس کیس وْ◌ِچّ اُلجھاَونھا بہُت آسان سی۔
اُہ ہسپتال دا چَوکِیدار سی۔ رات نوُں پہرا دینھا اُس دی ڈیُوٹی سی۔ چَوکِیدار دے ہاذر ہُنّدِیاں ہسپتال وْ◌ِچّ لاش کِوْیں آئ (چَوکِیدار خُد کاتل سی جاں کاتلاں نال مِلِیا ہوئِیا سی۔
چَوکِیدار نوُں سمجھاَونھ وْالے اُس دے افسر نوُں وْی کچہری وْ◌ِچّ بُلائِیا گِیا سی۔ افسر دے ہاذر-ناذر ہُنّدِیاں اُہ بھلا پُلِس بِیان دی پُشٹی کِنُں نہِں کریگا (
ہوئِیا اُہو جِس دی گِیان سِنّگھ نوُں توْکّو سی۔ تارا مسِہ نے نا دھمکِیاں دی پروْاہ کِتی نا افسر دی ہاذری دی۔
اُلٹا اُس نے ٹھوک-وْجا کے مُشتاک الی وْلّوں سِرجی کہانھی دی پُشٹی کرنی شُرُو کر دِتّی۔
وْکُوئے وْالے دِن دوشِیاں دی تھاں پُلِس ہسپتال آئ سی۔ چَوکِیدار نوُں جاگدا دیکھ کے اُہ گھبرائ سی۔ چاہ بنھاَونھ دے بہانے چَوکِیدار نوُں اُتھوں ٹالِیا گِیا سی۔ جدوں تک اُہ چاہ بنھا کے لِیائِیا، پُلِس جا چُکّی سی۔
چَوکِیدار دا متھّا اُدوں ہی ٹھنھک گِیا سی۔ پُلِس اُس نوُں پھساَونھ لئ کِدھرے کُجھّ سُٹّ ہی نا گئ ہووْے، اُس نے اِدھر-اُدھر جھات ماری سی۔ اُس نوُں کمرے دی اِکّ نُکّر وْ◌ِچّ پئ بوری اوپری-اوپری جِہی لگّی سی پر مسِہ نے بوری وْلّ بہُتا دھِیان نہِں سی دِتّا۔
پُلِس دی جِبپ جانھ دے گھنّٹا بااد ہی اُتھے پہرا لگّ گِیا۔ پھیر پُلِس نے خُد ہی شور مچائِیا، ععع بنّٹی دی لاش لبھّ پئ، بنّٹی دی لاش لبھّ پئ۔ غغغ چَوکِیدار نے کوئ کُتاہی نہِں سی کِتی۔ نا اوتھے کوئ اوپرا بنّدا آئِیا سی، نا اُس دی کِسے نال ہتھّوپائ ہوئ سی۔ نا کِسے دا بٹُویا ڈِگّا سی نا پگّ۔

تارا مسِہ دے بِیان نال گِیان سِنّگھ دے منوں بھُلیکھا نِکل گِیا۔ سفائ دھِر دے وْکِل نا نوْیں سن نا اناڑی۔ بڑی سُوجھ-بُوجھ نال اُہ کیس لڑ رہے سن۔ مُداّی دِیاں جُتّیاں نال ہی مُداّی دا سِر کُٹّ رہے سن۔
ععع مُردا بولُو کھپھّنھ پاڑُو۔ غغغ سمجھے سمجھائے گوْاہ توں ہور سوْال پُچھّنھا خترناک سِدھّ ہو سکدا سی۔ ڈھول نوُں ڈھگّیا ہی رہِنھ دینھا چاہِیدا سی۔
اگلے سارے گوْاہ سنّگھ دے آپنھے سن۔ اِٹّ وْرگے پکّے۔ اُہناں دے سہی بھُگتنھ نال دوشِیاں نوُں سذا ہونھ دی سنّبھاوْنا بنھ سکدی سی۔ گِیان سِنّگھ اُہناں گوْاہاں وْلّ دھِیان کینْدرت کرن لگّا۔
سَو فِسدی سرکار دے ہکّ وْچّ بھُگتنھ وْالے پہلے گوْاہ دا ناں رام سرُوپ سی۔
اُہ برامدگی دا گوْاہ سی۔
گرِفتاری پچھّوں دوشِیاں دی پُچھّ-گِچھّ اُسے سامہنھے ہوئ سی۔
پُچھّ-گِچھّ دَوران پہلاں پالے نے اِکبال کِیتا سی۔ اُہ راڈ جِس نال بنّٹی مارِیا گِیا سی، اُس نے شہر دے باہرلے بھٹھّے دے کھنّڈراں وْچّ چھُپا رکھّی سی۔ اُس بارے کیوْل اُسے نوُں پتا سی۔ نِشاندیہی کرکے برامد کروْا سکدا سی۔
پھیر ذیر ہِراست پُلِس اگّے-اگّے چلّ کے پالے نے اُہ راڈ برامد کرائ سی۔ اُہ راڈ اجّ ادالت وْچّ ہاذر سی۔
اِسے ترہاں مِتے نے بِیان دِتّا سی۔ بنّٹی دی اُہ وْردی جِہڑی اگوْا سمیں اُس نے پہِن رکھّی سی، مِتے نے مومی کاغذ وْچّ لپیٹ کے آپنھے گھر دے وْہڑے وْچّ دبّ رکھّی سی۔
پھیر پُلِس رام سرُوپ سمیت مِتے دے گھر گئ سی۔ مِتے نے دسّی ہوئ تھاں توں وْردی برامد کرائ سی۔ وْردی نوُں رام سرُوپ نے بنّٹی دی ہونھا شناخت کِیتا سی۔
دوہاں برامدگِیاں دِیاں فرداں بنھِیاں سن۔ فرداں ،تے رام سرُوپ نے سہی پائ سی۔ پُلِس نے اُس دا بِیان وْی لِکھِیا سی جو بِلکُل درُست سی۔

رٹے-رٹائے بِیان نوُں ہُو-بہُو دُہراَونھ وْ ِچّ رام سرُوپ نوُں کوئ دِکّت مہسُوس نہِں سی ہوئ۔
سفائ دھِر وْلّوں رام سرُوپ ،تے جِراہ پِیارے لال نے کرنی سی۔
پِیارے لال دا بہُتا ذور اِہ سابت کرن ،تے لگّنھا سی کِہ آئُنھ وْالے سارے گوْاہ (صصص اِنٹرَیسٹڈ وْ ِٹنَیس ضضض سن۔ صصص اِنٹرَیسٹڈ وْ ِٹنَیس ضضض اجِہے گوْاہ نوُں آکھِیا جانْدا ہےَ، جِس دی وْفاداری اِنساف نال گھٹّ پر اُس دھِر نال ذِیادا ہُنّدی ہےَ جِس وْلّوں اُہ گوْاہی دینھ آئِیا ہُنّدا ہےَ۔ فَوجداری کیساں وْ ِچّ اجِہے گوْاہاں دی بہُتی اہِمِیعت نہِں رہِنّدی)۔
پہِلی لڑی دے سارے پرشن اِسے اُدیش نوُں مُکھّ رکھّ کے پُچھّے گئے سن۔ سبھناں پرشناں دا اُتّر رام سرُوپ نوُں ہاں وْ ِچّ دینھا پِیا۔
اِہ ٹھِک سی کِہ اُہ یُوْا سنّگھ دا پردھان سی۔ یُوْا سنّگھ دی نِنْہ لالا جی نے رکھّی سی۔ یُوْا-سنّگھ بنّٹی دے اگوْا ہونھ توں لےَ کے ہُنھ تک پُوری ترہاں اِس کیس نال جُڑِیا رِہا سی۔ بچّے نوُں جلدی برامد کِیتا جاوْے۔ پہِلاں اِس مُدّے نوُں لےَ کے سنّگھ نے شہِر وْ ِچّ ہڑتالاں کروْائِییاں، جلسے کِیتے اتے جلُوس کڈھّے۔ پالے اتے مِیتے دی گرِفتاری ،تے سنّگھ نے جشن منائے۔ ہُنھ سنّگھ مُکدّمے دی پَیروْائ کر رِہا سی۔ پہِلاں-پہِل دوشِیاں نوُں پھاہے لاَونھ دی منّگ لےَ کے کچہِری وْ ِچّ نااریباذی وْی ہُنّدی رہی سی آدِ۔
دُوجی لڑی دے پرشناں نے اِہ سابت کرنا سی کِہ رام سرُوپ نے اِسے اُدیش دی پراپتی لئ جھُوٹھ بولِیا سی۔
پالے کولوں برامد ہوئ راڈ بارے بہُتی پُنھ-چھانھ دی ذرُورت نہِں سی۔ ڈاکٹر پہِلاں ہی سابت کر چُکّا سی کِہ برامد ہوئ راڈ اُہ نہِں سی جِس نال بنّٹی دے سٹّ ماری گئ سی۔
مِیتے کولوں وْردی برامد ہوئ دِکھا کے پُلِس اِہ سابت کرنا چاہُنّدی سی کِہ اسل کاتل اُہو سن۔ کاتلاں دا وْردی لاہُنھ دا مکسد بچّے دی شناخت چھُپاَونھا سی۔

پر سِیانھی پُلِس اتے چُست گوْاہ اِہ بھُلّ گئے سن کہ اسل وْردی پہِلے دِن ہی لالا جی دے گھر پُجّ چُکّی سی۔
رام سرُوپ دا مُکھوَٹا اُتارن لئ پِیارے لال وْ ِانّگمئ سوْال پُچھّنھ لگّا۔
پرشن۔ ععع سکُول جانْدا بچّا اِکّ وْردی پہِندا ہےَ جاں دو (ععع
اُتّر۔ ععع اِک۔ غغغ
پرشن۔ ععع اِہ ٹھِیک ہےَ کہ بنّٹی دے اگوْاکاراں نے بنّٹی دا بستا اتے پھِرَوتی بارے اِکّ چِٹھّی اِکّ ٹوپِئے ہیٹھ چھُپا کے لالا جی دے گھر اگّے رکھّ دِتّی سی (ععع
اُتّر۔ ععع ہاں۔ غغغ
پرشن۔ ٹوپِئے ہیٹھوں بستے دے نال-نال بنّٹی دی اِکّ وْردی وْی مِلی سی۔ اِہ وْی ٹھِیک ہےَ (ععع
اُتّر۔ ععع جی ہاں۔ غغغ
پرشن۔ ععع پھیر بنّٹی دی اسل وْردی تاں اُس دِن برامد ہو گئ سی۔ مِتے کول وْردی کِتھوں آئ (ععع
اِس پرشن دا اُتّر دِنّدے رام سرُوپ دے متھّے ،تے پسِینے دِیاں بُونّداں ٹپک پئِییاں۔ اُس دا سرِیر کنّبنھ لگّا۔ اکھّاں اگّے بھنّبُو-تارے نچّنھ لگّے۔ رام سرُوپ نوُں لگّا جِوْیں اُس دا بلڈّ-پرَیشر اِکّ دم وْدھ گِیا۔ کِسے وْی سمیں اُس دا سِر پھٹ سکدا سی۔
رام سرُوپ دا اُتّر سُنھن لئ چارے پاسے سنّاٹا چھا گِیا۔ لگّدا سی جِوْیں کُجھّ پلاں لئ وْکت رُک گِیا۔
ععع بول بئ □ □ ...۔ ہاں جاں نا وْ ِچّ اُتّر دے۔ غغغ ججّ گوْاہ نوُں بہُتی دیر خاموش رہِنھ دی اِجاذت نہِں سی دے رِہا۔
ععع اِس بارے مَینُوں کی پتا (مَینُوں تاں اِنّنا پتا بئ اِہ وْردی بنّٹی دی ہےَ۔ غغغ
کُجھّ دیر خاموش رہِ کے وْی جدوں رام سرُوپ نوُں کوئ ڈھُکوْاں اُتّر نا سُجھِیا تاں اُس نے گِیان سِنّگھ وْالا فارمُولا اذمائِیا سی۔ بِیان سمجھاَونھ لگّیاں گِیان سِنّگھ نے دسّیا سی کہ جِہڑے پرشن دا اُتّر گوْاہ نوُں ٹھِیک آئُنْدا ہووْے اُہ دے دیوْے، جِس پرشن دا اُتّر نا آئُنْدا ہووْے جاں جِہڑا پرشن

بھنّبل-بھُوسِیاں وْچّ پاَونْدا ہووْے اجِہے پرشن دے اُتّر نوُں صصص یاد نہِں ضضض آکھ کے ٹال دِتّا جاوْے۔
اگّے پِیارے لال وْی پِیراں دا پِیر سی۔ بھلمانھسی نال کھہڑا چھڈّنھ وْالا اُہ وْی نہِں سی۔
دُوجی وْردی کِتھوں آئ، اِس بارے رام سرُوپ نوُں چنّگی ترہاں پتا سی۔ کِسے ہور نے نہِں، رام سرُوپ نے خُد اِہ وْردی لالا جی دے گھروں کھِسکائ سی۔ وْردی ہاسل کر کے ناذر سِنّگھ نے ہِکّ تھاپڑ کے آکھِیا سی، ععع وْردی دی برامدگی دِکھا کے اِکّ نوُں تاں بچُّو بنھا دُوں۔ غغغ اُس سمیں رام سرُوپ نوُں کی پتا سی کِہ کچہری وْچّ اُسے نوُں بچُّو بنھنا پؤُ۔
رام سرُوپ دے مُونّہوں اُوٹ-پٹانْگ اُتّر سُنھ کے گِیان سِنّگھ دا دِل دھکّ-دھکّ کرن لگّا۔ اُس نے اِہ کیس پرسِدھّی پراپت کرن لئ لِیا سی۔ لگّدا سی کالخ دا ٹِکّا متھّے لگّیگا۔
پُلِس دے ہکّ وْچّ کھڑونھ وْالا دُوسرا گوْاہ دیس راج بھانْڈِیاں وْالا سی۔ اُہ وْی لالا جی دے بھگتاں وْچوں اِکّ سی۔
پِیارے لال غفُور مِیاں وْالا فارمُولا دیس راج ،تے وْی لاگُو کرنا چاہُنّدا سی۔ شائِد اُہ وْی گِنتا ،تے ہتھّ رکھّ کے جھُوٹھ نا بولے۔ لوکاں نوُں دھرم دے رستے چلّنھ دِیاں نسِہتاں دینھ وْالا خُد کُراہے پئیگا اِس دی پِیارے لال نوُں آس نہِں سی۔ گِنتا ،تے ہتھّ رکھّ کے کُجھّ پلاں لئ اُہ جھِجکِیا۔ جھٹّ ہی سنّبھل گِیا۔ پھیر ٹیپ رِکارڈ وْانْگ اُہ بِیان سُنھاَونھ لگّا۔
لالا جی دے گھر اگّے رکھّیا ٹوپِیا دیس راج دی دُکان توں وْکِیا سی۔ خرِیدنھ وْالے نے ٹوپِئے ،تے آپنھا ناں خُدوْائِیا سی۔ خرِیددار پالا سی۔ پالا دیس راج دا پُرانھا گاہک سی۔ پہلاں اُہ دیس راج کول چوری دا مال وْیچِیا کردا سی۔ اِہ ٹوپِیا پالے نے بنّٹی دے اگوْا ہونھ توں دو دِن پہلاں خرِیدِیا سی۔ ٹوپِئے ،تے اُکرے ناں توں دیس راج نے پہلاں ٹوپِئے دی شناخت کِیتی، پھیر خرِیددار دی۔
جِراہ وْچّ دیس راج نوُں منّننھا پِیا کِہ اُس دی تھوک دی دُکان سی۔ اُہ اِنکم ٹَیکس دِنّدا سی۔ سیل ٹَیکس بھردا سی۔ پتّل دے بھانْڈِیاں ،تے سیل

ٹَیکس لگّدا سی۔ جِس چِنذ ،تے سیل ٹَیکس لگّدا ہووْے، اُس دا بِلّ کٹّنھا پَینْدا ہےَ۔ اِس ٹوپِئے نوُں پالے نوُں وْیچنھ سنّبنّدھی دیس راج نے نا کوئ بِلّ کٹّیا سی نا اجِہے کِسے وْ ِکری دا ذِکر اُس دِیاں وْہِیاں وْ ِچّ سی۔
ععع بِلّ کِنُں نہِں کٹّے گئے (اِنّدراج کِنُں نہِں ہوئے (ععع
اِس دا اُتّر دیس راج کول نہِں، پِیارے لال کول سی۔
دیس راج جِس دِن ٹوپِیا وْیچنھ دی گلّ کر رِہا سی، اُس دِن اُہ اِس شہِر وْ ِچّ ہاذر نہِں سی۔ دیس راج بھانْڈے خرِیدنھ جگادھری گِیا ہوئِیا سی۔ اُتھے اُہ دو دِن رِہا سی۔ پِیارے لال نے اُہناں فرماں دے ناں دسّے اتے بلّاں دِیاں نکلاں پیش کِیتِیاں، جِتھوں اُس نے مال خرِیدِیا سی۔ سیل ٹَیکس دے اُہ فارم وْی پیش کِیتے، جِہڑے اُس نے جگادھری دِیاں فرماں نوُں دِتّے سن اتے جِنہاں اُپر اُس دے دستخت سن۔
دیس راج نوُں جھُوٹھا سابت کرن لئ ہور وْی سبُوت پیش کِیتے گئے۔
پہلاں-پہل اِس کیس دی تفتِیش منبِر سِنّگھ تھانھیدار نے کِیتی سی۔ پَیسے بٹُورن لئ اُس نے پرَیس اتے بھانْڈِیاں وْالِیاں نوُں تھانھے بُلائِیا سی۔ منبِر سِنّگھ نے دیس راج دا بِیان کلمبنّد کِیتا سی۔ اُس سمیں دیس راج نے جگادھری جانھ دا بہانا گھڑ کے آپنھا کھہڑا چھُڈائِیا سی۔ جے اِہ ٹوپِیا پالے نے خرِیدِیا سی تاں دیس راج نے اُس سمیں اُس دا ناں کِنُں نہِں لِیا (بھانْڈِیاں وْالِیاں نے منبِر دی دھکّیشاہی وْ ِرُدھّ جلُوس کڈھّیا سی۔ اُس دے وْ ِرُدھّ شہِر وْ ِچّ پوسٹر لگّے سن۔ پوسٹراں وْ ِچّ ہوراں توں اِلاوْا دیس راج دے وْی دستخت سن۔ جے ٹوپِیا اُسے کولوں وْ ِکِیا سی تاں اُس نے منبِر نوُں پَیسے کِنُں دِتّے (پالے دا ناں کِنُں نا لِیا (
کِسے وْی پرشن دا دیس راج کول اُتّر نہِں سی۔
سِر سُٹّی اُہ اُس گھڑی نوُں کوسدا رِہا جِس گھڑی اُس نے گوْاہی پاَونھ لئ ہاں کِیتی سی۔
کملا پرِنّٹِنّگ پرَیس وْالے کمل پرشاد نے وْی پُلِس کہانھی دی ہی تائِید کرنی سی۔
جِنہاں لَیٹر-پَیڈاں ،تے دوشِیاں نے دھمکی-پتّر لِکھے سن، اُہ پَیڈ اُسے دی پرَیس وْ ِچّ چھپے سن۔ پَیڈ مِتے نے چھپوْائے سن۔ پَیڈ چھپوْاَونھ لئ اُس

نے پستَول دی وْرتوں کِتی سی۔ لوکاں نوُں دھمکی-پتّر لِکھ کے پَیسے وْسُولنھ وْالِیاں بِسِیاں جتھیبنّدِیاں بنھیاں پھِردِیاں ہن۔ کوئ اِہناں دا آکھا نا منّنے، اِہ گولی مار دِنّدے ہن۔
ڈردے کمل پرشاد نے وْی کاغذ چھاپ دِتّے۔ دہِشتگرداں توں ڈردا پہِلاں اُہ چُپّ رِہا۔ گرِفتاری بااد اُس نے مِتے نوُں پچھانھ لِیا۔
کمل پرشاد ،تے جِراہ کرن دی وْاری موہن جی دی سی۔
کمل پرشاد نے منّنِیا کئ سالاں توں اُہ سیوْا سنّمتی دا پردھان چلِیا آ رِہا سی۔ لالا جی وْلّوں لائے ہر کَینْپ وْ◌ِچّ اُہ موہری ہُنّدا سی۔ سیوْا سنّمتی وْلّوں چھاپے جانْدے سبھ اِشتِہار اُسے دی پرَیس توں چھپدے سن۔ سیوْا سنّمتی توں اُہ کوئ پَیسا نہِں سی لَینْدا۔
پرَیس دا مالک ہونھ دے ناتے اُہ کانُونْٹر ،تے بَیٹھدا سی۔ کنّپوذ کرنا جاں مشِین چلاَونھا اُس دے وْسّ دا روگ نہِں سی۔ وْرکراں دے ہُنّدے اِس دی ذرُورت وْی نہِں سی۔
اِہ پَیڈ کنّپوذ کِسے ہور وْرکر نے کِتا سی اتے چھاپِیا کِسے ہور وْرکر نے سی۔ اِس دی جِلدسازی تِیجی تھاں ہوئ سی۔
سارے کنّم لئ گھٹّو-گھٹّ دو گھنّٹے دا سماں تاں لگّا ہی ہوئیگا۔
اِہ پَیڈ کِس وْرکر نے کنّپوذ کِیتا (کِس وْرکر نے چھاپِیا (مِیتا کِس سمیں آئِیا (اِنّنا سماں اُہ کِتھے بَیٹھا رِہا (اِنّنے بنّدِیاں نوُں اِکلّا کِوْیں ڈراَونْدا رِہا (جے اُہ دھمکی دے کے چلا گِیا سی تاں کِسے نے پُلِس نوُں اِتلاہ کِئُں نا دِتّی (کِسے وْی پرشن دا کمل پرشاد کول تسلّی-بخش اُتّر نہِں سی۔
اُس نے بسّ اِکو رٹ لائ رکھّی، ععع اسِں ڈرے ہوئے سی۔ غغغ
کمل پرشاد نوُں اِہ وْی یاد نہِں سی کہ پَیڈ نوُں وْدھِیا کاغذ لائِیا گِیا سی جاں گھٹِیا (پَیڈ دو رنّگاں وْ◌ِچّ چھاپِیا گِیا سی جاں اِکّ وْ◌ِچّ (کِسے بلاک دی وْرتوں ہوئ جاں نہِں (سارے پَیڈ لئ اِکو ترہاں دا کاغذ لگّا سی جاں ترہاں-ترہاں دا (
یادداشت تاذا کراَونھ لئ اُس نوُں ادالت وْالی مِسل دِکھائ گئ۔ مِسل نال لگّیاں چٹھّیاں دی اُس توں گھوکھ کرائ گئ۔
سوْالاں دی جھڑی اِکّ وْار پھیر لائ گئ۔

اِہ درُست سی کِہ مِسل نال لگّیاں چٹھّیاں دو ترہاں دے پَیڈ ،تے لِکھیاں گئِییاں سن۔ اِکّ پَیڈ دا کاغذ وْدھِیا سی اتے دُوجے دا گھٹِیا۔ وْدھِیا کاغذ وْالی پَیڈ دی سِیاہی وْی اُتّم سی اتے چھپی وْی دو رنّگاں وْچّ سی۔ اِس پَیڈ ،تے چھپے جتھیبنّدی دے چِنّہ نوُں چھاپنھ لئ بلاک دی وْرتوں کِیتی گئ سی۔

دُوسرا پَیڈ اِکّ رنّگ وْچّ چھپِیا سی اتے اُس دی سِیاہی گھٹِیا سی۔

جدوں کمل پرشاد توں اِہ پُچھّیا گِیا کِہ کِہڑا پَیڈ اُس دی پرَیس وْچوں چھپِیا سی تاں جھٹّ اُس نے دُوسری کِسم دے پَیڈ صصص تے۔ گل رکھّ دِتّی۔

اِہو سچّ سی۔ اِہ اُہو پَیڈ سی جِہڑا ناذر سِنّگھ نے اُس توں چھپوْائِیا سی۔

وْگار دے کنّماں وْچّ نا کاغذ وْدھِیا لگّدا ہےَ، نا سِیاہی۔

دھمکِیاں لِکھنھ لئ اسل دوشِیاں نے وْدھِیا پَیڈ دی وْرتوں کِیتی سی۔

گھٹِیا پَیڈ ،تے دھمکِیاں پُلِس نے پچھّوں لِکھوْائِییاں سن۔ اِہ تتھّ ہتھّ-لِکھت دا ماہِر پہلاں ہی سابت کر چُکّا سی۔ ہُنھ سونے ،تے سُہاگا ہو گِیا سی۔

کیس دی آخری کڑی وْچّ اُہ گوْاہ بھُگتنھا سی، جِس دے سامہنھے دوشِیاں نے بنّٹی نوُں اگوْا کرن دی سازِش گھڑی سی۔

اِہ تتھّ رادھے شِیام چاہ وْالے نے سابت کرنا سی۔

رادھے دی دُکان ٹرکّ یُونِیان دے سامہنھے سی۔ دانھا-پھکّا سنّبھردا پالا اکسر اُس دی دُکان ،تے آئِیا سی۔ مِتے دا ریڑھا وْی اُتھوں دی لنّگھدا ہُنّدا سی۔ اُہ وْی رادھے دی مُچھّ-مروڑ چاہ دا شَوکِین سی۔

بنّٹی دے اگوْا ہونھ توں اِکّ دِن پہلاں مُونّہ-ہنیرے اُہ دووْیں اُس دی دُکان ،تے آئے سن۔ اخِیرلے کَیین وْچّ بَیٹھ کے اُہناں چاہ منّگوْائ سی۔ چاہ دینھ گئے رادھے نے اُہناں دِیاں گلّاں سُنھِیاں سن۔ اُہ کِسے بچّے نوُں اگوْا کر کے پَیسے بٹورن دِیاں سکِیماں گھڑ رہے سن۔

رادھا کبِلدار بنّدا سی۔ اُہ اِہناں جھنّجٹاں وْچّ نہِں سی پَینھا چاہُنّدا۔ گلّ اِکّ کنّن سُنھی تے دُوسرے راہِں کڈھّ دِتّی۔

رادھے شِیام دے پوتڑِیاں تک سفائ دھِر نوُں پتا سی۔

جِتھے اُہ دُکان کردا سی، اُہ تھاں مِنُونْسِپَیلٹی دی سی۔ دُکان کرن توں پہلاں اُہ ہلوْائ دی دُکان ،تے نَوکری کردا سی۔ رام لِلہا دے دِناں وْچّ چاہ اُسے ہلوْائ دی دُکان توں جانْدی سی۔ چاہ دینھ رادھا جائِیا کردا سی۔
لالا جی نوُں رادھے ،تے رہِم آ گِیا۔ پہلاں رادھے نوُں رام لِلہا گرائُونْڈ وْچّ تخت-پوش رکھّ کے چاہ دی دُکان لاَونھ دی اِجاذت دِتّی گئ۔ پھیر کمیٹی دے پردھان کول سِفارش کر کے اِہ تھاں الاٹ کرائ گئ۔ اِس ترہاں لالا جی نے رادھے نوُں نَوکر توں مالک بنھائِیا۔ اُہ لالا جی دا انّنہا بھگت بنھ گِیا۔ لالا جی لئ اُہ کھُوہ ،چ چھال مارن لئ تِیار سی۔ جھُوٹھی گوْاہی دینھا تاں مامُولی گلّ سی۔
اِہ وْی ٹھِیک سی کِہ اُس کول دس-باراں مُلاذم کنّم کردے سن۔ پنّدراں-وْہ گاہک ہر وْکت دُکان ،تے بَیٹھے رہِنّدے سن۔ رادھے شِیام نوُں تاں بھٹھّی ہی جکڑی رکھّدی سی۔ گاہکاں نوُں چاہ پھڑاَونھ دا اُس کول وْکت کِتھے (
پھیر اُس دِن اُہ چاہ پھڑاَونھ کِنُں گِیا (رادھے کول اِس پرشن دا کوئ اُتّر نہِں سی۔
رادھا جھُوٹھ بول رِہا سی۔ اُس دی دُکان وْچّ کوئ ساذِش نہِں گھڑی گئ۔ رادھے نوُں جھُوٹھا سابت کرن لئ موہن جی سبُوت پیش کرن لگّا۔
جِس دِن ساذِش گھڑی دسّی گئ سی، اُس دِن پالا اِس شہِر وْچّ مَوجُود نہِں سی۔ اُس دِن اُہ پٹِیالے گِیا ہوئِیا سی۔
جِبوْن آڑھتِئے دا کوئ رِشتیدار راجِنّدرا ہسپتال داخل سی۔ اُس دا پتا لَینھ جانھا سی۔ پالے نے ساتھ دا لاہا تک لِیا۔ کئ دِناں توں اُس دِیاں اکھّاں وْچّ سخت درد سی۔
اکھّاں دے وْبھاگ دے مُکھی نے اُس دِیاں اکھّاں ٹَیسٹ کِیتِیاں سن۔ مُکھی نے پرچی آپنھے ہتھّیں تِیار کِیتی سی۔
اِتھے ہی بسّ نہِں، پالے دا کیس گُنّجھلدار سی۔ اُس نوُں مَیڈِیکل کالج دے وْدِیارتھِیاں ساہمنھے پیش کِیتا گِیا سی۔ کالج وْچّ دو دِن اُس ،تے لَیکچر ہُنّدا رِہا سی۔ اِہناں دو دِناں وْچّ اُہ دِن وْی شامل سی، جِس دِن بنّٹی اگوْا ہوئِیا سی۔

اِس تتھّ دی پُشٹی لئ موہن جی نے ہسپتال دی پرچی، مُکھی دا سرٹِفِکیٹ اتے وْ ِدِیارتھِیاں دے ہلفِیا بِیان پیش کِتے۔
اِہناں بارِیکِیاں دا رادھے شِیام نوُں کی پتا سی (اُہ انپڑھ بنّدا سی۔ ععع ہو سکدےَ ساذِش اِکّ-دو دِن اگّوں-پِچھّوں گھڑی گئ ہووْے۔ غغغ
ععع پھیر تاں اِہ وْی ہو سکدےَ کِہ گلّاں کرن وْالِیاں وْ ِچّ پالے دی تھاں گاما اتے مِتے دی تھاں نَیبا ہووْے۔ غغغ رادھے دے اُتّر توں کھِجھے اتے اُس دا مَوجُو اُڈَاَونھ لئ تتپر ہوئے موہن جی نے وْ ِانّگ کِیتا۔
ععع آہو) اِہ وْی ہو سکدےَ غغغ، وْکِیل دے سمجھائے انُسار پَینْترْا بدلنھ دی کوشِش کردا رادھا کُجھّ ہور ہی آکھ گِیا۔ رادھے دے اِس اُتّر نال کچہری وْ ِچّ ہاسا پےَ گِیا۔ جدوں گلّاں کرن وْالے پالا اتے مِیتا نہِں سن تاں جھنّجٹ ہی مُکّ گِیا۔ سفائ دھِر نوُں ہور مغذ-کھپائ کرن دی ذرُورت نہِں سی۔
اِس ہاسے-ٹھٹھّے نال اجّ دی کاروْائ سماپت ہو گئ۔
کُرسی چھڈّنھ توں پہلاں ججّ نے دوہاں دھِراں دا دھنّنوْاد کِیتا۔ اُہناں دی سُوجھ-بُوجھ سدکا ہی ماہَول مِتّرتا بھرِیا بنھِیا رِہا سی۔
سرکاری وْکِیلاں دے چِہرے اُترے ہوئے سن۔ مُونّہ لٹکائ اُہ ادالتوں باہر جانھ لگّے۔
سفائ دھِر دے وْکِیلاں دے چِہرِیاں ،تے جلَو سی۔
جوش نال بھرے سنّمتی دے وْرکراں نے کورٹ رُوم ،تے دھاوْا بول دِتّا۔ کوئ وْرکر موہن جی نوُں چُنّمنھ لگّا، کوئ پِیارے لال دی پِٹھّ تھاپڑن لگّا، کوئ گُرمِیت نوُں کلاوْے ،چ بھرن لگّا۔
وْدھائِییاں کبُولدے بابے دی بِکّ وْی گِٹھّ چَوڑی ہوئ ہوئ سی۔
پالے اتے مِیتے دی کِسے نوُں سُدھّ نہِں سی۔ ہتھّکڑِیاں وْ ِچّ جکڑے، ادالت دی اِکّ نُکّرے کھڑے اُہ وْکِیلاں دے مُونّہوں کُجھّ سُنھنا چاہُنّدے سن۔
گوْاہاں نے کی گوْاہی دِتّی (سفائ دھِر نے کی جِراہ کِیتی (مُکدّمے دا رُخ کِدھر نوُں سی (سارا کُجھّ اکھّیں دیکھ اتے کنّنِیں سُنھ کے وْی اُہناں دے ککھّ پلّے نہِں سی پِیا۔

سنّمتی دے وْرکراں دے اُتشاہ توں ہی اُہ انّداذا لگا رہے سن۔ ذرُور کیس اُہناں دے ہکّ وْچّ گِیا ہووْیگا۔
پھیر وْی اُہ آپنھے وْکِلاں دے مُونّہوں کُجھّ سُنھنا چاہُنّدے سن۔
پالے نے اِکّ-دو وْار آوْاذاں وْی مارِیاں، پر اُہ کاوْاں-رَولی وْچّ گوْاچ گئِییاں۔
پُلِس دی وْیَن ادالت اگّے آ رُکی۔
سِپاہی دوشِیاں نوُں جیلہ لِجانھ لئ کاہلے پَینھ لگّے۔
دوشِیاں دے مِنّنت-ترلے ،تے دو-چار-پنّج مِنّٹ ہور اُڈِیکِیا گِیا۔ جدوں پھیر وْی کِسے نے اُہناں دی جات نا پُچھّی تاں دھُوہ کے اُہناں نوُں گڈّی وْچّ سُٹّ لِیا گِیا۔
پالے اتے مِتے دے اِس ترہاں نِراش ہو کے مُڑن دا اِیساس سنّمتی نوُں اُس سمیں ہوئِیا جدوں اُہناں نوُں لِجانھ وْالی وْیَن اکھّاں توں اوہلے ہو گئ۔
خُسِیاں دے جشن تُرنّت بنّد کِیتے گئے۔
پِیارے لال جیلہ جائے۔ اُہناں نال مُلاکات کر کے اِہ خُشخبری سُنھائے۔ اِہ پربنّدھ کِیتے جانھ لگّے۔

مُدّای دھِر دی گوْاہی ختم ہونھ ،تے مُلذماں دے بِیان لِکھے گئے۔ پھیر دوشِیاں نوُں سفائ پیش کرن دا مَوکا دِتّا گِیا۔
سادھارن کیس ہُنّدا تاں سفائ دھِر نوُں دستاوْیذ اِکٹھّے کرن اتے گوْاہاں نال سنّپرک کائِم کرن لئ گھٹّو-گھٹّ مہِنے دا سماں مِلدا۔ لٹکدا-لٹکدا اِہ سالاں وْ ِچّ تبدِیل ہو جانْدا۔ کِسے وْی دھِر نوُں فَیسلے دی کاہل نا ہُنّدی۔ سفائ دھِر نوُں سذا دا ڈر ہُنّدا۔ مُدّای دھِر نوُں دوشِیاں دے بری ہونھ دا۔ ججّ سَو سفِیاں دا فَیسلا لِکھنھ توں کترا رِہا ہُنّدا۔
اِس کیس دی ستھِتی اُلٹ سی۔ سارِیاں دھِراں کیس نوُں جلدی نِپٹاَونھ ،تے تُلِیاں ہوئِییاں سن۔
سذا کراَونھ وْالِیاں دی گِنھتی بری کراَونھ وْالِیاں نالوں کئ گُنھا ذِیادا سی۔ کیس دا لٹکدے رہِنھا سنّمتی لئ خترناک سی۔ سفائ دے گوْاہ مُکرائے جا سکدے ہن۔ سرکار وْلّوں ججّ تک پہُنّچ کِتی جا سکدی سی۔ سرکار کوئ ہور ہتھّ-کنڈّا وْی وْرت سکدی سی۔
کیس بہُت کمذور ہو چُکّا سی۔ سذا ہونھ دی سنّبھاوْنا نہِں سی۔ سنّمتی دا بھلا فَیسلا جلدی کراَونھ وْ ِچّ ہی سی۔
سنّگھ وْالِیاں دے وْی ستُّو مُکّ چُکّے سن۔ اُہناں دی جتھیبنّدی مُڑ کھیرُوں-کھیرُوں ہونھ لگّی سی۔ ہور دھُوہ-گھسِیٹ کرنی مُشکل سی۔ جھُوٹھ دا پول کھُلّھ چُکّا سی۔ سنّگھ دے سمرتھک گوْاہ کِتے مُونّہ وْ ِکھاَونھ جوگے نہِں سی رہے۔ ہالے مُکھّ منّتری دی گدّی کائِم سی۔ اُس دی نِجّی دِلچسپی کارن دوشِیاں نوُں سذا ہو سکدی سی۔ اُس دے گدِّنُں لہِنّدِیاں ہی اُہ بری ہو سکدے سن۔
اِس کیس کارن شہِر وْ ِچّ تنھاؤ رہِنّدا سی۔ پرشاسن اِس تنھاؤ توں بڑا دُکھی سی۔ جدوں دا اِہ مسلا بھکھِیا سی، کئ افسر مُاتّل ہو چُکّے سن۔ کئِییاں نوُں گھر بَیٹھنھا پِیا سی۔ تبادلے دی تلوْار ہر وْکت سِر ،تے لٹکدی رہِنّدی سی۔
پرشاسن جھوٹِیاں دے بھیڑ وْ ِچّ پھسِیا مہِسُوس کردا سی۔
اِکّ پاسے سنّگھ سی، جِس دی پِٹھّ ،تے سرکار سی۔

دُوجے پاسے سنّمتی سی جِہڑی کِسے وْی ہدّ تک جا سکدی سی۔ جِس ہِساب نال سنّمتی نے رِکارڈ اِکٹھّا کِیتا سی اتے سرکاری گوْاہاں نال نجِٹھّیا سی، اُس توں سِیانھے افسراں نوُں آپنھا دامن بچائ رکھّنھ دا سبک مِلِیا سی۔

پرشاسن چاہُنّدا سی کیس دا فَیسلا جلدی ہووْے۔ دوشی بری ہونھ جاں سذا اُس دی بلا نوُں۔ اگّے کیس ہائ کورٹ چلّنھا سی۔ جلسے-جلُوس اُتھے ہونھے سن۔ ذِلہا ادھِکارِیاں دا کھہڑا چھُٹّنھا سی۔

ججّ دا وْ◌ِچار وْی اِہو جِہا سی۔ اُس اُپر وْی سبھ پاسِئُں دبا پےَ رِہا سی۔ اِکّ پاسے سرکار وْلّوں اِشارے ہو رہے سن، دوشِیاں نوُں سذا کرو۔

دُوجے پاسے سنّمتی دا خُفِیا وْ◌ِبھاگ اُس دا پچھّا کر رِہا سی۔ موتا سِنّگھ گَیدِیاں وْرگی ذِنّدگی بِتِت کر رِہا سی۔ ڈردا نا کِسے نوُں مِلدا سی، نا کِسے دے جانْدا سی۔ اُہ فون تک نہِں سی کردا۔ کی پتا سنّمتی سُنھ رہی ہووْے۔

ہالے تک بھاوْیں کِسے نے موتا سِنّگھ تک پہُنّچ نہِں سی کِیتی، پھیر وْی اُس نوُں چَووْی گھنّٹے ڈر بنھِیا رہِنّدا سی۔ ہائ کورٹ دے کِسے ججّ نے فون کر دِتّا تاں اُہ کی کریگا (اُہ جلدی توں جلدی اِس جھنّجٹ وْ◌ِچوں نِکلنھا چاہُنّدا سی۔

جدوں مِیاں-بِیوْی راذی تاں کی کریگا کاذی وْالی اکھاَوت وْانْگ سبھ دھِراں دی سہِمتی نال سفائ لئ اِکّ ہفتے دی پیشی پائ گئ۔

بنّٹی کتل کیس نوُں جے سِیاسی رنّگت نا چڑھی ہُنّدی تاں ججّ نے ہفتے دی تارِخ وْی نہِں سی دینھی۔ مُداّی دھِر دے سبُوت بنّد ہُنّدِیاں ہی ججّ دوشِیاں نوُں صصص گھر دَوڑ ضضض جانھ دا ہُکم سُنھا دینھا سی۔

اِکّ-دو جاں چار-پنّج نے نہِں، اِس کیس وْ◌ِچّ تاں سارے دے سارے گوْاہاں نے کیس دا بھٹھّا بِٹھائِیا سی۔

سمیں دی نذاکت نوُں پہِچانھدا ججّ خاموش رِہا سی۔ سفائ دینھی ہےَ جاں نہِں، اِس دا فَیسلا سفائ دھِر ،تے چھڈّ دِتّا گِیا سی۔

سفائ دینھی ہےَ جاں نہِں (جے ہاں تاں کِہڑی (اِس نُکتے دا فَیسلا کرن لئ لِیگل سَیلّ دی مِیٹِنّگ ہوئ سی۔

پیارے لال سفائ دینھ دے ہکّ وْچّ نہں سی۔ جدوں دوشِیاں دے خِلاف کُجھّ سابت ہی نہں ہُنّدا تاں سفائ کِس نُکتے ،تے دینھی سی (ججّ دے اِشارے نوُں سمجھنھا چاہِیدا سی۔ ہفتے دی تارِخ پاَونھ دا اُس دا اِہو متلب سی۔ ععع تُسِں سفائ بنّد کرو۔ مَیں دوشی بنّد کراں۔ غغغ سفائ دے گوْاہ تلب کر کے سماں اتے پَیسا نشٹ نہں سی کرنا چاہِیدا۔

اگلی پیشی ،تے سفائ دی تھاں بہس ہونھی چاہِیدی سی۔

گُرمِیت سِنّگھ دُشمنھ نوُں کمذور سمجھنھ دے ہکّ وْچّ نہں سی۔

سَیلّ نوُں سِیاسی کیساں دے فَیسلِیاں دے اِتِہاس نوُں یاد رکھّنھا چاہِیدا سی۔

بھُٹّو نوُں فانْسی لاَونھ لگّیاں فَوجی ادالتاں نے کانُونّنی پابنّدِیاں دی پروْاہ نہں سی کِیتی۔ پیارے لال نوُں چوپڑا بچّیاں دے کتل کیس دی کہانھی وْی یاد ہووْیگی۔ رنّگے اتے بِلّے نوُں سِیاسی غُسّے دا شِکار ہونھا پیا سی۔

اِنّدرا کتل کیس تاں کلّہ دی کہانھی ہےَ۔ اِس لئ جِتھوں تک ہو سکے سفائ دھِر نوُں آپنھے ہتھّ مذبُوت کر لَینھے چاہِیدے سن۔

سفائ دھِر دے ہتھّ مذبُوت کرن لئ موہن جی نے آپنھِیاں سیوْاوْاں پیش کِیتِیاں۔

جے مُداّی دھِر نے جھُوٹھے سبُوت گھڑے ہن تاں سفائ دھِر نوُں وْی گھڑنے چاہِیدے ہن۔ جے سَیلّ چاہے تاں موہن جی کِسے وْی دوشی نوُں، کِسے وْی دِن، کِسے وْی ہسپتال وْچّ داخل جاں کِسے جیلہ وْچّ بنّد دِکھا سکدا ہےَ۔ من-مرذی دِیاں پنّچائِتاں توں پچھلِیاں تارِخاں وْچّ من-مرذی دے متے پوْا سکدا ہےَ۔ ڈاکخانے توں دِتّیاں تاراں، کرائِیِیاں رجِسٹرِیاں دے سبُوت لِیا سکدا ہےَ۔

گُرمِیت موہن جی نال وْی سہمت نہں سی۔ سَیلّ دا پلّڑا بھاری سی۔ اُہ اسلِیعت وْی ساہمنھے لِیائیگا اتے سچّ دا پلّا وْی نہں چھڈّیگا۔

ادالتاں بنّدِیاں نالوں کاغذاں ،تے وْدھّ وْشوْاس کردِیاں ہن۔ سَیلّ دستاوْیذاں دا ڈھیر لائیگا۔

آپنھے ہکّ دے کُجھّ دستاوْیذ سَیلّ پہلاں ہی پیش کر چُکّا سی۔ کُجھّ دستاوْیذ اُس نے ہور پیش کرنے سن۔

اُہناں وْچوں وْی اہِم سی اُہ مِسل جِس راہِس سنّمتی نے تھانھے ،تے ریڈ کرائِیا سی۔
اِس مِسل راہِس وْارنّٹ افسر نے اِہ سابت کرنا سی کِہ دوشِیاں دی گرِفتاری توں اِکّ دِن پہِلاں جدو اُس نے تھانھے ،تے ریڈ کِیتا سی تاں ریڈ سمیں سنّمتی دے کارکُناں دے نال-نال اُس نوُں پالا اتے مِیتا وْی تھانھے بَیٹھے مِلے سن۔
اِس تتھّ دی پُشٹی لئ سنّمتی وْلّوں کُجھّ گوْاہاں نوُں وْی بھُگتائِیا گِیا سی۔ گوْاہاں دی گوْاہی نوُں پرکھنھ لئ ادالت دی آپنھی ہی کسوْٹّی سی۔ گوْاہی دی سچّائ نوُں گوْاہ دے رُتبے انُسار پرکھِیا جانْدا سی۔ کلرک نالوں گذٹِڈ افسر، مذدُور نالوں کارخانیدار اتے کرذائ نالوں شاہُوکار ذِیادا بھروسیمنّد ہونھا سی۔
کانُونّن دی اِس کمذوری دا سفائ دھِر نے خِیال رکھِّیا سی۔ اُس وْلّوں گوْاہ اُچّے رُتبے وْالے ہی بھُگتائے جانھے سن۔
موہن جی نوُں اُہ کیس یاد سی جِس وْچّ اِکّ ڈِپٹی کمِشنر نے سفائ وْچّ بھُگت کے کیس دا پاسا پلٹ دِتّا سی۔
اُس کیس وْچّ فرم دے اِکّ ہِسّیدار نے دُوجے ہِسّیدار دا کتل کِیتا سی۔ کتل ہوٹل وْرگی شرییام جگہا ،تے ہوئِیا سی۔ چشمدِید گوْاہ بِسِیاں سن۔ گوْاہاں دی گوْاہی وْی ٹھوکوْس سی اتے کتل دا مکسد وْی سپشّٹ سی۔ ہِساب-کِتاب کارن ہِسّیداراں وْچّ جھگڑا سی۔ تُوں-تُوں مَیں-مَیں پہِلاں وْی کئ وْار ہوئ سی۔ مار-دھاڑ پہِلی وْار ہوئ سی۔ کاتل کول لائِسَینْسی پِستَول سی۔ اُسے پِستَول نال مِرتک نوُں مارِیا گِیا سی۔
جدوں بری ہونھ دے سارے راہ بنّد ہو گئے تاں سِیانھے وْکِیل نوُں اِکو راہ لبھّا سی۔ کاتل دا اِکّ دوست راجستھان وْچّ کِدھرے ڈِپٹی کمِشنر لگّا ہوئِیا سی۔ جے اُہ سفائ وْچّ بھُگت جاوْے تاں بچاا ہو سکدا سی۔
دوستی خاتر ڈِپٹی کمِشنر آئِیا سی۔ سہُں کھا کے اُس نے جھُوٹھ بولِیا سی، کتل وْالی رات اُس دا دوست اُس کول راجستھان سی۔ وْاردات وْالی تھاں اُتھوں پنّج سَو مِیل دُور سی۔ ہوْائ جہاذ راہِس اُتھے پُجّنھا ہووْے تاں وْی دِہاڑی چاہِیدی سی۔

ججّ نوُں اِکّ آئ □ ے □ اَیس □ افسر دی گوْاہی جھُٹھلاَونھی مُشکل ہو گئ۔ مامُولی جِہی گلّ خاتر اَیڈے وڈّے افسر نوُں جھُوٹھ بولنھ دی کی لوڑ سی (اِہ کانُونّن وْی آکھدا سی اتے ججّ دا دِل وْی۔
ڈِپٹی کمِشنر دے بِیان نے دوشی دِیاں ہتھکڑِیاں کھُلہوْا دِتّیاں۔
کانُونّن دا ڈھِڈّ بھرن لئ سَیلّ نے ساماجِک رُتبِیاں وْالے گوْاہ بھُگتاَونھے شُرُو کِتے۔
اِس لڑی دا پہِلا گوْاہ جِبوْن آڑھتِیا سی۔
اُہ پنّج لکھّ دی اسامی سی۔ لکھّاں رُپِیا اِنکم ٹَیکس بھردا سی۔ نا اُس نے چار-پنّج سَو لئ جھُوٹھ بولنھا سی، نا جھُوٹھی سہُں کھا کے نرکاں دا بھاگی بنھنا سی۔
مِتے وْانْگ پالا وْی سُدھر چُکّا سی۔ اُہ جِبوْن دی دُکان ،تے مذدُوری کردا سی۔ ساذِش اتے اگوْا وْالے دِن اُہ اُس نال پٹِیالے گِیا ہوئِیا سی۔ پِچھّوں وْی نِدھڑک ہو کے دُکان ،تے کنّم کردا رِہا سی۔
جدوں پھڑ-پھڑائ شُرُو ہوئ تاں ڈردا پالا اُس کول آئِیا۔ جِبوْن نے اُس نوُں اُس سمیں دے سرکاری وْکِل گُرمِیت راہِں تھانھے پیش کِیتا سی۔ اِس تتھّ دی تائِید گُرمِیت نے کٹہرے وْ◌ِچّ کھڑو کے کِیتی سی۔
کنّمِس-کارِں گُرمِیت جدوں تھانھے جانْدا سی تاں پالے دے نال-نال مِتے نوُں وْی مِلدا سی۔ تھانھیدار کول دوہاں نوُں چھڈّنھ دی سِفارش کردا سی۔ کِسے نا کِسے بہانے رِہائ ٹلدی رہی سی۔
اِہناں گرِفتارِیاں دے وْ◌ِرُدھّ ہی اُس نے استِیفا دِتّا سی۔
بابا گُردِتّ سِنّگھ وْی پِچھّے نہِں سی رِہا۔
بنّٹی دے کاتلاں نوُں لبھّنھ نئ پُلِس نے جو اتّیاچار آرنّبھِیا سی، اُسے نوُں ٹھلّہ پاَونھ لئ بابے نے سنّگھرش سنّمتی دا گٹھن کِیتا سی۔ سنّگھرش دَوران بابے نوُں گرِفتاری دینھی پئ سی۔
جدوں بابا پُلِس ہِراست وْ◌ِچّ سی تاں ہور مُستوْ◌ِیاں دے نال-نال بابے نے پالے اتے مِتے نوُں وْی تھانھے بَیٹھِیاں دیکھِیا سی۔ بابے دی اُہناں نال گلّبات وْی ہوئ سی۔

سنّمتی کول بھُگتاَونھ لئ بتھیرے گوْاہ سن، پر بابے نوُں بھُگتا کے اُسنُوں لگّا جِوْیں ہاتھی دی پَیڑ وْچّ سبھے پَیڑاں آ گئِییاں سن۔

سپَیشل پبلِک پراسِکِیُوٹر تِنّن دِناں توں بہس دی تِیاری کر رِہا سی۔ پُوری مغذ-کھپائ دے باوْجُود وْی کیس پکڑ وْ ِچّ نہں سی آ رِہا۔
کئ وْار اُس دے من وْ ِچّ آئِیا، کِئُں نا سرکاری وْکِل دے اسل فرذ نِبھائے جانھ۔ کِئُں نا ادالت نوُں ساف-ساف آکھ دِتّا جاوْے کِہ کیس وْ ِچّ کُجھّ نہں۔ دوشِیاں نوُں بری کر دِتّا جاوْے۔
جھٹّ ہی اُہ من بدل لَینْدا۔ مُکھّ منّتری دا مُونّہ-مُلاہذا، آپنھی وْکالت دا بھوْ ِکھّ اتے ہالات منّگ کردے سن کِہ اُہ فرذاں نوُں چھِکّے ٹنّگ کے دوشِیاں نوُں سذا کرائے۔ ہر ہِلے مُکھّ منّتری دی پگّ بچائے۔
دوشی بری ہو گئے تاں مُکھّ منّتری دی سبھ توں وْدھّ بدنامی ہونھی سی۔ وْ ِرودھی دھِر اُس دے بھِئُں-بھِئُں چھِتّر لائیگی۔ سرکار کرِپب سٹھّ ہذار رُپِیا گِیان سِنّگھ نوُں نکد دے چُکّی سی۔ اِنّنا اُس ،تے ہور خرچ چُکّی سی۔ جے دوشی بری ہی کراَونھے سن تاں گِیان سِنّگھ وْرگے سفَید ہاتھی دی کی ذرُورت سی۔ اِہ کنّم کوئ وْی سرکاری وْکِل کر سکدا سی۔
گِیان سِنّگھ دا آپنھا وْکار وْی دااا ،تے سی۔ سرکار نے اُس دی کابلِیعت ،تے بھروسا کِیتا سی۔ جے دوشی بری ہو گئے تاں اُس دی ڈو-ڈو ہونھی سی۔
کیس کبُولدے سمیں گِیان سِنّگھ نے گنّگانگر وْالا مہِنّگا سِنّگھ بنھن دا سُپنا لِیا سی۔
اِکّ وْار گنّگانگر دی اِکّ پارٹی توں بٹھِنّڈے کتل ہو گِیا۔ مرن وْالے دا ماما بٹھِنّڈے دا سِرکڈھّ وْکِل سی۔ بٹھِنّڈے دا کوئ وْی وْکِل دوشِیاں نال کھڑھن دی جُراتّ نا کر سکِیا۔ کیس لڑن لئ دوشی آپنھا وْکِل گنّگانگر توں لِآئُنھ لگّے۔ مہِنّگا سِنّگھ دوشِیاں نوُں بری کراَونھ وْ ِچّ کامیاب ہو گِیا۔ جھٹّ اُس دی پَینْٹھ پےَ گئ۔ بٹھِنّڈے وْالے اُس دے بھگت بنھ گئے۔ اØ ّدھِیاں نالوں وْدھّ کیساں وْ ِچّ اُہ وْکِل ہونھ لگّا۔ بٹھِنّڈے توں اُہ سنّگرُور پُجّ گِیا اتے سنّگرُور توں پٹِیالے۔ اجّ کلّہ سارے پنّجاب ،چ اُس دا سِکّا چلّدا سی۔ اُہ مُونّہوں منّگی فِیس لَینْدا سی۔ مرذی دے کیس چُنھدا سی۔

جے گِیان سِنّگھ ہار کبُول کر گِیا تاں اُس نوُں نوْیں کیس تاں کی مِلنھے سن، پُرانھے وْی کھُسّ جانھے سن۔
گِیان سِنّگھ نے جے مہنّگا سِنّگھ بنھنا ہےَ تاں اُس نوُں دوشِیاں نوُں سذا کراَونھی ہی پئیگی۔
پر سذا ہووْے تاں کِس ترہاں (
گِیان سِنّگھ کیس دے ہکّ وْ ِچّ اِکّ نُکتا لبھّدا تاں وْ ِرودھ وْ ِچّ وْ ِہ نُکتے کھڑے ہو جانْدے۔
ہر وْار اُس نوُں بہس نوْیں سِرِنُں تِیار کرنی پَینْدی۔
وْڈّی سمسِّیا اِہ سی کِہ اِہ اِکّ صصص بلائِینْڈ مرڈر کیس ضضض سی۔ بچّے دے اگوْا ہونھ اتے دوشِیاں دی گرِفتاری وْ ِچکار کرِب مہِنے دا فرک سی۔ چشمدِید گوْاہاں دی انھہونْد کارَن کیس ہالات ،تے آدھارت گوْاہی ،تے کھڑا سی۔ ہالات گھڑدی پُلِس نے پَیر-پَیر ،تے غلتی کِیتی سی۔ سرکاری وْکِیلاں نے وْی اکھّاں مِیچ کے مکھّی ،تے مکھّی مار دِتّی۔ گِیان سِنّگھ مُردے وْ ِچّ جان پاوْے تاں کِس ترہاں (
کھِجھے گِیان سِنّگھ نے کئ وْاری مُکھّ منّتری دے ناں چِٹھّی لِکھی۔ کسُوروْار پُلِس افسراں اتے سرکاری وْکِیلاں دے خِلاف کاروْائ کرن دی سِفارِش کِیتی۔
جِنُں غُسّا ٹھنّڈھا ہُنّدا، اُہ چِٹھّی پاڑ دِنّدا۔
گہُ نال گھوکھدا تاں سارے ہی بیکسُور جاپدے۔
پہِلاں پُلِس ،تے دبااا پائِیا گِیا۔ دوشِیاں نوُں بنّٹی دے بھوگ تک گرِفتار کرو۔ اسل دوشی نا مِلے تاں اِہ پھڑ لئے گئے۔
پھیر ہُکم ہوئِیا، نبّے دِناں دے انّدر-انّدر چلان پیش کرو۔
ہُکم دی تامِیل لئ پھٹّا-پھٹ سبُوت گھڑے گئے۔
تفتِیشی کول اِہ تسدِیک کرن دا وْکت ہی نہِں سی کِہ اکھوَتی ساذِش وْالے دِن دوشی شہِر وْ ِچّ مَوجُود سن جاں نہِں۔
مُڈھّلی تفتِیش کِسے ہور تھانھیدار نے کِیتی سی۔ پہِلی وْردی برامد ہونھ دا مِسل وْ ِچّ کِدھرے ذِکر نہِں سی۔ نوْیں تفتِیشی نوُں پہِلی وْردی دا سُپنا کِتھوں آئُنْدا (

ٹوپیا جدوں دیس راج دی دُکان توں وْ ِکیا ہی نہس تاں اُس دِیاں وْہِیاں وْ ِچّ وْ ِکری دا ذِکر کِوْیں ہو جانْدا (
پھیر کسُوروْار ہوئِیا تاں کَونھ (
گِیان سِنّگھ وْی سرکار دا پکھّ پُورن آئِیا سی۔ کیس جِتّنھ لئ اُس نے اڈّی۔ چوٹی دا ذور لائِیا سی۔ جے دوشی پھیر وْی بری ہو گئے تاں اِس دا اِہ متلب تھوڑھا ہونھا سی کہ گِیان سِنّگھ نالائِک سی۔
اِس ترہاں سوچدا گِیان سِنّگھ آپے افسراں نوُں دوشی ٹھہِرا دِنّدا اتے آپے دوش-مُکت کر دِنّدا۔
گِیان سِنّگھ دا بہُتا تجربا سفائ دھِر وْلّوں پیش ہونھ دا سی۔ اُہ اِسے درشٹِکونھ توں سوچنھ دا آدی سی۔ شائِد اِسے لئ اُس نوُں گُنھ گھٹّ اتے اَوگُنھ وْدھّ دِکھائ دے رہے سن۔
آپنھی تسلّی لئ گِیان سِنّگھ نے ذِلہا اٹارنی نوُں بُلا لِیا۔ اُہ سرکاری پکھّ پیش کرن دا ماہِر سی۔
گوْاہاں دی کارگُذاری ،تے ذِلہا اٹارنی ڈاڈھا خُش سی۔ اجِہے کیساں وْ ِچّ کُجھّ گوْاہ مُکّر ہی جائِیا کردے سن۔ کُجھّ گوْاہ اِدھر-اُدھر وْی ہو جانْدے سن۔ کُل مِلا کے گوْاہِیاں کانُونّن دے ہر نُکتے دا ڈھِڈّ بھردِیاں سن۔
ععع مسلن (ععع ذِلہا اٹارنی دے تسلّی پرگٹاَونھ ،تے ہَیران ہوئے گِیان سِنّگھ نے جدوں اُداہرنھ پُچھّی تاں ذِلہا اٹارنی سپشّٹِکرن دینھ لگّا۔
سرکاری دھِر دا پہِلا فرذ جُرم پچھلا اُدیش سابت کرنا سی۔ بھُگتِیاں گوْاہِیاں توں پالے اتے مِتے دا اُدیش سپشّٹ ہُنّدا سی۔ اِہ کارا اُہناں نے پھِرَوتی وْسُولنھ لئ کِیتا سی۔
ععع کوئ سبُوت (ععع
ععع دوشِیاں دے ہتھّں لِکھِیاں چِٹھّیاں۔ غغغ
ععع سوْاہ اتے کھیہ۔ ضضض ذِلہا اٹارنی دے جوْاب ،تے کھِجھے گِیان سِنّگھ دے مُونّہوں اِکّ-دم نِکلِیا۔
ععع مِتا مشہُور جیب کترا ہےَ۔ وْ ِہ-پنّجاہ ہذار دی جیب کٹّ لَینھا اُس دے کھبّے ہتھّ دی کھیڈ ہےَ۔ پالا نامی چور ہےَ۔ کِسے دی چھاپ چُرا لَینْدا تاں وْی چار-پنّج ہذار وْٹّیا جانْدا۔ ڈھائ-ڈھائ ہذار دی مامُولی رکم لئ

اُہناں نوُں اَیڈا ذوخم مُلّ لَینھ دی کی لوڑ سی (پھیر اِہ وْی سِدھّ ہو چُکّا سی کِہ اسل چِٹھّیاں اُہناں لِکھیاں ہی نہِں۔ غغغ
ععع نہِں جناب) پنّجاب وْچّ جِہو جِہا ماہَول چلّ رِہےَ، اُس وْچّ جیباں کٹّنھیاں اتے چورِیاں کرنِیاں اَوکھیاں ہوئِییاں پئِییاں نے۔ تھاں-تھاں پُلِس دا پہِرا ہےَ۔ اِہ چوری کِتھے کرن (جیباں کِتھے کٹّنھ (اجِہے پیشیوْار مُلذماں نے آپنھے دھنّدے بدل لئے ہن۔ ہُنھ اِہناں پھِرَوتی وْسُولنھ وْرگے جُرم کرنے شُرُو کر دِتّے ہن۔ تاں ہی دِنو-دِن امِیر لوکاں نوُں اگوْا کر کے پھِرَوتی وْسُولنھ وْرگِیاں گھٹناوْاں وْدھ رہِیاں ہن۔
ععع جے پھرَوتی ہی وْسُولنھی سی تاں لکھّ دو لکھّ تاں منّگدے۔ غغغ
ععع اِہو تاں اِہناں دی چلاکی ہےَ۔ اِہناں جانھ-بُجھ کے گھٹّ رکم منّگی سی۔ پتا سی چھوٹی رکم جلدی مِل جائیگی۔ اِہ لالا جی دی بدکِسمتی سی کِہ چِٹھّی پُلِس دے ہتھّ لگّ گئ۔ نہِں تاں رکم پُجّ جانْدی تے بچّا بچِیا رہِنّدا۔ جے اِہ کارا کِسے اتّوْادی سنّستھا دا ہُنّدا تاں اُہناں لکھّ ہی منّگنھا سی۔ اِہو نُکتا سارے ہکّ ،چ جانْدےَ۔ غغغ آپنھے ترک نال گِیان سِنّگھ نوُں سہِمت ہُنّدا دیکھ کے ذِلہا اٹارنی دا ہَوسلا وْدھنھ لگّا۔
ععع اِک نُکتا ہور وْی۔ کتل پچھّے جے کوئ اتّوْادی سنّستھا ہُنّدی تاں بچّے نوُں گولی نا ماردی (ععع اِہ مامُولی مُلذم ہن۔ اِہناں کول کِمتی ہتھِیار سن ہی نہِں۔ بچّا چُکّ تاں بَیٹھے پر موڑنا مُشکل ہو گِیا۔ بچّے نوُں سہی-سلامت گھر موڑدے تاں پھڑے جانْدے۔ کھہڑا چھُڈاَونھ دا اِکو-اِکّ راہ کتل سی۔ سو اِہناں کر دِتّا۔ غغغ
ععع جو کُجھّ تُسِں آکھِیا اِہ سچّ ہو سکدےَ، پر اِس بارے مِسل ،چ کوئ سبُوت ہےَ (ععع گِیان سِنّگھ دلِیل نالوں تتھّ نوُں پہِل دِنّدا سی۔
ععع کِس نوُں نہِں پتا جناب کِہ دہِشتگردی کارن پنّجاب دے لوک ڈرے ہوئے ہن۔ کِسے دا سکا پؤ وْی جے اکھّاں ساہمنھے کتل ہوئِیا ہووْے، اُہ وْی گوْاہی نہِں دِنّدا۔ اِس کیس وْچّ گوْاہ ڈرائے دھمکائے گئے۔ اِہو تتھّ مِسل ،چ آ چُکّےَ۔ گوْاہ کِئُں مُکّر گئے (ادالت آپے جُڈِشِیال نوٹِس لےَ لئیگی۔ غغغ

عع ڈی ے ساہب) اسِس کِسے سَیمِینار جاں کلاس-رُوم وْچّ بھاشنھ نہِں دینھا۔ اسِس ادالت وْچّ بہِس کرنی ہےَ۔ ہر دلِیل دی پُشٹی لئ تتھّاں دا ہوْالا دینھا پَینھےَ۔ اسمان وْچّ اُڈّنھ دی تھاں دھرتی ،تے کھڑو کے گلّ کرو۔ غغغ

ذِلہا اٹارنی دے لنّبے-چَوڑے بھاشن توں اکّے گِیان سِنّگھ کول اُس نوُں جھاڑن توں سِوْا کوئ چارا نہِں سی۔

عع تتھّ تاں جناب پھیر اِہو جِہے ہی نے۔ سِدھّی سپشّٹ گوْاہی تاں ساڈے ہکّ وْچّ اِکّ وْی نہِں۔ سانُوں کانُونّنی نُکتِیاں دا ہی سہارا لَینھا پؤُ۔ غغغ شرمسار ہوئِیا ذِلہا اٹارنی اِکدم پانھی وْچّ بَیٹھنھ لگّا۔

عع مَینُوں تاں کوئ نُکتا نذر نہِں آئُنْدا۔ غغغ

عع کانُونّنی نُکتا ہےَ جناب) دووْیں دوشی دس ننّبرِئے ہن۔ دوہاں ،تے بِسِیاں مُکدّمے چلّ چُکّے ہن۔ کئ-کئ وْار سذا کٹّ آئے ہن۔ اِکّ جیب کترا ہےَ، دُوجا چور۔ اِہناں جُرماں وْچّ پَیسا اسانی نال بنھ جانْدےَ۔ اجِہیاں سَینْکڑے اُداہرنھاں مَوجُود ہن، جِنہاں وْچّ پہلاں دوشی جُرم کرنا چھڈّ گئے پر جدوں ہڈّ-بھنّنوْس مِہنت کرنی پئ تاں پھیر جرائِم-پیشے وْچّ آ گئے۔ اِنّجھ ہی ساڈے دوشِیاں نال ہوئِیا۔ دوشِیاں دے بھَیڑے چال-چلنھ دا نُکتا ساڈے ہکّ ،چ جانْدےَ۔ غغغ

عع بھلِیا لوکا، اِس دلِیل دا فائِدا ساڈے نالوں سفائ دھِر نوُں وْدھّ ہووْیگا۔ ساڈے گوْاہاں دا چال-چلنھ دوشِیاں نالوں وْدھّ شکّی ہےَ۔ جِنہاں گوْاہاں دا چال-چلنھ ٹھِیک سی، اُہ لالا جی دے بھگت نِکلے۔ غغغ گِیان سِنّگھ نوُں کوئ نُکتا جچ نہِں سی رِہا۔

عع پُلِس دی دوشِیاں نال کوئ دُشمنھی نہِں۔ پُلِس نوُں اِہناں ،تے جھُوٹھا کیس پاَونھ دی کی لوڑ سی (عع اخِیر وْچّ ذِلہا اٹارنی سپَیشل پی پی نوُں اِہ گھسی-پٹّی دلِیل سُنھاَونھ لگّا۔

عع پُلِس نوُں اِس ترہاں کرن دی سخت ذرُورت سی۔ اِس لوڑ دا ذِکر سفائ دھِر نے تھاں-تھاں کِیتےَ۔ اسِس اِہ دلِیل دِتّی تاں سفائ دھِر نوُں مُکھّ منّتری نوُں کیس وْچّ گھڑِسنھ دا مَوکا مِل جانھےَ۔ اُہناں دا کیس نال لگاؤ سابت کرن لئ گِیان سِنّگھ دی نِیُکتی دی اُداہرنھ دِتّی جاوْیگی۔ غغغ

اِس توں سِوْا ذِلہا اٹارنی نوُں کُجھّ نہِں سی سُجھ رِہا۔
گِیان سِنّگھ نوُں جد کُجھّ وْی چنّگا نا لگّا تاں ذِلہا اٹارنی وْی کھِجھ گِیا۔
اجِیب سی سپَیشل پی پی ۔ ذِلہا اٹارنی دی ہر دلِیل نوُں ردّ کردا جا رِہا سی۔ ہور بہِس کِس ترہاں دی ہُنّدی سی (بہِس وْچّ اِہو کُجھّ تاں ہُنّدا ہےَ۔ ذِلہا اٹارنی تاں اِسے ترہاں بہِس کردا سی۔ دوشی سذا وْی ہُنّدے سن۔
گِیان سِنّگھ اُس توں ہور کی بھالدا سی (
گِیان سِنّگھ دِییاں دلِیلاں نے ذِلہا اٹارنی دا صصص برین وْاش ضضض کر دِتّا۔ اُس دا منوبل گِر گِیا۔ اُس نوُں مہِسُوس ہونھ لگّا جِوْیں سچّمُچّ کیس وْچّ کُجھّ نہِں سی۔
بھنّڈاری وْکِیل وْی سرکاری پکھّ پُور رِہا سی۔ کِئُں نا اُس دے دِماغ نوُں وْی پرکھ لِیا جاوْے۔ شائِد اُہ کوئ نوْس گلّ کر سکے۔
بھنّڈاری نوُں بُلائِیا گِیا۔
عع جِتھوں تک کیس دا سنّبنّدھ ہےَ اِس وْچّ ککھّ نہِں۔ دوشی بری نے، پر جے گِیان سِنّگھ ہُرِں چاہُنھ تاں دوشِیاں نوُں سذا ہو سکدی ہےَ۔ غغغ بِناں کِسے وْنّگ-وْل دے آپنھی ہار کبُولدا بھنّڈاری کیس جِتّنھ دے راہ سُجھاَونھ لگّا۔
عع وْاہ بھنّڈاری ساہِب) مَیں کیس جِتّنھا کِئُں نہِں چاہانْگا (مَیں اِتھے آئِیا ہی اِسے مکسد نال ہاں۔ غغغ بھنّڈاری دا سُجھاا جانھن لئ گِیان سِنّگھ کاہلا پَینھ لگّا۔
عع پھیر سُنھو۔ کانُونّن اتے دلِیل توں سِوْا دوشِیاں نوُں سذا کراَونھ دے ہور بتھیرے راہ ہن۔ غغغ
اگلی گلّ گِیان سِنّگھ آپے ہی سمجھ گِیا۔
بھنّڈاری بِلکُل ٹھِک آکھدا سی۔
کلّہ اُہ بہِس سماپت نہِں کرنگے۔ بہِس نوُں اگلے دِن تک لٹکائِیا جائیگا۔ رات نوُں اُہ چنّڈِیگڑھ جائیگا۔ ساری ستھِتی مُکھّ منّتری نوُں سمجھائیگا۔ نوْیں راہ سُجھائیگا۔
دوشِیاں نوُں سذا دا اِنّتذام ہو چُکّا سی۔

مِسل اتے کانُونّن دِیاں کِتاباں پرے سُٹّ کے اُہ اِنُں گھُراڑے مارن لگّا جِوْیں گھوڑے وْیچ کے سُتّا ہووْے۔

فَیسلا بہس دے تِنّن دِناں بااد سُنھائِیا جانھا سی۔
اِہ تِنّن دِناں دا سماں سبھ لئ اُتیجنا بھرِیا سی۔
جِتھے وْی دو بنّدے جُڑدے، اِس کیس دے چرچے چھڑ پَینْدے۔
وْکِلاں نوُں تاں جِوْیں ہور کوئ کنّم ہی نہس سی۔ بار رُوم وْ ِچّ وْ ِہلے بَیٹھے وْکِل اُپروں-اُپروں سَیلّ دے وْکِلاں دی مِہنت دی داد دِنّدے، انّدروں اُہناں دی سفلتا ،تے چڑدے۔
سِنِیار وْکِلاں نوُں کُجھّ ذِیادا ہی چِنّتا سی۔ کلّہ دِیاں بھُوتنِیاں دا سِوْے ،چ ادھّ بنھدا جا رِہا سی۔
اِکّ نہس، دو نہس پُورے تِنّن-تِنّن وْکِل ستھاپت ہونھ لگّے سن۔
کُجھّ وْکِل اِس کامیابی دا سِہرا موہن جی دے سِر بنّنہدے۔ گوْاہاں دی پَیڑ اُسے نے نپّی سی۔ جے گوْاہ پَیروں نا نِکلدے تاں کُجھّ پلّے نا پَینْدا۔
راتو-رات موہن جی سِنِیار وْکِل بنھ گِیا سی۔ ہُنھ اُہ آکھدا پھِردا سی، چھوٹِیاں ادالتاں نالوں وْڈّیاں ادالتاں وْ ِچّ کنّم کرنا سَوکھا ہےَ۔ نوْیں سبھ شَیسن کیس اُس نے آپنھے کول رکھّ لئے۔ دوشِیاں دے بری ہُنّدِیاں ہی اُس دے ہَوسلے بُلنّد ہو جانھگے۔ پھیر سَیشن کورٹ وْ ِچّ وْی موہن جی-موہن جی ہوئِیا کریگی۔
کُجھّ وْکِل کیس دا چھُپِیا رُستم گُرمِت نوُں سمجھدے سن۔ اُہ بولدا گھٹّ تے کنّم ذِیادا کردا سی۔ کیس جِتّنھ وْ ِچّ اُس دا پُلِس رسُوخ سبھ توں وْدھّ کنّم آئِیا سی۔ سِپاہی توں لےَ کے ڈِپٹی تک اُس دے ہمائِتی سن۔ کیس دِیاں ذِمنِیاں، بِیاناں دِیاں نکلاں، اسلی نکلی چِٹھّیاں دے سَیٹّ جے سمیں سِر نا مِلدے تاں کیس دا رُخ دُوجے پاسے ہونھا سی۔
جِس وْکِل دی مدد پُلِس کردی ہووْے، اُس نوُں سفلتا دی پَوڑی چڑھنا کی اَوکھا سی (ہُنھ جدوں گُرمِت نے وْکالت کرن دا من بنھا ہی لِیا سی تاں فَوجداری وْکِلاں نوُں کِسے ہور تھاں دی تلاش کرنی چاہِیدی سی۔
کلّہ تک شرابی-کبابی اتے نِکنّما سمجھِیا جانْدا پِیارے لال وْی اِکدم ہی دھرُو تارے وْانْگ چمک پِیا سی۔ بہس وْرگی مہتّوْپُورن ذِنّمیوْاری اُسے نے نِبھائ سی۔ اِکّ-اِکّ نُکتے نوُں جِس انّداذ نال اُس نے پیش کِیتا، اُس

توں سِنِیار توں سِنِیار وْکِل وْی پربھاوْت ہوئِیا سی۔ بہِس دَوران اُس نے اجِہے بِسِیاں سوْال اُٹھائے سن جِنہاں دا سرکاری دھِر کول کوئ اُتّر نہِں سی۔ جوْاب دی منّگ کردِیاں اُس دِیاں سوْالِیا اکھّاں جدوں گِیان سِنّگھ وْلّ اُٹھّدِیاں تاں گِیان سِنّگھ دا متھّا پسِینے نال تر ہو جانْدا اتے شرم دا مارِیا اُہ سِر جھُکا لَینْدا۔

بہِس سُنھدے ہر سروتے نوُں اِہو مہِسُوس ہُنّدا سی جِوْیں دوشی سَو فِیسدی بیکسُور سن۔ اِہو وْدھِیا بہِس دی نِشانی سی۔

ادالتوں باہر آ کے گِیان سِنّگھ نوُں وْی پِیارے لال دی پٹھّ تھاپڑنی پئ سی۔ لوکاں نے اُس دی لِیاکت نوُں مانتا دینھی شُرُو کر دِتّی سی۔ اجّ کلّھ اُس دا پھٹّا پہلاں وْانْگ بے-رَونھکا نہِں سی رہِنّدا۔ کُجھّ-کُجھّ کیساں وْچّ اُس دے وْکالت-نامے لگّنھ لگّے سن۔

پالے اتے مِتے دے بری ہُنّدِیاں ہی اُس دی جھنّڈی سبھ توں اُپر ہونھی سی۔

سِیانھے مُنشِیاں نے اُہناں دے بھوْکھّ نوُں بھانْپ لِیا سی۔ ہالے تک نا گُرمِت نے مُنشی رکھّیا سی نا پِیارے لال نے۔ کُجھّ پُرانھے مُنشی اُہناں دُیالے کٹّیاں-وْچھّیاں بنّنھنھ لگّے سن۔ کُجھّ چُست مُنشِیاں نے اِکّ-اِکّ، دو-دو کیس دِوْا کے اُہناں نوُں بھرماَونھا وْی شُرُو کر دِتّا سی۔

کئ سِیانھے سائِلاں نے وْی گُدڑی دے لال پچھانھ لئے۔ کُجھّ فَیسلے دی اُڈِیک کرن لگّے۔ پالے اتے مِتے دے بری ہُنّدِیاں ہی اُہناں آپنھے لِفافے چُکّ کے اُہناں کول آ جانھا سی۔ سائِییاں وْدھائِییاں اُہ پہلاں ہی لاَونھ لگّے۔

اِس ساری اُتھل-پُتھّل نوُں دیکھ کے پِیارے لال دے من وْچّ لڈّو پھُٹّنھ لگّدے۔ وْیسے اُس نوُں یکِین سی کِہ فَیسلا اُہناں دے ہکّ وْچّ ہوئیگا۔ پھیر کی کئ وْار من ڈول جانْدا۔ کلّ اتے بُلّہاں وْچکارلے فاسلے وْالی انّگریذی اکھاَوت اُس نوُں ڈراَونھ لگّدی۔

اِنّتذار دی ہر گھڑی اُس نوُں اِکّ یُگّ جِڈّی لگّدی۔

کچہرِیاں دے بھیتی لوک بہِس دَوران ہی بھانْپ جانْدے ہن کِہ اُوٹھ کِدھر نوُں کروْٹ لئیگا۔ ججّ دا مُوڈ بھانْپنھ لئ پِیارے لال وْی ترلومچھّی ہو رِہا

سی۔ پالے اتے مِتے دی ذِنّدگی دے نال-نال اُس دے بھوْ ِکھّ دا فَیسلا ہونھا سی۔
آپنھی جگِیاسا شانْت کرن لئ کدے اُہ موہن جی دے مُنشی کول جا بَیٹھدا۔ ععع کیس لِیگل سَیلّ ہی جِتّیگا۔ غغغ دااوْا کردا مُنشی شرت لاَونھ تک نوُں تِیار ہو جانْدا۔
تُسِں دیکھِیا تاں سی ججّ گوْاہاں نوُں کِوْیں جھئِییاں لےَ-لےَ پَینْدا سی۔ آہ کِوْیں ہوئِیا (اُہ کِوْیں ہوئِیا (اِستگاسا دھِر نوُں مِنُوں-مِنُوں کرن توں سِوْا کدے کُجھّ سُجھّیا سی (ساتھوں تاں ججّ نے تھوڑھے جِہے سپشّٹِیکرن منّگے سن۔ ہر سپشّٹِیکرن ،تے اُہدی تسلّی ہو جانْدی سی۔ ججّ دے من ،چ پَیدا ہوئِیا شنّکِیاں دا فائِدا سفائ دھِر نوُں ہی جائیگا۔ نہِس (ععع
پِیارے لال مُنشی دے ترک نال سہِمت تاں ہُنّدا پر اُس دا دِل نا ٹِکدا۔ لچھمنھ داس اُہناں دا آپنھا مُنشی سی۔ وْکِل وْانْگ مُنشی دا من وْی کیس دی سفلتا نال جُڑِیا ہوئِیا سی۔ اُس نوُں چارے پاسے ہرا-ہرا دِکھائ دینھا ہی سی۔
بھانے ننّبردار نے وْی آپنھے وْال کچہرِیاں وْ ِچّ ہی سفَید کِیتے سن۔ اُس نے وْی ساری بہِس سُنھی سی۔ سائِلاں نوُں اُس ،تے ربّ وْرگا بھروسا سی۔ بہِس سُنھ کے جِس ترہاں اُہ آکھِیا کردا سی، فَیسلا اکسر اُسے ترہاں ہوئِیا کردا سی۔
بھاوْیں ننّبردار بھنّڈاری دے کَیبن وْ ِچّ بَیٹھدا سی۔ اُسے دا نمک کھانْدا سی، پھیر وْی پِیارے لال نوُں یکِین سی کِہ اُس کول اُہ جھُوٹھ نہِس بولیگا۔ کدے پِیارے لال بھانے کول جا بَیٹھدا۔
ععع اِہ کیس تاں بھتِیج تُوں جِتّنھےَ۔ گڈّا بھر کے کِتاباں دا جو لےَ گِیا سی۔ ساڈّا وْکِل تاں تِنّن کِتاباں اِی لےَ گِیا سی۔ اُہ وْی بِناں دِکھائے موڑ لِیائِیا۔ جِس دے کیس ،چ دم ہوئُ، اُہو کِتاباں لِجاؤُ۔ جِس دے ہکّ ،چ کانُونّن ہوئُ، بھتِیج پھیر کیس وْی اُہو جِتُّو۔ غغغ
ننّبردار دی بہُتِیاں کِتاباں وْالی دلِیل پِیارے لال نوُں گھٹّ-وْدھّ ہی جچدی۔ سَو سُنِیار دی اتے اِکّ لوہار دی وْانْگ کئ وْار اِکو کِتاب سَو کِتاباں جِنّنا کنّم دے جانْدی سی۔ تِنّن کِتاباں لِآئُنھ وْالی دھِر سرکاری سی۔ سرکار نے

کِتاباں دِکھا-دِکھا کِہڑا سائِل ،تے روہب پاَونھا سی۔ اِہ ناٹک پرائیوٗیٹ وٗکِلاں نوُں کرنا پَینْدا سی۔ بھاوٗیں پِیارے لال نے دِکھاوٗا نہِں سی کِیتا، پھیر وٗی کِتاباں دی گِنھتی فَیسلے دا آدھار نہِں سی بنھ سکدی۔
دُدھّ دا دُدھّ اتے پانھی دا پانھی تاں سِنِیار وٗکِل ہی کر سکدے سن۔ کئِییاں سِنِیار وٗکِلاں نے کیس دی ہر سُنھوٗائ نوُں گہُ نا وٗاچِیا سی۔ اُہناں وٗ ِچوں اِکّ دھِر وٗی سی۔
دھِر کول جانھ لگّیاں پِیارے لال نوُں کُیارِیاں کُڑِیاں وٗانْگ شرم آئُنْدی سی۔ اُس نوُں لگّدا سی وٗکِل سوچیگا جِوٗیں پِیارے لال پھُوک چھک رِہےَ۔ آپنھی تارِیف سُنھنا چاہُنّدےَ۔ اسلِیعت اِہ نہِں سی۔ اُہ تاں فَیسلا جانھنا چاہُنّدا سی۔ فَیسلے دے رُخ بارے جانھنا چاہُنّدا سی۔
کنّٹِنِ وٗ ِچّ دھِر نوُں اِکلّا بَیٹھا دیکھ کے پِیارے لال نے من کرڑا کِیتا اتے اُس دُیالے ہو گِیا۔
ععع لالا جی، جے فَیسلے گُنھاں اَوگُنھاں دے آدھار ،تے ہونھ تے پھیر گلّاں کاہدِیاں۔ فَیسلا کرن توں پہلاں ججّ سَو کُجھّ دیکھدےَ۔ پَیسا، سِفارِش، دھِراں دا رُتبا اتے آپنھی اِذّت۔ مَیرِٹ دی وٗاری اخِیر وٗ ِچّ آئُنْدی ہےَ۔
اِیماندار ججّاں نے بیئِیمان ججّاں نالوں وٗدھّ اِنساف دا بھٹھّا بِٹھا رکھّئَےَ۔ اُس نوُں اِکو خترا بنھِیا رہِنّدےَ۔ دوشی بری کرن نال کِدھرے اُس دی اِذّت نا چلی جاوٗے۔ لوک اِہ نا آکھنھ ججّ نے پَیسے لےَ کے دوشی بری کرتا۔
مَینُوں تاں اِس گورکھ دھنّدے دی ساری اُمر سمجھ نہِں آئ۔ سذا وٗالے کیس بری ہو جانْدے نے بری وٗالے سذا۔ جِنّنا چِر ججّ دے مُونہّوں ہُکم نہِں نِکلدا، اونا چِر کھُوہ ،چ اِٹّ ہی سمجھو۔ غغغ
دھِر دِییاں کھرِیاں-کھرِیاں گلّاں نے پِیارے لال دا دِل دھکّ-دھکّ کرن لا دِتّا۔
اِس کَوڑے سچّ نوُں نِکلنھا پِیارے لال لئ مُشکل ہو گِیا۔
ععع راوٗاں آخر راوٗاں ہُنّدِیاں ہن۔ جِس دا جِہو جِہا تجربا، اُس دی اُہو جِہی کھٹّی-مِٹھّی رائے۔ غغغ سوچدا-سوچدا پِیارے لال راوٗاں دا کھہڑا چھڈّ کے اسلِیعت پِچھّے گھُنّمنھ لگّا۔

ججّ دا ستَینو اِکو۔اِکّ اجِہا بنّدا سی جِہڑا ساری اسلِیعت جانھدا سی۔ ادالت دے سارے دروْاذے بنّد کر کے ججّ دو دِناں توں اُس نوُں فَیسلا لِکھوْا رِہا سی۔
کلہ تھکّا۔ٹُٹّا ستَینو جدوں رِٹائِرِنّگ رُوم وْ ِچوں باہر نِکلِیا سی تاں پِیارے لال نے اُس نوُں گھیرِیا سی۔
ععع ہالے پہِلا ہِسّا ہی لِکھائِئَے۔ کیس دے رُخ دا اگلے ہِسّے توں پتا لگُّو۔
غغغ ستَینو نے ہالے اِنّنا کُ بھیت ہی کھولہِیا سی کِہ اینے نوُں بھنّڈاری دا مُنشی آ دھمکِیا۔
سِگرٹ ہِڑی پلاَونھ دے بہانے اُہ ستَینو نوُں آپنھے کَیین وْلّ دھُوہنھ لگّا۔
پِیارے لال نالوں مُنشی دا ستَینو ،تے وْدھّ ذور سی۔ پِیارے لال نوُں پہِلی وْار کنّم پِیا سی۔ مُنشی اُس نوُں ہر روذ گپھّے دِوْاَونْدا سی۔
مُنشی اتے ستَینو دی بُکّل سانْجھی سی۔ اِکّ شِکار نوُں اُٹھاَونْدا سی اتے دُوجا پھُنّڈدا سی۔
ععع جو مَیں آکھِیا ٹھِیک آکھِیا۔ میرے ،تے یکِین کرو۔ غغغ مُنشی نال جانْدے ستَینو نے پِیارے لال نوُں اِکّ وْار پھیر یکِین دِوْائِیا سی۔
بدنامی توں بچنھ لئ مُنشی ستَینو نوُں بھنّڈاری دی تھاں شِنّدے وْکِیل دے کَیین وْ ِچّ لےَ گِیا۔
پہِلاں سِگرٹاں دی ڈبّی پھُوکی گئ۔ ستَینو جدوں پھیر وْی کُجھّ نا اُچرِیا تاں بوتل منّگوْائ گئ۔
بوتل دیکھ کے پِیارے لال دی آس دا دِیوْا بُجھّ گِیا۔
پہِلے پَیگّ نال ستَینو نے شرابی ہو جانھا سی۔ شرابی ہو کے اُس نے ابا۔ تبا بولنھا سی۔ وْگار تے وْگار پاَونھی سی۔ وْگار پُوری نا ہو سکی تاں نُکسان کرنا سی۔
پِیارے لال نوُں کنّن لپیٹ کے تُر جانھ وْ ِچّ ہی بھلا لگّا سی۔
پِیارے لال دے پِچھّوں لہِ جانھ ،تے مُنشی نے سُکھ دا ساہ لِیا سی۔
ععع بنّٹی کتل کیس ،چ کی ہو رِہےَ (ععع ادھّی بوتل سڑاک کے اتے دو گھنّٹے برباد کرکے وْی جدوں ستَینو نے کوئ راہ نا دِتّا تاں کھِجھے مُنشی نے آپے گلّ توری۔

عمع دیوْی دی سہُں۔ ججّ نے ہالے تتھّ لِکھائے نے۔ جِنّنا چِر بہِس نی لِکھاَونْدا، کُش پتا نی لگّدا۔ غغغ
عمع تیری مرذی۔ غغغ ستَینو دی سہُں نوُں نذر انّداذ کر کے مُنشی نے روس پرگٹائِیا۔
جدوں ستَینو نے پھیر وْی راہ نا دِتّا تاں ہرکھے مُنشی نے باکی بچدی شراب نوُں گلاساں وْ ِچّ پائِیا، انّدر سُٹّیا تے گھر جانھ لئ اُٹھّ کھڑوتا۔
عمع تُوں اَیوْیں غُسّا کر گِیا۔ مَیں سچّ آکھ رِہاں۔ غغغ ستَینو رُسّے مُنشی نوُں مناَونھ دا یتن کرن لگّا۔
ستَینو دا ہالے کُجھّ نہِس سی بنھِیا۔ اُہ اُٹھّنھ دے مُوڈ وْ ِچّ نہِس سی۔ مُنشی دے ادھّ وْ ِچکار ڈوبا دے کے تُر جانھ ،تے ستَینو پچھتاَونھ لگّا۔ مُنشی دے لالچ ،چ اُہ پِیارے لال نوُں وْی ہتھّوں کڈھّ چُکّا سی۔
پلّئُں پِنھ وْالا ستَینو وْی نہِس سی۔
پِیارے لال دا کمرا کِہڑا دُور سی۔ ڈِگدا۔ڈھہِنّدا اُہ پِیارے لال کول پُجّ گِیا۔ پِیارے لال نے اُس نوُں دارُو نال نُہا دِتّا۔ فَیسلے بارے دسّنھ لئ اُس کول پھیر وْی کُجھّ نہِس سی۔
دُوجے دِن وْی پنالا اُتھے دا اُتھے سی۔
ججّ دا من ستھِر نہِس سی۔ کدے اَہ سذا وْالا فَیسلا لِکھوْا دِنّدا اتے کدے بری وْالا۔ پھیر سارے وْرکے پاڑ دِنّدا۔
ستَینو نوُں کلّہ سُبہا کوٹھی بُلائِیا گِیا سی۔ ججّ نے اُس نال وْاادا کِیتا سی۔ رات نوُں اُہ آپنھا من بنھا لئیگا۔ کلّہ نوُں ہر ہالت وْ ِچّ اُہ فَیسلا ڈِکٹیٹ کرائیگا۔
عمع کلّہ وْی آ جائیگی۔ غغغ ہنُکا بھر کے سبر کرن توں سِوْا پِیارے لال کُجھّ نہِس سی کر سکِیا۔

بیچَین پیارے لال ساری رات اُسل-وٹّے لَینْدا رِہا۔ کدے اکھّ جھپکدی وْی تاں کچہری دے سُپنے آئُنھ لگّدے۔ کدے ججّ دوشِیاں نوُں سذا کر رِہا ہُنّدا، کدے بری۔ کدے پیارے لال دی وْاہ-وْاہ ہو رہی ہُنّدی، کدے نِنّدِیا۔
بہس ہوئ نوُں دو دِن ہو گئے سن۔ ستَینو آکھدا سی ججّ نے ہالے تک من نہس بنھائِیا۔ پیارے لال نوُں اِہ بہانا جچیا نہس سی۔ اِہ کِہڑا افِیم شراب دا کیس سی بئ دِل کرِیا چار پنّنے لِکھوْا دِتّے۔ اِہ اُلجھنھاں بھرِیا کتل کیس سی۔ ججّ نوُں گھٹّو-گھٹّ سَو پنّنا لِکھنھا پَینھا سی۔ اَیڈا فَیسلا لِکھنھا ہووْے تاں ججّ نوُں من کئ دِن پہلاں بنھاَونھا پَینْدا سی۔
پیارے لال نوُں ستَینو ،تے شکّ سی۔ اُس نے ستَینو دی مُٹھّی گرم نہس سی کِتی۔ اِس لئ اُہ جھُوٹھ بول گِیا سی۔
اِہ وْی ہو سکدےَ دوشِیاں نوُں سذا ہونھی ہووْے۔ ستَینو ڈر گِیا ہووْے۔ سنّمتی کِدھرے پہلاں ہی رَولا نا پا دیوْے۔ ججّ دے خِلاف مورچا نا لا لوْے۔ اِنّجھ ہو گِیا تاں ستَینو دا کی بنھیگا (
سچائ جانھن دا اِچھُک پیارے لال ساجھرے ہی تِیار ہو گِیا۔
کچہری جانھ لئ اُس نے اُہ راہ چُنھِیا جِہڑا ججّ دی کوٹھی اگّوں دی لنّگھدا سی۔
ستَینو دا سکُوٹر کوٹھی اگّے کھڑا دیکھ کے پیارے لال نوُں کُجھّ راہت مہسُوس ہوئ۔ ستَینو نے جھُوٹھ نہس سی بولِیا۔
پیارے لال دا دِل کوٹھی اگّے دھرنا لاَونھ نوُں کِہتا، اُہ ستَینو توں خُشخبری سُنھ کے ہی کچہری جاوْے۔
پر اِہ شیخچلّی وْالے سُپنے سن۔ ستَینو دا اِنّتذار کچہری بَیٹھ کے ہی ہو سکدا سی۔
خُشِیاں-غمِیاں ،چ گوْاچا پیارے لال کچہری آ بَیٹھا۔
گُرمِت پہلاں دا ہی آئِیا بَیٹھا سی۔ پچھّے ہی بابا آ گِیا۔ تاذا دم ہونھ لئ اُہ کنّٹِین وْچّ جا بَیٹھے۔
شہر توں لےَ کے رُوس تک دے چلنّت مسلِیاں ،تے بہس ہونھ لگّی۔

عمع کِنُں گُرمِت، فَیسلے بارے تیرا کی وْچار اَے (عمع پِیارے لال ،تے اِکو دھُن سوْار سی۔ گھُما-پھِرا کے اُہ گلّبات نوُں اِسے وْشے ،تے لِیا کھڑھاَونْدا۔
عمع جے فَیسلا کانُونّن مُتابک ہوئِیا تاں اسِں جِتّانْگے، نہِں تاں ہارانْگے۔ غغغ فَیسلے بارے گُرمِت دے وْچار سپشّٹ سن۔
عمع تے بہُتی سنّبھاوْنا دُوسری ترہاں دے فَیسلے دی ہےَ۔ غغغ بابا وْی پِیارے لال نوُں کِسے بھُلیکھے وْچّ نہِں سی رہِنھ دینھا چاہُنّدا۔
عمع فَیسلا کانُونّن مُتابک کِنُں نہِں ہوئیگا (ججّ بڑا بھلامانھس ہےَ۔ کانُونّن نوُں نذر-انّداذ کِنُں کریگا (تُسِں دیکھ لَینھا، فَیسلا مِسل مُتابک ہووْیگا۔
غغغ پِیارے لال نوُں ہر اُہ وْاکتی بُرا لگّدا سی جِہڑا کیس دے ہارن دی گلّ کردا سی۔ اُہ بابا ہووْے بھاوْیں گُرمِت۔
عمع اِس کیس وْچّ نا ججّ دی وْکّت ہےَ، نا کانُونّن دی۔ فَیسلا سرکار دی اِچھّا انُسار ہونھےَ۔ غغغ گُرمِت چاہُنّدا سی آنُنھ وْالِیاں پرستھِتِیاں دا ساہمنھا کرن لئ آپنھے آپ نوُں پہلاں ہی تِیار کر لِیا جاوْے۔ جِنّنی وْدھّ اُہ آس رکھّنھگے، پچھّوں اونا وْدھّ نِراش ہونھگے۔
عمع جے فَیسلے دا پہلاں ہی پتا سی تاں آہ مہانْبھارت کِنُں لڑِیا (کِنُں گوْاہاں دِیاں مِنّنتاں کِیتِیاں (کِنُں ساری-ساری رات اکھّاں گالِیاں (عمع مِہنت دا پھل ہتھّوں کھُسّدا پِیارے لال توں جرِیا نہِں سی جا رِہا۔
عمع اُداس نا ہو۔ ساڈی جِتّ پالے اتے مِتے دے سذا جاں بری ہونھ نال نہِں جُڑی ہوئ۔ ساڈی منّزِل دُور ہےَ۔ مُکدّما بیشکّ اسِں ہار جائِیے، جِتّ پھیر وْی ساڈی ہوئیگی۔ اسِں لوک رائے جاگرت کِیتی ہےَ۔ اِکّ سچّی-سُچّی نِیاں-پسنّد بار دے کی فرذ ہُنّدے ہن (لوکاں نوُں اِہ درسائِیا ہےَ۔ غغغ غماں دِیاں گہرائِییاں ،چ اُتردے جا رہے پِیارے لال نوُں گُرمِت سنّبھالنھ دا یتن کرن لگّا۔
پِیارے لال ہالے وْی گھُنّمنھ-گھیرِیاں وْچّ پھسِیا ہوئِیا سی۔ بابے اتے گُرمِت دِیاں گلّاں توں لگّدا سی، اُہ کیس ہارنگے۔ پِیارے لال دا من آکھدا سی اُہ کیس جِتّنھگے۔
اجِہی دوچِتّی وْچّ سٹَینو دی مہتّتا ہور وْی وْدھ گئ سی۔

یاد آئُنْدِیاں ہی جادُو دے جِنّن وْانْگ اُہ اُہناں سامہنھے آ کھلوتا۔
اِس وْار کُجھّ دسّنھ دی اُتسُکتا سٹَینو نوُں سی۔ اُس دی اُتیجنا بہُت پربل سی۔ ججّ دی کوٹھی کی وْاپرِیا (اِس دا وْیروْا دینھ لگّیاں اُہ اِہ وْی بھُلّ گِیا کہ اُہ کنّٹِین وْرگی شرییام جگہا ،تے کھڑا سی۔ سٹَینو وْلّوں کِتی گلّ نوُں کھنّبھ لگّ سکدے سن تے اِہ کھنّبھ سٹَینو لئ گھاتک سِدھّ ہو سکدے سن۔
بِناں چنّگے ماڑے دی پروْاہ کرے سٹَینو من دا غُبار کڈھّنھ لگّا۔
سٹَینو دِتّے سمیں ،تے کوٹھی پُجّ گِیا سی۔ ججّ پہِلاں ہی تِیار بَیٹھا سی۔ اُس دا چہِرا شانْت سی اتے من اِکاگر۔
جِنُں ہی ججّ نے فَیسلا لِکھاَونھا شُرُو کِیتا تاں بَیلّ کھڑک گئ۔
اردلی نے آئے مہِمان دا ناں ججّ دے کنّن وْ ِچّ دسّیا۔
بھاوْیں مہِمان انپڑھ گوْار لگّدا سی پھیر وْی اُس نوُں وْ ِشیش اہِمِیعت دِتّی گئ۔ ستِکار نال اُس نوُں ڈرائِنّگ رُوم وْ ِچّ بِٹھائِیا گِیا۔ بڑے ٹھرہنّمے نال اُس دی گلّ سُنھی گئ۔
مہِمان کُجھّ ذرُوری کاغذ اتے اِکّ نِجّی چِٹھّی دینھ آئِیا سی۔
پہِلاں سٹَینو نے سوچِیا اُہ ججّ دا رِشتیدار ہووْیگا پر جدوں ججّ دی اِکاگرتا بھنّگ ہو گئ تاں سٹَینو نوُں شکّ ہونھ لگّا۔
مہِمان دے جانْدِیاں ہی ججّ دی فَیسلے توں پکڑ جانْدی رہی۔ کدے کُجھّ لِکھا دِنّدا اتے کدے کُجھّ۔
گھنّٹا متھّا مار کے وْی جدوں کوئ سِٹّا نا نِکلِیا تاں ججّ نے سٹَینو توں مُیافی منّگی۔ ججّ اُس نوُں وْادھُو وْ ِچّ تکلِیف دے رِہا سی۔ ججّ دا من وْ ِچلِت ہو گِیا سی۔ من ٹِکانھے آئِیا تاں اُہ فَیسلا ہتھّ نال لِکھ لئیگا۔ فَیسلا نا لِکھِیا گِیا تاں ہور تارِیخ پا دیوْیگا۔
کوٹھِنُں وْاپس مُڑدے سٹَینو دا شکّ پکّا ہو گِیا۔ مہِمان کوئ سادھارن آدمی نہِں سی۔ اُہ کُجھّ جانھِیا-پہِچانھِیا جِہا لگّدا سی۔
ہُنھ تکّ سٹَینو مہِمان نوُں پچھاننھ وْ ِچّ کامیاب ہو چُکّا سی۔ اُہ جسٹِس شِنّگارا سِنّگھ دا پی ئے سی۔ دو سال پہِلاں جدوں شِنّگارا سِنّگھ اِنّسپَیکشن ،تے آئِیا سی تاں سٹَینو دی اُس نال مُلاکات ہوئ سی۔

پی □ ئے □دا بھیس وٹا کے آئُنھ دا کارن سپشّٹ سی۔ اُہ جستِس شِنّگارا سِنّگھ دا کوئ گُپت سُنیہا لےَ کے آئِیا سی۔ سُنیہا اِسے کیس نال سنّبنّدھت سی۔ بھیس سنّمتی دے ڈروں وٹائِیا گِیا سی۔
سٹَینو دے وْ◌ِچار انُسار کُجھّ ماڑا وْاپرن وْالا سی۔
سنّمتی نوُں سُچیت کر کے سٹَینو نے مُفت کانُونّنی سہائِتا دے اِس یگّ وْ◌ِچّ آپنھی آہُوتی پا لئ۔
ععع ہُنھ کی کِتا جاوْے (ععع سوچ وْ◌ِچار کرن لئ اُہ کنّٹِن توں اُٹھّ کے پیارے لال دے تختپوش ،تے جا بَیٹھے۔
اُہناں وْ◌ِچار شُرُو کِتا ہی سی کِہ جِنوْن آڑھتِیا آ دھمکِیا۔
اُس کول وْی بھَیڑی خبر سی۔
چنّڈِیگڑھوں فون آئِیا سی۔ اُتھوں دے وْرکراں نے گِیان سِنّگھ دِیاں گتِیوْ◌ِدھیاں ،تے نذر رکھّی سی۔
شہروں آ کے گِیان سِنّگھ سِدھّا مُکھّ منّتری دی کوٹھی گِیا سی۔ اُس نال بھنُڈّاری وْکِل اتے سنّگھ دا اِکّ وْفد وْی سی۔
پچھّوں مُکھّ منّتری نے شِنّگارا سِنّگھ نوُں تلب کِتا سی۔ پھیر اُہناں وْ◌ِچکار کوئ کھِچڑی پکّی سی۔
فَیسلا کِسے توں چنّڈِیگڑھوں لِکھوْائِیا گِیا سی۔ اُہ ٹائِیپ ہو کے شِنّگارا سِنّگھ دے پی □ ئے □راہِں شہِر بھیجِیا جا رِہا سی۔
ہو سکے تاں پی □ ئے □ نوُں شہِر ،چ گھیرِیا جاوْے۔ فَیسلا کھوہ لِیا جاوْے۔
چنّڈِیگڑھ وْالِیاں نے ہائ کورٹ وْ◌ِچّ درخاست دے دِتّی سی۔ کیس موتا سِنّگھ دی ادالت وْ◌ِچوں تبدِیل کِتا جاوْے۔ پر پھَیسلا کِس نے لِکھِیا ہےَ (کِتھے ٹائِیپ ہوئِیا (اِس ترہاں دے ٹھوس سبُوت ہالے ہتھّ نہِں سن لگّے۔ کھوج جاری سی۔
درخاست دی سُنھوْائ کلّہ ہونھی سی۔ کوئ سبُوت مِل گِیا تاں کیس کلّہ ہی تبدِیل ہو جائیگا۔ نہِں بنّدی تاں ہو ہی جائیگی۔
اِکّ درخاست ہیٹھلی ادالت وْ◌ِچّ وْی دِتّی جائے۔ موتا سِنّگھ نوُں درخاست دے فَیسلے تک فَیسلا سُنھاَونھ توں روکِیا جاوْے۔

سُنیہا سُنھدِیاں ہی سبھ دے چِہرِیاں ،تے مُردنی چھا گئ۔
شِنّگارا سِنّگھ دا دُوت ہتھّوں نِکل چُکّا سی۔
پھَوری کاروْائ دے تَور ،تے کیوْل درخاست ہی دِتّی جا سکدی سی۔
اِہ کِسّا سُنھ کے پِیارے لال دی فَیسلا سُنھن دی اُتسُکتا اُکّا ہی جانْدی رہی۔

موتا سِنّگھ نوُں یکِن دِوْائِیا گِیا سی کِہ ہونھ وْالے فَیسلے دا راذ اُس اتے شِنّگارا سِنّگھ دے وْ ِچکار ہی رہیگا۔
پر سنّمتی وْلّوں آئ درخاست اتے شہر وْ ِچّ ہو رہے سخت سُرکھّیا پربنّدھاں توں لگّدا سی جِوْیں ہونھ وْالے فَیسلے دی کنسوا دُنِیاں بھر نوُں ہو گئ سی۔
آپنھی ذمِیر وْ ِرُدھّ فَیسلا سُنھاَونھ دا اُس دا اِہ پہِلا مَوکا سی۔
پہِلاں کدے اُس نے اِنّجھ نہِں سی کِیتا۔
اُس نوُں پتا سی کِہ اُس دا اِہ روْاّیا اُس نوُں مہِنّگا پےَ رِہا سی۔ اُہ سماج اتے بھائِیچارے نالوں الگّ۔تھلگّ ہو رِہا سی۔
اِکّ۔اِکّ کرکے رِشتیدار اُس نالوں ناتا توڑدے جا رہے سن۔ اُہ آکھدے سن کِہ موتا سِنّگھ دی گردن وْ ِچّ ججّی وْالا کِلّا اڑ گِئَے۔ ہُنھ اُس نے رِشتیداراں توں کی لَینھےَ (
اِکّ۔اِکّ کرکے افسر وْی اَوکھے ہو گئے۔ آکھدے سن۔ اِہ ہرِش چنّدر بنھِیا بَیٹھےَ۔ اُتلے۔ہیٹھلے کِسے دی وْی پروْاہ نہِں کردا۔
موتا سِنّگھ نوُں سچّمُچّ کِسے دی پروْاہ نہِں سی۔ سِفارشی مُونہّ سُجاَونْدے سن سُجا لَینھ رِشتیدار رُسّدے سن رُسّ جانھ اُہ بِناں سِفارشاں وْالِیاں دا گلا کِوْیں گھُٹّ دیوْے (
پر اجّ اُس نوُں دو ماسُوماں دا گلا گھُٹّنھا پےَ رِہا سی۔
آپنھی ذمِیر وْ ِرُدھّ فَیسلا سُنھاَونھ لئ من بنھاَونْدے موتا سِنّگھ نوُں دِکّت ،تے دِکّت پیش آ رہی سی۔ آپنھی باغی ذمِیر ،تے کابُو پاَونھ لئ کدے اُہ کِسے ترک دا سہارا لَینْدا اتے کدے کِسے ترک دا۔
سبھ توں شکتِیشالی ترک اُس ،تے شِنّگارا سِنّگھ وْلّوں ہوئے اِہساناں دا سی۔
موتا سِنّگھ وْڈّا ذِمِینْدار ذرُور سی پر وْڈّا وْکِل نہِں سی۔
اُس دے رِشتیدار وْڈّے۔وْڈّے افسر سن۔ کوئ اَیس اَیس پی اتے کوئ ڈِپٹی کمِشنر۔ اُہناں دے سہارے موتا سِنّگھ نوُں کنّم مِلدا سی۔ اُہناں

دے سہارے اُہ مُکدّمے وْی جِتّدا سی۔ پھیر وْی اُس دا ناں چوٹی دے وْکِیلاں وْچّ شامل نہِں سی ہُنّدا۔
اُس دی آمدن وْی بجھّوْں نہِں سی۔ جدوں رِشتیدار نیڑے-تیڑے تائِنات ہُنّدے تاں آمدن دا گراف اسمان چھُوہنھ لگّدا، جدوں اُہ دُور نِکل جانْدے تاں گراف ہیٹھاں نوُں ڈِگّنھ لگّدا۔
اِس انِشچِتتا توں تنّگ آئِیا موتا سِنّگھ کوئ کاروبار شُرُو کرن بارے سوچ ہی رِہا سی کِہ مامے دی لاٹری نِکل آئ۔ شِنّگارا سِنّگھ ہائ کورٹ دا ججّ بنھ گِیا۔
کُرسی سنّبھالدِیاں ہی مامے نے بھانھجے دی پٹّھ تھاپڑی۔ اَیڈِشنل سَیشن ججّاں دِیاں نَوکرِیاں نِکلنھ سہی، پہِلی تھاں بھانھجے لئ راکھوْں ہوئیگی۔
اِنّجھ ہی ہوئِیا۔ اگلے سال موتا سِنّگھ نوُں وْی ججّی مِل گئ۔
مامے نے بھانھجے لئ بتھیرِیاں کُربانِیاں دِتّیاں سن۔
مامے دے ہسّے اِکّ پوسٹ آئ سی۔
اُہ چاہُنّدا تاں اِس دا مُلّ وْٹّ لَینْدا۔ دس-وْں لکھّ بوجھے پا لَینْدا۔
اُہ چاہُنّدا تاں کِسے نیتا نوُں خُش کر لَینْدا۔ وْذِری لئ راہ پدھّرا ہو جانْدا۔
اُہ چاہُنّدا تاں آپنھے کِسے باس دی وْاہوْا کھٹّ لَینْدا۔ سُپرِیم کورٹ دی ججّی لئ اِکّ وْوٹ پکّی کر لَینْدا۔
پر شِنّگارا سِنّگھ نے کیوْل موتا سِنّگھ دے سِر ،تے ہی ہتھّ رکھّیا سی۔
ہُنھ موتا سِنّگھ اُس ہتھّ نوُں کِوْیں جھٹک دیوْے (
اِہ کُرسی موتا سِنّگھ نوُں کدے وْی آپنھی نہِں سی لگّی۔ اِس دا اسلی مالک اُس نوُں شِنّگارا سِنّگھ ہی لگّدا سی۔ اُس دے مُونّہوں اُہو ہُکم نِکلیگا جِہڑا جے شِنّگارا سِنّگھ اِس کُرسی ،تے بَیٹھا ہُنّدا تاں اُس دے مُونّہوں نِکلدا۔
شِنّگارا سِنّگھ دے ہُکم دی تامِل کر کے موتا سِنّگھ نوُں سکُون دی تمنّنا سی۔ اُس دے سِر چڑھے اِہساناں دا بوجھ کُجھّ ہلکا ہونھا سی۔
مامے نے بھانھجے نوُں پہِلی وْار سوْال پائِیا سی۔
اگانْہ مامے دی مجبُوری سی۔ جلدی ہی اُس نے رِٹائِر ہو جانھا سی۔ اُس لئ مُکھّ منّتری نوُں خُش کرنا بہُت ذرُوری سی۔ خُش ہوئِیا مُکھّ منّتری اُس

نوُں سُپرِم کورٹ بھیج سکدا سی، کوئ پڑتالِیا کمِشن بِٹھا کے اُس دا چیئرمَین بنھا سکدا سی۔ گوْرنری، انّبَیسڈری لئ سِفارش کر سکدا سی۔ بھیلی پھُٹّی تاں ڈلی موتا سِنّگھ نوُں وْی مِلنھی سی۔
اُس دی ترکّی دا کیس اڑِیا پِیا سی۔ موتا سِنّگھ توں اُپرلے ججّ دا رِکارڈ خراب سی، پر ہائ کورٹ دے ججّاں دا اِکّ دھڑا اُس ججّ دی مدد کر رِہا سی۔ اُہ دھڑا اُس نوُں صصص اِگنور ضضض نہِں سی ہونھ دے رِہا۔
وْرودھی دھڑا اُس نوُں پرموٹ نہِں سی ہونھ دِنّدا۔ تِنّناں سالاں توں اِہو جھگڑا چلِیا آ رِہا سی۔ اُپرلے ججّ دا کوئ فَیسلا ہووْے تاں موتا سِنّگھ دا نتّبر آوْے۔
دوشِیاں نوُں سذا ہونھ نال شِنّگارا سِنّگھ دی سرکارے-دربارے پُچھّ وْدھنھی سی۔ اُس دے ہتھّ مذبُوت ہونھے سن۔ مذبُوت ہوئے شِنّگارا سِنّگھ نے موتا سِنّگھ دی ترکّی لئ اڑ جانھا سی۔ موتا سِنّگھ نوُں جے سادھارن ترکّی نہِں دینھی تاں سپَیشل ترکّی دِؤ۔ جے اِنّدرا نوُں بائِذّت بری کرن وْالے اتے ستوْنّت سِنّگھ اتے کِہر سِنّگھ نوُں فانْسی دی سذا سُنھاَونھ وْالے ججّاں نوُں وْشیش ترکّی مِل سکدی ہےَ تاں موتا سِنّگھ نوُں کِئُں نہِں (اُہ وْی تاں اُہناں دِیاں ہی پَیڑاں ،تے چلِّیا سی۔
کِتھے اَیڈِشنل سَیشن ججّ۔ مہذ اِکّ ڈِگنِپھائِیڈ کلرک۔ کِتھے سَیشن ججّ، ذِلھے دا مالک۔
کُجھّ دیر لئ ذِلھے دی مالکی دا نشا موتا سِنّگھ نوُں بھرماَونْدا رِہا۔
پر سنّمتی دی دوشاں بھری درخاست نے موتا سِنّگھ نوُں جھنّجوڑ دِتّا۔
شِنّگارا سِنّگھ اتے سَیشن ججّی نالوں اُس دا موہ بھنّگ ہونھ لگّا۔
ساری رات موتا سِنّگھ بیچَین رِہا سی۔ نِردوشاں دے خُون نال ہتھّ رنّگنھ توں کِوْیں بچِیا جاوْے (اِس بارے سوچدا رِہا سی۔
سبھ توں سہی اتے پاک راہ گُرمِت وْالا سی۔
گُرمِت نے آپنھی ذمِہر دی آوْاذ سُنھی سی۔ اُس نے ربڑ دی موہر بنھن دی تھاں نَوکری چھڈّنھ نوُں ترجِہ دِتّی سی۔
گُرمِت نالوں موتا سِنّگھ نوُں نَوکری چھڈّنھی سَوکھی سی۔ گُرمِت دی ساری آرتھِکتا اُسے نَوکری ،تے نِربھر سی۔ موتا سِنّگھ نوُں نا آرتھِکتا

دی سمسّیا سی، نا کبِلداری دی۔ جائِداد اُس کول بتھیری سی۔ دووْیں لڑکے پڑھ۔لِکھ کے چنّگِیاں نَوکرِیاں ،تے لگّ گئے سن۔ اِکو۔اِکّ دھی کِنِیا وْیاہی ہوئ سی۔
جے گُرمِت نَوکری دی تھاں سچّ نوُں ترجِہ دے سکدا سی تاں موتا سِنّگھ کِنُں نہِں (
موتا سِنّگھ گُرمِت نہِں سی بنھ سکدا۔ آرتھِکتا ہی تاں سبھ کُجھّ نہِں ہُنّدی۔ رُتبا وْی تاں مہتّوْ رکھّدےَ۔ کِتھے مامُولی جِہی نَوکری۔ کِسے شہِنشاہاں وْرگی سَیشن ججّی۔ اگّے۔پِچھّے پھِردی پُلِس۔ جی ہذُوری کردے سیٹھاں، سرداراں دا جھُرمٹ۔ ہتھّ جوڑی کھڑے دوشی۔ اِہ نشا کِتے دھرِیا پئَے۔ پھیر ترگّیاں ہی ترگّیاں۔ ہائ کورٹ، سُپرِم کورٹ، گوْرنری اتے ہور کُجھّ وْی۔
جے موتا سِنّگھ ججّ نا ہُنّدا تاں اُس دے دھِیاں۔پُتّ نا اَیڈے رُتبِیاں ،تے پُجّ سکدے، نا اَیڈے گھر وْیاہے جانْدے۔ جے اُس نے نَوکری چھڈّ دِتّی تاں کُڑم کی آکھنھگے (رِشتا کرن لگّیاں رِشتیداراں نے اُس دے سِیاڑ تھوڑھا دیکھے سن۔ رُتبا دیکھیا سی۔
موتا سِنّگھ نے آپنھی کُرسی وْی بچاَونھی سی، مامے دی اِذّت اتے آپنھی ذمِہر وْی۔ اُس نوُں کوئ ڈھُکوْاں راہ لبھّنھا چاہِیدا سی۔
پہِلاں اِذّت وْالا راہ اِہو سی کِہ سنّمتی وْلّوں آئ درخاست منذُور کر لئ جائے۔ فَیسلے نوُں ٹالنھ دی تھاں اُہ مُکدّما ہی ٹال دیوْے۔
نِیاں۔پالِکا دا سداچار وْی اِہو منّگ کردا سی۔ ججّ دی اِذّت کُیارِیاں کُڑِیاں وْرگی ہُنّدی ہےَ۔ شکّ دا وْہِم وْی اُس دی نِرپکھّتا نوُں داغی کر دِنّدا ہےَ۔ جدوں کِسے دھِر نوُں ججّ دی نِرپکھّتا ،تے شکّ ہووْے تاں اُہ فَیسلے دی تھاں کیس تبدِیل کر دِیا کردا ہےَ۔
سادھارن ہالات ہُنّدے تاں موتا سِنّگھ اِنّجھ ہی کردا۔ آپے کیس تبدِیل کرن نال اُلٹا اُس دی اِذّت وْچّ وْادھا ہُنّدا۔
اِس سمیں فَیسلا ٹالنھا خترے بھرِیا سی۔ جلدی فَیسلے دی آپنھی اِچھّا ہائ کورٹ وْچّ پہِلاں ہی ذاہر کر چُکّا سی۔

کیس تبدِل ہونھ ،تے ہائ کورٹ نے موتا سِنّگھ ،تے شکّ کرنا سی۔ موتا سِنّگھ ڈر گِیا جاں لالچ ،چ آ گِیا۔ دوہاں ہالتاں وْچّ اُس دی اتے شِنّگارا سِنّگھ دی پَیِنْٹھ خراب ہونھی سی۔
کیس تبدِل کرن نال موتا سِنّگھ نوُں مانسِک سنّتُشٹی مِل جائیگی، پر دوشِیاں نوُں کوئ فائِدا نہِں سی ہونھا۔ ہیٹھلی ادالت دی کی مجال سی کِہ اُہ اُپرلی ادالت دی اِچھّا دے وْرُدھّ جا سکے۔ کیس جِتھے وْی جائیگا اُتھے کوئ موتا سِنّگھ وْرگا بَیٹھا ہوئیگا۔ دوشِیاں نوُں جدوں سذا ہی ہونھی ہےَ تاں موتا سِنّگھ ہی کِنُں نا کر دیوْے۔
دوشِیاں نوُں فائِدا گھٹّ سذا دے کے وْی پہُنّچائِیا جا سکدا ہےَ۔
ععع پالے اتے مِتے وْرگے دوشِیاں نوُں بخشِیا نہِں جانْدا۔ غغغ لوکاں نوُں اِہ جتا کے سرکار آپنھی اِذّت رکھّنھا چاہُنّدی سی۔
لوکاں دے من دوشِیاں نوُں اُمر کَید کروْا کے وْی جِتّے جا سکدے سن۔ سذا دا مکسد سماج نوُں گُناہگاراں توں مُکت کراَونھا سی۔ پالے اتے مِتے نوُں اُمر کَید ہونھ نال وْی سماج نوُں راہت مِلنھی سی۔
چنّگا ہووْے جے موتا سِنّگھ فانْسی دی تھاں اُمر کَید دی سذا سُنھا دیوْے۔ اِنّجھ موتا سِنّگھ نِردوشاں دے کتل دے جُرم توں وْی بچ جائیگا اتے سرکار دی وْی رہِ جائیگی۔
اِس سذا نال دوشِیاں نوُں وْی لابھ پُجّیگا۔
فانْسی دی سذا ہونھ نال ہائ کورٹ نوُں جھٹّ سُنھوْائ کرنی پئیگی۔ جھٹّ سُنھوْائ ہوئ تاں نتِجا ہیٹھلی ادالت وْالا ہی رہیگا۔
اُمر کَید نال اپِل دی سُنھوْائ اٹھّ-دس سال لئ ٹل جائیگی۔ اِہ مِسل وْی باکی مِسلاں دے ڈھیر ہیٹھ دبّ جائیگی۔ جدوں تک اِس دی وْاری آئیگی، کروڑاں گیلن پانھی پُلاں ہیٹھ دی لنّگھ چُکّا ہوئیگا۔ نا مُکھّ منّتری ہیٹھ کُرسی ہوئیگی، نا شِنّگارا سِنّگھ ہیٹھ کوئ کُرسی ،تے ہوئِیا وْی تاں اُس کول اِس کیس لئ وْکت نہِں ہوئیگا۔ اُس سمیں تک ہذاراں نوْیں مسلے اُٹھّ کھڑے ہونھگے۔ لوک بنّٹی اتے پالے تے مِتے نوُں بھُلّ چُکّے ہونھگے۔ اُدوں تک ہور سَینْکڑے نِردوشاں دے کتل ہو چُکّے ہونھگے۔ لوک کِس-کِس پالے دا پچھّا کرنگے (

پھیر فَیسلا مَیرِٹ دے آدھار ،تے ہوئیگا۔ فَیسلا مَیرِٹ دے آدھار ،تے ہوئِیا تاں سخت توں سخت ججّ وْی اِہناں نوُں سذا نہِں دیوْیگا۔
اِنّجھ دوشِیاں نوُں بری ہوئے دیکھ کے کِسے نا کِسے دِن موتا سِنّگھ آپنھے من دے بوجھ توں مُکت ہو جائیگا۔
جِنُں ہی موتا سِنّگھ ٹائِیپ ہوئے فَیسلے وْ ِچّ ردّو-بدل کرن دی ہِنّمت بٹوردا تِنُں ہی شِنّگارا سِنّگھ دے پی ئے دی تاڑنا آڑھے آ جانْدی۔
ععع ساہِب دا فُرمان ہےَ۔ فَیسلا ہُو-ب-ہُو لاگُو ہونھا چاہِیدےَ۔ غغغ
جے دُدھّ دینھا ہی ہےَ تاں مینْگنھاں کِنُں گھولِیاں جانھ (
موتا سِنّگھ اُہو کریگا، جو اُس نوُں ہُکم ہوئِیا ہےَ۔ رات موتا سِنّگھ نے من کرڑا کر لِیا پر ہُنھ جدوں اُہ اِنساف دی کُرسی ،تے بَیٹھنھ جا رِہا سی تاں اُس دا من مُڑ ڈول گِیا۔
ادالت جانھ توں پہلاں موتا سِنّگھ مہاراج دی ہذُوری وْ ِچّ پیش ہوئِیا۔ چِتّ اِکاگر کر کے اُس نے ارداس کِیتی۔
ععع ہے وْاہِگُرُو) ہائ کورٹ دے ججّاں دے دِل ،چ مِہر پا۔ دوشِیاں دی درخاست منذُور کر۔ آپنھے اِس سیوْک نوُں نرکاں دا بھاگی ہونھ توں بچا۔
غغغ
ربّ ،تے ڈوری سُٹّ کے موتا سِنّگھ کُجھّ راہت مہسُوس کرن لگّا۔

گڑبڑ دی سنّبھاوْنا نوُں مُکھّ رکھّدے ہوئے سارے شہر وْچّ سخت سُرکھّیا پربنّدھ کِتے گئے سن۔
سُرکھّیا بلاں نے رات ہی ججّ دی کوٹھی نوُں گھیر لِیا سی۔ گیٹ توں لےَ کے چھتّ تک ،تے پہرا لگا دِتّا گِیا سی۔
کوٹھِنُں کچہری تک دے اِکّ کِلّومِٹر دے رستے ،تے چپّے-چپّے ،تے سِپاہی کھڑا سی۔
ججّ نوُں کچہری لےَ جانھ لئ وْشیش پربنّدھ کِتا گِیا سی۔ اِکّ کالے شِشِیاں وْالی بُلٹ-پرُوف کار وْچّ ججّ نے بَیٹھنھا سی۔ دو ہتھِیاربنّد کمانْڈویاں نے اُس دے سجّے-کھبّے ہونھا سی۔ کار دے اگّے پائِلٹ جِپ اتے پچھّے اِسکارٹ گڈّی ہونھی سی۔
کچہری دے اہاتے وْچّ دفا اِکّ سَو چُتالی لگا دِتّی گئ سی۔ کِرپان، سوٹی تاں کی، کِسے بُڈھّے ٹھیرے نوُں کھُونّڈی تک اہاتے وْچّ لےَ جانھ دی اِجاذت نہِں سی۔
کچہری وْچّ سائِلاں نالوں وْدھّ بھِڑ سُرکھّیا جوْاناں دی سی۔ کُجھّ وْردی وْچّ سن۔ اُس توں کئ گُنھاں وْدھ بِناں وْردی توں۔
سُرکھّیا پربنّدھاں دی دیکھ-ریکھ لئ ڈِپٹی خُد اہاتے وْچّ مَوجُود سی۔
لاٹھی چارج، اتھرُو گیس، ربڑ دِیاں گولِیاں توں لےَ کے اسل گولی تک دا پربنّدھ کِتا گِیا سی۔
سِوْل ادھِکاری وْی پچھّے نہِں سن رہے۔ دو فائِر برِگیڈ اتے دو اَینْبُولَینْس تِیار-بر-تِیار کھڑے سن۔ ذِلہا مَیجِسٹریٹ نے سارے ادھِکار اَیس □ ڈی □ اَیم□ نوُں سَونْپ دِتّے سن۔ مَوکے مُتابک اُس نوُں ہر ترہاں دا ہُکم سُنھاَونھ دی کھُلّہ سی۔
اَیس □ ڈی □ اَیم □ نے جِپ ،تے لائُوڈ سپِیکر پھِٹّ کروْا لِیا سی۔ وْاکی-ٹاکی اتے وْائرلَیسّ سِسٹم وْی تِیار سی۔ لوڑ پَینھ ،تے اُہ ذِلہا مَیجِسٹریٹ توں لےَ کے شہر وْچّ تائِنات ہر سِپاہی نال سنّپرک کر سکدا سی۔ پھَوری کاروْائ لئ اُہ اہاتے وْچّ مَوجُود سی۔

اِہ ساری ناٹکبازی موتا سِنّگھ نوُں پسنّد نہیں سی آئی۔ اِس دِکھاوْے نال نِیاں-پالِکا دا وْکار گھٹّ رِہا سی۔ آپنھا روس اُس نے ذِلہا پرشاسن کول پرگٹائِیا سی۔
پروٹَیسٹ دے تَور ،تے موتا سِنّگھ نے سرکاری گڈّی ،چ چڑھن توں نانہ کر دِتّی۔ آم دِناں وْانْگ اُہ آپنھے سکُوٹر ،تے کچہری جائیگا۔
اُس نوُں سمجھاَونھ ذِلہا مَیجِسٹریٹ خُد آئِیا سی۔
سخت سُرکھِّیا پربنّدھ پرشاسن دی مجبُوری سی۔ پرشاسن نوُں دوہاں دھِراں توں خترا سی۔
موتا سِنّگھ نوُں پرشاسن دی اِہ دلِیل نِرمُول لگّی سی۔ سنّگھ کوئ خترا کھڑا کرن دی ستھِتی وْچّ نہیں سی۔ خترا سنّمتی توں ہو سکدا سی۔
سخت سُرکھِّیا پربنّدھاں دا متلب سنّمتی توں سُچیت ہونھا سی۔ سنّمتی توں سُچیت ہونھ دا متلب دوشِیاں نوُں سذا ہونھا سی۔
موتا سِنّگھ دا گڈّی وْچّ بَیٹھنھا ذرُوری سی۔ اُس نے من-مرذی دا فَیسلا سُنھاَونھا ہُنّدا پھیر ستھِتی آم وْرگی ہُنّدی۔ ہُنھ فَیسلا اُپروں آئِیا سی۔ اِس بارے سنّمتی نوُں پتا لگّ چُکّا سی۔ غُسّے ،چ آئ سنّمتی ججّ نوُں نُکسان پہُنّچا سکدی سی۔
مجبُوری وْسّ ججّ نوُں کار ،چ بَیٹھنھا پیا۔
کار وْچّ بَیٹھے ججّ نوُں اجِیب-اجِیب خِیال آئُنھ لگّے۔ اُہ آپنھے آپ نوُں پالے اتے مِتنے نالوں وْی بھَیڑی ستھِتی وْچّ مہسُوس کرن لگّا۔ اُہ وْی آپنھے آپ نوُں پُلِس ہِراست وْچّ مہسُوس کرن لگّا۔ اُس نوُں لگّا جِوْیں سرکاری پستَول اُس دی پُڑپُڑی کول تنھِیا ہوئِیا سی۔ جِوْیں اِہ پستَول اُس نوُں سرکاری بولی بولنھ لئ مجبُور کر رِہا سی۔
کُجھ کُ پلاں دی پُلِس ہِراست نے موتا سِنّگھ نوُں یُگّاں جڈّی غُلامی دا اِہساس کروْا دِتّا۔ مُڑ آپنھی ذمِہر انُسار فَیسلا سُنھاَونھ لئ اُہ تڑپھنھ لگّا۔
ہائ کورٹ توں مِلنھ وْالی بنّدی دی آس رکھّ کے ججّ نے کُرسی سنّبھال لئ۔
پہلاں دوشِیاں نوُں کچہری وْچّ لِیانْدا گِیا۔

دھڑکدے دِل، بھرے من اتے سِلّہیاں اکھّاں نال موتا سِنّگھ نے دوشِیاں وْلّ تگّیا۔
دوہاں دے چہرے پِلے بھُوک سن۔ کرڑ-برڑی داڑھی اِکڑ-دُکّڑ ہوئ پئ سی۔ اکھّاں انّدر نوُں دھس گئِییاں سن اتے جابھاں باہر نوُں نِکل آئِییاں سن۔ کالی شاہ بُلّہاں ،تے سِکّری جنّمی ہوئ سی۔ سرِبر سُکّ کے کانے بنھے پئے سن۔
اِہناں ہڈّیاں دے ڈھانْچِیاں نوُں بھارِیاں بیڑِیاں اتے پُٹھّیاں ہتھّکڑِیاں وْ◌ِچّ جکڑِیا ہوئِیا سی۔
دوہاں دوشِیاں دِیاں اکھّاں بنّد سن۔ اُہناں دے بُلّ تیذی نال پھرک رہے سن۔ جِوْیں اُہ کِسے پاٹھ دا جاپ کر رہے ہونھ۔
لگّدا سی جِوْیں اُہ کاہل وْ◌ِچّ سن۔ جِوْیں فَیسلے تک اُہناں نوُں آپنھے پاٹھ مُکنّمل ہونھ دی آس نہِں سی۔ جِوْیں اُہناں نوُں ہونھ وْالے فَیسلے دا اِلم سی۔ جِوْیں اُہ مَوت نال گلّاں کر رہے سن۔ جِوْیں کُجھّ ہی پلاں بااد اُہناں پاغل ہو جانھا سی۔
اِکّ وْاری دوشِیاں نے اکھّاں کھولہیاں۔ پاغلاں وْانْگ اُہناں کُرسی ،تے بَیٹھے دُوجے ربّ وْلّ تگّیا۔ جھٹّ اُہناں اکھّاں مِچ لئِییاں جِوْیں کبُوتراں نوُں بِلّی دا جھئُلا پِیا ہووْے۔
ععع اِہ کی سوچ رہے ہونھگے (ععع موتا سِنّگھ اُہناں دی منودشا دا انّداذا لاَونھ لگّا۔
ععع شائِد اُہ ربّ کولوں پُچھّ رہے ہونھ۔ نِردوشاں نوُں سذا کر کے موتا سِنّگھ وْی اِکّ جُرم کریگا۔ پھیر سذا دی تھاں اُس نوُں ترکّی کِنُں مِلیگی (اِس کِنُں دا موتا سِنّگھ نوُں کوئ اُتّر نہِں سی سُجھّ رِہا۔
جوْاب لبھّنھ دی تھاں اُہ مِسل دے وْرکے اُلٹاَونھ لگّا۔
کُجھّ دیر بااد دوہاں دھِراں دے وْکِل وْی ادالت وْ◌ِچّ آ گئے۔
انّتِم فَیسلے توں پہِلاں سفائ دھِر دی درخاست ،تے فَیسلا ہونھا سی۔
سرکاری دھِر وْلّوں ذِلہا اٹارنی اتے سفائ دھِر وْلّوں پِیارے لال آئِیا سی۔
گُرمِیت نے اجّ کالا کوٹ نہِں سی پہِنِیا۔ وْکِل دی تھاں اجّ اُس نے سنّمتی دے اِکّ کارکُن دے فرذ نِبھاَونھے سن۔

ساری ستھتی دے سپشّٹ ہو جانھ دے باوْجُود وْی پِیارے لال دے دِل دے کِسے کونے وْچّ ہالے وْی آس دی جوت جگدی سی۔ شائِد چنڈِیگڑھ وْالے وْرکراں نوُں بھُلیکھا لگّا ہووْے۔ نا ٹائِیپ ہوئِیا فَیسلا کِدھروں آ سکدےَ، نا کوئ ججّ لِکھِیا۔لِکھائِیا فَیسلا سُنھا سکدےَ۔ شائِد موتا سِنّگھ دی ذمِیر جاگ پئے۔ شائِد نِجّی مُفاداں نالوں اِنساف دی مرِیادا اُس ،تے بھارُو ہو جاوْے۔
اِہو جِہا سوچدا پِیارے لال کالا کوٹ پا کے درخاست ،تے بہِس کرن آئِیا سی۔
سفائ دھِر دی دلِیل سی کِہ کُجھ دِن فَیسلا اگّے پاَونھ ،تے سرکاری دھِر نوُں کوئ اُجر نہِں ہونھا چاہِیدا۔ اِہناں چار دِناں ،چ فَیسلے نے کوئ بدل تھوڑھا جانھا سی۔ بسّ سفائ دھِر دی تسلّی ہو جانھی سی۔
فَیسلا اگّے پائے جانھ ،تے سرکاری دھِر نوُں سخت اِتراذ سی۔
سرکار نوُں خُفِیا وْبھاگ توں رِپورٹ مِلی سی۔ فَیسلے وْالے دِن بھاری گڑبڑ ہونھی سی۔ دوشی سذا ہوئے تاں سنّمتی گڑبڑ کریگی۔ بری ہوئے تاں سنّگھ۔ سرکار نے وْیاپک سُرکھّیا پربنّدھ کِتے سن۔ لکھّاں رُپِیا خرچِیا سی۔ وْار۔وْار اجِہے پربنّدھ نہِں کِتے جا سکدے۔
ادالت جو مرذی فَیسلا سُنھائے، پر سُنھائے اجّ ہی۔
اُنْجھ ذِلہا اٹارنی نوُں اَیڈوْوکیٹ جنرل دا کلّہ ہی فون آ گِیا سی۔ ہائ کورٹ وْلّوں بنّدی نہِں ہونھ دِتّی جائیگی۔ فَیسلا اگّے نا پَینھ دِتّا جائے۔ سفائ دھِر بہُتا ذور پاوْے تاں فَیسلا دُپہِر تک رُکوْا لِیا جاوْے۔ تد تک ہوئے فَیسلے دی سُوچنا ججّ تک پہُنّچا دِتّی جائیگی۔
سرکاری دھِر دے مشوْرے ،تے فَیسلا دُپہِر تک ٹال دِتّا گِیا۔
ہائ کورٹ وْچّ اجِہیاں درخاستاں ،تے سُنھوْائ گِیاراں وْجے تک ہو جائِیا کردی سی۔ بنّدی مِل گئ تاں لنّبی تارِیخ پا دِتّی جاوْیگی، نا مِلی تاں فَیسلا سُنھا دِتّا جائیگا۔ اِس سمیں دَوران دھِراں آپنھے۔آپنھے سُوتراں توں ہوئے فَیسلے دی اِتلاہ لےَ لَینھ۔
ذِلہا اٹارنی نوُں گِیاراں وْجے ہی اِتلاہ مِل گئ۔ درخاست خارج ہو چُکّی سی۔ سفائ دھِر نوُں چنّگِیاں جھاڑاں پئِییاں سن۔ سفائ دھِر ہر ججّ ،تے

دوش لاَونھ دی آدی ہو گئ سی۔ اِنّجھ ہائ کورٹ کیس بدلنھ لگّے تاں فَیسلے کِوْیں ہونھگے (
ذِلہا اٹارنی نوُں اِہ وْی دسّیا گِیا کِہ فون راہِں ججّ نوُں وْی سُوچت کِیتا جا چُکّا سی۔ پھیر وْی جے لوڑ پوْے تاں ذِلہا اٹارنی بِناں جھجک آپنھا ہلفِیا بِیان دے دیوْے۔ ذِلہا اٹارنی جو مرذی ہتھّ۔کنڈّا وْرتے پر فَیسلا اجّ ہی کرائے۔
ہلفِیا بِیان ٹائِیپ کروْا کے ذِلہا اٹارنی دُپہِر ہونھ دا اِنّتذار کرن لگّا۔
دُپہِر تک سارے شہِر وْچّ خبر پھَیل گئ۔ اجّ بنّٹی کتل کیس دا فَیسلا ہونھا ہے۔
سنّمتی نے ستھِتی دا فائِدا اُٹھائِیا۔ اُہناں نال اِکّ خبر ہور جوڑ دِتّی۔ دوشِیاں نوُں فانْسی دی سذا ہوئیگی۔ فَیسلا مُکھّ منّتری نے چنڈِگڑھوں بھیجِئے۔
اجِبو۔غرِیب کیس دا اجِبو۔غرِیب فَیسلا سُنھن لئ لوک وْہِراں گھتّ کے کچہِری وْلّ تُر پئے۔
سنّمتی دے وْرکر وْی لوکاں وْچّ رل کے کچہِری پُجّ گئے۔ دفا چُتالی کارن پھڑ۔پھڑائ دے ڈروں اُہ اِدھر۔اُدھر کھِنڈّ گئے۔ کوئ کِسے وْکِل کول جا بَیٹھا، کوئ کِسے ارذی۔نوْس کول۔
سنّگھ دے سارے وْرکر کچہِری پُجّے ہوئے سن۔ نا اُہناں نوُں پُلِس دا ڈر سی، نا پُلِس نوُں اُہناں توں۔ اُہناں نوُں بِناں روک۔ٹوک گھُنّمنھ دی کھُلّھ سی۔
دوشِیاں نوُں سذا ہونھی سی۔ رام سرُوپ چاہُنّدا سی کِہ اِس خُشی وْچّ لڈُّو وْنڈّے جانھ۔
اِس تجوْیذ ،تے پُلِس نوُں سخت اِتراذ سی۔ پُلِس دے یتناں دے باوْجُود وْی سنّمتی دے کُجھّ وْرکراں وْلّوں کچہِری وْچّ ہتھِیار لےَ آئُنھ دی سنّبھاوْنا بنھی ہوئ سی۔ سنّگھ نے سنّجم توں کنّم نا لِیا تاں کوئ وْی گھٹنا وْاپر سکدی سی۔
ہتھِیاراں دی گلّ سُنھ کے بھنڈّاری دھُر انّدر تک کنّب گِیا۔ اُس نوُں آپنھا پالا کھانھ لگّا۔ بھنڈّاری نے ادالت وْچّ وْکالت گھٹّ کِیتی سی اتے باہر ذِیادا۔ اُہ کئ وْار مُکھّ منّتری نوُں مِل چُکّا سی۔ سپَیشل پی پی لاَونھ

دا سُجھاا اُسے دا سی۔ اُسے دے سُجھاا ،تے فَیسلا چنڈِیگڑھوں ٹائِیپ ہو کے آئِیا سی۔ اُسے دِیاں کوشِشاں سدکا پالے اتے مِتے نوُں سذا ہونھ لگّی سی۔
بھنڈّاری دی نِجّی دِلچسپی کارن سنّمتی پہلاں ہی اُس ،تے نراذ سی۔ ہُنھ کچہری کھچاکھچ بھری ہوئ سی۔ بھلمانھسی نال پُلِس اِنّنے لوکاں نوُں کابُو نہِں سی کر سکدی۔ سنّمتی وْالِیاں نے بھنڈّاری ،تے ہملا کر دِتّا تاں اُہ کِس دی ماں نوُں ماسی آکھیگا۔
بھنڈّاری نوُں آپنھے کِتے دا پچھتاوْا ہوئِیا۔ اُس نوُں وْی موہن جی وْانْگ آپنھِیاں گتِیوْ ِدھِیاں نوُں مُکدّمے تک ہی سِمت رکھّنھا چاہِیدا سی۔
ہُنھ بِہتری کِسے نا کِسے بہانے ادالتوں ٹل جانھ وْ ِچّ سی۔
کھانھے دا سماں سی۔
پہلاں بھنڈّاری لنّچ دے بہانے تُر گِیا۔ پھیر گھروں فون کر دِتّا۔ اُس دے پیٹ وْ ِچّ درد ہےَ، کچہری نہِں آ سکیگا۔
کھانھے دا سماں سماپت ہُنّدِیاں ہی مُڑ کاروْائ شُرُو ہوئ۔
درخاست دے ردّ ہونھ دی سُوچنا دوہاں دھِراں دے وْکِیلاں نوُں مِل چُکّی سی۔ ہُنھ ججّ فَیسلا سُنھاَونھ لئ آذاد سی۔
فَیسلا سُنھاَونھ توں پہلاں ججّ نے دوہاں دھِراں دے وْکِیلاں اتے دوشِیاں نوُں کول بُلائِیا۔
اِس توں پہلاں کِہ فَیسلے دا کوئ شبد ججّ دے مُونّہوں نِکلدا، ادالت دے باہر جُڑی بھِڑ وْ ِچوں کِسے نے ناارا مار دِتّا۔
پھیر نااریاں نال اسمان گُونّجنھ لگّا۔
ہَولی-ہَولی گُتھّی سُلجھی۔ نااریاذی سنّمتی وْلّوں ہو رہی سی۔ بابے دی کڑکوْ ِس آوْاذ ماہَول نوُں جوشِیلا بنھا رہی سی۔ انّدر ہونھ وْالا فَیسلا پہلاں ہی باہر سُنھائِیا جا رِہا سی۔
پُلِس نے پُذِشناں سنّبھال لئِیاں۔ پھڑو-پھڑی شُرُو ہو گئ۔
پُلِس دے للکار اتے سنّمتی دے نارے ساف سنھائ دینھ لگّے۔

رِیڈر، سٹَینو، اردلی اتے ذِلہا اٹارنی، ادالت وْچّ ہاذر وْاکتی دا دِل دھڑکنھ لگّا۔ باہر پَینْڈے رَولے-رپّے توں ساف ذاہر سی کِہ باہر کُجھّ وْی وْاپر سکدا سی۔
سبھ نوُں آپنھا-آپنھا فِکر سی۔ فَیسلا ہووْے تے اُہ سُکھّیں-سانْدی گھر پُجّنھ دا اِنّتذام کرن۔
ععع پِیارے لال جی، مُیاف کرنا۔ مَیں تُہاڈے سائِلاں نوُں بری نہِں کر سکِیا۔ سرکار دا پلّڑا بھاری سی۔ غغغ
فَیسلا سُنھاَونْدے ججّ دے ہتھّ اتے آوْاذ دووْیں کنّبنھ لگّے۔
ععع سذا بارے کُجھّ کہِنھا ہےَ (ععع ذابتا پُورا کرن لئ ججّ نے سفائ دھِر ،تے اگلا سوْال کِیتا۔
پِیارے لال پہلاں ہی بھرِیا-پِیتا کھلوتا سی۔ اِس اُپچارکتا نال اُس دا چِہرا ہور وْی سُوہا ہو گِیا۔ جوش اتے غُسّے نال اُس دا سرِیر کنّبنھ لگّا۔
ججّ دا فَیسلا جِوْیں باہر کھڑے لوکاں دے کنّنِیں وْی پےَ گِیا۔ سنّمتی دے وْرکر روہ وْچّ آ گئے۔ پُلِس گھبرا گئ۔ لاٹھی چارج ہونھ لگّا۔
ععع جو اُپروں لِکھ کے آئِیا ہےَ اُہو سُنھا دیوْو۔ غغغ
پِیارے لال دے منوں جدوں نِیاں-پالِکا پرتی بچدا-کھُچدا وْشوْاس اُٹھّ گِیا تاں اُس نے وْی سخت روْاّیا اپنھا لِیا۔
ععع اِہ ادالت دی تَوہِن ہےَ غغغ ذِلہا اٹارنی نوُں پِیارے لال دے اِس کٹاخش ،تے سخت اِتراذ سی۔
ععع بِلکُل نہِں۔ ادالت اُہ ہُنّدی ہےَ جِس دے ہتھّ وْچّ اِنساف دی تکّڑی ہووْے۔ جِس ادالت دی تکّڑی دا اِکو پلّڑا ہووْے اتے اُہ وْی سرکاری، اجِہی ادالت نوُں مَیں ادالت ہی نہِں سمجھدا۔ جدوں اِہ ادالت ہی نہِں، اِس دی اِذّت کاہدی (ععع
پِیارے لال پُوری درِڑھتا نال آپنھے شبداں ،تے اڑِیا رِہا۔
موتا سِنّگھ نے کنّناں وْچّ تیل پا لِیا۔ من ہی من اُس نے پِیارے لال نوُں شاباش دِتّی۔ پِیارے لال سچّ آکھ رِہا سی۔
باہرلی بھِڑ کابُو توں باہر ہُنّدی جا رہی سی۔ اتھّرُو گیس دا دھُونّیاں کورٹ رُوم تک پُجّنھ لگّا۔

عع ججّ ساہِب، جلدی کرو۔ بھِڑ کابُو توں باہر ہُنّدی جا رہی ہےَ۔ کاروْائ پُوری کرو تے باہر نِکلو۔ غغغ
اچانک ڈِپٹی کورٹ رُوم آ دھمکِیا۔ اُس دے ہتھّ وْچّ بھرِیا ہوئِیا پِستَول سی۔
عع مَیں گڈّی رِٹائِرِنّگ رُوم اگّے لا دِتّی ہےَ۔ پھٹاپھٹ وْچّ بَیٹھو۔ تُسِں وْی ڈی ئے ساہِب۔ غغغ
ڈِپٹی ہپھِیا ہوئِیا سی تاں ستھِتی خترناک ہی ہوئیگی۔
ڈِپٹی دی تاڑنا سُنھ کے ادالت دے املے-پھَیلے نوُں وْی ہتھّاں-پَیراں دی پےَ گئ۔ ججّ اتے ڈی ئے لئ گڈّی ہاذر سی۔ اُہناں نے آپنھی رکھّیا آپ کرنی سی۔
عع اِہ بڑا سنّگِین جُرم ہےَ۔ مامُولی جِہی رکم بدلے اِکّ ماسُوم بچّے دا بیرہمی نال کتل کِیتا گِیا۔ اجِہے خَوفناک جُرم دی سذا مَوت توں گھٹ نہِں ہونھی چاہِیدی۔ پر مَیں رِیائِت کرکے دوشِیاں نوُں اُمر کَید دی سذا سُنھاَونْدا ہاں۔ غغغ موتا سِنّگھ آپنھی ذمِیر نوُں پُوری ترہاں کُچلنھ وْچّ کامیاب نہِں سی ہوئِیا۔ ہِنّمت بٹور کے اُس نے اُپروں آئے فَیسلے وْچّ کُجھّ ردّو-بدل کر دِتّا سی۔
پھِر وْی بھرے گلے نال موتا سِنّگھ نے فَیسلا سُنھائِیا اتے کنّبدے ہتھّاں نال کاغذاں ،تے دستخت کِیتے۔ آخری اکھّر پا کے اُس نے پَینّ دا نِبّ توڑِیا تے پھیر ٹُٹّے پَینّ نوُں پرہاں وْگاہ مارِیا۔
اِہنِس دِنِس نِبّ توڑن دی پرتھا نہِں سی۔ پہلاں موتا سِنّگھ نے وْی کدے اِنّجھ نہِں سی کِیتا۔ اجّ پہلی وْار اُس نوُں آپنھی کلم ،تے غُسّا آئِیا سی۔
باہر ربڑ دِیاں گولِیاں چلّنھ لگّیاں۔ کِسے وْی سمیں فائِر کھُلّہ سکدا سی۔
باکی دے کاغذ موتا سِنّگھ نے رِیڈر دے ہوْالے کِیتے۔ بھارے-بھارے کدم پُٹّدا آپ اُہ ڈِپٹی دے برابر جا کھڑوتا۔
باہر کھڑی جِیپ وْلّ اُہ وْدھنھ ہی لگّے سن کِہ اِکّ بھاری کالی چِیز اُہناں دے پَیراں ،چ آ ڈِگّی۔
سبھ تربک گئے۔ موتا سِنّگھ دی تاں چِیک ہی نِکل چلّی سی۔
موتا سِنّگھ نے گہُ نال تکّیا۔ اِہ کالا کوٹ سی جِہڑا اُہناں اُپر سُٹّیا گِیا سی۔

موتا سِنّگھ نے اُس دِشا وْلّ تکّیا جِدھروں کوٹ آئِیا سی۔ اِہ کوٹ پِیارے لال دا سی۔ اُہ کالی ٹائ وْی لاہ کے سُٹّ چُکّا سی۔ اِہناں کالِیاں چِیذاں توں کھہڑا چھُڈا کے پِیارے لال بھِڑ وْلّ تُرِیا جا رِہا سی۔
اِکّ وْار موتا سِنّگھ دا دِل کِیتا، اُہ کوٹ نوُں چُکّ کے ہِکّ نال لا لئے۔ اِہ وْردی دی تَوہِین سی۔
دُوسرے ہی پل اُہ رُک گِیا۔ وْردی دی اِس توں وْدھّ تَوہِین اُس نے خُد کِیتی سی۔ موتا سِنّگھ نوُں آپنھا کوٹ آپنھے موڈھِیاں ،تے رکھّنھ دا وْی ادھِکار نہِں سی رِہا۔
موتا سِنّگھ کوٹ توں لانْبھے ہو کے لنّگھنھا چاہُنّدا سی، پر ڈِپٹی کول اِنّنا وْکت نہِں سی۔
کوٹ نوُں لِتاڑدا ڈِپٹی اگّے لنّگھ گِیا۔
مِدھّے جا رہے کوٹ نوُں دیکھ کے موتا سِنّگھ دے سِینے ،چ رُگّ بھرِیا گِیا۔ خاکی وْردی نے کالا کوٹ درڑ دِتّا سی۔